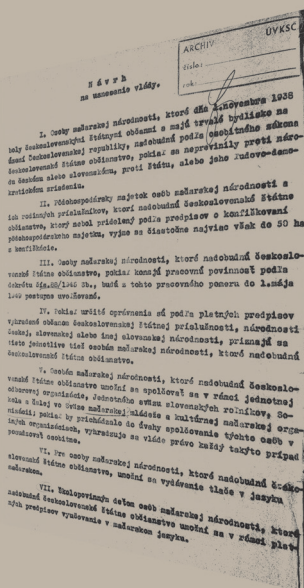

ÍRATOK A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYARSÁG 1948-1956 KÖZÖTTI TÖRTÉNETÉHEZ I

SPISY K DEJINÁM MAĎAROV V ČESKO- SLOVENSKU V ROKOCH 1948 - 1956 I

Szerkesztette/Redigoval
Popély Árpád

Ročník 1948.

Sbierka zákonov republiky Československej

Čísťka 93. Vydaná dňa 17. novembra 1948. Cena Kčs 1.80.

OBSAH:

(245. - 248.) 245. Zákon o štátnom občianstve národnosti národnosti. — 246. Zákon o národnosti. — 247. Zákon o štátnom občianstve národnosti. — 248. Zákon o štátnom občianstve národnosti.

245.

Zákon

zo dňa 25. októbra 1948
o štátnom občianstve národnosti

Národné zhromaždenie republiky Československej schválilo na tomto zázname:

§ 1.

(1) Obyčľobná národnosť, ktorá dňa 1. novembra 1939 bola Československým štátnym občianom, má byť rovnaká so štátnou národnosťou republiky a nie sú príslušníkmi cudzieho štátu, nakoľko ich štátnosť Československého štátu občianstva dňom, kedy tento zákon nadobúda účinnosť, ak dňa 29. dňa od tohto dňa súb veruší Československej republiky (§ 2, odč. 2).

(2) Spolu s manželom, prípadne spolu s otcom alebo matkou, nadobúdať Československého štátnu občianstvo nezrušená manželka a manžel dňa, pokiaľ ho nie nadobúdať podľa odč. 1, ak majú bydlisko na území Československej republiky.

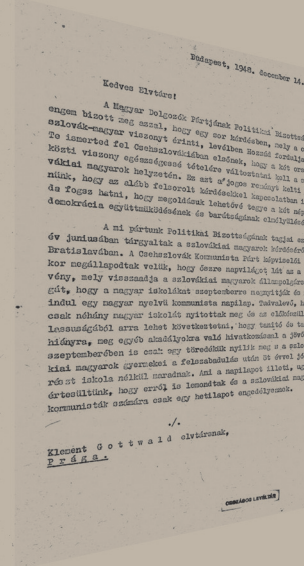
(3) Ustanovenia odč. 1 a 2 nepatria pre osoby, ktoré sa dňa 30. novembra 1948 nachádzali v Československej republike alebo jej území, ktoré boli v čase ich vstupu do štátu v súvislosti s ich vstupom do štátu, ktoré boli v čase ich vstupu do štátu v súvislosti s ich vstupom do štátu, ktoré boli v čase ich vstupu do štátu v súvislosti s ich vstupom do štátu.

§ 2.
(1) Výrok o nadobudnutí Československého štátnu občianstva podľa tohto zákona prísluší okresnému národnému výboru.

(2) O výkone súb veruší Československej republiky štátna verejná správa.

§ 3.
Tento zákon nadobúda účinnosť dňom vyhlásenia; vykoná ho minister vnútra.

Gottwald v. r.
Dr. Jaku v. r.
Zápotek v. r.
Novák v. r.

IRATOK A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYARSÁG 1948–1956 KÖZÖTTI TÖRTÉNETÉHEZ I

SPISY K DEJINÁM MAĎAROV V ČESKOSLOVENSKU V ROKOCH 1948 – 1956 I

FONTES HISTORIAE HUNGARORUM, 4.

Sorozatszerkesztő/Redaktor edície
Popély Árpád
Simon Attila

FÓRUM KISEBBSÉGGUTATÓ INTÉZET/FÓRUM INŠTITÚT PRE VÝSKUM MENŠÍN
Somorja/Šamorín

Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez I

Válogatás a csehszlovák állami és pártszervek magyar
kisebbséggel kapcsolatos dokumentumaiból

Spisy k dejinám Maďarov v Česko- slovensku v rokoch 1948 – 1956 I

Výber z dokumentov československých štátnych
a straníckych orgánov o maďarskej menšine

Szerkesztette és a bevezetőt írta/Redigoval a úvod napísal
Popély Árpád

Fórum Kisebbségkutatató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín
Somorja/Šamorín, 2008

Lektorálta/Lektoroval
Simon Attila

A kézirat elkészítését az Illyés Közalapítvány, valamint a Magyar Tudományos Akadémia és az Oktatási Minisztérium Domus Hungarica Scientarium et Artium Ösztöndíj Programja támogatta

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR –
program Kultúra národnostných menšín 2008

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

A kötet megjelenését a
Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma –
Nemzeti Kisebbségek Programja 2008 támogatta

© Popély Árpád, 2008
© Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008
ISBN 978-80-89249-23-7

TARTALOM

BEVEZETŐ.....	25
DOKUMENTUMOK.....	39
1. <i>Prága, 1948. június 9.</i> Részlet Klement Gottwaldnak, a CSKP elnökének a CSKP KB ülésén elhangzott beszámolójából, amelyben a magyar kisebbséggel szembeni politika megváltoztatásának szükségességéről szól.....	39
2. <i>Prága, 1948. június 14.</i> Jelentés a CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja képviselőinek a szlovákiai magyar kisebbség kérdéséről folytatott budapesti megbeszéléséről.....	40
3. <i>Pozsony, 1948. június 16.</i> Az SZLKP különbizottságának a szlovákiai magyar kisebbség kérdésének rendezésére vonatkozó javaslatai.....	44
4. <i>Prága, 1948. július 8.</i> A CSKP KB szűkebb körű Elnökségének határozata a csehszlovákiai magyarság helyzete rendezésének alapelveiről.....	48
5. <i>Pozsony, 1948. július 13.</i> Az SZLKP KB Politikai Titkárságának határozata a szlovákiai magyarok kérdésének rendezéséről.....	49
6. <i>Prága, 1948. július 19.</i> A csehszlovákiai magyarság helyzetének rendezéséről szóló kormányhatározat Viliam Široký által a CSKP KB szűkebb körű Elnöksége elé terjesztett javaslata.....	50
7. <i>Prága, 1948. július 19.</i> A CSKP KB szűkebb körű elnökségi ülésének vitája a csehszlovákiai magyarság helyzetének rendezésére Viliam Široký által előterjesztett javaslatokról.....	51
8. <i>Pozsony, 1948. július 24.</i> Feljegyzés a CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja képviselőinek a csehszlovákiai magyar kisebbség helyzetének rendezéséről folytatott értekezletéről.....	55
9. <i>Pozsony, 1948. július 28.</i> Részlet Antonín Zápotocký miniszterelnöknek az SZNT alakuló ülésén elhangzott beszédéből, amelyben a csehszlovák-magyar szövetségi szerződés megkötésének és a csehszlovákiai magyarság helyzete rendezésének szándékáról tájékoztatja a testületet.....	57
10. <i>Pozsony, 1948. szeptember 27.</i> Részlet Viliam Širokynak, az SZLKP elnökének az SZLKP KB ülésén elhangzott beszámolójából, amelyben tájékoztatja a KB tagjait a magyar kisebbséggel szembeni politika megváltozásáról.....	58
11. <i>Pozsony, 1948. szeptember 27.</i> Gustáv Husák beszámolója az SZLKP KB ülésén a szlovákiai magyarok helyzetének rendezéséről.....	60
12. <i>Pozsony, 1948. szeptember 28.</i> Részlet Viliam Širokynak az SZLKP KB ülésén elhangzott zárszavából, amelyben a magyar kérdés rendezésével kapcsolatban megfogalmazott aggályokra reagál.....	66

13. Pozsony, 1948. szeptember 28. Az SZLKP KB határozata a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezéséről.....	67
14. Prága, 1948. szeptember 30. A csehszlovák kormány ülésének vitája a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezéséről szóló kormányhatározat javaslatáról.....	69
15. Prága, 1948. szeptember 30. A csehszlovák kormány határozata a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezéséről	71
16. Prága, 1948. október 12. A csehszlovák kormány ülésének vitája a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló törvény javaslatáról	72
17. Prága, 1948. október 25. Kornel Haim képviselő felszólalása a Nemzetgyűlés ülésén, amelyben az alkotmányjogi bizottság nevében indokolja a magyar nemzetiségű személyek állampolgári helyzetének rendezését.....	74
18. Prága, 1948. október 25. A Nemzetgyűlés 245. sz. törvénye a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról.....	78
19. Pozsony, 1948. november 4. A Megbízottak Testülete 26. sz. rendelete a magyar nemzetiségű személyek vagyonának az elkobzás alóli mentesítéséről.....	79
20. Pozsony, 1948. november 11. Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány és művészetügyi megbízott jelentése a magyar nemzetiségű személyek gyermekeinek oktatásáról	81
21. Pozsony, 1948. november 12. Az SZLKP KB Politikai Titkárságának határozata a KB magyar kérdéssel kapcsolatos határozatainak megvalósításáról, többek között a Magyar Bizottság létrehozásáról és egy magyar lap alapításáról.....	85
22. Pozsony, 1948. november 12. A Belügyi Megbízotti Hivatal körlevele a Csehszorból hazatérő magyar deportáltak szlovákiai elhelyezéséről	86
23. Pozsony, 1948. november 19. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának a magyar nyelvű pártlap kiadásáról tárgyaló első üléséről.....	88
24. Pozsony, 1948. november 22. Jegyzőkönyv az SZLKP KB szélesebb körű Magyar Bizottságának gyűléséről, amely a magyar nyelvű pártlap kiadásának részleteit vitatta meg	90
25. Prága, 1948. november 23. Július Ďuriš földművelésügyi és Evžen Erban népjóléti miniszter felhívása a Csehszorbba deportált magyarokhoz, amelyben tartós letelepedésre szólítják fel őket, egyúttal tudtukra adják, hogy a távozni szándékozók visszatérhetnek Szlovákiába	92
26. Pozsony, 1948. november 24. Michal Faltán földművelés- és földreformügyi megbízott jelentése a magyar nemzetiségű munkaerő hazatéréséről Csehszorból.....	94
27. Pozsony, 1948. december 1. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának második üléséről, amelyen véglegesítették a magyar nyelvű pártlap kiadásával kapcsolatos kérdéseket	97
28. Pozsony, 1948. december 3. A Megbízottak Testületének határozata a magyar nemzetiségű munkaerő hazatéréséről Csehszorból és szlovákiai elhelyezésük alapelveiről	99

29. Pozsony, 1948. december 8. Az SZLKP KB Titkárságának a párt járási és területi titkárságaihoz intézett körlevele, amelyben értesíti őket az <i>Új Szó</i> című hetilap megjelenéséről.....	101
30. Pozsony, 1948. december 9. Daniel Okáli belügyi megbízott javaslata a szlovákiai magyarok nemzetiségi viszonyainak rendezésére	102
31. Pozsony, 1948. december 9. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezésével kapcsolatos problémákról	104
32. Pozsony, 1948. december 9. Ondrej Pavlík tájékoztatásügyi és népművelési megbízott jelentése a kulturális és népművelési intézkedésekről Szlovákia déli területén	105
33. Pozsony, 1948. december 9. Az SZLKP KB Titkárságának a magyar nemzetiségű polgárok pártba való felvételére vonatkozó irányelvei	112
34. Pozsony, 1948. december 11. A Belügyi Megbízotti Hivatal körlevele a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló törvény végrehajtásának irányelveiről.....	113
35. Budapest, 1948. december 14. Rákosi Mátyás levele Klement Gottwaldhoz, amelyben figyelmezteti a CSKP-t a két pártküldöttség 1948. júliusi pozsonyi megállapodásában vállalt kötelezettségei be nem tartására	117
36. Pozsony, 1948. december 20. Az SZLKP KB Magyar Bizottságának javaslata a csehszlovákiai magyar dolgozók keretszervezeteinek létrehozására	120
37. Pozsony, 1948. december 21. A Belügyi Megbízotti Hivatal újabb körlevele a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló törvény végrehajtásáról, amely lehetővé teszi, hogy a szlovák vagy cseh nyelvet nem bíró személyek magyar nyelven tegyék le a hűségfogadalmat.....	122
38. Pozsony, 1949. január 7. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának a magyar kultúregyesület megalakításával, mindenekelőtt a reszlovakizáltak egyesületbeli tagságának kérdésével foglalkozó üléséről	123
39. Pozsony, 1949. január 10. Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány és művészetügyi megbízott javaslata magyar nyelvi tanszék létesítésére a pozsonyi Szlovák Egyetem Pedagógiai Karán	125
40. Pozsony, 1949. január 20. Részletek a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság tevékenységéről és a csehszlovák–magyar lakosságcseréről beszámoló zárójelentéséből.....	127
41. Prága, 1949. január 20. A CSKP KB szélesebb körű elnökségi ülésének vitája a Rákosi Mátyás levelére adandó válasziról.....	132
42. Prága, 1949. január 23. Klement Gottwald válasza Rákosi Mátyás levelére, amelyben kétségbe vonja a csehszlovák felet ért bírálatok jogosságát	134
43. Pozsony, 1949. január 25. Michal Faltán földművelés- és földreformügyi megbízott jelentése a magyar nemzetiségű személyek hazatéréséről Csehszorból és elhelyezési nehézségeikről	138

44. Pozsony, 1949. január 31. Jegyzőkönyv az SZLKP KB Magyar Bizottságának többek között az állampolgársági ügyek, a magyar napilap, a kultúregyesület és a magyar tanítók kérdésével foglalkozó üléséről	145
45. Pozsony, 1949. február 3. Július Viktory igazságügyi megbízott jelentése a népbíráskodás befejezéséről és eredményeiről	147
46. Pozsony, 1949. február 5. Az SZLKP KB elnökségi ülésének vitája a magyar nemzetiségű személyek egyenjogúsításának némely kérdéseiről.....	151
47. Pozsony, 1949. február 5. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar nemzetiségű személyek egyenjogúsításának némely kérdéseiről	159
48. Budapest, 1949. február 15. Rákosi Mátyás újabb levele Klement Gottwaldhoz, amelyben egyetértését fejezi ki azzal a javaslattal, hogy a vitás kérdéseket az MDP és a CSKP vezető tisztségviselőinek közös értekezletén vitassák meg	160
49. Pozsony, 1949. február 16. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának a magyar kultúregyesület alakuló közgyűlésével és az <i>Új Szó</i> hetilappá alakításával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó üléséről	162
50. Prága, 1949. február 28. Részlet a CSKP KB és az MDP KB Elnöksége képviselőinek többek között a szlovákiai magyarság helyzetével és a csehszlovák–magyar szövetségi szerződés megkötésével foglalkozó értekezletéről készült feljegyzésből	163
51. Pozsony, 1949. március 2. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának mindenekelőtt a magyar kultúregyesület vezető szerveinek összetételével és alakuló közgyűlésének programjával foglalkozó üléséről	168
52. Pozsony, 1949. március 2. Az SZLKP KB szervező titkársági ülésének vitája a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete vezető szerveinek összetételéről és az alakuló közgyűlés felszólalásairól.....	170
53. Pozsony, 1949. március 18. Részletek a nemzeti bizottságok átszervezéséről, magyar nemzetiségű személyekkel való kiegészítéséről az SZLKP KB Elnöksége elé terjesztett javaslatból	174
54. Pozsony, 1949. március 18. Az SZLKP KB Elnökségének a Csehszlovákból hazatérő magyar deportáltak elhelyezési nehézségei kapcsán elfogadott határozata Dél-Szlovákia időszerű problémáiról	177
55. Pozsony, 1949. március 28. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának többek között a Csehszlovák–Magyar Kulturális és Gazdasági Társaság szlovákiai kirendeltségének létrehozásával és néhány eltávolított magyar szobornak a magyar kormány számára való átadásával foglalkozó üléséről	179
56. Pozsony, 1949. április 5. A Tájékoztatásügyi és Népművelési Megbízotti Hivatal körlevele a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete alapszervezeteinek létrehozásáról, az áttelepültek és reszlovakizáltak egyesületbeli tagságának tilalmáról	181
57. Pozsony, 1949. május 11. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának elsősorban a magyar tanítók kérdésével és a reszlovakizáltaknak a magyar kultúregyesületbe való beszerzésével foglalkozó üléséről.....	184

58. Pozsony, 1949. május 19. A Belügyi Megbízotti Hivatal átirata Lőrincz Gyulához, a Csemadok elnökéhez az egyesület alapszabályzata elutasításának okairól	186
59. Pozsony, 1949. június 3. Az SZLKP KB Elnökségének határozata az ún. toborzottak némely kérdéseiről, elhelyezési nehézségeik megoldásáról	190
60. 1949. szeptember 1. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottsága és az Oktatás-, Tudomány- és Művészetügyi Megbízotti Hivatal képviselőinek a magyar tagozatok megnyitásáról folytatott tanácskozásának határozatairól	192
61. Pozsony, 1949. szeptember 7. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a déli határvidék némely kérdéseinek megoldásáról, amivel útjára indítja az ún. Dél-akciót	193
62. Pozsony, 1949. szeptember 12. A Megbízottak Testületének határozata a dél-szlovákiai járások némely kérdéseinek rendezéséről, amellyel állami vonalon konkretizálta a Dél-akciót	198
63. Pozsony, 1949. szeptember 12. Megbízottak Testületének határozata a magyar nyelvű oktatásról.....	201
64. Budapest, 1949. október 13. Az Magyar Dolgozók Pártjának a CSKP KB Titkárságához intézett levele, amely aggodalmát fejezi ki a Dél-akció egyoldalú magyarellenessége miatt	202
65. Pozsony, 1949. október 14. Jegyzőkönyv az SZLKP Magyar Bizottságának a Dél-akció egyoldalú magyarellenességére figyelmeztető üléséről.....	204
66. Pozsony, 1949. október 21. Részlet az SZLKP KB elnökségi ülésének a dél-szlovákiai kitelepítési akcióról, az ún. Dél-akcióról folytatott vitájából	205
67. Pozsony, 1949. október 21. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a dél-szlovákiai kitelepítési akció leállításáról és a Magyar Bizottság feloszlásáról	209
68. Prága, 1949. október 24. A CSKP KB Elnökségének határozata a dél-szlovákiai kitelepítési akció leállításáról és a magyar pártvezetés tájékoztatásáról	210
69. Prága, 1949. október 26. A CSKP KB Titkárságának a Magyar Dolgozók Pártja vezetéséhez intézett válaszlevele, amelyben értesíti a magyar pártvezetést a Dél-akció leállításáról.....	211
70. Pozsony, 1949. november 11. Major István felszólalása az SZLKP KB ülésén, amelyben elítéli a burzsoá nacionalista csökevényeket, az alsóbb szervek magyarelles túlkapásait, valamint a Dél-akció egyoldalú magyarelles élet	212
71. Pozsony, 1949. november 11. Részlet Viliam Širokynak az SZLKP KB ülésén elhangzott zárszavából, amelyben óvja a magyar lakosságot attól, hogy a burzsoá nacionalista túlkapásokra valamiféle „magyar nemzeti szolidaritással” reagáljon	215
72. Pozsony, 1950. január 6. Lőrincz Gyula és Fábry István elaborátuma a magyar nép közötti munka némely problémáiról, amelyben felsorolják a magyar kisebbség helyzetének rendezésében mutatkozó hiányosságokat, s javaslatot terjesztenek elő azok megoldására	217

73. Pozsony, 1950. január 6. Részletek az SZLKP KB elnökségi ülésének A magyar nép közötti munka némely problémáiról előterjesztett elaborátumról folytatott vitájából.....	225
74. Pozsony, 1950. január 6. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar nép közötti munka némely problémáiról, amely meghatározta az egyes állami és pártszerveknek a magyar lakosság helyzetének tényleges rendezése során elvégzendő feladatait	239
75. Pozsony, 1950. január 28. A Szlovák Nemzeti Front Központi Akcióbizottsága szélesebb körű Elnökségének határozata a Csemadok képviselőinek felvételéről a Szlovák Nemzeti Frontba.....	242
76. Pozsony, 1950. február 1. Michal Faltán földművelésügyi megbízott javaslata a Csehszorból hazatért magyar deportáltak kárpótlására	243
77. Pozsony, 1950. március 16. Az SZLKP KB titkársági ülésének vitája Daniel Okáli belügyi megbízottnak a népszámlálásról készült jelentéséről és a népszámlálás során tapasztalt túlkapásokról	248
78. Pozsony, 1950. április 7. Lőrincz Gyula felszólalása az SZLKP KB ülésén a magyar lakosság körében tapasztalható burzsoá nacionalista jelenségekről	252
79. Pozsony, 1950. április 7. Részlet Viliam Širokynak az SZLKP KB ülésén elmondott zárszavából, amelyben a háború utáni egyes magyarellenessé intézkedésekért az ún. burzsoá nacionalistákra hárítja a felelősséget.....	254
80. Pozsony, 1950. április 19. Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottnak a magyar diákok számára létrehozandó harmadfokú iskolákra vonatkozó javaslata	256
81. Pozsony, 1950. április 20. Az SZLKP KB titkársági ülésének vitája Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottnak a magyar diákok számára létrehozandó harmadfokú iskolákra vonatkozó javaslatáról	259
82. Pozsony, 1950. május 24. Furinda Rudolf, a tőrei egységes földművelőszövetkezet elnökének felszólalása Szlovákia Kommunista Pártja IX. kongresszusán	261
83. Pozsony, 1950. június 8. Részlet az SZLKP KB Elnöksége számára a helyi nemzeti bizottságok átszervezéséről készült jelentésből.....	262
84. Pozsony, 1950. szeptember 14. Részlet Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottnak az SZLKP IX. kongresszusa oktatási határozatainak teljesítéséről szóló jelentéséből.....	264
85. Pozsony, 1951. április 6. Részlet Viliam Širokynak az SZLKP KB elnökségi ülésén elhangzott felszólalásából, amelyben a járási pártkonferenciákat értékelve felrója az állami és pártszerveknek, hogy nem teljesítik a magyar lakosság egyenjogúsítására vonatkozó párthatározatokat	265
86. Pozsony, 1951. április 19. Részletek Fábry Istvánnak az SZLKP KB ülésén Husákék és Novomeskýék burzsoá nacionalista politikájának megnyilvánulásairól elhangzott felszólalásából.....	267

87. Pozsony, 1951. április 28. Ondrej Klokoč tájékoztatásügyi és népművelési megbízott jelentése a magyar lakosság körében végzett munka hiányosságairól és javaslatai a kiküszöbölésükre	269
88. Pozsony, 1951. április 28. Az SZLKP KB elnökségi ülésének vitája Ondrej Klokoč tájékoztatásügyi és népművelési megbízottnak a magyar lakosság körében végzett munka hiányosságairól szóló jelentéséről	274
89. Pozsony, 1951. május 22. Jelentés az SZLKP KB Elnöksége számára a Csemadok eddigi tevékenységéről és feladatairól	278
90. Pozsony, 1951. július 2. Az SZLKP KB Titkársága kulturális-propaganda osztályának javaslata magyar tagozat létesítésére a Szlovák Egyetem Pedagógiai Karán	286
91. Pozsony, 1951. június 25. Karol Bacílek, a Megbízottak Testülete elnökének határozati javaslata a magyar lakosság körében végzett munkáról	288
92. Pozsony, 1951. július 8. Az SZLKP KB elnökségi ülésének vitája a magyar lakosság körében végzett munkáról Karol Bacílek által előterjesztett határozati javaslatokról	290
93. Prága, 1951. szeptember 17. A CSKP KB Elnökségének határozata a magyar lakosság némely kérdéseinek rendezésére vonatkozó intézkedések irányelvei kidolgozásának szükségességéről	292
94. Pozsony, 1951. október 10. Július Ďuriš, a Megbízottak Testülete elnökének javaslata a magyar nemzetiségű lakosság kulturális és politikai helyzetével kapcsolatos problémák megoldására	293
95. Pozsony, 1951. október 13. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar lakosság egyenjogúságának biztosítására vonatkozó intézkedésekről	297
96. Pozsony, 1951. október 31. Jozef Lietavec belügyi megbízott javaslatai a magyar lakosság egyenjogúsításának biztosítására vonatkozó intézkedésekre	298
97. Pozsony, 1951. november 14. A magyar nemzetiségű lakossággal kapcsolatos némely kérdések rendezésére vonatkozó irányelvek Štefan Bašťovanský, Július Ďuriš és Jozef Lietavec által kidolgozott javaslata	301
98. Pozsony, 1951. november 17. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott javaslata a magyar tanítási nyelvű harmadfokú szak- és általános műveltséget nyújtó iskolák szlovákiai hálózatára	302
99. Pozsony, 1952. február 19. Jelentés az SZLKP KB Elnöksége számára a magyar nemzetiségű dolgozók pártba való felvételéről	306
100. Pozsony, 1952. február 22. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott jelentése egy hivatásos magyar színtársulat létrehozásának lehetőségeiről Komáromban	307
101. Pozsony, 1952. március 1. Az SZLKP KB Elnökségének a kerületi pártbizottságokhoz intézett levele a magyar kérdésről, a magyaroknak a járási pártbizottságokba való beválasztásáról	309
102. Pozsony, 1952. április 29. Javaslát az SZLKP KB Titkársága számára a Csemadok III. országos közgyűlésének összehívására	311

103. Pozsony, 1952. május 8. A magyar nemzetiségű polgárokkal kapcsolatos némely kérdések rendezésére vonatkozó irányelveknek az SZLKP KB Elnöksége által a CSKP KB Politikai Titkársága elé terjesztett javaslata	315
104. Prága, 1952. június 17. A csehszlovák kormány határozata a magyar nemzetiségű polgárok némely kérdéseinek rendezéséről	321
105. Pozsony, 1952. július 1. A Megbízottak Testületének a magyar nemzetiségű polgárok némely kérdéseiről elfogadott, a magyar lakosság államigazgatási szervekben való részvételének és a magyar nyelv hivatalos érintkezésben való használatának biztosítását célzó határozatai.....	322
106. Pozsony, 1952. szeptember 29. Július Bránik, a Szlovák Tervhivatal elnökének jelentése a magyarlakta területek fejlesztéséről	326
107. Pozsony, 1952. október 31. Jozef Lietavec belügyi megbízott jelentése a magyar lakosság körében végzett munkáról, illetve a Megbízottak Testülete 1952. július 1-jei határozatainak teljesítéséről	328
108. Pozsony, 1952. november 3. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott jelentése a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákról.....	334
109. Prága, 1952. december 16–18. Nagy István, a füleki járási pártbizottság elnökének felszólalása a CSKP országos konferenciáján „Slánský bandájának” burzsoá nacionalista politikájáról.....	339
110. Prága, 1952. december 16-18. Dénes Ferenc, a Kassai Kerületi Nemzeti Bizottság alelnökének felszólalása a CSKP országos konferenciáján a magyar dolgozók Gottwald elvtárs iránti szeretetéről	340
111. Pozsony, 1953. január 22. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott jelentése a komáromi Magyar Területi Színház megnyitásának előkészületeiről	341
112. Pozsony, 1953. augusztus 14. Javaslat az SZLKP KB Titkársága számára a Csemadok IV. országos közgyűlésének összehívására.....	343
113. Pozsony, 1953. szeptember 22. Lőrincz Gyula jelentése a magyar nemzetiségű lakosság politikai és kulturális helyzetéről Szlovákiában	346
114. Pozsony, 1953. december 18. Részlet Karol Bacíleknek, az SZLKP első titkárának az SZLKP KB ülésén elhangzott beszámolójából, amelyben a magyar burzsoá nacionalizmus megnyilvánulásairól szólt.....	357
115. Pozsony, 1954. február 11. A kerületi és járási pártbizottságokhoz intézendő irányelvek javaslata a nemzeti bizottsági választások előkészítéséről és lebonyolításáról a vegyes nemzetiségű területeken.....	359
116. Pozsony, 1954. március 10. A kerületi pártbizottságokhoz intézendő, s a Csemadok munkájáról és feladatairól szóló határozatot tartalmazó levél tervezete	363
117. Pozsony, 1954. március 26. Árvay József képviselő felszólalása a Szlovák Nemzeti Tanács ülésén a választási kampány, a tavaszi munkák és a X. pártkongresszus előkészületeiről	366
118. Pozsony, 1954. június 4. Árvay József képviselő felszólalása a Szlovák Nemzeti Tanács ülésén a nemzeti bizottsági választások eredményeiről	369

119. Pozsony, 1954. augusztus 17. Részlet a szlovák nemzeti tanácsi választások előkészítésével kapcsolatos intézkedésekre vonatkozó javaslatból (javaslat az új SZNT nemzetiségi összetételére)	372
120. Pozsony, 1954. október 1. Lőrincz Gyula jelentése az SZLKP KB Titkársága számára a Csemadok munkájáról és feladatairól szóló párthatározat teljesítéséről.....	374
121. Pozsony, 1954. december 3. Lőrincz Gyula előadása a magyar burzsoá nacionalizmusról az SZLKP KB propaganda és agitációs osztálya által a burzsoá nacionalizmusról rendezett országos szemináriumon	379
122. Pozsony, 1955. június 2. Ernest Sýkora oktatásügyi megbízott jelentése a magyar tannyelvű iskolák helyzetéről	389
123. Pozsony, 1955. október 6. A Csemadok KB Elnökségének javaslata az egyesület <i>Fáklya</i> című kultúrpolitikai havilapjának hetilappá való átalakítására.....	395
124. Pozsony, 1955. november 18. Az SZLKP KB propaganda és agitációs osztályának jelentése a párt <i>Új Szó</i> című napilapjáról	396
125. Pozsony, 1956. május 26. A Csemadok KB Elnökségének újabb javaslata az egyesület kultúrpolitikai havilapjának hetilappá való átalakítására	401
126. Pozsony, 1956. június 5. Az Oktatásügyi Megbízotti Hivatal állásfoglalása a kassai és pozsonyi magyar tannyelvű tizenegyéves középiskola létesítésére vonatkozó kérvényekkel kapcsolatban	403
127. Pozsony, 1956. november 8. Javaslat az SZLKP KB Irodája számára a szlovákiai magyar sajtótermékek kiadásának módosítására.....	408
128. <i>Prága</i> , 1956. december 5. Részlet Rudolf Strehajnak, a Megbízottak Testülete elnökének a CSKP KB ülésén elhangzott felszólalásából, amelyben beszámolt a magyar nemzetiségű lakosság magyar „ellenforradalom” alatti magatartásáról	410
129. Pozsony, 1956. december 12. Részletek Karol Bacileknek, az SZLKP első titkárának az SZLKP KB ülésén a magyar „ellenforradalom” alatt a magyar kommunistáknak nyújtott segítségről és a magyar nemzetiségű lakosság magatartásáról elhangzott beszámolójából	411
130. Pozsony, 1956. december 12. Dénes Ferenc, az <i>Új Szó</i> főszerkesztőjének felszólalása az SZLKP KB ülésén, amelyben beszámol a szlovákiai magyar értelmiség magyar „ellenforradalom” alatti magatartásáról	413
FORRÁSOK ÉS IRODALOM	417
NÉVMUTATÓ	421

OBSAH

ÚVOD	32
DOKUMENTY	39
1. <i>Praha 9. jún 1948.</i> Úryvok z referátu predsedu KSČ Klementa Gottwalda na zasadaní ÚV KSČ, v ktorom hovorí o potrebe zmeny politiky voči maďarskej menšine	39
2. <i>Praha 14. jún 1948.</i> Správa o rozhovoroch medzi zástupcami KSČ a Strany maďarských pracujúcich v Budapešti o otázke maďarskej menšiny na Slovensku	40
3. <i>Bratislava 16. jún 1948.</i> Návrhy komisie KSS na riešenie otázky maďarskej menšiny na Slovensku	44
4. <i>Praha 8. júl 1948.</i> Uznesenie užšieho Predsedníctva ÚV KSČ o zásadách úpravy postavenia Maďarov v Československu	48
5. <i>Bratislava 13. júl 1948.</i> Uznesenie Politického sekretariátu ÚV KSS o riešení otázky Maďarov na Slovensku	49
6. <i>Praha 19. júl 1948.</i> Návrh na uznesenie vlády o úprave postavenia Maďarov v Československu predložený Viliamom Širokým na zasadaní užšieho Predsedníctva ÚV KSČ	50
7. <i>Praha 19. júl 1948.</i> Diskusia na zasadaní užšieho Predsedníctva ÚV KSČ o návrhoch predložených Viliamom Širokým na úpravu postavenia Maďarov v Československu	51
8. <i>Bratislava 24. júl 1948.</i> Záznam o porade zástupcov KSČ a Strany maďarských pracujúcich o úprave postavenia maďarskej menšiny v Československu	55
9. <i>Bratislava 28. júl 1948.</i> Úryvok z prejavu predsedu vlády Antonína Zápotockého na ustanovujúcom zasadnutí SNR, v ktorom informuje SNR o zámeroch uzavrieť spojeneckú zmluvu s Maďarskom a upraviť postavenie Maďarov v Československu	57
10. <i>Bratislava 27. september 1948.</i> Úryvok z referátu predsedu KSS Viliama Širokého na zasadaní ÚV KSS, v ktorom informuje členov ÚV o zmene politiky voči maďarskej menšine	58
11. <i>Bratislava 27. september 1948.</i> Referát Gustáva Husáka na zasadaní ÚV KSS k úprave postavenia obyvateľov maďarskej národnosti na Slovensku	60
12. <i>Bratislava 28. september 1948.</i> Úryvok zo záverečného slova Viliama Širokého na zasadaní ÚV KSS, v ktorom reaguje na obavy vyslovené v súvislosti s riešením maďarskej otázky	66
13. <i>Bratislava 28. september 1948.</i> Rezolúcia ÚV KSS o úprave postavenia osôb maďarskej národnosti	67

14. <i>Praha 30. september 1948.</i> Diskusia na zasadaní československej vlády k návrhu uznesenia vlády o úprave niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti	69
15. <i>Praha 30. september 1948.</i> Uznesenie československej vlády o úprave niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti v Československej republike.....	71
16. <i>Praha 12. október 1948.</i> Diskusia na zasadaní československej vlády o návrhu zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti	72
17. <i>Praha 25. október 1948.</i> Prejav poslanca Kornela Haima na zasadaní Národného zhromaždenia, v ktorom v mene ústavno-právneho výboru zdôvodňuje riešenie štátoobčianskeho postavenia osôb maďarskej národnosti	74
18. <i>Praha 25. október 1948.</i> Zákon Národného zhromaždenia č. 245 o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti.....	78
19. <i>Bratislava 4. november 1948.</i> Nariadenie Zboru povereníkov č. 26, ktorým sa upravuje vyňatie pôdohospodárskeho majetku osôb maďarskej národnosti z konfiškácie	79
20. <i>Bratislava 11. november 1948.</i> Správa povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského o vyučovaní detí osôb maďarskej národnosti.....	81
21. <i>Bratislava 12. november 1948.</i> Uznesenie Politického sekretariátu ÚV KSS o uskutočňovaní uznesení ÚV v maďarskej otázke, medzi iným o zriadení Maďarskej komisie a založení maďarského časopisu.....	85
22. <i>Bratislava 12. november 1948.</i> Obežník Povereníctva vnútra o návrate maďarských náboristov z Čiech a o ich umiestňovaní na Slovensku	86
23. <i>Bratislava 19. november 1948.</i> Záznam o prvej schôdzke Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorej bolo prerokované vydávanie časopisu komunistickej strany v maďarskej reči.....	88
24. <i>Bratislava 22. november 1948.</i> Zápisnica zo zasadania rozšírenej Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorom boli prerokované podrobnosti vydávania stranického časopisu v maďarskej reči	90
25. <i>Praha 23. november 1948.</i> Výzva ministra poľnohospodárstva Júliusa Ďuriša a ministra sociálnej starostlivosti Evžena Erbana k maďarským náboristom, v ktorej ich vyzývajú, aby sa trvalo usadili v českých krajinách, zároveň im dávajú na vedomie, že sa môžu aj vrátiť na Slovensko	92
26. <i>Bratislava 24. november 1948.</i> Správa povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy Michala Falšana o návrate pracovných síl maďarskej národnosti z Čiech.....	94
27. <i>Bratislava 1. december 1948.</i> Záznam o druhej schôdzke Maďarskej komisie, na ktorej definitívne upravili otázky súvisiace s vydávaním časopisu strany v maďarskej reči	97
28. <i>Bratislava 3. december 1948.</i> Uznesenie Zboru povereníkov o návrate pracovných síl maďarskej národnosti z Čiech, o zásadách ich umiestňovania na Slovensku.....	99

29. Bratislava 8. december 1948. Obežník Sekretariátu ÚV KSS okresným a oblasťným sekretariátom strany, v ktorom ich informuje o vydávaní týždenníka <i>Új Szó</i>	101
30. Bratislava 9. december 1948. Návrh povereníka vnútra Daniela Okáliho na riešenie národnostných pomerov Maďarov na Slovensku	102
31. Bratislava 9. december 1948. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o problémoch súvisiacich s riešením postavenia osôb maďarskej národnosti	104
32. Bratislava 9. december 1948. Správa povereníka informácií a osvety Ondreja Pavlíka o kultúrnych a osvetových opatreniach na južnom území Slovenska	105
33. Bratislava 9. december 1948. Smernice Sekretariátu ÚV KSS pre prijímanie občanov maďarskej národnosti do strany	112
34. Bratislava 11. december 1948. Obežník Povereníctva vnútra so smernicami na vykonanie zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti	113
35. Budapešť 14. december 1948. List Mátyása Rákosiho Klementovi Gottwaldovi, v ktorom upozorňuje KSČ na neplnenie záväzkov vyplývajúcich z dohody predstaviteľov oboch strán v Bratislave v júli 1948	117
36. Bratislava 20. december 1948. Návrh Maďarskej komisie ÚV KSS na riešenie rámcových organizácií pre maďarských pracujúcich žijúcich v Československu	120
37. Bratislava 21. december 1948. Ďalší obežník Povereníctva vnútra na vykonanie zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti, ktorý umožní, aby osoby neovládajúce slovenský alebo český jazyk zložili sľub vernosti v maďarskej reči	122
38. Bratislava 7. január 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, obsahom ktorého bolo utvorenie maďarského kultúrneho spolku, predovšetkým otázka organizovania reslovakizantov v spolku	123
39. Bratislava 10. január 1949. Návrh povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského na zriadenie stolice maďarského jazyka na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity Bratislave	125
40. Bratislava 20. január 1949. Úryvky z konečnej správy o činnosti Československej presídľovacej komisie a o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom	127
41. Praha 20. január 1949. Diskusia na zasadnutí širšieho Predsedníctva ÚV KSČ vo veci odpovede na list Mátyása Rákosiho	132
42. Praha 23. január 1949. Odpoveď Klementa Gottwalda na list Mátyása Rákosiho, v ktorej spochybňuje jeho tvrdenia o neplnení československých záväzkov	134
43. Bratislava 25. január 1949. Správa povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy Michala Falťana o akcii návratu osôb maďarskej národnosti z Čiech a o ťažkostiach s ich umiestňovaním	138
44. Bratislava 31. január 1949. Zápis zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorom prerokovali medzi inými otázku štátnych občianstiev, maďarského denníka, kultúrneho spolku a maďarských učiteľov	145

45. Bratislava 3. február 1949. Správa povereníka spravodlivosti Júliusa Viktorého o skončení a výsledkoch ľudového súdництва	147
46. Bratislava 5. február 1949. Diskusia na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS o niektorých otázkach zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti	151
47. Bratislava 5. február 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o niektorých otázkach zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti	159
48. Budapešť 15. február 1949. Další list Mátyása Rákosiho Klementovi Gottwaldovi, v ktorom súhlasí s návrhom, aby sa sporné otázky prerokovali na spoločnej porade vedúcich činiteľov SMP a KSČ	160
49. Bratislava 16. február 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorom sa prerokúvali otázky týkajúce sa zakladajúceho valného zhromaždenia maďarského kultúrneho spolku a premeny týždenníka Új Szó na denník.....	162
50. Praha 28. február 1949. Úryvok zo zápisu o porade zástupcov Predsedníctva ÚV KSČ a ÚV SMP, na ktorej prerokúvali medzi inými otázkou maďarskej menšiny na Slovensku a uzavretia spojeneckej zmluvy medzi Československom a Maďarskom	163
51. Bratislava 2. marec 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, predmetom ktorého bola otázka zloženia vedúcich orgánov a programu zakladajúceho valného zhromaždenia maďarského kultúrneho spolku	168
52. Bratislava 2. marec 1949. Diskusia na zasadnutí Organizačného sekretariátu ÚV KSS o zložení vedúcich orgánov a prejavoch na zakladajúcom valnom zhromaždení Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich	170
53. Bratislava 18. marec 1949. Úryvky z návrhu pre Predsedníctvo ÚV KSS na reorganizáciu národných výborov, o ich doplnení občanmi maďarskej národnosti	174
54. Bratislava 18. marec 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o aktuálnych problémoch južného Slovenska, prijaté v súvislosti s problémami umiestňovania vracajúcich sa maďarských náboristov z Čiech	177
55. Bratislava 28. marec 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, predmetom ktorého bola medzi inými otázka zriadenia slovenskej odbočky Spoločnosti pre hospodársko-kultúrne zblíženie s Maďarskom a odovzdania niektorých odstránených maďarských sôch maďarskej vláde	179
56. Bratislava 5. apríl 1949. Obežník Povereníctva informácií a osvety o zakladaní odbočiek Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich v Československu, o zákaze organizovania presídlencov a reslovakizantov v spolku	181
57. Bratislava 11. máj 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, prvoradým predmetom ktorého bola otázka maďarských učiteľov a organizovania reslovakizantov v maďarskom kultúrnom spolku	184
58. Bratislava 19. máj 1949. Prípis Povereníctva vnútra predsedovi Csemadoku Júliusovi Lőrinczovi o dôvodoch neschválenia stanov spolku	186

59. Bratislava 3. jún 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o niektorých otázkach náboristov a o vyriešení ich ubytovacích ťažkostí	190
60. Bratislava 1. september 1949. Záznam o rozhodnutiach porady zástupcov Maďarskej komisie ÚV KSS a Povereníctva školstva, vied a umení o otvorení maďarských pobočiek	192
61. Bratislava 7. september 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o riešení niektorých otázok na južnom pohraničí, čím sa naštartuje tzv. Akcia Juh	193
62. Bratislava 12. september 1949. Uznesenie Zboru povereníkov o úprave niektorých otázok týkajúcich sa okresov južného Slovenska, ktorým sa konkretizovala Akcia Juh po štátnej línii	198
63. Bratislava 12. september 1949. Uznesenie Zboru povereníkov o vyučovaní v maďarskom jazyku	201
64. Budapešť 13. október 1949. List Strany maďarských pracujúcich Sekretariátu ÚV KSČ, v ktorom sú vyslovené obavy z jednostranného protimaďarského zamerania Akcie Juh	202
65. Bratislava 14. október 1949. Zápisnica zo zasadania Maďarskej komisie ÚV KSS, ktoré upozornilo na jednostranné protimaďarské zameranie Akcie Juh	204
66. Bratislava 21. október 1949. Úryvok z diskusie na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o odsunovej akcii na južnom Slovensku, o tzv. Akcii Juh	205
67. Bratislava 21. október 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o zastavení odsunovej akcie na južnom Slovensku a o rozpustení Maďarskej komisie	209
68. Praha 24. október 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSČ o zastavení odsunu z južného Slovenska a o informovaní maďarských súdruhov	210
69. Praha 26. október 1949. Odpoveď Sekretariátu ÚV KSČ na list Strany maďarských pracujúcich, v ktorej sú maďarskí komunisti informovaní o zastavení Akcie Juh	211
70. Bratislava 11. november 1949. Diskusný príspevok Štefana Majora na zasadaní ÚV KSS, v ktorom odsudzuje pozostatky buržoázneho nacionalizmu, protimaďarské prechmaty nižších úradov ako aj jednostranné protimaďarské zameranie Akcie Juh	212
71. Bratislava 11. november 1949. Úryvok zo záverečného slova Viliama Širokého na zasadaní ÚV KSS, v ktorom varuje maďarské obyvateľstvo pred tým, aby na výstreľky buržoázneho nacionalizmu reagovalo organizovaním „maďarskej národnej solidarity“	215
72. Bratislava 6. január 1950. Elaborát Júliusa Lórinca a Štefana Fábryho o niektorých problémoch práce medzi maďarským ľudom, v ktorom vymenúvajú nedostatky v riešení postavenia maďarskej menšiny a predkladajú návrhy na ich odstránenie	217
73. Bratislava 6. január 1950. Úryvky z diskusie na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o elaboráte Niektoré problémy práce medzi maďarským ľudom	225

74. Bratislava 6. január 1950. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o niektorých problémoch práce medzi maďarským ľudom, v ktorom uložilo jednotlivým štátnym a straníckym orgánom úlohy na skutočné riešenie postavenia obyvateľov maďarskej národnosti	239
75. Bratislava 28. január 1950. Uznesenie širšieho predsedníctva Ústredného akčného výboru Slovenského národného frontu o pribratí predstaviteľov Csemadoku do Slovenského národného frontu	242
76. Bratislava 1. február 1950. Návrh povereníka pôdohospodárstva Michala Falťana na odškodnenie maďarských náboristov, ktorí sa vrátili z Čiech	243
77. Bratislava 16. marec 1950. Diskusia na zasadnutí Sekretariátu ÚV KSS o správe povereníka vnútra Daniela Okáliho o priebehu národného sčítania a o prechmatoch pri jeho realizovaní	248
78. Bratislava 7. apríl 1950. Diskusný príspevok Júliusa Lőrincza na zasadnutí pléna ÚV KSS o prejavoch buržoázneho nacionalizmu medzi maďarským obyvateľstvom	252
79. Bratislava 7. apríl 1950. Úryvok zo záverečného slova Viliama Širokého na zasadnutí pléna ÚV KSS, v ktorom vinu za niektoré povojnové protimaďarské opatrenia zvaľuje na tzv. buržoáznych nacionalistov.....	254
80. Bratislava 19. apríl 1950. Návrh povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského ohľadom škôl III. stupňa pre maďarských žiakov	256
81. Bratislava 20. apríl 1950. Diskusia na zasadnutí Sekretariátu ÚV KSS o návrhu povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského ohľadom škôl III. stupňa pre maďarských žiakov.....	259
82. Bratislava 24. máj 1950. Diskusný príspevok predsedu JRD v Turej Rudolfa Furindu na IX. zjazde Komunistickej strany Slovenska	261
83. Bratislava 8. jún 1950. Úryvok zo správy pre Predsedníctvo ÚV KSS o reorganizácii miestnych národných výborov	262
84. Bratislava 14. september 1950. Úryvok zo správy povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkora o uskutočňovaní uznesení IX. zjazdu KSS na úseku školstva	264
85. Bratislava 6. apríl 1951. Úryvok z prejavu Viliama Širokého na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS, v ktorom pri hodnotení okresných konferencií strany vyčíta štátnym a straníckym orgánom, že nerealizujú uznesenia strany o zrovnoprávnení občanov maďarskej národnosti	265
86. Bratislava 19. apríl 1951. Úryvky z diskusného príspevku Štefana Fábryho na zasadnutí pléna ÚV KSS o prejavoch buržoázno-nacionalistickej politiky husákovcov a novomeskovcov	267
87. Bratislava 28. apríl 1951. Správa povereníka informácií a osvety Ondreja Klokoča o nedostatkoch v práci medzi maďarským obyvateľstvom s návrhmi na ich odstránenie	269
88. Bratislava 28. apríl 1951. Diskusia na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS o správe povereníka informácií a osvety Ondreja Klokoča o nedostatkoch v práci medzi maďarským obyvateľstvom.....	274

89. <i>Bratislava 22. máj 1951.</i> Správa pre Predsedníctvo ÚV KSS o doterajšej činnosti a úlohách Csemadoku.....	278
90. <i>Bratislava 2. júl 1951.</i> Návrh kultúrno-propagačného oddelenia Sekretariátu ÚV KSS na zriadenie maďarského oddelenia pri Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity.....	286
91. <i>Bratislava 25. jún 1951.</i> Návrh predsedu Zboru povereníkov Karola Bacílka na uznesenia o práci medzi maďarským obyvateľstvom.....	288
92. <i>Bratislava 8. júl 1951.</i> Diskusia na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS o návrhu uznesení o práci medzi maďarským obyvateľstvom predloženom Karolom Bacílkom	290
93. <i>Praha 17. september 1951.</i> Uznesenie Predsedníctva ÚV KSČ o potrebe vypracovania návrhu smerníc na úpravu niektorých otázok obyvateľov maďarskej národnosti	292
94. <i>Bratislava 10. október 1951.</i> Návrh predsedu Zboru povereníkov Júliusa Ďuriša na riešenie problémov kultúrno-politického postavenia obyvateľstva maďarskej národnosti.....	293
95. <i>Bratislava 13. október 1951.</i> Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o opatreniach na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva	297
96. <i>Bratislava 31. október 1951.</i> Návrhy povereníka vnútra Jozefa Lietavca na opatrenia vo veci zaistenia rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva.....	298
97. <i>Bratislava 14. november 1951.</i> Návrh smerníc o úprave niektorých otázok obyvateľov maďarskej národnosti, vypracovaný Štefanom Bašťovanským, Júliusom Ďurišom a Jozefom Lietavcom.....	301
98. <i>Bratislava 17. november 1951.</i> Návrh povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkoru ohľadom siete odborných a všeobecno-vzdelávacích škôl III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku	302
99. <i>Bratislava 19. február 1952.</i> Správa pre Predsedníctvo ÚV KSS o prijímaní pracujúcich maďarskej národnosti do strany.....	306
100. <i>Bratislava 22. február 1952.</i> Správa povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkoru o možnostiach založenia maďarského profesionálneho divadla v Komárne	307
101. <i>Bratislava 1. marec 1952.</i> List Predsedníctva ÚV KSS krajským výborom strany o maďarskej otázke a o potrebe zvolenia Maďarov do okresných výborov strany	309
102. <i>Bratislava 29. apríl 1952.</i> Návrh pre Sekretariát ÚV KSS vo veci zvolania III. valného zhromaždenia Csemadoku	311
103. <i>Bratislava 8. máj 1952.</i> Návrh smerníc o úprave niektorých otázok občanov maďarskej národnosti, predložený Predsedníctvom ÚV KSS Politickému sekretariátu ÚV KSČ	315
104. <i>Praha 17. jún 1952.</i> Uznesenie československej vlády o úprave niektorých otázok občanov maďarskej národnosti	321
105. <i>Bratislava 1. júl 1952.</i> Uznesenia Zboru povereníkov o niektorých otázkach občanov maďarskej národnosti, smerujúce k zabezpečeniu účasti	

maďarského obyvateľstva v štátnom aparáte a k zabezpečeniu používa-	
nia maďarského jazyka v úradnom styku	322
106. <i>Bratislava 29. september 1952.</i> Správa predsedu Slovenského pláno-	
vacieho úradu Júliusa Bránika o rozvoji oblastí obývaných maďarským	
obyvateľstvom	326
107. <i>Bratislava 31. október 1952.</i> Správa povereníka vnútra Jozefa Lietavca	
o práci medzi maďarským obyvateľstvom, resp. o plnení uznesení Zboru	
povereníkov zo dňa 1. júla 1952	328
108. <i>Bratislava 3. november 1952.</i> Správa povereníka školstva, vied	
a umení Ernesta Sýkoru o školách s vyučovacím jazykom maďarským na	
Slovensku	334
109. <i>Praha 16. – 18. december 1952.</i> Diskusné vystúpenie predsedu okres-	
ného výboru strany vo Fiľakove Štefana Nagya na celoštátnej konferencii	
KSČ o buržoázno-nacionálnej politike „Slánskeho bandy“	339
110. <i>Praha 16. – 18. december 1952.</i> Diskusné vystúpenie podpredsedu	
KNV v Košiciach Františka Dénesa na celoštátnej konferencii KSČ	
o láske maďarských pracujúcich k súdruhovi Gottwaldovi	340
111. <i>Bratislava 22. január 1953.</i> Správa povereníka školstva, vied a umení	
Ernesta Sýkoru o prípravách na otvorenie Maďarského oblastného divad-	
la v Komárne.....	341
112. <i>Bratislava 14. august 1953.</i> Návrh pre Sekretariát ÚV KSS na zvolanie	
IV. valného zhromaždenia Csemadoku	343
113. <i>Bratislava 22. september 1953.</i> Správa Júliusa Lőrincza o politicko-	
kultúrnej situácii medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti na Slo-	
vensku.....	346
114. <i>Bratislava 18. december 1953.</i> Úryvok z referátu prvého tajomníka KSS	
Karola Bacílka na zasadaní pléna ÚV KSS, v ktorom sa zmienil o preja-	
voch maďarského buržoázneho nacionalizmu	357
115. <i>Bratislava 11. február 1954.</i> Návrh smerníc pre krajské a okresné výbo-	
ry KSČ pre prípravu a realizáciu volieb do národných výborov na národ-	
nostne zmiešanom území.....	359
116. <i>Bratislava 10. marec 1954.</i> Návrh listu krajským výborom KSS s rezolú-	
ciou o práci a úlohách Csemadoku.....	363
117. <i>Bratislava 26. marec 1954.</i> Reč poslanca Jozefa Árvaya na zasadaní	
Slovenskej národnej rady o prípravách predvolebnej kampane, jarných	
prác a X. zjazdu strany.....	366
118. <i>Bratislava 4. jún 1954.</i> Reč poslanca Jozefa Árvaya na zasadaní	
Slovenskej národnej rady o výsledkoch volieb do národných výborov	369
119. <i>Bratislava 17. august 1954.</i> Úryvok z návrhu na opatrenia v súvislosti	
s prípravou volieb do Slovenskej národnej rady (návrh na národnostné	
zloženie novej SNR)	372
120. <i>Bratislava 1. október 1954.</i> Správa Júliusa Lőrincza pre Sekretariát ÚV	
KSS o plnení rezolúcie strany o práci a úlohách Csemadoku	374
121. <i>Bratislava 3. december 1954.</i> Prednáška Júliusa Lőrincza o maďar-	
skom buržoáznom nacionalizme na celoslovenskom seminári o buržo-	

áznom nacionalizme organizovanom oddelením propagandy a agitácie ÚV KSS.....	379
122. Bratislava 2. jún 1955. Správa povereníka školstva Ernesta Sýkoru o stave škôl s vyučovacím jazykom maďarským.....	389
123. Bratislava 6. október 1955. Návrh Predsedníctva ÚV Csemadoku na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu spolku <i>Fáklya</i>	395
124. Bratislava 18. november 1955. Správa oddelenia propagandy a agitácie ÚV KSS o denníku KSS <i>Új Szó</i>	396
125. Bratislava 26. máj 1956. Ďalší návrh Predsedníctva ÚV Csemadoku na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu spolku.....	401
126. Bratislava 5. jún 1956. Stanovisko Povereníctva školstva k žiadostiam o zriadenie jedenásťročných stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach a v Bratislave.....	403
127. Bratislava 8. november 1956. Návrh pre Byro ÚV KSS na zmeny vo vydávaní maďarskej tlače na Slovensku	408
128. Praha 5. decembra 1956. Úryvok z diskusného príspevku predsedu Zboru povereníkov Rudolfa Strechaja na zasadaní ÚV KSČ, v ktorom referoval o postoji obyvateľov maďarskej národnosti počas „kontrarevolúcie“ v Maďarsku.....	410
129. Bratislava 12. december 1956. Úryvky z referátu prvého tajomníka KSS Karola Bacílka na zasadaní ÚV KSS o poskytnutej pomoci maďarským komunistom a o postoji obyvateľstva maďarskej národnosti počas „kontrarevolúcie“ v Maďarsku	411
130. Bratislava 12. december 1956. Diskusný príspevok hlavného redaktora <i>Új Szó</i> Františka Dénesa na zasadaní ÚV KSS, v ktorom referuje o postoji maďarskej inteligencie na Slovensku počas „kontrarevolúcie“ v Maďarsku.....	413
PRAMENE A LITERATÚRA	417
MENNÝ REGISTER	421

Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez I. / Spisy k dějinám Maďarov v Československu v letech 1948 – 1956 I. Szerk./Red.: Popély Árpád.
FONTES HISTORIAE HUNGARORUM, 4. Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, Somorja/Šamorín, 2008. 430 p.

BEVEZETŐ

A szlovákiai, illetve csehszlovákiai magyarság történetének kutatása és feldolgozása részben a szlovák, részben a magyar történetírás feladata. A tudományos alapossággal megírt feldolgozások elkészítésének egyik alapfeltétele a korabeli források feltárása és közzététele. A tudományos kutatásokat kívánja elősegíteni az *Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez* című kötet is, amely a csehszlovák állami és pártszervek magyar kisebbséggel kapcsolatos dokumentumaiból ad közre válogatást. A magyar, szlovák és cseh nyelvű iratokat egyaránt tartalmazó kötetet igyekeztünk úgy összeállítani, hogy az mind a magyar, mind pedig a szlovák és cseh olvasóközönség és szakma számára érthető és használható legyen.

A kötet megjelentetését az indokolta, hogy a pártállami korszak négy évtizede, beleértve az 1948 és 1956 közötti éveket is, a csehszlovákiai magyarság történetének legkevésbé feldolgozott fejezetei közé tartozik. Ennek magyarázata egyrészt abban keresendő, hogy a szocializmus évtizedeiben a kisebbségek történetének kutatása nem tartozott sem a magyar, de még kevésbé a csehszlovák történetírás prioritásai közé, ráadásul a pártállami keretek nem teremtették meg az objektív történeti kutatások feltételeit sem. A szocialista korszak kisebbségpolitikája kutatásának mellőzését másrészt az magyarázza, hogy 1989 után mind a magyar, mind pedig a szlovák történetírás érdeklődésének középpontjába a magyar kisebbség történetének legfájóbb, s a szlovák–magyar kapcsolatokat a mai napig leginkább megterhelő 1945–1948 közötti jogfosztásának időszaka került. A korábban elhallgatott kérdésekről: a reszlovakizációról, a csehországi deportálásról és a lakosságcseréről a rendszerváltás óta eltelt két évtizedben magyar, szlovák és cseh szerzőktől már szinte könyvtárnyi tanulmány, tanulmánykötet, monográfia¹ és dokumentumgyűjtemény² látott napvilágot.

1 A legjelentősebb monográfiák: Kaplan, Karel: *Pravda o Československu 1945–1948*. Praha, Panorama, 1990; Šutaj, Štefan: *Reslovakizácia (Zmena národnosti časti obyvateľstva Slovenska po II. svetovej vojne)*. Košice, Spoločenskovedný ústav SAV, 1991; Čierna-Lantayová, Dagmar: *Podoby československo-maďarského vzťahu 1938–1949*. Bratislava, Veda, 1992; Šutaj, Štefan: *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945–1948*. Bratislava, Veda, 1993; Vadkerty Katalin: *A reszlovakizáció*. Pozsony, Kalligram, 1993; Vadkerty Katalin: *A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszerközmunkája 1945–1948 között*. Pozsony, Kalligram, 1996; Bobák, Ján: *Maďarská otázka v Česko-Slovensku (1944–1948)*. Martin, Matica slovenská, 1996; Vadkerty Katalin: *A belső telepítések és a lakosságcsere*. Pozsony, Kalligram 1999; Kugler József: *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön 1944–1948*. Budapest, Osiris–MTA Kisebbségkutató Műhely, 2000; Vadkerty Katalin: *A kitelepítéstől a reszlovakizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről*. Pozsony, Kalligram 2001 (szlovák fordításban: Vadkerty, Katalin: *Maďarská otázka v Československu 1945–1948. Dekréty prezidenta Beneša a ich dôsledky na deportácie a reslovakizáciu*. Bratislava, Kalligram, 2002); Beňa, Jozef: *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava, Belimex, 2002; Šutaj, Štefan–Mosný, Peter–Olejník, Milan: *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*. Bratislava, Veda, 2002; László Péter: *Fehérlaposok. Adalékok a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményhez*. Bonyhád, 2003; Šutaj, Štefan: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*. Prešov, Universum, 2005; Šutaj, Štefan: *Magyarok Csehszlovákiában 1945–1948 kö-*

A jelen kötet tárgyát képező évek nemzetiségi politikájának kutatása ezzel szemben még csupán gyerekcipőben jár. Juraj Zvara ugyan magyar és szlovák nyelven is megjelent köteteiben³ már az 1960-as évek második felében megpróbálkozott a kommunista párt 1948 utáni magyarságpolitikájának bemutatásával, azokra azonban viszonylagos objektivitásuk ellenére rányomta bélyegét a kor kötelező ideológiája és frazeológiája.

A rendszerváltást követően elsőként a Štefan Šutaj által összeállított, s a Szlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézete által kiadott tanulmánykötet foglalkozott a magyar kisebbség kommunista hatalomátvétel utáni történetének egy-egy kérdésével.⁴ Štefan Šutaj – noha kutatásának középpontjában a szlovákiai magyarság 1945–1948 közötti története áll – a pártállam nemzetiségi politikájának a későbbiekben is több tanulmányt szentelt, feldolgozva többek között az ún. Dél-akció történetét.⁵ Emília Hrabovcová 2001-ben megjelent tanulmányában ugyancsak a Dél-akcióval foglalkozott, Michal Barnovský pedig 2004-ben napvilágot látott terjedelmes dolgozatában a kommunista párt magyarságpolitikájában 1948–1949-ben bekövetkezett irányváltás folyamatát, annak okait és következményeit dolgozta fel.⁶ Soňa Gabzdilová-Olejníková a magyar nyelvű oktatás újraindulásával foglalkozó munkái után a kommunista párt 1948

zött. *Tanulmányok a beneši dekrétumokról, a csehországi deportálásokról és a lakosságcseréről.* Budapest, Lucidus Kiadó, 2008.

- 2 Lásd pl. Polányi Imre: *A szlovákiai magyarok helyzete 1944–1948. Dokumentumok.* Pécs, Janus Pannonius Tudományegyetem, 1992; Jech, Karel–Kaplan, Karel (k. vydání přípr.): *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty I–II.* Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR–Doplněk, 1995; Tóth László (szerk.): *„Hívebb emlékezésül...” Csehszlovákiai magyar emlékiratok és egyéb dokumentumok a jogfosztottság éveiből 1945–1948.* Pozsony, Kalligram, 1995; Kövesdi János (szerk.): *Edvard Beneš elnöki dekrétumai, avagy a magyarok és a németek jogfosztása.* Pozsony, Pannónia Könyvkiadó, 1996; Jech, Karel (uspoř.): *Němci a Maďari v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940–1945. Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik. Studien und Dokumente 1940–1945.* Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR–Doplněk, 2003; Szarka László (szerk.): *Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában 1944–1949. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések.* Komárom, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet–Kecskés László Társaság, 2005; Gabzdilová-Olejníková, Soňa–Olejník, Milan–Šutaj, Štefan: *Němci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945–1953 v dokumentoch I.* Prešov, Universum, 2005; Popély Árpád–Šutaj, Štefan–Szarka László (szerk.): *Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945–1948. Történeti háttér, dokumentumok és jogszabályok.* Máriabesnyő–Gödöllő, Attraktor, 2007.
- 3 Zvara, Juraj: *A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában.* Bratislava, Politikai Könyvkiadó, 1965; Zvara, Juraj: *Maďarská menšina na Slovensku po roku 1945.* Bratislava, Nakladateľstvo Epoque, 1969.
- 4 Šutaj, Štefan (red.): *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948.* Košice, Spoločenskovedný ústav SAV, 1990.
- 5 Šutaj, Štefan: *„Akcia Juh”. Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949.* Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993; Šutaj, Štefan: *A Dél-akció. A szlovákiai magyarok 1949. évi kitelepítése. Regió, 3. évf. (1992) 2. sz. 91–112. p.*
- 6 Hrabovcová, Emília: *Akcia JUH. Jeseň 1949 na južnom Slovensku v tieni štátnej bezpečnosti.* In *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948–1989.* I. Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001, 425–454. p.; Barnovský, Michal: *Sovietsky zväz, komunisti a riešenie maďarskej otázky na Slovensku v rokoch 1945–1950.* In Kárník, Zdeněk–Kopeček, Michal (sest.): *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu.* Svazek III. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR–Dokořán, 2004, 154–182. p.

utáni nemzetiségi politikáját és a Csemadok megalakulását ismertető tanulmányokkal jelentkezett.⁷

A cseh szerzők közül mindenekelőtt Karel Kaplan érdemel említést, aki Csehszlovákia 1945–1948 közötti nemzetiségi politikáját elemző kötetének magyar kiadása számára összefoglalta a csehszlovákiai magyarság 1968-ig terjedő történelmét is.⁸ A szlovákiai magyar szerzők közül Kiss József írása a magyar kisebbség 1948 utáni helyzetének a cseh–szlovák viszony keretei közötti alakulását elemzi, Popély Árpád tanulmányai pedig a Csemadok megalakulásáról tudósító magyar konzuli jelentéseket, valamint Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága Magyar Bizottságának a Csemadok létrehozásában és az *Új Szó* megalapításában vállalt szerepét dolgozzák fel.⁹

Az 1956-os magyar forradalomnak a Magyarországgal szomszédos országok, köztük Csehszlovákia magyarságára és nemzetiségi politikájára gyakorolt hatását Szesztay Ádám monográfiája vizsgálja.¹⁰ A Fórum Kisebbségkutató Intézet kiadásában 2006-ban jelent meg a forradalom 50. évfordulója alkalmából rendezett pozsonyi tudományos konferencia előadásainak bővített változatát közreadó kötet, amelyben Simon Attila és Popély Árpád tanulmányai a szlovákiai magyarságnak, illetve a szlovák pártvezetésnek a forradalomra való reagálását és a pártvezetés magyar kisebbséggel kapcsolatos határozatait vizsgálják.¹¹ Végezetül pedig számos új információt közöl az 1948–1956 közötti évekre vonatkozóan is a csehszlovákiai magyarság 1944 és 1992 közötti történetének Popély Árpád által összeállított, s a közelmúltban megjelent kronologikus feldolgozása.¹²

7 Gabzdilová, Soňa: *Školy s maďarským vyučovacím jazykom na Slovensku po druhej svetovej vojne*. Košice, Spoločenskovedný ústav SAV, 1991; Gabzdilová, Soňa: Možnosti a problémy vzdelávania v maďarskom jazyku na Slovensku po druhej svetovej vojne do roku 1953. *Historický časopis*, 45. évf. (1997) 4. sz. 612–630. p.; Gabzdilová, Soňa: *Maďarské školstvo na Slovensku v druhej polovici 20. storočia*. Dunajská Streda, Lilium Aurum–Nadácia Katedra, 1999; Gabzdilová-Olejníková, Soňa: Dopad politických a spoločenských zmien na maďarské obyvateľstvo v prelomovom roku 1948. In Pešek, Jan a kol.: *Kapitolami najnovších slovenských dejín. K 70. narodeninám Michala Barnovského*. Bratislava, Historický ústav SAV, 2006, 144–158. p.; Gabzdilová-Olejníková, Soňa: Vznik a činnosť Csemadoku v kontexte politiky KSČ (1949–1951). *Historický časopis*, 56. évf. (2008) 3. sz. 477–489. p.

8 Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca 1945–1948*. Pozsony, Kalligram, 1993.

9 Kiss, József: Postavenie maďarskej menšiny v kontexte česko-slovenských vzťahov (1948–1960). *Česko-slovenská historická ročenka*. 7 évf. (2002) 57–74. p.; magyar fordításban: Kiss József: A csehszlovákiai magyar kisebbség helyzete a cseh–szlovák viszony keretei között (1948–1960). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, V. évf. (2003) 3. sz. 3–24. p.; Popély Árpád: A Csemadok megalakulása a magyar konzuli jelentések tükrében. In Bárdi Nándor–Simon Attila (szerk.): *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2006, 421–432. p.; Popély Árpád: A Magyar Bizottság szerepvállalása az *Új Szó* és a Csemadok megalapításában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*. VIII. évf. (2006) 4. sz. 83–105. p.

10 Szesztay Ádám: *Nemzetiségi kérdés a Kárpát-medencében 1956–1962. Az ötvenhatos forradalom hatása a kelet-közép-európai kisebbségpolitikára*. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet–Gondolat Kiadói Kör, 2003.

11 Simon Attila: A szlovákiai magyarok és az 1956-os forradalom. In Ivaničková, Edita–Simon Attila (red.-szerk.): *Maďarská revolúcia 1956 a Slovensko. Az 1956-os magyar forradalom és Szlovákia*. Šamorín/Somorja–Bratislava/Pozsony, Fórum inštitút pre výskum menšín/Fórum Kisebbségkutató Intézet–Historický ústav SAV/Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, 2006, 41–55. p.; Popély Árpád: A szlovák pártvezetés és az 1956-os magyar forradalom. In Ivaničková, Edita–Simon Attila (red.-szerk.): i. m. 57–74. p.

12 Popély Árpád: *A (cseh)szlovákiai magyarság történeti kronológiája 1944–1992*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2006.

Az egyes részletkérdésekről tehát az utóbbi két évtizedben hasznos tanulmányok születtek, máig várat magára azonban a magyar kisebbség pártállam alatti, vagy akár az 1948-as kommunista hatalomátvétel utáni történetének komplex feldolgozása. A korszak jobb megismeréséhez és monografikus feldolgozásának elősegítéséhez kíván hozzájárulni a Fórum Kisebbségkutató Intézet által kiadott dokumentumgyűjtemény. A csehszlovákiai magyarság 1948 és 1956 közötti történetére vonatkozó iratgyűjtemény első kötete a legfelsőbb csehszlovák állami és pártszervek dokumentumaiból közöl válogatást. Jelen kiadvány azonban csupán első kötete kíván lenni egy több kötetesre tervezett gyűjteménysorozatnak, amelyet reményeink szerint újabb kötetek követnek majd.

A gyűjteménybe beválogattuk többek között Csehszlovákia Kommunista Pártja (CSKP) és Szlovákia Kommunista Pártja (SZLKP) egyes szerveinek (Elnökség, Titkárság, Központi Bizottság), a prágai Nemzetgyűlés és a kormány, valamint a Megbízottak Testülete és egyes megbízotti hivatalok magyar kisebbséggel kapcsolatos legfontosabb határozatait, jogszabályait és körleveleit. A válogatás tartalmazza az egyes párt- és állami szervek üléseire a magyarkérdéssel kapcsolatban előterjesztett különböző javaslatokat és jelentéseket, s amennyiben hozzáférhetőek voltak, az azokról folytatott vitát, valamint az egyes cseh, szlovák és kisebbségi magyar politikusoknak a Nemzetgyűlés, a Szlovák Nemzeti Tanács, a CSKP és az SZLKP egyes szerveinek ülésein elhangzott meghatározó fontosságú vagy a korra jellemző beszámolóit és vitafelszólalásait. Bekerültek a kötetbe végezetül az SZLKP KB Magyar Bizottságának egyes üléseiről készült feljegyzések, a magyar kisebbség helyzetének rendezését célzó csehszlovák–magyar pártközi tárgyalásokról készült beszámolók, valamint Rákosi Mátyás és Klement Gottwald levélváltása is.

A pártállami korszak legfontosabb döntései tudvalevően a pozsonyi és a prágai pártközpontban születtek, ezért a dokumentumok válogatása során elsősorban az SZLKP Központi Bizottságának a Szlovák Nemzeti Levéltárban található levéltári fondjainak, illetve a CSKP Központi Bizottságának a Cseh Köztársaság Nemzeti Levéltárában elhelyezett fondjainak feldolgozására összpontosítottunk. A kötetbe bekerült iratok további jelentős része a Megbízottak Testülete Elnökségi Hivatalának, a Belügyi Megbízotti Hivatal és az Oktatásügyi Megbízotti Hivatal Szlovák Nemzeti Levéltárban található levéltári állagából, a magyar és csehszlovák pártvezetők levélváltása pedig a Magyar Dolgozók Pártjának a Magyar Országos Levéltárban elhelyezett iratgyűjteményéből származik. A nem levéltári eredetű dokumentumok többségét a Nemzetgyűlés és a Szlovák Nemzeti Tanács üléseinek gyorsírói feljegyzéseiből válogattuk.

A kötetbe beválogatott dokumentumokat mind eredeti nyelvükön közöljük. A 130 dokumentum közül 105 szlovák, 15 cseh, 10 pedig magyar nyelvű. A szlovák és cseh nyelvű iratokat rövid magyar, a magyar nyelvűeket pedig szlovák összefoglalóval láttuk el. A 130 dokumentum évenkénti megoszlásának vizsgálata során azonnal szembetűnik az egyes évek közötti aránytalanság. Amíg ugyanis például az 1948-as évből 37, az 1949-esből pedig 34, addig az 1952-es évből csupán 12, az 1954-esből 7, az 1955-ösből pedig csupán 3 dokumentum került be a válogatásba. Mindezt az magyarázza, hogy a magyarság helyzetének rendezésével kapcsolatos döntések java része 1948-ban és

1949-ben, esetleg az ötvenes évek elején született meg, s a párt- és állami szervek a későbbiekben már jobbra csupán korábbi határozataik ellenőrzésére szorítkoztak.

A dokumentumok sorszámozva, időrendi sorrendben követik egymást. Az iratokat általában teljes terjedelmükben közöljük, ahol azonban ezt a terjedelmi okok nem tették lehetővé, ott rövidítettünk és a kihagyott részt szögletes zárójellel jelöltük. Az egyes dokumentumokat szövegű másolatban, de a mai helyesírás szabályai szerint igyekeztünk közzétenni. A nyilvánvaló helyesírási hibákat és elírásokat korrigáltuk, a személynevek gyakran hibás írásmódját kijavítottuk. A szövegekben található eredeti kiemeléseket és a régies szóalakokat megtartottuk csakúgy, mint a magyar nyelvű szövegekben előforduló szlovákizmusokat, illetve a szlovák szövegekben előforduló cseh vagy magyar nyelvi hatásokat.

Minden egyes dokumentum előtt magyar és szlovák nyelvű regesztumban adjuk meg az irat keltezésének helyét és idejét, valamint rövid ismertetését. A dokumentumokat az irat lelőhelyét közlő jelzet követi, amely után megadjuk az irat típusát és előállításának módját is. Lábjegyzeteket csak a legszükségesebb esetekben alkalmaztunk. Ezekben utalunk többek között a dokumentumokban közölt előterjesztések és jelentések sorsára, megtárgyalásuk időpontjára és – amennyiben önállóan nem közöljük – a velük kapcsolatban elfogadott határozatokra. Lábjegyzetben utalunk a kapcsolódó dokumentumokra, valamint arra is, ha az iratot valahol már publikálták.

A kötet végén közöljük a felhasznált levéltári források és irodalom jegyzékét, valamint a dokumentumokban előforduló személynevek mutatóját.

*

Az 1948. februári kommunista hatalomátvétel az első hónapokban semmiféle pozitív változást nem eredményezett a magyar kisebbség helyzetében. Nemcsak a lakosságcsere és a reszlovakizáció zajlott változatlanul, hanem érvényben maradt valamennyi korábbi magyarellenos jogszabály is, s a Csehszlovákia deportált magyarok hazatérése sem jöhetett számításba. Az 1948 májusában elfogadott új alkotmány nemzetiségi jogokat nem tartalmazott, ráadásul a magyarok és németek nem vehettek részt a május végén megtartott parlamenti választásokon sem.

A csehszlovák párt- és állami vezetésnek 1948 nyarán mégis be kellett látnia, hogy változtatnia kell a magyar kisebbséggel szembeni politikáján. Mivel a Szovjetunió az érdekszférájába tartozó országok közötti viszony rendezésében volt érdekelt, Csehszlovákiának is rendeznie kellett kapcsolatait Magyarországgal. A magyar párt- és állami vezetés 1948 tavaszától kezdődően szintén többször tudtára adta a csehszlovák félnek, hogy a két ország közötti baráti viszony megteremtésének elsőrendű feltétele a magyar kisebbség helyzetének pozitív értelmű rendezése.

A magyar pártvezetéssel történt tárgyalásokkal párhuzamosan előbb 1948 júliusában a prágai, majd szeptember végén a pozsonyi pártvezetés és a csehszlovák kormány is a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről határozott. Az elfogadott párt- és kormányhatározatok kilátásba helyezték a magyar lakosság csehszlovák állampolgárságának visszaadását, mezőgazdasági vagyona elkobzásának felfüggesztését, a Csehszlovákia deportáltak hazatérésének engedélyezését, magyar sajtótermék megjelenését, a magyar nyelvű oktatás újraindítását és egy magyar kulturális szervezet létrehozását.

sát. Kizárták ugyanakkor bármiféle magyar politikai párt létrehozásának lehetőségét, a reszlovakizáltak számára pedig hosszú ideig tiltották, hogy a magyar kultúregyesület tagjai legyenek, s hogy gyermekeik magyar iskolai osztályokat látogassanak.

A magyar kisebbség jogállásának rendezése a Nemzetgyűlés 1948. október 25-én elfogadott 245/1948 sz. törvényével kezdődött, amely a csehszlovák állampolgárságtól megfosztott magyarok számára lehetővé tette állampolgárságuk visszaszerzését. Ezt követően a Megbízottak Testülete november 4-én kelt 26/1948 sz. rendeletével 50 hektárig megszüntette a magyarok mezőgazdasági vagyonának elkobzását, de csak abban az esetben, ha azt még nem juttatták másnak. 1948. december 15-én Lőrincz Gyula főszerkesztésében megjelent az *Új Szó* című magyar nyelvű pártlap első száma, 1949. március 5-én pedig, ugyancsak Lőrincz Gyula vezetésével, megalakult a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, a Csemadok. 1948 őszétől előbb szlovák elemi iskolák melletti magyar osztályok, majd 1950-től önálló magyar iskolák formájában, újraindult a magyar nyelvű oktatás. 1948 végén leállították a lakosságcserét és a reszlovakizációt, 1949 első hónapjaiban pedig lehetővé tették a Csehszlovákia felé deportált magyarok hazatérését. A magyarsággal kapcsolatos állampárti döntések előkészítése és végrehajtása az SZLKP KB mellett 1948 novemberében létrehozott Magyar Bizottság feladata volt, amely aktívan részt vett különösen az *Új Szó* és a Csemadok megszervezésében, valamint a magyar nyelvű oktatás újraindításában.

A Csehszlovákia felé deportált magyarok hazatérése nem várt és rendkívül kényes feladat megoldása elé állította a szlovák pártvezetést. Legtöbbjük vagyonába ugyanis szlovák telepesek, ún. bizalmiak települtek, akik azt nem akarták visszaadni eredeti tulajdonosaiknak. Az így kialakult helyzetet a szlovák pártvezetés 1949 őszén sajátos módon egy újabb kitelepítési akcióval, az osztályszempontból és politikailag megbízhatatlannak minősített magyarok Csehszlovákia felé kitelepítésével, s a hazatért deportáltaknak ezek birtokaiban és házaiban való elhelyezésével kívánta megoldani. A Dél-akció megnevezést kapott terv végrehajtására azonban már nem került sor, mivel azt a prágai pártvezetés – nem utolsósorban a magyarországi tiltakozás hatására – az előkészületek utolsó szakaszában leállította. A Dél-akció egyoldalú magyarellenessége ellen ugyancsak szót emelő Magyar Bizottság tiltakozása ugyanakkor 1949 októberében elegendő indokul szolgált a szlovák pártvezetés számára az alig egy éve létrehozott bizottság fel számolására.

Az 1950. évi népszámlálás eredményeire a nacionalista politika enyhülése ellenére nagymértékben rányomták bélyegüket a háború utáni események. A magukat magyaroknak vallók száma az 1930. évi 592 337-ről 354 532-re, Szlovákia összlakosságán belül a részaránya pedig 17,8%-ról 10,3%-ra csökkent. Az etnikai arányokat részben a kitelepítés és a lakosságcsere, részben pedig a reszlovakizált magyarok nemzetiségi bevallása torzította, akik jelentős része a rájuk gyakorolt nyomás következtében a népszámlálás során szlováknak vallotta magát.

Az ötvenes évek első felében általában párthatározatok, ritkábban a Megbízottak Testülete vagy a kormány határozatainak formájában történtek kísérletek a magyarság helyzetének további rendezésére, az ország politikai, társadalmi és gazdasági életébe való újbóli integrálására. Ezek a határozatok – amelyek közül a legjelentősebbek az SZLKP KB Elnökségének 1950. január 6-i, a kormány 1952. június 17-i és a Megbízottak Testülete 1952. július 1-jei határozatai voltak – elrendelték többek között a nemzeti bizott-

ságok magyarokkal történő kiegészítését, lehetővé tették a magyar nyelv használatát a hivatalos érintkezésben, a magyarlakta települések és a közintézmények kétnyelvű megjelölését, a magyar iskolahálózat bővítését, újabb magyar nyelvű sajtótermékek megjelentetését és magyar kulturális intézmények (mint például a komáromi Magyar Területi Színház) létrehozását. A határozatok azonban csupán korlátozottan valósultak meg, ráadásul mivel általában titkosnak minősítették őket és nem hozták nyilvánosságra, a pártállam korlátai között ellenőrzésükre sem kerülhetett sor.

Már 1948 végén ismét lehetővé tették a magyarok felvételét a kommunista pártba, s az ötvenes évek első felében többen, mint például Major István, Fábry István, Lőrincz Gyula, Furinda Rudolf és Dénes Ferenc az SZLKP, illetve a CSKP Központi Bizottságába is bekerültek. Az 1954. májusi nemzeti bizottsági, majd az 1954. novemberi parlamenti választások alkalmával először járulhattak magyarok is az urnákhoz, s kaptak helyet magyarok is a prágai Nemzetgyűlésben és a pozsonyi Szlovák Nemzeti Tanácsban, amely Dénes Ferenc személyében magyar alelnököt is kapott.

A magyarsággal szembeni diszkriminatív politika enyhülésére az 1950-es évek elején kedvező feltételeket teremtett a prágai centralizmus erősödése és az ún. szlovák burzsoá nacionalizmus elleni kampány, amely a korábbi magyarellen es intézkedések végrehajtásában is jelentős szerepet vállalt szlovák politikusok (Gustáv Husák és társai) félreállításához, majd 1954. évi elítéléséhez vezetett. A szlovák burzsoá nacionalizmus elleni kampánnyal párhuzamosan ugyanakkor kezdetét vette az ún. magyar burzsoá nacionalizmus elleni harc és a burzsoá nacionalista „csökevények” hordozóinak a magyar kisebbség soraiban való keresése és megbélyegzése is.

Az 1956-os magyar forradalom a csehszlovákiai magyarság körében nem váltott ki szervezett megmozdulást. A magyar lakosság fokozott érdeklődéssel figyelte ugyan a magyarországi eseményeket, rokonszenve azonban csupán elszigetelt szimpátia-megnyilvánulásokra korlátozódhatott. Elevenen élt még emlékezetében a második világháború utáni üldöztetésének emléke, így nem merte vállalni, hogy a forradalom melletti kiállásáért esetleg ismét rásüssék a kollektív bűnösség vádját. Amint arra a dokumentumkötet utolsó iratai is utalnak, tartózkodó magatartását a pártvezetés ki is aknáztta, s a „csehszlovák szocialista hazafiság” megnyilvánulásának hirdette.

ÚVOD

Výskum a spracovanie dejín maďarskej menšiny na Slovensku, resp. v Československu je úlohou sčasti slovenskej a sčasti maďarskej historiografie. Jednou zo základných podmienok prípravy štúdií spracovaných s vedeckou náročnosťou je výskum a uverejnenie dobových prameňov. Nápomocnou pri výskume dejín maďarskej menšiny sa snaží byť edícia *Spisy k dejinám Maďarov v Československu v rokoch 1948 – 1956*, ktorá ponúka výber z dokumentov československých straníckych a štátnych orgánov. Zbierku obsahujúcu dokumenty v slovenskom, českom i maďarskom jazyku sme sa snažili zostaviť tak, aby bola zrozumiteľná a použiteľná rovnako pre slovenskú, českú i maďarskú čitateľskú verejnosť aj historikov.

Hlavným dôvodom vydania tejto edície bol fakt, že štyri desaťročia totalitného komunistického režimu, vrátane rokov 1948 – 1956 patria k najmenej spracovaným kapitolám dejín maďarskej menšiny v Československu. Vysvetliť sa to dá jednak tým, že výskum dejín menšín v období socializmu nepatrí medzi priority maďarskej, a ešte menej československej historiografie. Navyše v rámci totalitného štátu neboli vytvorené ani podmienky pre objektívny výskum dejín. Na druhej strane dôvodom zanedbávania výskumu menšinovej politiky obdobia socializmu je aj to, že po roku 1989 sa do stredobodu záujmu tak maďarskej, ako aj slovenskej historiografie dostalo najbolestnejšie obdobie dejín maďarskej menšiny, a to obdobie jej prenasledovania v rokoch 1945 – 1948. Táto etapa dodnes najviac zaťažuje slovensko-maďarské vzťahy. O predtým zamlčovaných otázkach, ako boli reslovakizácia, deportácia Maďarov do Čiech a výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom v posledných dvoch desaťročiach vzniklo viacero štúdií, zborníkov štúdií, monografií¹³ a edícií dokumentov¹⁴ z pera maďarských, slovenských i českých autorov.

Výskumu národnostnej politiky skúmaného obdobia bolo zo strany slovenských i maďarských historikov venované neporovnateľne menej pozornosti. Juraj Zvara sa síce vo svojich dielach¹⁵, ktoré vyšli v maďarskom aj v slovenskom jazyku, pokúšal už kon-

13 K najvýznamnejším monografiám patria: Kaplan, Karel: *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama 1990; Šutaj, Štefan: *Reslovakizácia: Zmena národnosti časti obyvateľstva Slovenska po II. svetovej vojne*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 1991; Čierna-Lantayová, Dagmar: *Podoby československo-maďarského vzťahu 1938 – 1949*. Bratislava: Veda 1992; Šutaj, Štefan: *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945 – 1948*. Bratislava: Veda 1993; Vadkerty Katalin: *A reszlovakizáció*. Bratislava: Kalligram 1993; Vadkerty, Katalin: *A deportálások: A szlovákiai magyarok csehországi kényszerkőzmunkája 1945 – 1948 között*. Bratislava: Kalligram 1996; Bobák, Ján: *Maďarská otázka v Česko-Slovensku (1944 – 1948)*. Martin: Matica slovenská 1996; Vadkerty, Katalin: *A belső telepítések és a lakosságcsere*. Bratislava: Kalligram 1999; Kugler, József: *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön 1944 – 1948*. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely 2000; Vadkerty, Katalin: *A kitelepítéstől a reszlovakizációig: Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945 – 1948 közötti történetéről*. Bratislava: Kalligram 2001 (v slovenskom preklade: Vadkerty, Katalin: *Maďarská otázka v Československu 1945 – 1948: Dekréty prezidenta Beneša a ich dôsledky na deportácie a reslovakizáciu*. Bratislava: Kalligram 2002); Beňa, Jozef: *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava: Belimex 2002; Šutaj, Štefan – Mosný, Peter – Olejník, Milan: *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*. Bratislava: Veda 2002; László, Péter: *Fehérlapok: Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcsere-egyezményhez*. Bonyhád 2003; Šutaj, Štefan: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*. Prešov: Universum 2005; Šutaj, Štefan: *Magyarok Csehszlovákiában 1945 – 1948 között: Tanul-*

com šesťdesiatych rokov minulého storočia o objasnenie politiky komunistickej strany voči maďarskej menšine po roku 1948, tie však boli napriek relatívnej objektivite poznačené povinnou ideológiou a frazeológiou doby.

Prvý zborník štúdií, ktorý bol po roku 1989 venovaný problematike maďarskej menšiny na Slovensku po roku 1948 bol zostavený Štefanom Šutajom a vydaný Spoločenskovedným ústavom Slovenskej akadémie vied.¹⁶ Štefan Šutaj – ktorého výskumná činnosť sa síce sústreďuje predovšetkým na povojnové roky – sa národnostnou politikou komunistickeho režimu zaoberal aj vo svojich niekoľkých ďalších štúdiách a spracoval okrem iného aj priebeh tzv. Akcie Juh.¹⁷ Emília Hrabovcová vo svojej štúdii z roku 2001 sa zaoberala taktiež Akciou Juh, Michal Barnovský vo svojej rozsiahlej práci publikovanej v roku 2004 spracoval proces, príčiny a následky zmeny smerovania politickej línie komunistickej strany vo vzťahu k maďarskej menšine¹⁸. Soňa Gabzdilová-Olejníková po svojich prácach o znovuzriadení maďarského školstva publikovala štúdie o národnostnej politike komunistickej strany po roku 1948 a o založení maďarského kultúrneho spolku.¹⁹

mányok a beneši dekrétumokról, a csehországi deportálásokról és a lakosságcseréről. Budapest: Lucidus Kiadó 2008.

- 14 Viď napr. Polányi, Imre: *A szlovákiai magyarok helyzete 1944 – 1948: Dokumentumok*. Pécs: Janus Pannónius Tudományegyetem 1992; Jech, Karel – Kaplan, Karel (k vydání přípr.): *Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945: Dokumenty I – II*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk 1995; Tóth, László (zost.): *„Hívebb emlékezésül...”*: Csehszlovákiai magyar emlékiratok és egyéb dokumentumok a jogfosztottság éveiből 1945 – 1948. Bratislava: Kalligram 1995; Kövesdi, János (zost. a red.): *Edvard Beneš elnöki dekrétumai, avagy a magyarok és a németek jogfosztása*. Pozsony: Pannónia Könyvkiadó 1996; Jech, Karel (uspoř.): *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky: Studie a dokumenty 1940 – 1945. Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik: Studien und Dokumente 1940 – 1945*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk 2003; Szarka, László (red.): *Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában 1944 – 1949: Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések*. Komárom: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutatató Intézet – Kecskés László Társaság 2005; Gabzdilová-Olejníková, Soňa – Olejník, Milan – Šutaj, Štefan: *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945 – 1953 v dokumentoch I*. Prešov: Universum 2005; Popély, Árpád – Šutaj, Štefan – Szarka, László (red.): *Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945–1948: Történeti háttér, dokumentumok és jogszabályok*. Máriabesnyő – Gödöllő: Attraktor 2007.
- 15 Zvara, Juraj: *A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry 1965; Zvara, Juraj: *Maďarská menšina na Slovensku po roku 1945*. Bratislava: Nakladateľstvo Epocha 1969.
- 16 Šutaj, Štefan (red.): *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 1990.
- 17 Šutaj, Štefan: „Akcia Juh.”. *Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993; Šutaj, Štefan: A Dél-akció. A szlovákiai magyarok 1949. évi kitelepítése. In: *Regio*, roč. 3. (1992) č. 2, s. 91 – 112.
- 18 Hrabovcová, Emília: Akcia JUH. Jeseň 1949 na južnom Slovensku v tieni štátnej bezpečnosti. In: *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989*. I. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška 2001. s. 425 – 454; Barnovský, Michal: Sovietsky zväz, komunisti a riešenie maďarskej otázky na Slovensku v rokoch 1945 – 1950. In: Kárník, Zdeněk – Kopeček, Michal (sest.): *Bolševizmus, komunizmus a radikálny socializmus v Československu*. Svazek III. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Dokořán 2004. s. 154 – 182.
- 19 Gabzdilová, Soňa: *Školy s maďarským vyučovacím jazykom na Slovensku po druhej svetovej vojne*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 1991; Gabzdilová, Soňa: Možnosti a problémy vzdelávania v maďarskom jazyku na Slovensku po druhej svetovej vojne do roku 1953. In: *Historický časopis*, roč. 45 (1997), č. 4, s. 612 – 630; Gabzdilová, Soňa: *Maďarské školstvo na Slovensku v druhej polovici 20. storočia*. Dunajská Streda: Lilium Aurum – Nadácia Katedra 1999; Gabzdilová-Olejníková, Soňa: Dopad politických a spoločenských zmien na maďarské obyvateľstvo v prelomovom roku 1948. In: Pešek, Jan a kol.: *Kapitolami najnovších slovenských dejín: K 70. narodeninám Michala Barnovského*. Bratislava: Historický ústav SAV 2006. s. 144 – 158; Gabzdilová-Olejníková, Soňa: Vznik a činnosť Csemadoku v kontexte politiky KSČ (1949 – 1951). In: *Historický časopis*, roč. 56 (2008), č. 3, s. 477 – 489.

Spomedzi českých autorov treba spomenúť predovšetkým Karla Kaplana, ktorý pre maďarské vydanie svojej monografie o národnostnej politike Československa v rokoch 1945 – 1948 v krátkosti zhrnul aj dejiny Maďarov v Československu až po rok 1968.²⁰ Z maďarských autorov zo Slovenska Jozef Kiss analyzuje pofebruárové postavenie maďarskej menšiny v kontexte česko-slovenských vzťahov, Árpád Popély vo svojich štúdiách spracoval hlásenia maďarského konzulátu o založení maďarského kultúrneho spolku a úlohu Maďarskej komisie Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska pri založení Csemadoku a denníka *Új Szó*.²¹

Vplyv maďarskej revolúcie v roku 1956 na maďarské menšiny a na národnostnú politiku susedných štátov, okrem iného aj na národnostnú politiku Československa spracoval vo svojej monografii maďarský historik Ádám Szesztay.²² Fórum inštitút pre výskum menšín vydal v roku 2006 zbierku rozšírených verzií prednášok, ktoré odznali na vedeckej konferencii usporiadanej v Bratislave pri príležitosti 50. výročia maďarskej revolúcie. V tejto publikácii štúdie Attilu Simona a Árpáda Popély spracovali reakciu maďarskej menšiny, resp. vedenia KSS na revolúciu a uznesenia strany týkajúce sa maďarskej menšiny.²³ Viacero nových informácií ohľadom rokov 1948 až 1956 obsahuje nakoniec aj nedávno publikovaná chronológia dejín Maďarov v Československu v rokoch 1944 – 1992 od Árpáda Popély.²⁴

*

O jednotlivých otázkach vyšli teda za posledné dva desaťročia viaceré hodnotné štúdie, avšak na komplexné spracovanie dejín maďarskej menšiny v časoch totalitárneho štátu, resp. po prevzatí moci komunistickou stranou si ešte musíme počkať. K lepšiemu spoznaniu tohto obdobia a podpore monografického spracovania chce prispieť táto nová edícia dokumentov z dielne Fórum inštitútu pre výskum menšín. Prvý zväzok dokumentov z dejín maďarskej menšiny v Československu v rokoch 1948 – 1956 je výberom zo spisov najvyšších československých straníckych a štátnych orgánov. Táto publikácia je však len prvou časťou edície dokumentov, vo vydávaní ktorej v budúcnosti mienime pokračovať.

20 Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca 1945–1948*. Bratislava: Kalligram 1993.

21 Kiss, Jozef: Postavenie maďarskej menšiny v kontexte česko-slovenských vzťahov (1948 – 1960). In: *Česko-slovenská historická ročenka*, roč. 7 (2002), s. 57 – 74; v maďarskom preklade: Kiss, József: A csehszlovákiai magyar kisebbség helyzete a cseh-szlovák viszony keretei között (1948 – 1960). In: *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, roč. 5 (2003), č. 3, s. 3 – 24; Popély, Árpád: A Csemadok megalakulása a magyar konzuli jelentések tükrében. In: Bárdi, Nándor – Simon, Attila (red.): *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében*. Šamorín: Fórum Kisebbségkutató Intézet 2006. s. 421 – 432; Popély, Árpád: A Magyar Bizottság szerepvállalása az Új Szó és a Csemadok megalapításában. In: *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, roč. 8 (2006), č. 4, s. 83 – 105.

22 Szesztay, Ádám: *Nemzetiségi kérdés a Kárpát-medencében 1956 – 1962: Az ötvenhatos forradalom hatása a kelet-közép-európai kisebbségpolitikára*. Budapest: MTA Kisebbségkutató Intézet – Gondolat Kiadó Kör 2003.

23 Simon, Attila: A szlovákiai magyarok és az 1956-os forradalom. In: Ivaničková, Edita – Simon, Attila (red.): *Maďarská revolúcia 1956 a Slovensko. Az 1956-os magyar forradalom és Szlovákia*. Šamorín – Bratislava: Fórum inštitút pre výskum menšín – Historický ústav SAV 2006. s. 41 – 55; Popély Árpád: A szlovák pártvezetés és az 1956-os magyar forradalom. In: Ivaničková, Edita – Simon Attila (red.): c. d., s. 57 – 74.

24 Popély, Árpád: *A (cseh)szlovákiai magyarság történeti kronológiája 1944–1992*. Šamorín: Fórum Kisebbségkutató Intézet 2006.

Prvý diel edície obsahuje najdôležitejšie uznesenia, právne normy a obežníky jednotlivých orgánov (Predsedníctvo, Sekretariát a Ústredný výbor) KSČ a KSS, Národného zhromaždenia a vlády, ako aj Zboru povereníkov a niektorých povereníctiev, ktoré súvisia s maďarskou menšinou. Do zbierky sú zahrnuté aj rôzne návrhy a správy predkladané na zasadnutiach stranických a štátnych orgánov týkajúce sa maďarskej otázky. V prípade, že boli prístupné, uverejňujeme aj diskusie k týmto návrhom a správam, ďalej referáty a diskusné príspevky určujúceho významu alebo charakteristické pre túto dobu prednesené českými a slovenskými politikmi alebo politikmi maďarskej národnosti na zasadnutiach Národného zhromaždenia, Slovenskej národnej rady a jednotlivých orgánov KSČ a KSS. Do zbierky sa zároveň dostali aj zachované záznamy zo zasadnutí Maďarskej komisie ÚV KSS, záznamy z československo–maďarských medzistranických rokovaní venovaných riešeniu postavenia maďarskej menšiny v Československu, ako aj korešpondencia Mátyása Rákosiho a Klementa Gottwalda.

Ako vieme, všetky dôležité rozhodnutia komunistického režimu sa zrodili v stranických centrálach v Bratislave a Prahe. Preto pri výbere dokumentov sme sa sústredili predovšetkým na spracovanie archívnych fondov Ústredného výboru KSS uložených v Slovenskom národnom archíve v Bratislave, resp. Ústredného výboru KSČ v Národnom archíve Českej republiky v Prahe. Ďalšia významná časť spisov zahrnutých do zbierky pochádza z fondov Úradu predsedníctva Zboru povereníkov, Povereníctva vnútra a Povereníctva školstva, nachádzajúcich sa taktiež v Slovenskom národnom archíve. Korešpondenciu maďarských a československých stranických lídrov sme prevzali z fondov Strany maďarských pracujúcich, ktoré sú uložené v Maďarskom krajinskom archíve v Budapešti. Väčšinu dokumentov nearchívneho pôvodu sme vybrali zo stenografických správ schôdzí Národného zhromaždenia a SNR.

Dokumenty zahrnuté do zbierky uverejňujeme v pôvodnom znení. Celkovo publikujeme 130 dokumentov, z ktorých 105 je v slovenskom, 15 v českom a 10 v maďarskom jazyku. Slovenské a české spisy sme vybavili krátkym zhrnutím v maďarčine, maďarské sme zhrnuli v slovenskom preklade. Pri skúmaní rozloženia dokumentov podľa ročníkov sa ukazuje nepomer. Kým napríklad z roku 1948 sa do zbierky dostalo 37 dokumentov a z roku 1949 34, z roku 1952 už len 12, z roku 1954 len 7 a z roku 1955 iba 3. Vysvetľuje sa to tým, že väčšina rozhodnutí o riešení postavenia maďarskej menšiny bola prijatá v roku 1948 a 1949, prípadne na začiatku päťdesiatych rokov, v ďalšom období sa stranické a vládne orgány už obmedzili väčšinou len na kontrolu plnenia svojich predchádzajúcich uznesení.

Všetky dokumenty sú označené číslom a sú zaradené chronologicky podľa času ich vyhotovenia. Spisy publikujeme spravidla v celom rozsahu. Na miestach, kde to však z priestorových dôvodov nebolo možné, text sme skrátili a vynechanú časť sme označili hranatými zátvorkami. Do samotného textu dokumentov sme nezasahovali, okrem pravopisu, ktorý sme sa snažili prispôsobiť súčasnej pravopisnej norme. Zjavné pravopisné chyby a preklepy sme skorigovali, často nesprávne uvedené osobné mená sme opravili. Zdôraznené slová alebo vety a archaické výrazy sme ponechali, ako aj slovákizmy v maďarských textoch, resp. bohemizmy alebo pasáže s vplyvom maďarčiny v slovenských textoch.

V záhlaví každého dokumentu uvádzame regest v maďarčine i slovenčine. Súčasťou regestu je miesto a čas vzniku spisu, ako aj jeho krátky opis. Za textom dokumentu uvá-

dzame miesto jeho archivácie, potom formu zachovania dokumentu i spôsob vyhotovenia. Poznámky sme použili iba v najnutnejších prípadoch. V nich sa odvolávame medzi inými na osud uverejnených návrhov a správ, na dátum ich prerokovania a – ak nie sú uvedené osobitne – na uznesenia, ktoré boli v súvislosti s nimi prijaté. V poznámkach sa odvolávame aj na súvisiace dokumenty, ako aj na to, či bol už daný spis niekde publikovaný.

Súčasťou edície je aj zoznam použitej literatúry a archívnych prameňov, ako aj menný register.

*

Prvé mesiace po komunistickom prevrate vo februári 1948 nepriniesli žiadne pozitívne zmeny v postavení maďarskej menšiny. Nielenže výmena obyvateľstva a reslovakizácia pokračovali bez zmeny, ale zostali v platnosti aj všetky predchádzajúce protimaďarské právne normy a do úvahy neprichádzal ani návrat deportovaných Maďarov do Čiech späť na Slovensko. Nová ústava prijatá v máji 1948 neobsahovala žiadne menšinové práva a Maďari a Nemci sa nemohli zúčastniť ani na parlamentných voľbách, ktoré sa konali koncom mája 1948.

Stranícke a štátne vedenie Československa si ale v lete 1948 uvedomili, že musia zmeniť svoju politiku voči maďarskej menšine. Nakoľko Sovietsky zväz mal záujem o riešenie problematických vzťahov medzi krajinami patriacimi do jeho sféry vplyvu, aj Československo si muselo usporiadať svoj vzťah s Maďarskom. Navyše stranícke a štátne vedenie Maďarska od jari 1948 tiež dalo niekoľkokrát na vedomie československej strane, že základnou podmienkou založenia priateľských vzťahov medzi dvoma krajinami je pozitívne riešenie postavenia maďarskej menšiny.

V júli 1948, paralelne s rokovaniami s maďarským straníckym vedením, najprv vedenie KSČ, potom koncom septembra aj vedenie KSS a vláda prijali rozhodnutia o riešení postavenia maďarskej menšiny. Prijaté uznesenia strany a vlády rozhodli o navrátení československého štátneho občianstva pre maďarskú menšinu, o vyňatí spod konfiškácie jej poľnohospodárskeho majetku a o povolení návratu deportovaných Maďarov, tzv. náboristov späť na Slovensko. Maďarom mala byť poskytnutá tlač v maďarskom jazyku, vyučovanie v maďarčine a právo založiť si vlastnú kultúrnu organizáciu. Vylúčili pritom možnosť založenia akejkoľvek maďarskej politickej organizácie a reslovakizantom bolo ešte dlho zakázané vstúpiť do maďarského kultúrneho spolku alebo posilať svoje deti do maďarských škôl.

Konsolidácia právneho postavenia maďarskej menšiny sa začala prijatím zákona č. 245/1948 Sb. Národným zhromaždením dňa 25. októbra 1948, ktorý Maďarom, zbavených československého občianstva, umožnil získať ho späť. Následne nariadením Zboru povereníkov č. 26/1948 Zb. SNR zo dňa 4. novembra 1948 bol spod konfiškácie vyňatý maďarský poľnohospodársky majetok maximálne do 50 hektárov, ale len v prípade, že tento majetok nebol už pridelený. 15. decembra 1948 vyšlo prvé číslo straníckeho časopisu *Új Szó*, šéfredaktorom ktorého sa stal Július Lőrincz. Neskôr, 5. marca 1949, taktiež pod vedením Júliusa Lőrincza, bol založený Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu (Csemadok). Od jesene 1948 sa obnovovalo vyučovanie v maďarskom jazyku. Spočiatku formou maďarských pobočiek pri slovenských

základných školách, neskôr, od roku 1950 už formou samostatných maďarských základných a stredných škôl. Koncom roku 1948 bola ukončená výmena obyvateľstva a reslovakizácia, v prvých mesiacoch roku 1949 bol umožnený návrat deportovaných Maďarov späť na Slovensko. Príprava a uskutočnenie rozhodnutí strany týkajúcich sa maďarskej menšiny bola úlohou Maďarskej komisie ÚV KSS založenej v novembri 1948, ktorá sa aktívne zapájala tak do zakladania maďarského časopisu a kultúrneho spolku, ako aj do obnovenia maďarského školstva.

Návrat deportovaných Maďarov postavil vedenie KSS pred riešenie nečakanej a chýlostivej úlohy. Ich domy a majetky boli totiž vo väčšine prípadov pridelené slovenským kolonistom, tzv. dôverníkom, ktorí získaný majetok nemienili pôvodnému majiteľovi vrátiť. Vedenie KSS chcelo vzniknutú situáciu na jeseň 1949 vyriešiť svojráznym spôsobom, a to ďalšou odsunovou akciou: vystaňovaním tých Maďarov do Čiech, ktorí sa z triedneho a politického hľadiska považovali za nespoľahlivých a do ich majetkov nastáňovať tých, ktorí sa práve vrátili z Čiech. K realizácii tzv. Akcie Juh však už nedošlo, lebo ju pražské vedenie strany v poslednom štádiu príprav – a v neposlednom rade aj pre silné protesty z Maďarska – zastavilo. Protest Maďarskej komisie proti jednostrannému protimaďarskému zameraniu Akcie Juh v októbri 1949 sa pritom stal postačujúcim argumentom pre vedenie KSS, aby túto komisiu založenú pred necelým rokom zrušilo.

Povoľnové udalosti, napriek zmierneniu nacionalistickej politiky, vo veľkej miere poznačili aj výsledky sčítania ľudu v roku 1950. Počet tých, ktorí sa hlásili k maďarskej národnosti, z počtu 592 337 v roku 1930 klesol na 354 532 a ich percentuálny podiel na celkovom počte obyvateľov Slovenska zo 17,8% na 10,3%. Etnické pomery zdeformovalo popri vysídlení časti maďarského obyvateľstva, resp. jeho výmene aj to, že značná časť reslovakizovaných Maďarov sa pod nátlakom sčítacích komisárov prihlásila k slovenskej národnosti.

V prvej polovici päťdesiatych rokov sa robili pokusy o ďalšie riešenie postavenia maďarskej menšiny a jej reintegrácie do politického, spoločenského a hospodárskeho života krajiny zväčša formou straníckych uznesení, zriedkavejšie formou uznesení Zboru povereníkov alebo vlády. Týmito uzneseniami – najvýznamnejšími z nich boli uznesenia Predsedníctva ÚV KSS zo 6. januára 1950, vlády zo 17. júna 1952 a Zboru povereníkov z 1. júla 1952 – okrem iného bolo nariadené rozšírenie národných výborov občanmi maďarskej národnosti, v obciach s maďarským obyvateľstvom bolo umožnené používanie maďarského jazyka v úradnom styku, dvojazyčné označenie obcí a verejných inštitúcií, ďalej rozšírenie siete škôl s vyučovacím jazykom maďarským, vydávanie ďalších maďarských časopisov a založenie ďalších maďarských kultúrnych inštitúcií, ako napríklad Maďarského oblastného divadla v Komárne. Uznesenia však boli realizované len čiastočne, navyše s tým, že boli väčšinou vyhlásené za tajné a neboli ani zverejnené, v podmienkach totalitného komunistického režimu nemohlo dôjsť ani ku kontrole ich plnenia.

Už koncom roku 1948 bolo opäť umožnené prijatie Maďarov do komunistickej strany a začiatkom päťdesiatych rokov sa viacerí, ako napríklad Štefan Major, Štefan Fábry, Július Lőrincz, Rudolf Furinda a František Dénes dostali aj do Ústredného výboru KSS, resp. KSČ. Maďari v roku 1954 sa prvýkrát mohli zúčastniť aj volieb: najprv v máji volieb do národných výborov, potom v novembri parlamentných volieb a získať aj mandát

v Národnom zhromaždení a v Slovenskej národnej rade, ktorá v osobe Františka Dénesa dostala aj maďarského podpredsedu.

Priaznivé podmienky pre zmiernenie diskriminačnej politiky voči maďarskej menšine sa začiatkom 50-tych rokov vytvorili aj posilnením pražského centralizmu a kampaňou proti tzv. slovenskému buržoáznemu nacionalizmu, ktoré viedlo k odstaveniu a neskôr, v r. 1954 aj k odsúdeniu slovenských politikov zohrávajúcich hlavnú úlohu aj pri výkone predchádzajúcich protimaďarských opatrení (Gustáv Husák a spol.). Súčasne s kampaňou proti tzv. slovenskému buržoáznemu nacionalizmu však bol zahájený aj boj proti tzv. maďarskému buržoáznemu nacionalizmu a začalo pátranie po nositeľoch „prežitkov“ buržoázneho nacionalizmu a ich pranierovanie aj v radoch maďarskej menšiny.

Maďarská revolúcia v roku 1956 nevyvolala v kruhoch maďarskej menšiny v Československu organizované hnutie. Maďarské obyvateľstvo síce sledovalo udalosti v Maďarsku so zvýšenou pozornosťou, jeho sympatie sa prejavili len obmedzene. Živo si ešte pamätalo prenasledovanie po druhej svetovej vojne, preto nemalo odvahu postaviť sa na stranu revolúcie, aby mu znova neprisúdili kolektívnu vinu. Ako na to poukazujú aj posledné spisy edície, jeho zdržanlivý postoj však bol vedením strany využitý na propagandistické účely a interpretovaný ako prejav „československého socialistického vlastenectva“.

DOKUMENTUMOK

– DOKUMENTY

1

Prága, 1948. június 9. Részlet Klement Gottwaldnak, a CSKP elnökének a CSKP KB ülésén elhangzott beszámolójából, amelyben a magyar kisebbséggel szembeni politika megváltoztatásának szükségességéről szól.

Praha 9. jún 1948. Úryvok z referátu predsedu KSČ Klementa Gottwalda na zasadaní ÚV KSČ, v ktorom hovorí o potrebe zmeny politiky voči maďarskej menšine.

Konečně, soudruzi, je zde ještě další vnitropolitická otázka, kterou budeme muset řešit. Je to otázka maďarské menšiny u nás. Vy tu historii u nás již znáte. Nám se to nepodařilo jako u Němců, že jsme nedostali [je] ven. Nejsou žádné naděje, že bychom je ven dostali. My s těžkostmi provádíme výměnu obyvatelstva, kterou jsme již dohodli a to je všechno. Musíme počítat natrvalo s existencí několika set tisíc Maďarů u nás. Budeme muset tuto otázku řešit. Budeme jim muset dát nějaká práva, asi jako to mají Poláci a Ukrajinci, to znamená občanská práva, právo volební, nějaké školy, nějaké spolky, ovšem žádné politické strany samostatné, žádné odborové organizace, žádný zvláštní statut atd. Něco jim musíme dát, abychom s tím měli pokoj. To je také nutné ze zahraničněpolitických důvodů. Máme zde díru v celém systému. Pořád je zde otevřena rána, kterou musíme bezpodmínečně zacelit.

NA ČR, ÚV KSČ, f. 01, sv. 5, a. j. 18, originál, strojopis

Összefoglalás: És végül itt van egy következő megoldásra váró belpolitikai kérdés: a magyar kisebbség kérdése. Őket nem sikerült kitelepítenünk, mint a németeket. A lakosságcserét is csak nagy nehézségek árán tudjuk végrehajtani. Számolnunk kell vele, hogy néhány százezer magyar nálunk marad. Kénytelenek leszünk némi jogokat biztosítani a számukra, vagyis állampolgárságot, választójogot, valamilyen iskolákat és egyesületeket, de semmilyen különleges státútumot. Valamit adnunk kell nekik, hogy nyugtunk legyen tőlük. Ez külpolitikai okokból is szükséges. Itt van egy nyílt seb, amit be kell gyógyítanunk.

Prága, 1948. június 14. Jelentés a CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja képviselőinek a szlovákiai magyar kisebbség kérdéséről folytatott budapesti megbeszéléséről.

Praha 14. jún 1948. Správa o rozhovorech medzi zástupcami KSČ a Strany maďarských pracujúcich v Budapešti o otázke maďarskej menšiny na Slovensku.

Na vědomí:

soudr. Gottwald

soudr. Slánský

soudr. Clementis

Praha, dne 14. června 1948

Z p r á v a

o rozhovorech se soudr. Rákosim a ostatními maďarskými soudruhy u příležitosti návštěvy slučovacího sjezdu v Budapešti ve dnech 11.-13. června 1948

Rozmluvy se zúčastnili z maďarské strany soudruh Rákosi, soudr. Farkas a soudr. Révai, z československé strany soudr. Bašťovanský a soudr. Nový.

Soudr. Nový na začátku uvedl, že poslední nota maďarské vlády²⁵ má zarážející ultimativní tón a obsahuje požadavky, které nemají smluvního podkladu. Pokud se týče jednotlivých bodů maďarské noty, prohlásil soudr. Nový toto:

1) Majetkové konfiskace u Maďarů na Slovensku po únoru nebyly prováděny úředními místy, ale místními akčními výbory. Pokud se přitom staly přehmaty, došlo už nebo dojde k nápravě.

2) Vystěhování z bytů (deložování) zakládá se na platných zákonech a vztahuje se stejně na Čechy a Slováky.

Přesto budou případy poúnorového deložování přezkoumány a pokud jde o přehmaty, provede se revise.

3) Otázka maďarských pracovních sil, mobilizovaných na práci do českých zemí, bude námi řešena podle platných zákonů. Značná část těchto lidí se vrátilo již na Slovensko.

4) Ve věci nepřijímání maďarských zajatců ze sovětských zajateckých táborů, nelze si na nás stěžovat, ježto z maďarské strany nebyl předložen seznam těchto zajatců. Nemíníme připustit, aby pod titulem návratu zajatců přišli k nám nežádoucí lidé.

5) Pokud se stížností na jazykový útisk týče (zákaz maďarských bohoslužeb), sdělil soudr. Nový, že k takovým zákazům ojediněle došlo na základě rozhodnutí místních akčních výborů, avšak všechna taková opatření byla již zrušena.

6) Stížnosti na uzavření hranic pro malý pohraniční styk: byl již dán příkaz k otevření hranic, tak aby si rolníci z Maďarska mohli vzít letošní úrodu.

25 Maďarská vláda v nóte zo 4. júna 1948 žiadala zrušenie diskriminačných opatrení voči maďarskej menšine, v opačnom prípade pohrozila prerušením výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom.

7) Občané tří bývalých maďarských obcí u Bratislavy obdrží během jednoho týdne státní občanství a řešena bude i otázka jejich pensí, eventuálně dočasně zálohově.

8) Souhlasíme s tím, aby na dobu jednoho měsíce a to od 10. července tohoto roku bylo přerušeno přesídlování obyvatelstva, avšak do tohoto data aby se ve výměně v plné míře pokračovalo.

K stížnostem z maďarské strany poznamenali českoslovenští delegáti, že i my můžeme předložit řadu stížností v případech, kdy maďarští činitelé nutí Slováky v Maďarsku, aby se nevraceli, že vyhazují lidi, kteří se hlásí k přesídlení, z práce i z bytů, že jim konfiskují půdu a přitom je nepouštějí do Československa. Poznamenali jsme, že z maďarské strany se nedodržují závazky (otázka přesídlování, reparací, slovenských škol v Maďarsku atd.). Jestliže nyní maďarská vláda hrozí ve své notě represáliemi, pak upozorňujeme, že tím dojde k novému ztížení situace, že i naše vláda má možnost sáhnout k represivním opatřením. Odmítnutí hospodářských jednání by bylo ke škodě Maďarska, a hrozba, že Maďarsko neuzavře s námi kulturní dohodu, je rozhodně velmi nepůsobivá.

Soudr. Nový v závěru řekl, že strana byla po únoru plně zaměstnána konsolidací a upevněním našeho vítězství, že nyní máme presidentské volby, nový vládní program a Sokolský slet, který nás plně zaměstná. Maďarští soudruzi nám svou notou do této práce vpadli. Naše strana je rozhodnuta uspořádat otázku Maďarů na Slovensku, ale učiní tak s hlediska, že jde o vnitřní československou věc a při poskytování práv Maďarům budeme trvat na faktické reciprocitě. Soudr. Nový žádal, aby maďarští soudruzi prohlásili jasně a závazně, zda chtějí pokračovat v čs.-maďarských jednáních, dále zda má či nemá přijet naše hospodářská delegace do Budapešti a konečně, zda jsou Maďaři ochotni uskutečnit schůzku mezi dr. Okálím a Hajdu, kteří by všechny stížnosti bod za bodem projednali. Na to se rozpředla debata, která měla místy trpký ráz. První promluvil soudr. Révai, který se zdá být nejostřejším zastáncem protičeskoslovenského postoje.

Soudr. Révai: Zpráva čs. delegátů se zdá být uklidňující, ale kde je záruka, že maďarská otázka na Slovensku bude vyřízena. Naléhal, aby čs. vláda učinila ve věci Maďarů veřejné a jasné prohlášení. Řekl, že při poslední návštěvě v Budapešti bylo se soudr. Širokým domluveno, že nastane jakési příměří a bude udržen status quo, to jest, že nebude dalších konfiskací, a že ustane národnostní útisk. Soudr. Široký tehdy říkal, že musíme mít čas do voleb. Nyní je po volbách a čs. soudruzi mluví o nových datech. Z maďarské strany byl status quo dodržen, žádné útoky v tisku na Československo nebyly, ale kdo ujednání o příměří nedodržel, byli českoslovenští soudruzi.

Soudr. Nový: Szabad Nép znovu útočí na čs. vládu. Četli jsme článek, v němž se tvrdí, že i po únoru jsou pro Maďary v Československu poměry jako za Zenkla a Lettricha.

Soudr. Révai: Ano, my už si rezervu ukládat nebudeme, a budeme dál útočit. Není to věc redakce, ale usnesení našeho politbyra.

Soudr. Rákosi: Začal tím, že si trpce stěžoval, že na dopis, který poslal soudr. Gottwaldovi, nedostal vůbec odpověď, ba ani potvrzení o příjmu dopisu (tuto věc soudr. Rákosi znovu připomněl v druhé rozmluvě, která se konala následujícího dne). K sdělení, že konfiskační výměry provedly akční výbory a nikoliv úřady, řekl, že to je pouhé maskování naší politiky, že snad ze 40 konfiskací jich 20 zrušíme, ostatní necháme, a v podstatě provádíme tuto politiku dál.

K pracovní mobilizaci Maďarů: Řekli jste, že to bude na rok, ale už to trvá 2 roky.

K věci maďarských zajatců: Není naší věcí předkládat jejich seznamy, neboť jde o vaše státní občany a vyřídíte si to se sovětským vojenským velením

Kvituje, že otevřeme hranice, aby si maďarští rolníci mohli přijít pro svou úrodu. (Soudr. Révai: Udělali to teď, kdy už dávno úrodu odnesli.)

K poradě mezi Okálím a Hajdu: Taková porada je bezúčelná, neboť Hajdu má pravomoc omezenou.

K přerušení výměny na dobu jednoho měsíce: Absolutně odmítá, aby přerušení nastalo teprve 10. července a žádá, aby se to stalo ihned.

Soudr. Farkas: Nemáme nic proti tomu, když budete na Slovensku konfiskovat a pronásledovat maďarské fašisty. Těch se nezastáváme, ale to co vy provádíte, je útisk Maďarů. Po živé výměně názorů pokračoval soudr. Rákosi:

Když jsem mluvil se soudr. Stalinem a vyprávěl jsem mu o poměrech Maďarů na Slovensku, řekl mi soudr. Stalin: „Jak k tomu můžete mlčet. Co jste to za národní stranu, když to dovolíte.“

Soudr. Rákosi poukázal dále, že situaci Maďarů na Slovensku využívá maďarský reakční tisk i kardinál Mindszenty k útokům proti jejich režimu, že maďarský tisk v Americe jej skandalizuje pro tuto věc. Musí proto naléhat na brzké řešení. Diví se čsl. soudruhům, jakou to provádějí národnostní politiku, která nemá nic společného s marxismem a leninismem.

Když byl v Praze a mluvil s Benešem, zjistil, že Benešovo stanovisko k Maďarům je totožné se stanoviskem čs. soudruhů. Benešovi se nediví. Je to starý lišák a anglický agent. Ale postoj českých soudruhů pokládá za naivní nacionalismus.

Soudr. Bašťovanský: Na Slovensku štvou Mindszentyho lidé proti našemu režimu a vy se jich zastáváte. Stejně bychom mohli říci, že váš postoj k této věci se shoduje s postojem Mindszentyho.

Soudr. Rákosi (pokračuje): Jsem proti výměně obyvatelstva. A nechápe, proč na tom trváme. Beztak nám to nic nepomůže (Ihr habt einen Dreck davon). Beneš šel, ale jeho duch ve věci Maďarů zůstal.

Pokud se reparací týče: S placením reparací spěchat nebudeme. Čs. soudruzi by se měli poučit ze stanoviska Sovětského svazu. který snížil reparace na polovinu a bude je dál snižovat. Nebudeme spěchat s placením reparací vám, zvláště když máme vůči vám aktivní saldo za 50-60 tisíc jochů půdy a 6-7 tisíc domů.

Soudr. Nový: To, co jsem slyšel, znamená hotový porušování smluvních závazků.

Soudr. Révai (podrážděně): Mezi námi komunisty by měly platit jiné závazky, než je mírová smlouva. Jsou to závazky marxismu a leninismu. (Je zajímavé, že při obou jednáních maďarští soudruzi kladli důraz na jednání mezi oběma stranami – to je KSČ a KSM a že jevíli vždy podráždění, když jsme jim připomínali závazky, vyplývající ze smluv. Činil tak hlavně soudr. Révai, který byl nejagresivnější a který o zahraničních věcech zřejmě bezprostředně rozhoduje.)

Soudr. Nový: My jsme se též chodili učit k Leninovi a k Stalinovi, a otázka dodržování smluv není v rozporu se socialistickými principy. Žádá znovu, aby maďarští soudruzi řekli jasně, zda chtějí pokračovat ve výměně, zda si přejí dalších jednání, zda má přijet čs. hospodářská delegace nebo ne, a zda si máme poslední maďarskou notu vykládat jako ultimatum.

Soudr. Rákosi: Podali jsme vám notu hlavně proto, abyste věděli, že nemíníme do nekonečna čekat a přihlížet k tomu, co se děje. Dalším protahováním řešení ztrácí se možnost čs.-maďarského dorozumění. Čeští soudruzi mají notě rozumět tak, že si maďarští soudruzi přejí věci urychlit.

Čs. obchodní delegace ať do Budapešti přijede.

Tak skončilo naše první jednání s maďarskými soudruhy. Mezitím však maďarská vláda zastavila připravované dva transporty přesídlenců z Maďarska a odvolala maďarskou přesídlovací misi. To znamená, že maďarští soudruzi s námi jednali a ačkoliv museli o tomto opatření vědět, neřekli nám je. Druhý den přijel do Bratislavy soudr. Okáli a na základě vzkazu od soudr. Clementise požádal jsem soudr. Rákosiho o nový rozhovor, který se uskutečnil v neděli 13. června dopoledne.

Upozornili jsme s plnou vážností a rozhodností na důsledky, které tento svévolný čin bude mít. Transporty jsou připraveny, lidé mají zabaleno, ztratili svá zaměstnání a byty, a nyní jsou v nemožné situaci.

Soudr. Rákosi: Těch rodinných tragedií bylo desetitisíce, ale když vám tolik záleží na osudu těchto 80 rodin, pak tyto transporty ještě propustíme. Co bude dále, uvidíme.

Rozpředla se nová debata, v níž jsme znovu řekli, že maďarské věci budeme řešit jako naši vnitřní věc. Soudr. Rákosi s povděkem kvitoval zprávu, že malý pohraniční styk je obnoven a že maďarští dělníci v Československu jsou přijímáni do odborů. Slíbil závazně, oba připravené transporty propustit.

Pozdravuje soudr. Gottwalda jako příštího presidenta a rozloučil se s námi.

Dodatečně ještě připomínám, že soudr. Rákosi, mluvě na slučovacím sjezdu o programu nové sloučené strany pravil, že strana bude usilovat o vyřešení situace Maďarů v Československu a to na podkladě marxismu-leninismu.

Zapsal s. Vilém Nový

NA ČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 96, a. j. 1126/2, kópia, strojopis

Összefoglalás: Nový elvtárs kijelentette, hogy a magyar kormány legutóbbi jegyzéke ultimatív jellegű, majd a jegyzék egyes pontjaira reagált. A csehszlovák küldöttség szerint ők is egy sor panasszal állhatnának elő a magyarországi szlovákok sérelmeivel kapcsolatban. Nový elvtárs szerint a csehszlovák kormány kész rendezni a szlovákiai magyarok helyzetét, de csakis mint az ország belügyét, s ragaszkodik a reciprocitás elvének érvényesítéséhez. A vita során elsőként Rákosi elvtárs szólalt fel, aki felrótta a csehszlovák félnek, hogy nem tartotta be az ígétét, miszerint nem romlik tovább a magyar kisebbség helyzete. Nehezményezte, hogy Gottwald elvtárshoz intézett levelére nem kapott választ, kijelentette, hogy a szlovákiai magyarok helyzete Magyarországon a reakció és Mindszenty malmára hajtja a vizet, s hogy nem fognak sietni a háborús jóvátétel fizetésével. Nový a magyar jegyzéket ismét ultimatívának nevezte, mire Rákosi hangsúlyozta, hogy a szlovákiai magyarok helyzete rendezésének elődázása lehetetlenné teszi a csehszlovák–magyar megegyezést. Mialatt a tárgyalások zajlottak, a magyar kormány leállította a lakosságcsere végrehajtását.

Pozsony, 1948. június 16. Az SZLKP különbizottságának a szlovákiai magyar kisebbség kérdésének rendezésére vonatkozó javaslatai.

Bratislava 16. jún 1948. Návrhy komisie KSS na riešenie otázky maďarskej menšiny na Slovensku.

Z á z n a m

o porade komisie KSS, konanej dňa 16. júna 1948

Predsedníctvo KSS dňa 31. mája t. r. určilo komisiu, zloženú z Dr. Husáka, Dr. Okáliho a Dr. Friša, aby predložila predsedníctvu návrh na riešenie maďarskej otázky na Slovensku. Dr. Husák dal vypracovať elaborát o národnostných pomeroch na južnom území Slovenska zo zreteľom na historický vývin i posledné opatrenia po oslobodení (reslovakizácia, kolonizácia a pod.), ako aj správu o slovenskej menšine v Maďarsku, ktoré dve správy ako príloha I. a II. sú pripojené. Dr. Okáli zozbieral materiál:

- 1) štatistika Slovákov v Maďarsku
- 2) správa o slovenských školách v Maďarsku
- 3) slovenské bohoslužby Maďarsku
- 4) organizácia Zväzu Slovanov v Maďarsku,

ktorý sa tiež k tejto správe pripojuje.²⁶

Po preštudovaní celého materiálu všetkými členmi komisie, zišla sa komisia dňa 16. júna t. r. a zaujala jednomyselné stanovisko, ktoré doporučuje i predsedníctvu KSS:

Pri úvahách o riešení tejto otázky je treba vychádzať z dvoch základných premís:

1) Vždy sme spojovali riešenie postavenia maďarskej menšiny na Slovensku s riešením osudu Slovákov v Maďarsku a to tak na medzinárodných fórach, ako aj doma. To je tiež náš najsilnejší argument pred ostatným svetom, ktorý nám nemôže uprieť morálne právo starať sa o našu menšinu v Maďarsku.

2) Maďarsko vždy považovalo otázku slovenskej menšiny v Maďarsku za svoju internú záležitosť a považuje ju aj dnes, a hoci mu mierové zmluvy po poslednej vojne priamo uložili zaistiť ľudské práva a základné slobody menšinám, nerobí tak. Z týchto a iných našich vlastných dôvodov je treba považovať otázku maďarskej menšiny na Slovensku za našu internú otázku.

Z priložených materiálov, a to tak z elaborátov Dr. Svetoňa o národnostnom zložení obyvateľstva na južnom Slovensku a z poznámok o Slovákoch v Maďarsku, ako aj z materiálov Dr. Okáliho o Slovákoch v Maďarsku, vyplývajú tieto uzávery:

1) Slovákov v Maďarsku je cca 1/2 milióna, resp. podľa sčítania Presídľovacej komisie 480.946, z čoho približne 50.000 sa dodnes presídlilo k nám, takže dnešný stav Slovákov v Maďarsku je asi 430.000. Nemajú takmer žiadne školy, nepatrný počet slo-

26 Spomenuté prílohy neuverejňujeme. Elaborát Jána Svetoňa o národnostných pomeroch na južnom Slovensku publikoval Bobák, Ján: Poznámky k vývinu a stavu národnostného zloženia obyvateľstva južného Slovenska. In: *Historický zborník* 7. Martin, Matica slovenská, 1997. s. 88-105.

venských bohoslužieb, žiadnu politickú organizáciu, žiadnu hospodársku organizáciu, žiadne stredné a vysoké školstvo; majú však občianske a politické práva a časopis.

2) Po prevedenej reslovakizácii, počiatočnej výmene a odsune časti Maďarov do Čiech, stav Maďarov na Slovensku možno dnes odhadnúť na cca 190.000.

3) Keby sme akokoľvek vzali do úvahy maďarizačný proces v slovenskej menšine v Maďarsku a vyšší stupeň národnej uvedomelosti Maďarov na Slovensku, v najhoršom prípade je dnešný stav taký, že je rovnaký počet Slovákov v Maďarsku, ktorí ovládajú svoju reč, ako Maďarov na Slovensku, ktorí sa ku svojej národnosti hlásia.

X X X

Pre riešenie otázky maďarskej menšiny na Slovensku navrhuje komisia:

1) Previesť dôsledne a rýchle výmenu obyvateľstva podľa medzistátnej zmluvy ČSR s Maďarskom, pričom treba presne dohodnúť kontingenty, termíny a obojstrannú ochotu.

2) Dohodnúť s maďarskou vládou možnosť dobrovoľného vysídlenia i v budúcnosti Slovákov z Maďarska a Maďarov zo Slovenska, pričom by takýmto vysídlencom boli zabezpečené práva podľa dohody československo-maďarskej o výmene.

3) V žiadnom prípade nepripustiť, aby reslovakizanti boli opäť podrobení tlaku maďarského vplyvu, propagandy, výchovy či už v školách, kostoloch, politických organizáciách a pod. tak, aby v južných slovenských okresoch tamojší Slováci – kolonisti a reslovakizanti tvorili základ slovenského etnika. Pozitívne to znamená, premysleným kultúrnym plánom čím skôr urýchliť uvedomovací proces i mimo škôl u reslovakizantov a porobiť administratívne opatrenia (úradu, kostoly, hospodárske inštitúcie), aby maďarizačný náter u týchto Slovákov bol čím skôr odstránený.

4) V pláne pre kolonizáciu, ktorý chystá Poverenieťvo pôdohospodárstva a Osídľovací úrad, musí byť venovaná zvláštna pozornosť okresom a obciam, ktoré podľa dnešného stavu vykazujú ešte prevahu maďarského elementu.

5) Vládnym vyhlásením a administratívnymi opatreniami zrušiť národnostnú diskrimináciu občanov maďarskej národnosti v ČSR, čím by sa im dostalo plných občianskych práv, t.j. štátneho občianstva, volebného práva, povinnosti vojenskej atď. Legislatívnymi opatreniami meniť dnešný právny stav postupne ako to potreba bude vyžadovať.

6) Pri opatreniach pod bodom 5) treba dať pozor na to, aby v žiadnom prípade nevyplýval z toho nárok na majetkovú reštitúciu, resp. na zrušenie konfiškačných a iných opatrení, ktoré boli urobené od oslobodenia podľa platných zákonov Republiky. To neznamená, že v jednotlivých prípadoch to nechceme robiť, ale ide o to, aby zákonom samým neboli doterajšie opatrenia generálne zrušené.

7) Pokiaľ ide o organizovanie v doteraz existujúcich masových organizáciách, najmä odboroch, JZSR a pod., pripustiť úplnú rovnoprávnosť s tým, že sa má dbať, aby reslovakizanti neboli nikde počítaní k maďarskej národnosti a aby všade ako so Slovákmí bolo nimi manipulované.

8) Samostatnú politickú stranu maďarskej menšine pripustiť nemožno, a nakoľko v južných okresoch prakticky inej politickej strany ako KSS nieta, je treba upraviť interne v KSS spôsob prijímania Maďarov do tejto strany.

9) Potrebné bude pre maďarskú menšinu umožniť kultúrnu organizáciu, ktorej forma, rozsah a vedenie musí sa starostlivo uvážiť.

10) Samostatnú hospodársku organizáciu pripustiť nemožno pre maďarskú menšinu, prerokovať sa má však možnosť organizovania v doteraz existujúcich organizáciách (živnostníci a pod.).

11) Potrebné bude otvoriť niektoré elementárne školy alebo s maďarskou vyučovacou rečou alebo slovenské, na ktorých sa bude vyučovať aj maďarský jazyk.

12) Uvažovať musíme o možnosti časopisu v maďarskom jazyku, ktorého vedenie by bolo priamo pod naším dozorom.

X X X

Zvýšenú pozornosť potrebné je venovať národnému, kultúrnemu a politickému uvedomovaniu a vedeniu slovenskej menšiny v Maďarsku. Je treba určiť, kto sa má o tieto otázky sústavne starať, ich sledovať a slovenskej menšine v Maďarsku pomáhať.

X X X

Všetky opatrenia, ktoré menia dnešný právny i faktický stav na Slovensku voči maďarskej menšine, majú sledovať tieto dve hlavné línie:

1) Rovnoprávnosť občiansku a politickú maďarského obyvateľstva.

2) Faktickú reciprocitu medzi nami a Maďarmi tak, že my otvoríme toľko škôl a takého druhu, koľko bude otvorených pre Slovákov v Maďarsku, vystrojíme ich takými učiteľmi a takým technickým zariadením, ako tomu bude pre Slovákov v Maďarsku; podobne pri časopisoch, organizáciách, bohoslužbách, hospodárskych organizáciách a pod. Pritom tieto otázky nebudú predmetom medzištátneho rokovania, ale našou internou vecou.

Pri tejto politike vyrazíme Maďarom z rúk argument národnostnej diskriminácie a ich event. sťažnosti na prax, ktorá sa u nás prevádza, budeme vyvracať argumentami o odnárodňovaní slovenskej menšiny v Maďarsku a praxou, ktorá je v Maďarsku. Za predpokladu, že slovenská menšina v Maďarsku bude mať dobré možnosti národného rozvoja, nieto dôvodu, aby sme sa obávali maďarskej menšiny na Slovensku. A naopak, postupný zánik slovenskej menšiny v Maďarsku, ak by ho maďarská vláda sledovala, bude mať za následok postupný zánik maďarskej menšiny na Slovensku.

X X X

Komisia dáva do úvahy predsedníctvu KSS i tieto návrhy:

1) Pri dlhodobej perspektíve nevzdať sa myšlienky výmeny celej slovenskej menšiny v Maďarsku za celú maďarskú menšinu na Slovensku.

2) Aby KSČ memorandom odborne spracovaným a politicky formulovaným informovala všetky komunistické strany v Kominforme o tejto otázke a o našom stanovisku, a to vzhľadom na sústavnú kampaň, ktorú maďarská strana proti nám prevádza.

3) Pre chystané zmeny je veľmi dôležité, aby celá naša tlač, tak slovenská i česká, venovala pozornosť tejto otázke, najmä keď maďarská tlač útočí proti nám, a vo dvoch smeroch:

a) informovať verejnosť o zlom postavení slovenskej menšiny v Maďarsku, o nedostatkoch v právach národných, kultúrnych a školských, o zlom postavení hospodárskom a pod.;

b) o sabotážnych prácach Maďarska pri plnení o výmene a celej obštrukcii, ktorá tu vyše 2 roky bola prevádzaná;

c) vo vhodný čas vyložiť celé naše stanovisko k tejto otázke.

4) Pokiaľ ide o reslovakizáciu doporučuje komisia:

a) prijímať individuálne ešte odôvodnené prihlášky v takých prípadoch, kde cudzia propaganda to pred dvomi rokmi znemožnila,

b) vybaviť reslovakizačné prihlášky tých osôb, ktoré boli odsunuté do Čiech a ktoré sa vrátili na Slovensko, žijú tuná, ak vyhovejú kritériám pre reslovakizáciu.

5) Pokiaľ ide o Maďarov vysťahovaných do Čiech, zotrvať na doterajších opatreniach vlády, resp. ministerstiev.

6) Konfiškáciu pôdy u maďarských kulakov, ktorá je právne už platná, skutočne aj previesť.

X X X

Komisia navrhuje, aby zo všetkých priložených materiálov pre ich obsiahlosť bol zostavený jeden dokument, ktorý by spolu s uzneseniami predsedníctva KSS, ako aj s prílohami bol predložený všetkým členom predsedníctva KSČ.

SNA, ÚV KSS – generálny tajomník, kart. 2194, 516/4, Záznam z porady komisie KSS, konanej dňa 16. júna 1948, originál, strojopis²⁷

Összefoglalás: Az SZLKP KB Elnöksége május 31-én különbizottságot hozott létre, hogy dolgozza ki a pártvezetés számára a magyarkérdés rendezésére vonatkozó javaslatait. A bizottság szerint a kérdés rendezésének kiindulási pontja, hogy a szlovákiai magyarok helyzetének rendezését össze kell kötni a magyarországi szlovákokéval, s a szlovákiai magyarok kérdését az ország belügyének kell tekinteni. A bizottság számára készült háttéranyag szerint a magyarországi szlovákok száma 430 000, a szlovákiai magyaroké már csak 190 000. A bizottság javasolja a lakosságcsere és a belső telepítés folytatását, a reszlovakizáltak tényleges asszimilálását. Vissza kell adni a magyarok állampolgárságát és választójogát, de nem megengedett elkobzott vagyonuk visszaadása. Lehetővé kell tenni felvételüket a tömegszervezetekbe, egy magyar kulturális szervezet létrehozását, de nem engedélyezhető magyar politikai párt vagy gazdasági szervezet lét-

27 Dokument v maďarskom preklade publikovala (magyar fordításban közzétette) Vadkerty, Katalin: *A deportáltakok: A szlovákiai magyarok csehszlovák kényszerközmunkája 1945 – 1948 között*. Pozsony/Bratislava: Kalligram 1996. s. 176 – 179.

rehozása. Meg kell nyitni néhány magyar elemi iskolát, s mérlegelni kell egy magyar lap kiadását. Az intézkedések végrehajtásakor a reciprocitás elvéből kell kiindulni. Hosszú távon nem kell lemondani a magyar és szlovák kisebbség kicseréléséről, a reszlovakizációt folytatni kell, a Csehszlovákia deportáltakal kapcsolatban be kell tartani az eddigi rendelkezéseket.

4

Prága, 1948. július 8. A CSKP KB szűkebb körű Elnökségének határozata a csehszlovákiai magyarság helyzete rendezésének alapelveiről.

Praha 8. júl 1948. Uznesenie užšieho Predsedníctva ÚV KSČ o zásadách úpravy postavenia Maďarov v Československu.

Otázka Maďarů v Československu (dr. Clementis)

- 1) Návrh soudr. Dr. Clementise na úpravu postavení Maďarů zásadně schválen.
- 2) Soudruh Široký se pověřuje v 10 denní lhůtě za spolupráce s příslušnými stranickými a vládními orgány vypracovat podrobnosti, všechna politická, organizační a legislativní opatření. Za základ vzít:
 - a) poskytnutí všech občanských práv,
 - b) nepřipustit zavedení zvláštního menšinového statutu,
 - c) nepřipustit vytvoření žádné politické organizace a strany s tím, že maďarští komunisté budou přijímáni do KSČ,
 - d) na školách všech stupňů budou zřízeny paralelky pro maďarské děti. Přihlášky dětí-reslovakizantů do maďarských tříd nebudou přijaty (zajištění po vnitřní linii).

Určit pro jednání se zástupcem komunistické strany Maďarska soudruhy Slánského, Kopeckého, Širokého a dr. Clementise. Maďarské soudruhy pozvat mezi 20.-25. červencem do Bratislavy.²⁸

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 2, a. j. 126, Zápis č. 1 ze schůze předsednictva ÚV KSČ dne 8. července 1948, originál, strojopis

Összefoglalás: A CSKP KB szűkebb körű Elnöksége jóváhagyja a magyarok helyzetének rendezésére Clementis elvtárs által előterjesztett javaslatokat. Megbízta Široký elvtársat, hogy 10 napon belül dolgozza ki a politikai, szervezési és legislatív intézkedések részleteit. Ezek alapja, hogy biztosítani kell állampolgári jogait, megengedhetetlen

²⁸ K rokovaniam s maďarskými komunistami pozri dok. č. 8.

bármiféle különleges kisebbségi státútum, politikai párt vagy szervezet létrehozása, a magyar kommunistákat a kommunista pártba kell felvenni. A magyar gyermekek számára magyar párhuzamos osztályokat kell indítani, a reszlovakizált szülők gyermekeit azonban a magyar osztályokba nem lehet felvenni. A magyar párt képviselőivel folytatandó tárgyalásokon Slánský, Kopecký, Široký és Clementis elvtársak vesznek részt.

5

Pozsony, 1948. július 13. Az SZLKP KB Politikai Titkárságának határozata a szlovákiai magyarok kérdésének rendezéséről.

Bratislava 13. júl 1948. Uznesenie Politického sekretariátu ÚV KSS o riešení otázky Maďarov na Slovensku.

Riešenie otázky Maďarov na Slovensku Ref. s. Široký

- 1.) Návrh sa schvaľuje s doplnkami vyplývajúcimi z rozpravy.
- 2.) s. Moško:
 - a) pripraví smernice pre prijímanie maďarských robotníkov a roľníkov do strany
 - b) vyžiada od príslušných oblastných sekretariátov zoznam starých maďarských komunistov, aby mohli byť aktivizovaní
 - c) zariadi, aby do väčších stredísk s maďarským obyvateľstvom (Komárno atď.) boli vyslaní ako tajomníci slovenskí súdruhovia, ktorí ovládajú maďarčinu
 - d) pri sekretariáte ÚV KSS vytvoríť malú komisiu, ktorá pripraví návrhy pre podchytenie maďarskej mládeže, pre organizovanie kultúrneho zväzu, na vydávanie časopisov, telovýchovy atď.

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 1, a. j. 8, Zápisnica zo schôdzky politického sekretariátu KSS zo dňa 13. júla 1948, originál, strojopis

Összefoglalás: A magyarkérdés rendezésére vonatkozó javaslatot elfogadjuk. Moško elvtárs elkészíti a magyarok pártba való felvételét szabályozó irányelveket, a párt járási titkárságaitól kikéri az aktivizálandó régi magyar kommunisták jegyzékét, s elintézi, hogy a magyarok által lakott nagyobb központokba magyarul tudó szlovák elvtársakat küldjenek. Az SZLKP KB Titkársága mellett létre kell hozni egy bizottságot, amely javaslatot dolgoz ki magyar ifjúság felkarolására, kulturális szervezet létrehozására, magyar lapok kiadására stb.

Prága, 1948. július 19. A csehszlovákiai magyarság helyzetének rendezéséről szóló kormányhatározat Viliam Široký által a CSKP KB szűkebb körű Elnöksége elé terjesztett javaslat.

Praha 19. júl 1948. Návrh na uznesenie vlády o úprave postavenia Maďarov v Československu predložený Viliamom Širokým na zasadaní užšieho Predsedníctva ÚV KSČ.

Návrh na uznesenie vlády

I. Osoby maďarskej národnosti, ktoré dňa 1. novembra 1938 boli československými štátnymi občanmi a majú trvalé bydlisko na území Československej republiky, nadobudnú podľa osobitného zákona československé štátne občianstvo, pokiaľ sa neprevinili proti národu českému alebo slovenskému, proti štátu, alebo jeho ľudovo-demokratickému zriadeniu.

II. Pôdohospodársky majetok osôb maďarskej národnosti a ich rodinných príslušníkov, ktorí nadobudnú československé štátne občianstvo, ktorý nebol pridelený podľa predpisov o konfiškovaní pôdohospodárskeho majetku, vyjme sa čiastočne najviac však do 50 ha z konfiškácie.

III. Osoby maďarskej národnosti, ktoré nadobudnú československé štátne občianstvo, pokiaľ konajú pracovnú povinnosť podľa dekrétu čí. 88/1945 Sb., budú z tohto pracovného pomeru do 1. mája 1949 postupne uvoľňované.

IV. Pokiaľ určité oprávnenia sú podľa platných predpisov vyhradené občanom československej štátnej príslušnosti, národnosti českej, slovenskej alebo inej slovanskej národnosti, priznajú sa tieto jednotlivé tiež osobám maďarskej národnosti, ktoré nadobudnú československé štátne občianstvo.

V. Osoby maďarskej národnosti, ktoré nadobudnú československé štátne občianstvo umožní sa spolčovať sa v rámci jednotnej odborovej organizácie, Jednotného zväzu slovenských roľníkov, Sokola a ďalej vo Zväze maďarskej mládeže a kultúrnej maďarskej organizácii; pokiaľ by prichádzalo do úvahy spolčovanie týchto osôb v iných organizáciách, vyhradzuje sa vláde právo každý takýto prípad posudzovať osobitne.

VI. Pre osoby maďarskej národnosti, ktoré nadobudnú československé štátne občianstvo, umožní sa vydávanie tlače v jazyku maďarskom.

VII. Školopovinným deťom osôb maďarskej národnosti, ktoré nadobudnú československé štátne občianstvo umožní sa v rámci platných predpisov vyučovanie v maďarskom jazyku.²⁹

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 2, a. j. 128, Otázka Maďarů v Československu, originál, strojopis³⁰

²⁹ Na diskusiu o návrhoch V. Širokého pozri dok. č. 7.

³⁰ Dokument v maďarskom preklade publikoval (a dokumentumot magyar fordításban közzétette): Szabó, Rezso: *A Csemadok és a Prágai Tavasz*. Pozsony/Bratislava: Kalligram 2004. s. 241.

Összefoglalás: Azok a magyarok, akik 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgárok voltak s állandó lakhelyük a Csehszlovák Köztársaság területén van, törvényes úton visszakapják állampolgárságukat, ha nem vétettek a cseh és szlovák nemzet, az állam és népi demokratikus rendszere ellen. Az állampolgárságot visszakapó magyarok mezőgazdasági vagyonának elkobzását 50 hektárig felfüggesztik. Lehetővé válik a munkakötelezettségüket teljesítő magyarok hazatérése. A cseh, szlovák és más szláv állampolgárokra vonatkozó jogosultságok az állampolgárságot visszakapó magyarokra is érvényesek lesznek. Az állampolgárságot visszakapó magyarok a szakszervezetekben, a földművesszövetségben és testnevelési szövetségben, valamint magyar ifjúsági és kulturális szövetségben tömörülhetnek. Engedélyezve lesz számukra magyar nyelvű sajtótermék kiadása, gyermekeik számára a magyar nyelvű oktatás.

7

Prága, 1948. július 19. A CSKP KB szűkebb körű elnökségi ülésének vitája a csehszlovákiai magyarság helyzetének rendezésére Viliam Široký által előterjesztett javaslatokról.
Praha 19. júl 1948. Diskusia na zasadaní užšieho Predsedníctva ÚV KSČ o návrhoch predložených Viliamom Širokým na úpravu postavenia Maďarov v Československu.

Otázka Maďarů v Československu (s. Široký)

s. Široký: Předkládá návrh na úpravu práv Maďarů v Československu.³¹

Pokud jde o otázku státního občanství Maďarů, můžeme to řešit zákonem. V ústavě je řečeno, že otázka st. občanství může být řešena zvláštním zákonem. Jsem také pro tuto formu.

Složitější je otázka řešení zemědělských majetků osob maďarské národnosti. Podle dekretů pres. rep. byla půda osob maďarské národnosti konfiskována. SNB určila, že Sbor povereníků může vyjmout půdu do 50 ha z konfiskace za určitých okolností. Nechceme dosazovat na tyto usedlosti dosadit. Tuto věc též můžeme řešit zvláštním usnesením vlády. Nejvážnější otázkou je, jak upravit poměry těch osob, které jsou na základě § 188 na českém území na práci. Na základě vládního usnesení byly majetky těchto osob konfiskovány. Jejich majetky byly přiděleny osobám slovenské národnosti, takže tyto usedlosti nebudou moci být vráceny jejich bývalým majitelům. Tuto otázku můžeme řešit tak, že jim budeme dávat postupně národní správu na majetky kulaků, takže se nebudou vracet do těch míst, kde zanechaly své majetky. Docílíme tím také jejich decentralizaci.

Pokud jde o školy: Na základě platných usnesení dostávají osoby maďarské národnosti školy s vyučovacím jazykem maďarským – 1. a 2. stupeň. Pokud jde o národní pojištění, může být usnesení ministerstva soc. péče upraveno ve prospěch těchto osob vládním usnesením. Pense u horníků nebyly ještě vypláceny. Dostávali jen zálohu 500.-

31 Pozri dok. č. 6.

Kčs. Osoby maď. národnosti neměly dosud právo stát se členy jiných organizací než ROH – nyní doporučují, aby se staly členy Sokola, členy Svazu slovenských rolníků.

Dále doporučujeme povolit maďarský tisk – týdeník, který by byl vydáván stranou. ROH nechť jednou měsíčně vydá svůj časopis maďarsky, protože i maďarští dělníci platí příspěvky, ve kterých je obsažen také poplatek za tisk.

Pokud jde o školy: budou pro školou povinné děti – 1. a 2. stupně. Po poradě na povereníctvu školství došli jsme k tomu, že při zachování reslovakizace můžeme zatím těžko předvídat, kolik bude dětí. Doporučujeme spojit několik vesnic pro jednu školu. S tím souvisí také otázka maďarských studentů na čs. vysokých školách. Ministerstvo školství vydalo pokyny, že na čs. vysokých školách mohou studovat jen osoby národnosti české a slovenské a ti, kteří absolvovali českou nebo slovenskou střední školu. Ústavou byl tento výnos zrušen.

Osnova všech opatření je formulována, aby z toho nemohli vzniknout žádné nároky, pokud jde o znárodnovací dekrety a podle § 108, kterým byly zkonfiskovány drobné živnosti osob maďarské národnosti.

s. Slánský: Dotaz: 5. odstavec: u mládeže to znamená, že se může spolčovat v rámci jednotného SČM? Chceme jim povolit samostatný Svaz maďarské mládeže? Umožníme jim být členy jednotné odborové organizace, jednotné mládežnické organizace.

s. Fierlinger: Proč navrhuje řešit vrácení čs. státního občanství novelizací nové osnovy. Dekret dává možnost ministerstvu vnitra podle volné úvahy na návrh národního výboru občanství vrátit.

s. Nosek: Pro ten případ je třeba splnit zvláštní podmínky.

s. Fierlinger: Je tam psáno: podle volné úvahy. Měli bychom po stránce právní dobře uvážit. Dekret presidenta nám tuto možnost dává. Pokud jde o vrácení majetku: s. Široký navrhuje usnesení Sboru povereníků. Dekret nám dává možnost vynětí z konfiskace nebo použití par. 2, který žádá vládní usnesení. Je to zásadní otázka.

s. Erban: Členství v masových organizacích: znamená to, že budou dělat národnostní sekce. Členem může být podle ustanovení jednacího řádu. Odbory se staví proti tvoření sekcí. Řeč v odborech je slovenská a česká. Lepší by bylo, kdyby v návrhu bylo připuštěno členství osob maďarské národnosti podle stanov toho kterého spolku, nebo organizace.

s. Široký: Proč chceme tuto otázku řešit zákonem (otázku st. obč.)? Protože nemůžeme postupovat podle dekretu 33, jenž si vymíní pro vrácení st. občanství účast na některých akcích při osvobození Čs. republiky, které jsou ve znacích uvedeny.

s. Fierlinger: Osoby maď. národnosti byly v záboru, nemohly se proti ustanovením za nesvobody ohradit.

s. Široký: Zákon hovoří o určitých kriteriích: zůstali věrni Čs. republice. Diskriminaci můžeme odstranit tím, že věc budeme řešit zákonem, ale dáme tam určité klausule, abychom dali národním výborům do rukou prostředek, jak nepřipustit lidi, kteří nám nejsou přátelsky nakloněni. Je to jediná forma, jak tuto diskriminaci těchto lidí odstranit. Nemůžeme je zahrnout do dekr. 33, který dává tuto možnost jen antifašistům.

Pokud jde o druhou otázku: Nejde o tvoření národnostní sekce v různých organizacích. V návrhu má být: v rámci stávajících sekcí.

Pokud jde o vynětí z konfiskace: § 73, který byl vydán SNR, vyžaduje zákona Sboru povereníků. Nyní jsou na místech konfiskovaných usedlostí majitelů, kteří jsou na práci v českých zemích slovenští kolonisté. Proto bývalým majitelům musíme dát náhradu.

Chceme ji dát ve formě národní správy, ubytujeme je u kulaků. Nemůžeme vyhnat kolonisty z usedlostí, rovněž tak ne přesídlence. Minulý týden jsme to začali organizovat v Čechách – Maďaři žádají, aby rodiny se mohly vrátit domu.

s. Gottwald: Když jim dáme perspektivu, že je učiníme národními správci, uděláme dobře.

s. Široký: Zdá se, že kampaň s návraty domu už někdo organizuje a dává heslo.

s. Gottwald: Především, pokud jde o novou úpravu st. občanství. Myslím, že to máme řešit zákonem, bude to snadnější, přesnější. Je tu možnost výběru, vyloučení fašistických elementů. Pokud jde o odstavec 5, doporučuji vládní usnesení. Dále by bylo třeba říci: v rámci stávajících organizací se mohou osoby maď. národnosti spolčovat a kromě toho se povoluje maďarská organizace mládeže, tělovýchovy a kulturní. Prakticky budou moci vstupovat do stávajících politických stran, odborů, kromě toho budou mít zvláštní maďarskou organizaci mládeže a tělovýchovy. Nedoporučuji Sokol. Tělovýchova může být pěstována v rámci jednotného svazu mládeže.

s. Slánský: Mohou být členy v rámci jednotného hnutí mládeže, jednotného družstevního hnutí a pod.

s. Gottwald: U Poláků máme dvě okresní organizace: kulturní a mládežnickou. Mládežnická je kolektivním členem SČM. Jde o to, že by maďarská organizace měla zvláštní stanovy, v těch stanovách bude dána možnost, aby vedení bylo maďarské. Nacionálně odděleně bude organizována jen mládež, kultura a sport. Sokol nedoporučuji. Pokud jde o odbory, budou Maďaři rovnoprávními členy těchto organizací a navíc budou mít možnost nacionálně vypracovat stanovy. Jinak souhlasím.

s. Ďuriš: K mládeži: s okresním řešením souhlasím. Na vesnicích se stává, že jsou dvě organizace vedle sebe. Jestli to nedostane šovinistický ráz. Pokud je to tělovýchova a kultura, tak to jde. Ale když jsou dvě organizace mládeže v místě, není to zdravé.

s. Široký: Bude sjezd mládeže, kde bude utvořena jednotná organizace mládeže pro české země i Slovensko.

s. Ďuriš: Jde jen prakticky o to, jestli to nezpůsobí těžkosti dole mezi mládeží. Pokud jde o návrat Maďarů z Čech na Slovensko. Je to velmi těžká věc, hlavně také proto, že se na to budou dívat z Budapeště. Bude hodně záležet na osobách, které to budou provádět – doporučuji akci provést rychle.

s. Švermová: Navrhuji ustavit jen kulturní organizaci maďarskou, která by měla sekci mládeže a teprve po nějakém čase by mohla mládež přejít do SČM.

s. Slánský: Maďaři budou na nás žádat, aby organizace byly všeobecné.

s. Gottwald: Mohli bychom také povolit jen kulturní a tělovýchovnou. Můžeme ustavit však demokratický svaz Maďarů. Jde jen o to, aby z toho nevznikla politická strana. Na Slovensku budou Maďaři členy KSČ, ve které budou stejně organizováni Češi, Slováci, Poláci, Maďaři. Ať se jmenuje svaz jakkoliv, ať má funkci jakoukoliv, jen ať se z něj nestane politická strana. Maďaři budou mít jako rovnoprávní členové práva ve všech celostátních organizacích a mohou mít kromě toho svůj maďarský svaz.

s. Kopecký: Dnešní stav: Bude lepší, aby se maďarská mládež stala členem jednotného Svazu československé mládeže.

s. Gottwald: Nedělal bych z toho žádnou aféru. Kdybychom chtěli dělat zvláštní kult. organizaci, mohli bychom také ponechat kolektivní členství v československých masových organizacích.

s. Slánský: Tuto věc ještě s Maďary sami prodiskutujeme.

s. Erban: Když jsme zkoumali příčiny nespokojenosti maďarských dělníků v českých zemích, zjistili jsme, že je maďarské velvyslanectví podpichovalo, aby odcházeli na Slovensko. Bylo by snad napříště třeba, kdyby se to opakovalo, abychom požádali maďarské velvyslanectví o sjednání nápravy. Pokud jde o nároky sociálního pojištění: od 1. 10. budou maďarští dělníci pobírat stejné dávky a mít stejné nároky jako Češi a Slováci.

s. Široký: Odchod maďarských dělníků může způsobit hospodářské škody. Třeba uložit soudr. Ďurišovi, aby prostřednictvím národních výborů byl odchod Maďarů z českých zemí na Slovensko brzděn.

Pokud jde o zápis do škol s maďarským vyučovacím jazykem, třeba to zařídit tak, aby byl zápis vypsán po ukončení zápisu do slovenských škol, aby nebyla rušena reslovakizace.

s. Gottwald: S maďarským velvyslanectvím bylo by třeba promluvit

s. Široký: Zařídili jsme, že bude všem maďarským občanům rozeslán oběžník, že budou mít možnost vrátit se na Slovensko.

s. Gottwald: Doporučuji návrhy zde přednesené po doplnění schválit.

s. Slánský: Jak je tomu s přijímáním maďarských občanů do strany?

s. Švermová: Dosud nejsou členy strany. Pověřit org. sekretariát ÚV, aby za spolupráce KSS připravil přijímání Maďarů do strany.³²

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 2, a. j. 128, Zápis ze schůze užšího předsednictva ÚV KSČ, konané dne 19. července 1948, originál, strojopis

Összefoglalás: Široký elvtárs előterjeszti a magyarok helyzetének rendezésére vonatkozó javaslatot. Állampolgárságuk kérdését törvénnyel oldjuk meg, bonyolultabb lesz mezőgazdasági vagyonuk kérdése. A legkomolyabb pedig az, hogyan rendezzük a csehországi munkakötelezettségen lévők helyzetét, vagyonukat ugyanis elkoboztuk, és szlovákokat adtuk. A megoldás az lesz, hogy a kulákok vagyonába telepítjük őket, így legalább nem saját vagyonukba térnek vissza, és elérhetjük a széttelépítésüket. A magyarok első- és másodfokú iskolákat kapnak. Eddig csak a szakszervezetek tagjai lehettek, most azt javaslom, hogy a testnevelési és a földművelésszövetségbe is beléphessenek. Javaslom egy magyar hetilap engedélyezését, amely a párt lapja lesz. A vita során felszólalók főleg a magyar ifjúsági szervezettel kapcsolatban fejtik ki véleményüket. Ďuriš elvtárs szerint kényes ügy lesz a magyarok hazatérése Csehszorból, főleg mert azt Budapestről is figyelemmel fogják követni. Gottwald elvtárs szerint a kulturális szervezetnek nem szabad politikai párttá alakulnia. Široký elvtárs megfogalmazza azt az ajánlást, hogy Ďuriš földművelésügyi miniszter kíséreltesse a magyarok hazatérését Csehszorból, s meg kell nehezíteni a reslovakizált szülők gyermekeinek beíratását a magyar iskolákba.

32 Užšie predsedníctvo ÚV KSČ návrhy na uznesenie vlády predložené V. Širokým v zásade schválilo. Organizačnému sekretariátu ÚV KSČ uložilo pripraviť v spolupráci s KSS smernice na prijímanie Maďarov do strany, ministerstvu poľnohospodárstva zase uložilo zadržiavať návrat maďarských poľnohospodárskych robotníkov z Čiech späť na Slovensko.

Pozsony, 1948. július 24. Feljegyzés a CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja képviselőinek a csehszlovákiai magyar kisebbség helyzetének rendezéséről folytatott értekezletéről.

Bratislava 24. júl 1948. Záznam o porade zástupcov KSČ a Strany maďarských pracujúcich o úprave postavenia maďarskej menšiny v Československu.

D ů v ě r n ě

5 výtisků

Z á z n a m

o poradě zástupců KSČ a SMP (strana maďarského pracujícího lidu) o přátelském sblížení v otázkách týkajících se obou států

I.

Soudruh Široký sdělil jménem československé delegace toto:

1. Po únorovém vítězství lidové demokracie v Československu bylo možné, aby KSČ přistoupila k řešení maďarské otázky na Slovensku udělením občanských práv a státní příslušnosti maďarskému obyvatelstvu. Právní úprava má být provedena počátkem září t. r. Udělení státního občanství Maďarům znamená, že mohou svobodně používat maďarské řeči, rovněž ve styku s místními úřady. Dále, že mají aktivní i pasivní volební právo a že na stranické kandidátce obdrží příslušné zastoupení v různých zastupitelských sborech.

2. Konfiskace půdy bude v zákonném rámci do 50 ha zrušena.

3. Při pracovní mobilizaci bude odstraněno jakékoli národnostní třídění. Již mobilizovaným dostane se práva do 1. května 1949 vrátiti se do svého rodiště a československá vláda se postará, aby dostali zpět svou dřívější půdu anebo, byla-li již tato přidělena jinému, dostali příslušnou výměru půdy jinde na území, osídleném Maďary.

4. V rámci jednotného státního školství budou pro děti školou povinné zřízeny školy (nižšího a středního stupně) s vyučovací řečí maďarskou. O potřebné učitelské síly, učebnice a budovy se stará stát.

5. Každý maďarský občan má právo organizovat se v komunistické straně, stát se právoplatným členem jednotných odborů, Svazu zemědělců a každé jiné veřejné masové organizace. Bude organizován Maďarský kulturní svaz.

6. Bude vydáván komunistický stranický tisk v maďarské řeči.

II.

Jménem maďarské delegace prohlásil soudruh Révai toto:

1. Maďarská delegace vítá sdělení soudr. Širokého a prohlašuje, že s ním v zásadě souhlasí, při čemž pokládá za nutné v konkrétním projednávání jednotlivé otázky ještě precizovat.

2. SMP si je vědoma obtíží při provádění obratu v politice vůči Maďarům na Slovensku i po únorovém vítězství lidové demokracie. SMP učiní vše, aby napomohla překonání těchto obtíží.

3. Je věcí KSČ vysvětlit členům strany a lidu nutnost tohoto obratu: SMP by si jen přála, aby toto vysvětlování vedlo skutečně k tomu, že členové strany nutnost obratu

opravdu pochopí a státní orgány ho skutečně provedou. SMP ze své strany vystoupí proti maďarskému nacionalismu.

4. SMP bude pečovat o zlepšení a rozšíření školství Slováků v Maďarsku (slovenský učitelský seminář atd.) výnosem maďarského ministra školství přibližně ve stejné době, kdy se výše uvedený zákon bude projednávat v Československém parlamentě.

III.

Obě delegace se po důkladné výměně názorů dohodli na tomto:

1. Státní občanství bude Maďarům uděleno podle zákona automaticky. Výjimky budou stanoveny ministerstvem vnitra na základě předem sestaveného seznamu a vztahují se na osoby, které se těžce provinily na republika a lidové demokracii. Při ministerstvu bude vytvořena jako poradní sbor pro tyto otázky komise, složená z maďarských komunistů. Českoslovenští soudruzi se zavazují dbát, aby počet těchto výjimek byl co nejnižší, při čemž maďarská delegace vyslovuje přání, aby tento počet nepřevýšil číslu 2.000.

2. Reslovakizovaní mají neomezené právo posílat své děti do maďarských škol, při čemž nemá být vedena propaganda ani pro, ani proti.

3. Ve výměně obyvatelstva bude pokračováno a bude dokončena. Zástupci obou států se musí sejít příští týden v Bratislavě k poradě o propočítávání kvoty a kvoty průměru zemědělské půdy, při čemž dostanou směrnice od strany za účelem bezpodmínečného řešení těchto otázek.

4. V hospodářských otázkách a vzájemných požadavcích obou států má být dosaženo společného řešení.

IV.

1. Maďarská delegace klade otázku alespoň částečného odškodnění drobných lidí za konfiskaci v případě udělení státní příslušnosti. Československá delegace se v zásadě nestaví proti tomu, ale vymíní si předložit ještě tuto otázku Ústřednímu výboru k rozhodnutí, při čemž zdůrazňuje, že tato otázka může být řešena teprve po úpravě státního občanství.

2. KSČ bude usilovat o zřízení deníku v maďarské řeči a měsíčníku (ev. 2krát měsíčně) maďarského kulturního svazu. Obě strany se vyslovují pro vzájemnou výměnu knih a časopisů.³³

24. července 1948

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 3, a. j. 129, Záznam o poradě KSČ a SMP, originál, strojopis³⁴

33 Porady sa z československej strany zúčastnili R. Slánský, V. Široký, V. Clementis a V. Kopecký, z maďarskej strany J. Révai, E. Gerő, M. Farkas a J. Kádár. O výsledkoch rokovania informoval Clementis užšie predsedníctvo ÚV KSČ 26. júla 1948. Vedenie strany správu zobralo na vedomie, rozhodlo nevydať o porade komuniké a uložilo predsedovi vlády A. Zápotockému, aby informoval SNR, že sa uvažuje o uzavretí priateľskej zmluvy s Maďarskom (pozri dok. č. 9).

34 Dokument v maďarskom preklade publikoval Szabó, Rezső: c. d., s. 238 – 240. (a dokumentumot magyar fordításban közzétette Szabó Rezső: i. m. 238–240. p.)

Összefoglalás: A csehszlovák delegáció nevében Široký elvtárs a következőket közölte: A magyarok visszakapják állampolgárságukat, 50 hektárig érvénytelenítik mezőgazdasági vagyonuk elkobzását. A munkára mozgósítottak hazatérhetnek, visszakapják földjüket, vagy más megfelelő birtokot kapnak. A magyar gyermekek számára magyar iskolákat létesítenek. A magyarok beléphetnek a kommunista pártba és minden tömegszervezetbe, s magyar nyelvű kommunista pártlap fog megjelenni. A magyar küldöttség nevében Révai elvtárs kijelentette: A magyar delegáció üdvözli Široký elvtárs közlését. Az MDP gondoskodni fog a magyarországi szlovák iskolák hálózatának bővítéséről. A két delegáció a következőkben egyezett meg: A magyarok, a köztársaság és a népi demokrácia ellenségei kivételével, törvényes úton visszakapják állampolgárságukat. A magyar iskolákba a reszlovakizált szülők is beíratják gyermekeiket. A lakosságcserét folytatják és befejezik. A magyar delegáció felveti a kisemberek legalább részleges kárpótlásának kérdését. A CSKP törekedni fog egy magyar napilap és havilap kiadására.

9

Pozsony, 1948. július 28. Részlet Antonín Zápotocký miniszterelnöknek az SZNT alakuló ülésén elhangzott beszédéből, amelyben a csehszlovák–magyar szövetségi szerződés megkötésének és a csehszlovákiai magyarság helyzete rendezésének szándékáról tájékoztatja a testületet.

Bratislava 28. júl 1948. Úryvok z prejavu predsedu vlády Antonína Zápotockého na ustanovujúcom zasadnutí SNR, v ktorom informuje SNR o zámeroch uzavrieť spojeneckú zmluvu s Maďarskom a upraviť postavenie Maďarov v Československu.

Slovensko je zvláště zainteresováno na jedné z důležitých otázek naší zahraniční politiky. Je to otázka československo-maďarského poměru. Vyřešení této otázky je nutné v zájmu zabezpečení míru a sousedského žití. Na mírové konferenci západní kapitalistické velmoci zabránily tomu, aby maďarský problém u nás byl rozřešen odsunem. Dnes chápeme, proč se tak stalo. Západní kapitalistické velmoci pokládali za výhodné přestovat jablko sváru mezi námi a maďarským národem, aby ve vhodné chvíli mohly znovu posílat své Runcimany, aby se staly zprostředkovateli a rozhodčími. Jak takové nestranné zprostředkování dopadlo, o tom máme z minulosti dostatečné zkušenosti. Proto nikdy více nedopustíme, aby se do našich záležitostí míchali a řešili je kapitalističtí Runcimanové. (Potlesk)

Také své zahraniční poměry a vztahy budeme řešit a upravovat sami. Věřím, že vyřešíme také svůj poměr k Maďarsku, proto, že ho na podkladě mírového soužití vyřešit chceme. Víťame změny politických poměrů, které tam nastaly. Také tam, jako u nás, byla reakce zatlačena, lid se ujal moci a spěje lidově-demokratickou cestou k socialismu. Věřím, že tím nastává příhodná doba, abychom také vůči Maďarské lidově-demokratické republice definitivně upravili svůj poměr.

Právě zájem slovenského lidu a jeho bezpečnost vyžaduje, abychom sme i na jižní hranici mírově zajistili. Proto uvažujeme o možnostech uzavření spojenecké smlouvy s

Maďarskou lidově-demokratickou republikou. Vyřešíme i poměr těch maďarských občanů, kteří v republice zůstali.

Věříme, že od maďarského pracujícího lidu nám nebezpečí nikdy nehrozilo a nehrozí. Nebezpečí leží v imperialistických choutkách lživlasteneckých kapitalistů, kteří, rozdmychující národní šovinismus, znepřátelují národy a ženou je do rozporu a válek, aby i na nich vydělávali.

Pracující lid na válce vydělat nemůže. Proto smlouvy, uzavřené s lidově-demokratickými státy a garantované pracujícím lidem, který se v lidově-demokratických státech skutečně ujímá rozhodující moci, jsou opravdovými mírovými a trvalými smlouvami.

Věřím proto, že slovenský pracující lid ve městech i na vesnicích bude souhlasit s tím, že likvidování všech sporných otázek na podkladě naší Ústavy a v duchu přátelské spolupráce s lidově-demokratickým Maďarskem je nutné v zájmu klidného a sousedského žití, i v zájmu upevnění míru a pevného spojení všech lidově-demokratických zemí. (Potlesk)

Stenografický zápis o priebehu 1. (ustavujúceho) zasadnutia Slovenskej národnej rady, ktoré bolo dňa 28. júla 1948 v Bratislave, s. 14.

Összefoglalás: Szlovákia különösen érdekelt külpolitikánk egyik fontos kérdésében, ez pedig a csehszlovák–magyar kapcsolatok kérdése. A nyugati kapitalista hatalmak a békekonferencián megakadályozták, hogy a magyarkérdést kitelepítéssel oldjuk meg, hogy ezzel a vizsály magvát hintsék el közöttünk. Többé azonban nem engedjük meg, hogy a Runcimanek beavatkozzanak az ügyeinkbe. Hiszem, hogy rendezzük kapcsolatunkat Magyarországgal is. Ott már szintén legyőzték a reakciót, s a nép vette át a hatalmat. Ezért fontolóra vettük egy szövetségi szerződés aláírását a magyar népi demokratikus köztársasággal. Rendezzük a Csehszlovákiában maradt magyarok helyzetét is. Hiszem, hogy a szlovák nép egyetért azzal, hogy a béke és a népi demokratikus országok szövetségének megerősítése érdekében szükség van a Magyarországgal fennálló vitás kérdések rendezésére.

10

Pozsony, 1948. szeptember 27. Részlet Viliam Širokýnak, az SZLKP elnökének az SZLKP KB ülésén elhangzott beszámolójából, amelyben tájékoztatja a KB tagjait a magyar kisebbséggel szembeni politika megváltozásáról.

Bratislava 27. szeptember 1948. Úryvok z referátu predsedu KSS Viliama Širokého na zasadaní ÚV KSS, v ktorom informuje členov ÚV o zmene politiky voči maďarskej menšine.

Prechádzam k riešeniu maďarskej otázky.

V dávnej i nedávnej minulosti veľké úsilie musela naša Republika vyvinúť v boji proti maďarskému iredentizmu a revizionizmu. Maďarské vládnuce triedy a maďarský výbojný nacionalizmus bývalých vládnych tried permanentne znepokojovali hladinu národného života a bezpečnosť Republiky. Skutočnosť, že maďarské vládnuce triedy našli oporu svojej protičeskoslovenskej politiky v buržoáznych, veľkostatkárskych a malomeštiackych kruhoch maďarskej menšiny v Československu, viedla k tomu, že slovenský národ prejavoval k Maďarom trvalú nedôveru. Tento stav bol vystupňovaný najmä v dobe zvýšeného nebezpečenstva pre Republiku, keď sa maďarské vládnuce kruhy plne postavili do služieb nemeckého fašistického imperializmu a pripojili sa k vojnovému ťaženiu proti československému štátu.

To sú príčiny (vedľa stáročných, historických), prečo naša oslobodená Republika nastúpila cestu trvalého riešenia tzv. maďarskej otázky vo forme výmeny a odsunu maďarského obyvateľstva.

Pohnútkami nášho postoja a našej politiky neboli teda nacionalizmus alebo nacionalný šovinizmus, ale snaha raz navždy eliminovať tzv. menšinovú otázku, ktorá môže byť príčinou medzinárodného nedorozumenia.

Medzičasom však úplne sa zmenili podmienky, za ktorých naša strana presadzovala politiku výmeny a odsunu tak, ako sa formulovala v košickom vládnom programe.

Predne, medzinárodná situácia vyvíjala sa tak, že sa tvorili dva tábory: tábor imperialistický a antidemokratický, ktorý sa usiluje o nastolenie svetovlády amerického imperializmu a zničenie demokracie, a tábor antiimperialistický a demokratický, ktorý si vytýčil za hlavný cieľ svojej politiky upevnenie demokracie, zabezpečenie trvalého a demokratického mieru i likvidáciu fašizmu. Niet sporu o tom, že dnešné ľudovodemokratické Maďarsko patrí do tábora demokracie, mieru a socializmu. Preto hlavná línia našej politiky voči nemu musí byť, upraviť pomery medzi oboma našimi štátmi tak, aby mierový a socialistický front bol posilnený.

Po druhé, niet sporu o tom, že Maďarsko definitívne a rozhodne nastúpilo cestu k socializmu, že bývalé vládnuce kruhy maďarské, buržoázia a feudálni páni, ako nositelia protičeskoslovenského revizionizmu a iredentizmu, ako aj reakčnej ideológie svätostefanskej koruny, patria dnes do prepadliska dejín. Tým tiež celá koncepcia permanentnej vojny proti slovenskému národu a Československej republike patrí nenávratne minulosti, lebo vedúcou silou maďarského spoločenského zriadenia je robotnícka trieda, ktorá svoju národnú a štátnu ideológiu buduje na princípoch marxizmu-leninizmu, teda na zásadách úprimnej spolupráce pokrokových, demokratických a socialistických síl.

To sú podstatné príčiny vonkajšie vedľa našich vnútropolitických príčin, ktoré umožňujú vyriešenie občianskeho a politického postavenia osôb maďarskej národnosti odstránením ich diskriminácie z dôvodov národnej príslušnosti a poskytnutím občianskych a politických práv.

Vyriešenie maďarskej otázky podľa zásad našej ľudovodemokratickej ústavy umožní nám nielen rozšíriť a prehĺbiť všestrannú spoluprácu s ľudovodemokratickou republikou maďarskou. Takéto vyriešenie maďarskej otázky bude tiež napomáhať k výchove maďarského obyvateľstva, zvlášť pracujúcich vrstiev vo smere československej ľudovodemokratickej štátnotvornosti a upevňovania medzinárodnej solidarity.

SNA, ÚV KSS - pléna, kart. 1821, a. j. 8. Zasadnutie ÚV KSS, konané dňa 27. – 28. septembra 1948, originál, strojopis³⁵

Összefoglalás: Áttérek a magyarkérdés rendezésére. Köztársaságunknak a múltban a magyar irredentizmus és revizionizmus ellen kellett küzdenie. A magyar uralkodó osztályok csehszlovákellenes politikájukhoz támogatást kaptak a magyar kisebbség burzsoá, nagybirtokos és kispolgári köreitől. Köztársaságunk a magyarkérdést ezért lakosságcsereivel és kitelepítéssel akarta megoldani. Időközben azonban megváltoztak a körülmények. Először is, a nemzetközi helyzet úgy alakult, hogy két tábor jött létre: az imperialista antidemokratikus és az antiimperialista demokratikus tábor. A mai Magyarország a demokrácia, béke és szocializmus táborába tartozik. Másodszor, nem vitás, hogy Magyarország a szocializmus útjára lépett, s a magyar társadalom vezető ereje a munkásosztály lett. Ezek azok a külső tényezők, amelyek lehetővé teszik a magyarok állampolgári és politikai helyzetének rendezését, diszkriminálásuk megszüntetését.

11

Pozsony, 1948. szeptember 27. Gustáv Husák beszámolója az SZLKP KB ülésén a szlovákiai magyarok helyzetének rendezéséről.

Bratislava 27. szeptember 1948. Referát Gustáva Husáka na zasadaní ÚV KSS k úprave postavenia obyvateľov maďarskej národnosti na Slovensku.

Referát k úprave postavenia obyvateľov maďarskej národnosti na Slovensku

Náš Ústredný výbor má rozhodnúť vo významnej vnútropolitckej otázke, v otázke úpravy postavenia občanov maďarskej národnosti u nás. Rozhodnutie o tejto otázke je významné nielen tým, že sa dotýka celého radu našich okresov, ale najmä tým, že nová úprava má prispieť k rýchlejšej konsolidácii pomerov na našom južnom pohraničí a má posilniť mierový front národov v strednej Európe.

Naša strana formulovala svoje stanovisko k tejto otázke na svojej prvej konferencii po oslobodení 28. februára 1945. Československá vláda vo svojom programovom vyhlásení zo dňa 5. apríla 1945, ktoré je známe ako košický vládny program, v otázke menšiny nemeckej a maďarskej zaujala stanovisko, že po skúsenostiach z minulosti bude účelnejšie pre náš štát i pre národy okolité, ak budeme budovať štáty národné, ak si menšiny vymeníme a odstránime tak sporné problémy, ktoré boli v minulosti príčinou rozbrojov. Dôvody pre tento postup našej strany i vlády sú známe a spomeniem ich iba

³⁵ Širokého referát v celom rozsahu publikovala Vartíková, Marta: *Komunistická strana Slovenska: Dokumenty z konferencií a plén 1944 – 1948*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda 1971. s. 699 – 728; citovaný úryvok v maďarskom preklade (az idézett részt magyar fordításban közölte): Polányi, Imre: *A szlovákiai magyarok helyzete 1944–1948: Dokumentumok*. Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem 1992. s. 81 – 82.

stručne. V pamäti nás všetkých sú ešte ťažké krivdy dávnejšej i blízkej minulosti napáchané na našom ľude feudálnym Maďarskom. Brutálne odnárodňovanie, sociálne vykorisťovanie, potlačovanie národnej kultúry atď. – to sú všetko mŕľniky na ceste našej národnej kalvárie v minulosti. Po prvej svetovej vojne, kedy maďarská menšina mala u nás demokratické, občianske a politické práva dokonca väčšie ako pracujúci ľud v samom Maďarsku, stala sa táto menšina opäťovne predmetom intríg a špekulácií proti nezávislosti nášho štátu, stala sa nástrojom horthyovskej fašistickej politiky, nástrojom v rukách Hitlera a Mussoliniho. Bola nakoniec zneužitá v boji proti demokratickému zriadeniu československému, zneužitá pri rozbíjaní ČSR. Zaiste nie všetci príslušníci maďarskej národnosti v ČSR sa takto zachovali, naopak, vieme koľko statočných komunistov a antifašistov bolo v radoch maďarského obyvateľstva na Slovensku, koľko spoločných zápasov zvädzal slovenský i maďarský pracujúci ľud pred touto vojnou. Objektívny zástoj tejto menšiny však, resp. skupín a tried, ktoré mali v nej rozhodujúcu pozíciu, bol taký, že vytváral stále nebezpečenie pre našu štátnu slobodu a nezávislosť. Utrpenia, ktoré museli prekonávať desaťtisíce Slovákov a Čechov po 2. novembri 1938, po okupovaní našich južných krajov horthyovským Maďarskom, sú tiež dobre známe. Počas druhej svetovej vojny bolo Maďarsko Hitlerovým spojencom a jeho vojenské sily i na Slovensku bojovali proti našim partizánskym jednotkám a vlastencom. Keď teda po skončení druhej svetovej vojny na základe týchto skúseností zostavili sme svoj štátny program, pochopiteľne sme sa snažili o takú úpravu pomerov, aby sme boli bez menšín a vybudovali tak svoj národný domov lepšie a bez slabín, akými bola nemecká a maďarská menšina v predmníchovskej republike. O takéto riešenie usilovali sme sa tým viacej, že ležal nám na srdci aj osud slovenskej menšiny v Maďarsku a nemohli sme ostať hluhými k jej volaniu po návrate do našej republiky. Preto naše štátne a národné orgány hľadali cestou výmeny a presídlenia obyvateľstva také riešenie, aby všetci Slováci a Česi mohli sa navrátiť do nášho štátu a menšina maďarská aby doma vo svojom národnom štáte maďarskom riešila svoj budúci osud. Toto stanovisko zastupovala naša vláda v Postupime, na mierovej konferencii v Paríži, pri uzatváraní dohody s maďarskou vládou o výmene obyvateľstva v r. 1946, ako aj v našej legislatívnej a vládnej praxi.

Bolo to stanovisko správne i z hľadiska zásad našej strany? Alebo prýštilo ono iba z úzkoprsého nacionalizmu? Áno, naše stanovisko bolo správne. pri tejto nedôvere, ktorá bola postupom maďarských feudálov a kapitalistov voči slovenskému ľudu v minulosti vypestovaná a hlboko zakorenená, pri tých historických skúsenostiach bolo správne, ak sme chceli výmenou a presídlením obyvateľstva raz navždy tento problém vyriešiť a tak i pevnejší základ pre dobrý pomer Československa a Maďarska postaviť. Na príklade zmluvy sovietsko-poľskej alebo i sovietsko-československej o výmene obyvateľstva, o opcii a repatriácii vidíme ako ďaleko väčší počet ľudí bol vymenený medzi štátmi spojeneckými a bezpochybne nikto nebude upodozrievať Sovietsky zväz z nesprávneho postoja voči národnostným menšinám. Treba povedať, že od začiatku sme počítali s tým, že je pre náš štát užitočné a potrebné hľadať dobré susedské a priateľské styky s Maďarskom a že i naše stanovisko k riešeniu menšinových otázok k tomuto smerovalo. Počítali sme, pravda, aj s tým, že ak naše úsilie o úplnú výmenu a presídlenie obyvateľstva sa nepodarí, budeme musieť nanovo upraviť túto otázku podľa demokratických zásad nášho štátu.

Aký je stav dnes, keď uvažujeme a máme rozhodnúť o novej úprave pomerov obyvateľstva maďarskej národnosti u nás? Podľa dohody o výmene obyvateľstva do 18. sep-

tembra presídlilo sa k nám 31.936 Slovákov z Maďarska a mimo úradnej výmeny k nám prišlo podľa úradných záznamov 35.136 Slovákov, spolu teda 67.067 Slovákov z Maďarska sa presťahovalo do nášho štátu. V tej istej dobe v rámci výmeny vysídlilo sa od nás do Maďarska 40.059 Maďarov a maďarské miesta tvrdia, že k tomu ešte treba pripočítať 33.090 Maďarov, ktorí od nás odišli inou cestou. Výmena, ktorá ešte teraz pokračuje, má v rôznych kategóriách presídlieť v tomto roku asi 10.000 ľudí z každej strany. I keď tieto výsledky, napriek všetkým objektívnym a politickým ťažkostiam, sú slušné, je na prvý pohľad každému z nás jasné, že problém definitívne riešený nie je. Pri znalosti dnešnej situácie domácej i zahraničnej musíme konštatovať, že nie je reálne uvažovať o jednostrannom transfere a vysídlení zvyšku maďarského obyvateľstva od nás. Musíme preto počítať s tým, že značný počet obyvateľov maďarskej národnosti na území nášho štátu zostáva a zostane. Z tejto prostej skutočnosti je potrebné vyvodiť príslušné závery a o to ide na dnešnom zasadnutí Ústredného výboru.

Naše rozhodovanie je uľahčené a zjednodušené dvomi faktormi: je to vývoj pomerov v Maďarsku a vývoj v medzinárodnom svete. Od skončenia tejto vojny pozorujeme urputný zápas, ktorý vedú pracujúce sily Maďarska so svojou vlastnou reakciou a buržoáziou a so sympatiami sledujeme úspechy tých historických zmien, ktoré sa v maďarskom národe pred našimi očami odohrávajú. Maďarská robotnícka trieda a progresívne sily v Maďarsku likvidujú feudalizmus a buržoázne pozície v celom svojom štátnom a hospodárskom ústrojenstve, zavádzajú nové ľudovodemokratické formy a obsah. Dnes môžeme hovoriť, že tieto sily, resp. pracujúci ľud, majú v Maďarsku rozhodujúcu pozíciu, ony určujú tak vnútornú politiku maďarskú ako aj vzťah k iným národom a teda i k nášmu štátu. Tým sa rúcajú i staré imperialistické ciele maďarskej buržoázie, staré revizionistické ambície svätostefanskej koruny, tým sa aj objektívne menia možnosti eventuálneho zneužívania maďarskej menšiny u nás, vytvárajú sa nové podmienky pre vzťah našich dvoch štátov. Je úplne pochopiteľná nedôvera, ktorú slovenské obyvateľstvo malo voči maďarským pánom veľkostatkárom a kapitalistom po skúsenostiach z minulosti. Boli by sme však krátkozrakí a úzkoprsí, keby sme nevideli dnes nové postavenie maďarského štátu v Európe, vnútornú náplň ľudovej demokracie v Maďarsku, keby sme nevideli, že po prvý raz v histórii našich národov sú dané možnosti upraviť pomer Maďarska a Československa, upraviť pomer Maďarov a Slovákov na bratskej základni spolupráce, dobrého spolunažívania a likvidovania všetkých starých sporov, nedôvery a predsudkov. Náš český a slovenský pracujúci ľud usiluje sa vybudovať svoj vnútorný režim na socialistických princípoch. Maďarský pracujúci ľud sleduje vo svojom štáte tie isté ciele. Už z toho samého faktu vyplýva, že sa naše cesty nerozchádzajú, naopak, že sa objektívne vytvárajú možnosti úzkej spolupráce.

Medzinárodná situácia vyvinula sa tak, že na jednej strane blok štátov imperialistických podporuje režimy a tendencie protiľudové a nedemokratické a rozrýva svojimi plánmi pokoj vo svete. Na druhej strane skupina štátov na čele so Sovietskym zväzom usiluje sa upevniť mier, pozíciu pokroku a demokracie. Do tejto druhej skupiny patríme i my v Československu, ale nesporne tam patrí i maďarská ľudová demokracia. Keďže je naším prvoradým záujmom posilňovať svetový front mieru a pokroku, je pochopiteľné i príkazom pre nás odstraňovať prekážky a sporné miesta medzi štátmi ľudovej demokracie, utužovať spojenectvo a bratstvo medzi týmito štátmi a teda i medzi nami a Maďarskom. Je to v našom vlastnom záujme, v záujme bezpečnosti nášho štátu a jeho ďalšieho pokojného rozvoja.

Ako príslušníci komunistickej strany v národnostnej otázke boli sme vždy vedení princípmi učenia Lenina a Stalina, ideálmi rovnosti a bratstva, úcty k rovnoprávnosti národov a zaistenia úspešného hospodárskeho, kultúrneho i národného rozvoja pre všetky národy. Týmito zásadami sme boli vedení v minulosti, boli sme nimi vedení i vtedy, keď sme prebojovali národné práva pre náš národ slovenský a musíme sa držať leninsko-stalinských princípov učenia o národnostnej otázke i dnes, keď pri zmenenej situácii ideme znovu upravovať postavenie občanov maďarskej národnosti u nás. Náš štát má prvoradý záujem na tom, aby získal všetkých pracujúcich občanov bez ohľadu na ich národnosť pre podporu našej štátnej politiky, a teda aby získal i pracujúce obyvateľstvo maďarskej národnosti. Naša strana vychádzajúc z princípov proletárskeho internacionalizmu má povinnosť sústrediť za svojím programom, za svojou zástavou pracujúce vrstvy bez ohľadu na národnosť, má povinnosť viesť boj po línii triednej a nie po línii nacionálnej. Tak stoja fronty dnes. Nebudú na jednej strane Slováci a na druhej Maďari, ale na jednej strane sily pracujúceho ľudu a na druhej strane sily kapitalistické, imperialistické a protipokrokové.

Navrhujem preto Ústrednému výboru našej strany, aby schválil tento postoj k riešeniu postavenia obyvateľov maďarskej národnosti u nás, aby schválil tieto hlavné zásady pre novú úpravu nadhodenej otázky:

1) Vychádzajúc zo skutočnosti, že nemožno počítať s premiestnením všetkého obyvateľstva maďarskej národnosti v ČSR do Maďarska, považujeme za potrebné upraviť postavenie maďarského obyvateľstva u nás na princípoch rovnoprávnosti národnej, na princípoch demokracie podľa zásad stalinskej národnostnej politiky.

2) Výmena obyvateľstva podľa medzištátnej zmluvy zo dňa 27. februára 1946 má sa urýchlene dokončiť.

3) Obyvatelia maďarskej národnosti v ČSR, ktorí nebudú odsunutí, a pokiaľ sa neprevinili proti záujmom nášho štátu, dostanú čsl. štátne občianstvo a v dôsledku toho i všetky občianske, demokratické a politické práva, ktoré naša ústava pre svojich občanov zaručuje. V tom sa samozrejme rozumie i právo volebné a účasť na politickom živote v našom štáte. To znamená ďalej i možnosť používania svojej materinskej reči i v styku s miestnymi úradmi.

4) Pre deti príslušníkov maďarskej národnosti umožnené bude vyučovanie v školách v ich materinskom jazyku.

5) Budeme sa starať o to, aby majetky drobných maďarských ľudí, pokiaľ sa neprevinili proti nášmu štátu, boli zachované, resp. aby boli zrevidované i prípady konfiškácie, ak odporujú tejto zásade.

6) Obyvatelia maďarskej národnosti budú používať slobody tlačovej a spolkovej podľa našej ústavy.

7) Príslušníci maďarskej národnosti budú mať možnosť práce a účasti v masových organizáciách ako je odborové hnutie, Zväz slov. roľníkov, Zväz žien, Zväz mládeže a pod.

8) V našej strane môžu pracovať, pôsobiť a organizovať sa obyvatelia bez ohľadu na národnosť a pochopiteľne je potrebné tejto zásady sa držať aj pri príslušníkoch maďarskej národnosti.

9) Umožnené bude príslušníkom maďarskej národnosti organizovať kultúrne organizácie pre prácu na kultúrnom poli a vydávať svoju publikáciu.

10) Obyvateľom maďarskej národnosti, ktorí pracujú v Čechách podľa dekrétu č. 88/1945, bude umožnený návrat na Slovensko, ak si to budú želať, a primeraná existencia u nás.

Tieto hlavné zásady s radom ďalších konkrétnych prevádzajúcich opatrení znamenajú, že poskytneme pracujúcemu ľudu maďarskej národnosti možnosti plného národného, kultúrneho a hospodárskeho rozvoja u nás v rámci toho úsilia, ktorým je náš štát pri budovaní socialistického zriadenia vedený.

Pri prevádzaní všetkých týchto opatrení, pri úprave nového postavenia príslušníkov maďarskej národnosti u nás budeme vedení zásadou triednej diferenciácie a triedneho postoja ku každej jednotlivéj dielčej otázke. Pochopiteľne, že nepúšťame sa do tejto novej úpravy preto, aby z nej ťažili elementy kapitalistické, dedinskí boháči a buržoázne vrstvy medzi príslušníkmi maďarskej národnosti. Osvedčení komunisti maďarskej národnosti majú viesť spomenutú kultúrnu organizáciu, tlač a účasť na politickom živote. Demokratické a občianske práva neznamenaajú, že budeme trpieť šovinistickú iredentistickú kampaň buržoázných vrstiev, alebo že budeme mlčky prizerať k tomu, aby pán Mindszenty ovplyvňoval postoj príslušníkov maďarskej národnosti. Tento triedny podchod k riešeniu a všeobecné politické ciele našej strany i medzi príslušníkmi maďarskej národnosti u nás musia prísť k dôslednému uplatneniu a prevedeniu.

Iba kvôli úplnosti žiada sa poznamenať, že tieto naše opatrenia neznamenaajú a nemôžu znamenať zmenšenú starostlivosť o náš vlastný národ, o slovenských ľudí v južných pohraničných okresoch. Budeme sa starať o to, aby presídlení z Maďarska, kolonisti a ostatný pracujúci ľud v južných pohraničných okresoch nielen neutrpel žiadnu škodu a ujmu v dôsledku tohto riešenia, ale aby mal všetky možnosti plného rozvoja politického, hospodárskeho a kultúrneho. Sem treba započítať i tých Slovákov, v minulosti postihnutých maďarizačnou politikou, ktorí sa po oslobodení opätovne prihlásili k slovenskej národnosti a sú už dnes našimi štátnymi občanmi. Budeme sa starať o tých, ktorí pri reslovakizácii nastúpili cestu k návratu k svojmu vlastnému národu. Naša strana nepustí zo zreteľa ani problém národného a kultúrneho rozvoja slovenskej menšiny v Maďarsku.

Sme si vedomí, že toto nové riešenie pomerov príslušníkov maďarskej národnosti u nás nepôjde bez ťažkostí a vyvolá mnoho problémov nielen preto, že u Slovákov sú ešte neprekonané korene nedôvery, ale zvlášť z tej príčiny, že pomalé riešenie celej otázky na domácich i medzinárodných fórach behom niekoľkých rokov nezlepší pomer obyvateľstva slovenskej a maďarskej národnosti v južných okresoch. I z našej strany dopustili sme sa mnohých chýb, zvlášť v období pred februárom, keď reakčné vedenie demokratickej strany a administratívny aparát pod jej vplyvom často na nacionalistickej základni zasahoval do úpravy tejto otázky. Namiesto triednej diferenciácie, namiesto ostrého postupu proti buržoáznym a fašistickým elementom v maďarskej menšine, postupovalo sa často mechanicky, nie raz proti drobným ľuďom, a vypestovali sa tak nacionálne vášne tak v časti slovenského ako aj Maďarského obyvateľstva. Sú prípady, že tento nesprávny postoj ovplyvnil i mnohých našich súdruhov.

Je potrebné, aby naši súdruhovia, pracujúci v južných okresoch, prekonávali nedôveru s trpezlivosťou a dôslednosťou príslušníkov komunistickej strany, aby prekonávali predsudky, vypestované vykorisťovaním a útlakom buržoázných vrstiev, aby urýchlene budovali predpoklady novej spolupráce pracujúceho ľudu slovenského i maďarského v

rámci nášho štátu a tým posilnili aj priateľské a v skorej budúcnosti i spojenecké vzťahy medzi našim štátom a ľudovodemokratickým Maďarskom. Práve náš slovenský národ, ktorý na svojej vlastnej koži poznal brutálny nacionálny útlak, nesmie sa dopustiť podobnej osudovej chyby na príslušníkoch národa iného nielen pre humanistické hľadisko Kollára, podľa ktorého „kto je slobody hodný, vie si vážiť i slobodu druhého“, ale pre zásady, ktorými je vedená komunistická strana, pre zásady bratstva a spolupráce pracujúcich všetkých národov, pre posilnenie socialistických snáh vo vnútri nášho štátu, pre posilnenie mierového frontu ľudovodemokratických štátov. Tento náš postup nielen že neoslabuje našu starostlivosť o rozvoj a budúcnosť slovenského národa a ČSR, ale naopak, posilňuje ich v samom základe. Je predsa úplne jasné, že čím silnejší bude front mierových štátov vo svete, tým istejšie základy má naša národná a štátna sloboda. Čím rýchlejšie budeme napredovať k socialistickému usporiadaniu u nás i v Maďarsku, tým skôr splnia sa všetky túžby slovenského pracujúceho ľudu. Čím silnejší je zväzok pracujúceho ľudu rôznych národov, tým väčšiu oporu má i pracujúci ľud slovenský v svojom boji proti vlastnej buržoázii, proti zbytkom vlastnej kapitalistickej reakcie. Preto je našou povinnosťou ako komunistov i ako Slovákov urýchlene vyriešiť celú problematiku postavenia príslušníkov maďarskej národnosti u nás, urýchlene dosiahnuť v južných našich okresoch atmosféru priateľskej a súdržnej spolupráce slovenského a maďarského pracujúceho ľudu. Z tých dôvodov navrhujem menom predsedníctva našej strany, aby náš Ústredný výbor hlavné tézy referátu i konkrétne návrhy na riešenie v celom rozsahu schválil.³⁶

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1821, a. j. 8, Zasadnutie ÚV KSS, konané dňa 27. – 28. septembra 1948, strojopis, originál³⁷

Összefoglalás: A csehszlovák kormány a kassai kormányprogramban elhatározta, hogy nemzeti államot hoz létre, s kicseréli a vizsályt okozó kisebbségeket. A magyar kisebbség az I. világháború után a horthysta fasiszta politika eszközévé vált, felhasználták a köztársaság szétverésére. A lakosságcserére azért is törekedtünk, mert szívünkön viseltük a magyarországi szlovákok sorsát. Álláspontunk helyes volt. Ma már azonban világos, hogy a lakosságcserével nem sikerül rendezni a kérdést, s ma már lehetetlen az egyoldalú kitelepítés is. Ezért számolnunk kell azzal, hogy a magyar lakosság egy része államunk területén marad. Döntésünket két tényező könnyíti meg: a magyarországi és a nemzetközi helyzet. Magyarországon a munkásosztály felszámolta a feudalizmust, a nemzetközi helyzet pedig úgy alakult, hogy az egyik oldalon az imperialista államok, a másikon a népi demokratikus államok tömbje áll, s ebbe tartozik Magyarország is. Javasolom, hogy a Központi Bizottság fogadja el a magyarkérdés rendezésének következő irányelveit: a lakosságcserét be kell fejezni, a magyar lakosság megkapja a csehszlovák ál-

³⁶ Na rezolúciu ÚV KSS pozri dok. č. 13.

³⁷ Husákov referát na základe výťahu, ktorý bol uverejnený v Pravde, publikovala Vartíková, Marta: c. d., s. 728 – 732; v maďarskom preklade Polányi, Imre: c. d., s. 82 – 85. (magyar fordításban közölte: Polányi Imre: i. m. 82–85. p.)

lampolgarságot, a magyar gyermekek számára magyar iskolákat létesítünk, revideáljuk a kisemberek vagyonának elkobzását, sajtót engedélyezünk a számukra, a magyarok beléphetnek a tömegszervezetekbe, a kommunista pártba, kulturális szervezetet hozhatnak létre, s lehetővé tesszük hazatérésüket Csehszorból. Ugyanakkor gondoskodni fogunk arról is, hogy ne szenvedjenek kárt a Magyarországról áttelepültek, a telepesek és a reszlovakizáltak érdekei, s nem veszítjük szem elől a magyarországi szlovákokat sem.

12

Pozsony, 1948. szeptember 28. Részlet Viliam Širokýnak az SZLKP KB ülésén elhangzott zárszavából, amelyben a magyar kérdés rendezésével kapcsolatban megfogalmazott aggályokra reagál.

Bratislava 28. szeptember 1948. Úryvok zo záverečného slova Viliama Širokého na zasadaní ÚV KSS, v ktorom reaguje na obavy vyslovené v súvislosti s riešením maďarskej otázky.

Niektorí súdruhovia vyslovili svoje vážne obavy, pokiaľ ide o riešenie maďarskej otázky. Nazdávame sa, že naša politika by nebola správna vtedy, keby sme vychádzali z toho predpokladu, že udeľovaním československého štátneho občianstva a občianskych politických práv osobám maďarskej národnosti zoslabíme pozície slovenských skupín alebo slovenského obyvateľstva v južných okresoch Slovenska. Keby sme teda mali vychádzať z toho predpokladu, prirodzene by sme jednali nesprávne. Ale práve vyriešením tejto maďarskej otázky budeme súčasne riešiť v našej strane aj posilnenie základného postavenia osôb slovenskej národnosti v tých okresoch, ktoré sú obývané maďarským obyvateľstvom.

Na predsedníctve sme niekoľko razy už diskutovali o tejto otázke, a prirodzene, že školstvo, informácie a iné rezorty budú mať veľkú úlohu, aby sme základné problémy náležite zvládli. Nie je pravda, že riešenie tejto otázky musí viesť k tomu, aby reslovakizanti prešli znovu do maďarskej národnej skupiny. To závisí od politiky štátnej a verejnej správy, to závisí od politiky strany, a to závisí od politiky každej jednotlivej masovej a kultúrnej organizácie. To je prvá vec. Druhá vec: súdruh Klokoč hovoril, že mali by sme otvorene konštatovať, že nastúpením tejto cesty súčasne sme utrpeli akúsi porážku od maďarskej vlády a že ani dnešné riešenie nemôže byť definitívne, lebo vraj je to nelogické, aby vedľa seba existovali socialistické štáty, pričom aby jeden z týchto štátov mal v rámci svojho štátneho územia menšinu druhého socialistického štátu. Keď dobre rozumiem, s. Klokočom nadhodená otázka zaiste má na zreteli radikálnejšie riešenie. Bolo by nesprávne však vychádzať z toho, že máme nejaké územie čisto maďarské. Takéto územie Československá republika nemá. Vo všetkých južných okresoch, v dôsledku našej politiky od r. 1945 rozhodnú prevahu má živel slovenský a len jeden jediný okres je, a to okres Dunajskostredský, podľa správy reslovakizačnej komisie, ktorá bola predložená ÚV, jediný okres, kde maďarské obyvateľstvo bude mať asi 65 %. Vo všetkých ostatných okresoch percentuálny stav maďarského obyvateľstva je pod 50 %. Nuž nemáme teda jednoliaty celok, nemáme jednotné územie obývané maďarským obyvateľstvom, ale máme okresy miešané, kde vedľa seba majú žiť Slováci a Maďari. Takto stojí táto vec. Preto z hľadiska marx-leninskej politiky a socialistic-

kého štátu je to prirodzená vec, že môžu takto vedľa seba žiť dva socialistické štáty v budúcnosti, ale ináč, myslím, že táto otázka nie je aktuálna. Najprv treba bojovať o víťazstvo socializmu, treba dosiahnuť beztriednej spoločnosti, zaznamenať naše víťazstvo a potom môže prísť takáto úvaha, ale v našich konkrétnych pomeroch nepríde, lebo my nemáme územie čisto maďarské, ale máme územie, kde vedľa seba bývajú Slováci a Maďari. Za tretie: keď nastúpime túto cestu, prirodzene, väčšiu pozornosť budeme venovať problémom slovenskej národnej skupiny v Maďarsku. A neuspokojíme sa s dnešným stavom, ale budeme žiadať postupne kultúrne ustanovizne, t. j. základne našej národnostnej politiky. To je základ pri riešení otázky osôb maďarskej národnosti. Vychádzajúc z našich pomorov, musíme si postaviť základnú otázku, aká je naša cesta. Je to cesta ľudovej demokracie, ktorou spejeme k socializmu. V akých intenciách máme riešiť otázky maďarských občanov? V intenciách našej cesty a socialistického riešenia.

SNA, ÚV KSS - pléna, kart. 1821, a. j. 8, Zasadnutie ÚV KSS, konané dňa 27. – 28. septembra 1948, originál, strojopis³⁸

Összefoglalás: Egyes elvtársak aggályukat fejezték ki a magyarkérdés rendezésével kapcsolatban. Politikánk helytelen volna, ha a déli járásokban élő szlovákok helyzetének gyengüléséhez vezetne. Mi azonban a magyarkérdés rendezésével párhuzamosan megszilárdítjuk az ő helyzetüket is. Attól sem kell tartani, hogy a reszlovakizáltak visszatérnek a magyar nemzet soraiba. Nem kell tartani attól sem, hogy tisztán magyarul lakta területeink lesznek. Ilyen terület Csehszlovákiában nincs. 1945 utáni politikánk eredményeként valamennyi déli járásban túlsúlyba került a szlovák elem, s a magyar lakosság csak egyetlen járásban, a Dunaszerdahelyiben fog többséget alkotni. Tehát kizárólag vegyesen lakott járásaink vannak. Természetes, hogy nagyobb figyelmet fogunk szentelni a magyarországi szlovákoknak is.

13

Pozsony, 1948. szeptember 28. Az SZLKP KB határozata a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezéséről.

Bratislava 28. september 1948. Rezolúcia ÚV KSS o úprave postavenia osôb maďarskej národnosti.

Rezolúcia Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska zo dňa 27. a 28. septembra 1948 o úprave postavenia osôb maďarskej národnosti v Československej republike

38 Závěrečné slovo V. Širokého v celom rozsahu publikovala Vartíková, Marta: c. d., s. 739 – 751; citovaný úryvok v maďarskom preklade Polányi, Imre: c. d., s. 86. (magyar fordításban közölte: Polányi Imre: i. m. 86. p.)

Ústredný výbor komunistickej strany vychádzajúc zo skutočnosti, že aj po prevedení výmeny obyvateľstva značný počet príslušníkov maďarskej národnosti v ČSR zostáva, že v Maďarsku robotnícka trieda a progresívne sily odstraňujú ekonomické i politické bašty maďarského feudalizmu a buržoázie a likvidujú tým tiež revizionistické a imperialistické úmysly proti nám, vychádzajúc z potreby posilniť mierový tábor ľudovodemokratických národov na čele so Sovietskym zväzom a vychádzajúc z idey proletárskeho internacionalizmu a stalinského učenia o rovnoprávnosti národov, uzniesol sa takto:

1. Schvaľuje referáty s. Širokého a s. Husáka o otázke úpravy postavenia príslušníkov maďarskej národnosti v ČSR, ako aj konkrétne opatrenia v referátoch obsiahnuté.³⁹
2. Súhlasí s tým, aby príslušníkom maďarskej národnosti v ČSR, ktorí sa nepreviniли proti nášmu štátu, bolo priznané čl. štátne občianstvo, všetky občianske, politické a demokratické práva a umožnený plný nacionálny, hospodársky a kultúrny vývoj.
3. Ukladá všetkým svojim organizáciám, aby pri prevádzaní týchto zásad odstraňovali nedôveru a predsudky medzi slovenským a maďarským pracujúcim ľudom, bojovali proti šovinistickým a nacionalistickým prechmatom a upevňovali bratstvo a spoluprácu slovenského a maďarského pracujúceho ľudu.

Ústredný výbor KSS robiac toto uznesenie, je presvedčený, že tým najlepšie slúži nielen veci mieru, pokroku a socializmu, ale aj najvlastnejším záujmom slovenského pracujúceho ľudu.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1821, a. j. 8., Zasadnutie ÚV KSS, konané dňa 27. – 28. septembra 1948, originál, strojopis⁴⁰

Összefoglalás: Az SZLKP KB, abból kiindulva, hogy a lakosságcsere után is jelentős magyar lakosság marad Csehszlovákiában, hogy Magyarországon a munkásosztály eltávolítja a magyar feudalizmus és burzsoázia bástyáit, amivel megsemmisíti az ellenünk irányuló revizionista és imperialista szándékokat, s kiindulva a Szovjetunió vezette népi demokratikus nemzetek békétábor megerősítésének szükségességéből a következőképpen határozott: Jóváhagyja Široký és Husák elvtárs beszámolóit és az azokban javasolt intézkedéseket. Egyetért azzal, hogy azok a magyarok, akik nem vétettek az állam ellen, megkapják a csehszlovák állampolgárságot, az összes állampolgári, politikai és demokratikus jogot. Feladatul adjuk a párt szervezeteinek, hogy távolítsák el a szlovák és magyar dolgozó nép közötti bizalmatlanságot, s harcoljanak a sovinszta és nacionalista túlkapások ellen.

³⁹ Referáty V. Širokého a G. Husáka vid' v dok. č. 10 a 11.

⁴⁰ Dokument bol publikovaný v zborníku Vartíková, Marta: c. d., s. 754 – 755.

Prága, 1948. szeptember 30. A csehszlovák kormány ülésének vitája a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezéséről szóló kormányhatározat javaslatáról.

Praha 30. september 1948. Diskusia na zasadaní československej vlády k návrhu uznesenia vlády o úprave niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti.

Úprava některých poměrů osob maďarské národnosti v Československé republice

Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý sděluje podstatný obsah referátu úřadu předsednictva vlády ze dne 27. září 1948, č. j. 1096/dův.-48. Náměstek předsedy vlády Zd. F i e r l i n g e r se dotazuje, zda nutno chápati návrh vládního usnesení, který je uveden v referátu, jako interní směrnice nebo zda usnesení bude uveřejněno. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý se domnívá, že nejde o směrnice, nýbrž o věc, o které sám na Slovensku již zcela otevřeně mluvil a totéž činili jiní političtí činitelé. Náměstek Zd. F i e r l i n g e r vysvětluje, že mu jde zejména o pasáž týkající se maďarských škol. Je samozřejmé, že se tyto věci musejí pro veřejnost poněkud zidealizovat, ale mnoho záleží na praktickém provedení. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý považuje za samozřejmé, že způsob provádění bude v rukou československých orgánů a důvěrně si může vláda přece říci, že jí bude záležeti na tom, aby počet těch osob maďarské národnosti, které se nadále budou hlásiti k maďarské národnosti, byl co nejmenší a aby se asimilace uskutečnila podle možnosti v největším rozsahu. Úprava se vůbec nevztahuje na asi 200.000 Maďarů, kteří se přihlásili k reslovakizaci. Tito lidé budou považováni za Slováky. Je dále samozřejmé, že se na maďarských školách bude vyučovati slovenštině, po případě češtině, a že musí býti dána záruka, že učitelé na těchto školách budou lidé československého smýšlení. Předseda je si dále vědom toho, že provádění bodu písm. b) usnesení bude spojeno s určitými obtížemi pro ministra zemědělství, který bude museti hledati vhodnou cestu pro ni. Celá věc je pro nás přirozeně nepříjemná, ale když se nám nepodařila výměna obyvatelstva ve větším rozsahu a odsun, je třeba, abychom dospěli k nějaké úpravě, která by znamenala odstranění dosavadních diferencí podobně tak, jak jsme vyřešili těšínský problém v poměru k Polsku. Ministr dr. A. Č e p i č k a upozorňuje, že ministerstvo vnitra již vypracovalo osnovu zákona o znovuudělení československého občanství osobám maďarské národnosti, takže by vláda mohla tuto osnovu ihned projednati, nebo může udělit souhlas, aby byla rozeslána do připomínkového řízení. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý uvažuje ještě o otázce publikování vládního usnesení a doporučuje, aby se publikovala jen podstatná jeho část, zejména pokud jde o vrácení, resp. znovuudělení československého státního občanství.

Ministr J. Ď u r i š dává na uvážení, zda by se ustanovení písm. b) nemělo změnit tak, aby bylo jasné, že se nevztahuje na bývalé maďarské statkáře, kteří měli zemědělský majetek, jehož výměra přesahovala 50 ha a jimž bylo ponecháno nejvíce 50 ha. Ministr dr. J. D o l a n s k ý má za to, že taková změna není nutná, neboť podle dikce ustanovení písm. b) má míti ministerstvo zemědělství úplně volnou ruku co do výměry. U statkářů lze ostatně předpokládati, že buď řádně nehosподаřili nebo že se jinak těžce provinili proti Československé republice, takže tyto případy v praxi nebudou činiti obtí-

že. Ministr J. Ď u r i š se pak ještě zmiňuje o těch osobách maďarské národnosti, které byly v českých zemích na pracích a jejichž usedlosti byly svěřeny slovenským důvěrníkům. Vznikne otázka, zda tyto osoby „řádně hospodařily“ či nikoliv a zda se mají vrátiti na své usedlosti. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý poznamenává, že věc bude obtížná a že členové vlády jsou si toho dobře vědomi, čemuž nasvědčuje, že žádný z nich nechtěl přednésti, nýbrž všichni žádali, aby tak učinil předseda vlády sám. Ministr V. K o p e c k ý poukazuje na to, že Sovětský svaz podporoval Československo v Paříži na mírové konferenci a při uplatnění požadavku, aby se uskutečnil odsun. Byly to Velká Británie a Spojené státy americké, které zavinily dnešní situaci. Československá vláda má čisté svědomí, neboť měla přece nejlepší úmysl odstěhovati Maďary. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý dodává, že obtíže budou zvláště veliké tam, kde Maďaři bydlí v kompaktních celcích. Ministr dr. J. D o l a n s k ý sděluje poté, že ministerstvo zahraničních věcí požaduje, aby do usnesení bylo pojata ustanovení, podle něhož zůstává nedotčeno provádění dohody o výměně z února 1946. Ministr sám ovšem má ovšem pochybnosti o účelnosti takového postupu, neboť doplněk by mohl otrásti celým politickým významem úpravy, aniž bude mít praktický účinek. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý je téhož názoru. Bylo by ovšem dobré, kdyby zde byl náměstek předsedy vlády V. Široký, aby se vyjádřil. Dr. V. B e r n á š e k upozorňuje, že se výměna provádí podle dohody a že má býti v několika týdnech skončena. Také ministr J. Ď u r i š zastává stanovisko, že není třeba nějakého doplnku. Pro československou vládu je jasné, že se výměna má skončiti podle dohody. Kdyby však maďarská vláda byla jiného názoru, nepomohla by ani výhrada v usnesení. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý sdílí toto stanovisko, neboť kdyby vznikly neshody, muselo by se stejně znovu jednati. Náměstek Z d. F i e r l i n g e r má za to, že se usnesení nemá doplniti, ale mohla by se státi redakční zmínka, že výměna akce pokračuje. Jde přece o to, aby si veřejnost uvědomila, že nová úprava neznamená odvolání výměnné akce. Předseda vlády A. Z á p o t o c k ý se rovněž vyslovuje pro uveřejnění konkrétních faktů o odcházejících transpotech. To zajímá veřejnost a bude také působiti.⁴¹

NA ČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 150, a. j. 1494, Zápis 14. schůze páté vlády, konané dne 30. září 1948, kópia, strojopis

Összefoglalás: Antonín Zápotocký miniszterelnök ismerteti a kormány elnökségi hivatala szeptember 27-i beszámolójának tartalmát. Fierlinger kormányalelnök közbevetésére reagálva, aki aggályait fejezi ki a magyar iskolákkal kapcsolatban, kifejti, hogy a kormány odahathat, hogy a reszlovakizáltak minél kevesebben vallják magukat magyarnak, s hogy asszimilációjuk a lehető legnagyobb legyen. Nehézségekkel fog járni a magyarok hazatérése Csehszlovákiából, de ha már egyszer nem sikerült a lakosságcsere és a kitelepítés, találnunk kell valamilyen rendezési módot. Ďuriš miniszter felvetésére, aki aggályait fejezi ki a magyarok vagyonának visszaadása miatt, Zápotocký ismét meg-

41 K uzneseniu vlády o úprave niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti pozri dok. č. 15.

jegyzi, hogy a kérdés nehéz lesz, s nem csoda, hogy a javaslatot egyetlen kormánytag sem akarta előterjeszteni. Dolanský miniszter közli, hogy a Külügyminisztérium szerint a határozatba bele kellene foglalni, hogy a lakosságcsere-egyezmény továbbra is érvényben marad. Ezt elvetik, Fierlinger alelnök javasolja azonban, hogy a kormányhatározatról kiadandó közleménybe vegyék bele, miszerint a lakosságcsere folytatódik.

15

Prága, 1948. szeptember 30. A csehszlovák kormány határozata a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezéséről.

Praha 30. september 1948. Uznesenie československej vlády o úprave niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti v Československej republike.

Vláda se usnáší na návrh svého předsedy, opřený o referát úřadu předsednictva vlády ze dne 27. září 1948, č. j. 1096/dův.-48, že

A) stanoví pro úpravu některých poměrů osob maďarské národnosti v Československé republice tyto zásady:

- a) Osoby maďarské národnosti, které dne 1. listopadu 1938 byly československými státními občany, později však pozbyly státního občanství a mají trvalé bydliště na území Československé republiky, znovu nabudou podle zvláštního zákona československého státního občanství, pokud se těžce neprovinily proti Československé republice nebo proti jejímu lidově demokratickému zřízení.
- b) Zemědělský majetek osob maďarské národnosti, které znovu nabudou československého státního občanství podle písm. a), se vyjme, pokud nebyl přidělen podle předpisů o konfiskaci zemědělského majetku, po případě částečně, nejvýše však do výměry 50 ha, z konfiskace, jestliže zmíněné osoby na tomto majetku řádně hospodařily, po případě hospodaří.
- c) Osoby maďarské národnosti, které znovu nabudou československého státního občanství podle písm. a) a konají pracovní povinnost podle dekretu presidenta republiky ze dne 1. října 1945, č. 88 Sb., o všeobecné pracovní povinnosti, budou z tohoto pracovního poměru postupně uvolňovány do 1. května 1949.
- d) Osobám maďarské národnosti, které znovu nabudou československého státního občanství podle písm. a), se umožní, aby se staly členy existujících organizací, a to politické strany, Jednotné odborové organizace, Jednotného svazu slovenských rolníků, Svazu slovenské mládeže a dále kulturní a tělovýchovné maďarské organizace; pokud by šlo o spolčování těchto osob v jiných organizacích, vyhrazuje si vláda právo každý takový případ posuzovat zvlášť.
- e) Osobám maďarské národnosti, které znovu nabudou československého státního občanství podle písm. a), umožní se vydávání tisku v jazyku maďarském.
- f) Dětem osob maďarské národnosti, pokud jsou školou povinné, umožní se v rámci platných předpisů vyučování v maďarském jazyku.

B) ukládá ministrům vnitra, zemědělství, sociální péče, informací a školství a osvěty, aby s urychlením učinili opatření, jejichž potřeba vyplývá ze shora uvedených zásad, po případě aby vládě předložili potřebné návrhy nebo osnovy, a to

ad a) ministr vnitra,

ad b) ministr zemědělství,

ad c) ministr sociální péče v dohodě s ministrem zemědělství,

ad e) ministr informací a

ad f) ministr školství a osvěty.

P r o v e d o u : ministři vnitra, zemědělství, sociální péče, informací a školství a osvěty.

NA ČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 150, a. j. 1494, Zápis 14. schůze páté vlády, konané dne 30. září 1948, kópia, strojopis

Összefoglalás: A kormány elnöke javaslatára elhatározza: A) A magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezésével kapcsolatban a következő alapelveket fogadja el: Azok a magyarok, akik 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgárok voltak, s lakhelyük a Csehszlovák Köztársaság területén van, visszakapják állampolgárságukat, amennyiben nem vétettek a köztársaság és népi demokratikus rendszere ellen. 50 hektárig felfüggesztik mezőgazdasági vagyonuk elkobzását, ha azt még nem juttatták másnak. 1949. május 1-ig lehetővé teszik a munkakötelezettségüket teljesítők hazatérését. A magyarok a szakszervezetek, a földművesszövetség és az ifjúsági szövetség tagjaivá válhatnak, s kulturális és testnevelési szövetséget hozhatnak létre. Magyar nyelvű sajátot adhatnak ki, s az iskolaköteles gyermekek magyar nyelvű oktatásban részesülhetnek. B) A kormány feladatul adja a belügyminiszter, a mezőgazdasági miniszter, a népjóléti miniszter, a tájékoztatásügyi miniszter, valamint az oktatásügyi és népművelési miniszter számára, hogy tegyék meg a fenti alapelvekből következő intézkedéseket.

16

Prága, 1948. október 12. A csehszlovák kormány ülésének vitája a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló törvény javaslatáról.

Praha 12. október 1948. Diskusia na zasadaní československej vlády o návrhu zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti.

Zákon o státním občanství osob maďarské národnosti

Ministr V. N o s e k připomíná, že se vláda se ve své schůzi dne 30. září 1948 usnesla, že osoby maďarské národnosti, které dne 1. listopadu 1938 byly československými státními občany, později však pozbyly státního občanství a mají trvalé bydliště na území

republiky, mají znovu nabýti československého občanství. Ministerstvo vnitra vypracovalo proto osnovu příslušného zákona, která byla pak přepracována podle podaných připomínek a přepracované znění bylo předloženo listem ministerstva vnitra ze dne 9. října 1948, č. j. A-11043-8/10-1948-I/1. Osoby, které podle předložené osnovy mají nabýti státního občanství, musí složit do 90 dnů od počátku účinnosti zákona slib věrnosti Československé republice. Z nabytí státního občanství jsou vyňaty osoby, které se těžce provinily proti státu nebo jeho lidově demokratickému zřízení, jakož i osoby, které jsou určeny na výměnu obyvatelstva s Maďarskem. Aby byla zachována jednota rodiny, stanou se za předpokladu, že bydlí na území republiky, spolu s manželem, otcem nebo matkou československými státními občany i manželky nebo děti, které nebyly dne 1. listopadu 1938 československými státními občany, nýbrž cizinci a vdaly se až po 1. listopadu 1938 nebo se narodily po tomto dni nebo pod. Ministr dodává, že se při příležitosti vypracování seznamu, o němž se mluví v § 1, odst. 3 osnovy, a při provádění zákona také zjistí, kolik Maďarů máme zde v republice. Seznam osob, jež se těžce provinily, na Slovensku byl již pořízen a v nejbližší době se pořídí obdobný seznam také pro české země.

Ministr dr. A. N e u m a n považuje za nutné, aby si vláda uvědomila, že vznikne otázka právního postavení těchto osob maďarské národnosti v období od pozbytí státního občanství do jeho znovunabytí. Půjde tu o otázky rázu veřejnoprávního i soukromoprávního. Mělo by se zkoumat, zda s tohoto hlediska osnova nemá být doplněna.

Ministr V. N o s e k vysvětluje, že následky ztráty státního občanství stanovené dosavadními normami zůstávají znovunabytím státního občanství zásadně nedotčeny. Československá republika ze znovunabytí státního občanství nemá mít škodu. O tom se dlouho diskutovalo. V oboru sociálního pojištění nerozhoduje státní občanství a pokud Maďaři pracovali, byli již nyní účastí všech jeho výhod. Pro zemědělský majetek má ministr zemědělství vypracovati ve smyslu vládního usnesení ze dne 30. září 1948 určité řešení. Obdobné úkoly byly uloženy též jiným členům vlády, zejména ministru školství a osvěty.

Náměstek V. Š i r o k ý vysvětluje, že nutnost vydání zákon plyne z naší nové ústavy, která zná jen jedině a jednotné státní občanství a obsahuje zásadu rovnosti všech občanů bez ohledu na národnost. Na druhé straně zůstaly všechny konfiskační a znárodňovací předpisy nedotčeny ústavou. Pro konfiskace zemědělského majetku má platit výjimka pro menší usedlosti do 50 ha. Příslušnou osnovu zákona má předložit ministr zemědělství. Konfiskace podle dekretu č. 108/1945 Sb. zůstává zásadně nedotčena a nedochází k žádné změně. Maďaři nebudou mít nárok na nějaké majetkové-právní odškodnění.

Ministr dr. A. N e u m a n dodává, že mu šlo právě o to, aby Maďarům, kteří nabudou znovu státního občanství, nevznikly takové nároky. Náměstek V. Š i r o k ý opakuje, že to je vyloučeno. Budou mít však nárok na školy v těch třídách, kde to bude odpovídati našemu školskému zákonu. Náměstek Z d. F i e r l i n g e r má za to, že nový zákon bude přece jen znamenati určité majetkové-právní zvýhodnění. Ministr dr. A. G r e g o r zdůrazňuje, že tomu tak není, nýbrž pro zemědělce má toto zvýhodnění plynouti ze zvláštního zákona. Jinak nedostanou Maďaři nic zpět a důsledky konfiskačních předpisů zůstávají nedotčeny. Náměstek Z d. F i e r l i n g e r bere toto sdělení na vědomost, očekává však, že si Maďaři věc budou vykládati jinak. Ministr dr. A. G r e g o r prohlašuje, že musíme trvat na tomto stanovisku. Ministr V. N o s e k považuje navrženou

úpravu za správnou a vhodnou a opakuje, že byla předmětem dlouhých úvah. Bude třeba přikročit také k úpravě poměru osob německé národnosti, které zde zůstaly. S dalším odsunem nelze počítati a nesouhlasil by s ním hlavně ministr průmyslu, který by si naopak pomalu přál, abychom sem ještě nějaké německé dělníky přivezli. Počítá se s tím, že tato otázka musí být vyřešena do konce roku, neboť nebyla dosud vydána vyhláška o vrácení československého občanství.

NAČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 150, a. j. 1494, Zápis 16. schůze páté vlády, konané dne 12. října 1948, kópia, strojopis

Összefoglalás: Nosek miniszter emlékeztet rá, hogy a szeptember 30-i kormányhatározat szerint a csehszlovák állampolgárságukat elveszített magyaroknak vissza kell kapniuk az állampolgárságot. A Belügyminisztérium kidolgozta az erre vonatkozó törvény tervezetét. Az állampolgárságot visszakapó magyaroknak 90 napon belül hűségesküt kell tenniük a Csehszlovák Köztársaságra. Neumann miniszter közbevetésére, aki az ebből fakadó közjogi és magánjogi következmények iránt érdeklődött, Nosek miniszter és Široký miniszterelnök-helyettes leszögezte, hogy a magyarok nem tarthatnak igényt semmilyen vagyoni kártérítésre, s a vagyonek borbz jogszabályok következményei érintetlenek maradnak. Fierlinger miniszterelnök-helyettes szerint a magyarok ezt másként fogják értelmezni. Nosek a jogszabályt jónak tartja, s közli, hogy hozzá kell majd látni a németek helyzetének rendezéséhez is, mert további kitelepítésükkel már nem lehet számolni.

17

Prága, 1948. október 25. Kornel Haim képviselő felszólalása a Nemzetgyűlés ülésén, amelyben az alkotmányjogi bizottság nevében indokolja a magyar nemzetiségű személyek állampolgári helyzetének rendezését.

Praha 25. október 1948. Prejav poslanca Kornela Haima na zasadaní Národného zhromaždenia, v ktorom v mene ústavno-právneho výboru zdôvodňuje riešenie štátoobčianskeho postavenia osôb maďarskej národnosti.

Slávne Národné zhromaždenie, panie a páni!

Otázka riešenia štátoobčianskeho postavenia osôb maďarskej národnosti v Československej republike, po známych politických zmenách v Maďarsku, má také východiskové hľadiská, aké nemohli byť dané ako základ riešenia nikdy doteraz v pohnutej histórii československo-maďarských vzťahov. Riešenie tzv. maďarskej otázky u nás, pričom sa ona dotýkala najmä životných záujmov slovenského národa, prešlo v dávnejšej i nedávnej minulosti mnohými obmenami.

Dnešnými danosťami sú tie skutočnosti, že aj po prevedení výmeny obyvateľstva medzi Československou republikou a Maďarskom zostáva v Československej republike

dost veľký počet príslušníkov maďarskej národnosti. Pritom náplň tejto skutočnosti dostáva novú tvárnosť tým, že v Maďarsku robotnícka trieda a pokrokové sily odstraňujú hospodárske i politické základne maďarského feudalizmu a buržoázie a tým likvidujú aj revizionistické a imperialistické úmysly proti Československej republike. Zo stanoviska nášho štátu vychádzame zase pri riešení tejto otázky z toho hľadiska, že je bezpodmienečne potrebné posilniť mierový tábor ľudovodemokratických národov na čele so Sovietskym zväzom, čomu bude slúžiť aj úprimný vzťah národov Československej republiky a národa maďarského. Okrem toho posilnenia mierového frontu národov v strednej Európe má úprava tejto otázky prispieť k rýchlejšej konsolidácii pomerov na slovenskom južnom pohraničí.

Teraz mi dovoľte, panie a páni poslanci, aby som vás oboznámil s historickou skutkovou podstatou tejto otázky.

Československá vláda po svojom programovom vyhlásení zo dňa 5. apríla 1945, ktoré je známe ako Košický vládny program, zaujala stanovisko, že po skúsenostiach z minulosti bude účelnejšie pre náš štát i pre národy okolité, ak budeme budovať štáty národné, ak si menšiny vymeníme a odstránime tak sporné problémy, ktoré boli v minulosti príčinou rozbrojov.

Dôvody pre tento postup našej vlády sú známe. V pamäti nás všetkých sú ešte ťažké krivdy dávnejšej i blízkej minulosti, napáchané na našom slovenskom ľude feudálnym Maďarskom. Brutálne odnárodňovanie, sociálne vykorisťovanie, potlačovanie národnej kultúry atď. – to sú všetko míľniky na ceste národnej kalvárie Slovákov v minulosti. Po prvej svetovej vojne, keď maďarská menšina mala u nás demokratické občianske a politické práva, dokonca väčšie ako pracujúci ľud v samom Maďarsku, stala sa táto menšina opäťovne predmetom intríg a špekulácií proti nezávislosti nášho štátu, stala sa nástrojom horthyovskej fašistickej politiky, nástrojom v rukách Hitlera a Mussoliniho. Bola nakoniec zneužitá v boji proti demokratickému zriadeniu Československému, zneužitá pri rozbíjaní Československej republiky. Zaisť nie všetci príslušníci maďarskej národnosti v Československej republike sa takto zachovali.

Naopak vieme, koľko statočných komunistov a antifašistov bolo v radoch maďarského obyvateľstva na Slovensku, koľko spoločných zápasov zvädzal slovenský a maďarský pracujúci ľud pred touto vojnou.

Objektívny zástoj tejto menšiny však, resp. skupín a tried, ktoré mali v nej rozhodujúcu pozíciu, bol taký, že vytváral stále nebezpečenstvo pre našu štátnu slobodu a nezávislosť. Utrpenia, ktoré museli prekonávať desaťtisíce Slovákov a Čechov po 2. novembri 1938, po okupovaní našich krajov horthyovským Maďarskom, sú tiež dobre známe. Za druhej svetovej vojny bolo Maďarsko Hitlerovým spojencom a jeho vojenské sily i na Slovensku bojovali proti našim partizánskym jednotkám a vlastencom.

Keď teda po skončení druhej svetovej vojny na základe týchto skúseností zostavovali sme svoj štátny program, pochopiteľne sme sa snažili o takú úpravu pomerov, aby sme boli bez menšín a vybudovali tak svoj národný domov. O takéto riešenie usilovali sme sa tým viac, že nám ležal na srdci aj osud slovenskej menšiny v Maďarsku a nemohli sme ostať hluchými k jej volaniu po návrate do našej republiky. Preto naše štátne a národné orgány hľadali cestou výmeny a presídlenia obyvateľstva také riešenie, aby všetci Slováci a Česi mohli sa navrátiť do nášho štátu a menšina maďarská, aby doma vo svojom národnom štáte maďarskom riešila svoj budúci osud.

Toto naše stanovisko bolo správne. Pri tej nedôvere, ktorá bola postupom maďarských feudálov a kapitalistov oproti slovenskému ľudu v minulosti vypestovaná a hlboko zakorenená, pri známych historických skúsenostiach bolo správne, ak sme chceli výmenou a presídlením obyvateľstva raz navždy tento problém vyriešiť a tak postaviť i pevnejší základ pre dobrý pomer Československa a Maďarska. Treba povedať, že od začiatku sme počítali s tým, že je pre náš štát užitočné a potrebné hľadať dobré susedské a priateľské styky s Maďarskom, a že i naše stanovisko k riešeniu menšinových otázok k tomuto smerovalo. Počítali sme, pravda, aj s tým, že ak naše úsilie o úplnú výmenu a presídlenie obyvateľstva sa nepodarí, budeme musieť nanovo upraviť celú otázku podľa demokratických zásad nášho štátu.

I keď výsledky výmeny a presídľovania, ako som už skôr spomenul, napriek všetkým objektívnym a politickým ťažkostiam sú slušné, je každému z nás jasné, že problém definitívne vyriešený nie je. Musíme preto počítať s tým, že značný počet obyvateľstva maďarskej národnosti na území nášho štátu zostáva a zostane. Z tejto prostej skutočnosti je potrebné vyvodiť príslušné závery.

Naše rozhodovanie je uľahčené a zjednodušené dvomi faktormi: je to vývoj pomerov v Maďarsku a vývoj v medzinárodnom svete. Od skončenia tejto vojny pozorujeme urputný zápas, ktorý vedú pracujúce sily Maďarska so svojou vlastnou reakciou a buržoáziou a so sympatiami sledujeme úspechy tých historických zmien, ktoré sa v maďarskom národe pred našimi očami odohrávajú.

Dnes môžeme hovoriť, že sily pracujúceho ľudu majú v Maďarsku rozhodujúcu pozíciu, ony určujú tak vnútornú politiku maďarskú, ako aj vzťah k iným národom a teda i k nášmu štátu. Tým sa rúčajú i staré imperialistické ciele maďarskej buržoázie, staré revizionistické ambície svätoštefanskej koruny, tým sa aj objektívne menia možnosti eventuálneho zneužívania maďarskej menšiny u nás, vytvárajú sa nové podmienky pre vzťah našich dvoch národov. Je úplne pochopiteľná nedôvera, ktorú malo slovenské obyvateľstvo voči maďarským veľkostatkárom a kapitalistom po skúsenostiach z minulosti. Boli by sme však krátkozrakí a úzkoprsí, keby sme nevideli dnes nové postavenie maďarského štátu v Európe, vnútornú náplň ľudovej demokracie v Maďarsku, keby sme nevideli, že po prvý raz v histórii našich národov sú dané možnosti upraviť pomer Maďarska a Československa, upraviť pomer Maďarov a Slovákov na bratskej základni spolupráce, dobrého spolunažívania a likvidovania všetkých starých sporov, nedôvery a predsudkov. Náš český a slovenský pracujúci ľud usiluje sa vybudovať svoj vnútorný režim na socialistických princípoch. Maďarský pracujúci ľud sleduje vo svojom štáte tie isté ciele. Už z toho samého faktu vyplýva, že sa naše cesty nerozchádzajú, naopak, že sa objektívne vytvárajú možnosti úzkej spolupráce.

Medzinárodná situácia vyvinula sa tak, že na jednej strane blok štátov imperialistických podporuje režimy a tendencie protiľudové a nedemokratické a rozrýva svojimi plánmi pokoj vo svete. Na druhej strane skupina štátov na čele so Sovietskym zväzom usiluje sa upevniť mier, pozíciu pokroku a demokracie. Do tejto druhej skupiny patríme i my v Československu, ale nesporne tam patrí i maďarská ľudová demokracia. Keďže je naším prvoradým záujmom posilňovať svetový front mieru a pokroku, je pochopiteľne i príkazom pre nás odstraňovať prekážky a sporné miesta medzi štátmi ľudovej demokracie, utužovať spoločenstvo a bratstvo medzi týmito štátmi a teda aj medzi nami a Maďarskom. Je to v našom vlastnom záujme, v záujme bezpečnosti nášho štátu a jeho ďalšieho rozvoja.

Náš štát má prvoradý záujem na tom, aby získal všetkých pracujúcich občanov, bez ohľadu na ich národnosť, pre podporu našej štátnej politiky a teda aby získal i pracujúce obyvateľstvo maďarskej národnosti. Dnes u nás v Československu je skutočnosť v zameraní na budovanie šťastia pracujúcich taká, že nebudú na jednej strane Slováci a na druhej Maďari, ale na jednej strane sily pracujúceho ľudu a na druhej strane sily kapitalistické, imperialistické a protipokrokové.

Náš slovenský národ, ktorý na svojej vlastnej koži poznal brutálny útlak, nesmie sa dopustiť podobnej osudovej krivdy na príslušníkoch národa iného nielen pre humanistické hľadisko Kollára, podľa ktorého, kto je slobody hodný vie si vážiť i slobodu druhého, ale pre zásady, ktorými je vedená politika nášho štátu, a to pre zásady bratstva a spolupráce pracujúcich všetkých národov, pre posilnenie socialistických snáh vo vnútri nášho štátu, pre posilnenie mierového frontu ľudovodemokratických štátov. Tento náš postup nielen že neoslabuje našu starostlivosť a rozvoj o budúcnosť slovenského národa a ČSR, ale naopak, posilňuje ich v samom základe. Je predsa úplne jasné, že čím silnejší bude front mierových štátov vo svete, tým istejšie základy má naša národná a štátna sloboda. Čím rýchlejšie budeme napredovať k socialistickému usporiadaniu u nás i v Maďarsku, tým skôr sa splnia všetky túžby slovenského pracujúceho ľudu. Čím silnejší je zväzok pracujúceho ľudu rôznych národov, tým väčšiu oporu má i pracujúci ľud slovenský vo svojom boji proti vlastnej buržoázii, proti zvyškom vlastnej i kapitalistickej reakcie.

Z týchto dôvodov, panie a páni, vládny návrh zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti správne ustanovuje, že štátne občianstvo Československej republiky bude priznané tým osobám maďarskej národnosti a ich rodinným príslušníkom, ktoré boli dňa 1. novembra 1938 československými štátnymi občanmi, majú bydlisko na území ČSR, nie sú príslušníkmi cudzieho štátu a neprevinili sa ťažko proti nášmu štátu alebo jeho ľudovodemokratickému zriadeniu.

Je pre mňa osobne veľkou ctou, že môžem slávnemu Národnému zhromaždeniu menom ústavnoprávneho výboru doporučiť prijatie tohto vládneho návrhu. *(Potlesk.)*⁴²

Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního shromáždění Republiky Československé. 25. 10. 1948, s. 21 – 23.

Összefoglalás: A csehszlovákiai magyarok helyzete rendezésének a magyarországi politikai változások után olyan kiindulási pontjai vannak, amilyenek korábban nem voltak meg. Magyarországon a munkásosztály eltávolította a magyar feudalizmus és burzsoázia politikai és gazdasági bázisait. Meg kell szilárdítani a népi demokratikus államok béketáborát is. A csehszlovák kormány a kassai kormányprogramban úgy határozott, hogy nemzeti államot hoz létre, s kicseréli a kisebbségeket. Ennek oka az volt, hogy a magyar kisebbség a horthysta fasiszta politika eszközévé vált, s felhasználták Csehszlovákia szétveréséhez. A II. világháború után ezen tapasztalatok alapján a kisebbsé-

42 Zákon o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti vid' v dok. č. 18.

gek eltávolítására törekedtünk. Ezen álláspontunk helyes volt. A lakosságcserével azonban nem sikerült rendezni a kérdést, s számolnunk kell azzal, hogy a magyar lakosság jelentős része nálunk marad. Döntésünket két tényező könnyítette meg. Magyarországon a munkásosztálynak döntő helyzete van, így megteremtődtek a két ország közötti viszony rendezésének feltételei. A nemzetközi helyzet úgy alakult, hogy az egyik oldalon az imperialista államok tábor, a másikon a demokratikus államok tömbje áll, amelybe Magyarország is tartozik. Ez az eljárásunk erősíti a szlovák nemzetről való gondoskodásunkat is.

18

Prága, 1948. október 25. A Nemzetgyűlés 245. sz. törvénye a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról.

Praha 25. október 1948. Zákon Národného zhromaždenia č. 245 o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti.

245.

Zákon zo dňa 25. októbra 1948
o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti

Národné zhromaždenie republiky Československej uznieslo sa na tomto zákone:

§ 1.

(1) Osoby maďarskej národnosti, ktoré dňa 1. novembra 1938 boli československými štátnymi občanmi, majú bydlisko na území Československej republiky a nie sú príslušníkmi cudzieho štátu, nadobúdajú bez ďalšieho československé štátne občianstvo dňom, kedy tento zákon nadobúda účinnosť, ak zložia do 90 dní od tohto dňa sľub vernosti Československej republike (§2, ods. 2).

(2) Spolu s manželom, prípadne spolu s otcom alebo matkou, nadobúdajú československé štátne občianstvo nerozvedená manželka a maloleté deti, pokiaľ ho už nenadobúdajú podľa odseku 1, ak majú bydlisko na území Československej republiky.

(3) Ustanovenia odsekov 1 a 2 neplatia pre osoby, ktoré sa ťažko previnili proti Československej republike alebo jej ľudovodemokratickému zriadeniu. Ministerstvo vnútra zostaví do 30 dní od vyhlásenia tohto zákona zoznam týchto osôb a dodá ho príslušným okresným národným výborom. Ďalej ustanovenia odsekov 1 a 2 neplatia pre osoby určené na výmenu podľa Dohody medzi Československom a Maďarskom o výmene obyvateľstva zo dňa 27. februára 1946, č. 145 Sb.

§ 2.

(1) Výrok o nadobudnutí československého štátneho občianstva podľa tohto zákona prislúcha okresnému výboru.

(2) O výkone sľubu vernosti Československej republike platia všeobecné predpisy.

§ 3.

Tento zákon nadobúda účinnosť dňom vyhlásenia; vykoná ho minister vnútra.

Gottwald v. r.

Dr. John v. r.

Zápotocký v. r.

Nosek v. r.

Sbierka zákonov republiky Československej. Ročník 1948, částka 93., vydaná 17. novembra 1948, s. 449.⁴³

Összefoglalás: A Csehszlovák Köztársaság Nemzetgyűlése a következő törvényt hozta: Azok a magyar nemzetiségű személyek, akik 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgárok voltak, lakóhelyük a Csehszlovák Köztársaság területén van, s más államnak nem állampolgárai, a törvény életbelépésének napján megszerzik a csehszlovák állampolgárságot, amennyiben 90 napon belül hűségfogadalmat tesznek a Csehszlovák Köztársaságra. A férjjel, esetleg az apával vagy anyával együtt állampolgárságot szerez az el nem vált feleség és a kiskorú gyermek is. Mindez nem vonatkozik azokra, akik súlyosan vétettek a köztársaság és népi demokratikus rendszere ellen. A Belügyminisztérium 30 napon belül összeállítja ezen személyek névjegyzékét. Úgyszintén nem vonatkoznak ezen rendelkezések a lakosságcsere-egyezmény értelmében cserére kijelölt személyekre.

19

Pozsony, 1948. november 4. A Megbízottak Testülete 26. sz. rendelete a magyar nemzetiségű személyek vagyonának az elkobzás alóli mentesítéséről.

Bratislava 4. november 1948. Nariadenie Zboru povereníkov č. 26, ktorým sa upravuje vyňatie pôdohospodárskeho majetku osôb maďarskej národnosti z konfiškácie.

26.

Nariadenie Zboru povereníkov zo dňa 4. novembra 1948, ktorým sa upravuje vyňatie pôdohospodárskeho majetku osôb maďarskej národnosti z konfiškácie

⁴³ Dokument uverejnil: Gabzdilová-Olejníková, Soňa – Olejník, Milan – Šutaj, Štefan: *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945 – 1953 v dokumentoch I.* Prešov: Universum 2005. s. 75; v maďarskom preklade (magyar fordításban közzétette): Kövesdi, János (szerk.): *Edvard Beneš elnöki dekrétumai, avagy a magyarok és a németek jogfosztása.* Pozsony: Pannónia Könyvkiadó 1996. s. 274. Popély, Árpád – Šutaj, Štefan – Szarka, László (szerk.): *Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945 – 1948: Történeti háttér, dokumentumok és jogszabályok.* Máriabesnyő – Gödöllő: Attraktor 2007. s. 299.

Zbor povereníkov nariaďuje podľa § 1 ods. 11 nariadenia č. 104/1945 Zb. SNR v znení nariadenia č. 64/1946 Zb. SNR a nariadenia č. 89/1947 Zb. SNR (ďalej len „nariadenie“).

§ 1.

(1) Pôdohospodársky majetok (§ 2 nariadenia) osôb maďarskej národnosti, ktorý nebol pridelený podľa konfiškačných predpisov, sa čiastočne vyňať z konfiškácie za podmienok podľa § 2.

(2) Výmera majetku vyňatého z konfiškácie (ods. 1) nesmie presahovať 50 ha; do tejto výmery sa započítava pôdohospodársky majetok rodinných príslušníkov (§ 3).

(3) Rozhodnutie o vyňatí majetku z konfiškácie (ods. 1) vydá povereník pôdohospodárstva a pozemkovej reformy.

§ 2.

Ustanovenie § 1 ods. 1 vzťahuje sa len na majetok osôb, ktoré

a) nadobudli československé štátne občianstvo podľa zákona č. 245/1948 Zb. o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti, a

b) pracovali (pracujú) na tomto majetku so starostlivosťou riadneho hospodára, okrem že by pre okolnosti nezávislé na ich vôli (napr. pre starobu, maloletosť, chorobu, vdovstvo alebo invaliditu) sami neboli mohli (nemohli) na ňom pracovať.

§ 3.

Za rodinných príslušníkov v zmysle § 1 ods. 2 sa považujú príbuzní v línii vzostupnej (aj osvojiteľa) a zostupnej (aj osvojenci), súrodenci, manžel (druh, družka) a jeho súrodenci, zať, nevesta, tesť, testiná, pokiaľ s osobou uvedenou v § 1 ods. 1 trvale žili (žijú) v spoločnej domácnosti.

§ 4.

Vyňatím majetku z konfiškácie (§ 1) nevzniká nijaký nárok na náhradu škody.

§ 5.

Toto nariadenie nadobúda účinnosť dňom vyhlásenia; vykoná ho povereník pôdohospodárstva a pozemkovej reformy po dohode so zúčastnenými členmi Zboru povereníkov.

Dr. Husák v. r.

Dr. Falťan v. r.

Sbierka zákonov Slovenskej národnej rady. Ročník 1948, čiastka 12., vydaná 7. decembra 1948, s. 49.⁴⁴

44 Dokument uverejnili Gabzdilová-Olejníková, Soňa – Olejník, Milan – Šutaj, Štefan: c. d., s. 216; v maďarskom preklade Popély Árpád – Šutaj, Štefan – Szarka, László (szerk.): c. d., s. 301 – 302. (magyar fordításban közzétette: Popély Árpád–Šutaj, Štefan–Szarka László (szerk.): i. m. 301–302. p.)

Összefoglalás: A Megbízottak Testülete elrendeli: A magyar nemzetiségű személyek azon mezőgazdasági vagyona, amelyet nem juttattak másnak, mentesül az elkobzás alól. Az elkobzás alól mentesülő vagyon területe nem haladhatja meg az 50 hektárt, ebbe a területbe beleszámít a családtagok mezőgazdasági vagyona is. A rendelkezés csak azokra vonatkozik, akik megszerezték a csehszlovák állampolgárságot, s földjüket a rendes gazda gondosságával művelik. A vagyoneklobzás alóli mentesítés következtében nem keletkezik semmiféle kártérítési igény.

20

Pozsony, 1948. november 11. Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány és művészetügyi megbízott jelentése a magyar nemzetiségű személyek gyermekeinek oktatásáról.
Bratislava 11. november 1948. Správa povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského o vyučovaní detí osôb maďarskej národnosti.

11. novembra 1948

283/döv./1948

Predsedníctvo Zboru povereníkov
B r a t i s l a v a

Hoci uskutočňovanie vládneho uznesenia zo dňa 30. septembra 1948 o vyučovaní detí maďarskej národnosti v jazyku materinskom je iba v počiatočnom štádiu, považujem za potrebné Zbor povereníkov informovať o niektorých skúsenostiach, ktoré sme nadobudli pri zriaďovaní a organizovaní možnosti vyučovania maďarských detí v ich materinskom jazyku. Netreba sa nám tajiť s tým, že v slovenskej verejnosti vyvolala správa o poskytovaní možnosti vyučovania v maďarskej reči na našich školách a vôbec správa o poskytovaní občianskych práv obyvateľom maďarskej národnosti u nás rozruch i znepokojenie, hoci každému čo len troška politicky vzdelanému občanovi bolo zrejmé, že takéto práva so všetkými konzekvenciami musia byť u nás platné, ak bude mať naša Republika obyvateľstvo maďarskej národnosti. To znamená, že keď neprejde akýmkoľvek spôsobom všetka maďarská menšina od nás do Maďarska, musí sa počítať s tým, že základné občianske práva a v dôsledku toho i možnosti výchovy a vyučovania detí maďarskej národnosti v materinskej reči budú sa musieť maďarskému obyvateľstvu poskytnúť. Hlavným prameňom znepokojenia bola najmä predstava, že ideme u nás obnovovať také menšinové zariadenia, aké boli na južnom páse Slovenska platné do roku 1938 a ktoré boli pôdou pre iredenty, revizionizmus a všetky zjavy v rozhodnej chvíli odlučujúce celé južné Slovensko od Republiky. Čiastočné upokojenie prináša istota, že my u nás nijaký taký stav, aký platil do roku 1938, obnovovať nebudeme a tiež neprestaneme venovať neprerývnu, ba teraz aj zvýšenú starostlivosť o slovenských ľudí na južnom Slovensku, nech už ide o slovenských ľudí, ktorí tam vždy bývali, o kolonistov, priťahovalcov i reslovakizantov.

Toto naše rozhodnutie pri najintenzívnejšom realizovaní – pravda – nevylučuje čestné plnenie záväzkov, ktoré sme voči občanom maďarskej národnosti na seba prevzali a statočnú starostlivosť o maďarských občanov ako aj o ich výchovu v duchu ľudovodemokratickom, republikánskom a československom.

Možnosti zriadenia škôl, resp. pobočiek pre vyučovanie detí maďarskej národnosti v ich materinskom jazyku uskutočnili sa tým spôsobom, že rodičia maďarskej národnosti, ktorí majú zaškolené deti na slovenských školách, boli vyzvaní, aby sa osvedčili, či chcú, aby ich deti chodili do maďarských škôl. Boli poučení už v celom rade miest o rozhodnutí vlády poskytnúť obyvateľstvu maďarskej národnosti občianske práva ako aj o tom, že sa budú u nás zriaďovať školy, resp. triedy s maďarským vyučovacím jazykom. Vzhľadom na technicko-administratívne možnosti kampaň táto je rozdelená na niekoľko etáp a t. č. je v prúde uskutočňovanie prvej etapy, v ktorej sme si vzali za úlohu vo vyše 60 obciach, kde podľa výsledkov reslovakizačnej akcie je väčšina obyvateľstva maďarskej národnosti, zistiť, či rodičia chcú si dať vyučovať svoje deti v jazyku maďarskom. Asi v polovine z týchto obcí obyvateľstvo dodatočne reslovakizovalo a buď dostalo reslovakizačné dekréty, buď na ne čaká. V ostatných obciach sú naše doterajšie skúsenosti napospol takéto: Maďarskí obyvatelia zapisujú si svoje deti do pobočiek s maďarským vyučovacím jazykom, žiadajú však, aby sa ich deti naučili aj dobre po slovensky. Takmer všade žiadajú, aby v strednej škole sa len po slovensky učili. Záujem reslovakizantov o to, aby ich deti do maďarskej školy chodili, nie je taký veľký, ako sa sprvoti očakávalo. Sú uzrozumení s tým, aby ich deti chodili do slovenskej školy, no žiadajú, aby sa im jednoducho pomáhalo používaním maďarskej reči pri vyučovaní, jednak aby sa mohli v maďarskej reči pocvičiť. Zdá sa, že pri rozumnom pokračovaní slovenskej a československej školy, t. j. ak maďarská reč sa nebude vyučovať ako neprípustná, ilegálna a zahanbujúca, i masa reslovakizantov, ktorých slovenské národné povedomie nie je nijako pevne zakotvené, nájde veľmi dobrý pomer k slovenskej škole.

Na základe všeobecnej žiadosti rodičov, aby aj v školách a triedach s maďarským vyučovacím jazykom vyučovala sa slovenčina, už aj doteraz stanovili sme učebný plán pre národné školy s vyučovacím jazykom maďarským podstatne odlišne, než tomu bolo na maďarských školách predmníchovských. V prvom a druhom postupnom ročníku zredukovali sme počet hodín pre jazyk maďarský z 9 na 8, v treťom postupnom ročníku z 8 na 7, v štvrtom a piatom postupnom ročníku zo 7 na 6. Jazyk slovenský zavádzame vo všetkých postupných ročníkoch, v prvom a druhom po 2 hodinách týždenne, v treťom, štvrtom a piatom postupnom ročníku po 3 hodinách týždenne. V predmníchovských maďarských školách v prvých dvoch postupných ročníkoch sa nevyučovala vôbec a v ďalších po 3 hodinách týždenne ako teraz. Na rozdiel od učebného plánu v maďarských školách predmníchovských zavádza sa, samozrejme, aj vyučovanie jazyka ruského, v štvrtom a piatom postupnom ročníku po 1 hodine týždenne, tak, ako je to na školách slovenských. Okrem toho vlastivedu budeme vyučovať po slovensky – v predmníchovských maďarských školách sa vyučovala po maďarsky. Zmenu túto zavádzame – opakujem – preto, lebo je taká spontánna žiadosť maďarských rodičov, aby škola naučila ich deti slovenskej reči a umožnila im uplatniť sa v živote po absolvovaní školy. Pre zaujímavosť poznamenám, že na mnohých miestach maďarskí rodičia nezapísali svoje deti do maďarských škôl, resp. pobočiek z obavy, že sa nenaučia po slovensky. A boli to vojenský zajatci, ktorí v tomto smere rozvinuli agitáciu. Hovorili, že pol sveta sa dá pre-

jsť zo slovanskou rečou a s maďarskou sa nevedeli dorozumieť a odporúčali preto vo svojich dedinách, aby mladí maďarskí občania sa slovanskej reči len pekne učili.

Do dnešného dňa zriadili sme pri slovenských národných školách s platnosťou od 1. novembra 1948 maďarské pobočky v 10 miestach: V Školskom inšpektoráte Nové Zámky I. v Andovciach, v Chotíne, v Školskom inšpektoráte Bratislava III. vo Vieske, v Lehnici, v Trstenej na Ostrove, v Trnávke, v Jelke a v Školskom inšpektoráte Komárno v Čiližskej Radvani, v Pastúchoch a v Komoči. V týchto 10 miestach zriaďuje sa pospolu 14 pobočiek s vyučovacím jazykom maďarským a zaniká 11 postupných tried, v ktorých sa doteraz vyučovalo po slovensky. Na školách, resp. pobočkách s vyučovacím jazykom maďarským budú pôsobiť slovenskí učitelia dobre ovládajúci maďarskí jazyk alebo maďarskí učitelia, ktorí svojim politickým postojom a presvedčením poskytujú záruku, že výchovu nepovedú v duchu šovinistickom a iredentistickom. Pri mobilizácii učiteľských síl pre maďarské školy a pobočky narážame nepochybne na značné ťažkosti. Naši mladí učitelia už po maďarsky nevedia a starší sa neveľmi uchádzajú o pôsobenie v takýchto školách. Za nijakých okolností neustanovíme za učiteľov takých maďarských učiteľov, ktorí v období okupácie pôsobili na obsadenom území. Aj tí učitelia, ktorí reslovakizovali a proti ktorým politické námietky nemáme, prekladajú sa do slovenských miest a zrovna včera požiadal náš úrad Povereníctvo vnútra, resp. Povereníctvo sociálnej starostlivosti, aby disponovali s maďarskými učiteľmi, ktorí neboli prevzatí do školských služieb po oslobodení a poberali doteraz existenčné minimum od štátu. Vrele by som odporúčal, aby tieto osoby boli zamestnané mimo okruh svojho predošlého pôsobiska, t. j. nie na južnom Slovensku. Je vylúčené pomyslieť na to, aby sme maďarských učiteľov, ktorých sme pre pôsobenie za okupácie neprevzali do štátnych služieb, zamestnávali v službách štátnych, dokonca azda na maďarských školách a pobočkách na južnom Slovensku. Tento náš postoj vyplýva z odhodlania za nijakých okolností nepripustiť vývoj vecí takým smerom, akým išiel pred rokom 1938!

Pri inštruovaní školských inšpektorov z juhoslovenských inšpektorátov kládli predstavitelia PŠVU hlavný dôraz na to, aby sa neprípúšťalo nijaké nacionálne šovinistické hnutie za zriaďovanie maďarských škôl, t. j. aby otázka, či deti občanov maďarskej národnosti budú chodiť do maďarskej školy, bola riešená rodičmi. Zvlášť sa zdôraznilo, aby šovinistické elementy, ktoré do roku 1938 ovládali južné Slovensko, nemohli sa nijakým spôsobom prejavíť a všade tam, kde by sa predsa len prejavili, zarazila sa ich agitácia a dalo sa aj maďarskému obyvateľstvu na vedomie, že pod tlakom iredentistického a revizionistického elementu, ktorý v roku 1938 spôsobil československú tragédiu a maďarský národ priviedol do katastrofy, nebude sa Československá republika za nijakých okolností správať. K žiadostiam predkladaným z takýchto kruhov a z pohnútok, ktoré sú ony schopné prezentovať, nebude školská správa prizerať ale národná bezpečnosť, poťažne štátny zástupca. Do dnešného dňa v jednom-jednom prípade sa stalo, že pre iredentistickú propagandu bol zastavený zápis do maďarskej pobočky. V obci Búč, v Školskom inšpektoráte Nové Zámky II., rozvinul pravdepodobne bývalý učiteľ, istý Vojtech Kerekes propagandu v tom zmysle, že je nám nie potrebná škola slovenská atď. a preto sa zápis do pobočky s vyučovacím jazykom maďarským zastavil a o celej veci bolo vyzrotené Povereníctvo vnútra. Keď my pod heslom „Občianske práva obyvateľom maďarskej národnosti a nijaké práva maďarským šovinistom, iredentistom a revizionistom“ vstupujeme do organizovania nového života na južnom pohorí, musíme

me si byť vedomí toho, že sa stretneme s odporom tzv. maďarskej inteligencie i maďarského kňazstva, správajúceho sa inštrukciami Ostrihoma. Snažiť sa budeme, aby spojencami našimi v tomto spore bol drobný maďarský ľud a prvé skúsenosti ukazujú, že takáto kalkulácia nie je nereálna. Mocným pomocníkom pri takomto našom postupe je vývoj vecí v samotnom Maďarsku.

Ak už na prvé správy o tom, že vláda sa uzniesla poskytnúť občianske práva obyvateľom maďarskej národnosti, nereagovalo južné Slovensko šovinisticky zahrotenými prejavmi, treba pričítať tej okolnosti, že vedúce vrstvy maďarského šovinizmu a revizionizmu sú odzbrojené. Tie pre dnešné Maďarsko „pracovať“ nebudú. Ale táto okolnosť zaväzuje nás k tomu, aby sme dohľadom a poctivo vychádzali v ústrety potrebám – a to aj kultúrnym potrebám – drobného maďarského ľudu. A môžeme to robiť tým skôr, lebo takýto postup neobmedzuje nás a nijako v starostlivosti o slovenský element, či už o slovenských ľudí bývajúcich vždy na južnom Slovensku, o presídlencov, kolonistov a reslovakizantov.

Prosím, aby Zbor povereníkov vzal túto správu na vedomie.⁴⁵

P o v e r e n í k

SNA, PŠ, kart., 89, inv. č. 90., č. 283/dôv/48. Správa o zriaďovaní maďarských škôl pre Zbor povereníkov, kópia, strojopis

Összefoglalás: A szlovák iskolákba járó magyar gyermekek szüleit megkérdeztük, akarják-e, hogy gyermekeik magyar iskolába járjanak. Eddigi tapasztalataink szerint a magyarok gyermekeiket beíratják a magyar tagozatokba, de igénylik, hogy azok jól megtanuljanak szlovákul is. Csaknem mindenütt azt kívánják, hogy a középiskolákban (másodfokú iskolákban) csak szlovák nyelvű legyen az oktatás. A reszlovakizáltak részéről kisebb az igény a magyar iskolák iránt. A magyar osztályok tantervét úgy állítottuk össze, hogy a korábbiakkal ellentétben már az 1. és a 2. osztályban is tanulják a szlovák nyelvet. A magyar szülők sok helyen nem akarták magyar osztályba íratni a gyermekeket. 1948. november 1-je óta 10 községben 14 magyar tannyelvű osztályt nyitottunk. Ezekben magyarul is tudó szlovák tanítók fognak tanítani vagy olyan magyarok, akiknél garantált, hogy nem sovinszta és irredenta szellemben nevelnek. Nem taníthatnak azok a magyar tanítók, akik a megszállás idején a megszállt területen működtek, a reszlovakizált tanítókat pedig szlovák területre helyezzük. Arra is ügyelünk, nehogy a magyar iskolák újraindításának ügyét magyar sovinszta elemek vegyék kezükbe. Tudatában vagyunk, hogy a dél-szlovákiai viszonyok rendezése során a magyar értelmiség és az Esztergom által befolyásolt magyar papság ellenállásába fogunk ütközni.

45 Zbor povereníkov správu L. Novomeského vypočul dňa 11. novembra 1948 a uložil povereníkovi, aby výberu a výchove učiteľov pre maďarské školy, ako aj príprave učebných pomôcok venoval zvýšenú pozornosť (SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 39, inv. č. 434).

Pozsony, 1948. november 12. Az SZLKP KB Politikai Titkárságának határozata a KB magyar kérdéssel kapcsolatos határozatainak megvalósításáról, többek között a Magyar Bizottság létrehozásáról és egy magyar lap alapításáról.

Bratislava 12. november 1948. Uznesenie Politického sekretariátu ÚV KSS o uskutočňovaní uznesení ÚV v maďarskej otázke, medzi iným o zriadení Maďarskej komisie a založení maďarského časopisu.

Uskutočňovanie uznesení ÚV v maďarskej otázke
Ref. s. Moško

a) Zriaďuje sa komisia pri ÚV pre maďarské otázky v tomto zložení: D. Okáli, predseda, J. Lőrincz, Štefan Major, Štefan Fábry, Ján Kugler, F. Rabay, členovia. Súdr. Fábry bude tajomníkom komisie a bude pracovať na ústrednom sekretariáte. Komisia je pomocným a poradným orgánom ÚV, v žiadnej forme nevystupuje na vonok a pracuje podľa smerníc predsedníctva ÚV. Jej návrhy musia byť v každom prípade predložené predsedníctvu a ním schválené.

b) Smernice pre prijímanie občanov maďarskej národnosti schválené (podľa prílohy).⁴⁶

c) Komisia sa poveruje vypracovať konkrétny návrh na maďarský časopis podľa týchto smerníc:

Časopis bude orgánom strany.

Má vychádzať týždenne na 8 stránkach veľkého formátu.

Má byť rozširovaný hlavne medzi maďarskými robotníkmi a malými a strednými roľníkmi.

Kultprop oddelenie ÚV spolu s komisiou má politicky inštruovať redakciu a dbať na to, aby časopis sledoval politickú líniu strany.

Komisia vypracuje a predloží návrh na zloženie redakcie, na názov a cenu časopisu a plán na získavanie predplatiteľov a odberateľov.

Redakcia bude 4-členná.

Vybaví s. Moško.

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 1, a. j. 18, Zápis zo schôdzky politického sekretariátu ÚV KSS dňa 12. novembra 1948, originál, strojopis

⁴⁶ Príloha so smernicami pre prijímanie Maďarov do strany sa medzi zachovanými materiálmi schôdzky nenachádza. Smernice boli zaslané oblastným sekretariátom strany dňa 9. decembra 1948. (Pozri dok. č. 33.)

Összefoglalás: A KB mellett Magyar Bizottság létesül a következő összetételben: Daniel Okáli elnök, Lőrincz Gyula, Major István, Fábry István titkár, Kugler János, Rabay Ferenc. A bizottság a KB segéd- és tanácsadó szerve, s javaslatait az Elnökség elé kell terjesztene jóváhagyás céljából. Jóváhagyjuk a magyar lakosság pártba való felvételét szabályozó irányelveket. A bizottságot megbízzuk, hogy dolgozza ki a magyar lap kiadására vonatkozó javaslatot a következő irányelvek alapján: a lap a párt hetilapja lesz, főként a magyar munkások, kis- és középparasztok között kell terjeszteni. Szerkesztőségét politikai utasításokkal a KB kulturális-propaganda osztálya és a bizottság fogja ellátni. A bizottság dolgozza ki a lap szerkesztőségére, címére, árára, terjesztésének és előfizetői megszerzésének módjára vonatkozó javaslatot.

22

Pozsony, 1948. november 12. A Belügyi Megbízotti Hivatal körlevele a Csehszorból hazatérő magyar deportáltak szlovákiai elhelyezéséről.

Bratislava 12. november 1948. Obežník Povereníctva vnútra o návrate maďarských náboristov z Čiech a o ich umiestňovaní na Slovensku.

Povereníctvo vnútra v Bratislave.

Číslo: 65/307/48-III/5-dôv.

Bratislava, dňa 12. novembra 1948

Okresným národným výborom (OSK a OVSNB)
v Galante, Jesenskom (Feledince), Komárne, Kráľ. Chlmci, Krupine, Leviciach, Modrom Kamení, Moldave n/B., Nových Zámkoch, Štúrove (Parkan), Rožňave, Dunajskej Strede, Šali, Hurbanove (Stará Ďala), Šafárikove (Tornaľa), Želiezovciach, Šamoríne,
na prevedenie.

Odbočkám štátnej bezpečnosti
v Komárne, Bratislave, Nitre, Leviciach, Rožňave, Rim. Sobote, Košiciach, Lučenci a Michalovciach
na vedomie a pozorovanie príp. hlásenie.

Osoby maďarskej národnosti prikázané na práce do českých zemí – umiestenie na Slovensku – úprava.

V rámci úpravy niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti v ČSR budú osoby maďarskej národnosti, prikázané na práce do českých zemí podľa dekrétu č. 88/45 Sb., postupne uvoľňované z pracovného procesu v českých zemiach a umiestňované na Slovensku.

Nakoľko väčšina týchto osôb sú roľníci, poľnohospodárski robotníci, ich umiestňovaním bolo poverené Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, ktoré svojimi orgánmi – pracovnými skupinami pre pozemkovú reformu – už aj započalo so zisťovaním umiestňovacích možností.

Vzhľadom na to, že neide nie len o administratívnu vec úradov, ale že táto akcia má aj svoj politický význam, je potrebné, aby jej priebeh bol hladký, aby nedošlo v obciach k nežiaducim zjavom, poťažne roztržkám medzi vracajúcimi sa Maďarmi a osídlenými Slovákmi. Toho sa docieli len dokonalou spoluprácou miestnych ľudových orgánov s orgánmi

Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy pri vyhotovovaní plánu na umiestnenie týchto osôb a pozdejšie pri ich umiestňovaní samom.

V dôsledku toho nariaďujem všetkým okresným národným výborom – okresným správnym komisiám na južnom Slovensku, aby predovšetkým samy išli v ústrety orgánom Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, obratom vybavili ich písomné, osobné prípadne telefonické dožiadania a poskytli im všetku pomoc.

Okresné národné výbory (OSK) uvedomia v svojom obvode o tomto všetky miestne národné výbory (MSK) a príslušné stanice ZNB.

K umiestňovaniu vracajúcich sa Maďarov dáva sa táto informácia:

Návrat bude organizovaný a uskutoční sa niekoľkými transportmi podľa plánu, ktorý bude vyhotovený pracovnými skupinami pre pozemkovú reformu. Umiestnenie vracajúcich sa osôb-náboristov uskutoční sa predovšetkým na ich vlastných majetkoch, pokiaľ neboli skonfiškované a pridelené dôverníkom, poťažne iným osobám.

Na skonfiškované a pridelené majetky, bývalí vlastníci nemôžu sa vrátiť. Miestne orgány povinné sú poskytnúť všetku ochranu osobám, ktorým boli tieto majetky pridelené, najmä dôverníkom a zamedziť akékoľvek roztržky.

Ináč budú vracajúce sa osoby umiestňované na iné majetky, ktoré sú určené pre ciele pozemkovej reformy a to bez ohľadu na národnosť bývalého vlastníka ovšem za predpokladu, že s takýmto majetkami nebolo doteraz ešte naložené, t. j. neboli ešte pridelené.

Najzávažnejšou otázkou bude ubytovanie a preto nech sú náležite využité možnosti dané zákonom o hospodárení s bytmi č. 138/1948 Sb.

Povereníctvo vnútra konečne ukladá všetkým okresným národným výborom (OSK), aby ihneď hlásili každý prípad roztržky, vyvolaný vracajúcimi sa Maďarmi.

O tomto sa upovedomujú:

- 1.) Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, sekcia „B“ v Bratislave,
- 2.) Povereníctvo soc. starostlivosti v Bratislave,
- 3.) Osídľovací úrad pre Slovensko v Bratislave,
- 4.) Pracovné skupiny pre pozemkovú reformu na južnom Slovensku.

Za povereníka:
 plk. Viktorin v. r.

SNA, PV-sekr., kart. 191, č. 117/48 sekr. dôv., odpis, strojopis

Összefoglalás: A 88/1945 sz. elnöki dekrétum alapján csehországi közmunkára rendelt magyarokat fokozatosan elbocsátják a munkaviszonyukból, és Szlovákiában helyezik el. Mivel az akció politikai jelentőséggel bír, szükséges, hogy lebonyolítása zökkenőmentes

legyen, s a hazatérő magyarok és a betelepült szlovákok között ne kerüljön sor összetűzésekre. A magyarok hazatérése szervezett transzportokkal történik. A hazatérőket elsősorban saját tulajdonukba kell elhelyezni. Az elkobzott és kiutalt tulajdonba azonban azok egykori birtokosai nem térhetnek vissza. A helyi szervek kötelesek megadni minden segítséget azoknak, akiknek ezeket a tulajdonokat kiutalták, és meggátolni bármiféle összetűzést. Ezeket a hazatérőket a földreform céljaira fenntartott más birtokokon kell elhelyezni. A járási nemzeti bizottságok kötelesek jelenteni a hazatérő magyarok által előidézett minden összetűzést.

23

Pozsony, 1948. november 19. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának a magyar nyelvű pártlap kiadásáról tárgyaló első üléséről.

Bratislava 19. november 1948. Záznám o prvej schôdzke Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorej bolo prerokované vydávanie časopisu komunistickej strany v maďarskej reči.

Z á z n a m

o I. schôdze, konanej dňa 19. novembra 1948 na Povereníctve vnútra v prítomnosti súdruhov Štefana Majora, Štefana Fábryho, Lőrincza, Kuglera, Rabayho a Dr. Okáliho.

1.) Menovaných súdruhov som vyrozumel na základe informácií s. Mošku, že pri Predsedníctve ÚV KSS bola utvorená maďarská komisia, ktorá pozostáva z vyššie uvedených súdruhov.

Zdôraznil som, že komisia je pomocným orgánom Predsedníctva strany a jej úkolom je:

- a) vykonávať príkazy predsedníctva,
- b) podávať iniciatívne návrhy pri riešení maďarskej otázky,
- c) komisia medzi maďarskými súdruhmi iniciatívne vystupovať nesmie.

2.) Bola prerokovaná otázka časopisu strany, ktorá má byť v zmysle politickej dohody vydávaná v maďarskej reči.

V tomto smere boli konkrétne prejednané výš uvedené úkoly a určení súdruhovia, ktorí majú práce s tým spojené vykonávať a dňa 26. novembra 1948 o 10. hod. na porade na Povereníctve vnútra majú o vykonaných prácach referovať.

a) členovia komisie vzali na vedomie, že časopis má byť týždenník, má vychádzať na 8 stranách veľkého formátu,

b) na návrh s. Kuglera komisia navrhuje, aby názov časopisu bol „Új Élet“ (Nový život),

c) komisia navrhuje, aby časopis bol vydávaný v 50.000 exemplároch, pričom niektorí súdruhovia (Rabay) považovali tento za nízky a navrhovali vydávať 100.000 exemplárov,

d) otázky spojené so zadovážaním papieru, tlačiarne, úpravy, finančných otázok atď. má do uvedenej lehoty dojednať s. Major, ktorý v tejže lehote má vypracovať i konkrétny rozpočet administrácie, redakcie a nákladu časopisu po stránke personálnej a materiálnej,

e) otázky redakcie má dojednať do uvedenej lehoty s. Lőrincz, pričom komisia navrhuje aj politický a ideologický dohľad nad časopisom, vykoná s. Major, hlavný redaktor Ľudovít Schulz, spoluprac. „Práce“, nateraz v Paríži, s. Lőrincz, ktorý do príchodu menovaného je hlavným a polit. redaktorom časopisu.

Za hospodárskeho redaktora navrhuje komisia Štefana Federmayera, nateraz redaktora Indexu.

Za kultúrneho redaktora Zoltána Fábryho, nateraz v Štóse,

za technického redaktora Eugena Spitzu, nateraz v časopise „Jó Barát“ v Prahe, alebo redaktora Mezeiho (Hargitaiho), nateraz redaktorom Týždňa v Bratislave.

S. Lőrincz bol súčasne poverený, aby s menovanými prerokoval i otázku služobných pôžitkov.

f) Otázku umiestnenia administratívnych a personálnych otázok má dojednať s. Major so s. Fábrym.

Komisia navrhuje, aby administrácia bola pričlenená k „Pravde“, kde by bola jednotlive vedená, ktorú prácu by vykonával s. Ružiak.

V administrácii by pracovala s. Alžbeta Salcerová, nateraz u fy Dunaj.

g) otázku robotníckych a roľníckych dopisovateľov má po organizačnej stránke do uvedenej lehoty previesť s. Kugler,

h) otázku rozširovania časopisu, kolportáž atď., vybudovanie siete kolportérov na južnom Slovensku má vykonať do uvedenej lehoty s. Rabay.

Maďarská komisia vyššie uvedené konkrétne návrhy predloží Predsedníctvu Strany 26. novembra 1948.

3.) Komisia súčasne rokovala zásadne o otázkach maďarského kultúrneho spolku.

Povereník: Dr. Okáli

SNA, PV-sekr., kart. 193, č. 236/48 sek., originál, strojopis⁴⁷

Összefoglalás: Nevezett elvtársakkal közöltem, hogy az SZLKP KB Elnöksége mellett Magyar Bizottság létesült. A bizottság megtárgyalta a magyar nyelvű pártlappal kapcsolatos kérdéseket. A bizottság tagjai tudomásul vették, hogy a lap hetilapként és 8 oldalra fog megjelenni. A bizottság Kugler elvtárs javaslatára azt javasolja, hogy címe Új Élet legyen, s 50 ezres példányszámban jelenjen meg, bár ezt többen kevesellték és 100 ezres példányszámot javasoltak. A papír, a nyomda és a pénzügyi kérdések elintézésével Major elvtársat, a szerkesztőség összeállításával Lőrincz elvtársat bízták meg, miközben főszerkesztővé Schulz Lajost, politikai szerkesztővé Lőrincz elvtársat, gazdasági szerkesztővé Federmayer Istvánt. kulturális szerkesztővé Fábry Zoltánt, műszaki szerkesztővé Spitz Jenőt vagy Hargitai Ferencet javasolták. Az adminisztrációs és személyi kérdések intézésével Major elvtársat bízták meg, a lap terjesztésének kérdését Rabay elvtárs intézi. A bizottság tárgyalta a magyar kultúregyesület kérdéséről is.

47 Dokument bol publikovaný v práci Popély, Árpád: A Magyar Bizottság szerepvállalása az Új Szó és a Cse-madok megalapításában. In: *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, roč. 8 (2006), č. 4, s. 94 – 95.

Pozsony, 1948. november 22. Jegyzőkönyv az SZLKP KB szélesebb körű Magyar Bizottságának gyűléséről, amely a magyar nyelvű pártlap kiadásának részleteit vitatta meg.
Bratislava 22. november 1948. Zápisnica zo zasadania rozšírenej Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorom boli prerokované podrobnosti vydávania straníckeho časopisu v maďarskej reči.

J e g y z ő k ö n y v

az ÚS KSS mellett létesített szélesebb körű magyar bizottság 1948. november 22-én, esti 7 órakor, az ÚS KSS Bratislava, Štefánikova 17. alatti helyiségében megtartott gyűléséről.

Jelen voltak: Ružiak, Kertész Kálmán, Száraz József, Posvancz, Solc István, Major István, Oher, Szarka, Kardián Pál, idb. Rabay, Fellegi, Lőrincz Gyula, Fábry István, Kugler, Stern Sarolta és Krajčovič Kálmán elvtársak.

Fábry István, mint az ÚV KSS által a KSS helyi pártszervezetei mellett létesítendő és azokkal együttműködő magyarnyelvű munkacsoport ügyeinek intézésével megbízott központi titkár előadja, hogy az ÚV KSS káderosztályával egyetértésben szűkebb körű magyar bizottság létesült, melynek tagjai: Major István, Lőrincz Gyula, Kugler, idb. Rabay és Fábry István elvtársak. Utóbbi egyben a bizottság titkára is. Az ÚV KSS részéről a bizottság ülésein Okáli Dániel elvtárs lesz jelen.

Fábry István előadja, hogy a mai megbeszélés tárgya egy magyar nyelvű p á r t l a p megalapítása, amely egyelőre hetenként fog megjelenni, később azonban napilappá kell kiépíteni. Közli, hogy az ÚS KSS kívánsága szerint a lapnak ez év december 1-jén kell először megjelenni, ugyanakkor a körülmények mérlegelése következtében a jelenlevő elvtársakkal egyetértően megállapítja, hogy ez technikailag lehetetlen, mert a gyűlés idején, tehát november 22-én még sem helyiséggel nem rendelkezünk, sem a szerkesztőség tagjai nincsenek kinevezve.

A mai gyűlésen tehát a következő dolgokat kell megoldani:

1.) Szerkesztők kinevezése	4.) Az újság ára
2.) Az újság neve	5.) Az újság terjesztése
3.) Helyiségek kérdése	

1.) Fábry elvtárs közli, hogy a szűkebb körű bizottság előbb megtartott ülésén el lett határozva, hogy a szerkesztőség tagjaivá a következő személyeket nevezik ki:

Felelős szerkesztő: Lőrincz Gyula

Politikai " : Schulz Lajos

Kultúrrovat " : Fábry Zoltán

Gazdasági munkatárs: Hargitai

Nevezettek személyi adatai ismertetésénél kiderült, hogy Federmayer nem párttag és mint gazdasági szerkesztő kevés tapasztalattal rendelkező ember és ezért Száraz Jó-

zsef elvtárs azt ajánlja, hogy gazdasági szerkesztőnek hívjuk meg Wetzler Benő elvtársat, aki jelenleg Prágában tartózkodik. Wetzler elvtárs régi párttag, volt spanyol szabadságharcos, aki igen alapos teoretikai ismeretekkel rendelkezik és már a múltban is jó marxista gazdasági rovatvezető szerkesztőnek bizonyult. Száraz elvtárs ajánlatát a bizottság egyhangúlag elfogadta [és] Stern elvtársnőt bízta meg, hogy Wetzler Benő elvtársat kiértse.

Az első szerkesztőségi megbeszélés 1948. november 27. d. u. 5 órára lesz összehívva és Major elvtárs jelenlétében lesz megtartva.

2.) Az újság neve Major elvtárs ajánlatára „Új Szó” lesz.

3.) A helyiségek megszerzését a bizottság Fellegi és Kertész elvtársakra bízta, akik ezt a feladatot el is vállalták.

4.) Az „Új Szó” egyes példányának ára – Ružiak elvtárs kalkulációja alapján – Kcs 3.-, évi előfizetés Kcs 150.-, félévi Kcs 75.-, negyedévi előfizetés ára pedig Kcs 40.-ben lett megállapítva.

5.) Fábry elvtárs előadja, hogy elsőrendű érdekünk, hogy az „Új Szó” főleg az üzemi munkásság és kisparasztság kezébe kerüljön és ezért ajánlja, hogy a terjesztés javarészt a helyi pártszervezetek mellett kinevezett magyar sajtóreferensek végezzék. Ugyancsak fontosnak találja, hogy az „Új Szó”-nak szoros kapcsolata legyen a munkás- és parasztrétegekkel és ajánlja, hogy tűzzük ki a sajtóreferensek feladatául az „Új Szó” szerkesztősége és a munkás- és paraszttömegek közötti levelezés megszervezését. E célból ajánlja, kérjük fel az ÚS KSS-t, hogy intézzen körlevelet a helyi pártszervezetek titkáraihoz a magyarlakta területeken, hogy ezek egy megbízható és odaadó magyar ajkú elvtársat nevezzenek ki magyar sajtóreferenssé. E körlevél megírását Major elvtárs vállalta el. Ugyancsak elvállalta Major elvtárs egy plakát megszerkesztését az „Új Szó” megjelenéséről, amelyet a körlevéllel együtt jóváhagyás végett az ÚV KSS-nek fog benyújtani.

Solc István ajánlatára a bizottság elhatározta, hogy Okáli Dániel elvtársat, mint poverenik vnútra, megkérjük, adjon utasítást a községi és városi NB-kirendeltségeknek, hogy joguk van „Új Szó” plakátok[at] kiragasztani, nehogy az NB-tagok tájékoztatlansága következtében a ragasztásnál nehézségek merüljenek fel.

Ezután Ružiak elvtárs ismerteti a bizottsággal a[z] „Új Szó” költségvetését és közli, hogy a lap indulásához kb. Kcs 1,000.000.- ra van szükség.

Az „Új Szó” adminisztrációjának megszervezését és felügyeletét a kezdetben Ružiak elvtárs fogja ellátni és egyben keresni fog megfelelő erőt az adminisztráció további vezetésére.

Rabay és Kertész elvtársak továbbá azt ajánlják, hogy a KSS közbelépésére adjon a bratislavai rádió marxista magyar félórát bizonyos időközökben. Ennek elintézését Fábry elvtárs vállalta.

A gyűlés ezzel esti 1/2 11 órakeréget ért.

Jegyzőkönyvvezető: Stern Sarolta

Titkár:

SNA, ÚV KSS – tajomník Moško, kart. 2345, a. j. 18. Záznam zo schôdzky Maďarskej komisie, konanej dňa 22. XI. 1948, géppel írt tisztázat

Zhrnutie: Tajomník Maďarskej komisie Štefan Fábry informoval prítomných o vzniku komisie a oznámil, že predmetom rokovania bude otázka vydávania maďarského časopisu strany, ktorý zatiaľ bude vychádzať raz týždenne, ale neskôr sa má zmeniť na denník. Schôdza má vyriešiť otázku vymenovania redakcie, názvu časopisu, otázku miestností redakcie, ceny a rozširovania časopisu. Súdruh Fábry takisto oznamuje, že zasadnutie užšej Maďarskej komisie za zodpovedného redaktora navrhovalo Júliusa Lőrcinca, za politického redaktora Ľudovíta Schulza, za kultúrneho redaktora Zoltána Fábryho, za hospodárskeho redaktora Štefana Federmayera a za technického spolupracovníka Františka Hargitaiho. V diskusii odznali isté výhrady voči osobe Federmayera, ktorý nie je členom strany. Názov časopisu na návrh súdruha Majora bude Új Szó. Zabezpečením miestností budú poverení súdruhovia Fellegi a Kertész. Jedno číslo časopisu bude stáť 3 koruny, ročné predplatné 150 korún. Podľa súdruha Fábryho prvoradým záujmom je, aby sa Új Szó rozširovalo predovšetkým medzi maloroľníkmi a robotníkmi. Komisia považovala za potrebné vydanie plagátu, ktorým by obecnstvu oznámili vydanie maďarského časopisu.

25

Prága, 1948. november 23. Július Ďuriš földművelésügyi és Evžen Erban népjóléti miniszter felhívása a Csehszágba deportált magyarokhoz, amelyben tartós letelepedésre szólítják fel őket, egyúttal tudtukra adják, hogy a távozni szándékozók visszatérhetnek Szlovákiába.

Praha 23. november 1948. Výzva ministra poľnohospodárstva Júliusa Ďuriša a ministra sociálnej starostlivosti Evžena Erbana k maďarským náboristom, v ktorej ich vyzývajú, aby sa trvalo usadili v českých krajinách, zároveň im dávajú na vedomie, že sa môžu aj vrátiť na Slovensko.

Magyar nemzetiségű polgártársainkhoz

Gazdasági életünk, különösen pedig mezőgazdasági termelésünk a háború befejezte óta nagy munkaerőhiányban szenved. Dolgozó népünk több mint három éve óriási munkaakat fejt ki, hogy emelhesse a termelést és biztosíthassa első sorban a lakosság ellátását. Titeket is mezőgazdasági munkára szólítottak a cseh-morva területekre, ahol a munkaerőhiány a legsúlyosabb volt. Munkátokban nagyon jól megálltátok helyeteket és ezzel bebizonyítottátok, hogy munkaakatokat jelentőségével gazdasági életünk fejlődésére tisztában vagytok.

Sokan megszoktátok már új környezeteteket és továbbra is szívesen itt maradnátok. A földművelésügyi minisztérium eleget akar tenni kívánságtoknak és a cseh-morva terü-

leteken **gazdasághoz, földhöz és épületekhez juttat**. Azok, akiknek kedvük van a cseh-morva területeken **tartósan letelepedni**, az előírt nyomtatványon (Přihláška o příděl půdy v osídlení) azonnal kérelemmel fordulhat a Nemzeti Földalaphoz, Prága, II. Václavské nám. č. 52. Legjobb, ha az érdeklődők személyesen jelentkeznek Prágában a Nemzeti Földalaphoz; ennek a hivatalnak a tisztviselői Kuhn igazgatóval az élükön készségesen kitöltik jelentkezési ívüket, ügyüket tárgyalják és kölcsönös egyetértésben kijelölik azt a **járást, amelyben azonnal kaphatnak gazdaságot**.

Azok, **akik az iparban akarnak elhelyezkedni**, ahol jó kereseti lehetőség mutatkozik, jelentkezhetnek a legközelebbi munkahivatalnál (fiókhivatalnál), ahol megfelelő helyhez jutnak.

Azok a mezőgazdasági munkások, akiknek nem áll szándékukban a cseh-morva területen letelepedni, sem mint önálló gazdálkodók, sem mint ipari munkások, **1949. január 1-től április 30-ig terjedő időben visszatérhetnek Szlovenszkóra**.

Fenti időközben ugyanis megszervezik a **magyar dolgozók tömeges visszatérését az állam költségére**. Arról van szó, hogy az egész akciót a legeredményesebben szervezzék meg. Azok, akik nyomás okból kifolyólag nem térhetnek vissza a Szlovenszkon hagyott gazdaságaikra, helyettük ugyanolyan, esetleg nagyobb kiterjedésű gazdaságot kapnak. Természetesen ezeket a gazdaságokat elő kell készíteni és az illetékes szlovák hivatalok már dolgoznak azokon a terveken, amelyek biztosítják a visszatérők részére a rendes megélhetést.

Mindezen előkészületek sikeres végrehajtása megkívánja, hogy **senki se térjen vissza Szlovenszkóra idő előtt**, az illetékes hatóságok jóváhagyása és felhívása nélkül és hogy **mindenki várjon a hivatalos intézkedésre**. Ez mindenkinek a saját érdeke, de egyben a munkaerők elosztását célzó terv zavarmentes végrehajtásának érdeke is. A megfontolatlan visszatérés mindenkire kellemetlen következménnyel jár, mert a gazdasági terv védelméről és a munkaerő-mozgósítás végrehajtásáról szóló törvények megszegését jelenti, ami **szigorú büntetést von maga után**.

Magyar polgártársak! Idáig nagyon lelkiismeretesen és fegyelmezetten dolgoztatok, amiért **dicséretet érdemeltek**. Most igen fontos, hogy még egy rövid ideig fegyelmezetten helyeteken maradjatok és ezzel saját és családjaitok megélhetését tartósan biztosító előkészületek lebonyolítását lehetővé tegyétek.

Elvárjuk, hogy olyan fegyelmezetten viselkedtek, amint az a népi demokratikus köztársaságunk tisztességes polgáraihoz méltó és hisszük, hogy bizalmunkban nem csalatkozunk.

Prágában, 1948. november 23-án.

Földművelésügyi miniszter:
Július Ďuriš s. k.

Népjóléti miniszter:
Evžen Erban s. k.

Jó Barát. 1948. december 1., 1. p.

Zhrnutie: Spoluobčanom maďarskej národnosti. Mnohí z vás ste si už v novom prostredí zvykli. Preto Ministerstvo poľnohospodárstva pre tých, ktorí majú záujem o trvalé usíd-

lenie sa na českej pôde, chce prideliť v českých krajinách poľnohospodárske usadlosti, pôdu i budovy. Tí, ktorí nemajú v úmysle usadiť sa v českých krajinách, môžu sa v čase od 1. januára do 30. apríla 1949 vrátiť na Slovensko. Návrat maďarských pracovníkov bude organizovaný hromadne. Tí, ktorí zo závažných dôvodov sa nebudú môcť vrátiť na vlastné usadlosti, dostanú náhradné usadlosti. Tieto však najprv treba pripraviť, preto je žiaduce, aby ste sa nevracali na Slovensko predčasne, bez súhlasu úradov. Unáhlený návrat by mal pre vás nepríjemné následky, lebo by ste porušili zákon na ochranu hospodárskeho plánu a zákon o prevedení mobilizácie pracovných síl, ktorý vymeriava značný trest. Očakávame od vás, že sa zachováte disciplinovane, ako sa patrí na riadnych občanov našej ľudovodemokratickej republiky.

26

Pozsony, 1948. november 24. Michal Falťan földművelés- és földreformügyi megbízott jelentése a magyar nemzetiségű munkaező hazatéréséről Csehországból.

Bratislava 24. november 1948. Správa povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy Michala Falťana o návrate pracovných síl maďarskej národnosti z Čiech.

Úrad Predsedníctva Zboru povereníkov,

Bratislava

Nábor pracovných síl z obyvateľstva maď. národnosti z južného Slovenska do českých zemí bol prevedený podľa dekrétu prezidenta republiky číslo 88/45 Sb. v čase od 19. XI. 1946 do 22. II. 1947.

Nábor sa uskutočnil organizovane a hromadne a prevádzal ho vládny zmocnenec pre nábor pracovných síl za spolupráce orgánov Ministerstva soc. starostlivosti, Povereníctva cos. starostlivosti a Osídľovacieho úradu pre Slovensko.

V rámci tohoto organizovaného náboru bolo z južného Slovenska pridelené na práce do českých zemí 9.610 jednotiek (rodín), t. j. 41.640 osôb. K tomu treba pripočítať ešte asi 2.154 jednotiek (rodín), t. j. 2.489 osôb, ktoré odišli dobrovoľne. Celkom teda odišlo 11.764 jednotiek (rodín), t. j. 44.129 osôb. Poznamenáva sa, že organizovanému náboru predchádzala dobrovoľná náborová akcia, ktorá však – ako je to vidieť z uvedeneho štatistického prehľadu – nemala veľkého úspechu.

Tento nábor previedol sa z 393 obcí zo 17 okresov južného Slovenska.

Rozvrstvenie náboristov podľa zamestnania a majetku je takéto: 5.128 rodín (22.096 osôb) bolo neroľníkov, ktorí zanechali len domy, celkom 3.056 domov. Ostatné rodiny pochádzali z drobných roľníkov, poľnohosp. a iných robotníkov a bolo ich celkom 4.482 rodín (19.544 osôb). Z týchto bolo 2.287 rodín (9.876 osôb) takých, ktoré vlastnili pozemky do výmery 1 k.j. Tieto rodiny zanechali 1.543 domov. Zbytok, počtom 2.190 rodín (9.664 osôb) boli také, ktoré vlastnili viac ako 1 k.j. pôdy. Tieto rodiny zanechali 2.003 domy. Náboristi zanechali teda na Slovensku celkom 6.602 domov a 14.149 k.j. pôdy. Na tento zanechaný majetok ustanovilo Povereníctvo soc. starostli-

vosti dôverníkov, ktorých úlohou bolo spravovať tento majetok. Celkom bolo ustanovených 2.767 dôverníkov v 260 obciach, v 16 okresoch južného Slovenska. Z tohoto počtu odišlo 427 dôverníkov, takže dnes zostáva 2.340 dôverníkov.

Vláda, zaoberajúc sa touto otázkou na svojom zasadnutí, konanom dňa 19. marca 1948, rozhodla, aby bola prevedená konfiškácia pôdohospodárskeho majetku, zanechaného na Slovensku osobami maďarskej národnosti, pridelenými na práce do českých zemí.

V dôsledku tohoto bola konfiškácia zanechaného pôdohospodárskeho majetku prevedená konfiškačnými komisiami podľa nar. č. 104/45 Zb. n. SNR, a to na základe materiálu, t. j. zoznamov dodaných Povereníctvom soc. starostlivosti a Osídľovacím úradom.

Skonfiškovaný majetok bol súčasne pridelený dôverníkom. Vlastnícke výmery boli vydané celkom 1.703 dôverníkom na 3.884 ha pôdy náborovej. Ostatnú použil Osídľovací úrad pre prídel presídlencom z Maďarska.

Náboristi, najmä tí, ktorí zanechali na Slovensku majetok od začiatku prejavovali snahu vrátiť sa na Slovensko. Svojvoľne opúšťali a opúšťajú i teraz pracovné miesta v Čechách a vracajú sa späť na Slovensko. V poslednom čase i hromadne. Pri tomto svojvoľnom neorganizovanom návrate dochádza k roztržkám medzi vracajúcimi sa náboristami a dôverníkmi, v mnohých prípadoch i k násilnostiam. Podľa doterajších zistení k roztržkám došlo asi v 23 obciach.

V Čechách je nateraz zamestnaných ešte 6.017 rodín, t. j. 23.606 osôb. Z toho chce tam zostať len 160 rodín, t. j. 523 osôb. Na Slovensko má podľa toho sa ešte vrátiť 5.857 rodín, t. j. 23.083 osôb.

Vláda, zaoberajúc sa otázkou úpravy niektorých pomerov osôb maďarskej národnosti z ČSR na svojom zasadnutí, konanom dňa 30. septembra 1948 rozhodla, že osoby maďarskej národnosti, ktoré znovu nadobudnú československé štátne občianstvo a konajú pracovnú povinnosť podľa dekrétu prezidenta republiky č. 88/45 Sb. budú z tohoto pracovného pomeru postupne uvoľňované do 1. mája 1949.

Aby toto uznesenie vlády mohlo byť realizované, Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy považuje za potrebné urobiť v tomto smere vhodné opatrenia.

Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy predovšetkým navrhuje, aby pre umiestňovanie vracajúcich sa náboristov bol vymenovaný zmocnenec z rezortu Povereníctva sociálnej starostlivosti, ktorý by koordinoval činnosť zúčastnených povereníctiev a iných úradov.

Pokiaľ ide o umiestňovanie vráťivších sa náboristov navrhuje sa robiť rozdiel medzi náboristami vráťivšími sa svojvoľne neorganizovane a medzi tými, ktorí sa vrátia organizovane. Ďalej je potrebné robiť rozdiel medzi tými, ktorí sa svojvoľne vrátili do 18. novembra t. r. a tými, ktorí sa vrátili, alebo vrátia svojvoľne po 18. novembri t. r. Toto rozčlenenie je potrebné u doteraz sa vráťivších osôb z dôvodov zaistenia poriadku v obciach, do ktorých sa vrátili a tak zamedziť prípadne predísť prípadným roztržkám.

Pokiaľ ide o umiestňovanie doteraz sa vráťivších náboristov, navrhuje sa tento postup:

1) Náboristi, ktorí sa vrátili do 18. novembra 1948 a ich majetky boli skonfiškované a pridelené, budú umiestnení Povereníctvom sociálnej starostlivosti do pracovného pro-

cesu na Slovensku po dohode s Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a Osídľovacieho úradu.

2) Náboristi, ktorí sa vrátili, poťažne vrátia po 18. novembri t. r., budú eskortovaní Povereníctvom vnútra späť do Čiech po dohode s Povereníctvom sociálnej starostlivosti, Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a Osídľovacieho úradu.

3) V odôvodnených prípadoch budú Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy umiestnení na pôde drobní náboristi už teraz, pred organizovaným náborom, ale len takí, ktorí vyčkávajú v Čechách na organizovaný návrat.

4) Podľa zásad uvedených pod bodom 1. až 3. bude sa prevádzať návrat náboristov i po 1. januári 1949, dokedy Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy urobí si presný plán na umiestnenie náboristov – roľníkov.

Na prevedenie veci Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy navrhuje Zboru povereníkov prijať toto:

U z n e s e n i e:

[...] ⁴⁸

Povereník: Dr. Faltán, v. r.

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 39, inv. č. 437, Zasadnutie Zboru povereníkov dňa 3. decembra 1948, kópia, strojopis

Összefoglalás: A magyar munkaerő toborzását Csehországba a 88/1945 sz. elnöki dekretum alapján 1946. november 19. és 1947. február 22. között hajtották végre. Összesen 41 640 személy munkába állítására került sor, a 2489 önkéntessel együtt számuk 44 129. A toborzást Dél-Szlovákia 17 járásának 393 községében végezték. A toborzottak 6602 lakóházat és 14 149 katasztrális hold földet hagytak hátra Szlovákiában, vagyonuk az abba betelepült szlovák bizalmiakra lett bízva. A kormány 1948. március 19-én vagyonuk elkobzásáról és a bizalmiaknak való átadásáról határozott: a toborzottak vagyonából 1703 bizalmi 3884 hektár földet kapott. A toborzottak önkényesen elhagyták munkahelyüket és hazatérnek, ahol összetűzésbe keverednek a bizalmiakkal. Csehországban jelenleg 23 606 toborzott tartózkodik, közülük 23 083 vissza kíván térni Szlovákiába. Az 1948. szeptember 30-i kormányhatározat szerint a csehszlovák állampolgárságot visszakapó magyarok 1949. május 1-ig visszatérhetnek Szlovákiába. Az 1948. november 18. előtt engedély nélkül hazatérteket, akik vagyonát elkobozták és kiutalták, Szlovákia más területein kell munkába állítani. Az 1948. november 18. után hazatérteket vissza kell toloncolni Csehországba.

48 Návrh na uznesenie neuverejňujeme, ten je totožný s prijatým uznesením Zboru povereníkov zo dňa 3. decembra 1948. (Pozri dok. č. 28.)

Pozsony, 1948. december 1. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának második üléséről, amelyen véglegesítették a magyar nyelvű pártlap kiadásával kapcsolatos kérdéseket.

Bratislava 1. december 1948. Záznam o druhej schôdzke Maďarskej komisie, na ktorej definitívne upravili otázky súvisiace s vydávaním časopisu strany v maďarskej reči.

Z á z n a m

o II. schôdzke, konanej dňa 1. decembra 1948 na Povereníctve vnútra v prítomnosti súdruhov Štefana M a j o r a, Štefana F á b r y h o, L ő r i n c z a, K u g l e r a a Dr. Okáliho. Súdruh R a b a y sa ospravedlnil pre chorobu.

Komisia prerokovala otázky súvisiace s vydávaním stranického časopisu a v tejto veci súdruhovia referovali takto:

1) S. Lőrincz referuje, že časopis má mať názov „Új Szó“.

2) Žiadosť o povolenie bola predložená na Povereníctvo vnútra 30. novembra 1948. Rozhodnutie vyurguje dňa 2. XII. 1948 s. Dr. Okáli.

3) Vo veci splynutia časopisu „Jó Barát“ v Prahe s časopisom „Új Szó“ je komisia toho názoru, aby časopis „Jó Barát“ po odchode náboristov z Čiech vydávaný nebol, keďže záujem Strany je, aby bol vydávaný jeden časopis dobrej úrovne.

Komisia prosí, aby prípadné zariadenie administrácie „Jó Barát“ bolo prenechané novému časopisu, keďže tento začína od piky.

4) Ohľadom členov redakcie na návrh s. Baššovanského politickým redaktorom má sa stať s. Bojsza, zamestnaný predtým v Dunajplavbe v Bratislave.

Z redakcie časopisu „Týždeň“ uvoľní s. Dr. Husák redaktora Hargitaiho.

Z časopisu „Index“ má byť uvoľnený redaktor Feder Mayer, ktorého však treba najprv preveriť.

S. Zoltán Fábry, Štós, je ochotný spolupracovať len ako externý spolupracovník a viesť rubriku literárnej kritiky.

S. Schulz z Paríža odpoveď ešte nedal.

5) Súčasne bolo predložené zrkadlo I. čísla časopisu.

Dr. Okáli upozorňuje, že časopis má sa zaoberať s právnymi otázkami, vzťahujúcimi sa na riešenie štátoprávneho postavenia Maďarov na Slovensku a v I. čísle časopisu mal by byť uverejnený preklad zák. 245/48 s príslušným komentárom, nakoľko maďarské obyvateľstvo o tomto zákone nie je informované, pričom nadobudnutie štátneho občianstva je podmienené zložením sľubu dľa ods. 1. § 1. cit. zákona do 90 dní, a to od 17. novembra 1948.

Súdruh Major referoval vo veciach administrácie:

a) Časopis má výhľad, že pre administráciu obdrží miestnosti red. čas. „Týždňa“ na Stalinovom námestí, ktoré sa majú v dohľadnej dobe uvoľniť,

b) zaisťil 5 zamestnancov pre administráciu a ohľadom prednostu administrácie rozhodne sa v týchto dňoch.

c) vo veci zariadenia oznamuje, že časopisu bola uvoľnená kancelária zariadenia. Nemôže však obdržať písacie stroje a počítačový stroj.

Dr. Okáli prehlasuje, že sa pokúsi tieto stroje zadovážiť.

d) Komisia žiada, aby strana pre začiatok uvoľnila zálohu cca 1.000.000.- Kčs na kancelárske zariadenie, platy a náklad na prvých 8 číslach časopisu.

Súhlas s. Širokého zadováži 2. XII. Dr. Okáli.

e) Maďarskí súdruhovia komisie žiadajú, aby bol vydaný najjednoduchší plagát, ktorým by sa maďarské obyvateľstvo upozornilo na vydávanie časopisu.

Súhlas zadováži Dr. Okáli od s. Širokého.

6) Maďarskí súdruhovia upozorňujú na to, že SOR chce vydávať z Maďarska tiež maď. časopis „Munka“, ktorý má mať zábavný charakter a do ktorého majú byť údajne pribratí meštiacki maďarskí redaktori, ako Rehorovszky, Egri Viktor, atď., ba dokonca pomýšľajú s povolaním Schulz Náciho z New Yorku.

Komisia jednohlasne stavia sa proti tomu, aby okrem časopisu „Új Szó“ bol vydávaný iný maďarský časopis a najmä so zamýšľaným zameraním.

Dr. Okáli komisiu informuje, že Strana sa rozhodla pre vydávanie len jedného časopisu.

Otázka kolportáže:

Súdruh Kugler referuje v tom zmysle, že s. Rabay dôverníkov, resp. kolportérov v jednotlivých okresoch a obciach nezískal. Poukazuje na to, že s. Moško ohľadom získania kolportérov prehlásil, že na to je dosť času.

7) Komisia zaoberala sa na dotaz niektorých súdruhov s právnym postavením reslovakizantov a osôb určených na výmenu dľa zákona 145/46 Sb. vzhľadom na ustanovenie ods. 3 § 1 z. 245/48 Sb.

Dr. Okáli v tomto smere informuje Komisiu, že reslovakizanti majú právne nároky „ex tuc“, t. j. napríklad baníci v Rožňave majú nárok na doplatok na ich starobné, penziu, atď.

Otázka má byť vyriešená i Zborom povereníkov – ak sa tak už nestalo.

Vo veci osôb, ktoré majú takzv. biele lístky, informuje, že výmena končí dňom 31. decembra 1948, v dôsledku čoho príslušný orgán, t. j. českoslov.- maď. ZK určí tento deň ako takzv. „Stichtag“, ktorým zaniká právna účinnosť bielych lístkov a právo výhod rezultujúcich z rozhodnutia č. 7 ZK.

8) S. Fábry oznamuje, že oblasť tajomníka Strany v Rimavskej Sobote povolil, aby v okrese Šafárikovo (Tornaľa) konali sa informačné schôdzky maďarských súdruhov.

Na túto okolnosť má byť upozornený organizačný sekretariát, čo zariadi s. Fábry, keďže stranícke schôdzky by mali byť zásadne spoločné pre maďarských i slovenských súdruhov.

9) Maďarskí súdruhovia navrhujú, aby sa konalo školenie maďarských členov.

V tomto smere treba dožiadať kult.-propagač. odd. – s. Šefránka.

V Bratislave dňa 1. decembra 1948.

Povereník vnútra: Dr. Okáli

SNA, PV-sekr., kart. 193, č. 236/48 sek., originál, strojopis⁴⁹

⁴⁹ Dokument bol publikovaný v práci Popély, Árpád: A Magyar Bizottság... c. d., s. 95 – 97.

Összefoglalás: Lőrincz elvtárs közlése szerint a lap címe *Új Szó* lesz. A bizottság a *Jó Baráttal* kapcsolatban azon a véleményen van, hogy a toborzottak hazatérése után már ne jelenjen meg. A lap politikai szerkesztője Bašťovanský elvtárs javaslatára Bojsza elvtárs lesz. Fábry Zoltán csak külső munkatársként hajlandó együttműködni. Major elvtárs beszámolt az adminisztrációs kérdésekről. A bizottság kéri, hogy a párt 1 millió koronával támogassa a lap elindításával kapcsolatos költségeket, s engedélyezze a magyar lakosságot a lap megjelenéséről tájékoztató plakát kiadását. A bizottság azzal kapcsolatban, hogy a Szlovák Szakszervezeti Tanács *Munka* címmel egy magyar szakszervezeti lapot kíván megjelentetni, ellenzi, hogy az *Új Szón* kívül más magyar nyelvű lap is megjelentessen. A lap terjesztésével kapcsolatban Kugler elvtárs közli, hogy Rabay elvtársnak még nem sikerült terjesztőket szereznie. A bizottság a reszlovakizáltak és a lakosság-cserére kijelöltek jogi helyzetével is foglalkozott.

28

Pozsony, 1948. december 3. A Megbízottak Testületének határozata a magyar nemzetiségű munkaerő hazatéréséről Csehszágából és szlovákiai elhelyezésük alapelveiről.
Bratislava 3. december 1948. Uznesenie Zboru povereníkov o návrate pracovných síl maďarskej národnosti z Čiech, o zásadách ich umiestňovania na Slovensku.

Návrat pracovných síl maďarskej národnosti z Čiech

Zbor povereníkov po vypočutí správy povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy,⁵⁰ podloženej prípisom jeho rezortu č. 68.352/48-V/B-3, vo veci návratu pracovných síl maďarskej národnosti z českých krajín uznáva sa

1) zmocniť povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy prevedením celej akcie návratu osôb maďarskej národnosti, ktoré boli prikázané na prácu do Čiech a chcú sa vrátiť na Slovensko po uvoľnení z pracovnej povinnosti v českých krajinách. Pre túto akciu určuje sa trojčlenná komisia, zložená zo zástupcov povereníctiev pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, vnútra, sociálnej starostlivosti na čele s povereníkom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy.

2) aby osoby maďarskej národnosti, prikázané na prácu v českých krajinách, ktoré nadobudnú československé štátne občianstvo podľa zákona č. 245/1948 Sb., chcú sa vrátiť na Slovensko a budú uvoľnené z pracovnej povinnosti v českých krajinách, umiestili sa na Slovensku podľa týchto zásad:

a) návrat, poľažne premiestnenie náboristov z Čiech späť na Slovensko uskutoční sa organizovaným spôsobom. S takýmto prevádzaním návratu má sa započatť zásadne 2. januára 1949.

b) Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy postará sa o umiestenie náboristov – roľníkov, ktorých majetok bol skonfiškovaný a pridelený, na iných vhodných majetkoch.

⁵⁰ Pozri dok. č. 26.

c) Povereníctvo sociálnej starostlivosti postará sa o umiestnenie náboristov – neroľníkov, ktorých majetok bol skonfiškovaný a pridelený, začlenením do práce kdekoľvek na Slovensku.

d) Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy spolu s Povereníctvom sociálnej starostlivosti tých náboristov, ktorých majetok nebol skonfiškovaný a nebol pridelený, poťažne bol skonfiškovaný, avšak nepridelený, umiesti na ich pôvodné majetky.

e) Povereníctvo sociálnej starostlivosti vypracuje presný plán začlenenia neroľníckych náboristov do pracovného procesu najmä podľa potrieb 5RP a predloží ho do 10 dní zmocnencovi, poťažne pokiaľ by boli potrebné uznesenia, tiež Zboru povereníkov.

f) pri prevádzaní návratu náboristov z Čiech v prvom rade majú sa organizovane vrátiť maloroľníci, aby jarné práce mohli započat' na svojom majetku, pridelenom Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy.

g) povereník vnútra uloží okresným a miestnym správnym komisiám, bezpečnostným orgánom, aby všetci náboristi, ktorí sa už vrátili z Čiech, sa riadne prihlásili a aby im tiež normálne nároky na vyživovanie podľa platných predpisov (lístky) boli poskytnuté.

3) aby osoby maďarskej národnosti, prikázané na práce v českých krajinách, ktoré svojvoľne opustili pracovné miesta a vrátili sa späť na Slovensko, umiestili sa takto:

a) náboristi, ktorí sa vrátili do 18. novembra t. r. bez predchádzajúceho uvoľnenia z pracovnej povinnosti a ich majetky boli skonfiškované a pridelené, budú umiestení Povereníctvom sociálnej starostlivosti začlenením do práce kdekoľvek na Slovensku, pokiaľ nesedia na svojich vlastných majetkoch, nepridelených inej osobe.

b) náboristov, ktorí sa vrátili, poťažne sa vrátia po 18. novembri t. r. bez predchádzajúceho uvoľnenia z pracovnej povinnosti a ich majetky boli skonfiškované a pridelené, vyeskortuje späť do českých krajín Povereníctvo vnútra po dohode s Povereníctvom sociálnej starostlivosti, Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy Osídľovacím úradom.

4) uložiť Povereníctvu sociálnej starostlivosti, aby požiadalo Ministerstvo sociálnej starostlivosti o preplatenie všetkých výdavkov, spojených s prevedením návratu náboristov z Čiech späť na Slovensko.

Vykonajú: povereníci pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, vnútra, sociálnej starostlivosti.

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 39, inv. č. 437, Uznesenia zo zasadnutia X. Zboru povereníkov, konaného dňa 3. decembra 1948, originál, strojopis

Összefoglalás: A toborzottak hazatérésének megszervezése céljából a Földreform- és Földművelésügyi, a Szociálisügyi, valamint a Belügyi Megbízotti Hivatal képviselőiből álló háromfős bizottság jön létre a földművelésügyi megbízott vezetésével. A csehszlovák állampolgárságot visszakapó s hazatérni szándékozó magyarokat a következő alapelvek szerint helyezték el: Hazatérésük szervezett módon, 1949. január 2-án kezdődjön. Azokat, akik vagyonát elkobozták és kialtatták, más birtokon kell elhelyezni, és Szlovákia más területein kell elhelyezni. Akik vagyonát nem kobozták el vagy nem utalták ki, visszatérhetnek saját vagyonukba. Elsősorban a kisgazdákat kell hazaszállítani, hogy a tavaszi munkákat már új birtokukon kezdhessék el. Az önkényesen hazatérteket a követ-

kező elvek szerint kell elhelyezni: az 1948. november 18. előtt hazatérteket, akik vagyont elkobozták és kiutalták, Szlovákia más területein kell munkába állítani, hacsak nem a saját ki nem utalt birtokukon tartózkodnak. Az 1948. november 18. után hazatérteket, akik vagyont elkobozták és kiutalták, vissza kell toloncolni Csehszországba.

29

Pozsony, 1948. december 8. Az SZLKP KB Titkárságának a párt járási és területi titkárságaihoz intézett körlevele, amelyben értesíti őket az *Új Szó* című hetilap megjelenéséről.

Bratislava 8. december 1948. Obežník Sekretariátu ÚV KSS okresným a oblastným sekretariátom strany, v ktorom ich informuje o vydávaní týždenníka *Új Szó*.

Komunistická strana Slovenska,
sekretariát Ústredného výboru

Bratislava, dňa 8. XII. 1948

Všetkým okresným a oblastným sekretariátom!

Vážení súdruhovia,

na základe uznesenia ÚV KSS vyjde v najbližších dňoch týždenník v maďarskom jazyku pod názvom „Új Szó“, ako orgán KSS. Úlohou tohto časopisu bude viesť našich maďarsky hovoriacich občanov k správnej ceste k socializmu, informovať ich o úlohách triedneho boja za dnešných pomerov a mobilizovať ich k splneniu päťročného plánu, vyživovacích úloh, atď.

Máme záujem na tom, aby tento časopis sa dostal do rúk maďarských pracujúcich vrstiev a preto chceme organizovať jeho kolportáž v prvom rade cestou kolportérov z radov maďarských súdruhov a antifašistov.

Žiadame Vás, aby ste podporovali ich prácu v záujme rozšírenia časopisu „Új Szó“ medzi maďarskými robotníkmi, malými a strednými roľníkmi.

Treba poveriť jedného súdruha z predsedníctva okresného výboru, ktorý pozná maďarských antifašistov v okrese tým, aby urobil zoznam aktívnych maďarských pracovníkov na závodoch a po dedinách, ktorí by prišli do úvahy ako kolportéri pre nový časopis. Týmto maďarským súdruhom alebo antifašistom treba zaslať pripojený obežník.

Súdruhovia, ktorí preberajú kolportáž nového časopisu majú sa spojiť priamo s administratívou, Bratislava, Jesenského 12, odkiaľ dostanú podrobné inštrukcie.

Odporúčame Vám, aby ste vyhľadali v sídle okresu jedného schopného maďarského súdruha, ktorý by prevzal organizovanie kolportáže. Meno tohoto súdruha oznámte Ústrednému sekretariátu (organizačné oddelenie), aby sme mohli mu poslať podrobné inštrukcie.

Prvé číslo časopisu má vyjsť 15. decembra t. r.

So súdružským pozdravom

SNA, KSČ po roku 1945, kart. 16, inv. č. 289, Obežník sekretariátu ÚV KSS o vydávani týždenníka v maďarskom jazyku „Új Szó“, kópia, strojopis

Összefoglalás: A legközelebbi napokban az SZLKP KB határozata alapján *Új Szó* címmel magyar nyelvű hetilap jelenik meg, amely a párt lapja lesz. Érdeünk, hogy a lap a magyar munkásrétegek kezébe kerüljön, ezért a magyar antifasiszták útján meg akarjuk szervezni a terjesztését. Kérünk benneteket, hogy az *Új Szónak* a magyar munkások, kis- és középparasztok közötti terjesztése érdekében támogassátok a munkájukat. Meg kell bízni egy elvtársat a járási pártbizottság elnökségéből, aki ismeri a járás magyar antifasisztáit, hogy állítsa össze a lap terjesztésénél szóba jöhető magyarok névjegyzékét. Javasoljuk, hogy a járási székhelyen keressetek egy rátermett magyar elvtársat, aki átvehetné a terjesztés megszervezését. A lap első számának december 15-én kell megjelennie.

30

Pozsony, 1948. december 9. Daniel Okáli belügyi megbízott javaslata a szlovákiai magyarok nemzetiségi viszonyainak rendezésére.

Bratislava 9. december 1948. Návrh povereníka vnútra Daniela Okáliho na riešenie národnostných pomerov Maďarov na Slovensku.

N á v r h

na riešenie národnostných pomerov Maďarov na Slovensku

1) Otázka takzv. Anyásov

Dľa prevedeného sčítania na jar 1948 cestou ONV nachádza sa na Slovensku 526 osôb takzv. Anyásov. Z toho 130 osôb reslovakizovalo. Ohľadom zvyšku 396 navrhujem vzhľadom na súhlas Min. zahr. vecí:

- a) Robotníci – členovia strany – majú byť ponechaní na území ČSR.
- b) Osoby, žijúce v miešanom manželstve so Slovenkou, alebo osobou slovanskej národnosti majú byť ponechané na území ČSR.
- c) Ostatné osoby vyhostené do Maďarska.

Maďarská vláda dodnes sa ohľadom týchto nevyjadrila.

2) Otázka reslovakizantov.

Činnosť ústrednej reslovakizačnej komisie v Bratislave bude skončená do 31. decembra 1948. Dľa správy Reslovakizačnej komisie k 1. dec. 1948 bolo kladne vybavených žiadostí ohľadom 344.609 osôb.

Navrhujem, aby reslovakizanti boli do dôsledkov považovaní za Slovákov.

3) Osoby, ktorým nebude udelené čl. štát. obč. dľa zák. 245/48 Sb. z. a n.

a) Prvý zoznam týchto osôb bol vyhotovený v mesiaci auguste za súčinnosti OŠB, okresných vedení KSS, OAV a ONV. Vykazoval 4.761 rodín. Tento zoznam bol kontrolovaný v mes. okt. 1948 za súčinnosti tých istých zložiek, ale pod vedením maďarských

súdruhov Štefana Majora, Júliusa Lőrincza, Františka Rabayho, Štefana Fábryho, Jána Kuglera. Počet rodín bol znížený na 2.009 + 1.001 rodín, ktoré navrhoval III. odbor Povereníctva vnútra.

b) Nakoľko zoznam nezodpovedá všetkým náležitostiam, najmä chýbajú dôvody ohľadom „ťažkého previnenia“, prepracovaním a superkontrolou zoznamu bol poverený pod osobnou zodpovednosťou prednosta B/ sekcie s. Kukan, ktorý priamo v obciach s 20 členmi OŠB Bratislava prevádza superkontrolu. Zoznam má byť vyhotovený do 10. dec. 1948. Ohľadom týchto osôb, nakoľko sa jedná o osoby politicky závadné, navrhujem nasledovné:

1) V zmysle zák. 52/35 Sb. z. a nar. a v zmysle príslušného obežníka Povereníctvu vnútra, dekrétu 88/45 Sb. a zák. 175/48 Sb. prikázať týmto osobám pobyt v českých zemiach a zaradiť ich do práce.

2) Ich majetok skonfiškovať dľa dekrétu 108/45 Sb. z. a nar.

3) Skonfiškovaný majetok použiť pre vnútornú kolonizáciu, alebo pre reemigrantov z Juhoslávie.

4) Otázka takzv. náboristov:

Bola vyriešená stranou a právne formulovaná Zborom povereníkov dňa 3. decembra 1948 č. 30.007/1948-I.⁵¹

5) Školské požiadavky:

Návrh mal vypracovať s. povereník školstva Novomeský.

6) Kultúrne požiadavky:

a) Schválenie vydávania týždenníka „Új Szó“, ktorý dľa pokynu s. Širokého má byť vydávaný Nakladateľstvom „Pravda“, 1. číslo nákladom 50.000 exemplárov v rozsahu 8 strán, kolportovaný v okresoch a obciach, kde žijú Maďari, a to kolportérmi a zásadne na objednávku atď.

b) Vydanie brožúriek atď., ktoré prevedie s. Dr. Pavlík, ako povereník osvet.

c) Zriadenie kultúrneho spolku. Návrh má vypracovať kult. prop. odd. strany s. Šefránek za súč. maď. komisie zriad. pri ÚS KSS.

d) Povoľiť školenie maďarských detí v Maďarsku, čo sa i nateraz v menšom meradle prevádza.

e) Povoľiť recipročne vykonávanie kultúrnej práce, ako je to navrhované pre Slovákov v Maďarsku.

7) Politické požiadavky:

a) Zriadiť politické školenie pre maďarských súdruhov, školenie by malo byť zamerané súčasne i na vyškolenie funkcionárov národných výborov. Previesť má kult.-prop. odd. za súčinnosti maďarskej komisie.⁵²

V Bratislave dňa 9. decembra 1948

SNA, ÚV KSS - Predsedníctvo, kart. 789, Problémy súvisiace s riešením postavenia osôb maďarskej národnosti, originál, strojopis

⁵¹ Pozri dok č. 28.

⁵² Návrhy D. Okáliho boli prerokované a s určitými zmenami schválené na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS dňa 9. decembra 1948. (Pozri dok. č. 31.)

Összefoglalás: 1. Az ún. anyások kérdése. Szlovákiában 526 ún. anyás tartózkodik. Javasolom, hogy a 396 nem reszlovakizált közül a munkások és a vegyes házasságban élők Csehszlovákiában maradhassanak, a többit ki kell utasítani Magyarországra. 2. A reszlovakizáltak kérdése. 1948. december 1-jéig 344 609 személy kérelmét bírálták el pozitívan. Javasolom, hogy a reszlovakizáltakat következetesen szlovákoknak tekintsük. 3. A csehszlovák állampolgárságot vissza nem kapó személyek első jegyzéke augusztusban készült el, s 4761 családot tartalmazott. Ezt a magyar elvtársak közreműködésével átellenőriztük, s számuk 2009-re, valamint a Belügyi Megbízotti Hivatal által javasolt 1001 családra csökkent. Mivel többüknél hiányzik bűnösségük bizonyítéka, a jegyzék további pontosítást igényel. Javasolom ezek Csehországba telepítését, vagyonuk elkobzását és szlovákoknak adását. 4. A toborzottak kérdését a Megbízottak Testülete december 3-án rendezte. 5. Az iskolaügyi kérdésekkel Novomeský megbízott foglalkozik. 6. Kulturális követelmények: Jóváhagyni az *Új Szó* című hetilap kiadását, kulturális egyesület létesítését, a magyar gyermekek magyarországi iskoláztatását. 7. Politikai követelmények: A magyar elvtársak számára politikai iskolázást szervezni.

31

Pozsony, 1948. december 9. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar nemzetiségű személyek helyzetének rendezésével kapcsolatos problémákról.

Bratislava 9. december 1948. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o problémoch súvisiacich s riešením postavenia osôb maďarskej národnosti.

Problémy, súvisiace s riešením postavenia osôb maďarskej národnosti

1. Schvaľujú sa návrhy s. Okáliho⁵³ s určitými zmenami.

ad 1. Tieto osoby nemôžu podľa zákona o čl. štátnom občianstve toto občianstvo dostať a sú cudzincami.

ad 3. Všeobecne sa schvaľuje, s tým, že treba individuálne skúmať každý prípad, v ktorom sa neudelí štátne občianstvo a zadeliť každého podľa jeho kvalifikácie na vhodné miesto. Počet osôb, ktorým sa neudelí štátne občianstvo nemá byť veľký. Pri konfiškácii majetku nepostupovať na základe nacionálnej diskriminácie.

ad 4. Otázka bola pridelená ZP na konkretizovanie.

ad 5. Poveriť s. Novomeského, aby spolu so sekretariátom vybral ľudí, ktorí by po určitom školení mohli vyučovať na maďarských školách. Tak isto preskúmať prípady učiteľov, ktorí boli za horthyovského režimu prenasledovaní.

ad 6. Rozšíriť maďarskú komisiu o s. Novomeského, s. Pavlíka, prípadne iných súdruhov a poveriť ju organizovaním kultúrnej organizácie Maďarov.

2. Pozvať so súhlasom maďarskej strany Slovákov – verejných činiteľov na Slovensko.

53 Súčasťou návrhov D. Okáliho okrem návrhu uverejneného v dok. č. 30 bol aj Návrh na riešenie národnostných požiadaviek Slovákov v Maďarsku.

3. Žiadať pretvorenie Zväzu Slovanov na kultúrnu organizáciu Slovákov.
4. Na požiadanie maďarskej vlády, vyslať do Maďarska slovenských učiteľov, ak je to možné urobiť bez reciprocity.

SNA, ÚV KSS - Predsedníctvo, kart. 789, Zápis zo zasadnutia Predsedníctva ÚV KSS zo dňa 9. decembra 1948, originál, strojopis

Összefoglalás: Bizonyos módosításokkal jóváhagyjuk Okáli elvtárs javaslatait. Ad 1. Ezek a személyek nem kaphatnak csehszlovák állampolgárságot. Ad 3. Minden egyes esetet egyénileg kell megvizsgálni. Az állampolgárságot nem kapók száma ne legyen magas. Ad 4. A kérdést a Megbízottak Testülete konkretizálja. Ad 5. Novomeský elvtárs a Titkársággal együttműködve válassza ki azokat a személyeket, akik bizonyos átképzés után a magyar iskolákban taníthatnának. Ad 6. A Magyar Bizottságot ki kell egészíteni Novomeský és Pavlík megbízottal és meg kell bízni a magyar kulturális szervezet megszervezésével. A magyar fél hozzájárulásával meg kell hívni a szlovák közéleti személyiségeket Szlovákiába. Igényelni kell a Szlovák Antifasiszta Frontjának szlovák szervezetté való átalakítását. A magyar kormány kérésére szlovák tanítókat kell küldeni Magyarországra, de lehetőleg nem kölcsönösségi alapon.

32

Pozsony, 1948. december 9. Ondrej Pavlík tájékoztatásügyi és népművelési megbízott jelentése a kulturális és népművelési intézkedésekről Szlovákia déli területén.
Bratislava 9. december 1948. Správa povereníka informácií a osvety Ondreja Pavlíka o kultúrnych a osvetových opatreniach na južnom území Slovenska.

Bratislava, 9. decembra 1948.

Úradu Predsedníctva Zboru povereníkov

v Bratislave.

V zmysle uznesenia Zboru povereníkov zo dňa 3. decembra 1948, bodu III/13 podávam správu o stave a programe osvetovej činnosti na južnom území Slovenska.

Správa o kultúrnej a ľudovýchovnej práci na južnom Slovensku

V osvetovej práci na južnom Slovensku začalo v jeseni t. r. nové obdobie. Od osloboodenia až do rozhodnutia vlády vyriešiť pomery občanov maďarskej národnosti venovala sa v kultúrnej a ľudovýchovnej práci pozornosť len slovenskému obyvateľstvu, res-

pektíve slovenským záujmom. V tomto prechodnom období, kedy sa počítalo s výmenou maďarského obyvateľstva, rozvinula štátna osvetová práca činnosť medzi pôvodným slovenským obyvateľstvom, kolonistami zo severných častí, presídľencami ako tiež tými, ktorí sa pri reslovakizácii vrátili k slovenskej národnosti. Maďarské obyvateľstvo pokiaľ samo neprejavilo záujem, ostávalo bokom, nezúčastňovalo sa na kultúrnom živote. Prirodzene s ním často i značná časť reslovakizantov. Nositeľmi osvetovej práce boli poväčšine štátni zamestnanci preložený po oslobodení zo severného územia. Boli to národné výbory, správne komisie, odborové organizácie, politické strany, Slovenská liga, Matica slovenská, ktoré v rámci svojej pôsobnosti a organizačnej práce usporadúvali kultúrne podujatia. Hlavná ťarcha osvetovej práce bola však na slovenských školách a učiteľoch. I osvetoví inšpektori organizovali a vykonávali – a tento stav trvá dodnes – skoro celú ľudovýchovnú prácu prostredníctvom učiteľov. Štátna osvetová, a vtedy súčasne i školská správa, hneď od počiatku venovala tomuto územiu zvýšenú pozornosť. Na južnom Slovensku boli intenzívne organizované tzv. reslovakizačné kurzy, osvetové školy, so zvýšenou mierou zakladané a dopĺňované knižnice, organizované ochotnícke a spevácke združenia a pod. O rozsahu tejto práce môžeme si urobiť predstavu, keď si uvedomíme, že len v minulom zimnom období bolo usporiadaných 550 reslovakizačných kurzov, ktorými prešlo 34.448 obyvateľov. Prirodzene, celková situácia na južnom Slovensku, menovite zdĺhavý proces reslovakizácie a výmeny obyvateľstva tvorili veľmi nepriaznivé podmienky pre systematickú osvetovú prácu. Netreba tiež podotýkať, že v tomto období osvetová práca mala často protimaďarské zafarbenie.

Druhé obdobie osvetovej práce na južnom Slovensku začalo v jeseni tohoto roku. Od 30. septembra do 2. októbra bola v Bratislave celoslovenská porada osvetových inšpektorov, na ktorej boli prerokované zásadné úlohy ľudovýchovej práce s obzvláštnym zreteľom na februárové víťazstvo pracujúceho ľudu, ako tiež so zreteľom na aktuálne, politické, hospodárske, sociálne a kultúrne otázky v danej etape ľudovodemokratickej spoločnosti. Na tejto konferencii osobitná pozornosť venovala sa tiež osvetovej práci na južnom Slovensku. Osvetoví inšpektori boli informovaní o chystanej úprave občianskych a politických práv občanom maďarskej národnosti. Súčasne boli s nimi prediskutované kultúrne ľudovýchové problémy súvisiace s týmto faktom a vynesené základné inštrukcie pre ich prácu v nasledujúcom období. Bolo zdôraznené, že priznaním občianskych a politických práv občanom maďarskej národnosti neprestávajú ich povinnosti voči slovenskému obyvateľstvu žijúcemu na tomto území. Naopak, bude treba pri dokončovaní výmeny obyvateľstva a postupnom ustáľovaní pomerov vyvinúť ešte intenzívnejšiu osvetovú činnosť s ohľadom na presídľencov a reslovakizantov. pritom bolo však zdôraznené, že treba veľmi aktívne z ľudovýchovej práce vylučovať prvky nacionálnej neznášanlivosti a protimaďarského postoja. V inštrukciách bolo poukázané, ako v ľudovodemokratickej a socialistickej spoločnosti tvoria sa základné predpoklady pre vyriešenie národnostných trení a sporov a tým i možnosť spolupráce a solidárnosti ľudí rozličných národností. Ako dôležitá smernica pre celú osvetovú prácu bola zdôraznená úloha vytvárať nový typ slovenského vlastenca zbaveného tradičnej protimaďarskej nenávisťi.

V ďalších uzneseniach konferencie prevzali osvetoví inšpektori záväzok starať sa i o ľudovýchové potreby občanov maďarskej národnosti. Bolo zdôraznené, že pri umožňovaní a rozvíjaní kultúrnej a osvetovej činnosti v tomto smere majú intenzívne potierať všetky prejavy starého maďarského šovinizmu a revizionizmu. Majú sa starať, aby do

tejto práce neprenikli nacionalistické elementy a aby žiadne kultúrne podujatie pre maďarské obyvateľstvo nepodnecovalo nacionálnu neznášanlivosť. Za základnú úlohu bolo postavené pestovať vedomie príslušnosti občanov maďarskej národnosti k ľudovodemokratickej Československej republike. Osvetovým inšpektorom bol zdôraznený veľký medzinárodný a štátny, národný význam ich práce, ktorou sa zaslúžia o skorú konsolidáciu pomerov na tomto území.

V inštrukciách bolo tiež poukázané na veľké možnosti ľudovýchovnej práce v zmysle odstraňovania nacionálnej neznášanlivosti cestou masových organizácií pracujúceho ľudu.

Na základe uznesení bratislavskej konferencie konali sa v mesiaci októbri vo všetkých okresoch často aj okresoch južného Slovenska okresné konferencie osvetových referentov z jednotlivých obcí. Na mnohých z nich zúčastnili sa aj zástupci masových a politických organizácií. Na týchto konferenciách za vedenia okresného osvetového inšpektora prerokovali sa uznesenia bratislavskej konferencie a bol vypracovaný plán ľudovýchovnej práce pre nasledujúce obdobie v okresnom meradle. Na základe tohoto vypracovali osvetoví referenti miestny ľudovýchovný program, ktorý schválil okresný osvetový inšpektor (Okresná osvetová rada).

Treba podotknúť, že ako osvetoví inšpektori tak aj osvetoví referenti prijali nový kurz našej štátnej politiky voči občanom maďarskej národnosti so značnými obavami. Obávajú sa, či takýmto spôsobom nebudú zotreté výsledky ich práce a či nie dosť uvedomelé vrstvy presídlencov a reslovakizantov, zvlášť tam, kde žijú v menšine, nebudú ďalej odnárodňované. V celku si však osvojili celkovú líniu ľudovýchovnej práce. Dosiaľ neboli sťažnosti, že by z ich strany podnecovala sa nacionálna neznášanlivosť. Treba podotknúť, že ako medzi osvetovými inšpektormi tak aj osvetovými referentmi prebieha tejto jesene široké politické školenie, jednak cestou politickej organizácie, jednak cestou osobitných škôl. pri tomto školení bol položený dôraz na národnostnú otázku.

Po uznesení vlády zo dňa 30. septembra t. r. rysujú sa dve koľaje kultúrnej a ľudovýchovnej práce na južnom Slovensku. Osobitne si treba všímať potreby ľudovýchovy medzi obyvateľstvom slovenským a osobitne medzi obyvateľstvom maďarským a potom z jednotného štátneho hľadiska všetku prácu koordinovať. Čo sa týka slovenského obyvateľstva, tu predovšetkým treba zintenzívniť všetku kultúrnu a ľudovýchovnú prácu. Slovenské obyvateľstvo na juhu má heterogénne zloženie. Popri pôvodnom slovenskom obyvateľstve sú tu skupiny kolonistov, presídlencov z rozličných štátov a značné masy reslovakizantov. Medzi týmito skupinami často vládne antagonizmus a vzájomné hašterenie posilňujúce sa z rozličnej náboženskej príslušnosti. Národné a politické uvedomenie je všeobecne nízke a niekedy i žiadne. Menovite u reslovakizantov pozorovať značné kolísanie. prvoradou úlohou osvetovej služby je podchytiť, zjednotiť a intenzívne vzdelávať všetky tieto vrstvy a vypestovať u nich jednotné vedomie národnej príslušnosti a súčasne s tým vlastnosti uvedomelého občana ľudovodemokratickej Československej republiky. Poverenie informácií a osvety, uvedomujúc si túto úlohu, venuje zvýšenú pozornosť južnému Slovensku a podniká tu okrem normálnej ľudovýchovnej práce aj osobitné kultúrno-osvetové podujatia a akcie. Popri normálnych osvetových kurzoch ako sú napr.: kurzy varenia a šitia, kurzy zdravotné, roľnícke, ovocinárske, včelárske, jazykové a pod. a popri normálnych osvetových školách s politickým a všeobecne vzdelávacím zameraním, organizujú sa na slovenskom juhu osobitné ľudové kurzy jazyka slo-

venského, ktoré sú spojené s výchovou štátoobčianskou a národnou. Do týchto kurzov, ktoré sú usporiadané na základe presných organizačných smerníc a v ktorých sa postupuje podľa jednotnej osnovy (osobitne pre začiatníkov a osobitne pre pokročilých) hlásia sa často i občania maďarskej národnosti so snahou osvojiť si štátnu reč. Kurzy sú rozpočítané na sto vyučovacích hodín a 50 kurzových večerov. Celkový počet dosiaľ zriadených kurzov nie je ešte známy, akcia ich zakladania ešte pokračuje. Pre tieto kurzy bola zostavená osobitná učebnica slovenčiny „Hovorím po slovensky“, určená špeciálne pre potreby tých, ktorí vedľa po maďarsky a učia sa po slovensky.

Veľkú dôležitosť pri výchove obyvateľstva na južnom Slovensku zastávajú ochotnícke divadlá. Preto Povereníctvo informácie a osvety so zvýšenou mierou podnecuje zakladanie ochotníckych združení na tomto území a venuje zvýšené dotácie, subvencie na zriadenie ochotníckych scén. Tak isto podporuje i zakladanie rozličných speváckych a hudobných krúžkov. Podporuje tiež zájazdy ochotníckych združení zo severného územia na prinavrátené územie. I pri kinofikačnom pláne dbá sa na potreby južného územia; v prvom rade sem budú sa orientovať i pojazdné kiná.

Koncom tohto roku popri rozširovaní odbornej a politickej literatúry usiluje sa rozšíriť slovenskú knihu i darovaním. K Vianociam daruje dvadsaťtisícim rodinám presídlených a reslovakizovaných slovenský kalendár a pre školopovinné deti rozdáva rozprávkové knihy a detský mesačník „Slniečko“. Od nového roku pre 30.000 takýchto rodín bude zadarmo distribuovať týždenník „Náš národ“. I v budúcnosti hodlá darom alebo za zľavnenú cenu organizovane rozširovať slovenskú tlač na juhu.

Hlavným pomocníkom osvetovej práce na južnom Slovensku pre štátno-osvetovú službu stáva sa dnes Matica slovenská. Matica slovenská po zlúčení so Slovenskou ligou apo reorganizácii na základe zákona bude mať za jednu zo svojich hlavných úloh starať sa o kultúrne potreby Slovákov v pohraničí. V rámci Matice slovenskej v Bratislave bude vybudované osobitné stredisko pre túto činnosť, ktoré prevezme tiež starostlivosť o kultúrne potreby krajanov v zahraničí. Matica prevzala už týždenník Slovenskej ligy „Náš národ“ a vytvorí z neho časopis, ktorý rešpektujúc princípy ľudodemokratickej národnostnej politiky bude zameraný pre potreby južného Slovenska. Okrem toho i mesačník „Matičné čítanie“ bude preorientovaný obsahom i formou pre čitateľov južného Slovenska a bude zvlášť plniť funkciu popularizátorsko-vzdelávaciu. Matica slovenská bude prevádzať všetku svoju prácu na vidieku prostredníctvom svojich miestnych odborov. Aby sa urýchlilo zakladanie týchto odborov a správne usmernila ich činnosť, zavedie sa pri okresnom osvetovom inšpektorovi osobitný okresný matičný referent. Úlohou tohto bude v najkratšom čase založiť v každej obci južného Slovenska, kde žijú Slováci, miestny odbor a rozvinúť jeho činnosť. Matičné odbory majú sa stať centrami slovenského života v jednotlivých obciach. pri nich sa budú organizovať ochotnícke, spevácke a hudobné krúžky. Obzvláštna pozornosť bude sa venovať zakladaniu tzv. čitateľských krúžkov pri matici slovenskej, ktoré sa budú pravidelne schádzať i niekoľkokrát do týždňa. V týchto krúžkoch bude osobitný matičný pracovník prečítovať a komentovať časopisy a poskytovať súčasne občanom neznajúcim dostatočne štátnu reč i všeobecné informácie. matičné krúžky budú tiež rozširovať slovenské knihy a časopisy, ktoré dostanú buď od Matičnej centrály alebo od štátu za zľavnenú cenu alebo zdarma. Matičné krúžky budú prácu organizovať tak, aby obyvateľstvo prichádzalo do nich rado a cítilo všestrannú starostlivosť o svoje potreby. Pri matičných odboroch budú tiež

organizované rozličné popularizačné kurzy rozširujúce všeobecnú i odbornú vzdelanosť medzi Slovámi.

V mnohých obciach južného Slovenska už dnes pracujú maticné odbory. Aby sa táto práca urýchlila a zlepšila, vyšle Povereníctvo informácií a osvety budúci týždeň (12.-19. t. m.) väčšiu skupinu ľudovýchovných pracovníkov na južné Slovensko. Tohoto „Maticného týždňa“ na južnom Slovensku zúčastnia sa zamestnanci Matice slovenskej, zamestnanci bývalej Slovenskej ligy ako tiež zamestnanci ľudovýchovného odboru Povereníctva informácií a osvety. Všetci títo (v počte asi 60 osôb) rozídu sa po južných okresoch, aby v spolupráci s osvetovými inšpektormi zakladali v jednotlivých obciach maticné odbory, mobilizovali ľudovýchovných pracovníkov a okamžite započali a inštruovali osvetovú prácu. V obciach, kde dosiaľ sa tak nestalo, prevedú demokratickou cestou i zlúčenie Slovenskej ligy s Maticou slovenskou. Ich úlohou bude tiež podať podrobnú správu o všeobecných a kultúrnych pomeroch na južnom Slovensku. Účastníci týždňa budú o svojich úlohách podrobne inštruovaní na PIO.

Kultúrna ľudovýchovná práca medzi maďarským obyvateľstvom je v počiatkoch. Nerozvinula sa dosiaľ preto, lebo nie sú ešte vyriešené ani základné politické a hospodárske problémy občanov maďarskej národnosti. O viacerých kultúrnych otázkach sú podnes rokovania a prípravy. Chcem informovať iba o niektorých veciach spadajúcich do rezortu PIO.

V najbližších dňoch má vyjsť prvé číslo maďarského týždenníka „Új Szó“. Tento časopis bude orgánom Komunistickej strany Slovenska a vychádzať bude v Bratislave na 8 stranách malého formátu (Vydavateľstvo Pravda). Ďalej, čo sa týka tlače, pripravuje PIO prvú sériu maďarských publikácií. Bude vydaná brožúra s prejavmi prezidenta Republiky, predsedu vlády, podpredsedu vlády Širokého, predsedu Zboru povereníkov, v ktorých sa tieto zaoberajú maďarskou otázkou. Ďalej sa pripravuje brožúra s prejavom prezidenta Klementa Gottwalda na zasadnutí Ústredného výboru KSČ. Ako ďalšia bude informačná brožúra o februárovom víťazstve s prejavmi vedúcich politických osobností. I reč ministra zahraničných vecí ZSSR Molotova bude vydaná v maďarskej reči. Pripravuje sa tiež osobitná publikácia, v ktorej bude pre občanov maďarskej národnosti na správnom politickom základe zachytený slovensko-maďarský pomer v minulosti a v prítomnosti. Účelom tejto brožúry, pre ktorú by sme chceli získať maďarského autora, bude jasným spôsobom vyložiť celý slovensko-maďarský problém a zdôrazniť reakčnosť, škodlivosť a nezmyselnosť maďarského šovinizmu a iredentizmu. (Podotýkam, že publikáciu podobného druhu chystáme s určením pre slovenské obyvateľstvo.) Ďalej Povereníctvo informácií a osvety plánuje vydávanie ďalšej preloženej literatúry popularizačnej politickej ako tiež i beletristickej. Časť tejto literatúry bude vydávať nakladateľstvo Tatran, časť pripravovaný kultúrny spolok Maďarov.

V odbore filmu pripravuje PIO predovšetkým maďarské titulovanie u krátkych kultúrno-politických filmov. niektoré krátke filmy určené pre osvetovú potrebu budú zhotovené s maďarskou verziou. I výbere námetov pre krátke a ultrakrátke filmy ako tiež pre spravodajský týždenník pamätá sa na národnostné problémy slovenského juhu.

Čo sa týka rozhlasu, pripravuje PIO maďarské relácie od nového roku. Vysielať sa bude denne 10-15 minútová spravodajská relácia a týždenne maďarská kultúrna polhodinka.

Tak ako medzi slovenským obyvateľstvom hlavným pomocníkom štátnej osvetovej služby bude Matica slovenská; tak zase medzi maďarským obyvateľstvom bude túto

úlohu plniť maďarský kultúrny spolok. Centrum tohoto spolku, ktorý sa pripravuje započat' činnosť v januári, má byť v Bratislave. Na vidieku bude mať svoje odbočky, ktoré budú rozvíjať všestrannú ľudovýchovnú prácu. Pri svojej organizačnej činnosti ako tiež pôsobnosti bude sa orientovať na tých občanov, ktorí sú Maďarmi a k maďarskej národnosti sa hlásia. Štátny dozor nad ústredím spolku bude mať PIO a orgánom tohto povereníctva, t. j. okresným a miestnym osvetovým radám bude tiež náležať schvaľovanie personálneho zloženia, programu i jednotlivých podujatí miestnych odbočiek spolku.

Niektoré zariadenia a ľudovýchovné akcie na slovenskom juhu budú spoločné. Tak napr. oficiálne slávnosti štátnych a iných politicky významných sviatkov a výročí budú usporiadané spoločne pre slovenské i maďarské obyvateľstvo; v programe budú však i čísla v maďarskej reči. I týmto spôsobom má byť odstraňované zbytočné oddeľovanie oboch národností a posilňované vedomie jednotného občianstva. Tak isto spoločné budú i obecné knižnice. I odborné ľudovýchovné kurzy budú sa organizovať spoločne pre slovenské i maďarské obyvateľstvo. K vypestovaniu znášanlivosti medzi obyvateľstvom prispieť tiež jednotné masové organizácie (SZŽ, SZM, ROH, JZSR, Zväz priateľov ZSSR a pod.).

Dosah osvetovej práce na južnom Slovensku možno si lepšie uvedomiť, keď uvážime možnosti štátnej osvetovej služby vôbec, ako tiež aj prekážky na južnom Slovensku zvlášť. Treba vedieť, že PIO je jediný rezort, ktorý nemá v ľudovýchovej práci v mestách i dedinách osobitné a sebe podriadené orgány. Jedinými platenými zamestnancami ľudovýchovy sú okresní inšpektori, knižniční referenti a niekoľko (4) referentiek pre ženskú výchovu. Okresní osvetoví inšpektori sú ako tajomníci Okresných osvetových rád pričlenení tiež k ľudovej správe (k ONV). Ľudovýchovná práca na vidieku založená je celá na ochotníctve. Záleží na šikovnosti osvetového inšpektora a dobrej vôli ľudí, ktorí sa chcú venovať osvetovej práci. Obvyčajne i miestny osvetový referent, ktorý ako tajomník Miestnej osvetovej rady pri MNV je zodpovedný za všetku ľudovýchovnú a kultúrnu prácu v obci, i tento je silou dobrovoľnou a neplatenou. Štátna osvetová služba už poldruha roka nedala ani týmto najviac zaťaženým ľudovýchovným pracovníkom z rozpočtových dôvodov žiadnu odmenu. Miestnymi osvetovými referentmi sú až na malé výnimky učitelia, ktorí vykonávajú osvetovú prácu popri svojom normálnom učiteľskom zamestnaní. Na nich zväčša záleží, koľko ďalších dobrovoľných pracovníkov získajú pre ľudovýchové podujatia v obci. Treba poznamenať, že i keď dekrét prezidenta Republiky č. 135 ako tiež osobitné obožníky jednotlivých rezortov, aj iným štátnym zamestnancom osvetovú povinnosť uložili, títo ju dosiaľ až na malé výnimky nekonajú. Na mnohých miestach sú dokonca ponosy toho druhu, že neškolskí štátni zamestnanci nielen že sa žiadnych osvetových ľudovýchovných akcií nezúčastňujú, ale často im prekážajú a snaživých vysmieávajú (napr. príslušníci finančnej stráže modrokameňského okresu a inde).

Veľkým príspevkom pre ľudovýchovnú prácu sú riadne fungujúce masové a politické organizácie (zvlášť organizácie ROH a KSČ).

Ochotnícky charakter ľudovýchovej práce prirodzene vylučuje obvyklý administratívny postup, ako je pri iných štátnych úradoch. V kultúrnej a ľudovýchovej práci nezmôže sa nič rozkazmi, ale len presvedčaním a získavaním ľudí. Spomínam tento moment nielen preto, aby som vysvetlil pomalosť ľudovýchovných akcií, ale i preto, že on hrá napr. na južnom Slovensku v prítomnosti veľmi dôležitú úlohu. Treba nám vyvinúť veľké úsilie, aby sme priviedli osvedčených ľudovýchovných pracovníkov k práci za zmenených národnostných pomerov. Mnohí zo starších osvetových pracovníkov sú ešte dnes vo vyč-

kávacom stanovisku, často sa boja, aby si i takto nestťažili beztak ťažký život medzi maďarským obyvateľstvom (zvlášť ide o učiteľov).

K týmto ťažkostiam pristupujú aj špecifické ťažkosti južného Slovenska. Súčasná situácia na južnom Slovensku nevytvára najpriaznivejšiu atmosféru pre pokojnú kultúru a ľudovú výchovnú prácu. Zvlášť sú to nevyriešené otázky hospodárske a ubikačné, ktoré takúto prácu znemožňujú. V situácii, keď mnohí presídlenci a kolonisti iba dnes bojujú za elementárne životné podmienky, ťažko ich je získavať pre osvetové akcie. Ťažký problém tvoria i náboristi vracajúci sa do svojich pôvodných obcí, Mnohí z nich dohodnú sa so Slováckmi prídelcami alebo dôverníkmi a bývajú na jednom dvore. Prirodzene, že pri nedoriešených otázkach tohoto druhu priamo rozširuje sa nacionálna nenávisť. Na mnohých miestach sú v tomto smere agresívnejší Maďari, ktorí sa domnievajú, že sa vrátil rok 1938 a ktorí chápu význam svojho občianskeho a politického zrovnoprávnenia predovšetkým v tom zmysle, že budú môcť zatlačiť živel slovenský. Prirodzene, že i na druhej strane u Slovákov prejavuje sa nacionalizmus, ktorý ťažko znáša i tie najelementárnejšie prejavy maďarskej národnosti (napr. reč, maďarský nápis a pod.). Osobitnú úlohu pri roznečovaní nacionálnej nenávisti hrajú niektorí príslušníci maďarskej inteligencie. Treba spomenúť, že na Slovensku máme ešte vyše 20 duchovných, ktorí prišli na toto územie počas maďarskej okupácie a ktorí nevynechajú jedinou príležitosť, aby nepovzbudzovali občanov maďarskej národnosti k provokatívnemu chovaniu a tvrdošijnej zaťatosti. K nim sa pripojuje ďalších 61 duchovných, ktorí boli síce určení na výmenu podľa V. článku Dohody, avšak dosiaľ neodišli a sú mocnými podporovateľmi maďarského šovinizmu. osobitnú kategóriu tvoria bývalí maďarskí učitelia, ktorých síce PŠVU do školských služieb neprevzalo, ale ktorí vo funkcii kantorov majú veľa času pri roznečovaní nenávisti voči Slovákom a Republike.

Tieto všeobecné a špeciálne ťažkosti ľudovú výchovnú prácu treba mať na mysli, keď pristupujeme k novému obdobiu, k obdobiu, kedy práve po usporiadaní politických a hospodárskych pomerov na južnom Slovensku najväčšiu úlohu pri konsolidácii budú plniť školy a ľudová výchova. Je potrebné, aby Zbor povereníkov poskytol už dnes plnú mravnú politickú podporu dobrovoľným ľudovú výchovným pracovníkom a mobilizoval do tejto práce i ďalších. A to jak medzi obyvateľstvom slovenským tak medzi obyvateľstvom maďarským.⁵⁴

P o v e r e n í k
Prof. dr. O. P a v l í k

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 40, inv. č. 438, Zasadnutie Zboru povereníkov 10. decembra 1948, originál, strojopis

Összefoglalás: 1948 őszén új korszak kezdődött a dél-szlovákiai népművelési munkában. A népművelők országos értekezletén, majd járási konferenciáin tájékoztattuk őket a megváltozott helyzetről, de arról is, hogy a szlovák lakossággal szembeni kötelezettségeik továbbra is fennállnak. Ennek ellenére fenntartásokkal fogadták a magyar lakos-

54 Zbor povereníkov správu O. Pavlíka vypočul a schválil dňa 10. decembra 1948.

sággal szembeni politika megváltozását. A szlovák lakosság esetében, mivel heterogén összetételű (az őshonos szlovákokon kívül vannak köztük kolonisták, áttelepültek, reszlovakizáltak), s az egyes csoportok között nagy ellentétek vannak, elsősorban az egységes nemzettudatot kell kialakítani. Szlovák nyelvtanfolyamokat, műkedvelő színházakat, énekköröket, vándorszínházakat szervezünk, s megszervezzük a könyvterjesztést. Munkánkban nagy segítségünkre van a Matica slovenská. Ami a magyar lakosságot illeti, a közeli napokban megjelenik az *Új Szó* című hetilap, a filmeket magyar nyelvű feliratokkal látjuk el, a rádió napi 10-15 perces magyar műsort fog sugározni. A magyarok közötti népművelő munkában nagy segítségünkre lesz a magyar kultúregyesület. Egyes rendezvények, mint például az állami ünnepek, vagy a tömegszervezetek közösek lesznek a szlovákok és magyarok számára. A jelenlegi dél-szlovákiai helyzet nem teremti meg a nyugodt kulturális és népművelő munka feltételeit. Az áttelepültek és kolonisták helyzete rendezetlen, s nagy problémát jelentenek a Csehországból hazatérő magyarok is. A nemzetiségi ellentéteket különösen a magyar papok és tanítók szítják.

33

Pozsony, 1948. december 9. Az SZLKP KB Titkárságának a magyar nemzetiségű polgárok pártba való felvételére vonatkozó irányelvei.

Bratislava 9. december 1948. Smernice Sekretariátu ÚV KSS pre prijímanie občanov maďarskej národnosti do strany.

Smernice pre prijímanie občanov maďarskej národnosti do strany

1.) Občania maďarskej národnosti môžu byť prijímaní do strany podľa zásad organizáčného poriadku, t. j. musia byť prijímaní individuálne. Každý, kto sa prihlási do strany, musí presne vyplniť prihlášku (členský list), napísať životopis, jeho prijatie musia doporučiť dvaja členovia strany, ktorí sú aspoň dva roky v strane a prijatie musí byť schválené členskou schôdzkou základnej organizácie, ako aj okresným výborom strany. Po prijatí stanú sa kandidátmi strany.

2.) Do strany treba prijímať len najodddanejších pracovníkov za víťazstvo socializmu, hlavne z radov priemyslových a zemedelských robotníkov a malých roľníkov.

3.) Predsedníctvo strany môže výnimočne odpustiť kandidátnu lehotu a dať súhlas k tomu, aby sa stali hneď členmi strany, tým súdruhom maďarskej národnosti, ktorí boli pred rokom 1938 členmi Komunistickej strany, nepodľahli maďarskému šovinizmu, vyvíjali protifašistickú činnosť za rokov neslobody a boli vzornými občanmi od oslobodenia.

4.) Predsedníctvo strany môže celkom výnimočne uznať nepretržité členstvo tým maďarským súdruhom, ktorí boli pred rokom 1938 osvedčení pracovníci strany, vyvíjali aktívnu protifašistickú činnosť za vojny, po oslobodení sa znovu prihlásili do strany a podporovali prácu strany. Koncentračné tábory, alebo väzenie započíta sa týmto súdruhom.

Súdruhovia uvedení v bode 3–4 musia okrem riadne vyplnenej prihlášky (členského listu) napísať obširný životopis najmä o svojej činnosti z rokov 1938–1945 a tento živo-

topis musí byť potvrdený dvomi členmi strany a predsedníctvom oblastného výboru. Odpustenie kandidátnej lehoty, alebo uznanie nepretržitého členstva u starých súdruhov musí odporúčať okrem základnej organizácie a okresného výboru predsedníctvo oblastného výboru strany.

SNA, ÚV KSS – tajomník Moško, kart. 2345, a. j. 20, Smernice pre prijímanie občanov maďarskej národnosti do strany, kópia, strojopis

Összefoglalás: A magyarok a pártba a szervezeti szabályzat rendelkezései szerint vehetők fel. Felvételüket két olyan párttagnak kell javasolnia, akik legalább két éve párttagok. A jelentkezők felvételük után tagjelöltek lesznek. A pártba csak a szocializmus győzelméért munkálkodókat kell felvenni, főleg az ipari és mezőgazdasági munkások és kisparasztk soraiból. A párt elnöksége kivételes esetekben eltekinthet a tagjelölti határidőtől azok esetében, akik már 1938 előtt is párttagok voltak, nem engedtek a magyar sovinizmus csábításának, és antifasiszta tevékenységet fejtettek ki. Az elnökség egészen kivételes esetekben a párttagság folyamatosságát is elismerheti azoknak, akik 1938 előtt is bevált pártmunkások voltak, a háború alatt aktív antifasiszta tevékenységet fejtettek ki, a felszabadulás után pedig támogatták a párt politikáját.

34

Pozsony, 1948. december 11. A Belügyi Megbízotti Hivatal körlevele a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló törvény végrehajtásának irányelveiről.
Bratislava 11. december 1948. Obežník Povereníctva vnútra so smernicami na vykonanie zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti.

P o v e r e n í c t v o v n ú t r a

Číslo: 45800/1-V/1-1948

V Bratislave, dňa 11. XII. 1948

Okresným národným výborom,
 Okresným správny komisiám,
 Národným výborom v Bratislave,
 obce Vysoké Tatry a
 Správnej komisii mesta Košíc.

S m e r n i c e

k vykonaniu zákona zo dňa 25. októbra 1948 č. 245 Sb.
 o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti.

K jednotlivým ustanoveniam zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti zo dňa 25. októbra 1948 č. 245 Sb.⁵⁵ vydávam tieto pokyny:

K § 1. odst. 1.

Ide tu o osoby maďarskej národnosti, teda o osoby v dôsledku ich hlásenia, chovania a správania sa pokladané za Maďarov. Nepatria sem osoby, ktorým bolo vydané a ministerstvom vnútra schválené osvedčenie o národnej spoľahlivosti podľa § 1:4 úst. dekrétu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. ako aj osoby, ktoré prihlásili podľa vyhlášky Povereníctva vnútra č. 20.000/1-IV/1-1946 k reslovakizácii a bolo im vydané potvrdenie slovenskej národnosti, lebo tieto osoby nie sú Maďari ale Slováci, ďalej museli byť dňa 1. novembra 1938 nesporne československými štátnymi občanmi, v dobe vydania zákona museli mať riadne bydlisko na území Československej republiky a nesmeli – nesmia – byť príslušníkmi cudzieho štátu.

Osoby tieto nadobúdajú čl. št. občianstvo bez ďalšieho, teda ex lege (nemusia sa oň uchádzať) dňom, kedy tento zákon nadobúda účinnosti t. j. dňom 17. novembra 1948, ovšem za predpokladu, že do 90 dní rátaných od účinnosti zákona t. j. do 14. II. 1949 inkluzíve zložia predpísaný sľub vernosti Československej republike.

K odst. 2 § 1.

Podľa tohoto ustanovenia s manželom spolu nadobúda čl. št. občianstvo zákonitá (nerozvedená) manželka a spolu s otcom, nemanželskou matkou alebo s matkou vdovou maloleté deti, ak ho už nenadobúdajú samostatne podľa ods. 1. a ak majú bydlisko na území Československej republiky. Vzhľadom na ustanovenia § 4 ods. 1. úst. dekrétu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. štátne občianstvo manželiek a detí posudzovalo sa samostatne. Vyskytnú sa preto prípady, že jeden z manželov, prípadne aj deti nestratili československé štátne občianstvo. V takýchto prípadoch nadobudnú čl. št. občianstvo len tí, ktorí ako Maďari čl. št. občianstvo podľa vyššiecit. dekrétu stratili. Netreba preto v takýchto prípadoch do výroku (§ 2:1) pojať takúto manželku, alebo deti, ktoré podľa dekrétu č. 33/1945 Sb. čl. št. občianstvo nestratili. Naopak, ak manžel čl. št. občianstvo nestratil preto, lebo nie je Maďar ani Nemec a len manželka alebo deti (alebo len niektoré z nich) sú Maďari, majú samostatný nárok na št. občianstvo, sami skladajú sľub vernosti (podľa § 1:1) a aj výrok sa len im vydá.

Za osoby maloleté, nie svojprávne, alebo ťažko choré, ktoré sa na zloženie sľubu nemôžu osobne dostaviť, môže sľub vernosti zložiť ich zákonný zástupca, poprípade zmocnenec.

Na dokázanie splnenia podmienky nadobudnutia čl. štátneho občianstva podľa tohoto zákona, povinné sú stránky preukázať nasledujúce doklady:

- 1) rodný (krstný) list záujemca;
ak je ženatý
- 2) sobášny list;
ak má maloleté deti
- 3) rodné (krstné) listy týchto;
- 4) ak manželstvo zaniklo: smrtný list, rozsudok súdu o rozlúčení manželstva;

⁵⁵ Pozri dok. č. 18.

5) doklad o čl. št. občianstve ku dňu 1. XI. 1938. (domový list, osvedčenie o št. občianstve platné v uvedený deň, alebo svedectvo MNV o dom. príslušnosti k uvedenému dňu, atď.)

6) doklad o maďarskej národnosti (potvrdenie o národnosti podľa sčítania ľudu z r. 1930 a 1940, alebo svedectvo MNV, len pre tento prípad platné,

7) doklad o bydlisku ku dňu 17. XI. 1948. (svedectvo MNV alebo bytové svedectvo),

8) ak ide o maloletú osobu, opustenú sirotu, alebo ktorej rodičia nie sú prítomní: súhlas poručenského súdu,

9) ak ide o osobu nesvojprávnou alebo chorú: plnú moc pre zastúpenie zmocnencom.

Treba rátať s tým, že si stránky niektoré z uvedených dokladov pre krátkosť lehoty len ťažko, alebo vôbec nebudú môcť zaopatriť; upozorňujem preto na zákon o čestnom prehlásení zo dňa 30. VI. 1948 č. 173 Sb.

Od preukázania dokladov môže byť ovšem i tu upustené, ak skutočnosti, ktoré by mali byť dokladmi dosvedčené sú úradu ináč známe. V takýchto prípadoch musí to byť na spise vyznačené a prísl. úradníkom podpísané.

Predpoklad, že neide o príslušníka cudzieho štátu, splňuje každý býv. čl. štátny príslušník maďarskej národnosti, ktorý nenadobudol cudzie štátne občianstvo naturalizáciou (udelením štátneho občianstva zo strany cudzieho štátu), sňatkom s cudzincom, legitimáciou s cudzím štátnym príslušníkom (viď upozornenie na zákon o čestnom prehlásení). Upozorňujem, že i vtedy ak preukázanie dokladov nahradené bude čestným prehlásením v prípade ak sa javí pochybnosť o pravdivosti čestného prehlásenia, treba stránke uložiť povinnosť na predloženie dokladov v primeranej lehote, ktorá nech je stanovená podľa možnosti zaobstarania chýbajúcich dokladov, s upozornením, že ak stránka takýto doklad do stanovenej lehoty nepredloží, alebo ak sa zistí, že podstatné údaje stránky nezodpovedajú pravde, bude výrok o nadobudnutí štátneho občianstva zrušený a stránka pre zavedenie úradu potrestaná.

Abý forma sľubu bola jednotná, uvádzam tu jej znenie:

„Sľubujem na svoju česť a svedomie, že Československej republike a jej ľudovodemokratickému zriadeniu budem vždy ako jej štátny občan (občianka) verný(á), oddaný(á) a jej poslušný(á), že zákony presne budem zachovávať a vôbec všetky povinnosti a záväzky vzorného občana československého budem a chcem plniť.“

K § 1:3.

V odst. 3 § 1. cit. zákona je uvedené, ktoré osoby maďarskej národnosti nemôžu byť účastné výhod nadobudnutia čl štátneho občianstva podľa tohoto zákona.

Ide tu o osoby:

a) ktoré sa ťažko previnili proti Československej republike alebo jej ľudovodemokratickému zriadeniu,

b) ktoré boli určené na výmenu podľa dohody medzi ČSR a Maďarskom o výmene obyvateľstva zo dňa 27. II. 1946 č. 145 Sb.

Ohľadne osôb ad a) dodávajú sa pripojene zoznamy.

Výmena osôb ad b) bude prevedená do konca roku 1948.

K § 2:1.

Týmto §-om stanovená je kompetencia tit. výborov a správnych komisií na vydanie výroku o nadobudnutí československého štátneho občianstva.

Pre vydanie výroku o nadobudnutí čsl. št. občianstva podľa tohoto zákona príslušný je ONV (OSK), v Bratislave a v obci Vysoké Tatry NV a v Košiciach Správna komisia mesta Košíc (podľa bydliska stránky).

K docieleniu jednotnej praxe výrok nech je vydaný vo forme výmeru podľa pripojených vzorov. Tlačivá týchto výmerov dajú vyhotoviť ONV podľa pripojených vzorov.

Všeobecné.

Aby zákon bol rýchle a správne prevedený, nariaďujem vydať miestnym národným výborom inštrukcie, podľa ktorých budú pri prevádzaní tohoto zákona spoluúčinkovať.

V prvom rade nech sú záujemci vhodným spôsobom, miestne obvyklým (vyhláškami, tlačou, vybubnovaním, rozhlasom atď) na tento zákon upozornení.

Ačpráve podľa tohoto zákona nadobúda sa čsl. št. občianstvo ex lege, teda bez podania žiadosti, bude treba predsa urobiť také opatrenia, aby bolo písomne zachytené, kto pre nadobudnutie št. občianstva prichádza do úvahy, či a akými dokladmi preukázal náležitosti pre nadobudnutie št. občianstva a kto sa stal podľa tohoto zákona čsl. štátnym občanom.

K tomuto účelu doporučujem, aby MNV hore uvedeným spôsobom vyzvali obyvateľstvo svojej obce maďarskej národnosti na prihlásenie sa na úrade MNV, kde sa s nimi napíše zápisnica podľa pripojeného vzoru (ktorý si treba v potrebnom množstve rozmnožiť).

MNV vyzve jednotlivcov na predloženie dokladov, prekontroluje ich správnosť. Ak stránka niektorý doklad predložiť nemôže, vyznačí to na spise a vyzve stránku na podpísanie čestného prehlásenia ohľadom dát, ktoré by ináč doklad mal obsahovať.

Zápisnicu podpíše stránka a úradník, ktorý ju spísal.

Zápisnice nech sú ihneď predložené ONV, ktorý na základe týchto vyhotoví výmer.

ONV potom vybere sľub vernosti ČSR a doručí výmer.

Aby záujemci cestovaním do úradu ONV neutrpeli škodu a v záujme zjednodušenia agendy treba tam, kde je v obci (prípadne zlúčením viac blízkych obcí) väčší počet Maďarov urobiť opatrenie, aby títo mohli prisahu zložiť a výmer prevziať vo vlastnej (alebo v najbližšej) obci. ONV do týchto obcí vyšle svoje orgány cieľom vybrania sľubu a doručenia výmerov.

Sľub vernosti možno vybrať hromadne.

Upozorňujem ešte, že za manželku môže sľub zložiť manžel len v tom prípade, keď je táto chorá alebo neprítomná a keď má k tomu zmocnenie.

V každom prípade musí byť všetko zariadené tak, aby mohol každý záujemca, ktorý pre nadobudnutie št. občianstva v úvahu prichádza sľub vernosti zložiť najneskôr do 14. II. 1949.

Povereník:
Dr. Okáli v. r.

SNA, PV-obežníky, kart. 17, odpis, strojopis

Összefoglalás: A törvény nem vonatkozik azokra a magyarokra, akik megbízhatósági igazolvánnyal rendelkeznek, valamint a reszlovakizáltakra, mivel ők szlovákok és nem ma-

gyarok. Az igénylőknek 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgároknak kellett lenniük, a köztársaság területén kell állandó lakhellyel rendelkezniük, s nem lehetnek idegen állampolgárok. A férjvel együtt állampolgárságot szerez a feleség, a szülővel együtt a kiskorú gyermek is. Az állampolgárság visszaszerzésére való jogosultságot hivatalos okiratokkal kell igazolni, ezek hiányában a becsületbeli nyilatkozat is elfogadható. A körlevél tartalmazza a hűségfogadalom szövegét. Nem kaphatják vissza az állampolgárságot azok, akik súlyosan vétettek a Csehszlovák Köztársaság vagy népi demokratikus rendszere ellen, akiket a lakosságcsere-egyezmény alapján cserére jelöltek ki. Mindenki ex lege szerzi meg az állampolgárságot, mégis szükség lesz valamilyen nyilvántartás készítésére, hogy ki milyen okirattal igazolta jogosultságát. Úgy kell eljárni, hogy 1949. február 14-ig az összes számításba jövő letehesse a hűségfogadalmat.

35

Budapest, 1948. december 14. Rákosi Mátyás levele Klement Gottwaldhoz, amelyben figyelmezteti a CSKP-t a két pártküldöttség 1948. júliusi pozsonyi megállapodásában vállalt kötelezettségei be nem tartására.

Budapešť 14. december 1948. List Mátyása Rákosiho Klementovi Gottwaldovi, v ktorom upozorňuje KSČ na neplnenie záväzkov vyplývajúcich z dohody predstaviteľov oboch strán v Bratislave v júli 1948.

Klement G o t t w a l d elvtársnak,
P r á g a.

Budapest, 1948. december 14.

Kedves Elvtárs!

A Magyar Dolgozók Pártjának Politikai Bizottsága engem bízott meg azzal, hogy egy sor kérdésben, mely a csehszlovák-magyar viszonyt érinti, levélben Hozzád forduljak. Te ismerted fel Csehszlovákiában elsőnek, hogy a két ország közti viszony egészségesé tételére változtatni kell a szlovákiai magyarok helyzetén. Ez azt a jogos reményt kelti bennünk, hogy az alább felsorolt kérdésekkel kapcsolatban is oda fogsz hatni, hogy megoldásuk lehetővé tegye a két népi demokrácia együttműködésének és barátságának elmélyülését.

A mi pártunk Politikai Bizottságának tagjai ez év júliusában tárgyaltak a szlovákiai magyarok kérdéséről Bratislavában. A Csehszlovák Kommunista Párt képviselői akkor megállapodtak velük, hogy őszre napvilágot lát az a törvény, mely visszaadja a szlovákiai magyarok állampolgárságát, hogy a magyar iskolákat szeptemberre megnyitják és megindul egy magyar nyelvű kommunista napilap. Tudvalevő, hogy csak néhány magyar iskolát nyitottak meg és az előkészületek lassúságából arra lehet következtetni, hogy tanító és tanárihiányra, meg egyéb akadályokra való hivatkozással a jövő év szeptembe-

rében is csak egy töredékük nyílik meg s a szlovákiai magyarok gyermekei a felszabadulás után öt évvel jórészt iskola nélkül maradnak. Ami a napilapot illeti, úgy értesülünk, hogy erről is lemondtak és a szlovákiai magyar kommunisták számára csak egy hetilapot engedélyeznek.

Ami az állampolgárságot illeti, az 1948. november 17-i törvény, mely ezt rendezi, egyik kezével jórészt visszaveszi annak, amit a másikkal ad. E törvény visszaadja az állampolgárságot azoknak a magyar nemzetiségű személyeknek, akik 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgárságúak voltak. Ez a szöveg azonnal kizárja az állampolgárságból azt a néhány tízezer magyart, akik ugyan 1918-ban és azóta Csehszlovákiában laktak, de akik az úgynevezett „lex Déer” következtében nem tudták állampolgárságukat megszerezni.

Az új törvény azt is kimondja, hogy nem nyerheti vissza állampolgárságát az, akit a lakosságcsere-egyezmény alapján áttelepítésre jelöltek ki. A lakosságcsere ez év november 15-én befejeződött. Áttelepítettek 49.672 személyt. Áttelepülésre azonban 181.512 személy volt kijelölve, tehát a törvény értelmében több, mint 130.000 személy nem kapja vissza az állampolgárságot. Ez aszerint, hogy az úgynevezett „reszlovakizáltakat” tekintetbe vesszük vagy nem, az ottani magyaroknak több, mint 25 vagy 50%-a.

Súlyosbítja azt a helyzetet az, hogy annak a megállapítására, hogy valaki az új törvény alapján megszerezte-e az állampolgárságot, a járási nemzeti bizottságok illetékesek. Ezek a járási bizottságok voltak eddig a magyarellen es rendeletek végrehajtói, e bizottságok tagjai kapták gyakran az állampolgárságuktól megfosztott vagy Csehszlovágyba deportált magyarok vagyonát. Tartani lehet tőle, hogy ez a vagyoni érdekeltségük arra fogja késztetni őket, hogy a magyarok egy részét, akiknek a törvény értelmében 1949. február 15-ig e bizottságoknál hűségfogadalmat kell tenni, ettől a lehetőségtől megfosztásukkal s ezzel kizárják az állampolgárságból.

Hozzá kell tennem, hogy Politikai Bizottságunk tagjai a bratiszlavai tárgyalásoknál ígéretet kaptak arra, hogy a törvényben nem lesz ez az intézkedés, mely ismétlem, alkalmas arra, hogy az egész törvény célkitűzését keresztülhúzza.

Rendelet jelent meg arról is, hogy a Csehszlovágyba deportált magyarok szervezeten visszatérhetnek lakóhelyükre és vagyonukat visszakapják, illetve kárpótlást kapnak érte. Ez a rendelet azonban azt is kimondja, hogy aki „szervezetlenül” tér vissza, az automatikusan elveszti egész vagyonát. Ez az intézkedés leronthatja az egész rendelet eredményét.

Azt hiszem, hogy az elmondottak alapján világos, hogy fenn forog annak veszélye, hogy a szlovákiai magyarok kérdése újra elmérgesedik s tovább gátolja a két ország jóviszonyának kialakítását.

Fel kell hívnom a figyelmedet arra, hogy gazdasági téren is mutatkoznak olyan jelenségek, melyek nehezen egyeztethetőek össze két népi demokrácia viszonyával. A németek által Csehszlovákiába vitt magyar vagyonokat nem tudjuk visszakapni. Különösen súlyosan érint bennünket most, amikor a hadsereget akarjuk fejleszteni, hogy hadiipari gépeinket nem tudjuk visszakapni. Megállapítottuk például, hogy 1945-ben Rotava és Pečky községekben 200-nál több, mintegy 20 millió forint értékű ilyen magyar gép volt. A Pečky-n tárolt gépekről az ottani hatóságok azt állították, hogy a szovjet hadsereg hadizsákmányként elvitte, a Rotaván tároltakat pedig a csehszlovák hatóságok vitték el, feltehetően beépítették a csehszlovák iparba. Az amerikai zónából visszakaptuk elhur-

colt javaink majdnem 80%-át, a Szovjetunióban levő javakat az utolsó darabig visszakapjuk, csak Csehszlovákia tanúsít ezen a téren teljesen elutasító magatartást.

Jellemzésül megemlítem az Augsburgba hurcolt 33 gép esetét. Ezeket a gépeket, amelyeket a magyar gyárakból vittek el, mi visszaköveteltük az amerikaiaktól. Ugyancsak visszakövetelte Csehszlovákia is, azzal az indoklással, hogy a gépek 1943-ban a Skoda gyárban készültek és nincs kizárva, hogy erőszakkal, vagy kényszerrel jutottak Magyarországra. Az amerikaiak a vitát arra használták fel, hogy a gépeket egyikünknek sem adták vissza. Erre a prágai magyar követség tanácsosa és a csehszlovák külügyminisztérium illetékes referense megegyeztek abban, hogy a magyarok visszavonják az amerikaiaknál igénylésüket, viszont a csehszlovák kormány visszaadja a gépeket, amennyiben igazoljuk, hogy azokat Magyarországról vitték el. Ilyen módon Csehszlovákia visszakapott 31 gépet. Most azonban megtagadják e gépek kiadását s azt követelik tőlünk, hogy igazoljuk, hogy a gépek nem erőszakkal, vagy kényszer útján kerültek 1943-ban Magyarországra. Minthogy azonban a gyáraknak egy része, amelyekből a gépeket elvitték, teljesen elpusztult, vagy irattára megsemmisült, ezzel a követeléssel a magyar gyárak által vásárolt gépeket Csehszlovákia egyszerűen megtartja magának.

Azt hiszem, egyetértünk abban, hogy 1948 telén nincsen szükség a két ország gazdasági viszonyainak ilyen esetekkel való megrontására.

Nagyon kérek, hogy lépj közben mindezekben a kérdésekben és hass oda, hogy végre valóban kiküszöbölődjene mindazok a súrlódási felületek, amelyek a csehszlovák-magyar viszony egészségessé válását akadályozzák.

Végül volna még egy kérésünk. A jugoszláv kormány számára 3-400 hadianyaggyártó gép készült, amelyet Csehszlovákia a változott viszonyok következtében nem ad át. Minthogy mi most kezdjük hadseregünk felépítését, szeretnők, ha mi ezeket a gépeket – amennyiben Csehszlovákiának rájuk nincs szüksége és nekünk megfelelnek – a jugoszlávokhoz hasonló feltételek mellett megvásárolhatnók. Az első kísérletünk eredménye nem biztató és ezért kérjük itt is a Te segítségedet.

Nagyon örülnék, ha a levelemre mielőbb pozitív választ kapnék és maradok

meleg kommunista üdvözléssel

Rákosi Mátyás
 a Magyar Dolgozók Pártja főtitkára⁵⁶

MOL, MDP, 276. f., 65. cs., 102. ő. e., géppel írt másolat

Zhrnutie: Politické byro Strany maďarských pracujúcich ma poverilo, aby som sa obrátil na Teba v celom rade otázkach, ktoré sa týkajú československo-maďarských vzťahov. Predstavitelia KSČ na bratislavských rokovaníach v júli t. r. sa s nami dohodli, že bude vydaný zákon o vrátení československého občianstva osobám maďarskej národnosti, v septembri sa otvoria maďarské školy a bude vydaný maďarský stranický denník.

⁵⁶ Klement Gottwald válaszelevelére lásd a 42. sz. dokumentumot.

Otvorilo sa však iba niekoľko maďarských škôl a namiesto maďarského denníka bol povolený iba týždenník. Zákon o štátnom občianstve jednou rukou berie väčšiu časť toho, čo druhou rukou dáva. Vylúčil z možnosti získania štátneho občianstva niekoľko desaťtisíc Maďarov, ktorí v medzivojnovom období síce žili na území ČSR, ale nemali štátne občianstvo. Ďalej zákon tým, že sa nevzťahuje na osoby určené na výmenu obyvateľstva, neumožňuje získať štátne občianstvo ďalším 130 000 Maďarom. Nariadenie o návrate Maďarov z Čiech pohrozí Maďarom, že tí, ktorí sa vrátia „neorganizovane“, stratia všetok svoj majetok. Z uvedených prípadov je jasné, že hrozí nebezpečenstvo, že otázka Maďarov na Slovensku bude aj naďalej prekážkou vo vybudovaní dobrého vzťahu medzi týmito dvoma krajinami. Vo vzťahoch dvoch ľudových demokracií nie je zlučiteľné ani to, aby sme nedostali späť stroje odveččené Nemcami, ktoré sa nachádzajú na území Československa.

36

Pozsony, 1948. december 20. Az SZLKP KB Magyar Bizottságának javaslat a csehszlovákiai magyar dolgozók keretszervezeteinek létrehozására.

Bratislava 20. december 1948. Návrh Maďarskej komisie ÚV KSS na riešenie rámcových organizácií pre maďarských pracujúcich žijúcich v Československu.

Ústrednému výboru KSS

v Bratislave

N á v r h

M a ě a r s k e j k o m i s i e n a r i e š e n i e r á m c o v ý c h o r g a n i z á c i í p r e
maďarských pracujúcich žijúcich v RČS.

Podpísaní členovia Maďarskej komisie navrhujú, aby otázka rámcových organizácií bola riešená takto:

Kultúrne organizácie.

Účelné by bolo zriadiť Maďarský kultúrny zväz v RČS pod vedením osvedčených starých súdruhov maďarskej národnosti. I po presídlení značnej časti takýchto súdruhov do Maďarska zostal na území Slovenska dostatočný počet takých maďarských súdruhov, ktorí poskytujú úplnú záruku v tom ohľade, že túto kultúrnu prácu budú konať úspešne a spôsobom zodpovedajúcim záujmom čl. ľudovej demokracie.

Všeobecnou úlohou tohoto zväzu by bolo kultúrne vychovávať maďarský pracujúci ľud žijúci v RČS v duchu ľudovodemokratickom a získať pre socializmus na širšom základe, ako je to možné v rámci KSS.

Činnosť tohoto zväzu vo veľkých rysoch by bola táto:

1. Organizovanie divadelných ochotníckych krúžkov a obstarávanie takých divadelných hier pre tieto krúžky, ktoré by zodpovedali požiadavkám ľudovodemokratickej kultúry.

2. Usporiadanie kultúrnych prednášok propagujúcich pokrokovú vedu a idey ľudovej demokracie.

3. Usporiadanie socialistických (marxisticko-leninských) seminárov.

4. Organizovanie kurzov slovenčiny a ruštiny.

5. Sociografické bádanie a podporovanie takých štúdií.

6. Obstarávanie kníh pre svojich členov za lacnejšie ceny.

7. Vydávanie kníh a ľudovýchovného kultúrneho týždenníka, ktorý by na širšom základe vychovával čitateľov v duchu ľudovej demokracie.

8. Spoločné usporiadanie slávností so slovenskými kultúrnymi organizáciami všade tam, kde také jestvujú.

Ženské organizácie.

Vzhľadom na to, že niet spoločnej celoštátnej ženskej organizácie, žiaduce by bolo založiť Združenie maďarských demokratických žien v RČS, ktoré by tiež stálo pod vedením osvedčených starých maďarských súdruziok, ktoré sú k dispozícii v potrebnom počte.

Tento zväz by mal za zvláštny úkol organizovať, usmerňovať a vychovávať maďarské pracujúce ženy taktiež v duchu ľudovej demokracie so zreteľom na ich zvláštne požiadavky a potreby.

Tento zväz by úzko spolupracoval so Živenou a bude jeho úlohou tiež organizovať rôzne spoločné kultúrne a sociálne usporiadania.

Organizácie mládeže.

Keďže jestvuje celoštátny Československý zväz mládeže, stačilo by v rámci tohoto zväzu založiť miestne skupiny v maďarských obciach, aby i maďarská mládež mohla sa zúčastniť tej práce, ktorú koná mládež slovenská a česká.

Samozrejme v rámci tohoto zväzu bude potrebné starať sa o vydanie literatúry mládeže v maďarskej reči.

Sú tu ešte niektorí maďarskí súdruhovia, ktorí boli činní v komunistickej mládeži a títo by boli ochotní svoje v minulosti nadobudnuté znalosti na tomto poli použiť v prospech maďarskej mládeže organizovanej v rámci Čsl. zväzu mládeže.

x x x

Žiadame ÚV KSS, aby nám bolo povolené a umožnené podniknúť potrebné kroky za účelom založenia uvedených rámcových organizácií poťažne za účelom započatia práce v naznačenom zmysle a smere.

Bratislava, dňa 20. decembra 1948.

SNA, PV-sekretariát, kart. 193, 236/48 sekr., kópia, strojopis⁵⁷

⁵⁷ Dokument v maďarskom preklade publikoval Szabó, Rezső: c. d., s. 243 – 244. (a dokumentumot magyar fordításban közzétette Szabó Rezső: i. m. 243–244. p.)

Összefoglalás: Magyar nemzetiségű régi elvtársak vezetésével célszerű lenne létrehozni a Csehszlovákiai Magyar Kulturális Szövetséget. Feladata a magyar dolgozók népi demokratikus szellemben való nevelése és a szocializmus számára való megnyerése lenne. A következő tevékenységet folytatná: műkedvelő színjátszó körök, kulturális előadások, szocialista szemináriumok, szlovák és orosz nyelvtanfolyamok szervezése, szociográfiai kutatómunka, olcsó könyvek beszerzése, könyvek és kulturális hetilap kiadása, közös ünnepek szervezése a szlovák kulturális szervezetekkel. Mivel nincs közös országos nőszervezet, kívánatos volna létrehozni a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Nők Szervezetét. Feladata a magyar dolgozó nőknek a népi demokrácia szellemében való nevelése lenne, s szorosan együttműködne a Živena szlovák nőszervezettel. Mivel létezik országos ifjúsági szövetség, elegendő lenne a magyar községekben létrehozni ennek helyi csoportjait. A szövetség keretében gondoskodni kellene a magyar nyelvű ifjúsági irodalom kiadásáról.

37

Pozsony, 1948. december 21. A Belügyi Megbízotti Hivatal újabb körlevele a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló törvény végrehajtásáról, amely lehetővé teszi, hogy a szlovák vagy cseh nyelvet nem bíró személyek magyar nyelven tegyék le a hűségfogadalmat.

Bratislava 21. december 1948. Ďalší obežník Povereníctva vnútra na vykonanie zákona o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti, ktorý umožní, aby osoby neovládajúce slovenský alebo český jazyk zložili sľub vernosti v maďarskej reči.

P o v e r e n í c t v o v n ú t r a v B r a t i s l a v e

Číslo: 45800/2-V/1-1948

V Bratislave, dňa 21. decembra 1948

Predmet: Smernice k vykonaniu zákona zo dňa
25. X. 1948 č. 245 Sb. o štátnom občianstve
osôb maďarskej národnosti

Okresným národným výborom,
Okresným správnym komisiám,
Národným výborom v Bratislave,
obce Vysoké Tatry a
Správnej komisii mesta Košíc.

Dodatkom k tunajšiemu obežníku zo dňa 11. XII. 1948 č. 45.800/1-V/1-1948, ktorým vydané boli v predmete uvedené smernice⁵⁸ oznamujem, že predpísaný sľub ver-

⁵⁸ Pozri dok. č. 34.

nosti, ktorý zainteresované osoby podľa § 1:1 zákona zo dňa 25. X. 1948 č. 245 Sb. skladajú, musia osoby, ktoré slovenský a český jazyk ovládajú, zložiť v reči slovenskej alebo českej. Len osoby, ktoré jazyk slovenský alebo český neovládajú, môžu sľub vernosti zložiť v reči maďarskej podľa tohoto znenia:

„Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy [a] Csehszlovák Köztársaságnak és ennek népi demokratikus rendszerének mindig hű és odaadó állampolgára leszek, kormányának engedelmeskedni fogok, törvényeit pontosan betartom és a hű csehszlovák állampolgár minden kötelességét teljesíteni fogom és akarom.”

V zápisnici o zložení sľubu ostane len text v reči slovenskej, na konci zápisnice treba v prípade, ak sľub zložený bol v reči maďarskej uviesť, že: „sľub vernosti tlmočený bol v reči maďarskej“.

Za povereníka
Dr. Žitňan v. r.

SNA, PV-obežníky, kart. 17, odpis, strojopis

Összefoglalás: Az 1948. december 11-i körlevél függelékeként közlöm, hogy az előírt hűségfogadalmat a szlovákul és csehül tudó személyeknek szlovák vagy cseh nyelven kell letenniük. Csak a szlovák vagy cseh nyelven nem tudó személyek tehetik le magyar nyelven a hűségfogadalmat, amelynek magyar szövege itt található. A fogadalom letételéről szóló jegyzőkönyvben csak a szlovák nyelvű szöveg marad, a jegyzőkönyv végén azonban fel kell tüntetni, hogy „a hűségfogadalmat magyar nyelven tolmácsolták”.

38

Pozsony, 1949. január 7. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának a magyar kultúregyesület megalakításával, mindenekelőtt a reszlovakizáltak egyesületbeli tagságának kérdésével foglalkozó üléséről.

Bratislava 7. január 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, obsahom ktorého bolo utvorenie maďarského kultúrneho spolku, predovšetkým otázka organizovania reslovakizantov v spolku.

Z á z n a m

o zasadnutí Maďarskej komisie dňa 7. januára 1949 v prítomnosti členov: s. povereníka Novomeského, s. povereníka Dr. Pavlíka, povereníka Dr. Okáliho, Majora, Fábryho, Lőrincza, Kuglera, Rabayho.

Predmet rokovania:

Utvorenie kultúrneho spolku maďarských pracujúcich na Slovensku.

1) S. povereník Dr. Pavlík prečítal stanovy spolku, ktoré boli vypracované Povereníctvom informácií a osvety.

Diskusia sa rozvinula len ohľadom toho ustanovenia stanov, že členom spolku nesmú byť reslovakizanti. Maďarskí súdruhovia dôvodili tým, že v mnohých obciach reslovakizanti najmä staršia generácia nevedia po slovensky a v dôsledku tohto ustanovenia stanov boli by prakticky vyradení z kultúrnej práce. Dľa ich názoru bolo by práve želateľné, aby spolupráca medzi slovenským a maď. obyvateľstvom na juž. Slovensku prehlbovala sa i tým, že nielen reslovakizanti, ale i Slováci mohli by účinkovať v maďarských kultúrnych ustanovizniach (napr. v divadelných krúžkoch, spevokolochoch, atď.).

Slovenskí súdruhovia trvali na tomto ustanovení vzhľadom na rozhodnutie vedenia strany, dľa ktorého reslovakizanti majú sa do dôsledkov považovať za osoby slov. národnosti. Spolupráca Slovákov a Maďarov je stanovami nielen umožnená, ale aj práve priamo príkazom pre všetkých komunistov.

2) Po tejto diskusii boli úkoly spojené s utvorením kultúrneho spolku maďarských pracujúcich rozvrhnuté takto:

a) súdr. povereníkovi Dr. Pavlíkovi sa ukladá, aby do 7 dní doručil všetkým členom maďarskej komisie po 1. exemplári osnovy stanov spolku,

b) súdr. Štefanovi Fábrymu sa ukladá, aby do 10 dní za súčinnosti a po schválení kádového oddelenia ÚS KSS navrhol 24 súdruhov z radu robotníkov, maloroľníkov a pracujúcej inteligencie, 24 členného ústredného výboru a päťčlenného dozorného výboru, z ktorých polovica musí mať bydlisko v Bratislave, alebo na okolí.

3) Súdr. Kuglerovi sa ukladá, aby pripravil za súčinnosti prípravného výboru valné zhromaždenie, ktoré sa má vydržiavať v Bratislave začiatkom mes. februára 1949.

4) Súdr. Dr. Okáli ponúka miestnosť vo Vládnej budove pre poriadanie valného zhromaždenia.

Zakladajúce zhromaždenie má byť súčasne politickým aktom a dľa toho má byť určný i program zakladajúceho valného zhromaždenia.

V tomto smere s. povereník Novomeský navrhuje, aby bola poriadaná prípadne akadémia vo forme večierka na pamiatku 30. výročia maď. básnika Adyho a na zakladajúcom valnom zhromaždení mal by ako slávnostný rečník prehovoriť predseda KSS, s. Vilo Široký.

S. Kugler mal by zriadiť prípravný výbor, ktorý prevedie prípravné práce po technickej a finančnej stránke.

Povereníctvo informácií je ochotné prispieť na prípadné cestovné náklady delegátov, ak by tieto nemohli byť kryté iným spôsobom (napr. z čistého výnosu časopisu „Új Szó“).

5) S. Rabaymu sa ukladá, aby sa postaral o určenie delegátov z radov robotníkov a roľníkov, starých príslušníkov strany, na zakladajúce valné zhromaždenie, a to v počte najmenej 200-250 tak, aby boli zastúpené všetky kraje obývané maďarským obyvateľstvom.

6) S. Lőrincz ako šéfredaktor Új Szó sa poveruje, aby v tlači a rozhlase previedol príslušnú propagáciu kultúrneho spolku maďarských pracujúcich.

7) Všetky prípravné práce majú byť skončené v lehote 10 dní, po uplynutí ktorej lehoty s. Dr. Okáli zvolá maďarskú komisiu na definitívne rozhodnutie vo veci založenia kultúrneho spolku.

V Bratislave dňa 7. januára 1949.

Dr. Okáli

*SNA, PV-sekr., kart. 193, č. 236/48 sek., originál, strojopis*⁵⁹

Összefoglalás: Pavlík megbízott felolvasta az egyesületnek a Tájékoztatásügyi Megbízotti Hivatal által kidolgozott alapszabályát. Vita csak az alapszabálynak arról a rendelkezéséről alakult ki, amely szerint a reszlovakizáltak nem lehetnek az egyesület tagjai. A magyar bizottsági tagok szerint a reszlovakizáltak sok helyütt nem tudnak szlovákul, ezért ők ki lennének zárva a kulturális munkából. A szlovák elvtársak ezzel szemben ragaszkodtak a rendelkezéshez, mivel a pártvezetés határozata szerint a reszlovakizáltakat következetesen szlovák nemzetiségűeknek kell tekinteni. Ezt követően szétosztották a kultúregyesület megalakításával kapcsolatos feladatokat: Fábry elvtársat megbízták a 24 fős központi választmány és az 5 fős ellenőrző bizottság tagjainak kiválasztásával, Kugler elvtársat a február elején tartandó alakuló közgyűlés előkészítő bizottsága megszervezésével. Novomeský megbízott javaslata szerint az alakuló közgyűlés ünnepi szónoka Široký pártelnök legyen. Rabay elvtársat megbízták az alakuló közgyűlés küldötteinek kiválasztásával, Lőrincz elvtársat az egyesület sajtóbeli népszerűsítésével.

39

Pozsony, 1949. január 10. Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány és művészetügyi megbízott javaslata magyar nyelvi tanszék létesítésére a pozsonyi Szlovák Egyetem Pedagógiai Karán.

Bratislava 10. január 1949. Návrh povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského na zriadenie stolicy maďarského jazyka na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity Bratislave.

POVERENÍCTVO ŠKOLSTVA, VIED A UMENÍ
 V BRATISLAVE.

Č.:178.633/48-V/2.

V Bratislave, 10. januára 1949.

V e c: Pedag. fakulta SU. Zriadenie stolicy maďarského jazyka.

Úradu Predsedníctva Zboru povereníkov
v B r a t i s l a v e.

Podľa uznesenia vlády z 30. septembra 1948 aktivujú sa pobočky a školy s maďarským vyučovacím jazykom na Slovensku.

⁵⁹ Dokument bol publikovaný v práci Popély, Árpád: A Magyar Bizottság... c. d., s. 97 – 98.

Aby bolo možné uviesť do života a splniť spomenuté uznesenie vlády, je treba zavčas postarať sa o učiteľský dorast, respektíve o vyškolenie alebo preškolenie potrebného počtu pedagogických síl na týchto školách.

Úrad predsedníctva vlády v prípise zo dňa 29. júla 1948, č. 410.987/48, ktorým intímuje uznesenie vlády zo dňa 26. júla 1948 o rozšírení systemizácie vo funkčných platových stupniciach pre účely menovania na roky 1947 a 1948 v rezorte Povereníctve školstva, vied a umení, oznamuje, že vláda rozšírila systemizáciu vo funkčných platových stupniciach s výnimkou služobných miest profesorov na Pedagogickej fakulte SU v Bratislave a jej pobočkách v Košiciach a Banskej Bystrici a iných novozriadených a zriaďiť sa majúciach vysokých školách po oslobodení a že o prisystemizovaní týchto profesorských miest bude sa zaoberať pri príležitosti prerokovania konkrétnych návrhov na menovanie.

Tunajšie povereníctvo pri návrhoch na menovanie profesorov pridrža sa týchto pokynov vláda a aj v danom prípade pri návrhu na zriadenie stolice maďarského jazyka na Pedagogickej fakulte SU by zachovalo podobný postup, ale nateraz nemá konkrétny návrh na osobu.

Keďže zriadenie spomenutej fakulty má zásadný význam, lebo príslušné prednášky a cvičenia z maďarského jazyka bude treba na prechodný čas obstaráť suplovaním, navrhujem, aby sa výnimočne Zbor povereníkov uzniesol takto:

„Zbor povereníkov na zasadnutí dňa výnimočne dáva súhlas až do definitívneho schválenia systemizácie služobných miest vysokoškolských profesorov na zriadenie stolice maďarského jazyka na Pedagogickej fakulte SU v Bratislave.

Ak Povereníctvo školstva, vied a umení ešte pred definitívnym schválením systemizácie služobných miest podá konkrétny návrh na menovanie profesora jazyka maďarského, bude postupovať podľa uznesenia vlády z 26. júla 1948.“

Keďže vec je zásadného významu a súrna, súhlasy Povereníctva financií, Povereníctva vnútra a Najvyššieho kontrolného dvora žiadam súčasne a dodatočne ich doložím, len čo dôjde na tunajšie povereníctvo.⁶⁰

P o v e r e n í k:
L. Novomeský v. r.

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 41, inv. č. 443, Zasadnutie Zboru povereníkov dňa 20. januára 1949, odpis, strojopis

Összefoglalás: Az 1948. szeptember 30-i kormányhatározat szerint Szlovákiában magyar tannyelvű iskolák és tagozatok nyílnak. Hogy a határozatot teljesíteni lehessen, gondoskodni kell a tanítói utánpótlásról, illetve megfelelő számú pedagógus képzéséről vagy átképzéséről. Noha az 1948. július 26-i kormányhatározat a Szlovák Egyetem Pe-

60 Zbor povereníkov na svojom zasadaní 20. januára 1949 návrhy L. Novomeského schválil a dal súhlas na zriadenie stolice maďarského jazyka na Pedagogickej fakulte SU v Bratislave.

dagógiai Kara professzori helyeinek bővítéséről nem rendelkezett, az Oktatás-, Népművelés és Tudományügyi Megbízotti Hivatal mégis azt javasolja, hogy mivel a magyar tanszék létrehozása alapvető fontosságú, átmenetileg helyettesítéssel oldják meg a magyar nyelvű előadásokat és gyakorlatokat, s a Megbízottak testülete fogadja el a következő határozatot: „A Megbízottak Testülete az egyetemi tanári szolgálati helyek végleges rendszeresítéséig kivételesen beleegyezik a Szlovák Egyetem Pedagógiai Kara magyar tanszékének létrehozásába.”

40

Pozsony, 1949. január 20. Részletek a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság tevékenységéről és a csehszlovák–magyar lakosságcseréről beszámoló zárójelentéséből.

Bratislava 20. január 1949. Úryvky z konečnej správy o činnosti Československej presídľovacej komisie a o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom.

Čs. presídľovacia komisia v Maďarsku

v likvidácii

- Ústredie -

Bratislava, dňa 20. januára 1949

Č. j. 610/Dôv.-1948

Predmet: Konečná správa o činnosti

ČSPK v Maďarsku od 1946–48

Prílohy: Podľa zoznamu

D ô v e r n é !

Ústredný sekretariát KSS

súduh Baššovanský

B r a t i s l a v a

Vychádzajúc zo skutočnosti, že na území Maďarska žije vyše 450.000 Slovákov a Čechov bez menšinových práv a vopred odsúdených k národnej smrti a naopak na južných hraniciach Slovenska existuje silné maďarské kompaktné etnikum, došlo zo strany našej verejnosti i zo strany slovenských menšinových pracovníkov v Maďarsku k myšlienke vzájomnej výmeny obyvateľstva a návratu do ich vlasti.

Ostatne zbaviť sa občanov maďarskej národnosti – obdobne ako vysídlenie Nemcov z ČSR – bolo integrujúcou súčasťou Košického vládneho programu, ktorého splnenie výmena obyvateľstva z Maďarska a ČSR mala napomáhať.

Konečne i pracovný nábor do historických zemí, ako aj reslovakizačná akcia mala slúžiť k tomu účelu.

V zmysle vzájomného presídlenia viedli obidve vlády jednania, ktorých výsledkom bolo dobrovoľné podpísanie „Dohody medzi ČSR a Maďarskom o výmene obyvateľstva“ dňa 27. II. 1946 štátnym tajomníkom Dr. Clementisom na jednej strane a na strane druhej maďarským ministrom zahraničných vecí Dr. Gyöngyösim. Ratifikovaná bola Dohoda dňa 10. V. 1946.

V zmysle čl. II. tejto Dohody uzniesla sa čl. vláda na svojom zasadnutí dňa 19. II. k zriadeniu „Čs. presídľovacej komisie v Maďarsku so sídlom v Budapešti“, na jej čelo postavila vládneho splnomocnenca Dr. Okáliho.

Podľa znenia článku X. bola v mesiaci máji ustanovená tiež Zmiešaná komisia.

Organizačný rámec ČSPK schválil Zbor povereníkov dňa 15. II. na svojom 33. zasadnutí; tvorených bolo pôvodne 7 odborov: organizačný, právny, evidenčný, kultúrny, hospodársko-finančný, dopravný a gen. sekretariát, dňa 10. III. zrodil sa odsunový a soc.-zdravotný odbor, 19. VI. zriadený H-10 (preverovací) a dňa 15. VI. súpisový odbor (neskoršie „oddelenia“).

Komisia po zostavení a teoretickom školení v Bratislave presunula sa do Budapešti a zahájila ihneď činnosť od 4. III. Ústredie sa umiestilo v budove bývalého Čs. Vyslanectva na Rózsa Ferenc u. 61 a podľa sídlíšť Slovákov v Maďarsku sa utvorilo 18 oblastí (dňa 2. V. expozitúra Bakonycsernye a 23. V. 18. oblasť Pécs): 1 – Budapešť, 2 – Pilis, 3 – Aszód, 4 – Kiskörös, 5 – Ostrihom, 6 – Bánhida, 7 – Felsőpetény, 8 – Balassagyarmat, 9 – Salgótarján, 10 – Miskolc, 11 – Forró, 12 – Sátoraljaújhely, 13 – Nyíregyháza, 14 – Szarvas, 15 – Békéscsaba, 16 – Komlós, 17 – Gyöngyös a 18 – Pécs), z ktorých niektoré oblasti boli spojené rádiostanicami s voj. obsluhou a Budapešť s Bratislavou rádiom a kuriérnou službou.

Nakoľko podľa čl. IV. Dohody mali byť prihlášky prijímané v lehote š mesiacov od podpísania Dohody, zahájila komisia ihneď propagačnú činnosť, ktorá končila 14. IV. a súčasne prevádzal sa i nábor prihlásených osôb, ktorý končil dňom 27. V. s bilanciou 90.090 osôb. Dodatočný nábor bol prevedený do 25. V. a dosiahol spolu s normálnym náborom číslu 97.610 osôb s nehnuteľným majetkom asi 51.979 ha a s 14.750 domami. (Po štatistickom preskúmaní v dobe stagnácie vo februári 1947 bolo toto číslo rektifikované na 95.421.)

Podľa čl. IV. Dohody v jednomesačnej lehote odo dňa ukončenia náboru boli dňa 25. VI. odovzdané zoznamy Slovákov prihlásených na presídlenie maďarskej vláde a dňa 12. VII. prihlásených v dodatočnej lehote.

Naproti tomu podľa čl. V. Dohody bol odoslaný maďarskej vláde v 6 mesačnej lehote po podpísaní Dohody dňa 26. VIII. zoznam asi 105.000 Maďarov, určených na vysídlenie v počte rovnajúcom sa počtu osôb slovenskej národnosti presťahovaných na územie ČSR.

[...] ⁶¹

Celkový výsledok presídlenia – vyjadrený číslom 59.774 osôb v pomere k prihláseným 95.421 osobám – není tak zvlášť nepriaznivý vzhľadom k ťažkostiam a prekážkam, ktoré nám Maďari kládli do cesty po dobu bez mála 3 roky.

Bilancia objaví sa v priaznivejšom svetle, keď berieme do úvahy aj osoby presťahované pred účinnosťou Dohody, podľa § 16 Piešťanského protokolu v počte 4.340 a osoby na čierno odišlé podľa ZK 47 v počte 7.783. Priblížime sa tu značne k počtu prihlásených Slovákov.

Potešiteľnejšia je však (síce nepreverená) bilancia maď. vysídlelcov zo Slovenska, ako vysvitať z níž uvedenej tabuľky, že naša akcia sa z väčšej čiastky vzhľadom na citeľné oslabenie maď. menšiny na Slovensku i podarila.

61 Vynechaná časť sa týka propagačnej kampane ČSPK a ťažkostí pri realizácii presídľovania.

Presídlených	Slovákov	Maďarov
V roku 1946	8.612	-
V roku 1947	37.679	30.637
V roku 1948	13.483	14.838 výmenné trans., 1.032 režimisti, 2.905 voj. zločinci, 6.000 dobrovoľne, 75 z Rusoviec
Podľa § 16 Piešť. protokolu pred účinnosťou Dohody	4.230	33.090
Podľa ZK 47 (na čierno)	7.783	1.083
Celkom	<u>71.787</u>	<u>89.660</u>

V porovnaní majetkových pomerov boli vysídlení Maďari priemerne ďaleko zámožnejší než slovenskí presídlenci, ako z niž uvedenej tabuľky vidno a to jak podľa počtu dopravných prostriedkov použitých na odvoz movitého majetku, tak aj podľa cifier zanechaných nehnuteľných majetkov na oboch stranách.

Je patrne, že Maďari zanechali ďaleko väčší výmer pozemkov, ale pre osídlenie na Slovensku bolo nedostatok domov, najmä preto, že jednak nemajetní i „40-níci“ si ich domáhali a jednak robili si nárok na domy aj tí, ktorí mali v Maďarsku vo vlastníctve len podiel na domoch.

V porovnaní pomeru pozemkov si možno vysvetľovať, že Maďari úzkostlivo lpeli na dodržanie majetkovej štruktúry 2,37 a v porovnaní s domovým majetkom na oboch stranách zase možno vidieť, že Osídľovací úrad mal značné ťažkosti s domovým uspokojením presídlencov.

	Počet odsunutých	Movitý majetok odsunutých		Nehnuteľný majetok							
				pozemkový v k. j.		celé domy		podiel. domy		zastavená plocha v m ²	
		vozňami	autami	pôdy	z toho viníc	obyt.	hosp.	obyt.	hosp.	obyt.	hosp.
Sl.	59.774	19.355	8.926	43.749	807	8.000	20.000	2.000	4.800	798.373	319.674
Ma.	55.487	49.771	–	109.295	1.633	8.936	21.603	3.101	5.513	4.212.206	1.059.792

[...] ⁶²

Hlavnou príčinou, že presídľovanie skončilo s 62% úspechom, je dlhé trvanie presídlenia, zavinené úmyselne našimi partnermi a že v dôsledku toho zmenilo sa rozhodnutie, ktoré pojali prihlásení začiatkom roku 1946.

Čas nielen pôsobil na rozhodnutie presídlencov, ale zmenil mentalitu i názor na našu akciu, ktorú sme v čele s vládnym splnomocnencom Dr. Okálím tak fanaticky, húževnate a oddane prevádzali.

Výmena obyvateľstva, ktorej bol spočiatku kladený mimoriadny vnútropolitický význam, nenašla v kritických momentoch, hlavne na sklonku presídlenia od kompetentných miest náležitú podporu, behom prevádzania stretla sa bohužiaľ často s neporozumením pre uspo-

62 Vynechaná časť sa týka zdržovania presídlenia maďarskou stranou a dopravy presídlencov.

kojenie presídlencov na Slovensku, nebola dosť populárna v zemiach českých, kde verejná bola málo o akcii informovaná, a kde nám vytýkali, že vozíme do Čiech „cigánov“, zameňujúc presídlencov s Maďarmi vyvezenými v rámci pracovného náboru do Čiech.

Dostali sme sa s poslednou fázou presídlenia – nie našou vinou – už do doby nadviazania priateľských politických vzťahov oboch štátov vrcholiacich prejavmi našich štátnikov na zlučovacej schôdzke KSČ a KSS o pomere k maďarským spoluobčanom, ktorým sa dostalo menšinových práv. Presídľovacia akcia stala sa už dľa maďarského názoru a n a c h r o n i z m o m a stála tu už snáď ako jediná prekážka pre toto zblíženie, ktorého si už dávno bolo priať v záujme dobrého spolunažívania oboch zemí. A preto ju bolo treba čo najskôr likvidovať.

Výmena sa stala i odiyózna u Slovákov zostavších v Maďarsku, ktorí po likvidácii ZSvM utvorili nový „Zväz demokratických Slovákov v Maďarsku“ a na jeho ustavujúcom kongrese bolo počuť volanie: „preč so Zväzom Slovanov v Maďarsku, preč s presídľovacou komisiou, ktorú vymysleli slovenskí a maďarskí imperialisti“.

Doporučujem tomu, kto by chcel sub specíe týchto posledných dojmov výmenu nepriaznivo posudzovať a jej upierať význam, aby sa zaoberal štúdiom, z akých pohľadov sa s ňou začalo a retrospektívou všetkých udalostí, ktoré presídlenie prevádzali.

Však naša akcia nie je v histórii ojedinelá, má obdobu s vysídlením desiatok tisíc Čechov z Volyňska, s vzájomným sťahovaním státisícov Rusov a Poliakov a podobne.

Nemožno jej popierať veľké kladý nielen z hľadiska, že cez 70.000 Slovákov nájde u nás medzi svojimi bratmi nový šťastný domov, a nielen, že sme mali možnosť 89.000 odišlými Maďarmi sa zbaviť nežiaducich nelojálnych a národnostne neznášanlivých živlov, ktorí len kalili dobré vzťahy medzi obidvoma susedmi – ale, že sme v Maďarsku vykonali kus poctivej práce i na poli sociálnom i kultúrnom v prospech povznesenia úrovne i národného uvedomenia našich krajanov, ako vysvitá zo správ kultúrneho i sociálneho oddelenia, a o ktorých neprestávame mať živý záujem.

Aby naše dielo nebolo nadarmo, je treba, aby sa s presídlenými Slovákami i naďalej najmenej tak vľúdne podľa ľudovodemokratických zásad ako s ostatnými občanmi zachádzalo, a aby čo najskôr boli individuálne uspokojení, pokiaľ ešte nedostali to, čo vlastnili v Maďarsku, tak, aby sa aj oni mohli účinne čo najskôr zapojiť do výstavby našej republiky. A takých nespokojných presídlencov je na Slovensku i v českých zemiach viac než dosť, zejména tých, ktorí poslednými transportmi opustili Maďarsko. Denne k nám dochádzajú vo veľkom počte.

Ale nielen o materiálnu stránku nutno pečovať, tiež je treba i po stránke politickej, kultúrnej a národnej sa starať o povznesenie ich úrovne. Nedopusťme, aby presídlenci, ktorí zakotvili do dosiaľ Maďarmi husto obývaných krajov, aby sa s nimi asimilovali a sa odnárodnili a posielali deti do maďarských škôl – bola by to krutá irónia a výsmech účelu presídľovania!

Pokiaľ sa týka osudu zostavšej veľkej väčšiny Slovákov v Maďarsku, veríme, že v rámci budúcich politických i kultúrnych dohôd medzi obidvoma demokratickými štátmi i v zmysle ústavy maďarskej republiky bude postarané i o menšinové práva, a že bude duchovný, národný a hospodársky život našich bratov v Maďarsku mohutnieť a zkvitať na základoch, ktoré naši kultúrny pracovníci behom pôsobenia ČSPK položili a za nie necelé tri roky vyvinuli s láskou nadšením a obetavosťou kultúrnu činnosť pre ich obrodu, akej v dejinách Slovákov v Maďarsku neni obdoby.

My na Slovensku urobili sme už prvé podstatné opatrenia smerujúce k faktickým právam našich maď. občanov, ktoré aj poctive plníme.

A ačkoľvek pri opustení ČSPK Maďarska, mohli sme zistiť len jedinú slovenskú školu v celom Maďarsku (v Slov. Komlóši s 352 žiakmi), veríme cezo v poctivé úmysly maď. vlády, veríme v ľudovodemokratické zameranie maďarského ľudu!

D o s t a n e :

Predseda vlády Anton Zápotocký,
 Podpredseda vlády Viliam Široký,
 Ministerstvo zahr. vecí (do rúk Dr. Clementisa),
 Ministerstvo národnej obrany, hl. št. 1. oddel.,
 Ministerstvo soc. starostlivosti, Praha, Spálená 17. odb. A-V (Dr. Juskovič),
 Najvyšší účtový kontrolný úrad Praha,
 Úrad predsedníctva SNR Bratislava,
 Úrad predsedníctva Zboru povereníkov Bratislava,
 Všetcia povereníci,
 Ústredný sekretariát KSS, súdruh Bašťovanský,
 Najvyšší kontrolný dvor Bratislava,
 Predseda Osídľovacieho výboru SNR
 Osídľovací úrad pre Slovensko Bratislava,
 Vyslanectvo ČSR v Budapešti.

Generálny sekretár ČSPK v likv.
 pplk. del. Alojz Bura

SNA, ÚV KSS – generálny tajomník, kart. 2195, 521/5, originál, strojopis

Összefoglalás: Abból a tényből kiindulva, hogy Magyarországon 450 ezernél több szlovák él kisebbségi jogok nélkül, s Szlovákia déli határai mentén is erős kompakt magyar etnikum van, megszületett a kisebbségek kicserélésének gondolata. Elvégre a kassai kormányprogram, a munkatoborzás és a reszlovakizáció is azt a célt szolgálta, hogy megszabaduljunk a magyaroktól. A lakosságcsere-egyezményt 1946. február 27-én írták alá. Az egyezmény értelmében megalakult Csehszlovák Áttelepítési Bizottságnak 18 magyarországi körzeti kirendeltsége jött létre. Toborzóakciója során 95 421 magyarországi szlovák jelentkezését sikerült összegyűjtenie. Ha figyelembe vesszük a magyarok által támasztott nehézségeket, az áttelepítés végeredménye nem is annyira kedvezőtlen. Különösen a Szlovákiából kitelepített magyarok száma öröndetes, mivel sikerült meggyengíteni a magyar kisebbséget. A Magyarországról éttelepült szlovákok száma összességében 71 787, a Szlovákiából kitelepített magyaroké 89 660. A magyarok jóval több vagyont hagytak hátra, mint a szlovákok. A lakosságcsere az illetékes helyeken sajnos nem talált kellő megértésre. Végső fázisában ráadásul a két ország közötti megegyezés egyetlen akadályává vált, ezért minél előbb be kellett fejezni. Hogy munkánk ne váljon hiábavalóvá, nem szabad megengedni, hogy a magyar környezetbe került áttelepült szlovákok asszimilálódjanak.

Prága, 1949. január 20. A CSKP KB szélesebb körű elnökségi ülésének vitája a Rákosi Mátyás levelére adandó válaszárol.

Praha 20. január 1949. Diskusia na zasadnutí širšieho Predsedníctva ÚV KSČ vo veci odpovede na list Mátyása Rákosiho.

Odpověď na dopis soudr. Rákosimu (s. Gottwald)

s. Slánský: čte dopis s. Rákosiho.⁶³

s. Široký: čte návrh dopisu soudruhu Rákosimu

s. Gottwald: především všeobecně. Pokud se týče úpravy poměrů maďarské menšiny, musíme si říci a musíme přesvědčit všechny, kterých se to týká, že nějaké píchání špendlíčkem nemá smyslu. Nyní, když se jich nemůžeme zbavit, máme zájem na tom, abychom z nich vychovali dobré občany, zjednali tam pořádek, klid, a nedali tak záminku maďarským soudruhům. To se týká knih, škol, časopisů, také reslovakizace. Obavy Slováků, že budou mít značnou menšinu maďarskou, to není za dnešní situace podstatné. S tím všeobecně, až na některé výjimky, Slováci souhlasí. Nemůžeme na této věci nechat ztroskotat náš dobrý vztah k Maďarsku. Pokud jde o stroje, máme podle mírové smlouvy nárok na všechny věci, pokud byly vyrobeny u nás, a nebo které se nalézaly na našem území.

s. Clementis: Stroje Rotov jsme zabavili, protože se nacházely na našem území po 1. 2. 1947 a byly zabaveny na základě vládního nařízení. Druhá kategorie jsou augšburské stroje, objednané za války ve Škodovce. Byly dodány do Maďarska a zúčtovány německé Verrechnungsstelle. Po maďarské deklaraci byly všechny takové stroje nám vydány. Podle mezinárodního práva a moskevské deklarace patří stroje nám.

s. Gottwald: Jsou tu ještě jiné věci, reparace, restituce, pohledávky za přesídlení, tak to dáme všechno dohromady. Nemůžeme řešit každé zvlášť. Pokud jde o stroje, které byly určeny do Jugoslávie a které jsme nabídli Sovětskému svazu, dostali jsme zprávu, že Sovětský svaz o ně nemá zájem. Naši obchodníci přicházejí s tím, že by to mohli jinam prodat. Rozdělili to, kompletovali to, udělali menší továrny na výzbroj a prodali by to jinde.

s. Gregor: Pokud jde o to a pokud by to přicházelo v úvahu, doporučoval kompletovat (máme naději na to kompletovat 5 kusů). Jinak bychom na tom prodělali, kdyby chtěli jen soupravu obráběcích strojů.

s. Gottwald: Je třeba rozhodnout, jestli máme v tom ohledu odmítnout. Oni se dozvědí, že Sovětský svaz zájem nemá a budou žádat, abychom jim to prodali. Je otázka, co bychom od Maďarů mohli za to chtít. Spíš bych se přiklonil k tomu, jednat s nimi o tom a dát jim přednost před ostatními státy, které mají zájem, za podmínky že nám dají zboží, které bychom musili jinde kupovat (aluminium, maso, krmiva, kůže).

Dávám v úvahu, že bychom to mohli pozměnit tak, že jsme stroje nabídli SSSR, ale v případě, že by neměli zájem o koupi, jsme ochotni s nimi o tom jednat. V tomto směru doporučuji jim vyjít vstříc.

⁶³ Pozri dok. č. 35.

Netřeba snad ani mluvit o SSSR, jen že jsme stroje nabídli jinde a že jsme ochotni s nimi jednat. Tak to přeformulovat.

Pokud jde o stěhování Maďarů do Maďarska, to už je za námi, měli jsme zájem na tom, abychom nejbohatší dostali pryč. Ve smlouvě bylo, že si majetek mohou vzít sebou.

s. Clementis: Podává zprávu o stavu vztahů naší vlády k maďarské vládě. Pokud jde o finanční jednání, stojíme před otázkou, zda se máme s nimi hádat několik měsíců, nebo zda to máme připravit stranickou cestou a škrtnout všechny vzájemné pohledávky za určitých podmínek. Zůstává ještě pochybnost, zda jim máme odpustit reparační. Mohli bychom to leda udělat podobně, jako Sověti (30 mil. s penály) bez penálů 23.

s. Gottwald: Oni jsou odhodláni, neplatit reparační.

s. Široký: Souhlasím s tím, co říká soudruh Gottwald. V celkovém řešení maďarské otázky hraje hlavní úlohu odpor některých našich soudruhů hlavně pokud jde o školskou správu, ale též objektivní situace. To je otázka budov, učitelů, učebnic. To se vše připravuje. Zařídili jsme vše potřebné. Třeba řešit i zásadní otázku. Když byl s. Novomeský v Budapešti, žádali Farkas a Révai učitele, aby mohli otevřít učitelský ústav v Maďarsku. K tomu jsme zaujali odmítavé stanovisko, aby od nás byli vysíláni učitelé do Maďarska. Kromě toho nás žádali, abychom vyslali jednoho redaktora pro „Svobodu“.

Všechny přípravy pro vydávání maďarského časopisu jsou v proudu. Maďarský týdeník, který nyní vydáváme, má náklad 80.000. Od 15. února bychom mohli začít s vydáváním časopisu.

Pokud jde o text: doporučuji škrtnout na straně 2 poukaz na to, že v Maďarsku jsou jen dvě slovenské školy. Myslím, že tuto podrobnost můžeme škrtnout. Aby nedošlo k dalším nedorozuměním, navrhuji, aby také na str. 5 byla upravena formulace, pokud jde o majetkové věci. Nějaká úhrada se týče jen zemědělských konfiskací, ne pokud jde o živnosti a vůbec průmysl.

Souhlas s úpravou podle soudr. Širokého.

s. Gottwald: Jestli bychom neměli končit dopis vyzváním, že považujeme za nutno, aby se kvůli věcem majetkovým sešla stranická porada. Naší stranické delegaci bychom dali příslušné direktivy. Tam by se projednávaly věci majetkové, ne menšinové. V tom smyslu třeba přeformulovat závěr dopisu. Bylo by hloupostí, kdybychom se této možnosti, působit v našem směru na ně, že bychom to zamítlí, vzdali. Dopis třeba přeložit do maďarštiny. To zařídí s. Široký. Odpověď postoupíme po linii vyslance. Pokud jde o učitele, neposílat tam žádné.⁶⁴

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 8, a. j. 159, Zápis č. 6 ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ, konané dne 20. ledna 1949, originál, strojopis

⁶⁴ Širšie predsedníctvo ÚV KSČ vo svojom uznesení, okrem avizovaných úprav v texte listu, uložilo slovenským komunistom, aby prikrročili k vydávaniu denníka v maďarskej reči a konštatovalo, že netreba povoliť vysielanie maďarských učiteľov z Maďarska do Československa, ani slovenských učiteľov z Československa do Maďarska.

Összefoglalás: Slánský elvtárs felolvassa Rákosi elvtárs levelét, majd Široký elvtárs a válaszevel tervezetét. Gottwald elvtárs szerint nincs értelme semmilyen szurkálásnak, ha már nem tudunk a magyaroktól megszabadulni, akkor jó polgárokat kell belőlük nevelni, s nem kell ürügyet szolgáltatni a beavatkozásra. Ezen nem múlhatnak a Magyarországhoz fűződő jó kapcsolataink. A gépek viszont a békeszerződés szerint minket illetnek, ezért a levélben az szerepeljen, hogy már másnak ígértük őket, de hajlandók vagyunk tárgyalni róluk. Clementis elvtárs szerint a legjobb lenne kölcsönösen lemondani a gazdasági követelésekről, mivel, amint Gottwald elvtárs is megjegyzi, a magyarok úgyis eltökélték, hogy nem fizetik a háborús jóvátételt. Gottwald és Široký elvtárs javaslatára néhány módosítást hajtanak végre a levélben, magyarra fordítását Široký elvtársra bízzák.

42

Prága, 1949. január 23. Klement Gottwald válasza Rákosi Mátyás levelére, amelyben kétségbe vonja a csehszlovák felet ért bírálatok jogosságát.

Praha 23. január 1949. Odpověď Klementa Gottwalda na list Mátyása Rákosiho, v kteréj spochybňuje jeho tvrzení o neplnění československých závazků.

R á k o s i Mátyás elvtársnak,
B u d a p e s t

Kedves elvtársam!

1948. dec. 14-ről keltezett leveledet, mely a csehszlovák-magyar kapcsolatok néhány aktuális kérdésével foglalkozott, előterjesztettem pártunk Központi Végrehajtóbizottsága elnökségének, mely megtárgyalta a leveledben érintett összes kérdést és engem bízott meg, hogy válaszoljak.⁶⁵

1.) A KSČ Központi Végrehajtóbizottságának elnöksége azon a nézeten van, hogy úgy pártunk, mint köztársaságunk állami szervei az emberi lehetőség határán belül fogantatott minden övintézkedést, melyet múlt év június havi bratiszlavai informatív ülésünkön saját elhatározásunkból mindkét népi demokráciánk együttműködésének kiméltítése érdekében magunk elé tűztünk. Ebben a szellemben sürgősen kiadtuk úgy a magyar nemzetiségű egyének állampolgárságáról szóló törvényt, mint azon kormányhatározatot, mely a szlovenszko magyar lakosság kulturális, politikai és gazdasági viszonyait szabályozza. Ami a leveledben felhozott és ezen rendszabályok keresztülvitelének mai állapotára vonatkozó szemrehányásodat illeti, úgy vélem, hogy azok helytelen, illetve nem teljes információ alapján. Szükségesnek tartom ezért az egyes pontok magyarázatát idefűzni.

⁶⁵ Lásd a 35. és 41. sz. dokumentumot.

2.) Felelősségünk teljes tudatában fogtunk a kultúrpolitikai intézkedések keresztülvételéhez abban a meggyőződésben, hogy a szlovenszkói magyar lakosság népi demokrata és haladó szellemben való politikai felvilágosító és nevelő tevékenysége tartósan eredményezni fogja a régi nacionalista összeférhetetlenség eltűnését és a mi szlovák és magyar nemzetiségű polgáraink igaz barátságon alapuló együttélését.

Egyidejűleg az egész iskolaügyünk újjászervezésével, amelynél komoly nehéz problémákat kellett megoldanunk és mely egész iskoláztatásunkat új alapokra fekteti, ki lettek dolgozva azon intézkedések pontos tervei is, melyek a magyar nemzetiségű polgárok iskolaköteles korban lévő gyermekeinek magyar anyanyelvükön való iskoláztatását biztosítják. Bizonyosan jól tudod saját tapasztalatodból, hogy ez nem könnyű dolog. Mégis minden nehézség ellenére már a múlt évben, 17 községben 22 magyarnyelvű osztály lett berendezve. Terv szerint az idei évben következő további járás kap magyar iskolát: Šamorín, Galanta, Dunajská Streda, Šaľa, Komárno, Nové Zámky, Hurbanovo, Štúrovo, Šahy, Modrý Kameň, Lučenec, Rimavská Sobota, Jesenské és Šafárikovo. Az iskoláztatás szabályozásánál abból a szempontból indultunk ki, hogy kezdetben az elsőfokú iskola nyugodt menetét biztosítsuk és ezen a téren való munkánk befejezése után tervezzük és előkészítjük a másodfokú iskolák berendezését magyar nemzetiségű polgárok gyermekei részére, melyekben az oktatás már 1949-50-es iskolaévben kezdődik meg.

Ezen tények kellőképpen igazolják, hogy az iskolai oktatás terén a magyar nemzetiségű polgárokkal szemben úgy járunk el, ahogy csak lehetőségeink megengedik. Hozzá akarom fűzni, hogy az iskolai igazgatásunk nem ismer ebben az irányban semmiféle megkülönböztetést és a magyar kisebbséggel szemben teljes megértéssel viseltetik. Ugyanezen elv vezérli majd további eljárást is, annak ellenére, hogy sajnálattal értesültünk, hogy a magyarországi szlovák kisebbség nem találkozik szükségleteinek hasonló megértésével.

3.) Ami a magyar nemzetiségű polgárok további kulturális fejlődésének biztosítására irányuló intézkedéseket illeti, elegendő megemlíteni, hogy messze ható intézkedéseket tettünk, melyek fokozatos megvalósításuk stádiumába léptek. Rendszeres magyarnyelvű publikációs tevékenység egész sorozat népszerűsítő politikai természetű művet és szépirodalmat foglal magába. A kulturális-politikai filmeknél magyar feliratokat készítettünk és a bratislavai rádió már naponta kétszer ad le magyar nyelvű közvetítést. Magyar nemzetiségű polgárok kultúrköre alapításának előkészületei egyre intenzívebben folynak. Ezen kör keretén belül minden irányú kulturális tevékenység és népművelődés lehetősége lesz adva. A kör székhelye Bratislavában és fiókjai vidéki városokban és falvakban lesznek.

A magyar folyóiratot illető szemrehányásod, kedves elvtársam, azt hiszem nem helytálló. Aki tudja, milyen nehézségbe ütközik ma új folyóirat kiadása (adminisztratív apparátus, kolportázs, papírhány stb.), nem csodálkozhat azon, hogy hetilap kiadásával kezdtük (Új Szó), mindenesetre azon perspektívával, hogy a legközelebbi időben áttérünk napilap kiadására.

4.) Áttérek most az állampolgárság kérdésére. Úgy vélem, hogy vagy a dolgok meg nem értésén, vagy pedig pártunk ellen irányuló alaptalan bizalmatlanságon múlik, ha azt állítod, hogy a magyar nemzetiségű polgárok állampolgárságát rendező törvényünkben úgy jártunk el, „hogy egyik kézzel elveszjük azt, amit a másik ad”. Meg akarjuk adni és megadjuk az állampolgárságot minden magyar lakosnak, természetesen azok kivételével, akik államunk és népi demokrata berendezései ellen komoly vétséget követtek el. Azon rendelkezésből, hogy az 1938. nov. 1-i állapot a mérvadó, nem következett és

nem következethető oly cél, hogy a régi törvények szerint lehetetlenné tegyünk magyar nemzetiségű egyéneknek, hogy szerezhessék meg az állampolgárságot. Csupán azt a tényt szögeztük le, hogy 1938. nov. 2. (bécsi arbitrázs) után Szlovenszko elfoglalt részeit elárasztotta ezer és ezer magyar állampolgár. Ezeknek az ún. „anyásoknak” érthetően nem akartuk állampolgárságnak elnyerését lehetővé tenni.

Azon személyek száma, melyek leveled szerint állítólag azért nem nyerhetik el a csehszlovák állampolgárságot, mert kitelepítésre lettek meghatározva és nálunk maradtak, nem teljesen pontos. Arra való tekintettel, hogy ez a körülmény semmi esetben sem fogja állampolgársági viszonyaikat érinteni, úgy vélem. hogy ezen nem kell fejünket törni. Az illetékes központi hivatal kiadta már Szlovenszkon a nemzeti bizottságoknak azt az interpretációs utasítást, mely szerint a 3-ik bekezdés utolsó mondata alapján kicserélésre szánt egyének alatt az 1948. évi 245. sz. törvény 1. § szerint csak azon magyar nemzetiségű személyek értendők, akik 1948. dec. 31-ig a kicserélés keretén belül tényleg át lettek telepítve Magyarországra. Ez tehát annyit jelent, hogy az összes többi magyar nemzetiségű egyén minden további nélkül elnyeri a törvény szerint a csehszlovák állampolgárságot.

A törvény ezen benevolens magyarázata mellett azok a személyek is számításba vannak véve, akik vétséget követtek el a Csehszlovák Köztársaság, vagy népi demokratikus berendezései ellen. Mert hiszen eredetileg 23.782 személyről volt szó, kiknek névsora 1946. aug. 26-án lett a magyar kormánynak átadva és akiket családtagjaikkal együtt (együttesen kb. 70.000 személy) egyoldalúan Magyarországra kellett volna áttelepíteni. Ezen számból azonban Magyarországra csupán néhány száz lett áttelepítve. Körülbelül további 700 személy kivételével, akik súlyos vétséget követtek el és akiknek utólagos áttelepítését szorgalmazzuk, az összes többi elnyeri a csehszlovák állampolgárságot. A csehszlovák hivatalok áttekintése szerint itt marad együttesen kb. 3.000 személy, kiknek neve a súlyos vétséget elkövetettek névsorában szerepel, akik nem nyerik el a csehszlovák állampolgárság jogát.

Ahogy már megállapítottuk, azon magyar nemzetiségű személyek, kikre a 245/48 sz. törvény vonatkozik, törvény alapján csehszlovák állampolgárságot nyernek el. A törvény 2. §-a szerinti határozatnak, mely a kerületi nemzeti bizottságokra tartozik, csak deklaratorikus természete van, mely csupán bizonyítja az állampolgárságot. Ezért egyáltalán nem lehet arról beszélni, hogy a nemzeti bizottságok „anyagi érdekelttségük” következtében bárkit is megfoszthatnak attól a lehetőségtől, hogy a csehszlovák állampolgárságot elnyerhesse, nem beszélve arról, hogy a magyar nemzetiségű személyek tulajdonának restitúciója, kik a csehszlovák állampolgárságot elnyerik, önállóan van megoldva. A 245/48 Sb. sz. törvény politikai tendenciója éppen abban nyilvánul meg, hogy Szlovenszkon lehetőleg minél kevesebb személy maradjon állampolgárság nélkül és a mi államunk érdekében áll, hogy ezen törvény keresztülvitele minél nagyvonalúbb legyen. Ebben az irányban megtörtént már minden intézkedés.

5.) Ami a magyar nemzetiségű polgárok tulajdonának, ill. tulajdon-kiutalásának kérdését illeti, az 1948. szept. 30-i kormányrendelet keresztülvitelét foganatosítjuk, mely szerint 1949. márc. 31-ig keresztül kell vinni azon magyar nemzetiségű személyek szervezett visszatérését Szlovenszkóra, akik a csehszlovák gazdasági terv érdekében a munkaerő mozgósítását előíró törvény értelmében Csehszlovákban dolgoznak. Ezen személyeknek azon elv értelmében kell visszaadni tulajdonát, melyet a Megbízottak Testü-

letének 1948. nov. 4-ről keltezett rendelkezése nagyjából meghatároz. Minden magyar nemzetiségű személy igényét ki akarjuk elégíteni, tehát azokat is, akik az organizált akción kívül, vagy azelőtt tértek vissza és visszaadni nekik tulajdonukat, amennyiben az nem lett valakinek kiutalva, vagy pedig másképpen kell kártalanítani őket.

6.) Valamivel komplikáltabb azon gépek kérdése, melyeket a németek hurcoltak el és melyek most a mi területünkön vannak. A kérdés komplikált volta nem a jogi szempontból való megítélésben rejlik, mert a mi jogi igényünk kétségen felül áll azon gépekre vonatkozóan, melyek Rotavában lettek deponálva, avagy Augsburgba elhurcolva és nekünk restituálva. A mai helyzet következtében, mikor a két állam között kétoldali pénzügyi kötelezettség létezik, lehetetlennek tartom a fent említett gépek kérdését a többi kétoldali igénytől elkülönítve megoldani, miután nem akarok a kölcsönös pénzügyi követelések végleges kiegyenlítésének tárgyalása elé vágni.

7.) Ami végül azon kívánságot illeti, hogy az eredetileg Jugoszláviának szánt gépeket Magyarországnak adjuk el, javaslom, hogy illetékes szerveiteket, a mi Külkereskedelmi Minisztériumunkhoz forduljanak és ezt az ügyet konkrétan letárgyalják. De előre kell bocsátanom, hogy ezen szállítás egyes részletéről folyamatban vannak már tárgyalások más érdeklődőkkel.

Levellem befejezéseként arról akarok még biztosítani, hogy nekünk a legőszintébb kívánságunk, hogy államaink közötti eddig elintézetlen minden kérdés, ügyünk érdekében, végleges érvénnyel minél hamarabb elintéztet nyerjen.

Ezen értelemben fogadd legőszintébb üdvözlömetem

Gottwald
 a Csehszlovák Kommunista Párt
 elnöke

Praha, 1949. január 23.

MOL, MDP, 276. f., 65. cs., 206. ő. e., géppel írt tisztázat

Zhrnutie: Predložil som Tvoj list Predsedníctvu ÚV našej strany, ktoré prerokovalo všetky otázky, ktoré vo svojom liste spomínaš a zmocnilo ma, aby som Ti odpovedal. Tvoje výčitky spočívajú na nesprávnych, resp. neúplných informáciách. Bol vypracovaný plán vyučovania v maďarskom jazyku a už v minulom roku bolo v 17 obciach zriadených 22 maďarských tried. Tvoje výčitky, týkajúce sa maďarského časopisu, tiež nie sú na mieste. Vydávanie nového časopisu je teraz veľmi problematické, preto sme začali s vydávaním týždenníka, avšak v najbližšej budúcnosti priročíme k vydávaniu denníka. Štátne občianstvo chceme dať všetkým Maďarom, samozrejme okrem tých, ktorí sa previnili proti nášmu štátu a jeho ľudovodemokratickému zriadeniu. Počet tých, ktorí štátne občianstvo nedostanú, bude okolo 3 000. Chceme uspokojiť aj tých Maďarov, ktorí sa vrátia z Čiech mimo organizovanej akcie a vrátiť im majetok, alebo ich odškodniť iným spôsobom. Otázka odvečených strojov je zložitejšia a mala by sa prebrať na rokovaníach o konečnom vyrovnaní celého komplexu vzájomných finančných požiadaviek.

Bratislava 25. január 1949. Správa povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy Michala Falšana o akcii návratu osôb maďarskej národnosti z Čiech a o ťažkostiach s ich umiestňovaním.

o akcii návratu osôb maďarskej národnosti, ktoré boli prikázané na prácu do Čiech a teraz sa vracajú organizovane späť na Slovensko.

Ide o osoby maďarskej národnosti – náboristov, ktoré boli pridelené na práce do českých zemí v rámci akcie náboru pracovných síl, prevedenej podľa citovaného dekrétu prez. Rep. v čase od 19. XI. 1946 do 20. II. 1947.

Tento nábor uskutočnil sa organizovane a hromadne a prevádzkal ho vládny zmocnenec pre nábor pracovných síl za spolupráce orgánov Ministerstva sociálnej starostlivosti, Povereníctva sociálnej starostlivosti a Osídľovacieho úradu pre Slovensko.

V rámci tohoto organizovaného náboru bolo z južného Slovenska pridelené na práce do českých zemí 9.610 rodín, t. j. 41.640 osôb. K tomu treba pripočítať ešte asi 2.154 rodín, t. j. 2.489 osôb, ktoré odišli na práce dobrovoľne. Celkom teda odišlo 11.764 rodín, t. j. 44.129 osôb.

Týmto náborom bolo dotknutých celkom 393 obcí v 17 okresoch na južnom Slovensku.

Rozvrstvenie náboristov, pridelených na práce organizovaným spôsobom, podľa zamestnania a majetku je takéto: 5.128 rodín (22.096 osôb) bolo neroľníkov, ktorí zanechali len domy, celkom 3.056 domov. Ostatné rodiny pochádzali z drobných roľníkov, poľnohospodárskych a iných robotníkov a bolo ich celkom 4.482 rodín (19.644 osôb).

Z týchto roľníkov bolo 2.287 rodín (9.876 osôb) takých, ktoré vlastnili pozemky do výmery 1 k.j. Tieto rodiny zanechali 1.543 domov. Zbytok, počtom 2.190 rodín (9.664 osôb) boli také, ktoré vlastnili viac ako 1 k.j. pôdy. Tieto rodiny zanechali 2.003 domy.

Náboristi zanechali celkom na Slovensku 6.602 domov a 14.149 k.j. pôdy.

Predbežná starostlivosť o zanechaný majetok uskutočnila sa tak, že Povereníctvo sociálnej starostlivosti ustanovilo na tieto majetky dôverníkov, ktorých úlohou bolo spravovať tento majetok. Celkom bolo ustanovených 2.767 dôverníkov v 260 obciach, v 16 okresoch južného Slovenska. Z tohoto počtu odišlo 427 dôverníkov, takže zostáva 2.340 dôverníkov.

Podkladom pre definitívne naloženie so zanechaným majetkom bolo uznesenie vlády zo dňa 19. marca 1948, ktorým bolo rozhodnuté, aby bola prevedená konfiškácia pôdohospodárskeho majetku, zanechaného osobami maďarskej národnosti pridelenými na práce do českých zemí.

Na základe tohoto rozhodnutia bola prevedená konfiškácia tohoto majetku podľa nar. č. 104/45 Zb. n. SNR a konfiškovaný majetok bol súčasne pridelený dôverníkom. Vlastnícke výmery boli vydané celkom 1.703 dôverníkom na 3.884 ha pôdy náborovej. Ostatnú pôdu ako aj domy použil Osídľovací úrad pre prídelencom z Maďarska a reemigrantom z Rumunska a Juhoslávie.

Náboristi, najmä tí, ktorí zanechali na Slovensku majetok, od začiatku prejavovali snahu vrátiť sa na Slovensko. Svojvoľne opúšťali pracovné miesta v Čechách a vracali sa späť na Slovensko. V poslednom čase i hromadne. Pri tomto svojvoľnom neorganizovanom návrate dochádzalo k roztržkám medzi vracajúcimi sa náboristami a dôverníkmi. K roztržkám došlo asi v 23 obciach.

Aby sa zabránilo roztržkám a predišlo i prípadným násilnostiam medzi vracajúcimi sa náboristami a dôverníkmi, bolo na podklade uznesenia Zboru povereníkov zo dňa 3. decembra 1948 započaté s plánovitým a organizovaným návratom náboristov. Prvý transport odišiel z Čiech dňa 7. I. 1949 a na Slovensko prišiel dňa 8. I. 1949.

Podrobnejšie organizačné a technické zásady návratu náboristov boli dohodnuté jednak na medzirezortnej porade konanej dňa 3. decembra 1948 v Prahe na Ministerstve sociálnej starostlivosti a potom na porade konanej dňa 13. XII. 1948 v Bratislave na Povereníctve pôdohospodárstva a pozemkovej reformy.

V rámci tejto akcie chce sa na Slovensko vrátiť 6.136 rodín, t. j. 24.060 osôb. V českých krajinách chce zostať len 162 rodín, t. j. 529 osôb. Celkom je teda, poťažne do započatia akcie ešte bolo v českých zemiach zamestnaných 6.298 rodín, t. j. 24.589 osôb.

Rozvrstvenie týchto náboristov podľa zamestnania a majetku nie je známe, nakoľko zoznamy, dodané Ministerstvom sociálnej starostlivosti neobsahujú tieto údaje. Vzhľadom na to, že v prvom rade majú sa organizovane vrátiť maloroľníci, aby jarné práce mohli započatť na novom majetku, ktorý im bude pridelený, bol urobený pokus zistiť tieto údaje z kartotéky Osídľovacieho úradu, založenej v čase prevádzania náboru do Čiech. Zrovnaním prvých zoznamov boli zistené tieto výsledky: Z celkového počtu 5.485 zrovnaných prípadov bolo 1.037 roľníkov, t. j. 19,1 %, 2.198 neroľníkov, t. j. 53,4 %. 1.503 prípadov nebolo možné s kartotékou identifikovať. Od ďalšieho zrovnávania bolo upustené, nakoľko kartotéka nemohla byť v tomto smere spoľahlivým vodítkom.

Akciu návratu náboristov prevádza prakticky Ministerstvo sociálnej starostlivosti podľa smerníc vládnej komisie a na Slovensku podľa smerníc trojčlennej komisie, určenej uznesením Zboru povereníkov zo dňa 3. XII. 1948 Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy.

Ministerstvo sociálnej starostlivosti obstaráva cestou príslušných okresných úradov ochrany práce instradáciu jednotlivých transportov podľa zoznamov dodávaných Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. Iniciatíva teda patrí Povereníctvu pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. Tento spôsob bol volený preto, aby mohli byť včas pripravené ubytovacie možnosti a aby príchod náboristov do jednotlivých okresov na Slovensku mohol byť usmerňovaný.

Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy prevádza túto akciu za spolupráce ostatných rezortov, najmä Povereníctva vnútra, dopravy, sociálnej starostlivosti, zdravotníctva, Osídľovacieho úradu, Divízie Čsl. červeného kríža a vojenskej správy. Vonku táto akcia prevádza sa pracovnými skupinami pre pozemkovú reformu tesne v spolupráci s miestnymi ľudovými orgánmi.

Osídľovací úrad pre túto akciu uvoľnil 29 svojich zamestnancov, z ktorých 8 koná službu v ústredí na Povereníctve pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a 21 bolo pridelené na výpomoc jednotlivým pracovným skupinám pre pozemkovú reformu.

Časove je akcia rozvrhnutá na 4 mesiace, t. j. do konca apríla 1949. Na jeden mesiac pripadá 15 transportov, t. j. každý druhý deň jeden transport. V jednom transporte prichádza celkom 80-100 rodín a transport pozostáva spravidla zo 48-52 vagónov.

Transporty sú sprevádzané jedným, prípadne dvoma úradníkmi príslušného úradu ochrany práce v Čechách. K týmto sprievodcom pristupujú na prvej stanici na Slovensku úradníci Povereníctva pôdohospodárstva a Povereníctva sociálnej starostlivosti. Úlohou týchto úradníkov je postarať sa, aby jednotlivé vagóny boli správne odstavované na príslušných vykladacích staniciach. Treba totiž poznamenať, že každý transport spravidla býva vykladaný na viacerých vykladacích staniciach, štyroch až piatich.

Okrem toho každý transport sprevádzajú dve dobrovoľné sestry-ošetrovatelky z českých zemí, ktoré po príchode transportu na Slovensko sú vystriedané dobrovoľnými sestrami-ošetrovatelkami Divízie Čsl. červeného kríža v Bratislave, ktoré potom transport sprevádzajú až do konečnej vykladacej stanice.

Náboristi sú vybavení na cestu stravou na tri dni. Po ceste je podávaná náboristom občerstvenie a to v českých zemiach čierna káva, prípadne čaj a pre deti mlieko, prípadne kakao. Po príchode na Slovensko podáva sa náboristom gulášová polievka a pre deti kakao. Túto stravu podáva Vojenská správa.

Súčasne, po príchode transportu na Slovensko je transport podrobený lekárskej prehliadke, ktorú prevádza lekár Zdravotného ústavu.

Podávanie stravy ako aj lekárska prehliadka odbavujú sa na Slovensku v stanici Bratislava-Dvorník, prípadne Bratislava-Rača, ak ide o transporty, ktoré sú dirigované na južné Slovensko. Ináč odbavujú sa transporty, smerujúce na východ, v stanici Púchov, prípadne Žilina.

V konečných vykladacích staniciach preberajú transporty úradníci pracovných skupín pre pozemkovú reformu od sprievodcov-úradníkov okresných úradov ochrany práce v českých zemiach.

Nakoľko niektoré transporty prichádzajú do konečných staníc až vo večerných hodinách, bolo urobené opatrenie na prenocovanie transportov v staniciach, prípadne v obci. Súčasne podáva sa náboristom v takomto prípade teplá strava a to večer i ráno.

Vykládanie transportov v konečných staniciach riadi úradník pracovnej skupiny pre pozemkovú reformu. Náboristi sami pomáhajú pri vykladaní svojich zvrškov, avšak cieľom urýchlenia práce sú vždy pripravené pomocné čaty.

Z dôvodov bezpečnostných prevádza sa vykládanie vždy len za denného svetla.

Ešte pred započatím vykládania je skontrolovaný menný zoznam náboristov dodaný pracovnej skupine so zoznamom, ktorý odovzdá sprievodca transportu pri preberaní transportov. Pri tejto kontrole zisťuje sa súčasne i zamestnanie náboristov. Za roľníkov považujú sa takí náboristi, ktorí vlastnili dom a viac ako 1 k.j. pôdy. Ostatní náboristi

kvalifikujú sa ako neroľníci. Zisťovanie zamestnania prevádza úradník pracovnej skupiny pre pozemkovú reformu spolu s úradníkom okresného úradu ochrany práce. Roľníkov eviduje pracovná skupina pre pozemkovú reformu a neroľníkov okresný úrad ochrany práce.

Prepravu náboristov a ich zvrškov z konečnej vykladacej stanice na miesto určenia obstaráva Správa presídľovacej automobilovej dopravy ČSD v Komárne (SPAD), ktorá má pre tento cieľ k dispozícii 100 nákladných motorových vozidiel, 6 osobných vozidiel, 6 cisterní, 3 pojazdné dielne, 2 vyprošťovacie vozy. Spolu 117 vozov. K obsluhu týchto vozidiel je nateraz k dispozícii 80 šoférov ČSD. Do konca tohoto týždňa nastúpia ďalší desiat, takže celkom bude k dispozícii 90 šoférov

Pôvodne bolo plánované, že obsluhu nákladných vozidiel obstarávajú vojenská riadiči, ktorí pracovali pri výmene obyvateľstva v Maďarsku. Ministerstvo národnej obrany previedlo však likvidáciu Vojenskej dopravnej skupiny v Komárne a neuvolnilo pre túto akciu ani jedného šoféra. V dôsledku toho boli k obsluhu nákladných vozidiel dirigovaní Poverením dopravu šoféri ČSD.

Treba ešte poznamenať, že v prípade potreby vypomáhajú pri preprave náboristov a ich zvrškov strojové stanice HEPOD-u, prípadne obstaráva sa preprava povozmi z miestnych zdrojov. Zásadne pripúšťa sa preprava povozmi len tam, kde prichádza celkom malý počet náboristov, ako je to v okrese Kráľovský Chlmec, Moldava, Rožňava.

Najväčším problémom v celej akcii je umiestnenie, poťažne ubytovanie vracajúcich sa náboristov, lebo – ako už bolo spomenuté – majetok týchto osôb bol skonfiškovaný a pridelený, poťažne osídlený (obsadený) presídľencami z Maďarska, resp. reemigrantmi z Rumunska a Juhoslávie. Osídlenie previedol Osídľovací úrad. Voľné ostali len tie domy, ktoré sa medzičasom stali neobývateľnými ako aj tie, ktoré boli po odchode náboristov obývané jeho rodinnými príslušníkmi.

Z tohoto dôvodu bolo ešte pred započatím akcie návratu náboristov prevedené zisťovanie vhodných ubytovacích možností pre vracajúcich sa náboristov. Zisťovanie ubytovacích možností prevádzali orgány ZNB spolu s úradníkmi pracovných skupín a miestnych ľudových orgánov. Zisťovanie bolo prevedené v 19 okresoch na južnom Slovensku a to v 500 obciach. Zistené bolo celkom 3.613 ubytovacích možností. Z toho je 906 voľných náborových domov a 2.707 iných ubytovacích možností, a to u zámožnejších roľníkov ako aj iných osôb, ktoré majú nadmerné byty.

Nakoľko týmto nie je krytá celá potreba ubytovacích požiadavok, boli upravené jednak pracovné skupiny pre pozemkovú reformu ako i orgány ZNB, aby v súčinnosti s miestnymi ľudovými orgánmi pokračovali v zisťovaní bytov podľa vydaných smerníc.

Ubytovacie ťažkosti predvídajú v okresoch Šamorín, Dunajská Streda, Komárno a Hurbanovo. Do týchto okresov vráti sa totiž pomerne najviac náboristov, nakoľko najviac ich bolo pridelené na práce z týchto krajov. Poverenie pôdohospodárstva a poz. reformy preto venuje zvýšenú pozornosť zisťovaniu bytov v týchto okresoch. Za tým účelom boli vyslaní do týchto okresov ďalší úradníci, ktorí majú napomáhať pracovným skupinám pri vyhľadávaní bytov.

Prakticky umiestňovanie, poťažne ubytovávanie vracajúcich sa náboristov prevádza sa tak, že náboristi, ktorých majetky boli skonfiškované a pridelené, poťažne osídlené (obsadené), umiestňujú sa v zistených bytoch, ktoré sa im súčasne prideľujú miestnymi národnými výbormi – správnymi komisiami podľa zákona o hospodárení s bytmi. Títo

náboristi umiestňujú sa spravidla v inej obci ako v pôvodnej svojej obci, kde zanechali majetok, avšak v tom istom okrese, prípadne s susednom okrese. Premiestňovanie do vzdialenejších okresov nie je praktizované.

Náboristi, ktorých majetky neboli skonfiškované a ani nie sú osídlené (obsadené), umiestňujú sa na týchto svojich pôvodných majetkoch.

Aby bol zaručený hladký priebeh ubytovávanía náboristov po stránke technického prevedenia, vymenovali okresné národné výbory (OSK) zodpovedné osoby ako zmocnencov pre ubytovávanie náboristov a to v okrese ako i v každej obci, v ktorej sú náboristi umiestňovaní. Ich úlohou je starať sa, aby byty určené pre náboristov boli včas majiteľmi domov uvoľnené a vyčistené a zariadiť, aby majitelia domov dostali písomný príkaz na uvoľnenie bytu pre náboristov.

Umiestňovanie prevádza sa na základe predom vypracovaného umiestňovacieho plánu, vyhotoveného príslušnou pracovnou skupinou v súčinnosti s miestnymi orgánmi. Tento plán obsahuje meno vracajúceho sa náboristu a meno majiteľa domu, kde má byť náborista ubytovaný. Umiestňovací plán sa vyhotovuje pre každú obec osobitne na podklade menného zoznamu náboristov dodaného pracovným skupinám Poverenictvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy (transporty).

Doterajšie výsledky akcie návratu náboristov sú tieto: Do dnešného dňa prišlo 9 transportov, ktorými sa vrátilo celkom 669 rodín, t. j. 2.794 osôb. Podľa plánu malo sa týmito transportmi vrátiť 828 rodín, t. j. 4.228 osôb. Vrátilo sa však o 159 rodín, t. j. 1.434 osôb menej. Ide o rodiny, ktoré sa medzičasom svojvoľne vrátili späť na Slovensko a jednak o rodiny, ktoré sa rozhodli zostať v českých zemiach.

Umiestenie náboristov, ktorí prišli prvými štyrmi transportmi, bolo prevedené takto: Na vlastných majetkoch bolo umiestnených 145 rodín, do pridelených bytov bolo umiestnených 149 rodín a u príbuzných sa ubytovalo 19 rodín. Spolu 313 rodín. Z toho bolo roľníkov 92 rodín, t. j. 29,4 % a neroľníkov 221 rodín, t. j. 70,6 %. Z tohoto prehľadu je vidieť, že väčšia čiastka náboristov, ktorí sa vracia organizovanými transportmi sú neroľníci.

Prehľad o umiestení ostatných náboristov nemohol byť ešte do dnešného dňa zadovažný, nakoľko neboli ešte skončené všetky práce s umiestňovaním spojené.

V súvislosti s umiestňovaním náboristov treba konštatovať, že náboristi zásadne odmietajú ísť do cudzích im prikázaných bytov a na úradníkov prevádzajúcich umiestňovanie domáhajú sa, aby boli umiestnení do svojich domov. Poukazujú najmä na skutočnosť, že ako riadni štátni občania nemôžu byť obmedzovaní v pobyte. Mnohí žiadajú o povolenie ubytovať sa u svojich príbuzných alebo známych. Týmto sa zásadne umožňuje umiestniť sa u svojich príbuzných, pričom postupuje sa individuálne a berie sa ohľad na to, či v obci, v ktorej sa chce umiestiť, má majetok alebo nie a či tento bol pridelený.

Pri vykladaní štvrtého transportu v okrese Komárno sa stalo, že 7 rodín odoprelo ísť do prikázaných im bytov v obci Holiare (Gellér) a žiadali, aby boli umiestnené v Kolárove (Gúta), odkiaľ pochádzali. Nakoľko ich majetky ako aj domy v obci Kolárovo boli obsadené presídľencami, nebolo možné povoliť im návrat do ich pôvodnej obce. Keďže odopreli nakladať svoje zvršky na autá, naložila tieto pracovná čata a v doprovode orgánov NB boli odvezené do obce Holiare, kde boli zložené v pripravených bytoch a dané pod dozor predsedovi Miestnej správnej komisie ako aj hliadke NB. Na druhý deň bolo v obci Kolárovo vyhubované, aby si menovaní náboristi prevzali svoje zvršky do 24 hodín.

Náboristi výzvu uposlúchli, dostavili sa do obce Holiare a prevzali si svoje zvršky a prijali tiež určené im ubytovanie.

Ako už bolo spomenuté, náboristi nechcú ísť do iných obcí a do pridelených im bytov a keď predsa sú tam umiestení o krátky čas mnohí odchádzajú do svojich pôvodných obcí k príbuzným a známym. Doteraz boli zistené tieto prípady: Okres Šaľa – do obce Žihárec prišlo 21 rodín, pochádzajúcich pôvodne z obcí Vlčany, Kráľová n. Váhom a Neded. Z týchto odišlo už 20 rodín do svojich pôvodných obcí, jedna rodina tam ešte ostala. Do obce Vlčany prišlo 28 rodín, pochádzajúcich z iných obcí. Z nich 21 rodín už odišlo do svojich pôvodných obcí. Okres Komárno – do obce Čičov bolo umiestených 18 rodín, z čoho 13 rodín už odišlo do pôvodnej obce Lak. Z obce Veľké Kosihy odišli 3 rodiny do obce Kolárovo. Okres Šamorín – v obci Dobrohošť bolo umiestených 5 rodín, ktoré všetky už odišli do svojej pôvodnej obce Podunajské Biskupice.

Podobne, ako odmietajú prijať ubytovanie pridelených im bytov, odmietajú aj prídel pôdy. podľa predbežných hlásení odmietlo prídel pôdy celkom 5 rodín a to 3 rodiny v okrese Štúrovo a 2 rodiny v okrese Šamorín. Naproti tomu v tých istých okresoch prijala prídel pôdy celkom 7 rodín, a síce v okrese Štúrovo 6 a v okrese Šamorín 1 rodina.

Presnejší prehľad o prídele pôdy pre náboristov nemohol byť doteraz zadovážený, lebo práce sú ešte v prúde. Podľa vydaných smerníc prídel mal sa uskutočniť v ten deň ako ubytovanie. V praxi sa však ukázalo, že ani technicky ani časove nie je to možné previesť. Preto toto pokračovanie prevádza sa v nasledujúcich dňoch po ubytovaní.

Prídel uskutočňuje sa tak, že náboristi-roľníci sú ustanovovaní predbežne za dočasných správcov a to predovšetkým na skonfiškované pôdohospodárske majetky, ktoré nebudú uvoľnené z konfiškácie podľa nar. č. 26/48 Zb. n. SNR, ďalej na majetky podliehajúce výkupu podľa zák. č. 46/48 Sb. a v prípade potreby i na majetky zámožnejších roľníkov, ktorí svoje majetky riadne neobrábajú. Náboristov za dočasných správcov ustanovujú MNV – MSK a pre jednu rodinu určuje sa spravidla najviac 5 ha pôdy a primeraná časť inventáru.

Vracajúci sa náboristi prinášajú so sebou len bytové zariadenie, menšie zásoby a drobné domáce zvieratá. Väčšie kusy inventáru nemajú. Preprava ošípaných bola z veterinárnych dôvodov zakázaná, nakoľko boli zistené prípady nákazlivej obrny.

Poznamenať ešte treba, že pre transporty náboristov zostavovaný je osobitný dopravný poriadok na spoločných poradách zástupcov Ministerstva soc. starostlivosti, PPPR, zástupcov príslušných riaditeľstiev ČSD a príslušných OÚOP v Čechách. Dopravný poriadok doručí sa potom všetkým príslušným úradom a pomocným zložkám.

V preprave po železnici vyskytla sa doteraz jedna záhada a to u prvého transportu. Osobné vozy u tohoto transportu boli vo veľmi špatnom stave, takže sa cestou poškodili a dva museli byť v stanici Řečany vyradené. Náhradné vozy neboli pristavené. Nefungovalo tiež u tohoto transportu vykurovanie osobných vozov, takže v noci deti a ženy trpeli zimou. V dôsledku tejto záhady transport prišiel na miesto o 9.20 h. dopoludnia až o 16.53 h. odpoľudnia. Pri príchode tohoto transportu bol prítomný i zmocnenec vládnej komisie pre návrat Maďarov z českých zemí na Slovensko Dr. Obrusník, odb. radca Ministerstva soc. starostlivosti, ktorý ihneď zakročil na príslušných úradoch v Čechách. Po tomto zákroku nevyskytli sa už podobné záhady a transporty prichádzajú riadne vybavené. Meškanie je asi 1-2 hodiny u každého transportu. Transport č. 6 došiel s náskokom 1.37 h. Meškanie ináč je odôvodnené dopravnými opatreniami.

O poriadok a bezpečnosť, ako aj o ochranu privázaného majetku starajú sa orgány NB, ktoré asistujú pri každom transporte a to tak pri vykladaní, ako i pri umiestňovaní náboristov. Po tejto stránke nevyskytli sa tiež nijaké závary.

V celku možno povedať, že doterajší priebeh akcie bol hladký až na spomenuté prípady, kde náboristi odopreli ísť do pridelených im bytov a na závalu, ktorá sa vyskytla u prvého transportu. Pritom všetkom predsa nemožno nepozorovať medzi slovenským obyvateľstvom na južnom Slovensku, hlavne u dôverníkov, presídlencov a reemigrantov, isté znepokojenie a nervozitu. Príčinou je tlak, ktorý vyvíjajú vracajúci sa náboristi na dôverníkov, presídlencov a kolonistov vôbec. I keď sa násilne nedomáhajú vrátenia svojho majetku, obracajú sa na dôverníkov a presídlencov ústne o vyprázdenie bytu, pričom samozrejme dochádza k rôznym slovným potýčkam a vyhrážkam. Vrátiť sa náboristi zdôrazňujú pri každej príležitosti, že s udelením štátneho občianstva majú nárok na majetkovú reštitúciu. Dôverníci, ako aj ostatní presídlenci a kolonisti vôbec prichádzajú na pracovné skupiny pre pozemkovú reformu ako aj na Povereníctvo, kde pod týmito dojmami vyhlasujú, že sa vzdajú prídelov. V najkritickejšej situácii sú ovšem presídlenci z Maďarska a reemigranti, nakoľko väčšina z týchto nemá vlastníckych výmerov, keďže ich osídlenie bolo plánované pôvodne len dočasne a definitívne ich umiestenie malo byť prevedené na dohodových majetkoch.

Pre podrobnejší postup tejto akcie boli vydané príslušnými rezortmi smernice pre výkonné a pomocné zložky, takže po technickej stránke je hladký priebeh akcie zaručený.

Bratislava, 25. I. 1949

Falťan⁶⁶

SNA, ÚV KSS – generálny tajomník, 2195. k., 518/3, originál, strojepis

Összefoglalás: Az 1948. szeptember 30-i kormányhatározat szerint a csehországi munkaszolgálaton lévő magyarok 1949. május 1-jéig visszatérhetnek Szlovákiába. Az 1946. november 19. és 1947. február 20. közötti toborzóakció során 41 640, az önként jelentkezőkkel együtt 44 129 magyart állítottak munkába. Hátrahagyott vagyonukat elkobozták és szlovák telepeseknek adták. A toborzottak kezdettől fogva önkényesen hazatértek, s összetűzésekre került sor köztük és a bizalmiak között. A Megbízottak Testülete ezért 1948. december 3-án a toborzottak szervezett hazaszállításáról határozott. Az akció keretében 24 060 személy kíván visszatérni Szlovákiába. Az első transzportot 1949. január 7-én indították. A transzportokat a munkavédelmi hivatalok munkatársai kísérik, a toborzottak az útra száraz élelmet kapnak, Szlovákiába érve orvosi kivizsgálást.

66 Zbor povereníkov správu M. Falťana vypočul 26. januára 1949 a uzniesol sa, že sa má pevne trvať na princípoch, určených vládou, Zborom povereníkov a politickými miestami pre realizáciu celej akcie. (ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 41, inv. č. 444)

láson esnek át. A legnagyobb gondot az elhelyezésük jelenti, mivel vagyonukban szlovák telepések vagy áttelepültek laknak. Az első négy transzporttal hazatért 313 család közül csak 145 családot sikerült saját vagyonában elhelyezni, 149-et kiutalt lakásokban helyeztek el, 19 család rokonaihoz ment. A toborzottak azonban a kiutalt lakásokat elutasítják, s ragaszkodnak saját vagyonukhoz, ami nyugtalanságot vált ki a bizalmiak és az áttelepültek körében.

44

Pozsony, 1949. január 31. Jegyzőkönyv az SZLKP KB Magyar Bizottságának többek között az állampolgársági ügyek, a magyar napilap, a kultúregyesület és a magyar tanítók kérdésével foglalkozó üléséről.

Bratislava 31. január 1949. Zápis zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorom prerokovali medzi inými otázku štátnych občanstiev, maďarského denníka, kultúrneho spolku a maďarských učiteľov.

Z á p i s

zo zasadnutia 5 člennej maďarskej komisie zo dňa 31. januára 1949.

Prítomní: ss. Štefan Major, Július Lőrincz, Štefan Fábry, Ján Kugler, Rabay.

- Denný poriadok:
1. Otázka štátnych občanstiev
 2. Otázka „Új Szó“
 3. Organizovanie maďarskej mládeže
 4. Roľnícka otázka
 5. Rozhlas
 6. Otázka kultúrneho spolku
 7. Školstvo
 8. Odbory.

U z n e s e n i a:

1. Komisia považuje za potrebnú opätovnú revíziu štátnych občanstiev. Štátne občianstvo sa má udeliť len takým osobám, ktorých komisia schváli. Uprednostniť treba malých a stredných roľníkov, robotníkov, zatiaľ čo inteligenciu (farárov a učiteľov) treba znovu dôkladne preskúmať. Komisia navrhuje škrtnúť zo zoznamu osoby staršie než 60 rokov. Naproti tomu treba vyzdvihovať farárov a učiteľov, ktorí nielenže sa neprevinili proti ľudovej demokracii, ale naopak podporovali a pomáhali súdruhom a antifasistom. (Napríklad: Štefan Mészáros, farár v Želiezovciach, ktorého tamojší súdruhovia dobre poznajú ako antifasistu; Imre Varga, farár v Rimavskej Sobote, ktorý vo všetkom podporoval miestnych komunistov; Csambal, Galanta, atď.) Ale je viac podobných prípadov,

ktoré všetky treba individuálne preskúmať a ich štátne občianstvo priaznive vybaviť. Komisia považuje za potrebné vypracovanie jednotných smerníc v tejto otázke, vzhľadom na to, že miestne orgány postupujú pritom všade rozličným spôsobom. Na mnohých miestach oznamujú podmienky podávania žiadostí o štátne občianstvo len po slovensky, čomu maďarské obyvateľstvo nerozumie. Mnohé miestne orgány vyberajú väčšie obnosy pri podávaní žiadosti o štátne občianstvo, čo je protizákonné, lebo pri podávaní sa nesmie žiaden poplatok vyberať. Vypracovanie jednotných smerníc by zabránilo takým a podobným prechmatom.

2. Týždenník „Új Szó“ musíme v blízkej budúcnosti premeniť na denník. Musíme sa snažiť urobiť ho ľudovejším, aby sa stal časopisom robotníkov a roľníkov. Treba klásť väčší dôraz na to, aby obsahoval viac článkov o československých problémoch. Komisia navrhuje uvoľniť s. Lőrincza z práce v podniku „Hron“, aby mohol byť šéfredaktorom časopisu a venoval všetok svoj čas tejto práci. To je potrebné tým viac, lebo s. Bojsza aj s. Schulz odchádzajú z redakcie. Ako rezortných redaktorov budúceho denníka navrhuje komisia týchto: Egri Viktor, Mezei Gábor, Szenes Erzs, Szabó Béla, Sas Andor, Ekstien Sándor, Bényei Edit, Balázs András a Spitz Jenő. Hore menovaných pozve s. Lőrincz na informatívnu poradu za prítomnosti s. Majora na 5. februára 17. hodín.

3. Ako spojku a organizátora maďarskej mládeže navrhuje komisia s. Jozefa Száraz, keďže samostatnú maďarskú organizáciu mládeže samozrejme nebudeme budovať.

4. Nakoľko väčšina maďarského obyvateľstva na Slovensku sú roľníci a stranícka práca na dedine znamená hlavne roľnícku prácu, je nutné kooptovať do roľníckeho oddelenia ústredného sekretariátu súdruha, ktorý by vybavoval záležitosti maďarských roľníkov. Komisia navrhuje na toto miesto s. Kuglera.

5. Otázku rozhlasu nemožno predbežne vyriešiť, nakoľko zatiaľ komisia nenašla vhodného súdruha na toto miesto.

6. Za ústredného tajomníka maďarského kultúrneho spolku navrhuje komisia s. Dr. Dénesa Balogha v prípade, ak jeho kadrová záležitosť bude priaznive vybavená. V tejto veci napíše s. Fábry s. Benadovi a bude žiadať vyšetrenie. Za čestných predsedov navrhuje komisia: ss. Širokého, Majora, Dr. Okáliho, Novomeského, Dr. Pavlíka, Dr. Andora Sasa, Dr. Simai Bélu, Gerleyho. Za predsedu Fábry Zoltána.

7. Školstvo: Treba urobiť zoznam maďarských učiteľov, ktorí sa za fašistického režimu nekompromitovali a mohli by vyučovať v duchu ľudovodemokratickom. Treba zriadiť v každom maďarskom okrese komisiu zloženú z osvedčených maďarských súdruhov pod vedením okresnej osvetovej rady, ktorá vyberie nadaných mladých ľudí, robotníckeho a roľníckeho pôvodu ako učiteľov pre maďarské školy. Podmienkou prijatia za učiteľa je vzdelanie 4 mešťanok. Všetci títo (jak starí nekompromitovaní učitelia, tak k tomu účelu vybraní mladí ľudia) musia absolvovať krátky politický preškoleniaci kurz. Komisia má mať možnosť kontrolovať na ústredných úradoch (Povereníctvo školstva atď.), kto riadi maďarské školské záležitosti a výber týchto ľudí sa má diať so súhlasom a po schválení komisie.

8. V rámci odborových organizácií prácu medzi Maďarmi vyriešiť takto: Kde pracujú maďarskí robotníci, tam prejednať odborárske otázky aj maďarsky, teda slovenské referáty a diskusiu preložiť do maďarčiny.

9. Mnohí Maďari, ktorí pre svoju národnosť sa doteraz nemohli zapojiť do práce v strane, ale sú schopní a z triedneho hľadiska vyhovujúci, mohli by teraz zmeniť zlože-

nie strany, najmä v tých krajocho, ktoré z hľadiska zásobovania majú veľký význam. Preto by bolo potrebné pritiahnúť do stranických a verejných orgánov (ONV, vyživovacia komisia) takýchto ľudí, aby mali pocit, že sami rozhodujú o vlastných záležitostiach. Je teda aj zo stranického hľadiska dôležité, aby otázka prijímania maďarských členov do strany, a do orgánov verejnej správy čím skôr sa uskutočnila.

SNA, ÚV KSS – tajomník Moško, kart. 2345, a. j. 22, odpis, strojopis

Összefoglalás: A bizottság szükségesnek tartja az állampolgárságot nem kapó magyarok névjegyzékének ismételt felülvizsgálását, a helyi szervek eljárását szabályozó egyetemes irányelvek kidolgozását. Számos helyi szerv törvényellenesen illetéket is szed az állampolgárságért folyamodóktól. Az Új Szót napilappá kell alakítani. Többet kell foglalkoznia csehszlovákiai kérdésekkel. A bizottság a magyar ifjúságnak az ifjúsági szövetségbe való beszervezésére Száraz Józsefet javasolja. Mivel a magyar lakosság túlnyomó többsége földműves, javasolja Kugler elvtárs kooptálását az SZLKP KB földműves osztályába. A rádió magyar adásának élére még nem sikerült megfelelő elvtársat találni. A magyar kultúregyesület központi titkárává Balogh Dénes Árpádot, elnökévé Fábry Zoltánt javasolja, s tiszteletbeli elnököket is javasol. Javasolja a nem kompromittálódott magyar tanítók jegyzékének összeállítását, s munkás- és parasztszármazású fiatalok kiválasztását, akik a magyar iskolákban taníthatnának. A szakszervezetekben a magyarokkal a szakszervezeti kérdéseket magyarul kell megtárgyalni. Fontos, hogy minél előbb megvalósuljon a magyarok felvétele a pártba és a közigazgatási szervekbe.

45

Pozsony, 1949. február 3. Július Viktory igazságügyi megbízott jelentése a népbíráskodás befejezéséről és eredményeiről.

Bratislava 3. február 1949. Správa povereníka spravodlivosti Júliusa Viktoryho o skončení a výsledkoch ľudového súdnictva.

Správa povereníka spravodlivosti o skončení ľudového súdnictva.

Dňom 31. decembra 1948, t. j. dňom uplynutia účinnosti zákona č. 33/1948 Sb., prestali platiť predpisy o ľudovom súdnictve a tým sa činnosť ľudových súdov skončila. Túto príležitosť považujem za vhodnú, aby som zhodnotil výsledky činnosti ľudového súdnictva, najmä po tej stránke, či a nakoľko toto súdnictvo splnilo svoje úlohy.

V máji 1945 pri odhlasovaní nariadenia č. 33/1945 Zb. n. SNR bolo zdôraznené, že nariadenie o ľudovom súdnictve je potrebné nato, aby Slovensko bolo mravne očistené od fašistického konjunkturálneho bahna, od moru reakcie, zrady, podlosti a bezcharakternosti, lebo bez tejto očisty nie je možné budovať nový a lepší život v štáte. V tomto

smere boli všetky politické strany jednomyselné. Táto jednomyselnosť, ktorá sa prejavila pri odhlasovaní spomenutého nariadenia o ľudovom súdnictve, stroskotala však pri jeho vykonávaní.

Ľudové sudy boli podriadené Povereníctvu spravodlivosti, ktoré bolo vedené zástupcom býv. Demokratickej strany. Táto strana nesnažila sa viesť ľudové sudy k tomu, aby sa stali orgánmi na potrestanie kolaborantov a na eliminovanie protištátnych živlov, čím sa stalo, že tieto sudy po sľubnom začiatku sa neskôr stali v mnohých prípadoch orgánmi pre hromadné očisťovanie spomenutých protištátnych živlov. Bývalá Demokratická strana našla v kolaborantoch svojich triednych príbuzných a preto sa snažila usmerňovať činnosť ľudového súdnictva tak, aby diskreditovala celú myšlienku ľudového súdnictva. Výber predsedov senátu dial sa tak, že na tieto miesta boli určovaní ľudia, ktorí svojou minulosťou a svojim – prinajmenej – vlažným postojom k ľudovodemokratickému zriadeniu už vopred zaručovali reakčným živlom uniknutie spravodlivému trestu. Neprekvapuje teda, keď tu uvediem prípad, že za predsedu senátu bol určený sudca z povolania, ktorý sám bol predtým odsúdený ľudovým súdom na verejné pokarhanie. Prísediaci boli vyberaní podľa politického kľúča, pričom sa často zámerne opomenulo predvolávať na pojednávania uvedomelých a pokrokových prísediacich, ale volali sa na pojednávania prísediaci zo stredných vrstiev, teda takí, o ktorých bolo možné sa domnievať, že nemajú záujem na spravodlivom a prísnom potrestaní páchatel'ov. Takto do februára 1948 sa zúčastnili na ľudovom súdnictve tí, ktorí boli v prvom rade povolaní na potrestanie zrady, len v nepatnej miere.

Mnohokrát i sudcovia z povolania, ako i z ľudu, ktorí chápali svoje úlohy správne, boli znechucovaní, keď videli a pocítili nepovolané zásahy v prospech kolaborantov, ktorým nadržovala reakcia. Veci okolo Národného súdu sú viac menej ešte v čerstvej pamäti. Tento súd podliehal priamo Predsedníctvu SNR a keď zástupcovia býv. Demokratickej strany videli, že tento súd plní svoje poslanie dobre, pokúsili sa odvolaním predsedu tohto súdu Dr. Igora Daxnera a senátneho predsedu tohto súdu Karola Bedrnu znemožniť, alebo aspoň zniesť jeho činnosť, čo sa im aj čiastočne podarilo, v dôsledku čoho veci prikázané do pôsobnosti Národného súdu zostali v značnom počte do konca roku 1947 nevybavené, hoci obžaloby boli pripravené.

V dôsledku uvedeného koncom roku 1947, kedy uplynula platnosť nariadenia č. 33/1945 v znení vyhlášky č. 58/1946 Zb. n. SNR, zostalo na Národnom súde a na ľudových súdoch nevybavené 781 trestných vecí a nezistený počet trestných vecí zostalo nevybavených na miestnych ľudových súdoch.

Bolo preto treba po februárových udalostiach minulého roku umožniť odstránenie nedostatkov ľudového súdnictva a najmä umožniť zrevidovanie krikľavých rozsudkov alebo zastavujúcich uznesení ľudovými súdmi.

Toto sa uskutočnilo zákonom č. 33/1948 Sb., ktorým sa obnovuje účinnosť ľudového súdnictva a umožnilo sa bez každých formalít zrevidovať aj právoplatné rozhodnutia súdu a to tak v prospech ako aj v neprospech obvineného. Pre funkcie sudcov z ľudu a predsedov senátov boli povolávané len osoby tomuto režimu oddané, u ktorých bolo možné očakávať spravodlivé hodnotenie prípadov stíhaných pre trestné činy podľa predpisov o ľudovom súdnictve.

Podľa zákona č. 33/1948 Sb. sa následkom obžaloby pred ľudové sudy od. 1. apríla 1948 do 31. decembra 1948

dostalo úhrnom	1717 osôb	
z ktorých odsúdených bolo	903 "	t. j. 52,59%
oslobodených	814 "	t. j. 47,41%

Národnosť uvedených osôb bola takáto:

	z odsúdených bolo	z oslobodených bolo
slovenskej národnosti	520 t. j. 57,69%, ...	641 t. j. 78,74%
maďarskej národnosti	132 t. j. 14,52%, ...	120 t. j. 14,74%
nemeckej národnosti	245 t. j. 27,13%	42 t. j. 5,16%
inej národnosti	6 t. j. 0,66%	11 t. j. 1,36%
	903	814

Trest smrti bol vyslovený u	11 osôb t. j. 1,21%
(poprava vykonaná v jednom prípade)	
trest na slobode do 30 rokov	39 osôb t. j. 4,32%
trest na slobode do 20 rokov	49 " t. j. 5,42%
trest na slobode do 10 rokov	54 " t. j. 5,98%
trest na slobode do 5 rokov	105 " t. j. 11,63%
trest na slobode do 2 rokov	100 " t. j. 11,08%
trest na slobode do 1 roku	279 " t. j. 30,90%
odsúdených bolo na verejné pokarhanie	159 " t. j. 17,61%
len na stratu obč. práv	86 " t. j. 9,52%
upustilo sa od potrestania	21 " t. j. 2,33%

Úhrnom bol uložený trest na slobode 3426 rokov, 1 mesiac a 15 dní. Priemerný trest na slobode je 5 rokov, 5 mesiacov a 20 dní.

Treba poznamenať, že medzi spomenutými vecami sa nachádza značná časť vecí menšieho miestneho významu, ktoré neboli skončené miestnymi ľudovými súdmi a ktoré až po účinnosti zákona č. 33/1948 Sb. boli odstúpené ľudovým súdom. Takto možno vysvetliť to, že ešte aj po 31. decembri 1947 napadlo tak veľký počet trestných vecí a súčasne aj to, že v týchto veciach došlo v tak značnom prípade (47%) k oslobodzujúcim rozsudkom.

Podľa zákona č. 33/1948 Sb. bola revízia žiadaná v prospech obžalovaného u 69 osôb, v neprospech obžalovaného u 258 osôb. Žiadosti o revíziu bolo vyhovené u 210 osôb, nevyhovené u 117 osôb.

Vybavenie revízie:

rozsudkom potvrdzujúcim u	40 osôb t. j. 19,05%
zvýšením trestu u	45 " t. j. 21,43%
znížením trestu u	4 " t. j. 1,90%
oslobodením u	35 " t. j. 16,67%
iným výsledkom u	86 " t. j. 40,95%

V revíznom konaní úhrnom bol uložený trest na slobode 274 rokov a 7 mesiacov.

Celkový stav činnosti ľudových súdov ku dňu 31. decembra 1948 je tento:

Následkom obžaloby pred Národný súd a ľudové súdy od začiatku činnosti do 31. decembra 1948

sa dostalo úhrnom	22.278 osôb	
z ktorých odsúdených bolo	8.962 "	t. j. 40,23%
oslobodených	13.316 "	t. j. 59,77%

Národnosť uvedených osôb bola takáto:

	z odsúdených bolo	z oslobodených bolo
slovenskej národnosti	2815 t. j. 31,41%,	3430 t. j. 25,76%
maďarskej národnosti	4946 t. j. 55,18%,	9318 t. j. 69,97%
nemeckej národnosti.....	1095 t. j. 12,31%	426 t. j. 3,20%
inej národnosti.....	106 t. j. 1,10%	142 t. j. 1,07%
	8962	13.316

Trest smrti bol vyslovený u 76 osôb t. j. 0,85%
(poprava vykonaná v 30 prípadoch)

trest na slobode do 30 rokov	167 "	t. j. 1,86%
trest na slobode do 20 rokov	251 "	t. j. 2,80%
trest na slobode do 10 rokov	348 "	t. j. 3,88%
trest na slobode do 5 rokov	698 "	t. j. 7,79%
trest na slobode do 2 rokov	719 "	t. j. 8,02%
trest na slobode do 1 roku.....	3231 "	t. j. 36,05%
odsúdených bolo na verejné pokarhanie	2896 "	t. j. 32,31%
len na konfiškáciu majetku.....	105 "	t. j. 1,17%
len na stratu obč. práv.....	393 "	t. j. 4,39%
upustilo sa od potrestania	78 "	t. j. 0,88%

Úhrnom bol uložený trest na slobode 17.519 rokov, 4 mesiace a 29 dní. Priemerný trest na slobode je 3 roky, 2 mesiace a 25 dní.

U obžalobcov:

napadlo vecí.....	37.461	
vybavilo sa	37.441	t. j. 99,94%
z toho obžalobou	16.219	
odoprením stíhania a odstúpením.....	21.222	
zostalo nevybavené.....	20	t. j. 0,06%

Na súdoch:

napadlo vecí.....	30.350	
vybavilo sa	30.327	t. j. 99,93%
z toho rozsudkom	13.462	
odoprením stíhania a odstúpením.....	16.865	
zostalo nevybavené.....	23	t. j. 0,07%

V súvislosti s hodnotením výsledkov ľudového súdnictva považujem za potrebné poukázať na nasledovné:

Dňa 1. februára 1949 odpykáva si trest na slobode 464 odsúdených osôb ľudovými súdmi, z ktorých 263 je v trestnici a 201 v pracovnom útvare.

V dôsledku amnestie prezidenta republiky zo dňa 19. júna 1948 došlo k zmierneniu resp. k odpusteniu trestu na slobode u 90 osôb vo výške 192 rokov a 3 mesiacov.

Uvedené štatistické údaje nasvedčujú, že obnovenie ľudového súdnictva zákonom č. 33/1948 Sb. bolo odôvodnené a že obnovené ľudové súdnictvo splnilo svoje poslanie, že skončilo takmer všetky prípady, že vo väčšine zrevidovaných trestov došlo k značnému spravodlivému zvýšeniu trestov a ďalšie predĺženie ľudového súdnictva sa stalo tak z politického ako aj z trestnoprávneho hľadiska nepotrebné. Prípady, ktoré by eventuálne sa ešte teraz objavili, budú účinne postihnuté podľa všeobecne platných materiálnoprávnych a formálnoprávnych predpisov.

So skončením ľudového súdnictva bol urobený ďalší významný krok ku konsolidácii pomerov a k upevneniu ľudovodemokratického zriadenia štátu.⁶⁷

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 445, Zasadnutie Zboru povereníkov dňa 3. februára 1949, kópia, strojopis

Összefoglalás: 1948. december 31-én hatályát veszítette a 33/1948 sz. törvény, s ezel befejezték tevékenységüket a népbíróóságok. Az 1945-ben létrehozott népbíróóságok kezdetben nem teljesíthették küldetésüket, mivel az Igazságügyi Megbízotti Hivatalt irányító Demokrata Párt számára az államellenes elemek tisztára mosásának eszközévé váltak. 1948 februárja után ezért volt szükség tevékenységük felújítására. A felújított népbíróóságok 1948. április 1. és december 31. között 1717 személy ügyét tárgyalták. Az elítélt 903 személy közül 520 (57,69%) volt szlovák, 245 (27,13%) német, 132 (14,52%) magyar nemzetiségű. A felmentett 814 személy közül 641 (78,74%) volt szlovák, 120 (14,74%) magyar és 42 (5,16%) német. A népbíráskodás 1945–48 közötti teljes mérlege szerint összesen 22 278 személy került a népbíróóságok és a Nemzeti Bíróság elé. Az elítélt 8962 személy közül 4946 (55,18%) volt magyar, 2815 (31,41%) szlovák és 1095 (12,31%) német nemzetiségű. A felmentett 13 316 személy közül 9318 (69,97%) volt magyar, 3430 (25,76%) szlovák, 426 (3,20%) német. A népbíráskodás felújítása indokolt volt, a bíróságok teljesítették a küldetésüket.

46

Pozsony, 1949. február 5. Az SZLKP KB elnökségi ülésének vitája a magyar nemzeti-ségű személyek egyenjogúsításának némely kérdéseiről.

Bratislava 5. február 1949. Diskusia na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o niektorých otázkach zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti.

Niektoré otázky zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti

⁶⁷ Zbor povereníkov správu J. Viktoryho vypočul a vzal na vedomie dňa 3. februára 1949.

Ref. s. Široký

S. Rákosi obrátil sa na s. Gottwalda listom vo veci postavenia osôb maďarskej národnosti v ČSR. Vo svojom liste poukázal na zdanlivé nedostatky čl. štátneho občianstva, že niekoľko desaťtisíc občanov maďarskej národnosti štátne občianstvo nedostalo, potom že nemajú dostať štátne občianstvo osoby, ktoré sú na listine osôb určených na výmenu obyvateľstva a z toho vyvodzoval ten záver, že niekoľko desaťtisíc osôb má tu zostať bez štátneho občianstva. Za druhé poukázal na nedostatok školstva, že na tomto poli sa nič nerobí, že to boli len sľuby, čo sme vyhlasovali, ale prakticky sme žiadnu snahu na poli školskej politiky v zrovnoprávnení neurobili. Potom ešte poznámky o kultúrnej organizácii. Ďalej hospodárske problémy, že nevraciam Maďarom majetok, že kým Američania im všetko vrátili čo Nemci odviekli, tak my sme neodovzdali vzdor sľubom. V tejto súvislosti predsedníctvo KSČ zaujalo stanovisko a s. Gottwald poslal písomnú odpoveď, kde vyvracia tvrdenia s. Rákosiho. Dali sme náležitú odpoveď. Pokiaľ ide o školstvo, musím uznať, že sú tu ťažkosti objektívne a naša vláda chce túto otázku riešiť. Pokiaľ ide o hospodárske veci, s. Gottwald poukázal na to, že podľa názoru vzájomné finančné a hospodárske požiadavky majú byť dané do jednej masy a na podklade medzištátneho rokovania máme dôjsť k riešeniu. Niet sporu o tom, že na tomto poli veľké nedostatky sú. Bude treba, aby predsedníctvo konštatovalo, že ani predstavu sme nemali, keď sme jednali o zrovnoprávnení osôb maďarskej národnosti, že budeme mať takéto problémy a že strana a masové organizácie sa nebudú usilovať o to, aby tento náš krok zrovnoprávnenia viedol k celkovému zlepšeniu okresov obývaných Maďarmi. SZM, ZSZ činnosť nevyvíja, ani odbory, takže celková línia nevie vyvolať záujem i povinnosť občana k štátu. V dôsledku toho je treba, aby predsedníctvo upravilo činnosť maďarskej komisie v tom duchu, že treba orientovať činnosť všetkých orgánov medzi maďarským obyvateľstvom v otázkach hospodárskych a v otázkach plnenia kontingentu. Pokiaľ ide o celkové riešenie a o celkový pomer. Nazdávam sa, že tie skúsenosti nie sú najlepšie. Tým, že časť strany a časť štátnej správy pristupuje opatrne k celkovým problémom, vyvoláme zbytočne dojem, ako by sme s nechutou riešili tieto otázky a robíme len to, čo bezpodmienečne musíme. S. Gottwald na predsedníctve KSČ povedal: „Tak pozrite sa, keď sme sa dali tou cestou, tak to robiť z presvedčenia. Nemá absolútne žiadneho zmyslu, aby sme robili pokusy s taktizovaním v tejto otázke.“ Fakt je ten, ako my vidíme, že medzi slovenským obyvateľstvom je taký dojem, že nechceme túto otázku riešiť, medzi maďarským obyvateľstvom je naďalej neistota, či mienime ich postavenie riešiť v tom duchu, ako bolo publikované. Nikto nepredpokladal, že Új Szó dosiahne tak veľkého nákladu. Dnes vychádza 80.000 a stále idú objednávky. Administrácia dostala príkaz, že nesmie zvyšovať náklad a nesmie vydať viac ako 65.000 výtlačkov. S. Gottwald nadhodil na predsedníctve túto otázku a v podstate bez toho, aby bol informovaný o mienke, ktorú sme mu hovorili, že by bolo najhoršie, keby sme pod tlakom museli prejsť k denníku. Predsedníctvo strany musí zaujať stanovisko, aby Új Szó vychádzalo ako denník. Je tu otázka ich učiteľov. Jednali sme o výmene učiteľov aj so s. Horváthom. Upozornil nás, že je to nebezpečie. S. Gottwald zaujal záporné stanovisko, že za žiadnych okolností nepristúpiť na výmenu. To sú naše interné veci. Mali by sme celý problém vecí. Písali by do Budapešti, informovali by a podobne. Keď je u nás nedostatok týchto učiteľov, usporiadať pre nich kurzy. A to je druhá vec, k čomu má predsedníctvo zaujať stanovisko. Nepristúpiť na výmenu učiteľov, nepúšťať sem učiteľov z Pešte a my nebudeme posilať učiteľov tam. Pokiaľ je nedostatok slovenských učiteľských síl, povedal, že

môžeme tam poslať učiteľov toľko, koľko chceme, ale je to otázka vnútornej vitality slovenskej menšiny v Maďarsku. Jedine tam môže definitívne určiť budúcnosť našej menšiny. Tretia otázka v súvislosti s celkovou orientáciou strany a masových organizácií. Treba uložiť org. odd., aby JZSR pracoval šikovne medzi maďarskými roľníkmi, organizoval ich, aby do SZM išiel šikovný mladík komunista, ktorý by organizoval maďarskú mládež do SZM a to sa v podstate týka všetkých masových organizácií. Redakciu Új Szó upraviť, že ich orientácia je absolútne nesprávna. Vašou povinnosťou je nepreberať len z maďarských kultúrnych prameňov, ale z československých, pritom aj občas z maďarskej kultúry, ale aj zo sovietskej ale aj inej. Ale aj tu musí byť jasná československá línia. Nepopularizovať politické osobnosti maďarské, lebo naše problémy cesty k socializmu sú odlišné už tým, že ČSR je priemyslový a Maďarsko agrárny štát. Tu je limit 50 ha a tam 100 k.j. Maďarskí občania si musia uvedomiť, že ich politické centrum je v ČSR a politická línia je dávaná tu pre všetky otázky. Vzorom nám môže byť maďarská menšina s Sovietskej Ukrajine. Nepripúšťa sa, aby maďarská menšina prijímala smernice spoza hraníc, ich politické centrum je Moskva, alebo Kyjev. ja nemôžem tvrdiť, že súdruhovia nechápu tú problematiku správne. Zdá sa, že Bojsza je tak zaľúbený do Adyho a ťažko ho možno presvedčiť o tom, že je to nesprávne. Predsedníctvo má usmerniť činnosť maďarskej komisie, a jednak redakčného kruhu Új Szó. Za prvé politickými smernicami, za druhé maďarská komisia nech pripraví prechod Új Szó z týždenníka na denník. Za tretie zaujať definitívne stanovisko, že nepristúpime na výmenu školských pracovníkov, ale že vyriešime tento problém vlastnými silami.

s. Okáli.

Chcem hovoriť o tých kategóriách, ktoré nechceme zrovnoprávniť. S. Rákosi nemal pravdu, že by desaťtisíce občanov neobdržalo štátne občianstvo, je to len 1.460 rodín. Na druhom zozname vojnových previnilcov je 553 rodín, spolu ide cca o 6.000 osôb. Podľa politickej dohody, ktorú sme my až na tú kultúrnu spoločnosť dodržali, Maďari sa zaviazali, že vysídlia tých 5.000 vojnových previnilcov. Som tej mienky, že týchto vojnových previnilcov Maďari presídliť, to je ich záväzok a nám tým odpadne úloha, tieto osoby konfiškovať. V tomto zmysle MV je opačného názoru. Žiada, aby všetci Maďari, ktorí boli usadení v Čechách, dostali sa na tento druhý zoznam. Predovšetkým prosím, aby predsedníctvo strany schválilo tento postup, ktorý povereníctvo vnútra zachovalo a to preto, že to robila stranícka komisia, že my sme postupovali z triedneho hľadiska a že nie je ich 10.000, ale len 1.454 a 553 rodín.

Druhá zásadná otázka je právna otázka. Ministerstvo vnútra sa stavia za stanovisko, že manželky osôb, ktorí sa dostali na prvý zoznam, nadobúdajú štát. občianstvo individuálne; zákon hovorí, že sledujú manžela. Naša koncepcia bola, že tieto osoby, ktoré sú politicky vadné a dnes zo samého zákona je povedané, že sa ťažko previnili, že celá rodina má byť odsunutá do vnútrozemia. Keby sme manželkám udelili štátne občianstvo, nemohli by sme to urobiť. Treba zaujať stanovisko, ako postupovať v tejto otázke a súčasne rozhodnúť o ich majetku. Prakticky prichádzajú do úvahy a to všetci pre očistu južného Slovenska. Tých 20 farárov máme vyhostiť do Maďarska a keby ich neprebrali, internovať do pracovného tábora.

Ďalej je tu otázka vydávania ďalšieho časopisu o ktorý sa domáha Slovenská odborová rada, „Munka“. Predsedníctvo zaujalo stanovisko, že nový časopis vydávaný byť nemá.

Druhá vec. Nakoľko vychádzať pri používaní maďarskej reči v úradnom styku. My samozrejme i bez rozhodnutia pri skladaní sľubu našim ľuďom sme povedali, že nemalo by zmyslu, aby Maďar skladal sľub v slovenskej reči, keď jej nerozumie. Bolo by to neplatné a preto sme povolili sľuby v maďarskej reči. Dožadujú sa však, aby tam boli aj oznamy v maďarskej reči publikované. Samozrejme, že úradníci, ktorí ovládajú maďarčinu, hovoria s maďarskými stránkami touto rečou.

Upozorním ešte na jednu vec. Je fakt, že i tej vitalite treba pomôcť. Vitalita je tu a vzdor tomu s. Rákosi pomáha im listom. Myslím, že Ústredný výbor 27. sept. m. r. zásadne zaujal stanovisko, že budeme sledovať osudy našej menšiny. 31. decembra bolo prevedené sčítanie ľudu v Maďarsku a Szabad Nép výslovne vyhlásil, že podľa sčítania dostanú občania práva. Sčítanie bolo robené tak, ako predtým. Prakticky to vyzerá tak, že slovenská menšina bude vytrená zo zemegule a prestane jestvovať. Navrhujem jedno, keď sa hovorilo o tých veciach, že tam máme poslať učiteľov, musíme urobiť niektoré kultúrne opatrenia. Okrem toho neviem, či by nebolo potrebné, aby s. Gottwald, alebo s. Široký tiež poslal jeden list s. Rákosimu a poznamenal, že i v Maďarsku existujú Slováci.

s. Široký.

V liste s. Gottwalda to je.

s. Novomeský.

Hoci celý generálny problém je hospodársky a[j] v politických veciach na južnom Slovensku, dovoľte mi, aby som Vás informoval o kultúrnych a školských veciach. K dnešnému dňu je maďarská škola v 32 obciach, vyučuje sa v 47 triedach. Vo februári sa bude vyučovať v ďalších. Okrem toho máme v 12 obciach, kde sú reslovakizanti, maďarské knižky, kde sa učia piesne, čítať, písať [v] maďarskej reči. To znamená, že k 15. II. v 59 obciach sa bude vyučovať [v] maďarčine, resp. sa vyučuje [v] maďarčine na slovenských školách. Čo sa týka obsadenia týchto škôl slovenskými učiteľmi, ktorí po maďarsky vedia a vyučujú, je 28 a pomocou strany sme získali 13 mladých komunistov, ktorí teraz prejdú kurzom politických a v lete riadnym kurzom pre výpomocných učiteľov a 6 je tých učiteľov maďarskej národnosti, ktorým sme po r. 1945 povolili výnimku. Do budúcnosti mienime predovšetkým získavať tých maďarských súdruhov a vyškoliť ich. To je hrozne ťažká história, lebo platy sú také malé, že je to vlastne zmenšený príjem, keď niekto ide z továrne na učiteľstvo.

Okrem toho sme zriadili stolicu maďarskej reči na pedagogickej fakulte, ktorá ovšem nie je obsadená. Taký je stav v týchto veciach, ktorý nás nemôže uspokojiť. Isté je, že my k našej práci veľmi opatrne pristupujeme. Sú tu nevyriešené záležitosti. Tu by som sa nechcel sústrediť na náš prípad maďarskej komisie v KSS. Bude si treba prehovoriť s celou maďarskou komisiou o línii, ktorú majú sledovať. Oni sa sústreďujú na jednu vec. Na získavanie reslovakizantov do svojej „strany“. Dostal som o tom list ako by bola maďarská komunistická strana v ČSR. My si musíme s celou maďarskou komisiou povedať, čo má táto komisia robiť, akú politiku má viesť a aký pomer má mať k istým problémom a k reslovakizantom. Navrhujem, aby predsedníctvo strany, alebo politický sekretariát si sadol a povedal veľmi presne, akú politiku majú robiť. V tejto veci sa musíme vyrovnať i so súdruhmi v Maďarsku. Ale tu treba ešte jednu vec. Na južnom

Slovensku je dosť učiteľov nezamestnaných neprevzatých do štátnej služby, ktorých sme neprevzali a neprevzeme. Títo sú tam a sú najčulejší element, ktorý si vyhradzuje celé tieto občianske práva, ako svoje úspechy a svoje víťazstvo. V tejto veci sa už robili nejaké opatrenia. Čo je z toho? Intervencie maďarského konzulátu. Tu je problém ten, aby Maďari nechodili na konzulát, ale na tunajšie úrady, aby sa maďarskí občania neobracali na zastupiteľské úrady maďarské, ale na naše. Je treba presne vymedziť hranicu pôsobnosti maďarskej komisie.

s. Bašťovanský.

Myslím, aby sme výmenu učiteľov nerobili, pokiaľ ide o Új Szó to je vec redaktora. Myslím, aby sme prijali návrh komisie, ktorá navrhuje s. Lőrincza. Rozhodne to bude lepšie chápať. Druhá vec. My robíme jednu chybu, v prejavoch stále zdôrazňujeme neporušiť reslovakizáciu. To máme robiť, ale nerečniť o tom. Mám dojem, že tí súdruhovia majú nacionálne obavy, že to nejde tak, ako by to malo byť. My potrebujeme vykázať 70 tried v krátkom čase. Pokiaľ sa pamätám, jedno uznesenie bolo, že v maďarskej komisii majú byť s. Pavlík, Novomeský, Okáli. To je dosť silná delegácia, aby tieto veci tam presadila. Pokiaľ ide o vyhlášky v maďarskej reči, kde je 35-40%, vydávať ich.

s. Pavlík.

Chcem informovať o opatreniach, ktoré teraz v kultúrnej práci prebiehajú. V zmysle uznesení som postupoval vo svojom rezorte. Od Nového rokuysiela každý deň Rozhlas reláciu v maďarskej reči a otvorená je ďalšia cesta, len čo budú schopní utvoriť kultúrnemu štvrť alebo polhodinku. V mesiaci január zavádzame na južnom Slovensku v kinách titulovanie v maďarskej reči. V 31 kinách celkom je 470, v Bratislave teraz beží maďarský film. Čo sa týka kultúrneho spolku, vypracovali sme stanovyspolku a prerokovali sme ich najprv v straníckej komisii. Jedna chyba je, že sa maďarská komisia zaoberá problémami reslovakizácie i snahy tohoto spolku boli, aby vyvíjal činnosť i medzi presídlencami a reslovakizantmi, ja to len konštatujem. Vychádza Új Szó. Tento časopis mal povolený náklad straníckou komisiou na 50.000, my sme povolili 60.000. Oni svojvoľne, bez toho, že by vyrozumeli, zvýšili na 85 až 90.000. Pýtal som sa i predsedu s. Okáliho, nikto ho neinformoval, to je nemožné, aby sa takto postupovalo. Spravil som to, čo urobím v každom prípade, že im nepovolím kontingent papiera a že ich budem stíhať. Pokiaľ viem, nejde len o papier, ale o celú zásadu. Kolportáž sa prevádza takým spôsobom, akým sa neprevádza ani u Pravdy. Prevádza sa na celom území Slovenska, hoci sa povedalo, že len medzi maďarským obyvateľstvom. Napr. Zvolen, Martin a všetky okresy na južnom Slovensku. Na každý sekretariát bol poslaný rozdeľovník, koľko sa musí predplácať tohto časopisu a v každej obci sa podľa toho predpláca. Môžeme predložiť, že bol vnucovaný presídlencom, aby si ho predplácali, že bol rozširovaný medzi slovenským obyvateľstvom bez ohľadu na to, či ho chcú alebo nechcú a vnucovalo sa to tým, že je to na príkaz strany. Ďalšie poznatky, ktoré mám. Kde sú súdruhovia maďarskej národnosti, odďaľujú sa od Slovákov. Izolujú sa a schádzajú sa osobitne. Ja mojich ľudových kultúrnych pracovníkov inštruujem, zdôrazňujem im, aby, kde je to len vhodné, používali aj maďarskú reč. Môžu mať aj maďarský časopis. Nerobiť z toho vojnu, ale treba vec usmerňovať. V poslednom čase sa ozývajú aj kultúrne akcie, ale organizátormi neprijateľní ľudia. Zatiaľ ich nepovoľujeme, kým nebudú mať kultúrny spolok. Riešenie problémov na južnom Slovensku nie je len záležitosťou juž-

ného Slovenska, ale je to vec celého Slovenska. Je smutné, že Új Szó sa nevie vysporiadať s problémami maďarizácie. Kto to má povedať. My to nemôžeme, to musia povedať oni. Takto sa nám ťažko dá robiť. Oni tolerujú celé to svinstvo, ktoré sa tu stalo. Fábry je politicky najlepší, ale je málo energický. Politický problém je s. Major. Oni sa dívajú na celý problém tak, že prišiel február a už je všetko v poriadku. Nepovedia ani slova o tom, čo zapríčinila bývalá vládna trieda na Slovensku.

s. Bašťovanský.

Tieto rušivé zjavy nie sú problémom drobného ľudu. To je problém intelektuálov i súdruhov, ktorí sú hore aj u nás. Nacionálne otázky roznečuje farár alebo učiteľ. Po drobnej práci tieto veci prekonáme.

s. Faltán.

Uvediem niekoľko poznatkov s Maďarmi, vracajúcich [sa] z Čiech. 80 až 90% neprijíma pôdu od maďarských boháčov, ale z obcí, kde sú určené, utekajú, vracajú sa do svojich dedín. Vyháňajú prídelcov, ktorí majú právoplatný prídel podľa uznesenia vlády. Vyvoláva to rozruch. Kolonisti opúšťajú pridelenú pôdu. V okrese Tornaľa a Rim. Sobota odišlo už mnoho späť. Hovoril som so s. Lőrinczom, aby nám Új Szó pomohlo v tomto zmysle, že majú Maďari brať túto skonfiškovanú pôdu. Značne by nám pomohlo, keby Új Szó viedlo takto medzi Maďarmi propagandu a vyvracalo reči učiteľov a farárov, ktorí huckajú drobných Maďarov, aby nebrali od bohatých Maďarov pôdu, ktorú im pridelujeme. Pre niektorých je to lepšie a napriek tomu nevedú triedny zápas proti boháčom, ale proti slovenskému pracujúcemu človekovi. Maďarskí komunisti sú členovia našej strany, jednotnej strany a chodia len a len za s. Majorom. Ja mám skoro každý deň stále telefonické rozhovory so s. majorom. Denne a denne to fakticky tak vyzerá, že maďarskí komunisti považujú za svojho reprezentanta nie ÚV, ale s. Majora, Lőrincza, alebo maďarský konzulát. Z konzulátu dostávam denne príписы a už na ne ani neodpovedám. Stala sa Maďarovi krivda a už píše konzul. To je treba zásadne riešiť. maďarskí komunisti sú členmi našej strany. Treba urobiť opatrenie v tom zmysle, aby sa naše uznesenia strany a vlády dodržiavali. Toto musí presadzovať aj Új Szó. Preto ho treba v tomto zmysle zaviazat'. Nehovorím už ani o 5 RP a iných veľmi vážnych veciach, ktorým sa Új Szó nevenuje.

s. Široký.

Nemôže existovať jeden marx-leninizmus pre s. Rákosiho a jeden pre nás. Naše stanovisko je veľmi konkrétne a vyplýva zo známych zmien z medzinárodnej situácie, vo vzájomnom pomere ČSR a Maďarska. Fakt je, že škodí len veci taká polovičatosť, že sa zdá, ako by sme sa hanbili zato, čo ideme robiť. Keď sa pozrete do „Pravdy“, od ÚV ani slova o maďarskej otázke, poťažne o vzájomnom pomere slovenského a maďarského pracujúceho ľudu. Až po dlhej prestávke niečo z tej oslavy vo Farkažde. V podstate zásadne politicky táto otázka nastolená nebola. Na stĺpcoch Nového slova, kde to má zvláštny význam s ohľadom na to, že je to časopis pre inteligenciu a nie pre drobných ľudí, nevidíte nič. Najmä v základných otázkach polovičatosť je zlá. Potom radšej nič, než ísť na zásadne politické veci polovičate. My z hľadiska boja za socializmus nechceme sa hanbiť zato, čo podnikáme na poli zrovnoprávnenia Maďarov. Je to krok v záujme socializmu a vidíte, svet cíti tieto naše slabosti a sme predmetom kritiky. Čítali ste Za trvalý mier,

biľagoval nás ako štát, kde otázka nacionálneho predsudku zaujíma veľmi veľké miesto. My to nepotrebuje. Správnosť alebo nesprávnosť toho, čo robíme prekontrolovali už tam, keď s. Stalin povedal s. Gottwaldovi, že otázka je príliš zrelá a že chvála Bohu, že sme mali odvahu na to ísť. Nemôžeme robiť úzkoprsnú politiku, aby sme škodili maďarskej ceste k socializmu, lebo škodíme tým sebe. To mať stále na pamäti. Pozrite sa, vždy je to tak, že menšia skupina je v každom prípade citlivejšia, keď sa jedná o nacionálne kultúrne práva. Berte len príklad Čechov a Slovákov. Slováci sú citlivejší, lebo sú v menšine. Nemôžeme zrušiť maďarskú komisiu, veď sme dali tam 3 Slovákov. Predsedníctvo má tam silnú skupinu. Nazdávam sa, že v maďarskej komisii musíme previesť analýzu politiky strany medzi maďarským obyvateľstvom. Konkrétne na stĺpcoch Új Szó. Nazdávam sa, že s. Major má tú líniu, že sleduje v podstate takú koncepciu nacionálnej politiky, akú strana robila v predmníchovskej Republike. Určitá orientácia boja za nacionálne práva. Súdruh Lőrincz a Fáby ma na to upozornili, že Maďari chodia k nemu do Pravdy a že tu nie je kontakt so stranou, nejdú ani k Fábrymu na ÚV, ale všetci chodia do Pravdy. Túto otázku budeme musieť riešiť, lebo je to nesprávne. Zdá sa mi, že s. Major má sám pocit krivdy. Budeme musieť s ním osobne prehovoriť. Na pôde maďarskej komisie previesť zmeny po línii strany. Určiť, ako pracovať medzi maďarským obyvateľstvom. Ďalej je tu problém reslovakizácie. My to nemôžeme udržať dekrétmi. My môžeme vydať dekréty, tým však nezvýšime slovenské národné povedomie. To je problém našej kultúrnej činnosti. Myslím, že tie formality, ktoré sa dostávajú do verejnosti, že členom kultúrneho spolku nemôže byť reslovakizant, to musíme konkrétnejšie formulovať. Treba veľmi intenzívnej činnosti na každej dedine prostredníctvom inšpektorátu a Matice slovenskej. Nechcem sa zapodievať problémom reslovakizantov, na to nie sme dnes ani odkázaní. My máme všetky prostriedky vo svojich rukách, aby sme usmernili činnosť osvetu v okresoch a dedinách a nemôžeme to od nikoho žiadať, a najmä nie od príslušníkov maďarskej národnostnej skupiny, aby oni so svojím kladným stanoviskom k reslovakizácii prišli. Tretia otázka je celková činnosť. Vidieť ako ťažko prichádza do celkovej problematiky. Správne konštatujete, že treba klásť väčší dôraz na to, aby Új Szó obsahovalo viac článkov o československých problémoch. Tu je taká orientácia, že sa považuje maďarská komisia za osobitné vedenie nejakej maďarskej sekcie KSS a na druhej strane – a to je ešte vážnejšie – odpor proti hospodárskym a sociálne-politickým snahám vo výstavbe štátu. Túto líniu treba zlikvidovať a presvedčiť súdruhov o tom, že okrem popularizovaných maďarských poetikov sú tu aj krajne realistické problémy nepopulárne, ako je poľnohospodárska výroba, výživa, 5 RP, návrat náboristov a iné. Apelovať na nich, aby toto uvážili a neorientovali na Attilu [Józsefa] a Adyho. Pokiaľ ide o náboristov, Vy pridelite pôdu náboristom z tých majetkov, ktoré stoja pod revíziou, poťažne podliehajú výkupu a len na treťom mieste dávate ich za národných správcov na časť kulackého majetku. My sme povedali, že len tak sa nám podarí zmierniť boj v tých obciach, keď náboristov dáme za správcov časti kulackého majetku, lebo v tom prípade sa nám podarí dedinu rozdeliť. PPPR má sledovať veľmi jasnú triednu líniu a v tomto prípade nech príde s. Rákosi a protestuje, tak mu povieme, čo je to boj za socializmus.

s. Bacilek.

U náboristov je to tak, je niečo iného, keď ide do malej chalúčky a na 1 hon, ktorý zdedil po rodičoch, alebo hoci i na väčší kulacký majetok za správcu.

s. Široký.

Ale tak isto chcem povedať, čo nás čaká od kapitalistických živlov na dedine a potom pôjdeme nesprávnou cestou miesto toho, aby sme šli po triednej línii. My sme povedali, že treba uvaliť správu na časť kulackého majetku. Treba preskúmať, či táto triedna línia im prešla do krvi. To je podstatná línia našej politiky. Maďarská komisia to má presadzovať.

s. Bacílek.

Ani Slováci nechcú ísť na tieto majetky. Je treba k tomu veľmi ťažká politická práca, aby sme ich presvedčili. To je úloha maďarských súdruhov, aby túto prácu previedli. Treba tam organizovanej práce maďarských súdruhov.

Pokiaľ ide o veci štátneho občianstva a používanie maďarčiny v úradnom styku. My sme zriadili komisiu, aby preskúmala, či je dobre mať veľa osôb bez štátneho občianstva. Zoznam bol zmenšený na polovicu. Vidíte, aké máme problémy s Ukrajincami? Tu je veľmi osvedčená zásada triedne to vyriešiť. Podľa ústavy, prostriedkami podľa všetkých platných zákonov. Preskúmať znovu zoznam tých osôb, ktorým sme nedali čl. štátne občianstvo. Postupovali sme tu veľmi mechanicky. Pokiaľ ide o používanie maďarského jazyka v úradnom styku, myslím, že udelením čl. štátneho občianstva dostali aktívne a pasívne volebné právo. Pri reorganizovaní národných výborov musíme osvedčene preverené osoby maďarskej národnosti do NV dať a preto myslím, že je treba povoliť styk s miestnymi občanmi v maďarskej reči. Nerobiť z toho prestížnu otázku. Treba dať úpravu maďarskej komisii, aby pripravila prechod z týždenníka na denník.

s. Široký.

Pravda dosiahla nákladu za 4 roky 70.000. V r. 1945 mala 85.000. Práca stúpa, neviem či nie je obava túto vec riešiť. Új Szó, keď bude denník, tak veľký náklad nebude mať. To je už tak, že roľník denník kupovať nebude.

[...] ⁶⁸

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 790, a. j. 4, Protokol zo zasadnutia Predsedníctva ÚV KSS, ktoré sa konalo dňa 5. II. 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: Široký elvtárs ismerteti Rákosi levelének tartalmát és az arra adott választ. Nem feltételeztük, hogy a magyarok egyenjogúsítása terén ilyen nehézségeink lesznek. Az Új Szó magas példányszámot ér el, fel kell készülni a napilappá alakítására, fokozottabban kell azonban foglalkoznia a csehszlovákiai kérdésekkel. Okáli elvtárs az állampolgárságot nem kapó magyarokról szól, akik száma kb. 600 lesz. Novomeský elvtárs szerint 32 községben 47 magyar osztály nyílt, ezek többségében szlovák tanítók tanítanak. A Magyar

68 Na záver V. Široký skoncipoval uznesenia Predsedníctva, ktoré sú až na štylistické odchýlky totožné s prijatými uzneseniami, preto ich tu neuverejňujeme. Uznesenia Predsedníctva ÚV KSS k niektorým otázkam zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti pozri dok. č. 47.

Bizottságot utasítani kell, hogy milyen politikát folytasson, mert a reszlovakizáltaknak a magyar kulturális szervezetbe való beszervezésére törekszik. Pavlík elvtárs a kulturális intézkedéseket ismerteti, a rádió magyar adásának beindítását, a filmek feliratozását, sokallja az *Új Szó* magas példányszámát, s bírálja azt is, hogy nem csak a magyarulak területeken terjesztik. Faltán elvtárs a magyarok Csehszorból való hazatérését, elhelyezési nehézségeiket ismerteti. Mindketten bírálják a Magyar Bizottságot a reszlovakizáltak kérdése miatt, valamint amiatt, hogy a magyar lakosság gyakran a bizottság tagjaihoz fordul a panaszaival. Široký a bizottságról folytatott vitát azzal zárja le, hogy utasítani kell, milyen politikát folytasson. A reszlovakizáltakat nem tiltó rendelkezésekkel kell megnyerni a szlovákság számára, hanem kulturális munkával. A napilappá alakított *Új Szó* példányszáma alacsonyabb lesz, mivel a földműves napilapot nem vásárol.

47

Pozsony, 1949. február 5. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar nemzetiségű személyek egyenjogúsításának némely kérdéseiről.

Bratislava 5. február 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o niektorých otázkach zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti.

Niektoré otázky zrovnoprávnenia osôb maďarskej národnosti

- 1.) Sekretariát vymedzí presnú pôsobnosť maďarskej komisie.
- 2.) Dať pokyny maďarskej komisii, aby pripravila prechod „Új Szó“ z týždenníka na denník.
- 3.) Zvolať maďarskú komisiu za účasti súdruhov, delegovaných do tejto komisie predsedníctvom a previesť v nej základnú diskusiu o politike strany medzi maďarským obyvateľstvom. Dosiahnuť podstatný obrat v orientácii „Új Szó“ na hospodárske otázky, 5 RP v odbore priemyslu a poľnohospodárstva, najmä otázky výkupu a výživy obyvateľstva.
- 4.) Urýchlene ustaviť kultúrnu organizáciu, pri čom nedať súhlas k tomu, aby bolo volené čestné predsedníctvo.
- 5.) Ukladá sa s. Sýkorovi, aby SZM začal svoju činnosť medzi maďarskou mládežou.
- 6.) JZSR, SZŽ a ROH zahájí svoju činnosť i medzi maďarským obyvateľstvom.
- 7.) Nepovoľuje sa odborom časopis „Munka“, ktorý sa mal vydávať ako denník. Odbory môžu vydávať pre maďarské obyvateľstvo 14 denne vestník.
- 8.) Maďari, ktorí nemajú štátne občianstvo, majú byť zaradení do výrobného procesu a ich majetok skonfiškovať.
- 9.) Od úmyslu výmeny učiteľov a redaktorov a iných kultúrnych pracovníkov medzi Maďarskom a ČSR sa upúšťa.
- 10.) Celkove preorientovať na problémy štátnej politiky. V školskej politike robiť takú politiku, ktorá má v konečnom ciele viesť k asimilácii.
- 11.) Uvážiť, či by s. Major nemal prejsť na sekretariát ÚV KSS.
- 12.) Uvažovať o jednotnom vedení redakcie Új Szó a Pravdy.

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 790, a. j. 4, Zápis zo zasadnutia Predsedníctva ÚV KSS, ktoré sa konalo dňa 5. II. 1949 v Bratislave, originál, strojopis

Összefoglalás: A Titkárság kijelöli a Magyar Bizottság hatáskörét. A bizottság készítse elő az *Új Szó* napilappá alakítását. A bizottság tagjaival meg kell beszélni a párt magyar lakosság közötti politikáját, s el kell érni az *Új Szó* irányváltását. Sürgősen meg kell alakítani a magyar kulturális szervezetet, de tiszteletbeli elnökséget ne válasszon. Az ifjúsági szövetség, a nőszövetség, a földművesszövetség és a szakszervezetek magyarokat is szervezzenek be soraikba. Nem kell engedélyezni a *Munka* című szakszervezeti lap kiadását. Az állampolgársággal nem rendelkező magyarokat be kell sorolni a termelőmunkába, vagyonukat el kell kobozni. A tanítók Magyarország és Csehszlovákia közötti cseréjéről lemondunk. Az iskolaügyben olyan politikát kell folytatni, amely az asszimilációhoz vezet. Meg kell fontolni Major elvtárs áthelyezését a KB Titkárságára, az *Új Szó* és a *Pravda* szerkesztőségének egységes irányítását.

48

Budapest, 1949. február 15. Rákosi Mátyás újabb levele Klement Gottwaldhoz, amelyben egyetértését fejezi ki azzal a javaslattal, hogy a vitás kérdéseket az MDP és a CSKP vezető tisztségviselőinek közös értekezletén vitassák meg.

Budapest 15. február 1949. Další list Mátyása Rákosiho Klementovi Gottwaldovi, v ktorom súhlasí s návrhom, aby sa sporné otázky prerokovali na spoločnej porade vedúcich činiteľov SMP a KSČ.

Klement G o t t w a l d elvtársnak,
a Csehszlovák Kommunista Párt elnöke,
P r á g a

Budapest, 1949. február 15.

Kedves Elvtárs!

Megkaptuk január 23-i leveledet,⁶⁹ mi is azon a véleményen vagyunk, hogy ezeknek a kérdéseknek elintézését rendkívül megkönnyítené a két párt vezetőinek személyes tárgyalása. A Te leveledben a gazdasági kérdésekre vonatkozólag javasolsz ilyen találkozót. A mi véleményünk az, hogy a gazdasági és politikai kérdések egymástól nehezen

⁶⁹ Lásd a 42. sz. dokumentumot.

választhatók el és ilyen megbeszélésnek csak akkor van értelme, ha a politikai kérdések is tárgyalásra kerülnek.

Amennyiben ezzel egyetértesz, akkor azt javasolnók, hogy február 27-én és 28-án, vagy 28-án és 1-én történjék a megbeszélés, amelyen részünkről Politikai Bizottságunk 4-5 tagja venne részt. Mi rendkívül örülnénk neki, ha Te magad is jelen volnál a tárgyaláson és ebben az esetben mi szívesen megyünk valamelyik – a magyar határtól nem túl messze fekvő – szlovákiai helyre. Ha Te nem vehetsz részt a tárgyaláson, úgy azt javasoljuk, hogy 4-5 elvtárs megfelelő felhatalmazással jöjjön Magyarországra.

Az időpontot azért választottuk így, mert öt hétre előre az összes többi vasárnapok már le vannak foglalva. Remélem, hogy egyébként az időpont megfelel.

Volna még egy kérésem. A jugoszlávok által megrendelt szerszámgépekre vonatkozólag és hadseregünk fejlesztésével kapcsolatos egyéb beszerzésekre, február 12-én egy javaslatot nyújtottunk be Lobel külkereskedelmi miniszter-helyettesnek. A francia szövegű javaslat másolatát mellékelem. Nagyon leköteleznél, ha odahatnál, hogy ezt a javaslatunkat – amely hadseregünk gyorsabb fejlesztésével kapcsolatos – tárgyalás alá vegyék és elfogadják. A Jugoszlávia számára megrendelt szerszámgépekről Slánský elvtárssal Gerő és Farkas elvtársak Moszkvában a múlt hónapban megegyeztek, hogy amennyiben a Szovjetunió nem tart rájuk igényt, mi kapjuk meg. Most értesítettek bennünket arról, hogy Mikoján elvtárs közölte velük, hogy ők ezekre a gépekre nem tartanak igényt. Annak tehát, hogy ezeket a gépeket megkapjuk, most már nincsen akadálya.

Szívésségedet előre is köszönöm és az elvtársakat üdvözölve, valamint mielőbbi válaszodat várva, maradok

meleg elvtársi üdvözlettel
Rákosi

NA ČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 96, a. j. 1126/4, originál, strojopis

Zhrnutie: Takisto sa domnievame, že vyriešení sporných otázok by prospelo osobné stretnutie vedúcich činiteľov dvoch strán. Keďže však hospodárske a politické otázky sú vzájomne prepojené, porada bude mať zmysel len vtedy, ak sa na nej prerokujú aj otázky politické. Navrhujeme, aby sa rokovania konali 27. a 28. februára alebo 28. februára a 1. marca v niektorom prihraničnom meste na Slovensku. Pre prípad, že by si sa na porade nemohol osobne zúčastniť, navrhujeme, aby československá delegácia prišla do Maďarska.

Pozsony, 1949. február 16. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának a magyar kultúregyesület alakuló közgyűlésével és az *Új Szó* hetilappá alakításával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó üléséről.

Bratislava 16. február 1949. Záznám zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, na ktorom sa prerokúvali otázky týkajúce sa zakladajúceho valného zhromaždenia maďarského kultúrneho spolku a premeny týždenníka *Új Szó* na denník.

Z á z n á m

o zasadnutí komisie pre maďarské záležitosti pri Predsedníctve ÚV KSS, ktoré bolo
dňa

16. II. 1949 na Povereníctve vnútra o 18 hod.

Prítomní ss.: Novomeský, Major, Fábry, Lőrincz, Kugler, Rabay.

Ospravedlnení: Dr. Okáli, Dr. Pavlík.

Program zasadnutia:

- 1) Maďarský kultúrny spolok
- 2) *Új Szó*

Uznesenia:

1) Komisia so súhlasom berie na vedomie rozhodnutie Predsedníctva ÚV KSS, že maďarský kultúrny spolok nebude mať nijaké čestné predsedníctvo, ako pôvodne navrhovali niektorí členovia komisie.

2) Deň zakladajúceho valného zhromaždenia maďarského kultúrneho spolku určuje sa na 5. marec.

3) Komisia berie na vedomie, že účastníci valného zhromaždenia boli kádrove preverení kádrovou komisiou ÚV KSS.

4) O kultúrnom programe na zakladajúcom valnom zhromaždení ako aj o financovaní podujatia bude rokovať s. Lőrincz so s. Dr. Pavlíkom.

5) Komisia berie na vedomie rozhodnutie Predsedníctva ÚV KSS, aby týždenník *Új Szó* vychádzal denne. Ss. Major, Lőrincz a Fábry predložia návrh na zostavenie redakcie denníka ako aj zabezpečenie rozličných technických potrieb, ktoré nový denník bude potrebovať a to z toho hľadiska, aby *Új Szó* bolo zodpovedným orgánom KSČ, resp. KSS pre tunajšie maďarské obyvateľstvo.

6) Členovia komisie, ss. Kugler a Fábry uviedli také prípady z južného Slovenska, ktoré tak z hľadiska národného ako z hľadiska triednej politiky našej strany nie sú zlučiteľné s intenciami KSS. Všetky konkrétne prípady budú predložené dňa 19. t. m. s. Dr. Faltanovi (predloží s. Fábry) a kancelárii povereníka vnútra (údaje prevezme s. Lúčan). Ide o veci pozemkovej držby a neoprávneného, resp. neuváženeho vyberania poplatkov za štátoobčianske dekréty.

Dr. Okáli

SNA, PV-sekretariát, kart. 193, 236/48 sekr., originál, strojopis

Összefoglalás: A bizottság jóváhagyólag tudomásul veszi az SZLKP KB Elnökségének határozatát, hogy a magyar kultúregyesületnek nem lesz tiszteletbeli elnöksége. Az alakuló közgyűlés időpontja március 5-én lesz. A bizottság tudomásul veszi, hogy az SZLKP KB káderosztálya felülvizsgálta az alakuló közgyűlés küldötteit. A bizottság tudomásul veszi az SZLKP KB Elnökségének határozatát, hogy az *Új Szó* napilapként jelenjen meg. Major, Lőrincz és Fábry elvtársak javaslatot terjesztenek elő a napilap szerkesztőségére. A bizottság tagjai több olyan esetet is megemléstettek Dél-Szlovákiából, amelyek összeegyeztethetetlenek a párt nemzetiségi és osztálypolitikájával.

50

Prága, 1949. február 28. Részlet a CSKP KB és az MDP KB Elnöksége képviselőinek többek között a szlovákiai magyarság helyzetével és a csehszlovák–magyar szövetségi szerződés megkötésével foglalkozó értekezletéről készült feljegyzésből.

Praha 28. február 1949. Úryvok zo záznamu o porade zástupcov Predsedníctva ÚV KSČ a ÚV SMP, na ktorej prerokúvali medzi inými otázku maďarskej menšiny na Slovensku a uzavretia spojeneckej zmluvy medzi Československom a Maďarskom.

Z á z n a m

o poradě zástupců předsednictva ÚV KSČ a ÚV Maďarské strany pracujících, konané v Praze dne 28. února 1949

Přítomni: za KSČ – soudruzi Slánský, Široký, Kopecký, Clementis, Gregor a Horváth
 (oba poslední pouze při pojednávání otázek hospodářských)
 za MSP – soudruzi Gerő, Rajk, Révai, Farkas a Bolgár (při první části jednání)

Předsedající soudruh Široký pozdravil maďarské soudruhy v Praze a uvedl, že jednání bude se týkati v podstatě třech otázek:

- 1) Vyrovnání vzájemných finančních a hospodářských nároků,
- 2) všeobecných otázek politických a kulturních,
- 3) otázky vzájemné pomoci.

[...] ⁷⁰

70 V prvej časti porady sa zaoberali hospodárskymi a finančnými otázkami.

Další část porady týká se plnění otázek, projednávaných na poslední poradě delegací obou stran.

Stanovisko maďarských soudruhů tlumočí soudruh Rajk:

Úvodem konstatuje, že od posledních rozhovorů a dohody pozorují pěkné výsledky. V lednu započalo zpětné přesídlení Maďarů z Čech. Positivně hodnotí soudruh Rajk také provádění zákona o státním občanství osob maďarské národnosti. Na druhé straně jsou však některé otázky, které bude třeba zásadně prodiskutovat. Podle názoru soudruha Rajka v některých otázkách provádění řešení maďarské otázky pokulhává. Jde především o otázku, která má vliv na všechny ostatní otázky, to jest reslovakizace. Uvádí, že bylo dohodnuto, že to, co bylo uděláno, nelze již škrtnout, ale že se přejde k denním otázkám. Jsou však nyní případy, že reslovakizantům je bráněno posílati děti do maďarské školy. Jsou také případy, že reslovakizanti, kteří se hlásí k přísaze, aby dostali státní občanství, jakožto Maďaři, jsou odmítáni, neboť jsou již občany z titulu reslovakizace. může to mít praktické důsledky, nehledě k tomu, že to odporuje dohodě a je v rozporu se zásadami marxisticko-leninské politika. Praktické důsledky to má ve školství. Zřízení maďarské školy závisí totiž od počtu maďarských rodičů. Když se odpočítají reslovakizanti, není v obci dostatečný počet pro zřízení školy. Druhý praktický důsledek – školy se zakládají podle toho, jak si kde žádají školu. Počet rodičů, kteří mají právo školu žádat, se takto snižuje. Provádí se tím také morální nátlak a praktický důsledek reslovakizace má vliv také na otázku státního občanství. Proto je to otázka nejdůležitější, o které má především jednat.

Pokud jde všeobecně o školskou otázku, pokládá soudruh Rajk tempo zřizování maďarských škol za pomalé. Podle jeho zpráv, bylo v únoru na Slovensku pouze 15-17 maďarských škol. Je to tím horší, že jsou obce, kde maďarské děti 11-12leté neumějí číst a psát. Čs. vláda a ústředí strany by mělo zasáhnout.

Nakonec otázka státního občanství. Podle informací soudruha Rajka, udělování státního občanství probíhá dobře. Problém je pouze v tom, že jsou kategorie osob, které z objektivních příčin neměly možnost se přihlásit k přísaze v dané lhůtě. Žádá prodloužení termínu. Podle názoru soudruha Rajka má také zásadní význam, že k obdržení dokladů o státním občanství se vyžaduje masa dokumentů, což vyvolává právní nejistotu a pro sociálně slabší znamená finanční zatížení. Žádá, aby se uvažovalo, jak tuto praxi ulehčit.

Konečně se soudruh Rajk dotýká otázky nedostatku maďarských učitelských sil na Slovensku. Uvádí, že na Slovensku bylo dříve asi 3.500 maďarských učitelů, z nichž zůstalo zde 400-500. Ostatní utekli do Maďarska. Domnívá se, že tito zbývající přešli důkladným sítím a mohli by vyhovovat. 20. ledna 1949 bylo vydáno nařízení, že osoby, které nemají stálé zaměstnání, budou zařazeny do výroby. Tím jsou dotčeny mnozí maďarští učitelé. Zatím je situace taková, že na maďarských školách vyučují Slováci. Za posledního jednání bylo naznačeno, že budou vyškoleni vyspělejší dělníci. V tomto směru nebylo nic uděláno. K vůli přesnosti dodává, že maďarským soudruhům je známo, že na bratislavské universitě byly zahájeny přednášky pro maďarské učitele. Závěrem uvádí, že maďarští soudruzi si uvědomují těžkosti a vědí také, že je také maďarský šovinismus vedle šovinismu slovenského. Podle jejich názoru je nutný rychlý a energický zásah.

V odpovědi na slova soudruha Rajka soudruh Široký vítá, že soudruh Rajk konstatoval, že maďarští soudruzi posuzují řešení těchto otázek za naši vnitřní věc, do níž nech-

tějí vměšovat. Základ stanoviska maďarských soudruhů vidí v jejich neinformovanosti, jak to bylo zřejmé také v dopisu soudruha Rákosiho soudruhu Gottwaldovi. I dnes je zřejmé, že jsou nedokonale a falešně informováni. Soudruh Široký upozorňuje na postup maďarského konsula v Bratislavě, který nenapomáhá ke sblížení, nýbrž vyzvídá, co se kde děje, aby informoval maďarskou vládu. Pro naše maďarské soudruhy v Bratislavě je často trapné, jaké otázky jim maďarský konsul klade.

Pokud jde o otázku reslovakizace, uvádí soudruh Široký tvrzení soudruha Rajka na pravou míru v tom směru, že se nic nestalo těm reslovakizantům, kteří po vydání zákona o státním občanství vrátili reslovakizační dekrety. Odpovídá marx-leninské politice, když jsme umožnili přihlásit se k slovenské národnosti těm osobám, které byly pomadřarčeny. Ti reslovakizanti, kteří vrátili dekret, patří k maďarské národnosti.

Pokud jde o státní občanství, prohlašuje soudruh Široký, že z tohoto práva jsou vyloučeny pouze protistátní živly. Jejich seznam byl sestaven komisí pozůstávající z maďarských antifasistů. Týká se to pouze 1.400 Maďarů. Ostatní obdrželi státní občanství automaticky ze zákona. Co se týče požadování dokladů k osvědčení o státním občanství, vztahuje se to rovnou měrou i na Čechy a Slováky.

Nesprávné jsou údaje soudruha Rajka i ve školské otázce. Dosud bylo zřízeno 73 tříd v 53 obcích. Tak zvaní slovenští učitelé, o kterých mluvil soudruh Rajk, to jsou Maďaři, kteří ovládají i slovenský jazyk. V nejbližších týdnech budou otevřeny nové maďarské třídy v dalších obcích. Na bratislavské universitě jsou kursy pro maďarské učitele z řad dělníků. Maďarští učitelé, kteří jsou státními občany a jsou státně spolehliví, budou umístěni jako učitelé. (K této věci uvádějí maďarští soudruzi některé konkrétní případy, v kterých prý jsou maďarští učitelé posíláni na manuální práce a připisují to sabotáží naší politické linie v nižších instancích.)

V závěru soudruh Široký konstatuje, že třeba řešit především zásadní otázku, kterou je otázka státního občanství. Pokusy zlé vůle potíráme. Všechny otázky chceme řešit v souvislosti s reorganizací národních výborů. Chceme, aby maďarští soudruzi spoluřešili tyto otázky. Do 15. III. 49 budou reorganizovány ONV, potom MNV, v níž maďarské obyvatelstvo bude mít své zástupce. Také v referátech KNV budou mít Maďaři své zástupce. Konečné řešení maďarské otázky vidíme v decentralizaci a ve spolupráci s maďarskými soudruhy. Nakonec soudruh Široký uvádí, že časopis Új Szó začne vycházet jako deník, jen co bude zmontována rotačka. Začínají vycházet maďarské publikace, bratislavský rozhlas má denně maďarské relace a 5. III. 49 bude ustavena maďarská kulturní organizace. Řešíme maďarskou otázku demokraticky a neznáme v tomto směru žádné diskriminace.

V diskusi soudruh Révai uznává, že byly udělány obrovské kroky. Uznává také, že linie KSČ je správná. Nejde o generální linii, nýbrž o konkrétní tři otázky, nadhozené soudruhem Rajkem. Žádají prodloužení lhůty k přísaze. (Soudruh Široký prohlašuje, že tato lhůta byla již prodloužena.) Soudruh Révai proto žádá, aby prodloužení lhůty bylo uveřejněno v časopise Új Szó, nestalo-li se tak dosud. Pokud jde o otázku reslovakizace a škol, prohlašuje, že se do věcí nebudou vměšovat, neboť je záležitostí KSČ a ČSR. Když se starají o tuto otázku, je to právo, které má každá bratrská komunistická strana. Prohlašuje dále, že není proti reslovakizaci a asimilaci, avšak dobrovolné. Násilná reslovakizace je protileninská. Žádá proto, aby se postupovalo ostřeji a otevřeněji proti byrokratickým přehmatům. Pokud jde o školy, zdá se soudruh Révaiovi tempo pomalé a

vysvětluje to ne jen těžkostmi objektivními, nýbrž i sabotáží správné linie KSČ dole. Mezinárodní situace vyžaduje utvořit co nejrychleji jednotu slovenského a maďarského pracujícího lidu.

Soudruh Široký konstatuje, že v těchto otázkách není mezi námi zásadních rozporů. Těžkosti jsou odstraňovány. Po reorganizaci národních výborů věci půjdou ještě rychleji.

Soudruh Slánský konstatuje, že po poradách v Bratislavě jsme sami nedoufali, že věci půjdou tak rychle. Prohlašuje, že stanovisko soudruha Gottwalda v této věci je jednoznačné – při řešení maďarské otázky budeme všude tvrdě potírat nacionalismus. Je to naše vnitřní záležitost prováděná v našem vlastním zájmu. Žádá pouze maďarské soudruhy, aby byli trpěliví a nepropadali nervositě.

Soudruh Farkas navrhuje, aby Új Szó přinesl prohlášení soudruha Širokého a současně soudruha Révai v duchu dnešních jejich projevů. Pomohlo by to ujasnit situaci a potlačit nacionalistické tendence u Maďarů i Slováků. Návrh byl přijat s tím, že u příležitosti prvního čísla časopisu Új Szó jako deníku bude uveřejněn rozhovor se soudruhem Širokým a Révaiem, resp. úvodník. Byl přijat také doplňující návrh soudruha Révai, aby články resp. rozhovory obou soudruhů byly přetištěny slovenskými novinami.

Na dotaz soudruha Širokého o postavení Slováků v Maďarsku odpovídá soudruh Révai, že hlavní těžkosti mají se slovenskými školami. V Maďarsku jsou tři slovenské školy v obcích Totkomloš, Pitvaroš a Bekešcaba. Hlavní těžkosti jsou v tom, že rodiče se domnívají, že hmotně utrpí, budou-li posílat děti do slovenské školy. Pro slabost učitelských kádrů je slovenské vyučování nižší kvality. Připravují zřízení okresních škol, které budou osmitřídní. Při těchto školách budou zřízeny pro žáky bezplatné internáty. Do podzimu vydají nové učebnice. Na pedagogickém ústavě v Budapešti bude slovenská stolice pro školení slovenských učitelských kádrů. Závěrem k ilustraci uvádí, že Slováci se při posledním sčítání lidu báli hlásit k slovenskému mateřskému jazyku, ač doma mluví slovensky. Výsledky sčítání budou známy až koncem roku. V ministerstvu školství se zřizuje zvláštní referát pro národnostní školy, který bude hlavně spravovat školy slovenské.

Posledním bodem denního pořadu byla otázka uzavření spojenecké smlouvy mezi ČSR a Maďarskem. K této otázce promluvil soudruh Rajk, jenž uvedl, že maďarská delegace zastává stanovisko, že kulturní vztahy mezi oběma státy možno provádět v praxi a uzavření dohody přenechat zatím budoucnosti. Mezinárodní situace nedovoluje, aby se otálelo s uzavřením politické smlouvy o vzájemné pomoci, která je naléhavější a má mezinárodní dosah. Navrhuje, aby vzhledem k tomu, že začátkem května budou v Maďarsku volby, došlo k uzavření smlouvy v druhé polovině května. Delegace KSČ navrhuje, aby vzhledem ke konání sjezdu strany, byla smlouva podepsána v polovině dubna, anebo začátkem června. Maďarští soudruzi oznámí, pro který termín se rozhodnou. Pokud jde o obsah smlouvy, byly obě delegace zajedno, že bude podobná jako smlouva s SSSR. Rozdílná bude preambule.

Nakonec došlo k dohodě o některých dílčích otázkách. Maďarská delegace vyslovila souhlas s likvidací přesídlovacích komisí.

Návrh soudruha Clementise, aby Maďarsko převzalo maďarské válečné zločince (jde o 553 osob), maďarští soudruzi odmítli s tím, že je věcí Československa, aby s nimi naložili podle zákona.

Nakonec soudruh Rajk žádal, aby do té doby, než bude uzavřena kulturní dohoda, byly prohlubovány kulturní styky a rozšířena výměna kulturních statků. V tomto rámci navrhuje, aby v Praze bylo zřízeno maďarské knihkupectví a v Bratislavě filiálka. Naproti tomu, aby v Maďarsku, tam, kde žijí Slovinci (po případě i v Budapešti) byla zřízena slovenská knihkupectví vzhledem k velkému zájmu Slováků v Maďarsku o slovenskou literaturu. Návrh byl přijat, při čemž čs. delegace doporučila maďarské knihkupectví v Praze sloučit s informační kanceláří.

Na to soudruh Široký uzavřel jednání. Konstatoval, že v jednání o nevyřešených otázkách bude pokračováno 1. března 1949, ohledně ostatních otázek není rozporů v názorech. Oboustranná dobrá vůle najde základnu pro vyřešení a k dohodě také o otázkách zbývajících.

Porada byla skončena ve 20. hodin.

Zapsal: Rais

NA ČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 95, a. j. 1125, Záznam o poradě zástupců předsednictva ÚV KSČ a ÚV Maďarské strany pracujících, konané v Praze dne 28. února 1949, kópia, strojopis

Összefoglalás: A magyar elvtársak álláspontját Rajk elvtárs tolmácsolta: Az utolsó tárgyalások óta szép eredmények születtek: megkezdődött a magyarok hazatelepítése Csehszlovákiából és az állampolgársági törvény végrehajtása. A reszlovakizáltak számára azonban nem teszik lehetővé, hogy gyermekeiket magyar iskolába járassák és letegyék az állampolgársági esküt. Lassan halad a magyar iskolák létrehozása is, s miközben a magyar tanítókat a termelőmunkába állítják be, a magyar iskolákban szlovákok tanítanak. Široký elvtárs válasza szerint a magyar elvtársak nem jó információkkal rendelkeznek. Az állampolgárságból csak az államellenes elemek vannak kizárva, a magyar osztályok száma 73, s még továbbiak nyílnak. A nemzeti bizottságokban a magyarok is képviselőt fognak kapni, az *Új Szó* átalakul napilappá, a rádió magyar műsort sugároz, s március 5-én megalakul a magyar kultúregyesület is. A magyarországi szlovákok helyzetére vonatkozó kérdésre Rajk elvtárs azt válaszolja, hogy a legnagyobb gondjaik a szlovák iskolákkal vannak, mivel a gyenge tanerő miatt alacsony a színvonaluk. Az utolsó napirendi pont a két ország közötti szövetségi szerződés kérdése volt. Rajk elvtárs szerint a kulturális egyezmény aláírását későbbre lehet halasztani, a szövetségi szerződést azonban a nemzetközi helyzet sürgeti. Kérte, hogy a kulturális egyezmény aláírása előtt Prágában és Pozsonyban magyar könyvesbolt nyílhasson.

Pozsony, 1949. március 2. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának mindennek-előtt a magyar kultúregyesület vezető szerveinek összetételével és alakuló közgyűlésének programjával foglalkozó üléséről.

Bratislava 2. marec 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, predmetom ktorého bola otázka zloženia vedúcich orgánov a program zakladajúceho valného zhromaždenia maďarského kultúrneho spolku.

Z á z n a m

o zasadnutí Maďarskej komisie dňa 2. marca 1949 o 18. hod. v miestnosti povereníka vnútra, v prítomnosti členov: s. Majora, s. Lőrincza, s. Fábryho, s. Kuglera a s. povereníka vnútra Dr. Okáliho.

S. povereník Dr. Pavlík a s. povereník Novomeský svoju neprítomnosť ospravedlnili.

Predmetom rokovania je:

1) Ustanovenie kultúrneho spolku maďarských pracujúcich v ČSR.

Referuje s. F á b r y :

a) Na zakladajúce ustanovujúce valné zhromaždenie, ktoré sa koná dňa 5. marca 1949, bolo pozvaných 221 delegátov i s hosťami z celého južného Slovenska. Výberom boli poverené príslušné okresné sekretariáty a preskúmaním s. Fábry a s. Kugler. Povereníctvo dopravy povolilo 50% zľavu na železniciach.

b) Ústredný výbor má sa skladať z 12 členov bývajúcich v Bratislave a z 12 členov bývajúcich na vidieku.

c) Ústredný výbor bol prekontrolovaný kádrovým oddelením (s. Krajňák).

Za predsedu navrhuje sa	s. Zoltán Fábry, Štós,
za úradujúceho predsedu:	s. Š. Major,
za miestopredsedu:	s. Kugler,
za ú. taj.:	s. Fellegi,
za jeho zástupcu:	s. Kertész,
za zapisovateľku:	s. Brauerová,
za pokladníčku:	s. Langerová,
za revidentov:	s. Rabay ml. a s. Solc,
dozorná rada:	s. Lőrincz, s. Fábry a s. Rabay, s. Száraz u ZSM, s. Szarka.

Z Bratislavy: Michal Balassa, J. Balla, s. Lőrinczová, s. Sternová, s. Dingová, z Košíc: s. Sinay, z R. Soboty s. Bálint Demeter, z Komárna: s. Győri, z Nových Zámkov: s. Sebestyén Jozef, z Rožňavy: s. Barci Pavel, zo Šafárikova: s. Virók Pavel, z Galanty: s. Víggh Alex., zo Šamorína: s. Patócs, zo Štúrova: s. Kovács Florián, z Levíc: s. Szabó Ladislav.

d) Dňa 5. III. 1949 po zakladajúcom valnom zhromaždení má byť zadržaný kultúrny večierok. Tento bol už riadne povolený. Prípravy sú už skončené.

e) Na zakladajúcom valnom zhromaždení má prehovoriť s. Dr. Pavlík, povereník informácií – v zmysle príkazu s. Širokého, nám. preds. vlády. Na večierku budú recitácie i slovenských autorov (Hviezdoslav, Novomeský).

Otváraciu reč povie s. Fábry Zoltán, zo Štósu. Okrem toho budú tance, spevy, atď.

f) Na valnom zhromaždení budú odovzdané delegátom brožúrky: s. Gottwald – február, a s. Široký: Reč ÚV KSS 27. IX. 1948.

Prívet bude mať s. Major.

Stanovy vysvetlí: s. Fellegi.

g) Ohľadom príspevkov komisia rozhodla, že 70% pripadne ústrediu, 20% krajom a 10% miest. org.

2) Ako 2/ bod programu bol referát s. Dr. Okáliho ohľadom likvidovania časopisu „Jó Barát“.

Komisia vzhľadom na prípis s. Dr. Imricha Szilyho, Praha II. Těšňov, 63 – Ministerstvo zemedelstva – sa uznáva:

a) Časopis „Jó Barát“ nemá vychádzať.

b) Treba uvážiť, či s. Dr. Szily nemá byť prevzatý do redakcie časopisu „Új Szó“, kde by medzi iným viedol i právnickú rubriku.

c) Komisia by bola povďačná, keď by Ministerstvo zemedelstva bolo ochotné zariadenie a písacie stroje administrácie časopisu „Jó Barát“ zapožičať pre „Új Szó“.

d) „Új Szó“ má sa ďalej zaoberať s problémami náboristov.

e) Zánik časopisu nech je uverejnený v „Jó Barát“ a „Új Szó“.

3) Vyberanie poplatkov pri udeľovaní štátneho občianstva Maďarom.

Členovia komisie si sťažujú, že niektoré úrady MNV vyberajú poplatky pri udeľovaní štátneho občianstva dľa z. 245/48 Sb., a to niekedy i v značnej výške.

Komisia poveruje s. Dr. Okáliho, aby vec vyšetril a vec upravil, nakoľko v časopise „Új Szó“ bola svojho času uverejnená správa, že poplatky za udeľovanie čsl. občianstva vyberané nebudú. Táto správa bola uverejnená na základe informácie príslušného úradníka Povereníctva vnútra.

4) Otázka zástupcov Okr. roľníckych tajomníkov v KSS a otázka organizovania roľníkov u JZSR – referuje: s. Kugler.

S. Kugler uvádza, že s. Bacílek uznesenie Predsedníctva strany pre zaneprázdnenosť dodnes so s. Fábrym neprerokoval.

Komisia jednohlasne navrhuje:

1) aby s. Kugler bol prijatý do Roľníckeho oddelenia ÚS KSS,

2) aby bol poverený za súčinnosti s kádrovým oddelením výberom maďarských súdruhov, ktorí majú byť menovaní zástupcami okr. roľ. taj. KSS v maďarských okresoch,

3) aby sa postaral za súčinnosti s roľ. odd. o politické a odborné vyškolenie týchto tajomníkov,

4) aby bol poverený úkolom organizovania maďarských roľníkov v JZSR.

Komisia prosí, aby s. Široký v tomto smere dal príkaz organizačnému sekretariátu a o tom láskave vyrozumel maďarskú komisiu, do rúk s. Dr. Okáliho.

5) S. Major, Lőrincz, Rabay a Dr. Okáli vo veci maď. kultúrneho spolku boli tohože dňa jednať so s. Baštovanským na zasadnutí organizačného sekretariátu, kde boli predvedené určité zmeny v zložení ÚV kultúrneho spolku, najmä v tom zmysle, že súdruhu-

via Kertész a Z. Rabay nemajú byť členmi ústredného výboru a funkciu s. Kertésza má prevziať s. Št. Fábry.

Organizačný sekretariát ohľadom prejavov určil zásadné smernice, že prejavy majú byť vopred zasielané cieľom kontroly s. Bašťovanskému.⁷¹

Bratislava, 3. marca 1949.

Povereník: Dr. Okáli

SNA, PV-sekr., kart. 193, č. 236/48 sekr., originál, strojopis⁷²

Összefoglalás: Fábry elvtárs beszámol a március 5-i alakuló közgyűlés előkészületeiről. A KB-nek 12 pozsonyi és 12 Pozsonyon kívüli tagja lesz, összetételét a párt káderosztálya felülvizsgálta. Elnökké Fábry Zoltánt, ügyvezető alelnökké Major elvtársat, alelnökké Kugler elvtársat, központi titkárrá Fellegi elvtársat, helyettesévé Kertész elvtársat javasoljuk. Az alakuló közgyűlésen felszólal Pavlík tájékoztatásügyi megbízott, a megnyitó beszédet Fábry Zoltán mondja. A *Jó Baráttal* kapcsolatban a bizottság úgy határozott, hogy az ne jelenjen meg, az *Új Szó* azonban továbbra is foglalkozzon a toborzottak problémáival. A bizottság tagjai nehezményezik, hogy egyes helyi nemzeti bizottságok illetéket szednek az állampolgársági okiratokért. Kugler elvtárs beszámol a magyar földművesek beszervezéséről a földműves-szövetkezetekbe. A bizottság ismét javasolja, hogy Kugler elvtársat vegyék fel az SZLKP KB földműves osztályára. Major, Lőrincz, Rabay és Okáli elvtársak ugyanezen a napon a Szervező Titkárság ülésén tárgyaltak Bašťovanský elvtárral a magyar kultúregyesületről. Némí módosítást hajtottak végre az egyesület központi vezetésében: Kertész elvtárs helyett Fábry István legyen a központi titkár helyettese.

52

Pozsony, 1949. március 2. Az SZLKP KB szervező titkársági ülésének vitája a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete vezető szerveinek összetételéről és az alakuló közgyűlés felszólalásairól.

Bratislava 2. marec 1949. Diskusia na zasadnutí Organizačného sekretariátu ÚV KSS o zložení vedoucích orgánov a prejavoch na zakladajúcom valnom zhromaždení Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich.

Kultúrný spolok maďarských pracujúcich

71 K otázke rokovania na zasadnutí Organizačného sekretariátu ÚV KSS o zložení vedoucích orgánov spolku a prejavoch na zakladajúcom zhromaždení pozri dok. č. 52.

72 Dokument bol publikovaný v práci Popély, Árpád: A Magyar Bizottság... c. d., s. 99 – 100.

Súдруh Fábry:

Predkladáme návrh na predsedníctvo a ústredný výbor kultúrneho spolku. Uvedomujeme si, že pokiaľ ide o Bratislavu, nie je výber politicky veľmi dobrý, ale dali sme ho prekontrolovať kádrovému oddeleniu a vzali sme najlepších súdruhov, ktorých máme. Pokiaľ ide o súdruhov z vidieka, navrhovali ich okresné výbory strany so súhlasom miestnych maďarských súdruhov. Na 5. III. sme zvolali zakladajúce valné zhromaždenie, na ktoré príde 220 delegátov. Pozvánky sme už rozposlali a čiastočne ešte rozposielame. Valné zhromaždenie chceme urobiť tak, aby malo slávnostný ráz, aby sa mnoho nediskutovalo a ľudia tam nezačali prednášať svoje sťažnosti. Dôležité je, aby sa hneď po valnom zhromaždení začalo pracovať a začali organizovať okresné a miestne odbočky. 5. marca večer chceme usporiadať slávnostný kultúrny večierok. Program predložíme, ale myslím, že politické námietky proti nemu nebudú.

Súдруh Moško:

Myslím, že návrh na predsedníctvo bol zostavený dobre, ale navrhoval by som predsa niekoľko zmien. Najprv, či dozorná rada v tomto spolku má nejaký mimoriadny význam, lebo obyčajne dozorná rada sa zide len raz do roka, keď dá absolutórium starému výboru, žiadnu inú funkciu nemá a neviem, prečo súdruhovia navrhovali tam najlepších súdruhov. Ak nemá dozorná rada iný význam, tak by som navrhol, aby navrhovaní súdruhovia sa stali členmi predsedníctva, aby mali čo hovoriť do vedenia spolku. Predsedníctvo treba rozhodne posilniť. Navrhujem, aby sme s. Fellegiho uvoľnili na funkciu generálneho tajomníka. Proti s. Kertészovi má, myslím, námietky kádrové oddelenie. Som proti tomu, aby s. Zoltán Rabay bol revízorom. Je to nádejný mladý súдруh, pracuje teraz na ústredí a je ho tam škoda. Pokiaľ poznám súdruhov, ktorí sú navrhovaní do ústredného výboru, sú to dobrí súdruhovia a možno ich odporúčať.

Je veľmi dôležité, ako prebehne to valné zhromaždenie. Navrhujem, aby sa maďarská komisia zišla v piatok a aby sa tam prejednali referáty, najmä referát s. Zoltána Fábryho. Tam sa má tiež prejednať, kto má vystúpiť v diskusii. Myslím, že diskusia má byť, ale má sa hovoriť pozitívne a treba prejednať všetky podrobnosti.

Súдруh Krajňák:

Proti s. Kertészovi je niekoľko námietok, ktorými sa zaoberal aj III. odbor. Nie je celkom vyjasnená jeho činnosť r. 1944 a myslím, že je trochu demagóg. Preto by som odporúčal, aby bol pritiahnutý na prácu, ale aby nebol daný na takú zodpovednú funkciu zástupcu generálneho tajomníka.

Súдруh Pavlík:

Na tom, aký smer bude daný v sobotu na zakladajúcom valnom zhromaždení, bude záležať, ako sa rozbehne celá organizácia. Bude to po prvé, čo bude taká masa maďarských súdruhov sústredená. Ak by sme vtedy pochybili, mali by sme z toho veľké škody. Musíme si vyjasniť jednu vec, a síce, že to bude kultúrny spolok, a to musíme súdruhom zdôrazniť, aby nevznikol dojem, že to je nejaká polo politická organizácia, ktorá by ešte ďalej prehľbovala separáciu maďarského a slovenského pracujúceho ľudu. Považoval by som preto za potrebné, aby tento spolok nebol napojený na stranu, ale na štátny aparát, na Povereníctvo informácií. Treba vyslovene povedať, že v tomto spolku

ide o presadzovanie socialistických myšlienok medzi maďarským obyvateľstvom v maďarskej reči. Bola by chyba, keby sme nevychovali maďarského pracujúceho človeka v jeho vlastnej reči, ale prosím, aby sme mu nedávali politické aspekty. V dôsledku toho prosím, aby ste uvážili, čo mám hovoriť ja a čo s. Fábry. Ja chcem zdôrazniť kultúrnu povahu tohoto spolku, za druhé vysporiadať sa s problémom slovenského nacionalizmu u určitej časti slovenského obyvateľstva a hovoriť o zásadných princípoch národnostnej politiky leninsko-stalinskej. Keďže budem hovoriť nielen ako príslušník slovenskej národnosti, ale aj ako rezortný povereník, musím povedať niekoľko poznámok aj na adresu maďarského nacionalizmu a zdôrazniť, že nám nejde o separovanie maďarského a slovenského pracujúceho ľudu, ale naopak, chceme prispieť k vytvoreniu spolupráce. Preto chcem vyzdvihnúť, že všetky akcie nevychovej povahy, teda masové politické akcie, všetky slávnosti (1. máj, február, 7. november atď.) budú spoločné.

Pri tejto príležitosti chcem upozorniť na skúsenosti s „Új Szó“, že sa rozširovalo – opierajúc sa o malomeštiacke živly – v slovenských krajochoch. Musíme si povedať, že to nemá žiaden zmysel, lebo z takýchto ľudí nikto nič nemá. Samozrejme ide o spoločnú výchovu slovenského a maďarského pracujúceho ľudu jak v spolku, tak aj v tlači.

Súдруh Major:

Schôdzku zahájim a budem viesť ja, až do zvolenia predsedníctva. Mám pripravený asi 15 minútový prejav, ktorý samozrejme dám ochotne k dispozícii na preskúmanie.

Súдруh Moško:

Myslím, že s myšlienkami s. Pavlíka možno súhlasiť. Je správne, že on má hovoriť o nacionálnych tendenciách na slovenskej strane, o spolupatričnosti ľudu a proti zbývajúcim šovinistickým tendenciám jak na jednej, tak na druhej strane. To však znamená, že ten súдруh, ktorý bude hovoriť maďarsky, musí hovoriť tak isto proti maďarským šovinistickým tendenciám.

V zásade súhlasím s tým, aby spolok bol zapojený na štátny aparát, už aj preto, že by ináč nemohol dobre pracovať, ale dirigované to musí byť stranou. Ináč som za to, aby v diskusii prehovoril niekto z vedúcich maďarských súdruhov v pozitívnom zmysle.

Súдруh Bašťovanský:

Pokiaľ ide o personálne opatrenia, myslím, aby miesto s. Kertésza sa stal zástupcom generálneho tajomníka s. Štefan Fábry. Na posilnenie predsedníctva pribrať s. Lőrincza a s. Rabaya. Ostatných dvoch súdruhov navrhovaných do dozornej rady tam nechať a pribrať ďalších (s. Erdősi).

S doterajšou líniou „Új Szó“ (až na posledné číslo, ktoré je už rozhodne lepšie) nemôžeme súhlasiť. Myslím, že je priamo v rozpore s líniou našej strany, lebo miesto toho, aby sa sústredila všetka pozornosť na veľké budovateľské úlohy, ktoré pred nami stoja, robí sa tam zahraničná politika. V porovnaní s našimi vedúcimi súdruhmi sa omnoho viac propaguje Rákosi a je tam príliš mnoho beletrie. Súdruhovia si musia uvedomiť, že sú príslušníkmi KSČ a musia sa riadiť líniou strany, musia propagovať česko-slovenské vlastenectvo.

Pokladám za samozrejmé, že všetky referáty sa tu vopred prejednávajú. Myslím, že referáty majú obsahovať tieto hlavné myšlienky: 1. Bratstvo maďarského a slovenského

ho pracujúceho ľudu; 2. vernosť k Československej republike a Sovietskemu zväzu, proti šovinizmu a iredente, za prezidenta Gottwalda; 3. účel spolku: ľudovýchova a rozširovanie kultúry medzi maďarským ľudom, aby bolo jasné, že neide o maďarskú politickú stranu. Posledná vec, čo pokladám za veľmi dôležité, a to by mohli povedať obidvaja súdruhovia, je, hovoriť proti maďarskej národnej jednote. Napr. rezolúcia rumunskej strany vyslovene vytyka tamojšej maďarskej menšine, že miesto toho, že by hlásila jednotu s rumunským pracujúcim ľudom, hlásali jednotu s maďarskými boháčmi. Treba rozpútať triedny boj bez ohľadu na národnosť.

Formálne má byť spolok zapojený na Povereníctvo informácií a osvety, ale zodpovední za všetko sú súdruhovia ako komunisti. To znamená, že musí byť určitá disciplína a o všetkých závažných rozhodnutiach musí byť sekretariát vopred informovaný. Zvlášť by som prosil súdruhov, aby svoje reči nezačínali tak, že je koniec útlaku, ale pozitívne.

Súdruh Pavlík:

Myslím, že všetci uvedomujete, že otázka maďarského obyvateľstva nie je len otázkou južného Slovenska, ale celého Slovenska. V slovenskej verejnosti je nedôvera voči Maďarom, či už súdruhom alebo nesúdruhom. Bolo by veľmi zlé, keby sme nemysleli na túto stránku vecí. Bude preto veľmi dobré, keď súdruhovia jasne odsúdia maďarizáciu, ako výplod feudalizmu, ako niečo, od čoho sa jasne dištancujú, lebo s tým nikdy nič nemali a nechcú mať. Ďalej treba, aby súdruhovia odsúdili počínanie časti maďarského obyvateľstva v r. 1938, aby zdôraznili kladné stránky slovenského národa, menovite v slovenskom národnom povstaní a samozrejme hovorili proti iredente každého druhu, i proti starej, i proti novej. Menovite na to bude citlivé slovenské obyvateľstvo, nakoľko sa súdruhovia budú dištancovať od maďarizácie. I ja budem hovoriť o týchto veciach, ale ak sa tomu nevenujú aj maďarskí súdruhovia, neurobí to patričný dojem.

Súdruh Bašťovanský:

Súhlasím s myšlienkami s. Pavlíka, ale musíme dbať na to, aby sme súdruhov nedostali do príliš ťažkej situácie. Konečne vhodná forma sa snadno nájde.

Považujem za správne, aby sa na zakladajúce valné zhromaždenie pozvali spisovatelia, kultúrni a vedeckí pracovníci.⁷³

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 2, Protokol zo zasadnutia organizačného sekretariátu ÚV KSS dňa 2. marca 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: Fábry elvtárs előterjeszti a kultúregyesület elnökségére és központi vezetőségére vonatkozó javaslatot. Az alakuló közgyűlést úgy akarjuk megszervezni, hogy

⁷³ Organizačný sekretariát ÚV KSS návrh na užšie predsedníctvo maďarského spolku schválil s niekoľkými zmenami, medzi ktorými najzávažnejšie bolo, že zástupcom ústredného tajomníka namiesto Kolomana Kertésza mal byť Štefan Fábry. Podľa uznesenia Organizačného sekretariátu mali byť prejavy na zakladajúce valné zhromaždenie vopred predložené k predbežnému schváleniu sekretariátu.

ünnepi jellege legyen, sokat ne vitázzanak rajta, s ne kezdjék előadni a panaszaikat. Moško elvtárs néhány változást javasol a vezetőségben: az elnökséget meg kell erősíteni, Kertész elvtárssal szemben pedig a káderosztálynak kifogásai vannak. Krajňák elvtárs szerint nem tisztázott Kertész 1944. évi tevékenysége, ezért nem ajánlja, hogy a központi titkár helyettese legyen. Pavlík elvtárs szerint tisztázni kell, hogy ez kultúregyesület lesz, nem pedig valamiféle félpolitikai szervezet. Felszólalásomban a szlovák nacionalizmusról fogok szólni, de mivel megbízott vagyok, a magyarról is. A magyar elvtársaknak a magyar nacionalizmus, a magyarosítás ellen kell szólniuk, el kell ítélniük az 1938-ban történeteket. Baštovanský elvtárs Fábry Istvánt javasolja Kertész helyére. A magyar elvtársaknak a magyar nacionalizmus ellen kell szólniuk, de ügyelni kell rá, ne-hogy ezáltal túl nehéz helyzetbe hozzuk őket.

53

Pozsony, 1949. március 18. Részletek a nemzeti bizottságok átszervezéséről, magyar nemzetiségű személyekkel való kiegészítéséről az SZLKP KB Elnöksége elé terjesztett javaslatból.

Bratislava 18. marec 1949. Úryvky z návrhu pre Predsedníctvo ÚV KSS na reorganizáciu národných výborov, o ich doplnení občanmi maďarskej národnosti.

Predsedníctvo ÚV KSS

Vec: Reorganizácia národných výborov

Orgány ľudovej správy, národné výbory v okruhu svojej pôsobnosti spravujú všetky záležitosti. Aby však prakticky mohli i túto zásadu udržiavať a boli pracovne schopné úspešne zasahovať a riadiť verejný a hospodársky život, musia byť organizačne a kád-rove tak vybavené, aby nezaostávali za potrebami denného života.

Doterajšie skúsenosti, najmä v úseku zabezpečenia výživy národa, jasne ukazujú, že národné výbory tak, ako sú zložené a organizované, nie sú v stave vyriešiť a zvládnuť všetky úlohy pred ktorými stoja.

Súdruh Gottwald v 9. bode nám ukladá upevniť obrozený Národný front zhora až nadol pri vedomí, že obrozený Národný front – v ktorom sa reakcii nedostane legálnej platformy a legálnej tribúny, ako tomu bolo až do februára – zostáva i na budúce politickou formáciou nášho verejného života na ceste k socializmu.

Národné výbory a orgány ľudovej správy sú najvýraznejšou inštitúciou, v ktorej sa dá obrozený Národný front upevňovať. Terajšie zloženie národných výborov nijako nezod-povedá zásade vytýčenej súdruhom Gottwaldom, lebo v národných výboroch až na KNV nie sú zastúpené iné politické strany.

[...] ⁷⁴

74 Vynechaná časť hovorí o nevyhovujúcom sociálnom zložení národných výborov.

Po stránke organizačnej máme tri druhy orgánov ľudovej správy: národné výbory, dočasné správne komisie a správne komisie. Národné výbory sú v tých obciach a okresoch, v ktorých sme mali pred februárom m. r. väčšinu. Reorganizácia týchto národných výborov bola prevedená tak, že členovia, ktorí nemali správny pomer k režimu, boli vylúčení a nahradení príslušníkmi našej strany. Tie národné výbory, v ktorých mali väčšinu iné politické strany, boli zrušené a miesto nich vymenované dočasné správne komisie. V obciach a okresoch s obyvateľstvom maďarskej národnosti boli už pred februárom správne komisie zložené väčšinou z príslušníkov našej strany, takže z týchto boli len niektorí členovia vylúčení a doplnení príslušníkmi našej strany. Tieto komisie sú zložené výlučne len z občanov slovenskej národnosti.

Organizácia práce ako aj zloženie národných výborov nevyhovuje dnešným potrebám a preto navrhujeme aby Predsedníctvo ÚV KSS sa uznieslo:

1. Doplniť KNV na plný počet podľa zákona 280/48 Sb.
2. Previesť reorganizáciu ONV tak, aby boli zrušené dočasné okresné správne komisie a okresné správne komisie a vytvorené jednotné okresné národné výbory vo všetkých okresoch.
3. Zaviesť u ONV organizáciu práce obdobne ako u KNV, t. j. zaviesť referentský systém.
4. Previesť reorganizáciu MNV, DMSK a MSK a vytvoriť vo všetkých obciach jednotné miestne národné výbory.
5. Doplniť národné výbory v krajoch, v okresoch a v obciach, v ktorých je občianstvo maďarskej národnosti, zástupcami tohoto obyvateľstva.

Ad 1.) Doplnenie krajských národných výborov prevedú predsedníctva krajských výborov strany po schválení organizačného sekretariátu ÚV KSS tým spôsobom, aby v KNV boli zastúpené všetky okresy. Pri výbere súdruhov za členov KNV je potrebné pridržiavať sa zásady, aby zloženie pléna KNV bolo také, aby robotníci mali väčšinu.

Pre iné politické strany navrhujeme 20%-né zastúpenie. Výber týchto prevedie krajský akčný výbor po dohode s predsedníctvom krajského výboru strany.

V krajoch s občanmi maďarskej národnosti navrhujeme, aby toto občianstvo malo v KNV zastúpenie zodpovedajúceho jeho početnosti v tom-ktorom kraji.

Bratislavský kraj má 803.586 obyvateľov. KNV bude mať 60 členov a 20 náhradníkov. V tomto kraji žije 10 až 11% občanov maďarskej národnosti. Navrhujeme, aby v KNV bolo 6 členov a 2 náhradníci z radov súdruhov maďarskej národnosti. Za Stranu slovenskej obrody 8 členov a 2 náhradníci, za Stranu slobody 4 členov a 2 náhradníkov.

Nitriansky kraj má 728.192 obyvateľov. KNV bude mať 48 členov a 16 náhradníkov. V tomto kraji žije 15% občanov maďarskej národnosti. Navrhujeme do KNV 6 členov a 2 náhradníkov z radov súdruhov maďarskej národnosti. Za stranu SSO 6 členov a 2 náhradníkov, za stranu SSI 3 členov a 1 náhradníka.

Kraj Žilina má 505.611 obyvateľov. KNV bude mať 48 členov a 16 náhradníkov. Za stranu SSO 6 členov a 2 náhradníkov, za stranu SSI 3 členov a 1 náhradníka.

Kraj Banská Bystrica má 486.689 obyvateľov. KNV bude mať 36 členov a 12 náhradníkov. V tomto kraji žije 10% občanov maďarskej národnosti. Navrhujeme do KNV 4 členov a 1 náhradníka z radov súdruhov maďarskej národnosti. Za stranu SSO 4 členov a 2 náhradníkov, za Stranu slobody 2 členov a 1 náhradníka.

Kraj Košice má 461.938 obyvateľov. KNV bude mať 36 členov a 12 náhradníkov. V tomto kraji žije 5% občanov maďarskej národnosti. Navrhujeme do KNV 2 členov z radov súdruhov maďarskej národnosti. Za SSO 4 členov a 1 náhradníka, za SSI 2 členov.

Kraj Prešov má 448.358 obyvateľov. KNV bude mať 36 členov a 12 náhradníkov. Za SSO 4 členov a 1 náhradníka, za SSI 2 členov.

Ad 2.) Reorganizáciu prevedú predsedníctva okresných výborov strany po schválení predsedníctvom krajského výboru strany. Preskúmajú terajšie zloženie ONV, DOSK a OSK a podľa preverovania vypracujú návrhy.

Návrhy na predsedov ONV musia byť predložené organizačnému sekretariátu ÚV KSS na schválenie.

V okresoch do 35 tisíc obyvateľov bude mať ONV 24 členov a 8 náhradníkov, v okresoch nad 35 tisíc obyvateľov 30 členov a 10 náhradníkov.

Navrhujeme 20%-né zastúpenie pre iné politické strany. V okresoch s občanmi maďarskej národnosti má byť zastúpenie obyvateľstva primerané jeho počtu.

Návrh na zloženie jednotlivých ONV v okresoch s čiastočne maď. obyv.

Doporučujeme, aby navrhovaní členovia ako aj náhradníci boli členmi našej strany.

Konkrétne takto:

	celkove		Maďarov	
	členov	náhradníkov	členov	náhradníkov
Bratislava	30	10	1	1
Šamorín	24	8	8	3
D. Streda	24	8	10	4
Galanta	30	10	10	3
Senec	24	8	4	1
Čalovo	24	8	12	4
Šaľa	30	10	8	3
Nitra	30	10	1	1
N. Zámky	30	10	6	2
Šurany	30	10	3	1
Komárno	30	10	14	5
Hurbanovo	24	8	8	2
Štúrovo	30	10	13	4
Želiezovce	30	10	10	3
Vráble	24	8	2	1
Levice	30	10	3	1
Zl. Moravce	30	10	1	1
Šahy	24	8	6	2
M. Kameň	30	10	3	1
Lučenec	30	10	4	1
R. Sobota	24	8	5	2
Jesenské	24	8	10	3
Šafárikovo	24	8	10	4
Revúca	24	8	1	1

Rožňava	30	10	4	1
Moldava	24	8	2	1
Košice	30	10	2	1
Kr. Chlmec	24	8	4	1
V. Kapušany	24	8	4	1 ⁷⁵

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 790, a. j. 10, Zasadnutie predsedníctva ÚV KSS zo dňa 18. marca 1949, kópia, strojopis

Összefoglalás: Gottwald elvtárs 9. pontja előírja a megújult Nemzeti Front megerősítését. A Nemzeti Frontot leginkább a nemzeti bizottságokon, a népi igazgatás szervein keresztül lehet megerősíteni. Összetételük nem felel meg a követelményeknek. Háromféle népi igazgatási szervünk van: járási és helyi nemzeti bizottságok ott vannak, ahol már 1948 februárja előtt is kommunista többség volt. Amely nemzeti bizottságokban már pártok voltak többségben, ott ideiglenes közigazgatási bizottságokat hoztunk létre. A magyar lakosságú községekben és járásokban közigazgatási bizottságok vannak, amelyek tagjai kizárólag szlovákok. Javasoljuk a kerületi, járási és helyi nemzeti bizottságok átszervezését, a járási és helyi ideiglenes közigazgatási bizottságok és közigazgatási bizottságok megszüntetését és nemzeti bizottságokkal való felváltását, s magyarokkal való kiegészítésüket. A kerületi és járási nemzeti bizottságokban a magyaroknak számuknak megfelelő képviselőt kell kapniuk.

54

Pozsony, 1949. március 18. Az SZLKP KB Elnökségének a Csehországból hazatérő magyar deportáltak elhelyezési nehézségei kapcsán elfogadott határozata Dél-Szlovákia időszerű problémáiról.

Bratislava 18. marec 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o aktuálnych problémach južného Slovenska, prijaté v súvislosti s problémami umiestňovania vracajúcich sa maďarských náboristov z Čiech.

Aktuálne problémy južného Slovenska

1.) Osídľovací úrad predloží výkaz o všetkých investíciách, ktoré boli doteraz urobené na južnom Slovensku. PPPR predloží potom celkovú správu o použití týchto investícií z triedneho hľadiska.

⁷⁵ Predsedníctvo ÚV KSS na zadaní 18. marca 1949 vo svojom uznesení o reorganizácii národných výborov odporučilo nižším orgánom strany, aby do národných výborov pribrali aj „maďarských antifašistov“.

2.) Ss. Falťan, Okáli a Zupka navštívia južné okresy a preskúmajú na mieste skutočný stav.

3.) Zvolá sa porada okresných tajomníkov, na ktorej bude referovať s. Bašťovanský. Na tejto porade budú dané smernice ako riešiť problémy spolužitia slovenského a maďarského ľudu na južnom Slovensku. Dať súdruhom tiež smernice, aby sa zvolali okresné výbory KSS a prejednali na nich túto problematiku.

4.) Do okresov, kde to situácia najviac vyžaduje, budú vyslaní poslanci, ktorým dodá zoznam najnaliehavejších obcí s. Falťan.

5.) Ukladá sa s. Fábrymu, aby vybral úderku maďarských súdruhov, ktorí budú pôsobiť medzi maďarskými občanmi, prichádzajúcimi z Čiech.

6.) Napísať o týchto problémoch článok do „Pravdy“ a „Új Szó“ a zaangažovať aj rozhlas. Zariadi s. Falťan do 19. III.

7.) Zvolať porady v Štúrove, Nových Zámkoch a Želiezovciach, kde prehovorí ss. Falťan, Okáli, Pavlík.

8.) S. Pavlík zariadi, aby bolo stanovisko strany k maďarskej otázke popularizované v tlači, rozhlase atď.

9.) S. Falťan prepracuje predloženú správu po triednej línii a predloží ju znovu predsedníctvu.⁷⁶

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 790, a. j. 10, Zápis zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS, ktoré sa konalo 18. marca 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: A Szlovák Telepítési Hivatal terjesszen elő kimutatást a dél-szlovákiai beruházásokról. Falťan, Okáli és Zupka elvtársak meglátogatják a déli járásokat, és megvizsgálják a valós helyzetet. Összehívjuk a járási pártbizottságok értekezletét, amelyen meg kell magyaráznunk, hogyan oldjuk meg a szlovák és magyar nép együttélését Dél-Szlovákiában. A beszámolót Bašťovanský elvtárs tartja. Ezekről a kérdésekről cikket kell írni a *Pravdába* és az *Új Szóba* és be kell szervezni a rádiót is. Értekezletet kell összehívni Párkányba, Érsekújvárba és Zselizbe is. A sajtóban és rádióban népszerűsíteni kell a párt magyarkérdésben vallott álláspontját.

⁷⁶ Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS bolo reakciou na ďalšiu správu povereníka pôdohospodárstva a pozemkovej reformy M. Falťana o akcii návratu maďarských náboristov z Čiech a problémoch s ich umiestňovaním.

Pozsony, 1949. március 28. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának többek között a Csehszlovák–Magyar Kulturális és Gazdasági Társaság szlovákiai kirendeltségének létrehozásával és néhány eltávolított magyar szobornak a magyar kormány számára való átadásával foglalkozó üléséről.

Bratislava 28. marec 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, predmetom ktorého bola medzi inými otázka zriadenia slovenskej odbočky Spoločnosti pre hospodársko-kultúrne zblíženie s Maďarskom a odovzdania niektorých odstránených maďarských sôch maďarskej vláde.

Z á z n a m

o zasadnutí Maďarskej komisie dňa 28. marca 1949 o. 18. hod. v miestnosti poverníka vnútra, v prítomnosti členov: s. povereníkov Dr. Pavlíka a Novomeského, s. Majora. s. Lőrincza, s. Fábryho, s. Kuglera a Dr. Okáliho.

Predmetom rokovania je:

1) Otázka zriadenia odbočky Spoločnosti pre hospodársko-kultúrne zblíženie s Maďarskom.

Dr. Okáli informuje Komisiu o návšteve s. Fodora z Ministerstva informácií, ktorý priniesol určité návrhy na organizáciu a personálne otázky odbočky.

Komisia po diskusii, ktorej sa zúčastnil s. Novomeský a s. Pavlík, uznáva sa na nasledovnom návrhu:

a) Pokiaľ sa týka stanov, odporúča, aby odbočka na Slovensku mala charakter samostatnej právnickej osoby s právom zakladať na Slovensku ďalšie pobočky, ktoré by podliehali odbočke Bratislava.

b) Ohľadom predsedníctva odbočky navrhuje, aby predsedom bol menovaný predseda SNR s. Karol Šmidke, miestopredsedom povereník František Zupka a univ. prof. Dr. A. Pavlík, I. tajomníčkou osobná tajomníčka preds. SNR s. Luptáková, II. tajomníčkou E. Fodorová rod. Drechslerová.

Komisia do výboru navrhuje: s. Dr. Okáliho, s. Novomeského, s. Laco Holdoša, s. Štefana Majora, s. Júliusa Lőrincza, s. Dr. Jozefa Šoltésza, s. Dr. Jána Púlla, s. Dr. Jána Poničana, s. Jána Roznera, s. red. Turčana, s. Julo Horvátha, s. Dr. Sasa, s. posl. Zátareckú a s. Oskara Jeleňa.

c) Odbočku Spoločnosti financuje Ministerstvo informácií, ktoré za tým účelom poskytuje potrebné zálohy odbočke.

d) Ako vedúceho hospodárskeho sektoru Komisia navrhuje redaktora Turčana. Ako vedúceho hospodárskeho sektoru komisia navrhuje s. Dr. Jána Poničana.

e) Komisia navrhuje, aby odbočky boli zriadené v sídle každého kraja.

f) Ustavenie odbočky: Komisia navrhuje, aby valné zhromaždenie bolo zadržané pred zmluvou o čsl.-maď. vzájomnej pomoci.

Valné zhromaždenie má byť ustavené v rámci kultúrneho večierka, na ktorom by mal odznieť slávnostný prívet a program by bol vyplnený básňami a koncertnými číslami Bartóka atď.

g) Komisia žiada organizačný sekretariát, aby schválil jej návrhy zajtrajšieho dňa a poveruje s. Majora, aby sa zúčastnil zasadnutia výboru dňa 2. apríla 1949 v Prahe.

2) Otázka počtu výtlačkov denníka „Új Szó“.

Vo veci referuje s. povereník Dr. Pavlík, ktorý udáva, že „Új Szó“ má vychádzať dňom 1. IV. 1949 v počte 50.000 výtlačkov.

Vzhľadom na to, že kontingent novinového papiera bol znížený o 37%, na 2120 ton, musí obmedziť rozsah slov. denníkov a nemôže prideliť denníku „Új Szó“ dostatočné kvantum papiera.

Dľa jeho mienky reálnym počtom je 30.000 exemplárov denne.

V diskusii s. major poukázal na to, že „Új Szó“ nateraz má 90.000 predplatiteľov a stále dochádzajú ďalšie objednávky.

Bola prediskutovaná i otázka, či má „Roľnícky hlas“ vydávať roľn. prílohu maďarskú.

Komisia sa uznáša, aby roľn. prílohu vydával „Új Szó“.

Komisia prosí, aby Predsedníctvo strany rozhodlo o počte výtlačkov denníka „Új Szó“ na zajtrajšom zasadnutí.

3) Otázka vydávania brožúrok v maďarskej reči.

S. Dr. Pavlík sa zmieňuje o tom, že pre nedostatok kvalifikovaných prekladateľov Štátne nakladateľstvo Tatran vydalo dosiaľ iba dve brožúry v maďarskom jazyku. Odporúča, aby prekladateľská činnosť – ako vydáv. marx-lenin. diel – bola koncentrovaná na jednom mieste, v Tatrane.

S. Kugler navrhuje, aby za prekladateľov boli prijatí s. Szikszay a s. Földes z Komárna.

Komisia návrhy prijíma.

4) Otázka školenia maďarských tajomníkov JZSR atď.

S. Kugler referuje, že bol poverený školením maďarských tajomníkov JZSR, maď. okres. taj. KSS, maď. členov výživových komisií atď. Jedná sa o cca 80 ľudí.

Komisia po diskusii osvojuje si návrh s. Dr. Pavlíka, aby ohľadom osnovy polit. školenia s. Kugler vyžiadal si pomoc kult.-prop. oddelenia, ktoré nech určí prednášateľov. Organizačne má byť školenie prevedené tak, že dopoludnia má byť prevádzané všeobecné polit. školenie, odopoludnia školenie dľa jednotlivých kategórií. Školenie má byť prevádzané v Bratislave.

5) Otázka niektorých aktuálnych roľníckych akcií.

S. Kugler poukazuje na prípravu „Vzorného týždňa úpravy pasienkov“ a prop. mater. (brožúry) pre jednotlivé družstvá.

Po diskusii komisia sa uznáša:

a) Aby do akcie „Vzorného týždňa úpravy pasienkov“ boli zapojení maďarskí súdruhovia, ktorí majú sa stať maď. tajomníkmi JZSR, okres. roľn. sekretármi atď.

b) Za tým účelom budú prekádovaní s. Fábrym a toto schváli kádrové oddelenie.

c) Súdruhovia po inštruktáži majú byť vyslaní po jednotlivých okresoch, kde majú prevádzať nielen ústnu inštruktáž, ale po usporiadaní „vzorného týždňa“ v jednotlivých obciach snažiť sa, aby pasienky boli skutočne aj upravené. Brožúru o jednot. družstvách v maďarskom jazyku vydá Št. nakladateľstvo Tatran.

6) Otázka vydania sôch gen. Klapku, Jókaiho, bisk. Királyja v Komárne maďarskej vláde.

Referuje s. Dr. Okáli.

Komisia berie na vedomie súhlas Ministerstva zahraničia a rozhodnutie MNV v Komárne. Je toho názoru, aby sochy boli odovzdané slušným spôsobom, a s. min. Ďuriš aby bol požiadaný, aby ako predseda spoločnosti vhodným spôsobom vyžiadal si slovenské písomné pamiatky, nachádzajúce sa v Budapešti.

V Bratislave dňa 28. marca 1949.

Povereník:
 Dr. Okáli v. r.

SNA, PV-sekr., kart. 193, č. 236/48 sekr., odpis, strojopis

Összefoglalás: A bizottság azt javasolja, hogy a Csehszlovák–Magyar Kulturális és Gazdasági Társaság szlovákiai kirendeltsége önálló jogi személyként jöjjön létre. Javaslato tesz a kirendeltség vezetőségi tagjaira, elnökévé Karol Šmidkét, az SZNT elnökét javasolja. Pavlík elvtárs beszámolója szerint az *Új Szónak* 50 ezres példányszámban kellene megjelennie, a papírhíány miatt azonban a 30 ezer a reális szám. Major elvtárs ezzel szemben arra mutat rá, hogy a lapnak 90 ezer előfizetője van. A magyar brosúrák kiadása szakképzett fordítók hiányában nehézségekbe ütközik. A földműves-szövetség magyar titkárainak iskolázásával Kugler elvtárs lett megbízva. A bizottság tudomásul veszi a Komáromi Városi Nemzeti Bizottságnak a Külügyminisztérium által jóváhagyott kezdeményezését, hogy Klapka György, Jókai Mór és Király püspök szobrait adják át a magyar kormányoknak.

56

Pozsony, 1949. április 5. A Tájékoztatásügyi és Népművelési Megbízotti Hivatal körlevele a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete alapszervezeteinek létrehozásáról, az áttelepültek és reszlovakizáltak egyesületbeli tagságának tilalmáról.

Bratislava 5. apríl 1949. Obežník Povereníctva informácií a osvety o zakladaní odbočiek Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich v Československu, o zákaze organizovania presídľencov a reslovakizantov v spolku.

Povereníctvo informácií a osvety v Bratislave.

Číslo: 1219/1949-dôv.

Bratislava, dňa 5. apríla 1949.

Vec: Kultúrny spolok maďarských pracujúcich
 na Slovensku – pokyny pre zakladanie odbočiek

D ô v e r n é.

Príloha: 1 (prednáška).

Krajskému národnému výboru,
Referátu pre školstvo, osvetu a telesnú kultúru
v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici, Košiciach.

Okresnej osvetovej rade v

Dunajskej Strede,	Nových Zámkoch,	Vrábľach,
Galante,	Rim. Sobote,	Lučenci,
Jesenskom	Šafárikove,	Modrom Kameni,
Hurbanove,	Krupine,	Moldave n/Bod.,
Komárne,	Šali,	Nitre,
Košiciach-mesto,	Šamoríne,	Rožňave,
Košiciach-okolie,	Štúrove,	Želiezovciach,
Kráľovskom Chlmci,	Trebišove,	Zl. Moravciach,
Leviciach,	Veľ. Kapušanoch,	Šahách,
Šuranoch,	Michalovciach,	Sečovciach.

Dňa 5. marca 1949 bol založený Kultúrny spolok maďarských pracujúcich na Slovensku so sídlom v Bratislave, súčasne bol zvolený výbor a predsedníctvo spolku. Stanovy tohto spolku budú schválené v najbližšej dobe. Aby ste boli orientovaní o zmysle spolku, preštudujte si pozorne pripojený prejav povereníka informácií a osvetu, povdaný pri zakladaní tohto spolku. V tomto prejave vyslovené sú zásady socialistického riešenia národnostných problémov, špeciálne je tam rozobratá problematika československo-maďarského pomeru, otázka maďarského obyvateľstva na Slovensku a súčasne presne je vymedzená pozícia spolku v našom verejnom živote a jeho najhlavnejšie úlohy.

Spolok je veľmi dôležitým príspevkom k riešeniu otázky občanov maďarskej národnosti v Československej republike a má prispieť k vytvoreniu priateľstva a spolupráce medzi slovenským a maďarským obyvateľstvom na južnom Slovensku.

Aby spolok splnil základné úlohy, ktoré sa od neho očakávajú, treba od počiatku venovať jeho organizácii a činnosti sústavnú pozornosť zo strany štátnej osvetovej starostlivosti. Treba si predovšetkým uvedomiť, že spolok podlieha vedeniu a dohľadu Povereníctva informácií a osvetu, t. j. samotnému povereníctvu, krajským národným výborom (referátu pre školstvo, osvetu a telovýchovu), okresným osvetovým radám (okresným osvetovým inšpektorom) a miestnym osvetovým radám (miestnym osvetovým referentom).

Preto je potrebné, aby Povereníctvo informácií a osvetu a jemu podriadené orgány od počiatku venovali všetku pozornosť spolku.

Už dnes, t. j. pred schválením a uverejnením stanov v niektorých obciach južného Slovenska pristupuje sa k vytvoreniu odbočiek spolku.

Aby sa zamedzilo rozličným nedopatreniam, ktoré by mohli v ďalšom ochromovať činnosť spolku, je potrebné, aby sa tieto odbočky otvárali so súhlasom a vedomím štátnych osvetových orgánov. Okresní osvetoví inšpektori nech si dajú predložiť ešte pred valným zhromaždením odbočky zoznam navrhovaných členov do výboru a predsedníctva odbočky. V spolupráci s miestnymi osvetovými referentmi dbajú najmä o to,

1.) aby do spolku neprenikli nacionalistické elementy, t. j. ľudia, ktorí nemajú kladný pomer k ľudovodemokratickej Československej republike, slovenskému obyvateľstvu a ktorí sa v minulosti v tomto smere prehrešili,

2.) aby pripravovaná odbočka nezamerovala svoju organizačnú a inú činnosť na obyvateľstvo presídlené, reslovakizované, ale aby ťažisko svojej práce videla medzi obyvateľmi maďarskej národnosti.

Ustanovujúce valné zhromaždenie odbočky môže sa zvoliť až vtedy, keď okresný osvetový inšpektor schválil zoznam členstva a výboru odbočky. Aj prijímanie ďalších členov deje sa s vedomím a so súhlasom štátnej osvetovej správy. Miestny osvetový referent so svojim návrhom predkladá prihlášky nových členov na schválenie okresnému osvetovému inšpektorovi.

Žiadam, aby sa na ustanovujúcom zhromaždení každej odbočky zúčastnil a prehovoril predstaviteľ štátnej osvetovej správy, podľa možnosti nech je to okresný osvetový inšpektor, v odôvodnených prípadoch ako jeho zástupca, miestny osvetový referent. Tieto zhromaždenia samotné majú prispieť k vyjasneniu a zlepšeniu pomeru medzi občanmi slovenskej a maďarskej národnosti.

Ustanovenia a činnosť spolku je veľmi dôležitá záležitosť, ktorej treba venovať zo strany osvetového inšpektora všestrannú pozornosť. Preto žiadam pp. osvetových inšpektorov, aby o zakladaní odbočiek vo svojom obvode predkladali osobitné správy Poverenictvu informácií a osvetu a na vedomie ich dávali krajskému národnému výboru – referátu pre školstvo, osvetu a telovýchovu. Len čo budú schválené stanovy Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich, budú tieto doručené všetkým orgánom štátnej osvetovej správy.

P o v e r e n í k:
Dr. Pavlík v. r.

SNA, PV-sekr., kart. 133, Kultúrny spolok maďarských pracujúcich, odpis, strojepis

Összefoglalás: 1949. március 5-én megalakult a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete. Az egyesületnek hozzá kell járulnia a dél-szlovákiai szlovák és magyar lakosság közötti barátság és együttműködés megteremtéséhez. Hogy feladatát teljesíthesse, nagy figyelmet kell szentelni a szervezésének és tevékenységének. Dél-Szlovákia egyes településein már most, alapszabályainak jóváhagyása előtt hozzááltak alapszervezetei létrehozásához. Fontos, hogy ezek az alapszervezetek az állami népművelési szervek jóváhagyásával és tudtával jöjjenek létre. A járási népművelési felügyelők ezért már az alakuló közgyűlés előtt kérik ki a tagok és a vezetőségbe javasolt személyek névsorát, s ügyeljenek arra, hogy az egyesületbe ne furakodjanak be nacionalista elemek, valamint arra, hogy az alapszervezetek tevékenysége ne irányuljon az áttelepült és a reslovakizált lakosság felé. Az alapszervezet csak azt követően alakulhat meg, hogy a járási népművelési felügyelő jóváhagyta tagsága és vezetősége névsorát.

Pozsony, 1949. május 11. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottságának elsősorban a magyar tanítók kérdésével és a reszlovakizáltaknak a magyar kultúregyesületbe való be-szervezésével foglalkozó üléséről.

Bratislava 11. máj 1949. Záznam zo zasadnutia Maďarskej komisie ÚV KSS, prvoradým predmetom ktorého bola otázka maďarských učiteľov a organizovania reslovakizantov v maďarskom kultúrnom spolku.

Z á z n a m

o zasadnutí Maďarskej komisie dňa 11. mája 1949 v miestnosti povereníka vnútra, v prítomnosti: s. Majora, s. Novomeského, s. Dr. Pavlíka, s. Lőrincza, s. Fábryho, s. Kuglera, s. Rabaya a s. Okáliho.

I. Otázka náboristov.

Informatívne rokovala politická komisia o otázke náboristov. S. Rabay oznámil, že ako sám osobne zistil, v Želiezovskom okrese, najmä v obci Tek. Lužany nachádza sa asi 80 prázdnych dohodových domov a navrhuje, aby kolonisti boli premiestnení do týchto dohodových domov a náboristom vrátené ich usadlosti.

Prípis dávam na vedomie s. Falťanovi a s. Čechovi, aby urýchlene dali zistiť, či skutočne v okrese Želiezovce je 80 prázdnych dohodových domov a pôda.

V kladnom prípade aby tieto dohodové domy boli použité dľa návrhu s. Rabaya.

II. Otázka časopisu „Új Szó“.

S. Lőrincz komisiu informuje, že časopis vychádza ako denník a jeho denný náklad činí 20.000 exemplárov.

III. Otázka maďarských učiteľov.

Referuje s. Fábry. Uvádza, že s. Bašťovanský žiadal, aby maďarská komisia vybrala spoľahlivých učiteľov, ktorí dosiaľ neobdržali výnimku dľa nariadenia 99/45 Zb. SNR.

S. Novomeský uvádza, že na okupovanom území bolo cca 1.000 maďarských učiteľov, z ktorých 600 učiteľov bolo už prevzatých vzhľadom na to, že sa jednalo o učiteľov, ktorí sa neprevinili proti ČSR atď., cca 400-420 učiteľov nebolo prevzatých.

Prehlasuje, že v individuálnych prípadoch školská správa je kedykoľvek ochotná prevziať aktívnych antifasistov. Politická komisia po diskusii sa dohodla:

1.) Povereníctvo školstva s. Novomeský s. Fábrymu dá k dispozícii zoznam 400-420 neprevzatých maďarských učiteľov.

2.) S. Fábry týchto učiteľov prekádruje za súčinnosti príslušného okresného politického sekretára.

3.) Zoznam aktívnych antifasistov-učiteľov predloží Povereníctvo školstva, s. Novomeský, ktorý ich i po svojej linke preverí a po preverení zaradí do pracovného procesu.

4.) Zvyšok nepreverených učiteľov má byť zaradený do pracovného procesu a osôb politicky nespoľahlivým má byť prikázaný pobyt mimo južného Slovenska.

5.) O prevedení týchto úloh podá komisii správu do 30. VI. 1949.

IV. Kultúrny spolok maďarských pracujúcich.

Vo veci referoval s. Dr. Pavlík. Poukazuje na to, že niektorí súdruhovia nechápu funkciu spolku, ktorý nemá byť politickou organizáciou, ale osvetovou inštitúciou.

V dôsledku toho spolok má podliehať osvetovej dozorčej právomoci Povereníctva informácií. Namieta ďalej, že s. Fellegi, ústredný tajomník spolku dal stanovy spolku tlačiť bez toho, že by tieto boli prv schválené Povereníctvom informácií a menovaný najmä nechce spolupracovať s Povereníctvom informácií odvolávajúc sa na to, že spolok bol povolený Stranou a teda dozorčia právomoc Povereníctvu informácií nepodlieha.

Napokon poukazuje na to, že dľa správy osvetových inštruktorov kultúrny spolok zameriava sa v prvom rade na reslovakizantov a v tomto zmysle, že reslovakizantov volí do výborov atď.

Taktiež poukazuje na to, že s. Fellegi neintimoval obežník Povereníctva informácií. Po prevedenej diskusii, ktorej sa zúčastnili všetci členovia politickej komisie, bolo rozhodnuté:

1.) Dozorčia osvetová právomoc Pov. informácií ako aj najvyššiemu osvetovému orgánu má byť vyjadrená v stanovách. Stanovy nateraz nachádzajú sa na Povereníctve vnútra cieľom schválenia.

2.) S. Lőrincz, ako predsed maďarského kultúrneho spolku dá príkaz, aby bola prevedená inštruktáž odbočiek, v zmysle obežníka Povereníctva informácií, v zmysle zásad maď. pol. komisie.

3.) Takisto túto inštruktáž ohľadom osvetových inšpektorov prevedie Povereníctvo informácií.

4.) V otázke reslovakizantov politická komisia stavia sa na stanovisko, že ťažisko osv. práce maď. kult. spolku nemá byť zamerané na reslovakizantov, ale v prípadoch, keď reslovakizovali najmä maďarskí súdruhovia neslovanského pôvodu, niet žiadnych námietok, aby títo boli volení i do výborov. Tým má byť zaistené, že vedenie odbočiek zostane v rukách spoľahlivých súdruhov.

5.) Zásadne odbočky majú byť zakladané v maďarských obciach.

V. Spoločnosť pre kult.-hosp. zblíženie s Maďarskom.

Maďarská politická komisia trvá na tom, aby predsedom oblastného vedenia spoločnosti bol s. Šmidke, nakoľko sa jedná najmä o reprezentačnú a politicky dôležitú funkciu.

V dôsledku toho prosím, aby Predsedníctvo Strany rozhodlo o tejto funkcii.

VI. Otázka vydavateľstva maď. kult. spolku.

Po diskusii politickej komisie ukladá táto s. Lőrinczovi, aby dal vypracovať edičný program a predložil ho komisii na schválenie.

So súdružským pozdravom:

D. Okáli

SNA, PŠ, kart. 91, inv. č. 91, 7/dôv/1949, originál, strojopis

Összefoglalás: A bizottság tájékoztató jelleggel tárgyalt a toborzottak kérdéséről. Lőrincz elvtárs arról tájékoztatja a bizottságot, hogy az *Új Szó* napilapként jelenik meg, példányszáma 20 ezer. Fábry elvtárs beszámolója szerint Bašťovanský elvtárs megbízta a bizottságot a megbízható magyar tanítók kiválasztásával. Novomeský elvtárs szerint a megszállt területen 1000 magyar tanító volt, akik közül 600-at már átigazoltak. A magyar kultúregyesülettel kapcsolatban Pavlík elvtárs rámutat, hogy egyesek nem értik az egyesület szerepét, amelynek nem politikai szervezetnek kell lennie, hanem népművelési intézménynek. A népművelési felügyelők jelentései szerint az egyesület a reszlovakizáltakra is ki akarja terjeszteni tevékenységét. A bizottság megbízza Lőrincz elvtársat, hogy értesítse az egyesület alapszervezeteit a Tájékoztatásügyi Megbízotti Hivatal körleveléről. A reszlovakizáltakkal kapcsolatban arra az álláspontra helyezkedik, hogy az egyesület rájuk ne terjessze ki a tevékenységét, amennyiben azonban a reszlovakizált nem szláv származású, részt vehet az egyesület munkájában. Lőrincz elvtársat megbízzák az egyesület kiadója kiadói tervének kidolgozásával.

58

Pozsony, 1949. május 19. A Belügyi Megbízotti Hivatal átirata Lőrincz Gyulához, a Csemadok elnökéhez az egyesület alapszabályzata elutasításának okairól.

Bratislava 19. máj 1949. Prípis Povereníctva vnútra predsedovi Csemadoku Júliusovi Lőrinczovi o dôvodoch neschválenia stanov spolku.

POVERENÍCTVO VNÚTRA

číslo: 260/02-5-1949.

V Bratislave dňa 19. mája 1949.

Pánu

Gyula Lőrinczovi, predsedovi spolku „Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu“, so sídlom v Bratislave.

Spolok „Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu“, so sídlom v Bratislave – schválenie stanov.

Prílohy: 3.

Povereníctvo vnútra vracia stanovy Vášho spolku s poznamenaním, že by v tomto znení nemohli byť schválené, nakoľko obsahujú tieto závary:

1) V § 2, ods. 2 treba vo vete: „zblížovanie medzi maďarským a slovenským obyvateľstvom“ slovo „slovenským“ zmeniť slovom „československým“ a slovo „slovenskému“ slovom „československému“.

V odseku 3 v treťom riadku treba slová „k ľudovodemokratickému zriadeniu ČSR“ nahradiť slovami „k Československej republike a jej ľudovodemokratickému zriadeniu“.

Odsek 4 treba doplniť takto:

c) sústavnou výchovou k aktívnej spoluúčasti v budovateľskom úsilí všetkých pracujúcich v ČSR.

2) Podľa ust. § 3, ods. 2 spolok chce usporiadavať politické semináre, teda vyvíjať aj činnosť politickú, kdežto podľa ust. §§ 1 a 2 stanov má spolok účel výhradne kultúrny. Treba preto slová „kultúrno-politických seminárov“ nahradiť slovami „kultúrnych prednášok“.

Ust. ods. 5 odporuje doterajším právnym predpisom o verejných knižniciach a pripravovanému novému knižnicovému zákonu, podľa ktorých dopĺňovanie kníh prináleží len knižničnej rade a žiaden spolok nemá nárok dopĺňovať verejné knižnice.

Preto treba ust. ods. 5 zo stanov vypustiť, ako aj v dôsledku toho vypustiť z ust. § 4, ods. 4 slová „požičiavanie kníh a pod.“ Odbočky tohto spolku môžu si do knižničnej rady delegovať jedného člena.

Ust. ods. 9 treba nahradiť týmto textom: „Spoluprácou s celonárodnými a celoštátnymi organizáciami pri usporiadaní celoštátnych a celonárodných slávností.“

3) Ust. § 5, ods. 1, podľa ktorého riadnym členom môže sa stať „čsl. štátny občan do 18 rokov“, bez bližšieho označenia, odporuje ustanoveniam §§ 1 a 2, kde je presne vyjadrený názov a účel spolku. Štylizácia uvedená v predložených stanovách je súca vyvolávať obapolné nacionálne priestorenie, ktoré by mohlo ohroziť aj činnosť samotného maďarského spolku, podľa ktorého ide o spolok maďarských pracujúcich v Československu. Preto treba tento odsek upraviť takto:

„Riadnym členom spolku môže byť mravne a politicky zachovalý čl. štátny občan národnosti maďarskej, nad 18 rokov, ktorý má k socialistickému zriadeniu kladný pomer, riadne sa písomne prihlási za člena spolku pri niektorej odbočke a zaplatí zápisné a členské príspevky.“

V ods. 2 treba

a) slová „od príslušného štátneho úradu“ zameniť slovami „od štátnej osvetovej správy“,

b) vypustiť v zátvorke uvedené slová „osvetoví – až – a pod.“

V ods. 3 treba slová „príslušného štátneho úradu“ zameniť slovami „štátnej osvetovej správy“.

V ods. 4 má sa vypustiť celý ods. 2, nahradiť ho textom: „Členov prijíma výbor odbočky, ak ich prijatie potvrdzuje predsedníctvo Ústredia.“

4) V § 7 ods. 1 posledná veta má sa nahradiť vetou: „Ďalej člen má byť zo spolku vylúčený, ak sa svojou činnosťou a chovaním prehršuje proti zásadám vyjadreným v § 2 stanov a ak marí splnenie cieľov spolku.“

Ďalej v ods. 2 treba vetu „Vylúčenie ... až ... predstavenstvom.“ nahradiť týmto textom: „Zánik členstva vylúčením navrhuje výbor miestnej odbočky a potvrdzuje predsedníctvo Ústredia. Člen spolku môže sa proti rozhodnutiu odvolať k ústrednému výboru.“

5) V § 8:

Nakoľko ide o spolok a nie o masovú organizáciu, netreba vytvárať krajské predstavenstvá, lebo analogicky mohlo by to i u ostatných spolkov, čím by nastávalo predimenzovanie spolkárskej siete. Je tiež štátnym a politickým záujmom, aby spolok bol vedený výlučne z ústredia, kým spolunažívanie oboch národností nebude chápané v zmysle pokrokovom a kým sa nepotrá zbytky meštiackeho nacionalizmu. Zriadením kraj-

ských predstavenstiev len hamovalo by na ceste k socializmu v otázke národnostnej. Preto sa navrhuje z 1. odseku vypustiť 3 posledné slová: „... krajských stredísk a odbočiek“ a ďalej treba:

Vypustiť celý odsek 3.

V 4. odseku vypustiť: „... a krajské strediská“.

Vypustiť celý odsek 6.

V ďalšom texte celých stanov vynechať „krajské strediská“.

Celý odsek 7 preštylizovať takto:

„Miestne odbočky sa zriaďujú podľa potreby v obciach, kde je aspoň 30 členov. Z obcí, v ktorých nie je dosť členov na založenie samostatnej odbočky, môžu sa občania maďarskej národnosti prihlásiť za členov najbližšej odbočky.“

Okrem toho ustanovenie § 8, ods. 2. stanov, podľa ktorého „Hlavný dohľad nad ústredným vedením, činnosťou a hospodárením prislúcha Povereníctvu informácií a osvety“, odporuje zákonitým ustanoveniam nar. č. 1508/1875 B. M., vlád. nar. č. 189/1929 Sb. a nar. č. 51/1945 Zb. n. SNR, podľa ktorých táto kompetencia patrí výlučne Povereníctvu vnútra. Iné je, ak spolok sa chce okrem toho podrobiť po stránke odborne-kultúrnej vedeniu Povereníctva informácií a osvety, čo však netreba určovať v stanovách, lebo to nezáleží na vôli spolku, ale je dané zákonitou kompetenciou Povereníctva informácií a osvety.

To isté platí o ust. § 13 stanov o zriaďovaní krajských stredísk, kde je opomenuté Povereníctvo vnútra ako najvyšší kompetentný činiteľ vo veciach spolkových (čo však vypustením ustanovenia o krajských strediskách odpadá).

6) V § 9 treba:

a/ vynechať odsek 4 v dôsledku vynechania ustanovenia o krajských predstavenstvách, b/ v ods. B1 slovo „skupiny“ nahradiť slovom „odbočky“.

7) V § 10 treba v odseku 1. prvú vetu preštylizovať takto: „Riadne valné zhromaždenie sa koná raz do roka v sídle spolku v mesiaci február.“

V poslednom riadku 1. odseku slovo „skupín“ nahradiť slovom „odbočiek“.

V ďalšom texte celých stanov všade vypustiť „skupiny“ a dôsledne užívať „odbočka“.

V odseku 1., písmeno b/ uviesť len „Delegáti miestnych odbočiek“, ostatné vynechať.

Na strane 5., riadok 13-14 vypustiť: „... 50 členov s hlasovacím právom“. Nahradiť takto: „50 riadnych delegátov s hlasovacím právom“.

Na strane 5., riadok 10. celú vetu: „Každé krajské ... dvoch delegátov.“ vypustiť.

Na strane 5., v 23 a 24 riadku vypustiť: „Krajskými predstavenstvami a ...“.

V 25. riadku vypustiť: „Krajských predstavenstiev a ...“.

8) V § 11 treba vypustiť vety: „Krajské predstavenstvá“ a „Krajské vedenie“.

9) Ustanovenie § 13 treba zo stanov vypustiť vzhľadom na úpravu § 8. Tým sa mení ďalšie očísľovanie.

10) Ustanovenia § 14 a 18 o valnom zhromaždení a činnosti odbočiek nepatrí do stanov Ústredia, ale do stanov jednotlivých odbočiek. V ústredných stanovách treba uviesť len hlavné zásady, kde, ako a kedy sa odbočky zakladajú, kto tie zakladá, a že odbočky majú svoje osobitné stanovy, upravené podľa ich miestnych pomerov a potrieb, v zásade nie odporujúce stanovám Ústredia.

Keďže tieto ustanovenia sú obsažené v § 20, treba v §§ 14 a 18 vynechať ostatný text.

Okrem toho treba všade miesto výrazu „predstavenstvo“ používať v stanovách „výbor“ a pri užšom kolégiu „predsedníctvo“, ďalej i tu miesto názvu „skupina“ použiť „odbočka“. Konečne v dôsledku vypustenia ustanovení o krajských predstavenstvách treba vypustiť ustanovenie o 20% príspevkov krajskému vedeniu, v dôsledku čoho ustanoviť pre Ústredie 80% a pre odbočku ponechať 20% z vybraných príspevkov.

11) V § 16 treba

a) ods. 1 preštylizovať takto: „V styku spolkových orgánov s úradmi, inými spolkami a organizáciami používa spolok reč slovenskú.“

b) v ods. 2 slová „miestnymi osvetovými inšpektormi“ zameniť slovami: „okresnými osvetovými inšpektormi“.

c) v ods. 4 vynechať slová: „ľudovýchovným odborom“.

12) Ustanovenie § 17 treba celé vypustiť z toho dôvodu, že Zväz slovenskej mládeže bude celoštátnou organizáciou zväzu mládeže Československa, v ktorej bude organizovaná i mládež národnosti maďarskej. Podobne i Živena – Zväz slovenských žien bude organizáciou celoštátnou „Zväz žien Československa“. Preto osobitné organizovanie mládeže v socialistickom zriadení je neprípustné.

13) Ustanovenie § 19 treba preštylizovať takto: „Rozhodnutie o dobrovoľnom rozchode spolku a opatrenie o spolkovom majetku a o zmene stanov podlieha schváleniu Povereníctva vnútra. Spolok však toto musí oznámiť vždy aj Povereníctvu informácií a osvetu.“

Miestne odbočky môže spolok založiť po súhlase Povereníctva informácií a osvetu. Stanovy podliehajú schváleniu Povereníctva vnútra.

14) V § 20 treba slová „materinský spolok“ zameniť slovami: „ústredný spolok“. Posledný odsek treba vynechať, lebo právomoc tu uvedená patrí do kompetencie Povereníctva vnútra.

15) § 21 treba upraviť takto: „Ak spolok nedodrжал svoj cieľ a postup určený stanovami, alebo prekročil svoju právomoc a ďalším účinkovaním by bol ohrozený záujem štátu alebo hmotný záujem členov spolku, môže jeho činnosť príslušný úrad zastaviť a podľa výsledku riadneho vyšetrovania spolok i rozpustiť, alebo pod ťarchou rozpustenia donútiť k presnému zachovaniu stanov.“

16) Stanovy postrádajú ustanovenia

a) o obvode pôsobnosti spolku, čo treba výslovne uviesť, lebo podľa toho riadi sa kompetencia schvaľujúceho úradu,

b) o spôsobe hlasovania a vedenia zápisníc, ktoré treba viesť tiež v jazyku slovenskom,

c) o zmierčom súde pre riešenie sporov vzniklých medzi členmi z pomeru spolkového.

Takto upravené stanovy možno sem znova predložiť na schválenie v 4 rovnopisoch, z ktorých jeden prostý akýchkoľvek opráv a doplnkov, určený k opatreniu schvaľovacou doložkou, treba kolkovať 10,- Kčs z hárku prvého a po 8,- Kčs z každého hárku ďalšieho.⁷⁷

Za povereníka:
pplk. V r a ž d a, v. r.

⁷⁷ Upravené stanovy Csemadoku boli napokon Povereníctvom vnútra schválené 15. júna 1949.

*SNA, PV-sekr., kart. 133, č. 416/50 sekr., Kultúrny spolok maďarských pracujúcich, kópia, strojepis*⁷⁸

Összefoglalás: A Belügyi Megbízotti Hivatal azzal a megjegyzéssel küldi vissza az egyesület alapszabályzatát, hogy többek között a következő hiányosságok miatt nem lehetett jóváhagyni: Az egyesület politikai szemináriumokat kíván rendezni, tehát politikai tevékenységre is igényt tart, holott az egyesület kimondottan kulturális jellegű. Az a megfogalmazás, hogy az egyesület tagja lehet minden 18. életévét betöltött csehszlovák állampolgár, nacionalista ellentéteket válthat ki, s az egyesület tevékenységét is veszélyezteti. Ezért ezt a kitételezt úgy kell megfogalmazni, hogy az egyesület tagja lehet minden 18. életévét betöltött magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgár. Mivel egyesületről és nem tömegszervezetről van szó, nem hozhat létre kerületi szerveket, ugyanis államérdek, hogy az egyesületet kizárólag a központból irányítsák mindaddig, amíg a két nemzetiség együttélése nem lesz haladó szellemiségű, és nem tűnnek el a polgári nacionalizmus maradványai. A jegyzőkönyveket szlovák nyelven is el kell készíteni.

59

Pozsony, 1949. június 3. Az SZLKP KB Elnökségének határozata az ún. toborzottak némely kérdéseiről, elhelyezési nehézségeik megoldásáról.

Bratislava 3. jún 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o niektorých otázkach náboristov a o vyriešení ich ubytovacích ťažkostí.

Niektoré otázky náboristov

1.) Predsedníctvo súhlasí s tým, aby komisia, zložená zo zástupcov príslušného okresného sekretariátu KSS, zástupcu maď. komisie pri ÚV KSS (ss. Kugler, Rabay), ÚV KSS (s. Honec), Povereníctva vnútra, Osídľovacieho úradu, Povereníctva pôdohospodárstva preskúma priamo v obciach doteraz nevyriešené prípady umiestnenia náboristov resp. spory s presídľencami, deputátnikmi, kolonistami a pod., pokúsila sa ich na mieste dohodou vyriešiť alebo navrhla vyriešenie podľa týchto smerníc:

a) komisia má sa pokúsiť získať neumiestnenú rodinu pre trvalú prácu na štátnych majetkoch, štátnych lesoch, prípadne v Mepode s tým, že štátne majetky umiestnia rodinu v doterajších svojich možnostiach alebo v novopostavenom svojom domku alebo že bude takémuto deputátnikovi umožnené postaviť si dom,

⁷⁸ Dokument v maďarskom preklade publikoval (a dokumentumot magyar fordításban közzétette): Őszi Irma – Sidó Zoltán: *Ötven év szolgálat: A Csemadok tevékenysége az Érsekújvári járásban 1949 – 1999.* Dunaszerdahely/Dunajská Streda: Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmány 2000, s. 233 – 238.

b) podobne má byť urobený pokus získať neumiestnenú rodinu na prácu v Handlovej, prípadne v tých priemyselných centrách, kde sú pracovné sily potrebné a ubikácie budú zaistené. Možnosti sa majú vyčíslieť v dohode s POP-om.

c) ubytovať neumiestnenú rodinu na Ľarchu boháčov v obci alebo v okolí, najmä tých, ktorí boli politicky kompromitovaní a v dôsledku toho im bol majetok konfiškovaný alebo im ešte konfiškovaný môže byť,

d) preskúmať, či presídlenci, kolonisti a pod. nemajú nadmerné byty, resp. viac domov a či nemožno touto cestou získať bytový priestor,

e) komisia má zistiť presnú potrebu novostavieb, rodinných domkov pre umiestnenie náboristov, dôverníkov, presídlencov a pod.

Komisia zhrnie celý materiál a predloží ho roľníckemu oddeleniu a po zhodnotení org. sekretariátu s konkrétnymi návrhmi na opatrenia po linke stránickej a štátnej a s plánmi výstavby bytových jednotiek na štátnych majetkoch a v jednotlivých dedinách.

Komisia má skončiť svoju prácu za 14 dní a postupovať má podľa poradia naliehavosti v jednotlivých obciach.

2.) Predsedníctvo strany poveruje s. Okáliho a s. Čecha, aby podali predsedníctvu správu, koľko osôb je dotknutých nar. 108 ako aj sociálne rozvrstvenie týchto osôb.

3.) Predsedníctvo KSS ukladá „stavebnej šestke“ a hosp. sekretariátu, aby

a) preskúmal celkové možnosti pre výstavbu 300-350 nových bytových jednotiek,

b) preskúmal možnosti mobilizácie miestnych zdrojov, aby tieto uznesenia mohli byť čo najskôr realizované.

O dislokácii bytových jednotiek a rekonštrukcii rozhodne hosp. sekretariát po predložení podrobnej správy komisie uvedenej pod bodom 1.).

4.) Náboristom, ktorí sa chcú vrátiť do Čiech, treba umožniť návrat i s celými rodinami. Toto sa týka i takých, ktorí sú už zaradení do pracovného procesu.

5.) O týchto uzneseniach informovať príslušné okresné výbory strany tam, kde je situácia páľčivá.

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 791, a. j. 19, Zápis zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS, ktoré sa konalo dňa 3. júna 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: Az Elnökség egyetért azzal, hogy az illetékes járási pártbizottságok, a Magyar Bizottság, az SZLKP KB, a Belügyi Megbízotti Hivatal, a Szlovák Telepítési Hivatal, valamint a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal képviselőiből álló bizottság a helyszínen vizsgálja meg a toborzottak megoldatlan elhelyezési problémáit, az áttelepültekkel, kolonistákkal fennálló vitáit, s a következő irányelvek alapján kísérelje meg azok rendezését: Az el nem helyezett családokat meg kell nyerni az állami és erdőgazdaságok, a nyitrabányai szénbánya vagy más ipari központok számára. Elhelyezésüket az adott településen élő gazdagok, különösen a politikailag kompromittált személyek rovására kell megoldani, akik vagyonát már elkobozták, vagy még elkobozhatják. Meg kell vizsgálni, hogy az áttelepültek, kolonisták nem rendelkeznek-e túl nagy lakással. Meg kell állapítani a toborzottak, bizalmiak, áttelepültek elhelyezéséhez szükséges új épületek, családi házak számát. A Csehszlovákia területére szándékozó toborzottak számára lehetővé kell tenni, hogy visszatérjenek Csehszlovákia.

1949. szeptember 1. Feljegyzés az SZLKP KB Magyar Bizottsága és az Oktatás-, Tudomány- és Művészetügyi Megbízotti Hivatal képviselőinek a magyar tagozatok megnyitásáról folytatott tanácskozásának határozatairól.

Bratislava 1. september 1949. Záznam o rozhodnutiach porady zástupcov Maďarskej komisie ÚV KSS a Povereníctva školstva, vied a umení o otvorení maďarských pobočiek.

Z á z n a m

o rozhodnutiach porady zástupcov Maďarskej komisie pri ÚV KSS ss. Majora, Kuglera a Fábryho s povereníkom školstva a s referentom pre maďarské školy PŠVU Mocákom

1/ Ss. Major, Fábry, Kugler a Mocák skontrolujú žiadosti, ktoré došli buď na PŠVU, buď na Maďarskú komisiu pri ÚV KSS o zriadenie školy s vyučovacím jazykom maďarským a vylúčia z nich tie prípady, kde na základe zápisov už maďarská pobočka zriadená bola.

2/ V takých prípadoch, keď maďarská pobočka zriadená nebola a v žiadostiach sú odôvodnené námietky, že sa pri zápisoch nepostupovalo v intenciách PŠVU, nariadi sa v mieste nový zápis a podľa výsledku zápisu určí sa jazykový charakter školy (pobočky).

3/ V každom prípade odpovie sa na došlé žiadosti a oznámi sa nech už rozhodnutie o novom zápise, nech dôvod, prečo sa nemôže pobočka s vyučovacím jazykom maďarským zriadiť (nedostatočný počet žiakov pre zriadenie školy), alebo ktorýkoľvek dôvod iný.

4/ V takých prípadoch, keď i podmienky pre otvorenie maďarskej pobočky sú, no nie je dostatočný počet učiteľstva s maďarskou aprobáciou, treba oznámiť i tento dôvod na došlé žiadosti a dať do výhľadu zriadenie maďarskej pobočky v budúcej etape.

5/ Tí učitelia maďarskej národnosti, ktorí neboli prevzatí do služieb československého štátu v roku 1945 a ktorým prinajmenšom okresný výbor KSS vydá osvedčenie o štátoobčianskej a politickej spoľahlivosti, môžu byť reaktivovaní. Tento postup treba sa dať schváliť Organizačným sekretariátom ÚV KSS.

V Bratislave dňa 1. septembra 1949

SNA, PV-sekr., kart. 124, 3378/49sekr., Záznam o rozhodnutiach porady zástupcov Maďarskej komisie pri ÚV KSS a PŠVU, kópia, strojopis⁷⁹

Összefoglalás: Major, Fábry, Kugler és Mocák elvtársak megvizsgálják a megbízotti hivatalhoz vagy a Magyar Bizottsághoz a magyar iskolák létesítésével kapcsolatban beér-

⁷⁹ Dokument publikoval Drug, Štefan (ed.): *Umenie politiky, politika umenia: Z listov Laca Novomeského II.* Bratislava: Tatran 1989. s. 437.

kezett kérvényeket. Azokban az esetekben, amikor nem hoztak létre magyar tagozatot, s a kérvényekben megfogalmazott kifogások indokoltak, új beiratkozást kell elrendelni, s a beiratkozás eredménye alapján meghatározni az iskola (tagozat) nyelvi jellegét. A beérkezett kérvényekre minden esetben válaszolni kell, s tudatni kell vagy az új beiratkozás elrendelését, vagy az okot, amiért a magyar tagozatot nem lehet létrehozni. Ha a tagozat a magyar tanító hiánya miatt nem nyílhat meg, azt is tudatni kell, s kilátásba kell helyezni a későbbi megnyitás lehetőségét. Azok a magyar tanítók, akiket nem vettek át csehszlovák állami szolgálatba, de megkapják a megbízhatósági igazolványt, reaktiválhatóak.

61

Pozsony, 1949. szeptember 7. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a déli határvidék némely kérdéseinek megoldásáról, amivel útjára indítja az ún. Dél-akciót.

Bratislava 7. september 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o riešení niektorých otázok na južnom pohraničí, čím sa naštartuje tzv. Akcia Juh.

U z n e s e n i a

predsedníctva KSS zo 7. IX. 1949 o riešení niektorých otázok na južnom pohraničí

V dôsledku zmien v držbe a vlastníctve pozemkov, domov, hnutelností a pod., ktoré v južných okresoch Slovenska nastali presídlením obyvateľstva, kolonizáciou, náborom pracovných síl do českých zemí a ich návratom domov, je v niektorých okresoch naliehavá potreba vyriešiť sporné prípady ubytovania slovenských alebo maďarských rodín, pridelenia zeme, a to tým viac, že dnešný stav často narušuje spoluprácu slovenského a maďarského pracujúceho ľudu na triednej línii a dáva možnosť reakčným elementom v niektorých obciach obyvateľstvo národnostne rozoštvávať. Preto Predsedníctvo KSS po vypočutí referátu súdr. Dr. Husáka a predložení návrhov komisie roľníckeho oddelenia zo 6. IX. 1949 uznieslo takto:

I.

Riešenie sporných prípadov v juhoslovenských okresoch musí sa prevádzať po triednej línii, t. j. aby sa upevnila spolupráca a bratské spolunažívanie slovenského a maďarského pracujúceho ľudu a aby toto riešenie uspokojilo naliehavé potreby pracujúcich ľudí a išlo na ťarchu boháčov a ľudovodemokratickému zriadeniu nepriateľských elementov. Preto celé riešenie musí byť prevádzané politickou kampaňou, objasňujúcou líniu našej strany v národnostnej otázke a súčasne má viesť k správne mu objasneniu triedneho stanoviska našej strany.

II.

1) Predsedníctvo strany zriaďuje ústrednú komisiu, zloženú zo zástupcov ÚV KSS, zo zmocneného súdruha za Povereníctvo vnútra, Povereníctvo pôdohospodárstva a poz. refor-

my, Povereníctva práce a soc. starostlivosti a Osídľovacieho úradu. Táto komisia bude pracovať i ako komisia štátnej správy poverená Zborom povereníkov na vyriešení všetkých sporných otázok. Pracovať bude pri Povereníctve vnútra pod predsedníctvom súdr. Dr. Okáliho. Súduh Dr. Okáli zriadi zvláštne oddelenie pri svojom úrade na administratívne sledovanie a vykonávanie uznesení komisie. Súduhovia Dr. Falťan, Zupka a Dr. Čech určia súduhov ako zmocnencov svojich rezortov, ktorí súčasne ako členovia komisie budú cestou svojich úradov po svojej línii vykonávať uznesenia komisie, resp. zaistia výkon komisií v okresoch. Všetky uznesenia komisie, resp. komisií v okresoch, pokiaľ budú administratívneho rázu, budú vykonávané za použitia platných predpisov po línii štátneho aparátu a ľudovej správy.

2) Pre zistenie pomerov a sporných prípadov v okresoch a obciach, ako aj pre rozhodnutie na mieste podľa týchto smerníc, zriaďujú sa komisie zodpovedné ústrednej komisii ako orgánu straníckemu i orgánu štátnej správy, zložené zo zástupcu ÚV KSS, zmocneného zástupcu Povereníctva vnútra, Povereníctva pôdohospodárstva, Povereníctva práce a soc. starostlivosti a Osídľovacieho úradu pod predsedníctvom zmocnenca Povereníctva vnútra. Tieto komisie budú vybavené dostatočnými plnými mocami zo spomenutých rezortov, aby mohli všetky potrebné opatrenia v obciach previesť. Komisie sú povinné radiť sa s okresnými činiteľmi strany a ONV, ako aj s činiteľmi strany a MNV v obciach. Pribrať môžu expertov z najrôznejších zložiek. Rozhodnutia komisií sú povinné vykonať orgány ľudovej správy a štátneho aparátu. Komisie o všetkých svojich opatreniach budú podávať hlásenia ústrednej komisii. Finančné náklady komisií znáša každý úrad za svojho zmocnenca; administratívne výlovy, pokiaľ by boli, znáša v ústredí Povereníctvo vnútra, v okresoch prísl. ONV. Prípady, ktoré by okresné komisie nevedeli riešiť, predložia urýchlene k rozhodnutiu ústrednej komisii.

III.

Ubytovanie osôb.

1) Pre dôverníkov, kolonistov, presídlencov a osoby maďarskej národnosti, ktoré sa vrátili z Čiech, povolené sú novostavby 100 bytových jednotiek, ktoré prevádza PPPR, z čoho je započatých už 63. Ukladá sa PPPR a súdr. Dr. Falťanovi, aby cestou NOVDOMu alebo Čs. stavebných závodov urýchlili výstavbu v najsúrnejších prípadoch a rozvrhli zbývajúce bytové jednotky. Tieto novostavby budú buď v súkromnom vlastníctve, ak stavebník na ne môže dostatočne finančne prispieť, alebo v družstevnom vlastníctve s podielom budúceho majiteľa v práci, poťahoch a pod. s možnosťou vykúpiť, resp. zaplatiť celý zbytok.

Zodpovedný: súduh Dr. Falťan.

2) Ukladá sa súduhom Dr. Falťanovi a Dr. Čechovi dokončiť stavbu rozostavaných domkov, ktoré sú v pláne, s tým, že tieto domky majú byť použité na riešenie otvorených prípadov v južných okresoch. Do tohoto treba započítať i tzv. ONCSA-domky. Pokiaľ sú potrebné materiálové alebo finančné prostriedky nekryté plánom, treba vec urýchlene predložiť Zboru povereníkov.

Zodpovední: súduhovia Dr. Falťan a Dr. Čech.

3) Ukladá sa súdr. Dr. Čechovi urýchlene dokončiť rekonštrukciu 163 dohodových domkov, ktoré sú v pláne a použiť ich tak, aby v prvom rade ubytované boli osoby, o ktorých jedná toto uznesenie.

Zodpovedný: súdr. Dr. Čech.

4) Ukladá sa súdr. Dr. Čechovi po prerokovaní po stránke materiállovej a finančnej rozpracovať návrh na urýchlenú rekonštrukciu ďalších domkov, ktoré sú menej poškodené a mohli by byť pred zimou obývané.

Všetky novostavby a rekonštrukcie musia byť zásobené pracovnými silami z miestnych zdrojov za mobilizácie prísl. obcí, resp. obyvateľstva okresu. Tiež materiálové krytie dľa možností má sa čerpať z miestnych zdrojov.

Zodpovedný: súdr. Dr. Čech.

5) Ukladá sa s. Dr. Čechovi, aby v tzv. podielnych domoch, v ktorých neoprávnene užívajú bez prídelení starí alebo noví majitelia jednej časti domu aj druhú podielovú časť, nepridelenú a k ubytovaniu rodín súčasne časti, resp. domy (cca 250-300) podľa presného zoznamu a vyčísľovania dal k dispozícii pre túto akciu.

Zodpovedný: súdr. Dr. Čech.

6) Komisia má právo preskúmať nadmerné byty v obci, kde treba neubytované rodiny umiestniť, u ktorejkoľvek kategórie obyvateľstva a za použitia bytového zákona prikázať byty.

7) Povereníctvo vnútra urýchlene v dohode s prísl. orgánmi strany pripraví zoznam osôb previniť a štátu nepriateľských, ktoré zo štátnobezpečnostných dôvodov majú byť z južných okresov vysídlené. Vysídlenie dohodne Povereníctvo vnútra s prísl. ústrednými úradmi v Prahe a pokiaľ by išlo o osoby prestárle a pod., použije k ubytovaniu prázdne ubikácie po vysťahovaných Poliakoch a Nemcoch (spolu vyše 300 bytových jednotiek). Prísl. návrhy na event. úpravu domov urýchlene predloží Povereníctvo vnútra po dohode s prísl. rezortami Zboru povereníkov. Akcia vysídlenia má ísť súčasne s celým riešením otázky. Domy získané touto cestou a tiež majetky, pokiaľ ešte nie sú pridelené drobným záujemcom, musia byť v prvom rade použité pre ubytovanie osôb v tomto uznesení spomenutých.

Zodpovedný: súdr. Dr. Okáli.

8) Ukladá sa súdr. Dr. Čechovi previesť súpis tých domových konfiškátov, v ktorých je možno uvoľniť byty pre osoby podľa tohoto uznesenia, najmä v súvislosti so spomenutou akciou Povereníctva vnútra.

Zodpovedný: súdr. Dr. Čech.

9) Ak by ubytovanie kolonistov, presídľencov a tzv. náboristov podľa vyššie uvedených bodov ešte nebolo možné, komisia za použitia bytového zákona, ktorého platnosť rozšíri Povereníctvo práce a soc. starostlivosti prechodne na všetky dotknuté obce, prikáže boháčom v predmetných obciach byty tak, aby dvaja alebo niekoľkí sa nasťahovali do jedného domu a tým uvoľnili svoje byty a hospodárske staviská pre umiestnenie dôverníkov, presídľencov, tzv. náboristov a pod. Toto opatrenie musí mať jasný triedny charakter. Nie je prístupné siahnuť k prípadom tzv. rozkulačenia, ale iba širším výkladom bytového zákona zaistiť pokojné ubytovanie.

10) Pokiaľ je pri ubytovaní rodín možné riešiť aj vlastnícku otázku, t. j. dať dom do vlastníctva tzv. náboristovi, presídľencovi, dôverníkovi a pod., má to komisia urobiť. Pokiaľ to nie je možné, má sa hlavne sledovať vhodné ubytovanie s návrhom alebo záznamom ako v budúcnosti vlastnícku otázku vyriešiť.

IV.

Pôda.

Komisie majú vnieť istotu a poriadok aj do držby pôdy v tzv. otvorených a sporných prípadoch v rámci tejto akcie, a to podľa týchto smerníc:

1) Kde je na konfiškovanú pôdu vydaný platný vlastnícky dekrét a táto pôda je aj v držbe nového nadobúdateľa, a tento sa jej dobrovoľne dohodou nechce vzdať, musí mu byť pôda vo vlastníctve ponechaná. V ostatných prípadoch, t. j. kde pôda tzv. náboristov bola konfiškovaná ale nepridelená novému uchádzačovi, alebo kde konfiškovaná nebola, i keď bola pridelená novému uchádzačovi, alebo kde bola iba prechodne daná do užívania tretím osobám, má byť vrátená tzv. náboristom, a to prípadne za použitia nariadenia č. 26/48.

2) Pri vrátení pôdy podľa predchádzajúceho bodu nevznikajú žiadne nároky na odškodné a komisia má prípad dohodou na mieste sporu vyrovnať.

3) Všetky ostatné nároky či už náboristov, ktorí svoju pôdu späť dostať nemôžu, alebo dôverníkov, ktorým pôda právne alebo fakticky bola po návrate náboristov odňatá, alebo ak sú takéto prípady u kolonistov a presídlencov, majú byť uspokojené z tej pôdy, ktorá ostala z presídľovania obyvateľstva a ktorou disponuje Osídľovací úrad (cca 3.200 k.j.), ďalej z pôdy, ktorá ešte nie je pridelená z výkonu pozemkovej reformy, resp. podľa zákonov o výkupe pôdy cirkevnej, špekulačnej a pod. tak, aby spomenuté osoby dostali výmeru pôdy, ktorú predtým vlastnili, pričom prídel nemá byť vyšší ako 5 ha. Pridelenie tzv. ešte voľnej pôdy má v prvom rade uspokojiť požiadavky osôb, o ktorých jedná toto uznesenie. Prídel pôdy má byť prevádzaný súčasne s celou akciou.

Zodpovední: súdr. Dr. Faltán a Dr. Čech.

V.

Hnuteľnosti.

1) Hnuteľnosti tzv. náboristov, pokiaľ je to fyzicky možné a pokiaľ sú v rukách tretej osoby bez právneho titulu, majú byť vrátené náboristom in natura.

2) Pokiaľ takéto hnuteľnosti (dobytky a pod.) sú právnym titulom v rukách dôverníkov a pod. a náborista robí si nárok na vrátenie, má sa komisia pokúsiť o dohodu.

3) Vyslovuje sa zásada, že nárok na náhradu alebo ušlý zisk sa nikomu nepriznáva z toho dôvodu, že svojho času bola podľa rozhodnutia vlády prevedená konfiškácia týchto majetkových hodnôt.

4) V prípadoch sociálne odôvodnených, keď to komisia uzná, navrhne podporu pre takých náboristov alebo dôverníkov, ktorí pre existenčné zabezpečenie potrebujú dobytky, zariadenie a pod., ak predtým bez vlastnej viny o ne prišli. Na tieto účely bude použitý fond (cca 7 miliónov Kčs) spravovaný Povereníctvom práce a soc. starostlivosti. Definitívne rozhodne o takýchto podporách ústredná komisia po vyčíslení všetkých nárokov.

Pri hnuteľnostiach má sa sledovať zásada pomerného uspokojenia všetkých kategórií obyvateľstva i keď právny titul sa nepriznáva.

VI.

Pracovné sily.

Všetky komisie sa majú usilovať i v rámci tejto akcie získať pracovné sily pre štát. majetky, priemyslové podniky a pod. či už v Čechách alebo na Slovensku, a to event. i za podmienky, že by sa čiastočná náhrada dala osobám, ktoré o drobný majetok v minulých akciách prišli, pričom o náhrade, resp. podpore by rozhodla ústredná komisia.

VII.

Všetky tieto uznesenia, pokiaľ sa dotýkajú štátnej a ľudovej správy, budú dané urýchlene na prerokovanie Zboru povereníkov.

VIII.

Pred započatím akcie prevedie sa inštruktáž po straníckej línii a tiež po stránke štátnych a ľudových orgánov tak, aby vedúci činitelia z krajov a okresov boli presne informovaní o línii strany i štátnej správy. Inštruktáž straníckych orgánov prevedie organizačné oddelenie ÚV KSS spolu s roľníckym oddelením; inštruktáž KNV, ONV, komisíí ako aj prísl. zložiek štátnej správy prevedie Povereníctvo vnútra za súčinnosti zainteresovaných rezortov.

IX.

Všetky prípravné práce na prevedenie tejto akcie majú byť urýchlene dokončené tak, aby dľa možností do konca septembra, najneskôr však do 15. októbra t. r. boli hlavné problémy, najmä pokiaľ ide o ubytovanie a čiastočne i pôdu, vyriešené.

Po skončení akcie predloží ústredná komisia predsedníctvu strany o jej výsledkoch správu.

V Bratislave dňa 7. septembra 1949.

SNA, ÚV KSS - Predsedníctvo, kart. 792, a. j. 25, Uznesenie Predsedníctva KSS zo dňa 7. IX. 1949 o riešení niektorých otázok na južnom pohraničí, originál, strojopis⁸⁰

Összefoglalás: Az SZLKP KB Elnöksége Husák elvtárs beszámolójának meghallgatása után, a földműves osztály javaslatára a következőképpen határoz: A dél-szlovákiai vitás eseteket osztályalapon, a gazdagok és a népi demokratikus rendszer ellenségeinek rovasára kell megoldani. Az Elnökség a vitás kérdések megoldására az SZLKP KB, a Belügyi Megbízotti Hivatal, a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal, a Szociálisügyi Megbízotti Hivatal és a Szlovák Telepítési Hivatal képviselőiből központi bizottságot hoz létre, élén Okáli belügyi megbízottal. A bizalmiak, kolonisták, áttelepültek és a Csehszorból hazatért magyarok számára új lakóházakat kell építeni, be kell fejezni a megkezdett építkezéseket, fel kell újítani a háborúban megsérült házakat. A Belügyi Megbízotti Hivatal állítsa össze az állambiztonsági szempontból megbízhatatlan személyek listáját, akiket ki kell telepíteni a déli járásokból. Kitelepítésükről állapotjon meg a prágai központi hivatalokkal. Elhelyezésüket a gazdagok összeköltöztetésével is meg lehet oldani. A toborzottak földvagyonát, ha nem utalták ki másnak, vissza kell adni a toborzottaknak. Amennyiben lehetséges, ingó vagyonukat is vissza kell juttatni, amennyiben a bizalmi kezén van, a bizottságnak megegyezésre kell törekednie. Az elkobzott földért vagy ingóságért nem támasztható kártérítési igény.

80 Dokument bol publikovaný v práci Šutaj, Štefan: „Akcia Juh“: Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993. s. 66 – 70.

Pozsony, 1949. szeptember 12. A Megbízottak Testületének határozata a dél-szlovákiai járások némely kérdéseinek rendezéséről, amellyel állami vonalon konkretizálta a Dél-akciót.

Bratislava 12. september 1949. Uznesenie Zboru povereníkov o úprave niektorých otázok týkajúcich sa okresov južného Slovenska, ktorým sa konkretizovala Akcia Juh po štátnej línii.

Úprava niektorých otázok týkajúcich sa okresov južného Slovenska

Zbor povereníkov vypočul správu svojho predsedu a povereníka vnútra o niektorých nevyriešených otázkach južného Slovenska a uznáva sa:

1) zriadiť komisiu na čele s povereníkom vnútra a zloženú zo zástupcov Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, Povereníctva práce a sociálnej starostlivosti, Osídľovacieho úradu a Ústredného výboru KSS, ktorá má pracovať na vyriešení všetkých sporných otázok, pričom Zbor povereníkov

a) ukladá povereníkovi vnútra, aby na prechodnú dobu zriadil vo svojom úrade zvláštne oddelenie na administratívne sledovanie a výkon uznesení tejto komisie,

b) ukladá všetkým zúčastneným členom Zboru povereníkov, aby v dohode s povereníkom vnútra cestou svojich rezortov zaistili v okresoch výkon uznesení tejto komisie,

c) zriaďuje okresné komisie, zložené obdobne ako je zložená ústredná komisia s tým, že okresné komisie pracujú v okresoch a sú povinné všetky svoje opatrenia vykonávať podľa uznesenia Zboru povereníkov a podľa smerníc ústrednej komisie, ktorej musia podávať o svojich opatreniach pravidelné správy,

d) ustaľuje, aby finančné náhrady spojené s prácou okresných komisií, znášali jednotlivé rezorty v komisiách zúčastnené, a finančné náhrady spojené s administratívou, znášalo v ústredí Povereníctva vnútra a v okresoch príslušné ONV,

e) ukladá povereníkovi vnútra, aby prikázal príslušným KNV a ONV vykonať rozhodnutia komisií.

2) uložiť povereníkovi pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, aby cestou Československých stavebných závodov alebo družstva NOVDOM urýchlil výstavbu povolených 100 bytových jednotiek, ktoré prevádza Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy na južnom Slovensku, pričom tieto bytové jednotky majú byť v súkromnom vlastníctve jednotlivých stavebníkov alebo v družstevnom vlastníctve.

3) uložiť povereníkovi pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a predsedovi Osídľovacieho úradu dokončiť urýchlene stavbu rozostavaných domkov, ktoré sú v pláne s tým, že tieto domky majú byť použité na umiestnenie dosiaľ neumiestnených rodín na južnom Slovensku.

4) uložiť povereníkovi pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a predsedovi Osídľovacieho úradu, aby do 28. septembra t. r. predložili Zboru povereníkov návrh na získanie prípadných materiálových alebo finančných prostriedkov na dostavbu domkov uvedených v odst. 3, ako i tzv. ONCSA domkov, pokiaľ by tieto prostriedky neboli kryté plánom.

5) uložiť predsedovi Osídľovacieho úradu, aby urýchlene dokončil rekonštrukciu 163 dohodových domkov, ktorá je v pláne zaradená a aby aj tieto domky boli použité v prvom rade na ubytovanie rodín na južnom Slovensku, ktoré dosiaľ nie sú ubytované, pričom o svojich opatreniach v tomto smere má podať Zboru povereníkov správu do 28. septembra t. r.

6) uložiť predsedovi Osídľovacieho úradu, aby dal rozpracovať Zboru povereníkov najneskôr do 28. septembra t. r. predložil návrh na urýchlenú rekonštrukciu ďalších domkov, ktoré sú menej poškodené a mohli by byť pred zimou obývané.

7) rozhodnúť, že všetky novostavby a rekonštrukcie musia byť zásobené pracovnými silami z miestnych zdrojov za mobilizácie príslušných obcí, poľažne obyvateľstva okresu. Rovnako materiálové krytie má sa čerpať podľa možnosti z miestnych zdrojov.

8) uložiť predsedovi Osídľovacieho úradu, aby v tzv. podielnych domoch, v ktorých neoprávnené bez prídeltu užívajú starí alebo noví majitelia jednu časť domu, dali nepridelenú a k ubytovaniu rodín súcu druhu druhú časť domu k dispozícii pre ubytovanie rodín na južnom Slovensku, ktoré dosiaľ neboli umiestnené.

9) uložiť komisiám, zriadeným podľa odst. 1, aby preskúmali nadmerné byty v obciach, v ktorých treba ubytovať dosiaľ neumiestnené rodiny a aby v dohode s MNV urobili opatrenia podľa bytového zákona.

10) uložiť povereníkovi vnútra, aby dal urýchlene vyhotoviť zoznam osôb previnilých a štátu nepriateľských, ktoré zo štátnobezpečnostných dôvodov majú byť z južných okresov vysídlené, pričom:

a) povereník vnútra má dohodnúť vysídlenie týchto osôb s príslušnými ústrednými úradmi v Prahe,

b) pre umiestnenie osôb prestarých a pod. má sa použiť ubytovacích priestorov získaných po vysťahovaných Nemcoch, poľažne Poliakoch, ktorí sa vysťahovali do Poľska,

c) povereník vnútra v dohode s príslušnými členmi Zboru povereníkov má predložiť urýchlene Zboru povereníkov návrh na opravu domov, vyhliadnutých na umiestnenie osôb, ktorých sa týka ods. b) tohto odstavca.

11) uložiť predsedovi Osídľovacieho úradu, aby previedol súpis tých domových konfiškátov, v ktorých je možno uvoľniť byty pre osoby podľa tohto uznesenia, najmä v súvislosti s odsunom osôb previnilých a štátu nepriateľských z južnoslovenských okresov.

12) uložiť komisii, zriadenej podľa odst. 1) aby za použitia bytového zákona zaistila aspoň prechodné ubytovanie všetkým dosiaľ neubytovaným osobám a rodinám na južnom Slovensku, v krajnom prípade prikázaním dvoch alebo viacerých rodín do spoločných domov, poľažne do nadmerných bytov.

13) uložiť komisii zriadenej podľa odst. 1) aby pri ubytovaní rodín, ktorých sa toto uznesenie týka, sledovala aj otázku vyriešenia vlastníckych pomerov (dať domy do vlastníctva tzv. náboristom, presídlencom, dôverníkom a pod., všade tam, kde je to možné).

14) uložiť komisii, aby v spolupráci s príslušnými okresnými komisiami sledovala riešenie vlastníckych otázok, pokiaľ sa týkajú vlastníctva pôdy, pričom Zbor povereníkov uznáva sa na týchto zásadách, ktoré sú pre prácu komisie v tomto smere závažné:

a) kde je na konfiškovanú pôdu vydaný platný vlastnícky dekrét a táto pôda je aj v držbe nového nadobúdateľa a tento sa jej dobrovoľne nechce vzdať, musí mu byť pôda vo vlastníctve ponechaná. V ostatných prípadoch, t. j. kde pôda tzv. náboristov bola konfiškovaná, ale nepridelená novému uchádzačovi, alebo kde konfiškovaná nebola, i keď

bola pridelená novému uchádzačovi, alebo kde bola iba prechodne daná do užívania tretím osobám, má byť vrátená tzv. náboristom, a to prípadne za použitia nariadenia č. 26/48 Zb. z. SNR, pričom sa nevylučuje možnosť dohody medzi náboristom a držiteľom pôdy.

b) pri vrátení pôdy podľa predchádzajúceho odseku nevznikajú nijaké nároky na odškodné a komisia má prípad dohodou na mieste sporu vyrovnať.

c) všetky ostatné nároky, či už náboristov, ktorí svoju pôdu späť dostať nemôžu, alebo dôverníkov, ktorým pôda právne alebo fakticky bola po návrate náboristov odňatá, alebo ak sú takéto prípady u kolonistov a presídlencov, majú byť uspokojené z tej pôdy, ktorá ostala z presídľovania obyvateľstva a s ktorou disponuje Osídľovací úrad (cca 3.200 k. j.), ďalej z pôdy, ktorá ešte nie je pridelená z výkonu pozemkovej reformy, poľažne podľa zákona č. 46/1948 Sb. tak, aby spomenuté osoby dostali výmer pôdy, ktorú predtým vlastnili, pričom prídely nemajú byť vyššie ako 5 ha. Pridelenie tzv. ešte voľnej pôdy má v prvom rade uspokojiť požiadavky osôb, o ktorých jedná toto uznesenie. Prídel pôdy má byť prevádzaný súčasne s celou akciou.

15) uložiť komisii, zriadenej podľa odst. 1, aby v dohode s príslušnými okresnými komisiami sledovala aj vyriešenie vlastníckych otázok, pokiaľ sa týkajú hnutelností. Pri riešení týchto otázok má sa komisia pridrižovať týchto zásadných smerníc:

a) hnutelnosti tzv. náboristov, pokiaľ je to fyzicky možné a pokiaľ sú v rukách tretej osoby bez právneho titulu, majú byť vrátené náboristom in natura,

b) pokiaľ takéto hnutelnosti (dobytky a pod.) sú právnym titulom v rukách dôverníkov a pod. a náborista robí si nárok na vrátenie, má sa komisia pokúsiť o dohodu,

c) vyslovuje sa zásada, že nárok na náhradu alebo ušlý zisk sa nikomu nepriznáva z dôvodu, že svojho času bola podľa rozhodnutia vlády prevedená konfiškácia týchto majetkových hodnôt,

d) v prípadoch sociálne odôvodnených, keď to komisia uzná, navrhne podporu pre takých náboristov alebo dôverníkov, ktorí pre existenčné zabezpečenie potrebujú dobytky, zariadenie a pod., ak predtým bez vlastnej viny o ne prišli. Na tieto účely bude použitý fond spravovaný Povereníctvom práce a sociálnej starostlivosti. Definitívne rozhodne o priznaní týchto podpôr ústredná komisia po vyčíslení všetkých nárokov,

e) pri hnutelnostiach má sa sledovať zásada pomerného uspokojenia všetkých kategórií obyvateľstva, i keď právny titul sa nepriznáva.

16) uložiť komisii, aby v dohode s príslušnými okresnými komisiami sledovala otázku získavania voľných pracovných síl pre štátne majetky, priemyslové podniky a pod., či už v Čechách alebo na Slovensku, pričom ústredná komisia môže rozhodnúť prípadne i o nároku na čiastočnú úhradu za drobný majetok, o ktorý príslušné osoby prišli v priebehu minulých akcií.

17) uložiť povereníkovi vnútra, pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, práce a sociálnej starostlivosti a predsedovi Osídľovacieho úradu, aby urýchlene previedli inštruktáž všetkých na tejto akcii zúčastnených úradov a orgánov tak, aby štátny aparát, ktorý bude pri výkone tohto uznesenia angažovaný, bol presne informovaný o celkovej línii štátnej správy v tomto smere.

18) uložiť povereníkovi vnútra ako predsedovi komisie, zriadenej podľa odst. 1, aby všetky práce súvisiace s výkonom tohto uznesenia, boli skončené najneskôr do 15. októbra t. r.

19) uložiť povereníkovi vnútra, aby po skončení akcie podal Zboru povereníkov celkovú správu o činnosti a výsledkoch práce komisie a aby včas informoval Zbor povereníkov o dielčich problémoch, ktoré by v priebehu akcie vznikli.

SNA, ÚP ZP – zasadnutia ZP, kart. 46, inv. č. 471, Uznesenia z 57. zasadnutia X. Zboru povereníkov, konaného dňa 12. septembra 1949, originál, strojopis⁸¹

Összefoglalás: A Megbízottak Testülete meghallgatta a belügyi megbízott jelentését Dél-Szlovákia egyes megoldatlan kérdéseiről és a következő határozatot hozza: A belügyi megbízott vezetésével a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal, a Szociálisügyi Megbízotti Hivatal, a Szlovák Telepítési Hivatal és az SZLKP KB képviselőiből bizottságot kell létrehozni a vitás kérdések megoldására. Hasonló bizottságokat kell létrehozni az egyes járásokban is. Új lakóházakat kell építeni, de be kell fejezni a megkezdett építkezéseket, s fel kell újítani a háborúban megsérült házakat is. A belügyi megbízott állíttassa össze az állambiztonsági szempontból megbízhatatlan személyek listáját, akik a déli járásokból ki lesznek telepítve. Kitelepítésükről állapotjon meg a prágai központi hivatalokkal. Az el nem helyezett családok elhelyezését két vagy több család összeköltöztetésével is meg lehet oldani. A toborzottak földvagyonát, ha nem utalták ki másnak, vissza kell adni a toborzottaknak. Amennyiben lehetséges, ingó vagyonukat is vissza kell juttatni, amennyiben a bizalmi kezén van, a bizottságnak megegyezésre kell törekednie. Az elkobzott földért vagy ingóságért nem támasztható kártérítési igény.

63

Pozsony, 1949. szeptember 12. Megbízottak Testületének határozata a magyar nyelvű oktatásról.

Bratislava 12. september 1949. Uznesenie Zboru povereníkov o vyučovaní v maďarskom jazyku.

Vyučovanie v maďarskom jazyku

Zbor povereníkov po vypočutí správy⁸² povereníka školstva, vied a umení o dnešnom stave vyučovania školopovinných detí v maďarskom jazyku uznáva sa

1) vziať na vedomie, že vyučovanie v maďarskom jazyku sa vykonáva už v 267 pobočkách, poťazne triedach v 164 obciach.

2) uložiť povereníkovi školstva, vied a umení, aby sa urýchlene staral o výchovu učiteľských síl pre pobočky, poťazne triedy s maďarským vyučovacím jazykom, o otvorenie

81 Dokument bol publikovaný v práci Šutaj, Štefan: „Akcia Juh“... c. d., s. 71 – 74.

82 Správa povereníka L. Novomeského sa medzi materiálmi zo zasadnutia Zboru povereníkov nenachádza.

už v tomto školskom roku niekoľkých pobočiek s maďarským vyučovacím jazykom tiež pri stredných školách, ako i najmä o urýchlené vydanie učebníc pre otvorené pobočky s maďarským vyučovacím jazykom.

3) vziať na vedomie, že Povereníctvo školstva, vied a umení z prepustených maďarských učiteľov po prešetroaní ich štátne-politickej spoľahlivosti i odborných vedomostí prevezme vyhovujúcich do školských služieb a ostatným v zmysle uznesenia vlády, ktorým schválila rozhodnutie Zmiešanej komisie č. 66, zastaví vyplácanie existenčného minima s tým, že majú byť zaradení do normálneho pracovného procesu.

Vykoná: povereník školstva, vied a umení.

SNA, ÚP ZP – zasadnutia ZP, kart. 46, inv. č. 471, Uznesenia z 57. zasadnutia X. Zboru povereníkov, konaného dňa 12. septembra 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: A Megbízottak Testülete az oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott magyar iskolaköteles gyermekek iskoláztatásáról szóló jelentésének meghallgatása után a következőképpen határoz: Tudomásul veszi, hogy 164 községben 267 osztályban, ill. tagozaton folyik magyar nyelvű oktatás. Megbízta az oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottat, hogy gondoskodjon tanerő biztosításáról a magyar tagozatok számára, még a tanév folyamán magyar tagozat indításáról néhány középiskola (másodfokú iskola) mellett is, valamint tankönyvek kiadásáról a magyar tagozatok számára. Tudomásul veszi, hogy a megbízotti hivatal az elbocsátott magyar tanítók közül az állampolitikailag megbízhatóakat és szakmailag megfelelőeket ismét iskolai szolgálatba állítja.

64

Budapest, 1949. október 13. Az Magyar Dolgozók Pártjának a CSKP KB Titkárságához intézett levele, amely aggódalmát fejezi ki a Dél-akció egyoldalú magyarellenessége miatt. Budapest 13. október 1949. List Strany maďarských pracujúcich Sekretariátu ÚV KSČ, v ktorom sú vyslovené obavy z jednostranného protimaďarského zamerania Akcie Juh.

1949. október 13.

Tisztelt Elvtársak!

Sokan fordulnak hozzánk azzal, hogy Szlovákia déli részében új akció indult meg, amely több száz, majdnem kizárólag magyar nemzetiségű családnak lakóhelyükről való kitelepítésére és Csehszországba való áttelepítésére irányul. Galánta, Felsőszeli, Alsószeli, Dunaújfalú, Csölle, Taksony, Deáki, Sládkovičovo, Masníkovo és más dél-szlovákiai községekben már számos „állami szempontból megbízhatatlannak” minősített magyar család kapott kiköltöztetési végzést, amely egyszersmind kijelöli azt a cseh-

országi községet, ahol az érdekeltek letelepedni kötelesek. Az áttelepítésre kijelöltek közül egynéhánynak ismerjük közelebbről a személyi adatait; ezek között a legtöbb csehszlovák állampolgár, akik fasiszta bűncselekmény miatt nem voltak elítélve. Van közöttük jómódú gazda és középparaszt, de szegényparaszt és munkás is, sőt olyan is, aki csak nemrég tért vissza a csehszlovák munkáról. Értesüléseink szerint a csehszlovák hatóságok az áttelepítési akciót eszköznek tekintik a politikailag megbízhatatlan elemek eltávolítására és ezzel kapcsolatban a dolgozó rétegek osztályöntudatának emelésére s végül a kulákság ellenállásának letörésére.

Engedjék meg, tisztelt Elvtársak, hogy a tervezett, sőt egyes helyeken már folyamatba tett akcióval szemben kifejezést adjunk aggályainknak. Nézetünk szerint ezek az akciók aligha fogják a fent említett célokat elérni, minthogy

1.) a kitelepítések tudomásunk szerint szinte kizárólag Dél-Szlovákia magyarlakta területére korlátozódnak, noha Szlovákia más vidékein is találhatók kulákok és politikailag megbízhatatlan elemek;

2.) az áttelepítésre kijelöltek elenyésző kivételektől eltekintve mind magyarok, márpedig ez az arány Dél-Szlovákiában sem felel meg a kulákok, vagy általában a politikailag megbízhatatlan elemek nemzetiségi összetételének és

3/ a kitelepítésre kijelölt magyar nemzetiségű személyek között eddigi információink szerint számos olyan van, aki sem a kulákok közé nem sorozható, sem reakciós tevékenységet nem fejtett ki.

Ilyen körülmények között tartani lehet attól, hogy az áttelepítések nem a dolgozók osztályöntudatának emeléséhez és a kulákság elleni harc fokozásához fognak hozzájárulni, hanem a magyarok és a szlovákok közötti nemzeti ellentéteket újból felszínre hozzák s ahelyett, hogy a parasztság dolgozó rétegeit szembeállítanák a kuláksággal, a kulákoknak és más reakciós elemeknek lehetőséget adnak arra, hogy a szlovákiai magyar dolgozók jelentős részét felsorakoztassák maguk mögé.

Végül nem hallgathatjuk el azon aggályunkat sem, hogy az új áttelepítési akció végrehajtása kedvezőtlen visszhangot váltana ki Magyarországon, ami hátrányosan befolyásolná annak az őszinte baráti viszonynak további alakulását, mely pártjaink kezdeményezésére a két ország között megerősödőben van.

Ezekből a megfontolásokból kiindulva azzal a kéréssel fordulunk a Csehszlovák Kommunista Párt Titkárságához, hogy lépjen közbe s ha úgy látja, hogy igazunk van, szüntesse meg ezt az akciót. Bizonyosak vagyunk abban, hogy ezt a kérdést is a pártjaink között fennálló barátság és együttműködés szellemében fogják mérlegelni és megoldani.

Eltársi üdvözléssel

Farkas
főtitkárh.

Csehszlovák Kommunista Párt
 Titkárságának
P r á g a

MOL, MDP, 276. f., 65. cs., 202. ő. e., géppel írt másolat

Zhrnutie: Mnohí sa na nás obracajú so sťažnosťou, že v južných oblastiach Slovenska sa začína nová akcia odsunu maďarských rodín do Čiech. Väčšina tých, ktorí sú určení na odsun ako „zo štátneho hľadiska nespoľahliví“, však má československé štátne občianstvo a za fašistické zločiny nebola nikdy odsúdená. Sú medzi nimi aj zámožní gazdovia a strední roľníci, ale aj robotníci a chudobní roľníci, ktorí sa len nedávno vrátili z Čiech. Dovoľte nám, aby sme v súvislosti s pripravovanou akciou vyjadrili svoje pochybnosti, lebo odsun sa uskutočňuje iba na Maďarmi obývaných územiach južného Slovenska, týka sa výlučne Maďarov a medzi nimi sú viacerí, ktorí nie sú ani kulaci, ani nevyvíjali žiadnu reakčnú činnosť. Máme obavy, že nová akcia odsunu vyvolá v Maďarsku nepriaznivú odozvu a bude mať negatívny dopad aj na priateľské vzťahy našich krajín. Preto sa obraciame na Sekretariát KSČ s prosbou, aby zakročil a akciu zastavil.

65

Pozsony, 1949. október 14. Jegyzőkönyv az SZLKP Magyar Bizottságának a Dél-akció egyoldalú magyarellenességére figyelmeztető üléséről.

Bratislava 14. október 1949. Zápisnica zo zasadania Maďarskej komisie ÚV KSS, ktoré upozornilo na jednostranné protimaďarské zameranie Akcie Juh.

Z á p i s n i c a

napísaná dňa 14. X. 1949, na zasadaní Maď. komisie SÚV KSS.

Prítomní: ss. Fábry, Kugler, Major, Lőrincz, Rabay.

Maďarská komisia považuje za potrebné upozorniť ústredné vedenie strany na nasledovné:

1. Počas priebehu akcie JUH sme sa presvedčili o tom, že na dedinách sa nevyos-tril triedny boj, ktorý by postavil robotníka a malého roľníka proti triednemu nepriateľo-vi, kulakovi. V mnohých prípadoch i vedenie strany pozostáva zo živlov triedne cudzích; aj verejná správa, ba i vedenie masových organizácií, i vedenie JRD je v mnohých prí-padoch v nespoľahlivých rukách. Mnohí využívajú svoje pozície v týchto orgánoch pre svoje vlastné účely.

2. V dedinách južného Slovenska tvorí maďarské a slovenské kulactvo pevný, jed-notný front. Reakcia tak na jednej, ako i na druhej strane sa snaží zaniest rozkol medzi slovenských a maďarských pracujúcich.

3. V dôsledku toho, že akcia JUH sa obracia jednostranne len proti maďarskej reak-cii, jestvuje nebezpečie, že sa reakcii podarí túto akciu postaviť do svetla čisto nacio-nalistického, protimaďarského podujatia. V mnohých prípadoch šíria napríklad názor, že práva Maďarov jestvujú iba na papieri. Aj túto akciu využívajú k tomu, aby podnecovali národnostné rozpory [v] reakčných kruhoch, už sú rozšírené také správy, že došla znova doba deportovania Maďarov a že sa Slovákom znovu poskytuje príležitosť dostať sa

ľahko k maďarskému majetku. Práve preto považujeme za veľmi potrebné, aby sme dokázali nepravdivosť týchto tvrdení reakcie.

4. Navrhujeme, aby zanechané majetky boli dané pod spoľahlivý dozor, kým z týchto aspoň čiastočne uspokojíme náboristov, ktorí sa vrátili z Čiech.

5. Nakoľko maďarské pracujúce masy nebrali účasť na pozemkovej reforme, treba túto príležitosť bezpodmienečne využiť k tomu, aby sa oni dostali k pôde.

6. Túto príležitosť treba súčasne využiť k tomu, aby sa rozšírilo a prehĺbilo družstevné hnutie na dedine.

Zápisnica prečítaná a schválená.

D.a.h.

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 792, a. j. 28, Upozornenie Maďarskej komisie PÚV KSS na priebeh akcie JUH, odpis, strojopis⁸³

Összefoglalás: A Magyar Bizottság szükségesnek tartja figyelmeztetni a párt központi vezetését a következőkre: A Dél-akció folyamán a falvakban nem éleződött ki az osztályharc, amely a munkást és a kisparasztot a kulák ellen fordította volna. Sok esetben a párt, a közigazgatás, a tömegszervezetek és az egységes földműves-szövetkezetek vezetése is megbízhatatlan kezekben van. Dél-Szlovákia falvaiban a magyar és szlovák kulákok egységes frontot alkotnak. Mivel a Dél-akció egyoldalúan a magyar reakció ellen irányul, félő, hogy a reakció ezt magyarellen es akcióként állítja be. Olyan híreket terjesztenek, hogy a magyarok jogai csak papíron léteznek, s hogy ismét deportálják a magyarokat. Mivel a magyarokat kizárták a földreformból, őket is földhöz kellene juttatni.

66

Pozsony, 1949. október 21. Részlet az SZLKP KB elnökségi ülésének a dél-szlovákiai kitelepítési akcióról, az ún. Dél-akcióról folytatott vitájából.

Bratislava 21. október 1949. Úryvok z diskusie na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o odsunovej akcii na južnom Slovensku, o tzv. Akcii Juh.

Odsunová akcia na juhu. Ref. s. Okáli.

Ref. s. Okáli.

Komisie zriadené na základe uznesenia predsedníctva zo dňa 7. IX. t. r. spracovali 17 okresov južného Slovenska. Úlohou tejto komisie bolo uspokojiť náboristov [a] pre-

83 Dokument bol publikovaný v práci Šutaj, Štefan: „Akcia Juh“... c. d., s. 77; Popély, Árpád: A Magyar Bizottság... c. d., s. 101; v maďarskom preklade Vadkerty, Katalin: A deportálások... c. d., s. 191 – 192. (magyar fordításban közzétette: Vadkerty Katalin: A deportálások... i. m. 191–192. p.)

sídlencov na južnom Slovensku, rozhybať stavebnú akciu v rámci výstavby 100 domov, ktoré stavia Povereníctvo pôdohospodárstva pre dôverníkov a akciu 163 rekonštrukcií, ktoré prevádza OU a FNO a vyhotoviť zoznam občanov, ktorí majú byť odsunutí do českých krajín. Tieto komisie zistili, že sporných prípadov bolo 760, na mieste samom vyriešili 512, zostalo nevyriešených 248, t. j. vyriešili asi 2/3 ba viac ako 2/3 sporných prípadov. Stavebná akcia podľa hlásení sa dosiaľ ešte nerozhýbala vo všetkých okresoch a niekde ešte práce, ktoré majú byť prevedené, sa ani nezačali. V tomto smere by bolo treba uložiť s. Faltánovi a s. Čechovi, aby práce boli urýchlene dokončené.

Pri samotnom odsune okresné komisie pripravili veci takto:

Na odsun bolo určené 644 rodín (podľa triedneho zloženia)

robotníci 6 rodín, t. j.	6,7%
živnostníci	17,64%
inteligencia	10%
roľníci do 2 ha	1/2%
do 15 ha	21%
nad 15 ha	44%

Pri výbere sa okresné komisie pridržovali politických smerníc, ako určilo Predsedníctvo strany a potom na základe miestneho preskúpenia po dohode s miestnymi a okresnými činiteľmi strany, hlavne s maďarskými súdruhmi určili tie osoby, ktoré neboli v prvých troch kategóriách i iné osoby, hlavne roľníkov nad 15 ha, pričom komisie zisťovali na mieste, či sa tieto osoby politicky previnili alebo nie. Do úvahy brali hlavne neplnenie kontingentov atď. atď. negatívny postoj k režimu. Samotný výber bol prevedený po triednej línii, nakoľko podľa hlásenia okresných komisií do zoznamu dostali sa aj osoby slovenskej národnosti. Križko spomínal 18 mien, ktorí sú Slováci alebo reslovakizanti.

K samotnému odsunu po príslušných prípravách malo dôjsť minulý štvrtok. Odsun bol na základe rozhodnutia v Prahe suspendovaný d dôvodov, že výber nebol prevedený na základe triednych kritérií a že sú tam osoby, ktoré sa tam dostať nemali. Výber prevádzali dvaja súdruhovia z Maďarskej komisie: Fábry plus Kugler a súdruh z ŠTB resp. Povereníctva vnútra. Vzhľadom na to, že táto akcia bola zastavená, čo sa týka odsunu požiadali sme jednotlivé okresné komisie, aby politicky zhodnotili túto akciu a prípadne, aby určili resp. uvážili politický dosah, keď akcia na južnom Slovensku nebude prevedená a aby hlavne zhodnotili, čo sa dosiaľ vykonalo.

Na to s. Okáli prečítal správu niekoľkých okresných komisií, ktoré hodnotia priebeh akcie na južnom Slovensku.

Hodnotiac prácu okresných komisií – pokračoval potom s. Okáli – treba zdôrazniť to, že zo 760 prípadov vyriešili na mieste samom 512. Teraz ide len o dôverníkov, lebo je nebezpečenie, že žiadny z nich do domu Maďara nebude chcieť ísť. To sme mali už aj pri návrate náboristov z Čiech.

Sú ešte iné nevyriešené problémy. Sú obce, kde bola prevedená konfiškácia odsúdených Maďarov a teraz sedia dvaja v jednom dome s našim pridelencom. Tento problém by mal byť tiež riešený. Tiež sa vyťahujú znovu prípady odkonfiškácie, počet presne neviem. Ešte nám aj odchádzajú po desiatkach naši kolonisti – Slováci. To sú správy nie veľmi potešujúce, lebo nám to robí škodu.

Pomery na južnom Slovensku zatiaľ usporiadané nie sú. Predsedníctvo strany má povedať, čo teraz ďalej. Pre nás je tá situácia obťažná, lebo viaže stovky ľudí a vagóny atď. Chceli by sem vedieť, či máme s akciou skončiť, alebo čo robiť?

Bašťovanský:

S. Bašťovanský prečítal pre informáciu zápisnicu Maďarskej komisie zo dňa 14. X. t. r.,⁸⁴ ktorá sa prikladá v odpise k zápisnici.

V tejto veci bol minulú sobotu u mňa asi dve hodiny gen. konzul maďarský. Povedal, že tým, že to robíme len proti maďarskej reakcii, že to má charakter nacionálny. Ja som ho presvedčoval, že toto je len jedna z našich akcií. Našou líniou je uspokojiť náboristov, drobných maďarských ľudí a povedal som mu aj to, že sa pripravuje širšia akcia. Odišiel s vyhlásením, že si myslí, že nám to zapríčiní politické škody.

Široký:

Myslím, že sme sa dostali do krajne nepríjemnej politickej situácie. Myslím, že v podstate sa nám nedarí na južnom Slovensku prevádzať triednu politiku. Že sa nám to v podstate nedarí, o tom svedčí zápisnica, ktorú s. Bašťovanský prečítal. Nedarí sa nielen preto, že jestvuje maďarská národná solidarita, ale že sa na slovenskej strane je úžasne veľká nálada riešiť veci z triedneho hľadiska. O čo nám šlo 7. IX. t. r.? Šlo o to, vysídliť z týchto okresov kulacký živý, príslušníkov bohatých vrstiev a inteligentov, ktorí sa previnili a boli odsúdení našimi ľudovými súdmi a ktorých majetok bol konfiškovaný. Ja presne neviem, aký počet rodín je to, fakt je však, že vzdor tomu, že dom je konfiškovaný, pôda je konfiškovaná, v tých domoch si žijú, huckajú a vyvolávajú trenice a zášť. Podľa môjho názoru naše rozhodnutie bolo správne a z hľadiska politiky strany aj potrebné. Nikto na predsedníctve ani nikde okolo predsedníctva nemal odsun Maďarov na mysli z dôvodov nacionálnych, ale výlučne z dôvodov triednych. Ale u nás je to, že je pekné na papieroch a v praxi sa to vymkne z našich rúk a je z toho akcia nacionálna. To svedčí o tom, že vonku, i keď sa akcie zúčastnili maďarskí súdruhovia, má akcia nacionálny charakter. Svedčí o tom okolnosť, že do plánu boli zahrnuté osoby, ktoré svojho času boli určené na výmenu obyvateľstva. 2.) Nová kategória osôb maď. národnosti, ktorým má byť politická spoľahlivosť odňatá. O tom svedčí tá okolnosť – a ja to môžem zápisnične dokázať – že z listiny, ktorú predložila ústredná komisia, boli škrtnuté osoby slovenskej národnosti a reslovakizanti. 3.) Bez nášho súhlasu vydali úrady dekréty a výmery, v dôsledku čoho bola vyvolaná strašná kritika, že ide o odsun maď. obyvateľstva. Sú konkrétne správy odpredávania hnuteľností, pôda sa neobrába, lebo sa očakáva všeobecný odsun. 4.) Na týchto výmeroch je i taký argument: „...lebo sa postavil proti reslovakizácii“. – Ale, hej, je to pravda! Tieto výmery už sú na druhej strane. Dostali sme sa do situácie, ktorá je pre nás veľmi nepríjemná. Myslím, že smernice predsedníctva boli jasné, o čom svedčí okolnosť, že pôvodný plán počítal s odsunom 4.000 rodín, potom bol znížený na 3.000 a potom na 868 a posledne sa počíta len 640 rodín. Čo to znamená v dnešnej dobe v takom malom štáte na takom malom území. 5.) Svedčí o tom tá okolnosť, keď si pozrieme štatistiku na odsun určených osôb. Čo je to za triedna akcia, keď je tam 43 robotníckych rodín, keď sú tam roľníci do 2 ha, toto nutne musí mať vplyv na vyvolanie neistoty. O tejto veci som už raz hovoril na jednej porade.

84 Pozri dok. č. 65.

Čo teraz robiť? Aká strašná kampaň sa vedie proti nám v zahraničí len preto, že v Prahe začali túto akciu na strašne malom úseku prevádzať. A prevádzať to masove, kde ide o 650 rodín, to musí mať vnútropolitické dôsledky vo všetkých obciach, vo všetkých okresoch za takých podmienok, keď sú na zozname robotníci a maloroľníci! Teraz dokazujte, že nejdeme proti malým ľuďom! My musíme nájsť východisko. Treba to dobre uvážiť a aj so s. Gottwaldom o tom hovoriť.

- 1.) Myslím, že túto akciu, tak ako je organizovaná, zastaviť.
- 2.) Okamžite odobrať všetky výmery, ktoré boli administratívnymi úradmi vydané.
- 3.) V intenciách uznesení predsedníctva zo dňa 7. IX. robiť túto akciu v rámci čistenia ostatných miest.

My nesmieme vyvolať neistotu na vidieku. Rodiny, ktoré nemajú tu čo robiť, ktorým majetok bol právoplatne odňatý, ktoré boli odsúdené našimi súdmi, majú majetky skonfiškované, to smelo previesť. O tom nebudeme s nikým debatovať. Bude treba preskúmať a pozrieť sa na zoznam, koho nechať a koho vyškrtnúť.

4.) Urobiť opatrenia, aby sa nám podobné veci nemohli opakovať. 26 rodín odíde na prácu a už sú na druhý deň naspäť. Ako je to možné? To sú predsa triedne nepriateľské živly. Musíme to teda urobiť v rámci Slovenska. To je nešťastie, že to nedržíme pevne v našich rukách. Druhá príčina, prečo sme to robili pred voľbami do Bezpečnostnej rady? Teraz je tam Juhoslávia.

Ja by som doporučoval takýto postup:

- 1.) Akciu zastaviť tak, ako bola plánovaná.
- 2.) Znovu preskúmať zoznamy a to z hľadiska triedneho, aby sme sa zbavili tých kulackých bohatých živlov, ktoré sú tam a nemajú tam čo robiť.

Okáli:

4.000 ľudí nemá štátne občianstvo a z toho 1.480 sa skutočne veľmi ťažko previnilo. Zbytok je na zozname OU a bol určený na výmenu. Potom je 3.714, ktorí boli odsunutí. Tých 44 robotníkov je tých, ktorí sú odsúdení na viac ako 1 rok.

Treba povedať jasné kritéria.

Široký:

Z hľadiska náboristov, keď uvoľníme tie domy, kde bývajú neoprávnene títo odsúdení, to úplne stačí.

Faltán:

Ja myslím, že takto to bolo myslené.

Široký:

Navrhujem rozpustiť maďarskú komisiu. Nech je tu Fábry ako referent predsedníctva pre maďarské otázky. Vzhľadom na to, že predsedníctvo nemá žiadne pracovné komisie, treba aj túto zrušiť. Tá komisia nám i tak absolútne nepomáhala.

Viktory:

Z južného Slovenska nedostávame ani jedno trestné oznámenie.

Holdoš:

Zrušenie maďarskej komisie je veľmi správne, lebo myslím, že i od nich to maďarskí súdruhovia všetko vedia. Prv vie Farkas, ako vieme my.

Husák:

Ja mám jednu poznámku. My zase ideme robiť zoznamy. Tie všetky zoznamy, to boli vyslovene hausnumerá. Niet tu solídneho podkladu pre ten zoznam, lebo keď vzali zoznam, ktorí nemali dostať štátne občianstvo, bolo tam vyše poloviny malých ľudí – robotníkov.

Keď treba v obci posadiť náboristu, treba tam na mieste nájsť bohatého človeka a tam ho usadiť a potom by to chápal. Z 9 okresov je 240 nevyriešených prípadov, ale všetky okresy správu nepodali. Ešte bývajú tam aj v maštaliach. Taký stav ešte stále je. My v zozname, urobenom v Bratislave, nevyriešime záležitosti vonku v obciach. Treba to robiť priamo v dedine.

Zrušenie maďarskej komisie je správne. Od začiatku pre nich je maďarský konzulát bližší ako ústredie strany.⁸⁵

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 792, a. j. 28, Protokol zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS, ktoré sa konalo dňa 21. októbra 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: Okáli elvtárs beszámol a dél-szlovákiai kitelepítési akcióról. A szeptember 7-i határozat alapján létrejött bizottságok 17 dél-szlovákiai járásban dolgoztak. A 760 vitás eset közül 512-őt megoldottak. Kitelepítésre 644 család volt kijelölve, az akciót azonban Prágából leállították azzal, hogy a kiválasztás nem osztályalapon történt. Baššovanský elvtárs felolvassa a Magyar Bizottság október 14-i jegyzőkönyvét. Felkereste őt a magyar főkonzul is, s felrótta neki az akció magyarelles, nacionalista jellegét. Široký elvtárs szerint nagyon kellemetlen helyzetbe kerültünk. A döntésünk helyes volt, a kitelepítést osztályalapon készítettük elő, de kicsúszott a kezünkéből, és nacionalista akció lett belőle. Az akciót le kell állítani, a végzéseket visszavonni, s az akciót a városok megtisztítása keretében végrehajtani. A Magyar bizottságot fel kell oszlatni, Fábrý elvtárs az Elnökség magyar ügyekben illetékes referense legyen. Holdoš elvtárs szerint a Magyar Bizottság feloszlata helyes, mert ők értesítették a magyar elvtársakat. Husák elvtárs is helyesli a bizottság feloszlátását, mivel közelebb áll hozzájuk a magyar konzulátus, mint a pártközpont.

67

Pozsony, 1949. október 21. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a dél-szlovákiai kitelepítési akció leállításáról és a Magyar Bizottság feloszlatajáról.

Bratislava 21. október 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o zastavení odsunovej akcie na južnom Slovensku a o rozpustení Maďarskej komisie.

Odsunová akcia na južnom Slovensku

1.) Ukladá sa s. Falťanovi a s. Čechovi, aby urýchlene zariadili dokončenie stavieb domkov v akcii „JUH“.

2.) Odsunovú akciu v tom rozsahu, ako bola pripravená, zrušiť. S. Okáli zariadi, aby všetky vydané výmery boli stiahnuté.

⁸⁵ Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o odsunovej akcii na južnom Slovensku pozri dok. č. 67.

3.) Akciu prevádzvať v intenciách uznesení predsedníctva zo dňa 7. IX. t. r., avšak v rámci všeobecnej akcie. Zoznamy znovu preskúmať a v rámci širšej všeobecnej akcie odsunúť dedinských boháčov, ktorí boli odsúdení ľudovými súdmi a ich majetky boli skonfiškované.

4.) Urobiť opatrenia, aby sa v budúcnosti takéto prípady neopakovali. Zariadi s. Okáli.

5.) Predsedníctvo schvaľuje v zásade návrh na povolenie stavieb nových domkov pre neuspokojených náboristov s tým, že stavby sa musia previesť vlastnými pracovnými silami. Hospodársky sekretariát preskúma možnosť realizácie tohoto návrhu.

6.) Komisie v okresoch, ktoré boli utvorené pre prevádzkanie akcie „JUH“, budú i naďalej pracovať. V ústrednom merítku je za komisiu zodpovedný s. Okáli.

7.) Tzv. „maďarská komisia“ pri sekretariáte ÚV KSS sa zrušuje. S. Fábry zostane referentom sekretariátu ÚV pre prácu medzi maďarským obyvateľstvom.

SNA, ÚV KSS - Predsedníctvo, kart. 792, a. j. 28, Zápis zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS, ktoré sa konalo dňa 21. októbra 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: A Dél-akció keretében épülő házakat sürgősen be kell fejezni. A kitelepítési akciót, abban a formában, ahogy elő volt készítve, le kell állítani, a kiadott végzéseket vissza kell vonni. Az akciót az Elnökség szeptember 7-i irányelvei alapján, de az általános akció keretében kell lebonyolítani. A névjegyzékeket újból át kell vizsgálni, s a népbíróságok által elítélt kulákokat kell kitelepíteni. Intézkedni kell, hogy a jövőben hasonló esetek ne ismétlődhessenek meg. A kielégítetlen toborzottak számára engedélyezni kell új házak építését. A Dél-akció keretében létrehozott járási bizottságok továbbra is dolgozni fognak. A Magyar Bizottság megszűnik. Fábry elvtárs a KB Titkárságának magyar ügyekben illetékes referense lesz.

68

Prága, 1949. október 24. A CSKP KB Elnökségének határozata a dél-szlovákiai kitelepítési akció leállításáról és a magyar pártvezetés tájékoztatásáról.

Praha 24. október 1949. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSČ o zastavení odsunu z jižního Slovenska a o informování maďarských súdruhov.

Odsun občanů z jižního pohraničí

1) Zastavit akci odsunu občanů z jižního pohraničí.

2) Zavést disciplinární řízení po stranické linii proti soudruhu Okálimu jako zodpovědnému za tuto akci.

3) Uložit sekretariátu KSS vypracovat seznam těch maďarských kulaků, kteří byli odsouzeni podle platných zákonů, jejichž majetek byl konfiškován a jejichž rodinní příslušníci vedou štvavou činnost proti maďarské chudině a bývalým náboristům.

4) Schválit, aby připravované stavby bytových jednotek pro bývalé náboristy byly provedeny z místních zdrojů.

5) Informovat maďarské soudruhy o učiněných rozhodnutích.⁸⁶

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 13, a. j. 192, Zápis č. 39 ze schůze předsednictva ÚV KSČ, konané dne 24. října 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: A lakosság kitelepítését a déli határvidékről le kell állítani. Az akcióért felelős Okáli elvtárs ellen pártvonalon fegyelmi eljárást kell indítani. Az SZLKP KB Titkársága állítsa össze azon magyar kulákok névjegyzékét, akiket elítéltek, birtokukat elkobozták, s családtagjaik a magyar szegényrétegek és az egykori toborzottak ellen uszítanak. Az egykori toborzottak számára épülő lakóházak építése helyi forrásokból valósuljon meg. A magyar elvtársakat tájékoztatni kell a foganatosított intézkedésekről.

69

Prága, 1949. október 26. A CSKP KB Titkárságának a Magyar Dolgozók Pártja vezetéséhez intézett válaszevele, amelyben értesíti a magyar pártvezetést a Dél-akció leállításáról.

Praha 26. október 1949. Odpověď Sekretariátu ÚV KSČ na list Strany maďarských pracujících, v ktorej sú maďarskí komunisti informovaní o zastavení Akcie Juh.

Farkas elvtársnak,
 Kommunista Párt Központi Bizottsága

Az október 13-án kelt levelére⁸⁷ közöljük, hogy a Dél-Szlovákiából kitelepítendő magyarokkal kapcsolatos akciókat félbeszakítottuk. Csak azok ellen folytattunk eljárást, akiknél az akció előkészítése során nacionalista tendenciák nyilvánultak meg. A legrövidebb időn belül közöljük Önnek a magyar nemzetiségű háborús bűnösök pontos listáját. A névsorban azok a személyek is fognak szerepelni, akik már fel voltak véve a névsorba. Megfelelő időben Önnek átadjuk azokat, akiket az Önnek való megbeszélés során át akarunk telepíteni.

Slánský

1949. október 26.

MOL, MDP, 276. f., 65. cs., 202. ő. e., géppel írt másolat

⁸⁶ Pozri dok. č. 69.

⁸⁷ Lásd a 64. sz. dokumentumot.

Zhrnutie: Ako odpoveď na Váš list z 13. októbra oznamujeme Vám, že akciu odsunu Maďarov z južného Slovenska sme zastavili. V najkratšom čase Vám však odovzdáme zoznam tých maďarských vojnových previnilcov, ktorých chceme ešte presídliť.

70

Pozsony, 1949. november 11. Major István felszólalása az SZLKP KB ülésén, amelyben elítéli a burzsoá nacionalista csökevényeket, az alsóbb szervek magyarellenes túlkapásait, valamint a Dél-akció egyoldalú magyarellenes életét.

Bratislava 11. november 1949. Diskusný príspevok Štefana Majora na zasadaní ÚV KSS, v ktorom odsudzuje pozostatky buržoázneho nacionalizmu, protimaďarské prechmaty nižších úradov ako aj jednostranné protimaďarské zameranie Akcie Juh.

Súdružky a súdruhovia!

Chcem sa zaoberať s problémom, ktorý je už vlastne riešený a podriadený nášmu hlavnému cieľu, budovaniu socializmu. Chcem sa zaoberať s otázkou maďarských spoluobčanov, žijúcich na južnom pohraničí. Považujem to za potrebné preto, lebo táto otázka je viazaná všetkými tými problémami, ktoré sa v rámci 5 RP vynárajú a tvoria dôležitý úsek nášho budovateľského programu.

Treba konštatovať, že naša vláda, náš ľudovodemokratický režim riešili tento problém uspokojive, v duchu leninsko-stalinských národnostných princípov.

Občania maďarskej národnosti sú rovnoprávnymi občanmi tejto republiky. Majú svoj kultúrny spolok. Otvárajú sa národné školy s vyučovacou rečou maďarskou. Majú svoj denník Új Szó. I mládeži a ženám maďarskej národnosti je umožnený i kultúrny rozvoj vo svojej materčine. Slovom od základu sa zmenilo položenie tej časti obyvateľstva, ktorá 4 roky žila v neistote a pretrpela veľa horkých chvíľ. Dnes sa už postupne likvidujú pozostatky tých šovinistických vášní, ktoré znemožňovali spoluprácu slovenského a maďarského ľudu v miešaných okresoch. Na mnohých miestach je už na tomto poli súlad, dobrá snaha dosiahnuť bratskú spoluprácu a odstraňovať nacionálne predsudky.

Ale je ešte veľa miest, kde proti pozostatkom buržoázneho nacionalizmu nevedie sa húževnatá a systematická kampaň, kde napriek jasnému a správny smerniciam vrchnostenských úradov robia sa so strany nižších orgánov nemožné prekážky pri uplatňovaní práv, ktoré sú občanom maďarskej národnosti zákonom zaručené. Také jednoduché, prirodzené, elementárne práva, ako napríklad zakladanie kultúrneho spolku pre maďarských spoluobčanov, alebo utvorenie národnej školy s vyučovacím jazykom maďarským v obciach s miešaným obyvateľstvom dopúšťajú sa niektorí verejní činitelia neprípustných prechmatov. Nie je zriedkavým zjavom, že u súdruhov organizujúcich Csemadok, maďarský kultúrny spolok, objavujú sa miestami orgány národnej bezpečnosti, začnú ich vyšetrovať, napíšu zápisnicu, ako keby boli títo občania spáchali dajaký trestuhodný čin. Na druhej strane reakcia zveľičuje a nafukuje podobné prípady a zneužíva ich pre svoje nekalé zámery. Úlohou našou a každého čestného občana našej ľudovodemokratickej republiky je, primeraným spôsobom potierať tieto rušivé javy, či

už z jednej, či druhej strany, aby boli odstránené priehrady nacionálnej úzkoprstosti a šovinistickej neznášanlivosti. Treba vytvoriť ovzdušie bratského spolunažívania pracujúcich oboch zložiek obyvateľstva, ktoré s jednakou láskou, obetavosťou a oddanosťou lipnú na svojej vlasti.

Súdruhovia Široký, Bašťovanský, Novomeský, Husák a iní vedúci činitelia na Slovensku neraz sa zasadzovali za jediné správne riešenie podobných otázok na základe leninsko-stalinských zásad. Správne pochopili, že tak my, ako i ľudovodemokratické Maďarsko a všetky sily mierového tábora, na čele s najväčšou záštitou svetového mieru Sovietskym zväzom, majú eminentný záujem na tom, aby v tomto kúte strednej Európy neboli nevyriešené národnostné problémy, ktoré by sa za určitých okolností mohli stať žriedlom zločinných pokusov triedneho nepriateľa a mohli by neustále kaliť dobrý pomer občanov rôznych národností, majúcich teraz pred sebou jednu túžbu a jeden cieľ: nerušene budovať socializmus vo svojej krajine.

Treba však sebakriticky priznať, že všetko to, čo vedúci súdruhovia bezvadne pocho-pili a vyvodili z toho i správne praktické závery, nebolo všade dostatočne chápané našimi súdruhmi v okresoch, mestách i na dedinách. Márne sú i tie najkrajšie princípy, keď narážajú na húževnatý odpor práve u tých, ktorí tieto zásady majú v praktickom živote presadzovať. Pospolitý slovenský a maďarský ľud, robotníci a roľníci, správajúci sa so svojim zdravým triednym inštinktom, sa ľahko odstraňujú všetky umelé hrádze, ktoré nacionalisticky naladené, šovinizmom presiaknuté neproletárske živly postavili medzi nich. Výchova? Školenie? Áno, to je jediná možnosť, aby [boli] vykorenené všetky pozostatky buržoázneho nacionalizmu, šovinizmu, rasizmu aj z mnohých našich súdruhov, ktorí sa často oháňajú s partajnou legitimitáciou, okrem ktorej však s komunizmom, tobôž nie s proletárskym internacionalizmom, nič spoločného nemajú. No, okrem húževnatej a trepezlivej prevýchovy treba trochu ráznejšie zakročiť proti jednotlivcom, ktorí so svojim netaktickým postupom a zlomyseľným správaním sa, porušujú smernice svojich nadriadených orgánov a vyvolávajú takto všeobecné pohoršenie medzi obyvateľstvom.

Takýto postup ničím neprispieva ku konsolidácii pomerov na južnom pohraničí, naopak, naštrbuje autoritu nášho ľudového režimu, vplýva neblaho na pracovnú morálku, otriasa dôverou nás voči komunistickej strane, zapríčiňuje nedozreté morálne a materiálne škody, všetkými tak milovanej spoločnej vlasti. Alebo vezmime si napríklad poslednú akciu „JUH“. Zatláčovať kulacký živel na dedinách, je to chváľitebné úsilie. Ale chcieť zatláčovať, alebo presídľovať iba maďarského kulaka a neraz žiaľ i stredného alebo malého roľníka, hoci vojnovými zločincami neboli a pritom nedotknúť sa slovenského kulaka, ktorý vraj mal byť neskoršie zatláčovaný – odpusťte súdruhovia – tento postup nemohol nevyvolať všeobecné zdesenie medzi pracujúcimi maďarskej národnosti, ktorí poplašení aj šuškanou propagandou sa domnievali, že nastáva zase obdobie nových transportov maďarského obyvateľstva na české pohraničie. Našťastie akcia „JUH“ bola zastavená a chyba napravená. Od politickej zrelosti a vyspelosti našich straníckych funkcionárov závisí, ako rýchlo sa nám podarí následky tejto nepodarenej akcie čím skôr zlikvidovať.

Poučenie je jasné: Nemožno sa prehrešiť proti triednym princípom bez toho, že by podobné akcie nedostali náter buržoázneho nacionalizmu a nevyvolali potom určitý druh národnostnej solidarity – v skutočnosti práve taký buržoázny nacionalizmus – zo strany druhej. Bolo by účelné, keby osvetoví inšpektori boli znova dôrazne upozornení na dôle-

žitost' a nevyhnutnosť tesnej a bratskej spolupráce, ako kultúrnej, tak i spoločenskej, medzi slovenskými a maďarskými pracujúcimi vrstvami.

Kvôli historickej pravde treba podotknúť, že v mnohých okresoch s miešaným obyvateľstvom, začína si veľmi nádejne raziť cestu duch proletárskeho internacionalizmu a že pri všetkých kultúrnych podujatiach, oslavách a manifestáciách vystupujú striedavo maďarskí a slovenskí ochotníci, kultúrni a verejní činitelia.

Samozrejme, v súvisi s touto otázkou sa nám vynorí problém zvýšenia ideologickej úrovne členov našej strany. A preto len vítať možno uznesenie predsedníctva strany o „Roku stranického školenia“. To je skutočne niečo veľkolepého vo svojej šírke impozantného, čo u nás ešte nebolo. To však, súdruhovia, nestačí. Naša stranicka „Pravda“ a „Új Szó“ majú sa deň čo deň zaoberať s problémami bratskej spolupráce slovenských a maďarských pracujúcich v každodennom praktickom živote. Nestačia teoretické články o proletárskom internacionalizme, o potieraní buržoázneho nacionalizmu, citáty z nesmrteľných diel Lenina a Stalina o národnostnej otázke. Myslím, nebola by naštrbená suverenita ani slovenského národa, ani maďarského ľudu, keby napr. „Pravda“ uverejnila správu o dajakom podarenom spoločnom kultúrnom večierku a vyzdvihla by tú príkladnú spoluprácu, ktorá je nevyhnutným predpokladom bratského spolunažívania slovenského a maďarského ľudu.

Keď „Pravda“ povie to isté, čo napíše „Új Szó“, nie je to to samé. Nebáť sa ani kritických slov, ani verejného pranierovania ľudí, ktorí vedome a zákerne podrývajú konsolidáciu na južnom pohorí a sú prekážkou vzájomného dorozumenia. Bičovať predovšetkým svoj vlastný šovinizmus, vlastný buržoázny nacionalizmus, tomu nás učia Lenin a Stalin. A táto zásada nesmie byť obchádzaná ani z jednej, ani z druhej strany.

Súdružky a súdruhovia!

Hoci nejde tu o svetoborné prípady, hoci sú to často drobné výkyvy drobných, no šovinizmom a nacionalizmom naočkovaných ľudí, predsa sa musíme s nimi zaoberať. Lebo sú značnou prekážkou nášho budovateľského úsilia. Zapríčiňujú hmotnú a morálnu škodu, deprimujú ľudí, vyvolávajú neistotu, zmätok, nechť k budovateľskej práci a veľmi často verejnú ostudu.

Odstraňovať prekážky z cesty Gottwaldovej päťročnice je najkonštruktívnejšia práca, čo si len možno predstaviť. Je povinnosť u každého uvedomelého komunistu, aby prispel so svojou hrivnou k tejto konštruktívnej práci.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1822, Zasadnutie Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska, konané dňa 10 – 11. novembra 1949, originál, strojopis

Összefoglalás: A déli határvidéken élő magyar polgártársaink kérdéséhez kívánok hozzászólni. A magyarok egyenlő polgárai a köztársaságnak: van kultúregyesületük, elemi iskoláik, napilapjuk. Sok helyütt azonban nem folyik rendszeres kampány a burzsoá nacionalizmus csökevényei ellen, így az alsóbb szervek akadályokat gördítenek a törvény által garantált jogok érvényesítése elé, pl. a kultúregyesület alapszervezeteinek vagy a magyar iskolák létrehozása során. Nem ritka eset, hogy a Csemadok helyi csoportját szervező elvtárs lakásán megjelennek a közbiztonsági szervek, és nyomozni kezdenek,

mintha bűncselekményt követett volna el. Határozottabban kellene fellépni a felsőbb hatóságok utasításait megszegők ellen, mivel az ilyen eljárás nem járul hozzá a déli határvidék konszolidálásához. Itt van pl. a Dél-akció. A kulák elemet visszaszorítani dicséretes dolog, de csak a magyar kulákot, valamint közép- és kisparasztot, noha nem voltak háborús bűnösök, s emellett békén hagyni a szlovák kulákot, az ilyen eljárás rémületet váltott ki a magyarok között, akik a suttygó propaganda hatására azt gondolták, hogy kezdetét veszi a magyarok újabb kitelepítése a cseh határvidékre.

71

Pozsony, 1949. november 11. Részlet Viliam Širokýnak az SZLKP KB ülésén elhangzott zárszavából, amelyben óvja a magyar lakosságot attól, hogy a burzsoá nacionalista túlkapásokra valamiféle „magyar nemzeti szolidaritással” reagáljon.

Bratislava 11. november 1949. Úryvok zo záverečného slova Viliama Širokého na zasadaní ÚV KSS, v ktorom varuje maďarské obyvateľstvo pred tým, aby na výstrelky buržoázneho nacionalizmu reagovalo organizovaním „maďarskej národnej solidarity“.

Vystúpenie s. Majora ma núti, aby som o niekoľko minút predĺžil svoju záverečnú reč. Otázka buržoázneho nacionalizmu je aj dnes – nerobme si žiadne ilúzie – vážnym problémom ďalšieho ideologického vývinu strany. Buržoázny nacionalizmus, pozostatky, zvyšky buržoázneho nacionalizmu vo vlastných radoch zapríčiňujú dosť často nedorozumenia medzi rôznymi orgánmi v Prahe a Bratislave, medzi českými a slovenskými súdruhmi a predsudky buržoázneho nacionalizmu vplývajú aj dnes ešte na vzájomný pomer slovenského a maďarského obyvateľstva. V podstate boj proti buržoáznemu nacionalizmu bude našim úkolom ešte na ceste k socializmu aj v budúcnosti. Proti buržoáznemu nacionalizmu aj v pomere slovenského a maďarského pracujúceho ľudu treba denne a energicky bojovať. S. Major má pravdu, že rozhodnutie strany a vlády zrovnoprávniť občanov maďarskej národnosti udeľením československého štátneho občianstva je často orgánmi štátnej a ľudovej správy hamované. Je správne konštatovať, že najmä v oblasti štátnej a verejnej správy určité ľudia zámerne prijaté zákony a politické smernice neprevádzajú, a zámerne zanášajú heslá buržoázneho nacionalizmu, aby tak rozdvajili osadenstvo jedného závodu, kde pracujú slovenskí a maďarskí robotníci, aby rozdelili tú dedinu, nie triedne, ale nacionálne, aby štvli slovenské obyvateľstvo proti maďarskému a maďarské obyvateľstvo proti slovenskému. To je pravda. To je tu. A treba mať odvahu proti všetkým týmto prejavom buržoázneho nacionalizmu bojovať, lebo – súdruhovia, súdružky – niet väčšieho nepriateľa strany, ako polovičatosť a nemôže byť rozpor medzi teóriou a praxou. Nemôže byť rozpor. Je pravda, že často funkcionári strany rozpačite hovoria o maďarskej otázke v Československej republike, hanbia sa za to, čo vláda a strana urobili. Že je to nemarxistické a nestalinské, o tom dlho hovoriť nemusíme, a preto by som chcel hneď v tejto súvislosti poukázať na to, že bude veľmi a veľmi účelné, keď krajské výbory a okresné výbory strany zaujmú znovu stanovisko k súčasnej situácii na južnom Slovensku. Ale na druhej strane, nazdávam sa, že máme energicky, veľmi energicky povedať maďarským súdruhom toto:

Proti výstrelkom buržoázneho nacionalizmu zo strany jedného vládneho komisára, ku ktorému sami nemáme dôveru, nesmieme a to za žiadnych okolností reagovať organizovaním maďarskej národnej solidarity. (Potlesk.) Keď [je] nemarxistické a neleninské nebojovať proti buržoáznemu nacionalizmu v slovenských radoch zo strany našich súdruhov, podobne odporuje duchu marxizmu-leninizmu, keď maďarskí súdruhovia sa nazdávajú, že organizovaním miestneho obyvateľstva proti slovenskému buržoáznemu nacionalizmu najlepšie môžu presadiť zrovnoprávnenie a kludné spolunažívanie so slovenským obyvateľstvom. Taký stav ešte tu je.

Prečo? proste politika je politika a filozofia je filozofia. Ja môžem ísť a filozofovať v kaviarni Palace a to nemusí mať účinok a vplyv na okresy a kraje a na určitú časť obyvateľstva. Keď robíme politiku, tak treba politiku konzekventne prevádzať. V čom je problematika? Ja súhlasím s tým, že problém maďarského obyvateľstva spočíva

- 1) v tom, aby štátna a verejná správa ich nešikanovala preto, že sú Maďari;
- 2) aby nerobila hlúpe a byrokratické ťažkosti pri vydávaní štátneho občianstva;
- 3) súhlasím, že kultúrne a školské problémy maďarského obyvateľstva majú byť riešené intenzívne v duchu politiky našej strany.

Súhlasím. Ale s tým sme ešte zďaleka nevyčerpali i túto otázku. Podívajcie sa do južných okresov Slovenska: do Šamorína, Dun. Stredy, Štúrova atď. atď. Čestné slovo, máte dojem, že tie okresy nepatria do ČSR. Úžasná hospodárska zaostalosť, domy zanedbané, dediny znečistené, neupravené, poľnohospodárstvo na nízkej úrovni, malý záujem o centrálny problém zvýšenia životnej úrovne. Čo to znamená? To znamená toľko, že strane a hlavne maďarským súdruhom sa doteraz nepodarilo vystupňovať iniciatívu miestneho občianstva, iniciatívu, ktorá na prvom mieste by svedčila o láskyplnom pomere maďarského obyvateľstva k československej ľudovodemokratickej vlasti, k 5 RP, k budovateľskému úsiliu našej strany. Teda v tom je problém. (Potlesk.)

Urýchlene riešiť všetky kultúrne a školské problémy maďarského obyvateľstva, ale súčasne vyvinúť úsilie, aby sme zapojili južné okresy do veľkého budovateľského úsillia československého ľudu, aby sme vyvolali aj v poslednej dedinke nadšenie pre vec ľudovej demokracie, pre vec socializmu, aby sme vyvolali iniciatívu odstrániť tie denné chyby a trampoty z vlastnej iniciatívy. V každej dedinke miestne obyvateľstvo môže prijať svoj záväzok, ako upraviť tú dedinku, v každej dedinke môžeme prijať konkrétny plán, ako vysadiť stromky, ako upraviť cestu, môžeme prijať záväzok, ako opraviť školskú budovu, ako vybudovať rybník, ako riešiť vodohospodárske problémy, problémy poľnohospodárstva atď. To tiež patrí k národným právam, k rovnoprávnosti, najmä k rovnoprávnosti budovať lepší a šťastnejší život. Taká musí byť generálna línia našej strany v južných okresoch Slovenska. (Potlesk.)

Teda: 1) ani jeden slovenský komunista sa nemá hanbiť za líniu svojej strany, za vládne rozhodnutie zrovnoprávniť občanov maďarskej národnosti.

2) Uvedomme si, že boj proti zvyškom buržoázneho nacionalizmu patrí k naliehavým úlohám našej strany.

3) Ovplyvniť štátnu a verejnú správu, aby školské a kultúrne problémy maďarského obyvateľstva boli riešené rýchlejšie, bez byrokratického šikanovania obyvateľstva.

4) Uložiť všetkým okresom južného Slovenska, že dnes je centrálna politická otázka, aby dokázali rozvinúť iniciatívu obyvateľstva maďarskej národnosti v oblasti budovateľského úsillia celoslovenského, ale aj miestneho, aby maďarské obyvateľstvo našlo vrelý a kladný pomer k boju za lepší a šťastnejší zajtrajšok.

Összefoglalás: Major elvtárs felszólalása rákényszerít, hogy zárszavamat néhány perccel meghosszabbítsam. Igaza van Major elvtársnak, a különböző szervek gyakran gátolják a magyar lakosság egyenjogúsításáról hozott párhatározatok, törvények vagy irányelvek végrehajtását. A burzsoá nacionalizmus eme megnyilvánulásai ellen harcolni kell. A másik oldalon azonban meg kell mondanunk a magyar elvtársaknak, hogy egy kormánybiztos burzsoá nacionalista megnyilvánulásaira nem szabad magyar nemzeti szolidaritással válaszolniuk. Az állami szervek ne zaklassák a magyarokat azért, mert magyarok, ne támasszanak akadályokat az állampolgárság megadásánál, s a párt politikája szellemében oldják meg a kulturális és iskolaügyi problémákat. A másik oldalon viszont Szlovákia déli járásai úgy néznek ki, mintha nem is tartoznának Csehszlovákiához. Gazdasági elmaradottság, elhanyagolt házak, rendezetlen falvak. Ennek az az oka, hogy a magyar lakosság nem viszonyul szeretettel a csehszlovák népi demokratikus hazához.

72

Pozsony, 1950. január 6. Lőrincz Gyula és Fábry István elaborátuma a magyar nép közötti munka némely problémáiról, amelyben felsorolják a magyar kisebbség helyzetének rendezésében mutatkozó hiányosságokat, s javaslatot terjesztenek elő azok megoldására. **Bratislava 6. január 1950.** Elaborát Júliusa Lőrincza a Štefana Fábryho o niektorých problémoch práce medzi maďarským ľudom, v ktorom vymenúvajú nedostatky v riešení postavenia maďarskej menšiny a predkladajú návrhy na ich odstránenie.

Niektoré problémy práce medzi maďarským ľudom

Vážení súdruhovia!

Záverečné slová s. Širokého na zasadnutí ÚV KSS a slová s. Bašťovanského na bratislavskom aktíve funkcionárov strany nám určili smer našej práce na južnom Slovensku.

Je nesporné, že južné Slovensko ani politicky, ani hospodársky, ani na poli kultúrnem nie je tak konsolidované, ako ostatné kraje.

1. Otázka hospodárskeho povznesenia južného Slovenska

Nemôže byť pevnejšieho základu zrovnoprávnenia maďarského obyvateľstva, ako hospodárske povznesenie tejto oblasti, t. j. poskytnutie pracovných príležitostí maďarskému obyvateľstvu pri zvýšenej úrovni výrobných síl v samej oblasti.

Keďže južné Slovensko má prevažne charakter poľnohospodársky, ide tu najmä o rozvinutie poľnohospodárskeho priemyslu a to:

Menšie závody na výrobu a opravu poľnohospodárskych strojov, aby strojný park tohoto územia mohol byť opravovaný a doplňovaný z miestnych závodov.

Ďalej závody pre spracovanie poloproduktov, ako ľan, konope, cirok atď.

Závody pre spracovanie poľnohospodárskych a živočíšnych produktov, ako konzervárne, chladiarne a mraziarne zeleniny, ovocia, mlieka, vajec, mäsa, hydiny atď.

Skúsenosti posledného roka ukazujú, že zberne pre výkup týchto produktov nemôžu v sezóne zdolať svoje úlohy v tejto hlavnej produkčnej oblasti, takže sa potraviny mnohokrát dostanú na trh v nepoživatelnom stave.

V záujme vytvorenia dostatočných pracovných príležitostí treba uvažovať o preskupení plánov päťročnice v istých sektoroch, aby prebytok pracovných síl mohol byť zamestnaný na južnom Slovensku. Pritom sa prebytok pracovných síl v dôsledku postupného mechanizovania poľnohospodárstva bude stále zvyšovať.

I pri prevedení podobného programu ostane ešte vždy čiastka obyvateľstva, ktorá bude nútená v dôsledku mechanizácie poľnohospodárstva hľadať prácu vo väčšej vzdialenosti od bydliska. Dnešný stav ukazuje, že dopravné spoje, najmä železničné, cestné ale aj autobusové vonkoncom nevystačia na prepravu tak produktov ako aj pracujúcich a miestami cestovanie za prácou je pre robotníkov životu nebezpečné. Tu treba okamžite zasiahnuť, lebo hrozí, najmä pre stavebníctvo, nebezpečenie, že značný počet stavebných robotníkov, ktorí sa regrutujú z južného Slovenska, radšej vystane z práce, než by vzal na seba riziko cestovania v zime v dobytčákoch, na schodoch, ba aj na nárazníkoch.

Dopravné pomery na južnom Slovensku sa málo zmenili od čias Rakúska-Uhorska. (Např. okres Modrý Kameň dodnes nemá žiadnu železničnú trať.) Ak južné Slovensko bolo za prvej republiky z hľadiska strategického pri výstavbe železničných spojov, ciest a priemyslu zanedbávané, bolo to odôvodnené jestvujúcim revizionizmom, no dnes tieto ohľady odpadávajú.

Treba tu poznamenať, že našou úlohou má byť, spolu s našimi okresnými organizáciami prevádzať nábor pracovných síl na južnom Slovensku hlavne pre naše bane a pre priemysel.

Je tiež potrebné zvýšiť tempo elektrifikácie južného Slovenska, veď je všeobecne známe, že je i po tejto stránke zaostalé.

V záujme zvýšenia úrovne agrotechniky je nutné zriadenie šľachtiteľských staníc, agrobiologických výskumných inštitúcií a pod.

Katastrofálna neúroda v r. 1947 nutne nastoľuje otázku plánu pretvorenia prírody na južnom Slovensku podľa sovietskeho vzoru. Ide o vysádzanie ochranných lesných pásov, ktoré by mali dvojakú úlohu: ako vetrolamy a ako zásobárne vlahy. Ďalej vybudovanie vodných nádrží, rybníkov, kanalizácie a umelého zavlažovania.

Tieto zásahy sú spôsobilé k tomu, aby tvorili hmotný základ pretvorenia hospodárskej, politickej, sociálnej a kultúrnej štruktúry južného Slovenska v smere pokojného a bratského spolunažívania slovenského a maďarského obyvateľstva.

Myšlienka takéhoto programu má byť zanesená do más obyvateľstva južného Slovenska tak, aby iniciatíva uskutočnenia vyšla zdola a to tak od Slovákov ako aj od Maďarov. Praktické prevedenie programu svornou prácou oboch častí obyvateľstva bude najlepšou školou a prostriedkom pre pevné zakotvenie zásady proletárskeho internacionalizmu na južnom Slovensku.

V súvislosti s myšlienkou spoločnej budovateľskej práce treba tu nadhodiť rozvrstvenie pracovného zadelenia na štátnych majetkoch, kde pracuje asi 20-22.000 maďarských poľnohospodárskych robotníkov, čo nutne vyžaduje, aby títo boli tiež zapojení do organizovania, usmerňovania, vedenia a kontroly prác. Doterajší stav je taký, že po tejto stránke maďarskí pracujúci len vykonávajú prácu, ale nie sú zapojení do vedenia, nezúčastnia sa ani na politickej výchove, čo budí u nich dojem, že nie sú postavení na roveň slovenským pracujúcim.

Na tomto poli treba zjednať konkrétnu nápravu a tá istá zásada má byť uplatnená aj pri zakladaní JRD, aby sme neupadli do tej istej chyby v družstevnom sektore. Pritom si musíme uvedomiť, že pôda pre družstevnú myšlienku je veľmi zrelá medzi maďarským obyvateľstvom, ale zostane úhorom do tej doby, kým sa nezaistí primeraný podiel maďarského členstva vo vedení.

2. Otázka štátnych občianstiev

Po oslobodení boli všetci obyvatelia ČSR národnosti maďarskej, okrem antifašistov, na základe dekrétu 33 a dekrétom 108 pozbavení majetku a majetkových práv na poľnohospodárske majetky a nariadením SNR č. 4/1945 bol osobám maďarskej národnosti odňatý poľnohospodársky majetok a jeho príslušnosť, až na nepatrné výnimky tých, ktorým štátne občianstvo ostalo na základe § 2. zachované.

K riešeniu otázky štátneho občianstva u Maďarov došlo v dôsledku uznesenia ÚV KSS z 27.-28.septembra 1948 a prakticky sa to prevádzalo neskoršie zákonom č. 245/48, podľa ktorého sa mal každý Maďar, bývalý čl. štátny občan, ktorý sa o udelenie čl. štátneho občianstva uchádza, prihlásiť na príslušnom ONV a zložiť sľub vernosti ČSR. Po zložení sľubu stali tieto osoby československými štátnymi občanmi odo dňa zloženia sľubu. Tento zákon nemá teda účinok spätný, čo sa môže prejavíť najmä vo veciach majetkovoprávnych.

Spod výhod tohoto zákona boli vyňatí Maďari, ktorí boli na zozname osôb ťažko previnilých a na zozname osôb odsúdených. Na oboch zoznamoch spolu bolo 2.065 osôb, teda počet diskriminovaných Maďarov bol i s rodinnými príslušníkmi asi 4.500. Proti poňatiu do zoznamov podalo odvolanie 984 osôb. Kladne vybavených žiadostí bolo 393, zamietnutých 365 a v štádiu vybavovania 226 žiadostí. To znamená, že na zozname je nateraz ponechaných 1.672 osôb, čo s rodinnými príslušníkmi činí asi 3.600 osôb.

Treba poznamenať, že odvolania podali väčšinou príslušníci stredných vrstiev, kým počet odvolaní z vrstiev najchudobnejších je nepatrný. Týmto treba ponechať možnosť odvolania aj pre budúcnosť.

Nutné je vyriešiť aj otázku tej kategórie, ktorej počet síce nie je známy, ktorí z akýchkoľvek príčin zmeškali lehotu zloženia sľubu vernosti, a to jednoduchou administratívnou cestou.

Je ďalšia malá skupina tých, na ktorých na nevzťahuje zákon 245/48, lebo ani za prvej republiky nemali štátne občianstvo a to poväčšine z dôvodov politických a triednych. Od decembra 1948 Povereníctvo vnútra už rieši problém týchto ľudí, na základe dobrozdania strany.

Otázka štátneho občianstva všetkých osôb maďarskej národnosti by bola takto vyriešená, až na skupinu osôb, nachádzajúcich sa na spomenutých zoznamoch.

3. Otázka konfiškácií

Treba urobiť opatrenia, aby po udelení štátneho občianstva neboli občanom maďarskej národnosti doručované konfiškačné výmery na základe nariadenia č. 104 a 108.

Ďalej treba tiež konštatovať, že konfiškácia mnohokrát postihla malých ľudí a že im nemôže byť vrátený ich majetok skonfiškovaný na základe nariadení č. 104 a 108, ak je v držbe Slováka. V Bratislave je napr. 73 podobných prípadov a na celom Slovensku ide o 10.000 neskončených konfiškačných prípadov, ktoré väčšinou postihujú malých ľudí.

Je tiež mnoho prípadov takých, že pôvodní maďarskí majitelia, ktorým teraz majetky vrátili, sú exekvovaní za daňové nedoplatky a dlžoby, narobené národnými správcami a dôverníkmi, ktorí na ich majetku nesvedomite hospodárili. (Např. v Košiciach exekvovali majiteľa malého pohrebného ústavu a predali na dražbe aj jeho predmety dennej potreby na účet dlžoby, ktorú narobil národný správca v podniku.) Doporučuje sa v takých prípadoch, keď ide o malých ľudí, ihneď zastaviť proti nim vedené pokračovanie.

4. Otázka náboristov

Na južnom Slovensku dodnes nie je umiestnených 340 rodín. Samozrejme, nevyriešené zostali tie najbolestnejšie a najťažšie prípady.

Ani veľká časť umiestnených náboristov nedostala späť svoju pôdu, dobytok a hospodárske zariadenie, ako aj rôzne hnutelnosti. Je teda nutné nadhodiť otázku ich odškodnenia.

Treba ďalej zastaviť tú prax, že dlžoby dočasných držiteľov majetku náboristov z rokov 1947-1948 sú dnes exekučne vymáhané od navrátených náboristov.

Kraje dostali síce inštrukcie ohľadom ďalšieho umiestnenia náboristov, ale treba sa postarať o to, aby tieto inštrukcie boli urýchlene aj prevedené.

5. Otázka verejnej správy

Ako to už s. Bašťovanský naznačil na poslednom zasadnutí ÚV, je veľmi dôležité úmerné zapojenie maďarských občanov do orgánov ľudovej správy a to rovnako do národných výborov a do akčných výborov, do závodných rád ako aj do osvetových rád každého stupňa. Samozrejme neide tu o to, aby sme proste narobili verejných funkcionárov maďarskej národnosti, ale ide o to, aby sme upevnili v masách maďarských pracujúcich vedomie istoty, že sú rovnocennými a rovnoprávnymi tvorcami výstavby socializmu v našej spoločnej vlasti.

Treba podotknúť, že medzi činiteľmi, či už verejnými, štátnymi alebo straníckymi, je istý počet takých jednotlivcov, ktorí svojim minulým postojom navždy stratili sympatie a dôveru maďarských pracujúcich a ich preloženie do iných krajov by bolo želateľné v záujme vytvorenia priateľského ovzdušia.

Takisto by slúžilo tomuto cieľu, keby, najmä do tých úradov, ktoré majú najčastejší styk s obyvateľstvom, boli dosadení úradníci, ktorí aspoň čiastočne ovládajú maďarčinu.

Na mnohých miestach dodnes nedávajú oznamy – ako plagáty, miestny rozhlas, bubnovanie – na známosť aj v jazyku maďarskom, ani tam, kde je to prakticky absolútne

potrebné, lebo sa riadia podľa percenta reslovakizantov a neberú do úvahy ono percento obyvateľstva, ktoré vôbec neovláda slovenčinu.

6. Masové organizácie

Treba sa postarať o to, aby do všetkých masových organizácií, najmä do odborov boli na južnom Slovensku dosadení aj takí funkcionári, ktorí aspoň čiastočne hovoria po maďarsky, aby takto vzťah maďarských pracujúcich k masovým organizáciám bol čo najviac upevnený. V mnohých závodoch a najmä na stavbách sa treba postarať o to, aby na závodných schôdkach sa referovalo aj v maďarskom jazyku, lebo je častý zjav, že maďarskí robotníci strácajú postupne záujem na schôdkach a tým aj na samotnej výrobe a ich hromadné zapojovanie do socialistického súťaženia naráža na zvýšené ťažkosti.

7. Kultúrne otázky

Doteraz sme sa zaoberali hlavne hospodárskymi otázkami, ale treba aj na poli kultúrnem urobiť konkrétne opatrenia, nakoľko sa nám nepodarilo celkom rozdvíť tú nacionálnu solidaritu, ktorú reakcia v minulosti stavala do popredia na úkor triedneho záujmu. Keď teraz začneme ofenzívu proti tomuto nacionalizmu po hospodárskej línii, musíme sa proti nemu stavať aj na poli kultúrnom, lebo samozrejme javí sa tento nacionalizmus aj v kultúrnej nadstavbe. Nadhodíme teda všetky otázky, ktoré patria do tejto oblasti:

a) Otázka škôl

Ako je všeobecne známe, doteraz bolo zriadených 267 paralelných tried s maďarským vyučovacím jazykom, čo môžeme hodnotiť ako veľmi pekný výsledok, lež tento počet zďaleka nepostačuje.

Zriadenie týchto paralelných tried sa praktizovalo na základe rodičmi podaných žiadostí. Túto okolnosť reakčné maďarské živly v mnohých oblastiach využili tak, že vzali iniciatívu do vlastných rúk a tým strhli na seba sympatie maďarských pracujúcich. Keby sme to boli organizovali šikovnejšie, a to tak, že iniciatíva [by] bola vyšla zo strany, boli by sme dosiahli značné upevnenie sympatií malých ľudí voči politike strany. V takomto prípade by nebolo došlo k takým, aj dnes sa opakujúcim prípadom, že žiadateľov vyšetrujú orgány NB, čo ešte vo zvýšenej miere posilňuje v masách zdanie, že „vybojovanie“ maďarskej školy je úspechom medzitriednej nacionálnej solidarity.

Pri vybavovaní žiadostí väčších miest a okresných sídiel boli žiadosti zamietnuté s tým nepochopiteľným odôvodnením, že „predpoklady nie sú dané“. Treba, aby jednotliví úradníci neboli takí úzkoprsní pri otváraní maďarských pobočiek.

b) Otázka učiteľov

Asi 220 učiteľov absolvovalo štvordenný pedagogicko-politický kurz v Trenčianskych Tepliciach a možno povedať, že u prevažnej väčšiny vyvolal tento kurz veľmi dobrý účinok a výsledok. Treba však podotknúť, že spomedzi týchto učiteľov učitelia maďarskej národnosti sú vlastne len výpomocnými učiteľmi, keďže dodnes platné zákonné nariadenie č. 63 zabraňuje tomu, aby kvalifikovaní učitelia, ktorí predtým účinkovali na okupovanom území, mohli byť prevzatí do štátnych služieb.

c) Otázka odborných škôl

Je potrebné zriadiť maďarské nižšie poľnohospodárske odborné a učňovské školy rôzneho druhu.

d) Kultúrny spolok maďarských pracujúcich

5. marca minulého roku utvoril sa Kultúrny spolok maďarských pracujúcich. Mali sme veľké nádeje, že tento spolok sa skoro rozrastie na takú kultúrnu masovú organizáciu pre výchovu a prevýchovu maďarsky hovoriaceho obyvateľstva, prostredníctvom ktorého sa podarí vo veľkej miere likvidovať nacionalistický šovinizmus, ktorý sa ešte objavuje ako prežitok minulosti. Treba priklíncovať, že na tých miestach, kde sa miestne skupiny kultúrneho spolku mohli bez prekážok zakladať, tieto naše nádeje sa osvedčili peknými výsledkami. Oproti tomu na mnohých miestach zakladanie spolku narážalo na prekážky v dôsledku stáleho vynorovania sa otázky reslovakizácie.

V čase, keď ešte záležitosť štátneho občianstva Maďarov v Československu nebola usporiadaná, rozbehla sa akcia reslovakizácie. Podaných bolo 135.317 žiadostí, vzťahujúcich sa na 410.820 osôb. Z tých bolo len 84.141 osôb odmietnutých, reslovakizovalo teda 326.679 osôb. Prevažná väčšina týchto osôb alebo vôbec neovláda, alebo len čiastočne ovláda slovenčinu, je preto odkázaná na to, ak sa chce kultúrne rozvíjať, aby túto možnosť hľadala v rámci Kultúrneho spolku. Považujeme za nutné, aby táto otázka bola vyjasnená a to preto, lebo takúto masu nemožno vylúčiť z možnosti kultúrnej výchovy, vzdelania a rozvoja. Je mýlny onen názor, že by vedenie Kultúrneho spolku, či už hore alebo dole, usmerňovalo svoju činnosť u týchto reslovakizantov so zámerom odnárodňovacím. Skutočnosť je celkom opačná! Kultúrny spolok je vyhľadávaný týmito ľuďmi, aby tam, v jedinom im zrozumiteľnom jazyku, našli jedínú možnosť vývoja, ktorú od ľudovej demokracie právom očakávajú. Bolo by potrebné na tomto poli raz pre vždy odstrániť každú nedôverčivosť, lebo dovtedy, dokiaľ túto otázku budeme chcieť ovlivňovať zásahom zvonku, či už z jednej alebo z druhej strany, nedosiahneme potrebnú rovnováhu, bez ktorej pokojné spolunažívanie je nemožné.

Členstvo spolku

Počet tých členov, ktorých osvetoví inšpektori doteraz schválili, nestojí ani za zmienku, lebo neobnáša viac ako asi 1.300 členov. Toto je samozrejme len nepatrný zlomok záujemcov a tých, ktorí už podali prihlášku. Túto okolnosť treba pripísať jednak hore spomenutej nevyjasnenej otázke, jednak tomu, že osvetoví inšpektori často dávajú podnet k netaktnému vyšetrovaniu prihlásených členov orgánmi ZNB, čo v prípade Nitrianskych Hrnčiaroviec vyvrcholilo v bitke. Proti osobám, ktoré také veci robia, treba prísne zakročiť.

Kultúrny materiál

Na značné ťažkosti narážame pri dotovaní už utvorených miestnych skupín zodpovedajúcim pokrokovým kultúrnym materiálom. Hneď na začiatku jestvovalo nebezpečenstvo, že tieto kultúrne zložky pre nedostatok iného lepšieho kultúrneho materiálu, vyhrabú divadelné hry zastaralé, často reakčnej tendencie. Odpomohli sme tomu tak, že sme ešte v apríli m. r. zaobstarali v Budapešti asi 80 zväzkov rôzneho kultúrneho materiálu, ktoré boli v Maďarsku vydavateľstvom strany dané do obehu. Tieto sme predostreli začiatkom mája prvému odboru Povereníctva informácií. I. odbor tento materiál zaslal v júni Divadelnej rade

do Turčianskeho Sv. Martina, odkiaľ sa materiál dostal len teraz, začiatkom decembra späť do Bratislavy za tým účelom, aby tu bol lektorovaný. Treba poznamenať len toľko, že medzi týmito divadelnými hrami boli aj hry sovietskych autorov.

Financie spolku

Samozrejme Kultúrny spolok maďarských pracujúcich, ako celoslovenská masová kultúrna organizácia bude môcť svoju činnosť rozvinúť len za predpokladu, ak bude patrične finančne podložený. Keďže spolok nemá iných zdrojov príjmu, ako podiel z členských príspevkov a pod., je na to odkázaný, aby bol zo štátnych zdrojov úmerne podporovaný.

Kultúrne miestnosti

Je veľmi málo tých obcí a miest, kde miestne skupiny majú nejakú kultúrnu miestnosť k dispozícii. Napr. v takom meste, ako je Komárno, kde za prvej republiky rozličné maďarské kultúrne spolky, väčšinou revizionistického zamerania, ako napr. SZMKE, Katolícky kruh mládeže a pod. mali nielen vlastné kultúrne miestnosti, ale vlastnili celé kultúrne domy, dnes pre Kultúrny spolok maďarských pracujúcich, ktorý slúži výstavbe socializmu v našej vlasti, sa nenájde ani jedna kultúrna miestnosť. Ale nejde len o Komárno, s otázkou nezbytných kultúrnych miestností musíme sa zaoberať so zreteľom na celé južné Slovensko a kde iného riešenia niet, riešiť otázku tak, že v používaní miestnosti sa budú striedať dva sesterské spolky.

Knižnice verejné a knihy likvidovaných maďarských knihovní

Napriek tomu, že sa v posledných mesiacoch dostali na trh knihy v maďarskej reči, toto malé množstvo nemôže ukojiť veľký hlad po maďarskej literatúre. Žiadalo by sa, aby verejné knižnice boli urýchlene doplnené takouto literatúrou, či už z dovezených kníh, alebo z kníh tu vydaných, poťažne z uskladených knižných zásob likvidovaných maďarských knihovní, po patričnom vytriedení z hľadiska ideového.

Nakoľko tieto kultúrne práce väčšinou súvisia s osvetou, na tomto poli treba vyvíjať najväčšiu námahu, aby sme odstránili zvyšky malomeštiackeho nacionalizmu. V tejto našej snahe by nám mali najviac pomáhať osvetové rady, resp. osvetoví inšpektori, no, žiaľ, musíme konštatovať, že keď sme mali s nimi ťažkosti v minulosti, po prejave s. povereníka univ. prof. Dr. Pavlíka, zo dňa 22. novembra m. r. sme presvedčení, že sa tento stav ešte zhorší.

V tejto prinajmenšom trápnej otázke, dovoľte, súdruhovia, aby sme sa obrátili priamo na Vás, na predsedníctvo našej strany, lebo po prejave s. Širokého v Komárne a neskôršie na zasadnutí ÚV KSS a po prejave s. Bašťovanského, ani naši najspoľahlivejší maďarskí súdruhovia nevidia dnes jasne stanovisko našej strany k maďarskej otázke, nakoľko spomenutý prejav s. Pavlíka hovorí práve opak. Preto žiadame, aby predsedníctvo zaujalo stanovisko k týmto veciam.

8. Tlač

Je síce pravda, že máme denník „Új Szó“, ale musíme podotknúť, že tento jediný orgán nestačí usmerňovať vývin maďarských pracujúcich na všetkých úsekoch nášho života. Preto rozhodne je potrebné:

1. zvýšiť počet strán denníka „Új Szó“;
2. vydávať kultúrno-politický mesačník (vydavateľ Csemadok);
3. Pôdohospodársko-družstevný časopis (vydavateľ JZSR);
4. odborársky vestník (vydavateľ ROH);
5. štvrťročne obrázkový magazín (vydá Új Szó).

Všetky tieto otázky môžeme zvládnuť jedine tak, keď sa nám podarí na poli politickom správne podchytiť masy pomocou našich straníckych organizácií.

Doteraz sa podarilo pomocou politického školenia nájsť maďarských súdruhov na funkcie zástupcov politického tajomníka v okrese, alebo za inštruktorov.

Zaväzujeme sa, že do IX. zjazdu KSS na celom južnom Slovensku získame do strany tých najlepších robotníkov a roľníkov, s ktorými potom založíme základné organizácie i tam, kde sme ich doteraz nemali. Vyhľadáme a založíme zbor prednášateľov do politických škôl pre kraje a okresy.

[...] ⁸⁸

SNA, ÚV KSS – tajomník Moško, kart. 2345, a. j. Niektoré problémy práce medzi maďarským ľudom, kópia, strojopis

Összefoglalás: Dél-Szlovákiában elsősorban a mezőgazdasági ipart kell fejleszteni. Még mindig 3600 személy van a háborús bűnösök listáján, akik nem kaphatják vissza állampolgárságukat. Sok magyar nem kapja vissza a vagyonát, mivel szlovákok kezén van, akik pedig visszakapták, azokon behajtják a szlovák nemzeti gondnok adóhátralékát. A toborzottak közül 340 család nincs elhelyezve, de az elhelyezettek nagy része sem kapta vissza földjét, állatait is ingó vagyonát, fel kell tehát vetni kárpótlásuk kérdését. A magyar lakosságot be kell vonni a nemzeti bizottságok, üzemi tanácsok és népművelési tanácsok munkájába. A hivatalokba magyarul is tudó hivatalnokokat kell helyezni. A hivatalos közleményeket sok helyütt továbbra sem adják ki magyar nyelven. A tömegszervezeteknek Dél-Szlovákiába magyarul is tudó tisztségviselőket kellene helyezniük. Az eddigi 267 magyar iskolai osztály nem elegendő. A magyar iskolákat kérvényezőik ellen a hatóságok gyakran vizsgálatot indítanak. A magyar tanítókat nem veszik fel állami szolgálatba. Állandó nehézségekbe ütközik a magyar kultúregyesület helyi szervezeteinek létrehozása a reszlovakizáltak kérdése miatt. A népművelési felügyelők gyakran vizsgálatot kezdeményeznek a Csemadokba jelentkezők ellen. Eddig is sok gondunk volt velük, Pavlík elvtárs november 22-i beszéde után a helyzet csak rosszabbodni fog. Kérjük az Új Szó terjedelmének növelését, mezőgazdasági hetilap, szakszervezeti közlöny és egy kultúrpolitikai folyóirat kiadását.

88 Návrhy na uznesenia neuverejňujeme, tie sú až na body č. 1. a 21. – 26. v podstate totožné s prijatými uzneseniami. (Pozri dok. č. 74.)

Pozsony, 1950. január 6. Részletek az SZLKP KB elnökségi ülésének A magyar nép közötti munka némely problémáiról előterjesztett elaborátumról folytatott vitájából.

Bratislava 6. január 1950. Úryvky z diskusie na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o elaboráte Niektoré problémy práce medzi maďarským ľudom.

Niektoré problémy práce medzi maďarským ľudom

Súdruh Šmidke otvoril zasadnutie predsedníctva a udelil slovo s. Lőrinczovi.

Súdruh Lőrincz:

Keď sme si tu sadli, aby sme vyriešili niektoré problémy maďarských pracujúcich v Československu, chcel by som citovať výrok s. Stalina, ktorý hovorí, že utláčanie národnostných menšín sa rovná jednotného frontu s imperializmom. Tieto slová boli najlepšie dokázané za predmníchovskej republiky, keď sme spolu bojovali za menšinové práva. Dnes nebojujeme za menšinové práva, nakoľko naša strana je vládnucou stranou v Republike a v septembri 1948 Ústredný výbor našej strany sa zaoberal s problematikou maďarských pracujúcich a prijal uznesenia, že túto otázku chce u nás priaznivo vyriešiť. Keď teraz prednesiem niektoré otázky, prosil by som vás, aby ste to nebrali tak, že to sú požiadavky maďarských súdruhov voči slovenským súdruhom, ale že to sú naše spoločné problémy, ktoré musíme spoločne vyriešiť a spolu nájsť formu, aby tieto problémy prestali byť problémami.

V tomto elaboráte sú niektoré otázky snád veľmi povrchné nadhodené. Napr. nezaoberali sme sa dosť dôkladne výchovou a prevýchovou starých maďarských súdruhov, čo je jeden z najdôležitejších problémov, lebo z tých starých osvedčených bojovníkov, ktorí tak poctivo bojovali za zvrhnutie kapitalizmu, dnes ešte veľmi mnohí nie sú zapojení do budovateľského úsilia, lebo nechápu dnešné úlohy. Myslím, že nebudem dlho hovoriť, lebo mi to aj ťažko padne a radšie prečítam elaborát.

(Vzhľadom na to, že všetci súdruhovia predložený elaborát prečítali, upustilo sa od čítania.)⁸⁹

[...]

Súdruh Moško:

Strana má veľké úspechy vo svojej politike aj medzi maďarským obyvateľstvom, ale hádam nie je dnes našou úlohou, aby sme o tom hovorili, ale aby sme v záujme ďalšej úspešnej práce odstránili tie nedostatky, ktoré sa nám ešte ukazujú a o ktorých hovorí elaborát, ktorý sme dostali. Najdôležitejšia je prvá kapitola o hospodárskych problémoch južného Slovenska, lebo je zjavné – ako s. Široký o tom hovoril na ÚV -, že hlavná cesta jednak zrovnoprávnenia a jednak odstránenia tých nedorozumení alebo antagonizmu, ktorý tu je, je zapojenie maďarského obyvateľstva do budovateľskej práce.

⁸⁹ Elaborát viď v dokumente č. 72.

Škoda, že tie otázky, čo sa má na južnom Slovensku robiť, sú nadhodené tak všeobecne, takže o tom dnes nemôžeme konkrétne rokovať. [...]

Ináč, súdruhovia, myslím, že vo všetkých ostatných kapitolách ide o to, aby sme tie opatrenia, na ktorých sme sa v zásade už viackrát uzniesli, uskutočňovali dôsledne a aby sme niektoré opatrenia robili prednostne. Lebo to je, podľa môjho názoru, správna národnostná politika, aby sme všetkou energiou tieto opatrenia uskutočňovali, aby sme dokázali, že tu je zmena, aby maďarské obyvateľstvo túto zmenu pocítilo. V tejto súvislosti, myslím, treba energicky likvidovať niektoré pozostatky z minulosti, ktoré tu nesporne sú. Myslím, že tu netreba hovoriť o tom, že nám sa ešte zďaleka nepodarilo vykoreniť medzi obyvateľstvom šovinizmus. Iste s tým budeme mať ešte veľa politickej práce. Tým dôležitejšie je, aby sme nerobili také opatrenia, ktoré miesto boja proti nacionalizmu, napomáhajú nacionalizmu.

Tu súdruhovia uvádzajú niektoré príklady, nad ktorými sa treba pozastaviť. Napr. divadelné hry aj sovietskych autorov ležia pol roka na nejakom úrade a nemôžu dostať schválenie, aby ich mohli vydať. Alebo také opatrenie, ktoré neviem ako vzniklo, že členov maďarského kultúrneho spolku musí schvaľovať osvetový inšpektor. Myslím, že to je nezmysel a ak to existuje, musí to byť okamžite odvolané. Predsa kultúrny spolok maďarských pracujúcich ja masová organizácia a od kedy existuje taká prax, že členov masovej organizácie má schvaľovať štátna správa?! Pozrime sa bližšie, čím to mohlo vzniknúť, alebo čím to je. Snáď to vzniklo z obavy, že do maďarského spolku môžu vstúpiť reslovakizanti. Snáď je na mieste, aby sme si povedali niekoľko slov o otázke reslovakizantov. Iste že celá naša politika v súvislosti s reslovakizáciou sa opiera o to, že na národnostne miešanom území žijú obyvatelia, pôvodne Slováci, ktorí za odnárodňovacej politiky Maďarov boli odnárodnení, ale teraz sa hlásia alebo sa chcú zase stať Slovákmi. Ale, myslím, nikdy nebolo našim úmyslom a najmä teraz nie a museli by sme proti tomu bojovať, keby niekto chcel zavádzať násilnú reslovakizáciu. Iste vývinom pomerov nastane tuhá taká prirodzená asimilácia, nie nesprávna, vyvierajúca z pomerov, ktorú môžeme prijať, ktorú nebudeme zamedzovať a robiť jej prekážky, naopak, vhodným spôsobom ju môžeme napomáhať, ale bolo by nesprávne takú asimiláciu napomáhať tým, že ľudia, ktorí nevedia, alebo málo vedia slovensky, nesmú počúvať maďarskú prednášku. Myslím, že takéto obavy nemusíme mať, že by to bolo nesprávne vykladanie našej reslovakizačnej politiky. Nemusíme mať žiadne obavy, ak reslovakizanti pôjdu do maďarského kultúrneho spolku. Veď sa tam robí politika výstavby nášho štátu. Tak máme nechať takého človeka na pospas londýnskeму rozhlasu, alebo ho ovplyvňovať rečou, ktorou rozumie pre budovanie socializmu?! Myslím, že to druhé je jedine správna politika.

Ešte jedna poznámka k činnosti maďarského kultúrneho spolku. Myslím, že tu môžeme veľa vytýkať súdruhom, ktorí v tom spolku pracujú, hlavne to, že spolok nevyvíja ešte dosť aktívnu činnosť. Možno, že to je následkom objektívnych prekážok, ale myslím, že nevidíme, že necítíme prácu tohto spolku tak, ako sme si to predstavovali. Veď to je okrem odborov jediná organizácia, kde sa môžu maďarskí ľudia prejaviť. Napriek všetkým výhradám, ktoré k tomuto spolku, resp. k jeho činnosti máme, myslím, že mu nemožno vyčítať to, o čom hovoril s. Pavlík vo svojom prejave na konferencii osvetových inšpektorov. Myslím, že tým škodil veci a nepomohol bojovať proti nacionalizmu na slovenskej strane. Súdruh Pavlík vo svojom prejave hovoril o tom, že maďarský kultúrny

spolok – pričom to bral ako celok – sa snaží vystupovať ako politická organizácia, alebo ako orgán, ktorý je celonárodným orgánom na hájenie nacionálnych záujmov Maďarov. Keď sledujeme činnosť tejto organizácie, môžeme jej všetko možné vyčítať: to, že hrala po dedinách všelijaké operety, to, že nepracovala dosť aktívne, ale, že by mala snahu vystupovať ako maďarská politická strana, s tým sme sa nikdy nestretli. Kde je voľajáký dokument o tom, kde je nejaký politický prejav, ktorý by tomu nasvedčoval? Lebo, keď to je stavené bezdôvodne, tak to vyvoláva ten efekt, ktorý nechceme mať.

Po druhé, myslím, že je nesprávne tak generalizovať. Veď na čele tohoto spolku stoja súdruhovia, ktorých poznáme, ku ktorým máme dôveru, ktorých tam postavila strana. A my sme nemali doteraz dôvodu, aby sme ich preto kritizovali. Preto súdruhovia právom poukazujú na to, že takýto prejav dezorientuje činnosť maďarských súdruhov. Jeden deň ÚV hovorí to a druhý deň od predstaviteľa strany počujú niečo iného. Prirodzene nevedia, či to je názor predsedníctva, ÚV, alebo čo majú podľa toho robiť. Práve preto myslím, že teraz viac než kedykoľvek predtým potrebujeme prejavy zo strany predstaviteľov strany, od slovenských súdruhov, do radov slovenských, ktoré ostro odsudzujú konkrétne prejavy nacionalizmu, ktoré vysvetľujú, veľmi trpezlivo a presvedčivým spôsobom slovenským ľuďom tú zmenu, ktorá nastala v Maďarsku. Potrebujeme prejavy o proletárskom internacionalizme a medzinárodnej solidarite a všetky nejasne formulované prejavy, alebo prejavy o minulosti, alebo dokonca prejavy, ktoré môžu hnať vodu na mlyn slovenského šovinizmu, sú škodlivé.

Posledná poznámka sa týka maďarských členov strany. To je totiž ukážka, že máme do činenia s určitými prejavmi nacionalizmu, alebo takej predpojatosti voči Maďarom aj u našich funkcionárov. Pred časom sme uvoľnili vstup do strany maďarským súdruhom. Stovky starých maďarských súdruhov si podalo prihlášky do strany, ale fakt je, že z týchto prihlášok prišlo na ústredný sekretariát len niekoľko kusov. Vyšetrovali sme, prečo sa to stalo a zistili sme, že prihlášky ležia na našich okresoch a súdruhovia, nie síce otvorene, ale predsa to odkladajú nabok, aby maďarskí súdruhovia nemohli prísť do strany. Keď to potom zisťujeme, nachádzame na okresoch celé balíčky prihlášok. To som uviedol len na ilustráciu pomerov, aby sme si nerobili ilúzie. Chceme navrhnúť konkrétne uznesenie, aby skupina pod vedením s. Fábryho, ktorá skúma stav prihlášok, dokončila svoju prácu za 4 týždne a predložila prihlášky urýchlene ústrednému sekretariátu na vybavenie.

Súdruh Pavlík:

[...]

Čo sa týka Csemadoku, tak tento spolok bol založený začiatkom marca m. r. Na zakladajúcom zhromaždení som mal prejav, ktorý bol schválený predsedom a ústredným tajomníkom strany a vyzdvihoval som v ňom, že spolok nie je masovou ani záujmovou organizáciou maďarského obyvateľstva, ale jeho hlavnou úlohou je vychovávať Maďarov v ich vlastnej reči smerom k socializmu. (Tu s. Pavlík prečítal úryvok svojho prejavu na zakladajúcom zhromaždení Csemadoku.) Takto boli postavené úlohy Csemadoku a to bolo schválené stranou.

Ja sa k Csemadoku ešte vrátim, teraz budem pokračovať v správe v zmysle uznesení predsedníctva.

Hneď po zasadnutí predsedníctva začal vychádzať „Új Szó“ ako týždenník, neskôršie ako denník. Tento časopis bol niekoľko krát prejednávaný aj po stránke redakčnej. Konštatovali sme, že tento časopis má venovať viac pozornosti politickým, hospodár-

skym a kultúrnym problémom Československa a že nemá prinášať väčšinu materiálu z Maďarska, lebo tam je síce tiež ľudová demokracia, ale iné pomery. Tento časopis vychádza až dodnes.

Uznesenie, že žurnál a krátke filmy majú mať titulky v maďarskej reči, bolo prevedené. Rozhlasové vysielanie v maďarskej reči sa robí a bolo rozšírené na 20 minút.

Dovoľte teraz, aby som sa vrátil k hlavnému nástroju kultúrnej a osvetovej práce medzi maďarským obyvateľstvom, ktorým mal byť Csemadok. Od toho sme prirodzene očakávali najviac. Keď dnes posudzujeme jeho činnosť, tak nemôžeme vysloviť uspokojenie. Nemôžeme vysloviť uspokojenie nad jeho rozvinutím činnosti preto, že sa nám zdá neuspokojivá. Sú odbočky, ktoré pracujú vzorne a pekne a chápu svoje poslanie ako sa patrí, rozvíjajú osvetovú prácu a vzorne spolupracujú s osvetovou správou a so všetkými spolkami slovenskými. V niektorých obciach bola priamo plánovitá spolupráca s Maticou slovenskou. Spolok usporiada predstavenie a prirodzene ho navštevujú aj Slováci a naopak a my to veľmi podporujeme, lebo v tom vidíme nástroj na zblíženie oboch národov. Keď sú niektoré akcie celoštátne, ako napr. oslavy Stalinových narodenín, tak sa prirodzene zapoja obidva orgány. V niektorých obciach išli tak ďaleko, že členovia Matice slovenskej sa stali čestnými členmi Csemadoku a naopak, aby dokázali, že nechápu svoje úlohy konkurenčne. Na iných miestach však, najmä tam, kde sa Csemadok považuje za nejakú masovú alebo záujmovú organizáciu, sa dostáva do konfliktu s ostatnými organizáciami, lebo má tendenciu sústrediť všetkých maďarských pracujúcich.

Súdruh Lőrincz:

Kde to je konkrétne?

Súdruh Pavlík:

Najväčší nedostatok je, že tento spolok nerozvinul dostatočne svoju činnosť. Dnes odhadujeme počet odbočiek najviac na 50. To je skutočne málo. Na niektorých miestach sa stalo, že bol založený Csemadok, ale dostal sa do nepovolaných rúk a na každom kroku sa dostanú do konfliktu s orgánmi štátu. Napr. dostanú to do rúk všelijaké skrachované elementy, alebo ešte horšie elementy, ktoré nemajú kladný pomer k nášmu štátu. O konkrétnych prípadoch budem hovoriť.

Ďalší nedostatok je nedostatok iniciatívy z ústredia. Len obežníkmi sa nedá organizovať táto práca a nechodí sa tam, kde sú predpoklady pre rozvinutie organizácie.

Ďalšou chybou spolku je, že sa nevydáva literatúra. Jediné, čo Csemadok doteraz vydal, je kalendár. Tatran vydal za tento rok 23 maďarských publikácií. Upozorňoval som ústredného tajomníka Csemadoku, s. Fellegiho na [to], že treba, aby sami vydávali literatúru a hlavne, aby vydávali svoj inštruktážny orgán. Mnohé veci sa dajú veľmi krásne vysvetliť časopisom.

Ďalší nedostatok je ten, že Csemadok má veľmi zlý pomer k štátnej osvetovej správe a to jak na periférii, tak v centre. Jednotlivé odbočky sa vytvárajú a svoju činnosť vyvíjajú bez toho, že by spolupracovali s osvetovou správou, hoci pre ostatné spolky to je celkom samozrejmosťou. Osvetové orgány prirodzene majú povinnosti: koordinovanie a kontrolu osvetovej a kultúrnej práce, veď na to boli tieto orgány vytvorené. Tieto veci sa robia aj bez vedomia strany. My sme vydali výnos, ktorý platí samozrejme pre všetky spolky, že členstvo spolku a jeho činnosť podlieha dozoru osvetovej správy. Prirodzene treba schvaľovať členov týchto spolkov. To sa robí tak, že osvetovému

inšpektorovi predložia zoznam členov a on ide na okresný výbor strany a tam sa ten zoznam preskúma. Ak sa jedná o ľudí, ktorí nemajú nič spoločného so stranou, tak sa to dá vyšetriť orgánom NB. Súdruhovia sa ponosujú, že sa používa služby NB, ale ved' to nie sú voľajakí žandári, to sú tiež ľudovodemokratické orgány. Že sa sem-tam postupuje netaktne, tak to je chyba, ale nemožno z toho vyvodzovať, že spôsob je nesprávny, lebo tak iste sa postupuje aj pri slovenských spolkoch. Také isté pomery sú aj na ústredí, predovšetkým vymknúť sa spod dozoru štátnej osvetovej správy. Po prejave s. Mošku sa už nečudujem, že majú takú tendenciu. Často si súdruhovia presadzujú nejaké veci cez ústredný sekretariát, čo by bolo ešte v poriadku, ale často ma o tom ani neupovedomia, hoci som rezortným poverenikom. Súdruh Fellegi bol jediný raz u mňa a to vtedy, keď potreboval peniaze. Tým sa moja spolupráca s Csemadokom aj ukončila. Ale to nie je tak, ja nie som voľajakým pokladníkom, ja som povinný viesť a starať sa aj o prácu tohoto spolku. Prirodzene, že za tejto situácie, keď tu nie je náležitá spolupráca medzi osvetovou správou a ostatnými masovými organizáciami a Csemadokom, vznikajú určité ťažkosti. Bolo by chybou myslieť, že to vyplýva len zo zlej organizačnej politiky, ony majú hlbšie korene. Kameň úrazu medzi Csemadokom a štátnou osvetovou správou je otázka reslovakizantov. Na poslednom zasadnutí predsedníctva strany, ktoré rokovalo o otázke Maďarov, už som spomenul, aké stanovisko bolo zaujaté, že štátna osvetová správa má sa starať o tie vrstvy, ktoré sa hlásia k slovenskej národnosti. Napriek tomu táto otázka je stále na programe dňa. Už hneď začiatok práce bol taký, že s. Fellegi rozposlal stanovy, beztoho, že by boli schválené a preto sa hneď dostal do rozporu so štátnymi orgánmi. O tom sa hovorilo v komisii a v stanovách, proti mojim námietkam, bolo škrtnuté, že to má byť organizácia maďarského obyvateľstva, miesto čoho bolo dané, že to je organizácia československých štátnych občanov.

Súdruh Baššovanský:

To je veľké šťastie, že to bolo zmenené, lebo inak by to bol dôkaz našej politickej blbosti.

Súdruh Pavlík:

Nič by v tom nebolo, keby to nebolo presadzované len za tým účelom, aby organizačná činnosť bola usmerňovaná iným smerom ako sa presadzovalo. Bohužiaľ sa veľmi často stretávame s tým, že Csemadok sa dostáva do rozporu dole, lebo sa orientuje hlavne na reslovakizantov, že ich stavia do výboru i za členov. Tak sa stalo v Leviciach, kde predsedom spolku sa stal človek, ktorý ešte 2 týždne predtým prisahal, že je Slovák. Je to inteligent, ktorý sústredil okolo seba miestne obyvateľstvo a začal hrať divadelnú hru veľmi slabej kultúrnej úrovne, takže aj „Új Szó“ muselo proti nemu vystúpiť. To všetko organizoval tak, že zabránil, aby sa k tomu dostala štátna osvetová správa. Prirodzene z toho hneď bol spor a aj na okresnej konferencii strany sa o tom hovorilo a bola z toho zbytočná roztržka v strane. Takisto máme nepríjemnosti v Lučenci a ešte na niektorých iných miestach, všade tam, kde sa spolok orientuje na reslovakizantov. My sme sa s touto otázkou zaoberali v komisii. My vieme, že medzi reslovakizantmi je spústa ľudí, ktorí sa prihlásili k slovenskej národnosti zo strachu a bolo by hlúposť, keby sme trvali na tom, že to sú Slováci. Súdruhovia hovoria, že sa musia práve na tých orientovať, lebo to sú práve najpokrokovejšie elementy, ktorým vtedy dali príkaz, aby reslovakizovali. Dobré. Ale bolo by chybou, keby sa spolok prevažne orientoval na tieto vrstvy. My máme okresy, kde je prevažná väčšina obyvateľstva maďarská. Napr.

Dunajská Streda a v celom okrese máme len 3 odbočky, alebo Moldava, ani jedna odbočka. Sú ďalšie okresy, kde je málo odbočiek v obciach s prevažne maďarským obyvateľstvom a na druhej strane sú odbočky tam, kde sú z toho len škriepky. Veď tu musíme vychádzať aj z psychológie ľudí a máme veľmi starostlivo uvážiť, kde máme ísť. Preto som v komisii radil súdruhom, organizovať spolok všade tam, kde ľudia nerozumejú slovensky, ale predovšetkým sa orientovať na maďarské okresy a obce a z dôvodov taktických neísť tam, kde by to mohlo vyvolať nacionálne škriepky.

To je jeden veľký nedostatok v práci Csemadoku. Prosil by som tiež, aby sa táto záležitosť rozhodla, lebo veľmi nerád by som bol v situácii slovenského šovinistu za to, že plním uznesenia predsedníctva.

Druhá vec, s čím nesúhlasím je, že Csemadok je masová organizácia. Skutočne oni sa za takú považujú a žiadajú zastúpenie v akčných výboroch.

Súdruh Bašťovanský:

Aj Matica slovenská a Sv. Vojtech sú zastúpené v ústrednom akčnom výbore.

Súdruh Pavlík:

Ak je to masová organizácia, tak prosím, v poriadku. Potom je nezmysel, aby jeho členstvo a činnosť kontroloval štátny aparát.

[...]

Dovoľte teraz, aby som pristúpil k jednému prejavu, a to k odsúdenej mojej reči na konferencii osvetových inšpektorov v Bratislave 22. novembra. To bola pravidelná konferencia osvetových pracovníkov, ktorú zvolávame, aby sme dali pokyny pre ďalšiu osvetovú prácu a tohoročná konferencia mala ten zvláštny význam, že sa na nej prijal prvý osvetový plán. Ja som v rámci svojho referátu, ktorý je hodne rozsiahly, v tej časti, kde som hovoril o potrebe rozvinutia proletárskeho internacionalizmu a potierania nacionalizmu, sa dotkol aj pomerov na juhu. Nech predsedníctvo rozhodne, či som hovoril správne alebo nie. (S. Pavlík tu prečítal príslušnú časť svojho referátu.) Teraz dovoľte, aby som spomenul jednu udalosť. Súdruh Fellegi, ktorý bol prítomný, vypočul si moju reč a na druhý deň vystúpil s referátom. Podal správu o činnosti spolku a na koniec povedal asi toto: Referát s. Pavlíka je príkladom, ako sa má riešiť národnostná otázka, ale s jednou otázkou nemôžem súhlasiť, že s. Pavlík hovoril, ako by sme sa orientovali na pokračovanie v politike maďarských pánov. Ale toto fórum nie je kompetentné, aby sa s touto vecou zaoberalo, my sme o veci v Csemadoku už jednali a rozhodli sme sa, že požiadame predsedníctvo strany, aby zaviedlo proti nám disciplinárne pokračovanie.

Myslím, že to je porušenie všetkých zvyklostí. Myslím, ak súdruhovia mali niečo proti môjmu referátu, tak mali nájsť správne fórum, kde to predniesť a nie na tak širokom fóre, kde bolo aj mnoho nečlenov strany. To je, myslím, jasná vec. Súdruh Široký mi hovoril, aby som na to nereagoval, preto som ďalej nič vo veci neurobil. Účinok však bol, že sa osvetoví inšpektori dívajú na nás, ako na čudnú spoločnosť. Ináč to ostro odsúdili aj priamo na konferencii, kde sme to museli zaraziť, aby sme mohli prejednať ešte ostatné veci, aj neskoršie v listoch.

Súdruh Bašťovanský:

Prirodzene s. Fellegi nepostupoval správne.

Súdruh Pavlík:

(Prečítal časť z listu jedného osvetového inšpektora, v ktorej odsudzuje vystúpenie s. Fellegiho.)

Myslím, takýto výrok s. Fellegiho neprispel k zlepšeniu spolupráce medzi Csemadokom a štátnou osvetovou správou.

Teraz dovoľte ešte niekoľko poznámok. Bolo by veľkou chybou, keby sme si mysleli, že také zrážky so súdruhmi maďarskej národnosti sú snáď len následok alebo výsledok subjektívneho postoja alebo individuálneho postoja jednotlivcov. Nie, tie príčiny sú hlbšie. Napr. maďarskí súdruhovia veľmi rýchle prevzali trpitelskú tézu: My sme 2 roky trpeli a teraz sa otvorili naše práva. Prečo sme trpeli? Bola tu reakcia, ale februárovým víťazstvom sa dostala k moci komunistická strana a dostali sme rovnoprávnosť. Ale to nie je pravda! Pravda je, že KSS a KSČ pracovali za presídlenie maďarského obyvateľstva do Maďarska, ale nielen naša strana, ale pokiaľ viem, rokovalo sa o tom na mierovej konferencii v Paríži a tam sa za to zasadzoval Sovietsky zväz. Prečo máme klamať? Prečo nehovoríme pravdu? My sme neriešili maďarskú otázku do r. 1948, pretože sme mysleli, že to vyriešime presídlením. Toho istého názoru bol aj ZSSR. Kto prekazil presídlenie? Jak v Paríži, tak v Moskve sa postavili proti tomu Angličania a Američania a veľmi sa bránili proti presídleniu maďarské reakčné strany. My nevieme, či aj niektoré rajkovské elementy nemali v tom prsty. Tak by sa bolo treba dívať na to. Lebo tie reči, ktoré sa vedú, sú v podstate protisovietske reči.

Súdruh Lőrincz tiež začína s nacionálnymi krivdami a začína za prvej republiky. Prečo nezačína skôr?

Druhá vec, o ktorej sa dosiaľ vôbec nehovorilo, ale nakoľko ľudia sú na to veľmi citliví, dole sa stretávame s takými prejavmi. Pomery na južnom Slovensku sa trochu skonsolidovali a zase sa stretávame so zbytkami maďarského revizionizmu. Sú to zbytky, proti ktorým nemáme bojovať? Myslím, že nie? Lebo keď sa proti tomu nebojuje, je obyvateľstvo dezorientované, nevie kam sa dívať, kde je vlastne stredisko strany, v Prahe alebo v Budapešti. S tými zbytkami treba veľmi ostro bojovať a tu musia bojovať maďarskí súdruhovia. Musia bojovať vo všetkých svojich podujatiach a v tlači a to pozitívne. Tejto veci sa dotkol s. Široký, keď spomenul, že to je veľká chyba, keď sa nedostatočne informuje maďarské obyvateľstvo o tom, čo tu je a viac o tom, čo je v Maďarsku. To je veľmi dôležité pri vytváraní toho vedomia, že Maďari v Československu sú československými príslušníkmi. Je treba upevniť bratstvo s českým a slovenským národom a oboznámiť maďarské obyvateľstvo s hospodárskymi a kultúrnymi pomermi v Čechách a na Slovensku. Ako to robí „Új Szó“? My sledujeme len jeho kultúrnu časť a tá uverejnila v posledných mesiacoch veľmi málo príspevkov českých a slovenských. V celku kultúrne spravodajstvo venovalo 70% Maďarsku a len 30% československým príspevkom. Takto neinformujeme maďarských občanov náležitým spôsobom! Tu sa udržuje také spodné vedomie: neviem, neviem, čo bude. To si ale treba uvedomiť, že ktokoľvek zanáša tento nezmysel, vážne sa prehrešuje proti budovaniu socializmu u nás. Tým sa vytvára pôda pre všelijaké kombinácie a pre šuškanú propagandu. Proti tomu musíme aktívne bojovať a vychovávať maďarské obyvateľstvo k československému vlastenectvu.

Ešte jedna vec, povedal by som, taktností. Mne sa tak zdá, keby bol opačný pomer medzi maďarským a slovenským národom v minulosti, ako bol, že by my sme boli skromnejší a taktnejší. Je veľká chyba, keď si niekto myslí, že protimaďarský postoj, ktorý tu je, je dôsledok zlej výchovy za prvej republiky. To je nesprávne. Protimaďarská zaujatosť je dôsledok maďarizačnej politiky. Veď naša staršia generácia trpí ešte aj

dnes pre maďarizačnú politiku, nevedia riadne písať a čítať, pretože im bolo zabránené chodiť do slovenských škôl. Ako to prekonať? Tým, že my, Slováci, budeme o tom hovoriť? Viete, ako by nám pomohlo, keby sme to počuli z druhej strany? Ako by to pomohlo, keby ste odsúdili maďarizačnú politiku maďarských pánov, ako by to prispelo k vytvoreniu dôvery, viac ako všeobecné reči o proletárskom internacionalizme. To je bratstvo a solidarita pracujúceho ľudu, keď sa vychádza z konkrétnych pomerov, ktoré existujú a nehovoriť vo frázach, ale povedať, čo to znamená v pomere maďarsko-slovenskom. Musíme odstrániť všetky dôsledky minulosti, my z našej a vy z vašej strany. Čo nám pomôže, keď tvrdíme, že nemôže byť časťou slovenského povedomia protimaďarská zaujatosť, keď povieme, keď to nerobil maďarský ľud, ale maďarskí feudáli, keď vy nepoviete to isté. My to musíme tiež robiť, ale vy to nemôžete nerobiť. Beztak vzniká ten dojem, že Maďari sú zase páni. Viem, že to je nepríjemné hovoriť medzi maďarským obyvateľstvom, ale myslím, že to je stará zásada pri riešení nacionálnej otázky, že každý poukazuje na chyby vo vlastnom tábore. Vy pomáhajte nám a my budeme pomáhať vám.

1. Konkrétne navrhujem k riešeniu týchto problémov:

Aby bola zaviazaná jak štátna osvetová správa, tak všetky masové organizácie a kultúrne spolky, nevyhľadávať to, čo nás rozdeľuje, ale čo nás spojuje. Aby boli rozširované spoločné výchovné a kultúrne podniky, kde sa popularizuje myšlienka proletárskeho internacionalizmu vhodnými argumentmi.

2. Aby bol Csemadok organizačne dobudovaný a aby intenzívne rozvinul svoju výchovnú a vzdelávaciu prácu. Aby bola zachovaná zásada kultúrnej práce, ktorej obsah je socialistický a forma národná. Aby spolok orientoval svoju prácu predovšetkým na tie okresy a obce, kde žije kompaktné maďarské obyvateľstvo a nie tam, kde by mohli vzniknúť národnostné jatrenia. Nech sa týmito problémami organizácie spolku zaoberá aj strana v okresoch a krajoch. Zvlášť kraje sa veľmi málo zaoberajú riešením národnostných problémov. Aby súdruhovia, ktorí organizujú spolok, dávali pozor na reakčné elementy, ktoré chcú využiť spolok pre svoje ciele. Aby preskúmali námiety, ktoré majú niekedy Slováci proti niektorému Maďarovi a aby si to nevykladali vždy ako šovinizmus. Vzhľadom na to, ako sa vyvíjala dosiaľ spolupráca Csemadoku so štátnou osvetovou správou, myslím, že nie je možná ďalšia spolupráca so s. Fellegim. Ja mu nedôverujem a on nedôveruje mne a od jeho výroku na osvetovej konferencii ani jeden osvetový inšpektor mu nedôveruje. Preto myslím, že by bolo lepšie, keby bol z tejto funkcie odvolaný.

3. Aby bolo rozšírené vydávanie maďarskej literatúry, aby s vydavateľskou činnosťou započal Csemadok a aby intenzívnejšie začali vydávať maďarskú literatúru nakladateľstvá Pravda, Práca, Tatran a Štátne nakladateľstvo (učebnice). Ďalej by som súhlasil s tým návrhom, aby sa vydávali ďalšie časopisy. Prosil by som, aby predsedníctvo súhlasilo aby sa rozšírila sieť kín, kde sa budú premietiť filmy s maďarskými titulkami a aby maďarské titulky boli rozšírené aj na celovečerné filmy. Doteraz sme to neurobili pre technické ťažkosti, ale tie sa budú dať odstrániť. Ďalej, aby bola rozšírená maďarská relácia v rozhlase a hlavne pôdohospodárske vysielanie a aby nám súdruhovia pomohli pri personálnom obsadení. Potom, aby s. Okáli vydal vyhlášku o úradovacej reči, aby z toho nevznikli spory a aby sa ľudia nedostali do konfliktu pre také elementárne veci.

Národnostným otázkam a menovite pomeru československo-maďarskému, treba aj zo strany strany venovať väčšiu pozornosť. Pred rokom sme sa tým zaoberali a od toho

času nie. Dôsledok toho je, že sme sa tak ďaleko rozišli. Súdruhovia dole si neuvedomujú závažnosť národnostných problémov a všetko ide hore. Tak sa to dostane na byrokratickú linku preto, že orgány strany dole túto vec nevybavujú.

Ešte jedna vec. Tie vaše návrhy, keď ich človek číta, ako by smerovali k vytvoreniu maďarskej oblasti na južnom Slovensku. Pokiaľ viem, taká oblasť neexistuje, pokiaľ viem, tam žijú premiešane Maďari a Slováci. Hospodársky plán bol vypracovaný s ohľadom na hospodárske momenty a ten moment, či tam žijú Maďari alebo Slováci pritom nehral rolu. My považujeme to územie za také, kde žije spolu maďarské a slovenské obyvateľstvo. Nesmieme mať nábeh vytvárať menšinovú politiku.

Niektorí súdruhovia sa špecializovali na hľadanie chýb. Tie potom ukladajú a zbierajú, kým ich je pekne mnoho, aby ich mohli predložiť. Tak nemožno pracovať! Trošku viac dôvery a priamosti a žiadne také spôsoby v tejto veci nepotrebujeme.

Súdruh Bašťovanský:

Myslím, keď hodnotíme túto správu, ktorá nám bola predložená, tak treba súdruhom niektoré veci vytknúť. Upozornil som už vopred súdruhov, že treba venovať viac pozornosti pozitívnej práci, ako zapojiť maďarský ľud do budovateľskej práce. V tejto správe je určitý nepomer. Ešte stále je viac sťažností, ktoré prednášajú maďarskí súdruhovia, a druhá kritická poznámka, že súdruhovia mali s trošku väčším uznaním hovoriť o tom, čo bolo urobené pre maďarský pracujúci ľud zo strany Povereníctva informácií.

Ja som chcel pôvodne hovoriť len o hospodárskej časti tohoto návrhu, ale vystúpenie s. Pavlíka ma prinútilo, aby som svoj úmysel zmenil. Myslím, že nikto nemá v úmysle s. Pavlíka biťagovať z buržoázneho nacionalizmu alebo niečoho podobného a to vyplýva aj z uznesení, ktoré sú realistické a týkajú sa uskutočniteľných vecí. Stretávame sa tu s jednou vecou. Tu bola vznesená určitá námietka proti vystúpeniu s. Pavlíka na konferencii osvetových inšpektorov. Ide o to, aby sme to vyjasnili a vyvodili poučenie pre budúcnosť, čo robí s. Pavlík, miesto toho, aby jediným slovom priznal nedostatky, pracne zhrňuje materiál, že jeho práca a práca štátnej osvetovej služby je dokonalá a nasadzuje psie hlavy maďarským súdruhom. Myslím, že máme veľmi podrobne analyzovať vystúpenie s. Pavlíka. Je tu jasný neúmer. Pár slov venoval s. Pavlík slovenskému nacionalizmu i to len všeobecne a veľa miesta venoval tomu, aby dokázal, že maďarskí súdruhovia sú nositeľmi nacionalizmu. Bolo správne zavolať súdruhov z Csemadoku a tam im to povedať, ale absolútne nemiestne bolo povedať to na konferencii osvetových inšpektorov. Súdruh Pavlík veľmi správne uvádzal marxistickú tézu národnostnej politiky, ale nemožno to riešiť tak, že slovenskí súdruhovia tepú maďarských súdruhov a naopak, lebo to by sme boli na najlepšej ceste, aby sme šovinizmus prebúdzali. Ak je niekto nositeľom nacionalizmu, tak to je predovšetkým inteligencia. Priznajme si, že mnoho učiteľov išlo do strany r.1945 práve preto, lebo sme robili určitú nacionálnu politiku. Ešte sme to celkom neprekonali. Je tu uznesenie ÚV, ale ešte to nie je celkom prekonané a mnohí si myslia, že máme určité nadpráva, lebo sme boli utláčaní a mali sme povstanie. Naša politika v r. 1945-46 bola správna. Ale akonáhle sa politika presídlenia neuskutočnila, museli sme dať Maďarom rovnoprávnosť. Ako musíme bojovať proti trpiteľskej tendencii, takisto musíme bojovať aj proti tomu, že my tu máme akési nadpráva.

Veľmi dôležitá je otázka reslovakizantov. Bolo to správne? Bolo. Nie je to v rozpore s marxistickým riešením národnostnej otázky. Boli správne naše uznesenia, ktoré citoval s. Pavlík? Boli. Ale budeme musieť veľmi ostro vystúpiť proti tomu, kto núti reslova-

kizanta, že nesmie ísť do Csemadoku, alebo do maďarskej školy. Lebo to je už národnostný útlak a tým sa prehrešujeme proti zásadám proletárskeho internacionalizmu. Zahraniční súdruhovia nás sledujú a dnes buržoázny nacionalizmus je hlavnou formou úchyľky v robotníckom hnutí.

Súdruh Pavlík reagoval hrozne citlive. Ale Ty si obvinil súdruhov, že pokračujú v politike maďarských feudálov a kapitalistov. Kto je predsedom Csemadoku? S. Lőrincz, ktorý dostáva hromadu listov od Maďarov, ktorí kritizujú „Új Szó“ a nadávajú mu, že sa stal nástrojom boľševikov. My máme kritizovať „Új Szó“, ale nie tak, ako s. Pavlík. Naopak, myslím, že pre maďarských šovinistov musí byť hrozný jed tieto noviny čítať. Pokiaľ ide o kultúrnu časť, do určitej miery sedí kritika s. Pavlíka.

Myslím, že treba jasne povedať, že prejav s. Pavlíka nebol povedaný na správnom mieste, že formulácie neboli správne. V dnešnom období nemusíme mať v tom smere žiadne obavy, nehľadiac na to, že dnes nemáme žiadne iné sily, ktoré by chceli niečo iného ako vývoj k socializmu.

Veľmi si musíme objasniť aj pokiaľ ide o sčítanie ľudu akým spôsobom formulovať príslušnosť k národnosti, nie jazykové znalosti ako jediný alebo rozhodujúci znak, ale určité povedomie k národnej pospolitosti. Úlohou Maďarov nebude nahovárať ľudí, aby sa hlásili k maďarskej národnosti a na druhej strane nebudeme robiť žiadnu agitáciu, že reslovakizanti sa musia hlásiť k slovenskej národnosti. Myslím, že si musíme uvedomiť, že nie to sú hlavné problémy, že máme pred sebou tri hlavné úlohy:

1. Zapojiť maďarský pracujúci ľud do budovateľskej práce;
2. odstrániť chyby a nedostatky, ktoré tu ešte sú;
3. bojovať proti buržoáznemu nacionalizmu, ale nie tým, že budeme tepať chyby Maďarov a naopak, ale zásadný boj proti buržoáznemu nacionalizmu za proletársky internacionalizmus.

Prečo sme dali tento bod na program? Stále prichádza veľa sťažností. V Košiciach sa stalo, že malému živnostníkovi dosadili národnú správu. Teraz ju zrušili a vrátili mu živnosť a preto, že národný správca zadlžil podnik, predali mu na dražbe všetko v podniku a aj jeho súkromný majetok. Takéto veci treba odstrániť, lebo znamenajú určitý národnostný útlak. Treba zakročiť proti tomu, aby ONV žiadali podávať stanovy Csemadoku len v slovenskej reči a najmä proti tomu, aby NB vyšetrovala ľudí, ktorí sa prihlásili do Csemadoku.

Druhá vec je, že sme dostali zo sekretariátu s. Slánskeho list z Košíc k zaujatiu stanoviska. Navrhuje sa tam vytvoriť celoštátnu ustanovizeň, akúsi maďarskú národnú radu. Myslím, že to nemôžeme prijať. Pokiaľ ide o kultúrnu prácu máme Csemadok a ináč sú Maďari zastúpení vo všetkých masových organizáciách. Druhý návrh sa týka osôb, ktoré mali účasť na „nesolidárnosti“ – ako sa hovorí. Je tam návrh, aby boli vytvorené komisie, aby zostavili zoznam ľudí, ktorí sú zaťažení šovinizmom. Tretí návrh: pozvať, poť. koptovať do Národného zhromaždenia niekoľkých Maďarov a taktiež do Národného frontu. Do národného zhromaždenia to neide, lebo nemáme kandidovaného ani ako náhradníka žiadneho Maďara, ale do Ústredného akčného výboru NF by sme mohli vziať dvoch zástupcov Csemadoku, tak ako je zastúpená aj Matica slovenská.

Súdruh Friš:

Pokiaľ ide o elaborát, stotožňujem sa s poznámkami s. Bašťovanského. Ešte to neukazuje, že správne pochopili poznámky, ktoré im adresoval s. Široký v záverečnom

slove. A to dokazuje i tá časť, ktorá sa týka budovateľskej časti elaborátu. Myslím, že poznámky s. Širokého nesmerovali k tomu, aby maďarskí súdruhovia pracovali teraz na zvláštnom 5 RP pre južné Slovensko, ale k tomu, aby svoju činnosť zamerali na rozprúdenie budovateľského nadšenia ľudu v rámci tých možností, ktoré 5 RP južnému Slovensku dáva a aby po druhé, zamerali svoju činnosť na prevýchovu maďarského ľudu v duchu sovietskeho vlastenectva a v duchu nového pomeru k nášmu štátu. Tento elaborát je skoro memorandum sťažností a nedozvedáme sa s neho ako túto svoju činnosť po týchto dvoch hlavných líniách vyvíjajú a aké ťažkosti a úspechy majú. Lebo majú úspechy pri JRD a pri dodávkach. Tu môže byť obava, že maďarskí súdruhovia pre hrbu sťažností sami si nedostatočne všímajú tých niekoľkých pozitívnych vecí, ktoré na južnom Slovensku sú. Tým nechcem bagatelizovať konkrétne prípady, ktoré uvádzajú, ani požiadavky a sťažnosti. Ba čo viac, môže byť taká domnienka, že u nás prax veľmi často prispieva k tomu, že maďarskí súdruhovia nevedia sa vymaniť z týchto problémov a že sa tak veľmi silno a hlavne orientujú na tieto otázky.

Súdruh Pavlík povedal medzi iným veľmi správnu vec, že otázka proletárskeho internacionalizmu sa neprejavuje vo všeobecných frázach a deklaráciách ani v pomere maďarského a slovenského ľudu. Ale sám sa toho nepridržiava. Veľmi často nahradzuje správnu internacionálnu politiku všeobecne správnymi deklaráciami. Preto bude lepšie, keď obrátíme našu pozornosť na niektoré konkrétne otázky, či sme sa už v dennej praxi naučili robiť internacionálnu, stalinskú nacionálnu politiku. Úcta k uzneseniam predsedníctva strany je zaiste veľmi pekná vec, ale nech nie som považovaný za zlého partajníka, keď poviem, že ani uznesenia predsedníctva strany, najmä, keď sú staré jeden rok, nie sú dogma, najmä keď sú určitým vývojom udalostí prekonané a ani vtedy nie, keď neboli nahradené inými uzneseniami. Uznesenie predsedníctva je hlavne záväzná pokiaľ ide o ducha a nie pokiaľ ide o literu. A to predovšetkým platí o tom, ako je vrchnostenské schvaľovanie členov Csemadoku. Keď sme sa pred viac ako rokom uzniesli tiež na tom, že osvetové rady majú schvaľovať zakladajúce sa organizácie Csemadoku, bola situácia iná ako je dnes. Vtedy bolo tesne po našich uzneseniach o zrovnoprávnení maďarských pracujúcich. Vtedy sme mali slabý prehľad a veľmi slabú evidenciu maďarských kádrov. Vtedy hrozilo akútne nebezpečenstvo, že utvorenie Csemadoku môže byť signálom pre všelijaké elementy, aby sa nahnuli do týchto spolkov a vytvorili legálnu bázu pre maďarskú reakciu. Prirodzene bolo samozrejmé, že sa robili opatrenia, aby sme tomuto vývoju predišli. Tomu mali slúžiť dve opatrenia. Jednak orientácia, ktorú sme dali maďarským súdruhom, že sa nemajú orientovať na zakladanie masových organizácií, ale na individuálny nábor a po druhé, že sme orgánom štátnej správy dali právo a povinnosť dozerať na personálne zloženie týchto organizácií. Isteže všetci sme boli presvedčení, keď sme toto uznesenie prijali, že bude vykonávané takticky, politicky a štátnicky a nie byrokraticky a mechanicky, nie takým spôsobom, že maďarskí občania, ktorí len práve teraz dostali politické práva, v tom vidia novú formu nesprávneho nachádzania s nimi.

Okrem toho dnes je už situácia celkom iná. Dnes už máme prehľad o maďarských pokrokových káddoch. Dnes kladieme dôraz na to, aby sa urýchlene vydávali štátne občianstva maďarským občanom s výnimkou tých ktorí sa previnili. Je jasné, že intenzívna činnosť Csemadoku je v našom záujme, v záujme našich štátnych, národných a sociálnych záujmov. Dnes meravo ľpieť na to, aby osvetoví inšpektori rozhodovali o tom

kto môže byť členom spolku je smiešne a nesprávne. Netreba sa čudovať tomu, keď maďarskí ľudia neprijímajú podobné zásahy ako prejav stalinskej nacionálnej politiky. To je prirodzené. I v tom prípade keby naši osvetoví inšpektori boli 100% internacionalisti by tomu tak nebolo, lebo v tejto veci vystupuje organizácia, ktorá je na 100% reprezentovaná Slovákmí. Už ten samotný fakt vzhľadom na to, že nacionálne otázky sú veľmi citlivé, môže budiť určitú nedôveru a nervozitu. Ale bolo by smiešne nevidieť, že vcelku osvetoví inšpektori nie sú imúnni voči nacionálnemu šovinizmu a toľž protimaďarskému šovinizmu. Osvetoví inšpektori zaiste patria a celkom logicky, do tej kategórie nášho obyvateľstva, ktorá je živená protimaďarskými predsudkami predovšetkým proti maďarskému obyvateľstvu. Tento dôsledok vyplýva z minulosti, z celej histórie maďarsko-slovenských vzťahov. Myslím, že je na čase, aby sme zrušili to zastaralé uznesenie predsedníctva a aby sme ho nahradili nejakým novým. Myslím, že orgány strany by mali veľmi taktným spôsobom rozhodovať o tom, kto nemá byť v tejto organizácii, aby maďarské obyvateľstvo považovalo za svoje prirodzené právo vstúpiť do tejto organizácie, aby žiaden vrchnostenský zásah nevzbudil dojem, že vstup do tejto organizácie môže byť spojený s nepríjemnosťami. Súdruh Pavlík spomínal orgány NB a povedal, že to sú tiež orgány ľudovodemokratického štátu. To je vcelku pravda, ale keď orgán NB navštívi maďarského roľníka s jedinou otázkou, či je pravda, že podal prihlášku do Csemadoku, akým právom môžeme žiadať, aby sa ten roľník díval na NB ako na ľudovodemokratický orgán. To stačí k tomu, aby celá obec z Csemadoku vystúpila. Tieto veci treba vidieť ako sa nám javia v čase a nebagatelizovať veci, ktoré predlžujú život nacionálnym predsudkom, ktoré sú vo vedomí ľudí i tak veľmi húževnaté.

K otázke reslovakizantov. Pre maďarských súdruhov platí, že sa nemajú orientovať na reslovakizantov. Prirodzená asimilácia obyvateľstva pôvodne slovenského, v priebehu času pomadžarčeného, nie je proti zásadám marxistickej nacionálnej politiky a nie je úlohou maďarských súdruhov robiť tuná prekážky. Ale na druhej strane, robiť nejaký veľký problém z toho, že niektorý reslovakizant si to rozmyslel a znovu si mení svoju národnosť – netreba. Vzhľadom k tomu, že reslovakizanti, síce „dobrovoľne“, ale za iných podmienok reslovakizovali, netreba z toho robiť politickú aféru, ak nejaká stovka reslovakizantov vstúpi za člena do Csemadoku alebo sa nebude hlásiť k slovenskej národnosti pri sčítaní. Mali by byť vážnejšie problémy pre slovenský národ z národného hľadiska. Ak reslovakizant chce posilať svoje deti do maďarských škôl, prosím! Len aby sme vážnejšie starosti na našej ceste k socializmu nemali! Myslím, že by sme mali dať veľmi striktné inštrukcie jak stranickým tak aj štátnym orgánom. Maďarskí súdruhovia píšu, že sa pri sčítaní ľudu majú uplatňovať stalinské princípy národnostnej politiky. Súdruhovia nerozviadli, čo pod tým rozumia, ale myslím, že to znamená zásadu, že sa nebude robiť ani politická agitácia ani morálny nátlak kto k akej národnosti sa má hlásiť. To znamená, že maďarskí súdruhovia nebudú agitovať medzi reslovakizantami, aby sa hlásili k maďarskej národnosti a na druhej strany slovenské úrady nebudú robiť na reslovakizantov nátlak, aby sa hlásili za Slovákov.

Pokiaľ ide o zastúpenie Csemadoku v akčných výboroch NF, neviem, v čom tu je problém. Prečo by nemohli byť zastúpení? Snáď sú určité dôvody, ale prinajmenšom konkrétna situácia môže vytvoriť také pomery, že je dokonca želateľné, aby táto organizácia bola zastúpená, lebo s tým odmietavým stanoviskom môžeme hnať maďarských ľudí do politickej izolácie. Stroho odmietavé stanovisko nepomáha utvoriť nový pomer

maďarského obyvateľstva k Československej republike. Snáď by sa to malo riešiť veľmi pružne, podľa nacionálnych a politických pomerov toho-ktorého miesta. Ale veľký problém v tom nemožno vidieť.

Takisto je jasné, že Csemadok je kultúrna a osvetová organizácia. Ale treba mať trpezlivosť keď v miestnom merítku táto organizácia nechápe celkom správne svoje poslanie. My tejto organizácii dávame smer kultúrnej a osvetovej činnosti. No, samozrejme smer a orientácia je jedno a druhé je, ako to vyzerá v praxi. Treba vedieť na mieste riešiť všetky otázky a potom budú vytvorené predpoklady, aby táto organizácia vystupovala nie ako záujmová ale ako kultúrna organizácia.

Súduh Pavlík tu citoval svoju reč, ale myslím, že to svedčí proti nemu a potvrdzujú to, čo s. Moško povedal. Súduh Pavlík hovorí vo všeobecných deklaratórnych frázach o potrebe bojovať proti nacionalizmu na slovenskej strane, a na druhej strane veľmi konkrétne hovorí proti prejavom šovinizmu na maďarskej strane a k tomu ešte na takom fórame, ktoré má bezprostredný styk s Csemadokom, na fórame, proti ktorému smerujú sťažnosti maďarských súduhov z Csemadoku.

[...]

Súduh Moško:

Len jednu poznámku k otázke masovej organizácie. Aký je rozdiel medzi kultúrnym spolkom a masovou organizáciou? Veľmi sa čudujem, že to mohlo byť nadhodené a že to môže byť vôbec sporné. Keď hovoríme tej-ktorej organizácii ako o masovej, tak to posudzujeme čiste politicky, bez ohľadu na to, či to je kultúrny spolok alebo záujmová organizácia. Podľa boľševických princípov každá organizácia, ktorá združuje väčšiu alebo menšiu časť ľudí, je masová organizácia, ktorá samozrejme má to alebo ono poslanie a kde existuje rozdiel medzi významom tej alebo onej organizácie. To neznamená, že stavíme na roveň odborov alebo ČZM spolok maďarských pracujúcich. To je združenie ľudí, ktoré menujeme masovou organizáciou pre určitý politický princíp. To je tá prevodná páka ktorou strana uskutočňuje svoju politiku medzi masami. V tom zmysle je i Matica slovenská masovou organizáciou. Je úplne vedľajšie, či nad tým je dozor alebo nie. Aj nad JZSR má v určitom smere dozor Povereníctvo pôdohospodárstva a predsa to je jedna z najdôležitejších masových organizácií na dedine. Na Csemadok sa máme pozeráť ako na masovú organizáciu, prostredníctvom ktorej strana vykonáva svoju politiku medzi maďarským obyvateľstvom, pri dodržiavaní všetkých spolkových a iných predpisov dať plnú možnosť vývoja tejto organizácii, ako masovej organizácii. Myslím, že veci sa majú takto.

Veľmi sa udivuje vystúpenie s. Pavlíka. Keď som hovoril o jeho reči, ani vo sne ma nenapadlo znížiť význam toho celého radu opatrení, ktoré sám s. Pavlík navrhol a ktoré Povereníctvo informácií robilo. V našej politike voči maďarskému obyvateľstvu musíme vykynožiť všetko nacionalistické alebo šovinistické. Myslím, že aj my by sme si mohli osvojiť tú pracovnú metódu, ktorú prebojovávame v straníckych výboroch, aby sme si otvorene povedali, keď bola urobená chyba, aby sme menovali súduhov, ktorí chybu urobili a presviedčali ich o tom, cieľom nápravy. Nevidí sa mi, že by s. Pavlík uznával za chybnú tú časť svojho vystúpenia. Iste jeho referát bol vo všetkých ostatných častiach veľmi správny, ale nie sme tuná preto, aby sme sa vychvaľovali. Napr. v agitácii pred-

niesol s. Pavlík veľmi užitočné veci, o to všetko neide. Tento jeden bod bol nesprávny. Súdruh Pavlík vytkol hlúpe mu vystúpeniu s. Fellegiho, že to povedal pred fórom, kde neboli len komunisti. Keď to vytýkame takému Fellegimu, o ktorom i maďarskí súdruhovia majú svoj názor, tým viac to musíme vytknúť s. Pavlíkovi. Tu nepomôže nič, len si to priznať.

Musím priznať, že záverečná politická časť prejavu s. Pavlíka bola nesprávna a ako teória veľmi nebezpečná, keď hovoril o príčinách týchto rozporov a ťažkostí. V podstate, kde je ťažkosť problému, ktorý tu riešime? Ťažkosť nie je v tom, že protimaďarský postoj Slovákov alebo časti slovenského obyvateľstva je následkom maďarizačnej politiky. To je pravda, ale o to už dnes neide. A len to povedať nestačí. Ťažkosť problematiky je v tom, čo s. Bránik povedal. Treba si dnes povedať a náruživu si uvedomovať, že hlavnou zbraňou imperialistov je vyvolávanie nacionalizmu a šovinizmu u národov. To napriek všetkým procesom si ešte vždy dostatočne neuvedomujeme. Tu treba boľševicky tvrdo bojovať, treba vidieť, že tu je ťažkosť a nie v tom, či maďarskí súdruhovia sú skromnejší alebo taktnejší. Proti tomu treba bojovať aj v našich rečiach. Za prvej republiky, za omnoho ťažších pomerov sme tvrdošijne vysvetľovali, že za národnostný útlak na Slovensku nie je zodpovedný český ľud a takisto sme to vysvetľovali v maďarsko-slovenskom pomere. Tým viac to musíme robiť dnes, keď máme úplne inú pozíciu. Treba vidieť ťažkosti a vidieť spôsob ako ich odstrániť.

Súdruh Pavlík citoval svoju reč na zakladajúcej schôdzke Csemadoku. Bolo úplne správne, že on tam vystupoval pred tým, že by sa tento spolok mohol stať skrytou politickou stranou. I dnes podpisujem, že to bolo úplne správne, ale myslím, že po skúsenostiach, ktoré po jednom roku máme, také nebezpečenstvo tu nie je, hoci dole prirodzene sa môžu vyskytnúť všelijaké hlúposti. Tento spolok tu nevystupuje ako organizácia Maďarov, to treba vidieť, treba vidieť vývoj. Nemôžeme prikráčovať k týmto otázkam s takou nedôverou a nepochopením. Napr. súdruh Pavlík hovoril o „Új Szó“. Šéfredaktorom je s. Lőrincz, ktorý si stále sťažuje, že nemáme dosť prekladov básní. Tu treba tiež vidieť, že nastala radikálna zmena od toho času čo s. Lőrincz prevzal časopis. Je pravda, že ešte nespracovávali veci z hľadiska zmysľania maďarského obyvateľstva, ale denne píš o úderníkoch, o problémoch JRD, prinášajú všetky oficiálne správy, takže súdruhom nemožno uprieť dobrú snahu. Iste je tu taká snaha presadzovať líniu trpiteľskú, ale práve preto s. Lőrincz z 20 článkov Zoltána Fábryho, ináč talentovaného súdruha, uverejní jeden. Bol som na krajskej konferencii v Banskej Bystrici a tam bolo radostné počuť, ako maďarskí súdruhovia hovoria o Republike a o Gottwaldovi a strane ako o našej. Súdruhovia, my podceňujeme ťažkosti maďarských súdruhov, veď si priznajme, že medzi maďarským obyvateľstvom sa až do posledného času nerobila politická práca. Myslím, že takýmto pohľadom treba ísť na veci. Keď voľakde je potrebný takt, tak pri vybavovaní drobných ťažkostí, ktoré môžu vzniknúť.

[...]

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 794, a. j. 1, Protokol zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS dňa 6. januára 1950, originál, strojopis

Összefoglalás: Moško elvtárs helyteleníti, hogy a magyar kultúregyesület tagjait a népművelési felügyelők hagyják jóvá, nem lát abban semmi kivetnivalót, ha a reszlovakizáltak esetleg a Csemadok tagjai lesznek. Bírálja Pavlík elvtársat 1949. november 22-i felszólalása miatt, aki szerint a Csemadok politikai szervezetként igyekszik fellépni. Ennek nincs semmi jele. Pavlík elvtárs szerint nem lehetünk elégedettek a Csemadok munkájával, többet vártunk tőle. Nem elég aktív, ráadásul rossz a kapcsolata a népművelési szervekkel, a legnagyobb probléma pedig az, hogy a reszlovakizáltakat is be akarja szervezni a sorába. November 22-i beszédéről az Elnökség döntse el, helyes volt-e vagy sem. Az 1948 februárja előtti magyarellenés politika a kommunista párt politikája is volt. Bašťovanský elvtárs szerint 1945–1946-os politikánk és a reszlovakizáció is helyes volt, de amint megváltoztak a körülmények, egyenjogúságot kellett adnunk a magyaroknak, s a reszlovakizáltaknak sem tilthatjuk meg, hogy a Csemadok tagjai legyenek vagy gyermekeik magyar iskolába járjanak. Pavlík elvtárs november 22-i beszéde helytelen volt. Friš elvtárs szerint sem gond, ha egyes reszlovakizáltak belépnek a Csemadokba, gyermekeiket magyar iskolába járatják vagy a népszámlálás során nem vallják magukat szlováknak.

74

Pozsony, 1950. január 6. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar nép közötti munka némely problémáiról, amely meghatározza az egyes állami és pártszerveknek a magyar lakosság helyzetének tényleges rendezése során elvégzendő feladatait.

Bratislava 6. január 1950. Uzniesenie Predsedníctva ÚV KSS o niektorých problémoch práce medzi maďarským ľudom, v ktoromuložilo jednotlivým štátnym a stranickým orgánom úlohy na skutočné riešenie postavenia obyvateľov maďarskej národnosti.

Niektoré problémy práce medzi maďarským ľudom

1. Hlavnou úlohou práce medzi maďarským pracujúcim ľudom je:

a) zapojiť maďarský pracujúci ľud do budovateľského úsilia, t. j. orientovať ho v závodoch na rozvinutie socialistického súťaženía, údernického hnutia a na zvyšovanie produktivity práce; na dedinách na organizovanie a výstavbu JRD, na zvyšovanie poľnohospodárskej výroby a na plnenie výrobných a dodávkových povinností;

b) bojovať proti buržoáznemu nacionalizmu, pestovať bratstvo medzi maďarským a slovenským ľudom v duchu proletárskeho internacionalizmu;

c) odstrániť chyby a nedostatky v položení maďarských pracujúcich;

d) v spolupráci so slovenským pracujúcim ľudom rozvíjať iniciatívu maďarského pracujúceho ľudu v budovaní a zveľaďovaní južného Slovenska. Ukladá sa s. Okálimu a s. Gažíkovi, aby o úlohách a možnostiach na tomto poli podali správu do konca januára t. r.

2. Ukladá sa s. Bránikovi, aby do konca februára 1950 predložil správu o investičnom programe pre rok 1950 v južných okresoch ako aj o investičnom pláne 5 RP v týchto okresoch s návrhom prípadných opatrení na zvýšenie investícií, najmä na presun priemyselných závodov do týchto okresov.

3. Národná stavba, ku ktorej má dať podnet IX. zjazd KSS, má byť na južnom Slovensku, takže sa na týchto prácach v plnej miere budú môcť zúčastniť aj maďarskí pracujúci, najmä roľníci. Ukladá sa s. Bránikovi, aby do konca januára predložil príslušné návrhy.

4. Ukladá sa s. Okálimu, aby maďarským pracujúcim, ktorí sa neprevinili kolaboráciou s fašizmom, bolo bez byrokratických prieťahov vydané osvedčenie o čl. štátnom občianstve ako aj osvedčenie o ľudovodemokratickej spoľahlivosti.

5. Ukladá sa s. Falťanovi zariadiť, aby osobám, ktoré nadobudli čl. štátne občianstvo, neboli vydávané konfiškačné výmery a pokiaľ sa tak stalo (po obdržaní štátneho občianstva), aby boli takéto výmery zrušené.

6. Uložiť krajským výborom strany, aby sa postarali o náležité umiestnenie náboristov, pričom – pokiaľ to je možné – boli náboristi umiestnení vo svojich domkoch. Súdruh Okáli predloží do 31. januára t. r. návrh na riešenie nevybavených prípadov. Súdruh Falťan podá do 31. januára návrh, ako nahradiť náboristom pôdu a dobytok, ktorý im nebol vrátený. Treba sa postarať aj o to, aby náboristi dostali podľa možnosti naspäť svoj dobytok. Ak to nie je možné, majú byť náležite odškodnení; konkrétny návrh predloží s. Zupka do 31. januára t. r.

7. Ukladá sa ss. Okálimu, Gažíkovi a Fábrymu, aby sa tak po línii rezortnej ako aj straníckej postarali o to, aby aj maďarské obyvateľstvo bolo náležite zastúpené v národných výboroch. Ukladá sa s. Moškovi zariadiť, aby do nových okresných a krajských výborov strany boli zvolení aj maďarskí súdruhovia a aby neboli zvolené šovinistické elementy, ktoré sú prekážkou konsolidácie pomerov a bratskému spolunažívaniu slovenského a maďarského pracujúceho ľudu.

8. Ukladá sa s. Holdošovi zariadiť, aby zástupcovia Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich boli zastúpení v ústrednom akčnom výbore a v krajských akčných výboroch v Bratislave, Nitre, B. Bystrici a Košiciach.

9. Ukladá sa s. Okálimu zariadiť, aby v obciach, kde značná časť obyvateľstva ovláda reč maďarskú, boli úradné oznamy podľa skutočnej potreby publikované aj v reči maďarskej.

10. Ukladá sa s. Zupkovi, aby na južnom Slovensku boli na okresné a krajské sekretariáty odborov dosadení súdruhovia, ktorí aspoň čiastočne ovládajú maďarskú reč.

11. Ukladá sa s. Novomeskému, aby do 31. januára predložil správu o tom, ako doplniť stav maďarského učiteľstva na potrebný počet.

12. Ukladá sa s. Novomeskému, aby do konca februára predložil plán na školenie dorastu maďarskej národnosti na poľnohospodárskych, odborných a učňovských školách.

13. Ukladá sa s. Pavlíkovi, aby inštruoval osvetových inšpektorov, že členom Csemadoku môže byť každý československý občan, ktorý sa do tohoto spolku prihlási, pokiaľ vyhovuje podmienkam stanov. Strana a osvetová správa má podporovať činnosť Csemadoku po línii socialistickej výchovy a dbať na to, aby sa do vedenia a členstva spolku nedostali rozvrtné živly.

14. Ukladá sa s. Okálimu, aby eventuálne prípady prenasledovania maďarských pracujúcich pre ich národnú príslušnosť, poťažne pre účasť v Csemadoku, dal prísne vyšetriť a potrestať.

15. Postarať sa o to, aby pred sčítaním ľudu v marci t. r. boli naše orgány jak po línii úradnej, tak aj straníckej správne informované, aby sa predišlo šovinistickej agitácii, resp. nátlaku.

16. Ukladá sa ss. Pavlíkovi, Šefránkovi a Okálimu:
 - a) pomáhať zaistiť finančnú bázu Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich;
 - b) dať príkaz po rezortnej línii pomáhať odbočkám Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich pri získavaní miestností;
 - c) dať príkaz na doplnenie verejných knižníc maďarskými knihami v tých obciach, kde žije značná časť maďarských občanov.
17. Poveruje sa s. Fábry, aby predložil s. Púllovi prípady, v ktorých sa na maďarských pracujúcich vymáhajú dane alebo iné dlžoby, zavinené národnými správcami.
18. Stranícke tlačové orgány, vychádzajúce v slovenskej i maďarskej reči, majú sústavne vychovávať slovenský i maďarský pracujúci ľud k bratstvu a spolupráci a k nezmieriteľnému boju proti šovinizmu a buržoáznemu nacionalizmu.
19. Ukladá sa s. Pavlíkovi preskúmať možnosť uvoľnenia ďalšieho kontingentu papiera tak, aby „Új Szó“ mohol vychádzať vo všedný deň najmenej na 6 stranách. Ukladá sa s. Lőrinczovi, vypracovať plán tlačovej kampane pre podstatné zvýšenie nákladu „Új Szó“. Súdruh Zupka predloží sekretariátu návrh na príspevky pracovníkov odborov do „Új Szó“.
20. Predsedníctvo súhlasí s tým:
 - a) aby Csemadok vydával kultúrno-politický mesačník a ukladá s. Pavlíkovi, aby zaisťoval potrebný papier;
 - b) aby JZSR a SRD spoločne vydávali odborný pôdohospodársko-družstevný časopis pre maďarských pracujúcich;
 - c) aby SOR vydávala odborársky vestník pre maďarských pracujúcich;
 - d) aby „Új Szó“ každý štvrtok vydával jeden obrázkový magazín.
21. Ukladá sa ss. Pavlíkovi, Šefránkovi a Lőrinczovi, aby podali návrh na zlepšenie propagačnej práce medzi maďarským obyvateľstvom.
22. Súdruh Moško preskúma možnosť vydávania „Života strany“ v maďarskej reči.
23. Súdruh Pavlík s komunistami v Csemadoku vypracuje ideový a organizačný plán práce Csemadoku.
24. Predsedníctvo súhlasí s tým, aby bol rozšírený počet filmov s titulkami v maďarskej reči a aby sa behom r. 1950 zriadilo pojazdné divadlo pre maďarský pracujúci ľud.
25. Nakladateľstvá Pravda, Práca, Tatran a Csemadok majú vo zvýšenej miere vydávať literatúru v maďarskej reči. Správu o tom podá do konca januára t. r. s. Pavlík.
26. Ukladá sa s. Moškovi, aby organizačné oddelenie na najbližšej porade krajských pracovníkov informovalo súdruhov o týchto uzneseniach predsedníctva.

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 794, Zápis zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS dňa 6. januára 1950, originál, strojopis

Összefoglalás: Harcolni kell a burzsoá nacionalizmus ellen. Ki kell dolgozni Dél-Szlovákia beruházási tervét. A magyar dolgozók számára ki kell adni a csehszlovák állampolgárságot és a megbízhatóságot igazoló okiratot. Ne kapjanak vagyonekibzó végzéseket. Gondoskodni kell a toborzottak megfelelő elhelyezéséről, amennyiben lehetséges a saját házukban. Javaslatot kell kidolgozni azok kárpótlására, akik nem kapták vissza

a vagyonukat. A magyar lakosságnak megfelelő képviseletet kell kapnia a nemzeti bizottságokban, a járási és kerületi pártbizottságokba magyarokat is be kell választani. A Csemadok kapjon képviseletet a Nemzeti Frontban. A magyarok településeken a hivatalos közleményeket magyarul is meg kell jelentetni. Ki kell dolgozni a magyar tanítók utánpótlásának tervét. A Csemadoknak minden csehszlovák állampolgár tagja lehet, de ügyelni kell arra, hogy ne legyenek köztük felforgató elemek. Ki kell vizsgálni minden esetet, ha magyarokat üldöztek nemzeti hovatartozásuk vagy Csemadok-tagságuk miatt. A népszámlálás során meg kell akadályozni minden sovíniszta agitációt. Növelni kell az *Új Szó* példányszámát, a Csemadok adjon ki kultúrpolitikai folyóiratot, adjanak ki mezőgazdasági hetilapot, szakszervezeti közlönyt, hozzanak létre magyar vándorszínházat.

75

Pozsony, 1950. január 28. A Szlovák Nemzeti Front Központi Akcióbizottsága szélesebb körű Elnökségének határozata a Csemadok képviselőinek felvételéről a Szlovák Nemzeti Frontba.

Bratislava 28. január 1950. Uznesenie širšieho predsedníctva Ústredného akčného výboru Slovenského národného frontu o pribratí predstaviteľov Csemadoku do Slovenského národného frontu.

Pribratie predstaviteľov Kultúrneho spolku maďarských pracujúcich v Československu do širšieho predsedníctva a pléna ÚAV SNF a do pléna a predsedníctva krajských akčných výborov

a) Jednomyseľne sa prijíma návrh, aby Július Lőrincz pribratý bol do pléna a širšieho predsedníctva ÚAV SNF za Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu.

b) Taktiež jednomyseľne sa schvaľuje, aby za Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v ČSR do pléna a predsedníctva krajských akčných výborov pribratí boli títo predstavitelia:

kraj Bratislava	- Rabay František
kraj Nitra	- Pék Štefan
kraj Banská Bystrica	- Divko Ľudovít
kraj Košice	- Dr. Simai Vojtech.

SNA, ÚAV SNF, kart. 4, inv. č. 13, Zápisnica zo zasadania širšieho predsedníctva Ústredného akčného výboru Slovenského národného frontu, konaného dňa 28. januára 1950, originál, strojepis

Összefoglalás: Egyhangúlag jóváhagyjuk a javaslatot, hogy Lőrincz Gyulát a Csemadok képviselőjében felvegyék a Szlovák Nemzeti Front Központi Akcióbizottságának plénumába és szélesebb körű Elnökségébe. Ugyancsak egyhangúlag jóváhagyjuk, hogy a Csemadok képviselőjében a kerületi akcióbizottságok plénumába felvegyék Rabay Ferencet, Pék Istvánt, Divko Lajost és Simai Bélát.

76

Pozsony, 1950. február 1. Michal Falťan földművelésügyi megbízott javaslata a Csehszorból hazatért magyar deportáltak kárpótlására.

Bratislava 1. február 1950. Návrh povereníka pôdohospodárstva Michala Falťana na odškodnenie maďarských náboristov, ktorí sa vrátili z Čiech.

Návrh na poskytnutie náhrady za pôdu a dobytok niektorým osobám maďarskej národnosti, ktoré sa vrátili z pracovného pridelenia v českých zemiach (náboristom)

Predsedníctvu ÚV KSS

Na základe uznesenia Predsedníctva ÚV KSS, ktorým mi bolo uložené predložiť návrh na poskytnutie náhrady za pôdu a dobytok tým osobám maďarskej národnosti, ktoré sa vrátili z pracovného pridelenia v českých zemiach (náboristom), ktorým pôda, poľnohospodárstvo alebo dobytok nebol vrátený, predkladám tento konkrétny

n á v r h

Dr. Falťan v. r.,
 povereník pôdohospodárstva

Sporné otázky, ktoré sa vyskytli v niektorých okresoch na južnom Slovensku po návrate maďarských rodín z pracovného pridelenia v českých zemiach neboli celkom vyriešené ani osobitnými komisiami zriadenými uznesením Zboru povereníkov zo dňa 12. sept. 1949, čís. intim. 12003/1949-I, na podklade uznesenia Predsedníctva KSS zo dňa 7. sept. 1949 o riešení niektorých otázok na južnom Slovensku.⁹⁰

Podľa správ orgánov (zmocnencov) Povereníctva pôdohospodárstva, zúčastnených na riešení týchto otázok v poslednej akcii (tkzv. akcia „Juh“), je stav neuspokojených rodín tento:

- 1.) 171 rodín nedostalo späť svoju pôdu.
- 2.) 2453 rodín nedostalo späť svoj inventár.

⁹⁰ Pozri dok. č. 61. a 62.

(Zistené podľa zápisníc o zaškoľovaní majetku náboristov pri ich odchode do českých zemí, nachádzajúcich sa na pracovných skupinách pre poz. reformu. Skutočný stav je však väčší, ale nie je po ruke materiál, z ktorého by sa presne zistil.)

Otázka prídelenia náhradnej pôdy nebola a ešte ani teraz nie je problémom. Problém je len fakt, že náboristi odmietajú prijať náhradnú pôdu a domáhajú sa vrátenia svojej vlastnej pôdy.

Otázka inventáru je veľmi zložitá. Inventár totiž bol pri odchode náboristov do českých zemí dávany jednak do správy dôverníkom, miestnym ľudovým orgánom, alebo nimi určeným osobám, býv. Správe majetkov pre poz. reformu, jednak predávaný a prideľovaný. Niečo sami náboristi pri odchode rozdali, poschovávali u svojich príbuzných a známych, niečo zahynulo a niečo sa i zašantročilo.

Protihodnota za odpredaný inventár bola skladaná do peňažných ústavov (býv. RVP) s vinkuláciou pre býv. okresné úrady ochrany práce. Niekedy, ako je to z niektorých zápisníc zistiteľné, bola protihodnota za odpredaný inventár poukázaná priamo náboristom do Čiech, avšak niet záznamu, či náborista tieto peniaze dostal. Celková suma, ktorá za odpredaný náboristický inventár bola uložená v peňažných ústavoch činí asi 6.000.000,- Kčs.

Po návrate náboristov z českých zemí, okrem ojedinelých prípadov, nebola otázka inventáru riešená v zásade ani Povereníctvom práce a soc. starostlivosti, ani Povereníctvom pôdohospodárstva a ani Osídľovacím úradom a FNO a konečne ani spomenuťtými osobitnými komisiami j ktoré sa mali touto vecou naposledy zaoberať.

Náboristi domáhajú sa však vrátenia svojho inventáru a keď v administratívnom konaní nie je vyhovie ich žiadosti, podávajú žaloby na súd proti terajšiemu držiteľovi predmetu, alebo proti Povereníctvu práce a soc. starostlivosti o vrátenie protihodnoty, uloženej v peňažnom ústave za ich odpredaný inventár.

Povereníctvo práce a soc. starostlivosti na základe týchto žalôb bolo nútené vracaať protihodnotu uloženú v peňažných ústavoch oprávneným žiadateľom, t. j. býv. vlastníkom, lebo podľa názoru Finančnej prokuratúry tieto peňažné hotovosti nemôžu byť použité na iné ciele a podľa platného práva majú byť vrátené vlastníkom, na mená ktorých boli v peňažných ústavoch uložené.

Tento stav bol konštatovaný i na porade, konanej dňa 26. januára 1950 na Povereníctve práce a sociálnej starostlivosti. Stanovisko Finančnej prokuratúry môže byť akceptované v tých prípadoch, kde majetok náboristu bol vyňatý z konfiškácie podľa nar. čís. 26/1948 Zb. SNR, čo sa ovšem stalo skoro vo všetkých prípadoch,

Dnes, ako to už bolo vyššie spomenuté, podľa zistenia orgánov Povereníctva pôdohospodárstva z materiálu, ktorý je po ruke, ide asi o 2.453 rodín, ktoré nedostali späť inventár. Tieto rodiny, okrem iného inventáru – živého i mŕtveho – odovzdali pri odchode do českých zemí 790 koní (745 koní, 45 žriebät) a 4.683 kusov rožného dobytkaa (2362 kráv, 963 jalovic, 397 býčkov, 339 teliat a 562 volov). Hodnota tohoto dobytkaa podľa priemerných nízkych cien v čase odchodu (bol nedostatok krmiva) činí asi 21.000.000.- Kčs. Hodnota tohoto dobytkaa podľa dnešných priemerných cien, za aké sa nakupuje dobytok pre JRD, pričom ovšem možno predvídať, že cena úžitkového dobytkaa stupne, činí asi 61.000.000.- Kčs.

Vzhľadom na uvedené, ak by sa mala riešiť otázka náhrady za inventár, muselo by sa vychádzať z toho stavu, aký je dnes, t.j. že Povereníctvo práce a soc. starostlivosti je nútené vracať všetky peňažné hotovosti získané odpredajom inventáru, z čoho na druhej strane vyplýva, že by bolo povinné dať náhradu i tým náboristom, ktorým nebude vrátená protihodnota z hotovostí uložených v peňažných ústavoch. Ide o prípady, kde inventár bol odpredaný, avšak protihodnota nebola uložená v peňažnom ústave a ani inak podchytená, o prípady inventáru zašantročeného, zničeného, poťažne uhynutého, okrem prípadov, kde inventár bol riadne pridelený podľa nar. č. 104/1945 Sb. SNR kolonistom-dôverníkom a prídelová cena za tento inventár bola, alebo má byť zaplatená Slov. poz. fondu. Tieto prípady by riešilo Povereníctvo pôdohospodárstva, pričom treba poznamenať, že priemerná hodnota takto prideleného inventáru podľa dnešných bežných cien nebude dosahovať ani 2.000.000,- Kčs a prídelová cena nebude vyššia ako Kčs 500.000,-. Rozdiel medzi hodnotou takto prideleného inventáru podľa dnešných bežných cien a medzi prídelovou cenou je asi Kčs 1.500.000,-, ktorý obnos bol poskytnutý Slov. poz. fondu, ako pomoc roľníkom maďarskej národnosti, ktorí sa vrátili z pracovného pridelenia v českých zemiach (náboristom) na zveľadenie poľnohospodárskej výroby. Vyššia suma z prostriedkov Slov. poz. fondu pre tento účel nemôže byť poskytnutá, lebo tento fond má veľké zaviazanosti zo zákona a nemohol by ich potom plniť.

Tieto nevyriešené otázky – teraz hlavne otázky inventáru – i naďalej hatia spoluprácu a bratské spolunažívanie slovenského a maďarského pracujúceho ľudu a v niektorých obciach sú využívané k národnostným roztržkám. Sú teda závažnou prekážkou pri získavaní dediny pre socializmus, najmä pri budovaní JRD a pri zaistovaní plnenia plánu v druhom roku päťročnice.

V dôsledku toho je potrebné s vecou sa opätovne zaoberať a urobiť niektoré konkrétne opatrenia aspoň na čiastočné zlepšenie situácie.

Nakoľko Povereníctvo pôdohospodárstva pri plnení svojho plánu je spormi z týchto nevyriešených otázok najviac dotknuté, navrhujem prijať toto

u z n e s e n i e :

I. Poskytnutie náhrady za pôdu.

1.) Náboristom, ktorým nebola vrátená ich vlastná pôda, ponúkne sa prídel pôdy z pozemkovej reformy a z pôdy dohodovej podľa predloženého plánu v tej výmere, akú vlastnili a v prípade, že vstúpia do JRD, až 5 ha.

Vykoná s. Falťan v dohode so s. Čechom.

Na vysvetlenie k tomuto bodu návrhu sa uvádza, že celková výmera pôdy potrebná pre uspokojenie 171 rodín doteraz neuspokojených, ak rátame 5 ha na jednu rodinu, činí 855 ha. V skutočnosti však bude potrebné len 723 ha, lebo všetky rodiny nedostanú plných 5 ha. Táto výmera, ako to z predloženého plánu vyplýva, je zaistená v 47 kat. územiach v 14 okresoch. Z toho 82 rodín bude uspokojených v obciach ich terajšieho bydliska a 75 rodín v obciach susedných.

Poznamenáva sa, že na tejto pôde niet budov, preto návrh na uspokojenie budovami, poťažne domami sa nepredkladá. Počet náboristov, ktorí nedostali späť svoje domy je dnes celkom 258 rodín.

II. Poskytnutie náhrady za dobytok.

1.) Náboristi, ktorí nedostali späť svoj inventár a ani im neboli doteraz vrátené peňažné hotovosti, získané odpredajom ich inventáru, budú odškodnení takto:

- a) inventár, ktorý pokúpili špekulanti, treba týmto odňať a vrátiť pôvodným vlastníkom, ak je to ešte prakticky možné, t. j. ak takýto inventár ešte jestvuje;
- b) peňažné hotovosti, získané odpredajom inventáru náboristov a uložené v peňažných ústavoch, alebo inde spravované, majú byť vrátené vlastníkom odpredaného inventáru;
- c) náboristom, ktorým nebol a ani nebude vrátený ich vlastný inventár a nebude im vrátená ani peňažitá hotovosť za ich odpredaný inventár, zakúpi sa a pridelí dobytok cestou Družstva pre hospodárenie poľnohosp. výrobkami (RSD), ale len kravy, alebo voly, prípadne mladý dobytok, ak sú na to nutne odkázaní, a o to osobitne požiadajú, avšak najviac jedna krava, poľažne dva kusy mladého dobytká pre jednu rodinu;
- d) na nákup dobytká použije sa najviac sumy 15.000.000.- Kčs, ktorú sumu uhradí Povereníctvo práce a soc. starostlivosti zo svojich prostriedkov;
- e) o tom, komu má byť dobytok zakúpený a pridelený, rozhodnú okresné ľudové orgány na návrh miestnych ľudových orgánov na základe osobitných žiadostí náboristov.

Vykoná s. Zupka, v súčinnosti, so s. Okálím, s. Faltanom a s. Čechom,

2.) a) Náboristom, ktorých inventár bol riadne pridelený podľa nar. č. 104/1945 Zb. SNR kolonistom-dôverníkom a pridelová cena bola, poľažne má byť zaplatená Slov. poz. fondu, zakúpi sa dobytok cestou Družstva pre hospodárenie poľnohosp. výrobkami (RSD), ale len kravy, alebo voly, prípadne mladý dobytok, ak sú na to nutne odkázaní a o to osobitne požiadajú, avšak najviac jedna krava, poľažne dva kusy mladého dobytká pre jednu rodinu;

- b) na nákup dobytká použijú sa prostriedky Slov. poz. fondu, avšak najviac do výšky 2.000.000.- Kčs;
- c) o tom, komu má byť dobytok zakúpený a pridelený, rozhodnú okresné ľudové orgány na návrh miestnych ľudových orgánov na základe osobitných žiadostí náboristov.

Vykoná s. Faltan v súčinnosti so s. Zupkom, s. Okálím a s. Čechom.

Na objasnenie k tomuto bodu návrhu je potrebné predovšetkým uviesť, že tých prípadov, kde náboristický inventár sa nachádza ešte dnes v rukách špekulantov, bude celkom málo, takže uspokojenie vrátením vlastného dobytká bude ojedinelé. Za špekulantov považujem priekupníkov dobytká, miestnych živnostníkov, obchodníkov a boháčov, teda osoby, ktoré za lacné peniaze pokúpili náboristický inventár nie pre svoju nutnú potrebu, k prevádzke hospodárstva, ale na obchodné a špekulačné ciele, k obohateniu sa.

Pokiaľ ide o vrátenie peňažných hotovostí získaných odpredajom náboristického inventáru, treba mať skutočne za to, že tieto peniaze patria vlastníkom odpredaného inventáru a to i z hľadiska nar. č. 26/1948 Zb. SNR, lebo neide o náhradu škody alebo ušlého zisku, ale o vrátenie predmetu samého, poľažne jeho peňažnej protihodnoty, uloženej v peňažnom ústave na meno vlastníka; alebo inak spravovanej. Vrátením peňaž-

nej hotovosti, ako to bolo konštatované na porade na Povereníctve práce a soc. starostlivosti, docieli sa určitej spokojnosti medzi náboristami.

Tým náboristom, ktorým nebude vrátený vlastný inventár a ani im nebude vrátená peňažitá hotovosť za ich odpredaný inventár, je potrebné tiež poskytnúť akúsi náhradu, lebo v opačnom prípade by toto riešenie vyznelo jednostranne a nespravodlivo. Najvhodnejším spôsobom vidí sa nákup dobytká, teda nie ostatného inventáru, a i to len pre tých náboristov, ktorí to nutne potrebujú, sú na to z existenčných dôvodov odkázaní a o pridelenie dobytká osobitne požiadajú. Riešenie tejto otázky treba uložiť rezortu práce a soc. starostlivosti – okrem prípadov riadneho prídeltu inventáru podľa nar. č. 104/45 Zb. SNR – lebo vec úzko súvisí s náborom, ktorý prevádzal tento rezort podľa dekr. č. 88/1945 Sb. v rokoch 1946/1947. Finančný náklad 15.000.000,- Kčs ustálil sa len odhadom. Počíta sa totiž, že asi 1.000 rodín nedostane späť ani dobytok a ani peniaze za odpredaný inventár. Pre tieto rodiny bude potrebné nakúpiť dobytok. Priemerná bežná cena dnes za 1 kus, poťažne za dva kusy mladého dobytká, je asi Kčs 15.000,-, čo celkove znamená pre 1.000 rodín asi 15.000.000,- Kčs.

Odškodnenie náboristov, ktorých inventár bol riadne pridelený podľa nar. č. 104/1945 Zb. SNR a prídellovú cenu prídelci zaplatili, poťažne majú zaplatiť Slov. poz. fondu, vykoná Povereníctvo pôdohospodárstva, lebo tu by išlo vlastne o poskytnutie – i keď len v malej miere – zálohy na prídellovú cenu (500.000,- Kčs), ktorú prídelci môžu splácať až do 15 rokov a jednak o podporu poľnohosp. výroby (Kčs 1.500.000,-). Iný zákonný titul pre čerpanie prostriedkov zo Slov. poz. fondu niet.⁹¹

V Bratislave 1. II. 1950.

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 794, a. j. 5, Návrh na poskytnutie náhrady za pôdu a dobytok niektorým osobám maďarskej národnosti, ktoré sa vrátili z pracovného prídelenia, kópia, strojopis

Összefoglalás: Az SZLKP KB Elnökségének határozata alapján a következő javaslatot terjesztem elő a Csehszlovákia hazatért magyar ún. toborzottak kártalanítására. A vitás kérdéseket a Megbízottak Testülete 1949. szeptember 12-i határozata alapján létrejött bizottságok sem oldották meg. 171 család nem kapta vissza a földjét, 2453 család pedig gazdasági felszerelését. A toborzottak nem fogadnak el más földet, s a sajátjukat igénylik vissza. A felszerelés kérdése összetett. Azt vagy a bizalmiaknak adták, vagy eladták. Felszerelésük ellenértékét a hazatért toborzottak bírósági úton próbálják visszapertelni. Ezek a megoldatlan kérdések nemzetiiségi ellentéteket idéznek elő. A következőket javaslom: azoknak a toborzottaknak, akik nem kapják vissza földjüket, a földreform céljaira fenntartott földből kell juttatni. Akik nem kapták vissza felszerelésüket, azoknak vagy adják azt vissza, vagy kapják meg az ellenértékét, vagy kapjanak helyette gazdasági állatokat.

91 Návrh bol prerokovaný na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS 3. februára 1950, ktoré však predložené návrhy uznesení neprijalo. Predsedníctvo uložilo M. Falťanovi a F. Zupkovi, aby vypracovali a predložili spoločný návrh, k prerokovaniu odškodnenia náboristov sa však už nikdy nevrátilo.

Pozsony, 1950. március 16. Az SZLKP KB titkársági ülésének vitája Daniel Okáli belügyi megbízottnak a népszámlálásról készült jelentéséről és a népszámlálás során tapasztalt túlkapásokról.

Bratislava 16. marec 1950. Diskusia na zasadaní Sekretariátu ÚV KSS o správe povereníka vnútra Daniela Okáliho o priebehu národného sčítania a o prechmatoch pri jeho realizovaní.

Správa o priebehu národného sčítania

Súдруh Okáli:

Do 9. marca, kedy sa malo národné sčítanie skončiť, sa s výnimkou 2 okresov prešovského kraja a Bratislavy, skutočne aj skončilo. Dodnes sa mala ukončiť kontrola, pravda, správy o tom ešte nemáme.

Ako prvý nedostatok by som spomenul, že naše organizácie neboli dostatočne informované a inštruované a tak reakcia využila národné sčítanie a ako dôsledok v desiatkach obcí občania hromadne odopierali podpisovať háčky, ba dokonca dávať akékoľvek údaje. V 2 okresoch, sninskom a sabinovskom sa stalo v niekoľkých obciach, že obyvatelia utiekli do hôr a zakopávali šatstvo, lebo sa rozchýrilo, že budú šatstvo brať. Propaganda reakcie ohľadom kolchozov využívala národné sčítanie, tým skôr, že v prešovskom kraji vtedy prebiehal práve výkup strojov, takže sme museli požiadať súdruhov z UMEZ-u, aby na ten čas výkup zastavili. Hromadné odopieranie podpisov sa vyskytovalo v známych najzaostalejších dedinách, ako napr. Sp. Sobota, Šuňava. V priebehu národného sčítania došlo len k jednej výtržnosti, vo Štrbe, ktorú môžeme ďakovať však tiež len nedostatočnej ostráživosti. Bolo zatknutých 30 osôb. Tam bola chyba v tom, že to nevedeli politicky zvládnuť tak ako to zvládli všade inde, že funkcionári strany, ľudovej správy a úradníci, presviedčali ľudí, že sa nejedná o odovzdávanie šatstva alebo zavádzanie kolchozov.

Treba sa zmieniť ešte o dvoch, pre nás nepríjemných udalostiach, a to predovšetkým o národnom sčítaní na východnom Slovensku. Na východnom Slovensku, asi pod vplyvom propagandy pre prestup do pravoslávnej cirkvi, klérus vstúpil do protiakcie a v celom rade obcí (Čertižné, Vidraň, atď.) sa bývalí Rusíni, ktorí si ešte neuvedomili svoju národnú príslušnosť, hlásili k národnosti slovenskej a náboženstvu rím. katolíckemu. Podľa výpovedí našich orgánov až 80% Ukrajincov sa prihlásilo za Slovákov, ale to je vec kontroly národného sčítania a treba to brať s rezervou. Podľa hlásení by to nesúhlasilo, lebo tam sa hovorí len o niekoľkých obciach.

Druhý poruchový jav, s ktorým sme počítali a proti ktorému sme urobili potrebné opatrenia, to je na južnom Slovensku, kde boli určité poruchy, na ktoré upozornil jednak s. Fábry a jednak sme dostali správy cestou našich orgánov. Tieto správy svedčia o tom, že buržoázny nacionalizmus nie je výsadou ani Slovákov ani Maďarov, lebo niekde naši sčítací komisári sa pokúšali robiť nátlak a v seneckom okrese zas naopak, maďarské reakčné živly. Tam to vyšetroval na mieste samom predseda ONV, ktorý je súdruh. V okrese šahskom vraj dostali sčítací komisári také smernice, aby voči Maďarom používali zastrašovacích metód. O tomto prípade sa zmienim potom ešte podrobnejšie. V

okrese jesenskom boli ovplyvňovaní presídlenci, aby sa hlásili za Maďarov, lebo ináč budú presídlení na Oravu a Horehronie. V niektorých okresoch reslovakizanti odopierali udať národnosť. Bola zistená aj propaganda zo strany reakčných elementov v Maďarsku, ktorí písali svojim príbuzným na Slovensko. Tieto zjavy však nenadobudli masový charakter a z väčšiny okresov sme dostali hlásenie, že národné sčítanie prebehlo hladko.

Okrem politického hodnotenia treba zdôrazniť, že, hoci sa jednalo o najväčšie administratívne podujatie, ktoré sme kedykoľvek mali, štátny aparát sa osvedčil. Je zaujímavé, že najväčšie nedostatky sa ukázali u ÚNV v Bratislave, ktorý práve v tom čase bol bez vedenia.

Súdruh Moško:

Či sa dajú namátkovou kontrolou zistiť výsledky aspoň rubriky národnosti v niekoľkých okresoch?

Súdruh Horváth:

Hovoril som dnes o tom so s. Svetoňom a on tvrdil, že to nie je možné. Predbežné čísla zo sčítania ľudí a domov budú známe 1. júna, ostatné, až na priemyselné podniky 1. septembra. Vraj to robia strojmi a inakšie sa to nedá.

Súdruh Šefránek:

Či je nejaké všeobecné pozorovanie ako sa hlásili reslovakizanti.

Súdruh Okáli:

Ohľadom reslovakizantov to je rozdielne, podľa toho, ktorý to je okres alebo obec. Zaujímavé je, že ešte aj teraz dostávame z radov pracujúcich žiadosti o vydanie reslovakizačného dekrétu. Nemá to však žiaden význam, lebo u nás už nemáme žiadne diskriminačné opatrenia.

Súdruh Fábry:

Už s. Okáli spomenul, že to nebolo dosť dobre pripravené politicky na vidieku. To sme zistili, keď sme boli so s. škpt. Ivaničom v šahskom okrese. Súdruh Ivanič sám napísal správu o tom, že v niekoľkých obciach kde sme boli, sme zistili, že sčítací komissári boli inštruovaní tak, že treba robiť nepriamy nátlak na občanov, aby sa hlásili za Slovákov. Keď sme skúmali, čo môže byť tomu na príčine, prišli sme na to, že to môže mať snáď omnoho hlbšie korene, ako by sa na prvý pohľad zdalo. V tomto okrese žil istý Gažič, bývalý juhoslovanský partizán, ktorý bol v úzkom spojení s vedúcimi činiteľmi v okrese a vraj sa stalo vždy to, čo on chcel. Teraz je už zaistený ako titovský špión.

Keď sme prišli do Demandíc, išli sme najprv k s. Bartalovi, ktorý je starý súdruh, aby sme sa dozvedeli, čo hovorí. On konkrétne udal, že tamojší kontrolór – notár im dal také inštrukcie, že treba Maďarov trochu postrašiť, aby sa hlásili za Slovákov. Keď s. Bartal po sčítaní zistil u niektorých občanov, že sa hlásili zo strachu za Slovákov, spísal s nimi zápisnice a hlásil to na okresnom sekretariáte v Šahách s. Majorovi. Ten to postúpil mne a ja s. Okálimu, ktorý hneď telegraficky dal príkaz na zakročenie. Ale miesto toho, aby boli pozorovali tých, ktorí to zapríčinili, pozorovali Bartala.

My sme boli pri vyšetrovaní aj na stanici NB a tam jeden člen NB hovoril, že on nepovažuje za charakterného takého človeka, ktorý reslovakizoval a teraz sa hlási za Maďara. Keď sme mu vysvetlili, že tým klameme samých seba, veliteľ NB povedal, že to je pravda, že niektoré čísla, ktoré sme dostali nie sú pravdivé.

Tajomník KV v Dolných Semerovciach povedal, ak sa reslovakizant hlási za Maďara, stráca štátne občianstvo a bude musieť skladať sľub. V Demandiciach sa nám kontro-

lór Košút priznal, že plánovací referent na okrese, ktorý ich inštruoval, povedal, že treba Maďarov trochu postrašiť.

Myslím, že v šaľskom okrese to bolo najhoršie. Ešte máme sťažnosti z Filakova, kde si sťažujú 2 starí súdruhovia, potom zo Senca, kde s. Okáli zistil opačnú agitáciu a z Rožňavy.

Reakcia agitovala za to, aby sa hlásili ľudia za Maďarov, potom ich vraj pripoja k Maďarsku. Niektorí členovia NB nám povedali, že niekde aj farári šíрили také chýri medzi ľuďom, ak nebude určité percento Slovákov, že to územie pripoja k Maďarsku. Z toho vidieť, že reakcia spolupostupuje i na slovenskej i na maďarskej strane a žiaľbohu i niektorí naši súdruhovia naleteli tejto šuškaney propagande.

Súdruh Moško:

Veľmi vážna je otázka Ukrajincov na východnom Slovensku. Je veľmi dôležité, z akého východiskového čísla súdruhovia vychádzajú, keď udávajú taký veľký pokles Ukrajincov. Lebo od posledného sčítania nastali veľké presuny: veľký počet Ukrajincov odišiel do ZSSR, i do Čiech ale my máme určité záznamy, aký veľký počet to asi bol.

Súdruh Okáli:

Do ZSSR 12.000.

Súdruh Moško:

Keby ten pokles sa približne zrovnával s počtom tých, ktorí odišli, alebo bol o niečo väčší, tak to je v poriadku, ale nesmie sa nám stať, aby výsledky boli v diametrálnom rozpore napr. s diskusiou o školách minulého roku. Myslím, že by bolo nesprávne čakať toľko mesiacov, až budú výsledky sčítané. Nevieť si predstaviť, že by to bolo spojené s takými technickými ťažkosťami. Nech urobia namátkovú kontrolu, nech vyberú z jedného okresu niekoľko dedín. I keď to je veľká práca, stojí za to, aby sme mali politicky jasný obraz.

Keď sa vplyvom reakcie stalo, že sa Ukrajinci skutočne hlásili vo väčšej miere za Slovákov, neviem, čo sa môže robiť. Napríklad, či možno v takomto kraji opakovať sčítanie, lebo to nemôžeme brať na vedomie. Konkrétne navrhujem, dať príkaz štatistickému úradu, urobiť namátkovú kontrolu, aby sme nehovorili o dojmoch. Keby išlo o niekoľko obcí, tak sa nič nestalo, ale keď výsledky boli veľmi skreslené, tak to je zlé. Okrem toho by sa malo ešte podrobnejšie preskúmať, z hľadiska našej cirkevnej politiky, či sa hlásili grécki katolíci za rímskych katolíkov. Včera tu boli súdruhovia z východu a hovorili, že v tom smere budú dosť značné presuny.

Súdruh Husák:

Tie prípady, kde sa zistia prechmaty, treba vyšetriť a ľudí vymeniť. Ale vcelku, aj s. Fábry to stavia tak, že sa nič zvláštneho nestalo. Myslím, že v tomto smere žiadnu extra tragédiu nemusíme vidieť.

Na východe sú dva momenty. Jednak to, o čom tu bolo hovorené. Ukrajinskí súdruhovia sa boja, že sa vykáže príliš malý počet Ukrajincov na počet škôl a rôznych inštitúcií, ktoré tam majú. Doteraz sa s číslami operovalo hore-dolu. Hopko, ktorý nie je pre nás autoritou, spomínam ho len preto, lebo reprezentuje šovinistické krídlo, počíta, že aspoň. 50% škôl bude treba zrušiť, lebo ľudia nadobudli presvedčenie, že ako Slováci majú väčšie výhody a preto sa hlásili za Slovákov. Ja by som preto ešte teraz také generálne vývody nerobil, aby sa netvrdilo potom, že celé sčítanie je švindeľ. Niektoré nacionalistické elementy také tézy mali.

Druhá vec je, že tam iste nejaká panika bola, ak je pravda, jedna obec sa hlásila dokonca k českej národnosti. Iste niektoré také zjavy tam boli, ale myslím, že dielčou kontrolou nič nedosiahneme. My by sme museli asi 17 okresov kontrolovať. Súdruhovia, ktorí na sčítanie dozerali v okresoch, nech to podrobne pozbierajú a povedia podľa obcí. Veď tam boli a iste to vedia. Myslím, že tak jednomyseľne netreba týmto náladám podliehať. Podľa Hopku Ukrajinci idú až po Kráľovský Chlmec, nuž ak to berú podľa toho, tak iste bude omnoho menej Ukrajincov. Myslím, nech sa na to pozrú súdruhovia, jeden Slovak, jeden Ukrajinec, podľa okresov a obcí a nech podajú správu.

Súdruh Bašťovanský:

V čom spočíva tá kontrola?

Súdruh Okáli:

To není politická kontrola, to je kontrola práce.

Súdruh Friš:

Myslím, že to sa dalo očakávať, že nacionalistické elementy využijú sčítanie k agitácii, a to by snáď samo o sebe tragédiou nebolo. Ale keby sme mali zistiť, že nie v ojedinelých prípadoch, ale všeobecnejšie orgány štátnej a ľudovej správy boli nástrojom rozpútania takej atmosféry, tak to by bol pre nás politiky veľmi vážny moment. Správa s. Okáliho a s. Fábryho zatiaľ nenasvedčuje tomu, do akej miery možno hovoriť o ojedinelom okrese, alebo o všeobecnejších zjavoch. Tu prirodzene podstatné nie je to, aké percento reslovakizantov sa hlási za Slovákov alebo Maďarov, ale podstatné je to, ako to politicky hodnotíme, či zistíme, že to sčítanie sa odohralo v slobodnom ovzduší alebo nie. Pokiaľ ide o južné pohraničie, myslím, že by bolo treba previesť politickú kontrolu v 2-3 okresoch. Podľa správy s. Fábryho, je to veľmi vážne pokiaľ ide o jeden okres a jedno menšie mesto a nemožno z toho generalizovať. Myslím, že by stálo za to urýchliť to spočítanie, alebo zistiť, ako by sme mohli rýchlejšie mať výsledky, aby sme vedeli, či inde boli alebo neboli takéto zjavy. To je vec politickej kontroly 2-4 ďalších okresoch.

Ešte citlivejšia je ukrajinská otázka, lebo to je trochu otázka nášho pomeru k ukrajinskému národu. Ja sa pamätám, že sa odhady, koľko je u nás Ukrajincov pohybovali medzi 80.000 a 200.000. Podľa úradnej štatistiky z predmníchovskej republiky ich bolo 80.000, podľa slovenských odhadov 100-120.000 a podľa ich odhadov sa počet pohyboval okolo 200.000. Časť ich odišla do ZSSR a do Čiech, ale v posledných rokoch tam bol nacionálny uvedomovací proces a v celom rade okresov sa začali hlásiť k ukrajinskej národnosti ľudia, ktorí predtým nevedeli k akej národnosti patria. Myslím, že to, čo platí o južnom pohraničí vo zvýšenej miere platí o ukrajinských okresoch a obciach. Myslím, že tam to bude treba prešetriť. To nie je otázka revízorov. Tam je celý rad okresov a obcí, kde národnosť ešte nie je vykryštalizovaná.

Súdruh Bašťovanský:

Myslím, že v prvom rade by sme si mali povedať, že sme urobili zase ťažkú chybu. My sme sa zaoberali formálne s otázkou národného sčítania, ale skutočne sme odbojili túto vec formálne. Poslali sme list krajom, kde sme im dali v podstate technické smernice a kde politickej otázke sme venovali malý odsek a žiadne iné opatrenia sme neurobili. Ku podivu všetky kraje veľmi citlivo reagovali na tento list a oznámili nám do stanoveného termínu, čo urobili vo veci. Teraz sa ukázalo, že vyšla z toho veľmi ťažká politická záležitosť a myslím, že by bolo nebezpečné podceňovať túto vec. Je

jasné, že máme do činenia s prejavmi buržoázneho nacionalizmu, čomu podliehajú i naši súdruhovia a štátny aparát. Neni náhoda, keď v celom okrese šahskom, ba dokonca aj v Senci sú rozšírené rovnaké inštrukcie: „Môžete sa hlásiť za Maďarov ,ale to znamená stratu štátneho občianstva atď. Ešte ďaleko horšie to je s Ukrajincami. To je zase otázka nášho pomeru k ZSSR. Čo nám pomôže, keď o 50% klesne počet Ukrajincov? Keby sme mali zistiť, že ide o masový zjav, myslím, že by sme museli pomýšľať na revíziu.

Súdruh Bašťovanský formuloval uznesenia, ktoré sekretariát prijal a sú formulované v pripojenom zápise.⁹²

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 7, a. j. 9. Protokol zo zasadnutia sekretariátu ÚV KSS dňa 16. marca 1950, originál, strojopis

Összefoglalás: Okáli elvtárs szerint a reakció kihasználta a népszámlálást, s a lakosság több településen, főleg Északkelet-Szlovákiában megtagadta az adatszolgáltatást. Két kellemetlen eseményt kell megemlíteni. Kelet-Szlovákia sok közösségében az egykori ruszinok szlovák nemzetiségűnek és római katolikus vallásúnak vallották magukat. Dél-Szlovákiában pedig hol a számlálóbiztosok gyakoroltak nyomást a reszlovakizáltakra, hogy szlováknak vallják magukat, hol pedig a magyar reakciós elemek, hogy magyarnak jelentkezzenek. Fábrý elvtárs szintén több példát hoz fel arra, hogy a számlálóbiztosokat arra utasították, hogy gyakoroljanak nyomást a magyarokra, hogy szlováknak vallják magukat. A reszlovakizáltakat megfenyegették, hogy elveszíthetik állampolgárságukat, amennyiben magyarnak vallják magukat. Moško, Friš és Bašťovanský elvtárs szerint a legkellemetlenebb, főleg a Szovjetunióhoz való viszony szempontjából, a magukat szlováknak valló ukránok esete, ezért ellenőrizni kellene az eredményeket.

78

Pozsony, 1950. április 7. Lőrincz Gyula felszólalása az SZLKP KB ülésén a magyar lakosság körében tapasztalható burzsoá nacionalista jelenségekről.

Bratislava 7. apríl 1950. Diskusný príspevok Júliusa Lőrincza na zasadaní pléna ÚV KSS o prejavoch buržoázneho nacionalizmu medzi maďarským obyvateľstvom.

Kedves elvtársak, kedves elvtársnők. Vážené súdružky, vážení súdruhovia. Dovoľte mi, aby som sa priznal, že ma to potešilo, keď som na našej porade toľko počul o význame

92 Sekretariát ÚV KSS prijal uznesenie, že treba urýchlene zistiť skutočný stav, dosiahnutý pri národnom sčítaní. Pritom sa však treba orientovať tak, že pokiaľ ide o maďarské obyvateľstvo, treba preskúmať len málo okresov, pokiaľ však ide o Ukrajincov, treba vykonať kontrolu všade, kde sú správy alebo podozrenia o prechmatoch.

maďarských súdruhov, myslím, že môžem si to dovoliť preto, lebo aj vy ste sa tomu tešili. Počuli sme tu, že maďarskí súdruhovia na okresných konferenciách hovorili o normách, o JRD a o socialistickom súťažení. Sú to potešiteľné znaky a výsledky, potešiteľné sú preto, lebo sú to výsledky práce našej strany. Dovoľte mi, aby som sa pridrižoval toho hesla, čo tu citoval s. Sýkora z úst s. Švermovej, aby každý zametal pred svojím domom. Keď sme počuli tu uznania, tak ja musím preukázať na druhú stranu, na negatívne veci, na znaky buržoázneho nacionalizmu medzi našimi maďarskými súdruhmi, medzi maďarským obyvateľstvom v našej Republike. Sú rozličné znaky buržoázneho nacionalizmu. Napr. z jednej dediny v okrese Šahy, prišiel ku mne jeden súdruh, že ešte stále nemajú maďarské školy a vytýkal nám, že my sa nestaráme, aby Maďari tu mali splnené tie práva, čo dostali. Potom som sa ho opýtal, či majú už JRD. Odpovedal, že nie a na otázku prečo nie, odpovedal, že preto, že nie je možno dohodnúť sa s dekrétistami. Na vysvetlenie poznamenávam, že dekrétisti sú tí, ktorí reslovakizovali. Postavil to ako národnosť, potom sú výmeristi, to sú tí, ktorí podľa nariadenia 245 dostali čl. štát. občianstvo, teda ktorí zložili sľub, potom sú kolonisti, potom sú náboristi a konečne sú presídlenci a napokon Slováci. Bol som veľmi prekvapený, že toľko národnosti existuje na Slovensku. Potom hovoril, že sú tam kulaci, ktorí ich štvú proti sebe, ktorí chcú pošvať proti sebe robotnícku triedu na Slovensku. V inej dedine máme také znaky, že Maďari chcú založiť zvlášť JRD a zvlášť Slováci. Na druhom mieste zase sú iné podobné zjavy a čo je najnebezpečnejšie je to heslo, že spolu sme trpeli, tak máme spoločné maďarské záujmy a tak chcú vybudovať národne nebezpečnú vec, maďarskú solidaritu a úplne zotrieť triedne rozdiely medzi Maďarmi a Maďarmi. Tak chcú tieto maďarskú jednotu postaviť maďarský pracujúci ľud do jedného šíku s maďarskými fašistami proti slovenskému pracujúcemu ľudu. V septembri 1948 roku, keď z iniciatívy našej strany bola usporiadaná maďarská otázka, bola to jedna veľká porážka pre imperialistické štáty, ktoré žili v ilúziách a nádejach, že našu Republiku sa podarí ešte raz rozvrátiť na základe národnostných rozporov. Myslím, že tuná musím apelovať na našich maďarských súdruhov, aby takéto názory vykynožili, tie pozostatky buržoázneho nacionalizmu maďarských pracujúcich potrelí a myslím, že tuná musíme sebakriticky priznať, že na tomto poli sme ešte neurobili toľko, koľko sme mali. Ešte z prvej Republiky je tu zakorenený ten pojem, že treba obhajovať práva maďarských obyvateľov v našej Republike. Toto heslo ešte aj dnes často sa vyskytne i medzi našimi maďarskými súdruhmi. Neuvedomili sme si ešte dostatočne to, že sú to zbytočné obavy, keď našu Republiku vedie náš milovaný súdruh a prezident Klement Gottwald a náš predseda súdruh Šíroký.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1823, Úplný protokol zo zasadania pléna ÚV KSS 6. – 7. 4. 1950, originál, strojopis

Összefoglalás: A magyar elvtársak címére elhangzott sok dicséret után rá kell mutatnom a másik oldalra, a magyar lakosság körében megmutatkozó burzsoá nacionalista jelenségekre. Különböző jelei vannak. Az egyik faluból felkeresett egy elvtárs, hogy még mindig nincs magyar iskolájuk, s felrótta, hogy nem törődünk vele, hogy a magyarok jogai megvalósuljanak. Egy másik faluból olyan híreink vannak, hogy külön akarnak föld-

műves-szövetkezetet létrehozni a magyarok, s külön a szlovákok. A magyarok azzal a jelszóval, hogy közösen szenvedtünk, tehát közös érdekeink vannak, osztálykülönbség nélküli nemzeti szolidaritást akarnak létrehozni a szlovákokkal szemben. A magyar elvtársaknak ezeket a burzsoá nacionalista csökevényeket ki kell irtaniuk.

79

Pozsony, 1950. április 7. Részlet Viliam Širokýnak az SZLKP KB ülésén elmondott zárszavából, amelyben a háború utáni egyes magyarellenos intézkedésekért az ún. burzsoá nacionalistákra hárítja a felelősséget.

Bratislava 7. ápríl 1950. Úryvok zo záverečného slova Viliama Širokého na zasadaní pléna ÚV KSS, v ktorom vinu za niektoré povojnové protimaďarské opatrenia zvaľuje na tzv. buržoázných nacionalistov.

V debate, tu, čiastočne i na predsedníctve bola nadhodená otázka odsunu Nemcov a naša politika v maďarskej otázke. Naša politika v maďarskej otázke v roku 1945 a 1946. Boli tendencie dokázať, že odsun Nemcov je historický omyl, že naša politika vyjadrená v Košickom vládnom programe v maďarskej otázke bola od gruntu falošná politika, chybná politika, že v podstate naša strana, ktorá viedla národne-demokratickú revolúciu sa stala obeťou benešovskej politiky buržoázne-nacionalistickej politiky, že odsun Nemcov a politika v maďarskej otázke bola len výrazom rasizmu a šovinizmu. Nič podobného. Keď komunistická strana, konkrétne súdruh Gottwald, Kopecký a Šverma, myslím, sa hádali s českou buržoáziou o národnom charaktere štátu, keď presadzovali odsun Nemcov z Republiky, nevychádzali z rasizmu, nevychádzali zo šovinizmu, vychádzali výlučne z demokratických pokrokových a socialistických záujmov. Čo je skutočnosť? Skutočnosť je tá, že väčšina nemeckého obyvateľstva, sudetonemeckého obyvateľstva nielen podporovala hitlerovskú ideológiu politickej výbojnosti atď., ale aktívne sa zúčastnila v boji proti Republike, v boji proti našim národom. V danej historickej chvíli kompletná nemecká menšina otrávená ideológiou nemeckého fašizmu, nemeckou rasovou teóriou, tvorila prekážky na ceste demokratického pokrokového a socialistického vývinu ČSR a preto v záujme víťazstva robotníckej triedy mala byť a bola odsunutá. Nie z príčin kontrarevolučného rasizmu, z nacionálneho šovinizmu, ale v záujme víťazstva robotníckej triedy. Formulácie o maďarskej otázke do Košického vládneho programu sa dostali v historickom období, keď Maďarsko viedlo vojnu proti Sov. zväzu, keď Maďarsko okupovalo značnú časť ČSR, Rumunsku, atď. a keď Maďarsko pod vedením buržoázne feudálnej vláducej triedy slúžilo svojimi silami nemeckej fašistickej útočnosti. Bola potom požiadavka formulovaná v roku 1944 správna? Bola. Môže byť diskusia o tom, či zavčas, či zavčas sme rozpoznali zmenu celkového postavenia Maďarska a maďarského ľudu. Prosím. O tom by sme mohli diskutovať. Čo bolo nesprávne a čo by bolo treba odsúdiť, že v 45 roku, keď súdruh Husák bol na Povereníctve vnútra nechápal otázku z hľadiska triedneho, z hľadiska demokracie, pokroku a socializmu, ale posadil do koncentračných táborov predovšetkým maďarských

robotníkov a maďarskú buržoáziu, maďarských advokátov, živnostníkov a maďarskú inteligenciu nechal na slobode, neodsunoval atď. Tu vidíte, odsun Nemcov na Postupimskej konferencii bol potvrdený. A ako vláda prevádzala odsun? Predovšetkým majetné triedy, príslušníkov majetných tried, živnostníkov, atď. a potom len robotníkov. A keď Američania prerušili ďalšie preberanie odsunutých Nemcov, ostalo nám na území ČSR 260.000 Nemcov, príslušníkov robotníckej triedy, ktorí pracujú čiastočne v ťažkom, čiastočne v ľahkom priemysle. Vidíte, aký kvalitatívny rozdiel, keď politika je prevádzaná z hľadiska triedneho, z hľadiska komunistického. Ale keď bolo už očividné, bolo jasné, že transfer maďarského obyvateľstva nebude prevedený, nepochopili opäť súdruhovia, že bude historická zodpovednosť našej strany robiť takú politiku, ktorá postaví, získa maďarské obyvateľstvo pre politiku komunistickej strany vo vnútornej politike a že súčasne upevní front ľudovodemokratických štátov. Nie, nepochopili, odporovali, formálne to prijali tak, že nejaké vonkajšie okolnosti nám síce takúto politiku diktujú, ale že s takou politikou nesúhlasím, alebo len z nutnosti.⁹³

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1823, Úplný protokol zo zasadania pléna ÚV KSS 6. – 7. 4. 1950, originál, strojopis

Összefoglalás: A vitában felmerült a németek kitelepítésének és a párt magyar kisebbséggel szembeni politikájának kérdése. Hogy a németek kitelepítése történelmi tévedés, a magyarkérdésben vallott politikánk hibás politika volt, a rasszizmus és sovinizmus megnyilvánulása. Ez nem igaz. A magyarokkal kapcsolatos kitelelek akkor kerültek be a kassai kormányprogramba, amikor Magyarország a német fasizmust szolgált. Arról lehet csak vita, idejében ismertük-e fel a magyarság helyzetében beállott változásokat. Helytelen az volt, hogy Husák elvtárs elsősorban a magyar munkásokat küldte koncentrációs táborokba, a magyar burzsoáziát és értelmiséget szabadon hagyta. Miután világos lett, hogy a magyarok kitelepítését nem lehet megvalósítani, csak formálisan, a külső körülmények hatására, kényszerből fogadták el, hogy a magyarokat meg kell nyerni a párt politikája számára.

93 Na zasadnutí ÚV KSS sa začala kampaň proti tzv. slovenským buržoáznym nacionalistom: G. Husákoví, V. Clementisovi a L. Novomeskému.

Pozsony, 1950. április 19. Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottnak a magyar diákok számára létrehozandó harmadfokú iskolákra vonatkozó javaslata.

Bratislava 19. apríl 1950. Návrh povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského ohľadom škôl III. stupňa pre maďarských žiakov.

Sekretariátu ÚV KSS,

Bratislava

Osobitná komisia ÚV KSS pre úpravu kultúrnych školských otázok, vyplývajúcich z vládneho nariadenia o zrovnoprávnení čl. občanov maďarskej národnosti, predvídala zriaďovanie škôl (pobočiek) s vyučovacím jazykom maďarským pre mládež školopovinnú, predovšetkým však pre mládež zaškolenú na národných školách. V šk. roku 1949/50 na 146 miestach južného Slovenska, v 301 pobočkách národných škôl s vyučovacím jazykom maďarským máme zaškolených 17.140 detí maďarskej národnosti. Okrem toho na 125 školách s vyučovacím jazykom slovenským sú zriadené záujmové krúžky pre cvičenie maďarského jazyka pre žiactvo maďarskej národnosti, ktorého rodičia si prajú, aby ich deti sa zacvičili v štátnom jazyku a preto ich posielajú do slovenských škôl. V školskom roku 1949/50 pristúpilo PŠVU tiež k zriaďovaniu pobočiek s maďarským vyučovacím jazykom na stredných školách. V priebehu škol. roka 1949/50 PŠVU nariadil otvoriť maď. pobočky pri stredných školách v Kolárove/Gúta (2), Vojniciach (1), Bíni (1), Mužli (1), v Čalove (2), spolu pre 328 žiakov.

Otvorenie týchto stredných škôl sa deje postupne pre nedostatok učit. síl. KNV v Nitre hlásil, že v Kolárove sa už 2 pobočky otvorili a boli menované aj učit. sily. O otvorení ostatných správa nedošla. Nateraz pracuje sa na vyučovacích osnovách pre maďarské pobočky pri stredných školách a na základe zápisu žiactva do stredných škôl otvorí sa v šk. roku 1950/51 podľa technických a personálnych možností taký počet pobočiek s vyučovacím jazykom maďarským, ako nám to počet žiactva hlásiaceho sa k maďarskej národnosti určí.

Vývoj vecí od jesene r. 1948 žiada si však pozmeniť, resp. doplniť ustanovenia príslušnej komisie ÚV KSS v takom zmysle, aby na jestvujúcich školách umožnilo sa vzdelávanie pre mládež maďarskej národnosti v jej materinskom jazyku. Preto predkladám sekretariátu ÚV KSS tento návrh na školenie maďarského dorastu na školách roľníckych, učňovských, odborných a na iných školách na III. stupni, ako aj na doškolenie na školách stredných a priemyselných.

A) Poľnohospodárske školy pre maďarský dorast.

Rozoznávame tri typy roľníckych škôl:

I. Základné roľnícke školy – pre mládež, ktorá skončila školopovinnosť (od 15 do 18 rokov). Dochádzka býva v nich 5 mesačná i 3 mesačná. Tieto školy sú podľa § 18. z. č. 95/48 povinné, lenže doteraz nie je úplne zriadená sieť týchto škôl. Tam, kde môžeme poskytnúť školopovinnú mládeži náležité odborné vzdelanie, dávame prednosť roľníckej mládeži z JRD.

a) V miestach, kde sú zriadené základné školy roľnícke, zriadili by sa maďarské pobočky, ak sa do nich zapíše 20-30 žiakov národnosti maďarskej. Vyučovalo by sa maďarsky a učebný plán by sa vhodne prispôbil.

b) V obciach, kde ešte nie sú zriadené takéto školy hlavne z tej príčiny, že sú tam maďarskí žiaci a kde sú schopní učitelia, ktorí vedia maďarsky, zriadili by sa základné školy 3-ročné s 5-mesačnou dochádzkou 8-12 hodín týždenne. Učebný plán by sa prispôbil vyučovaniu v maďarskom jazyku.

II. Roľnícke školy – 1 až 2 ročné s celoročnou školskou dochádzkou. Otvorili by sa pobočky podobne ako pri základných roľníckych školách.

III. Vyššie roľnícke školy – 4 ročné s maturitou. V Leviciach otvorili by sa maďarské pobočky pri tamojšej Vyššej roľníckej škole, a to v I. a II. ročníku. Za dva roky sa študenti naučia slovensky. Trať a štvrtý ročník by absolvovali v jazyku slovenskom s 2 hodinami maďarčiny týždenne. Odbornú terminológiu slovenskú za 1. a 2. ročník naučili by sa v záujmovom krúžku.

Na tejto škole by sa vychovávali budúci učitelia základných roľ. škôl. Súčasne by sa im umožnilo štúdium i na vysokej škole.

B) Základné odborné školy pre maďarský dorast.

Vzhľadom na veľkú rôznorodosť odborov na učňovských školách navrhujem školiť učňov maďarskej národnosti, ktorí nevedia po slovensky, takto:

1. Tam, kde sú podmienky pre zriadenie osobitnej maďarskej odbornej škol. skupiny (aspoň 10 maďarských učňov v triede, v ktorej všetkých žiakov je vyše 20), zriad. sa maďarská odborná skupina určitého odboru a riaditeľstvo školy postará sa o vhodné učiteľské externé sily pre maďarskú skupinu.

Učebný plán pre maďarské odborné skupiny by sa pozmenil len v tom zmysle, že by sa zaviedla 1 hodina slovenčiny a jedna hodina maďarčiny namiesto dvoch hodín jazyka slovenského. Všetkým predmetom vyučovalo by sa maďarsky.

2. Učňovské skúšky pre absolventov maďarských odborných skupín a pre externistov Maďarov konali by sa v jazyku maďarskom, všade tam, kde by boli takéto pobočky zriadené.

3. Tam, kde pre malý počet maďarských učňov nemôže byť zriadená osobitná maďarská odborná šk. skupina, treba sa postarať o učiteľov (externých), ktorí vedia po maďarsky a pri vyučovaní pomáhali by si maďarčinou,

C) Odborné školy pre maďarský dorast.

Priemyselné školy sú typu:

a) dvojročné priemyslové školy – verejné a podnikové (tiež majstrovské školy),

b) štvorročné priemyslové školy s maturitou (nástavbové majstrovské školy),

Situácia na južnom pohraničí:

V Košiciach je dvojročná a štvorročná priem. škola (odbor strojnícky a elektrotechnický / len na dvojročnej). Maďarskí profesori boli síce penzionovaní, ale môžu sa použiť ako externí profesori.

V Bratislave je dvojročná a štvorročná priem. škola (odbor strojnícky, elektrotechnický a staviteľský).

S Poverením obchodu a priemyslu sa zariadi, aby veľké podniky, ktoré majú záujem o odborné školenie maďarského dorastu, mohli takéto školenie uskutočniť za predpokladu, že by bolo aspoň 20 frekventantov a že by sa našli odborníci, ktorí by učili po maďarsky.

Š k o l e n i e maďarského dorastu na d v o j r o č n ý c h priem. školách – mohlo by sa uskutočniť takto:

I. V 1. ročníku vyučovalo by sa všetkým predmetom v jazyku maďarskom (vyjmúc jazyka slovenského). V záujmovom krúžku 2 až 4 hodiny týždenne učili by sa študenti odbornej terminológii slovenskej.

II. V 2. ročníku vyučovalo by sa všetkým predmetom odborným v jazyku slovenskom.

Všeobecne vzdelávacím predmetom (dejepis, zemepis, polit. ekonomika, filozofia, hygiena práce) vyučovalo by sa v jazyku maďarskom. Odbornú terminológiu maďarskú osvojili by si v záujmovom krúžku 2 až 4 hodiny týždenne.

Školenie maďarského dorastu na š t v o r r o č n e j priem. škole: Ako Vyššie školy roľnícke.

Terminológiu slovenskú v 1. a 2. roč. naučili by sa v záujmovom krúžku 2 až 4 hodiny týždenne.

D) Hospodárske školy pre maďarský dorast.

Situácia na južnom pohraničí:

Školy sú v Košiciach (boli by prof. sily), v Nových Zámkoch (nie sú prof. sily) a v Bratislave (boli by prof. sily).

I. Školenie maďarského dorastu na dvojročných hospodárskych školách: Ako na dvojročných priemyselných školách.

II. Školenie maďarského dorastu na štvorročných hospodárskych školách:

1. ročník. Vyučovací jazyk by bol čisto maďarský (vyjmúc slovenčiny). V záujmovom krúžku 2 až 4 hodiny týždenne učili by sa odbornej terminológii slovensky.

2. ročník. Maďarsky vyučovalo by sa predmetom všeobecne vzdelávacím (dejepis, zemepis, politická ekonómia, filozofia a jazyk maďarský).

Slovensky by sa vyučovalo ostatným predmetom (odborným). V záujmovom krúžku 2 hodiny týždenne vyučovalo by sa odbornej terminológii maďarskej.

3. To isté so zmenou. V jazyku slovenskom okrem odborných predmetov vyučovalo by sa i zemepisu a dejepisu.

4. ročník. Všetko v jazyku slovenskom okrem jazyka maďarského, polit. ekonómie a filozofie.

E) Vyššie školy pracujúcich pre maďarský dorast.

Doškolenie maďarského dorastu na priemyselných školách sa deje na „Vyšších školách pracujúcich“. Akcia bola spustená súčasne s kurzami slovenskými.

F) Doškolenie maďarského dorastu na stredných školách.

Keďže maďarskí žiaci nemali možnosti z dôvodov jazykových a iných chodiť do stredných škôl, môžeme pre nich povoliť skúšky pre odrastlých školskej povinnosti z učiva strednej školy. K tunajšiemu výnosu o skúškach odrastlých školskej povinnosti č. 57.100.9 vydali by sa smernice o zriadení skúšobných komisií pre uvedené skúšky v Komárne, Nových Zámkoch a v Dunajskej Strede, príp. ešte inde.

Vysvedčenia a zápisnice o skúške boli by dvojjazyčné.

G) Zavedenie jazyka maďarského na niektorých gymnáziách južného pohraničia.

V záujme zaistenia aj slovenských abiturientov gymnázií pre maďarské pobočky a na všeobecné uspokojenie občanov maďarskej národnosti navrhujem zaviesť na niektorých gymnáziách na južnom pohraničí od 1. septembra 1950 jazyk maďarský namiesto jazyka francúzskeho. Okrem toho podľa zásad tohto návrhu na utvárajúcich sa pedagogic-

kých gymnáziách sa zriadia pobočky s vyučovacím jazykom maďarským, aby sa zaistilo učiteľstvo pre maďarské školstvo.

H) Zaistenie učiteliek pre maďarské školy materské.

Pretože budeme musieť otvoriť aj materské školy pre maďarské deti, keďže sme už mali viac takých intervencií, pri niektorom kurze pre učiteľky škôl materských (napr. v Bratislave) zriadili by sme jednu maďarskú pobočku, do ktorej by sme prijali dievčatá národnosti maďarskej.⁹⁴

Bratislava, 19. apríla 1950.

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 7, a. j. 11. Školy pre maďarských žiakov, kópia, strojopis

Összefoglalás: Az 1949/50-es tanévben 146 község 301 magyar tannyelvű elemi iskolai osztályát 17 140 magyar gyermek látogatta. A megbízotti hivatal a tanév folyamán hét magyar középiskolai (másodfokú iskolai) tagozatot is létesített. A magyar ifjúság harmadfokú iskolai oktatására a következő javaslatot terjesztem elő: A mezőgazdasági, tanonc-, ipari és gazdasági iskolákban a magyar nyelvű oktatás általában magyar tagozatok formájában lenne biztosítva úgy, hogy a magyar osztályokban az 1., esetleg 2. évfolyamban minden tantárgyat magyarul oktatnának, a 2. vagy 3. évfolyamtól folyamatosan áttérnének a szlovák nyelvű oktatásra. Javasolom, hogy egyes gimnáziumokban 1950. szeptember 1-jétől vezessék be a magyar nyelv oktatását, s a létrejövő pedagógiai gimnáziumokban is nyissanak magyar tagozatokat. Az óvodák számára nyíló egyik tanfolyamon szintén indítanánk egy magyar tagozatot.

81

Pozsony, 1950. április 20. Az SZLKP KB titkársági ülésének vitája Ladislav Novomeský oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottnak a magyar diákok számára létrehozandó harmadfokú iskolákra vonatkozó javaslatáról.

Bratislava 20. apríl 1950. Diskusia na zasadaní Sekretariátu ÚV KSS o návrhu povereníka školstva, vied a umení Ladislava Novomeského ohľadom škôl III. stupňa pre maďarských žiakov.

Školy pre maďarských žiakov

Súdruh Novomeský prečítal priložený návrh.⁹⁵

⁹⁴ Diskusiu o návrhu L. Novomeského na zasadaní Sekretariátu ÚV KSS 20. apríla 1950 viď. v dokumente č. 81.

⁹⁵ Pozri dok. č. 80.

Súdruh Bašťovanský:

Je sporné, ako to prijme maďarské obyvateľstvo. Pokiaľ ide o všeobecnú národnostnú politiku, marx-leninské učenie má umožniť všetkým národnostiam, aby sa vo svojej reči učili. Na druhej strane, tento návrh je myslený v ich prospech, aby sa naučili štátny jazyk, ale či oni to pochopia, či nás neobvinia, že to je maskované odnárodňovanie. Myslím, že by sme to mali s maďarskými súdruhmi prejednať a ak áno, aby oni prišli s tým návrhom.

Druhá vec, mám obavu, ako bude vyzeráť tá slovenčina v tom treťom ročníku, či to z hľadiska jazykového a pedagogického obstojí.

Súdruh Moško:

Teraz ide o otvorenie iba prvého ročníka, takže by sme to nemuseli dnes rozhodnúť. Mne sa páči táto koncepcia, ale tie úvahy politické a tiež odborné tu sú. Taká myšlienka je dobrá, lebo sa teraz často stretávame na poradách a konferenciách so súdruhmi, ktorí hovoria pekne maďarsky, ale hovoria „az a trávo-poľný systém“, lebo nepoznajú odborné výrazy maďarsky. Myslím, že by sme mohli teraz prvý ročník spustiť a potom to prejednať s maďarskými súdruhmi.

Súdruh Husák:

Myslím, že ten návrh takto nie je správny. Správnejšie by bolo, aby školy boli maďarské a aby bol väčší počet hodín štátneho jazyka, aby sa ho mohli naučiť. Tu je preceňovanie praktického hľadiska.

Súdružka Rosová:

Prihovárala by som sa za to, aby to boli skutočne maďarské školy, kde sa vyučuje v záujmových krúžkoch odborným predmetom v slovenčine.

Tiež by bolo dobré, keby konečne bolo jasne zaujaté stanovisko v otázke reslovakizantov, či môžu chodiť, alebo nemôžu chodiť do maďarskej školy.

Súdruh Novomeský:

Každý rodič môže prihlásiť svoje dieťa do školy, do akej chce, a nikto nemá právo mu v tom brániť. Mnohí Maďari však sami posielajú svoje deti do slovenských škôl. Na druhej strane pripúšťam, že sa môžu vyskytnúť prípady, kde školský inšpektor alebo riaditeľ školy ich prehovára, aby dali dieťa do slovenskej školy.

Súdruh Bašťovanský:

Fakt je, že sa pri národnom sčítaní prihlásilo asi 40% reslovakizantov za Maďarov. My máme také typy učiteľov, ktorí v 45 roku vstúpili do strany preto, lebo sme robili protimaďarskú politiku, ale s terajšou našou politikou nesúhlasia. Taký veľmi krikľavý prípad spomínal Osvetový inšpektor z Čalova na krajskej konferencii.

Súdruh Novomeský:

V takých krikľavých prípadoch sme urobili opatrenia, aby učiteľa ihneď preložili. Uznesenia vid' pripojené v zápise.⁹⁶

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, k. 7, a. j. 11. Protokol zo zasadnutia sekretariátu ÚV KSS dňa 20. apríla 1950, originál, strojepis

96 Sekretariát ÚV vo svojom uznesení s predloženým návrhom súhlasil, avšak so zmenami, podľa ktorých z prijatého návrhu boli vynechané ustanovenia o druhom a ďalších ročníkoch plánovaných škôl a o zmene vyučovacej reči.

Összefoglalás: Bašťovanský elvtárs szerint kétséges, hogyan fogja ezt a magyar lakosság fogadni. A marx–lenini tanítás szerint mindenki számára lehetővé kell tenni az anyanyelvű oktatást, másrészt viszont a javaslat azt célozza, hogy megtanulják az államnyelvet. Moško elvtárs szerint, mivel most úgyis csak az 1. évfolyamok megnyitásáról van szó, indítsuk el azokat, a továbbiakat pedig megtárgyaljuk a magyar elvtársakkal. A reszlovakizáltakra vonatkozó kérdésre Novomeský elvtárs azt válaszolja, hogy minden szülő olyan iskolába járattja gyermekét, amilyenbe akarja, s ebben senki nem akadályozhatja meg, bár előfordulhatnak esetek, hogy a tanfelügyelő vagy az igazgató rá akarja beszélni őket a szlovák iskolára. Bašťovanský elvtárs szerint a népszámláláskor a reszlovakizáltak 40%-a vallotta magát magyarnak.

82

Pozsony, 1950. május 24. Furinda Rudolf, a tőrei egységes földműves-szövetkezet elnökének felszólalása Szlovákia Kommunista Pártja IX. kongresszusán.

Bratislava 24. máj 1950. Diskusný príspevok predsedu JRD v Turej Rudolfa Furindu na IX. zjazde Komunistickej strany Slovenska.

Furinda Rudolf beszél a dél-szlovákiai magyar földművesek nevében:

Üdvözlöm a szlovenszkói földművesek nevében a Szlovákiai Kommunista Párt IX. kongresszusán résztvevő delegátusokat és forró szeretettel köszöntöm a Párt jelenlevő vezetőit. Örömmel teszem ezt, mert azt, hogy dolgozhatunk a szocializmus építésén csak ennek a kommunista Pártnak és vezetőinek köszönhetjük, elsősorban Gottwald és Široký elvtársnak (hosszú éljenzés: éljen Gottwald, Široký).

Az 1948. februári események után megindult a munka a gyárakban, a bányákban, erős lendülettel a szocializmust építeni minél hamarabb hazánkban. A csehszlovákiai dolgozó nép jól tudta azt, hogy csak a szocializmus kiépítése szabadítja meg dolgozó népünket a kapitalizmus maradványaitól, a reakciós feketéző nagygazdáktól, akik a csehszlovák dolgozó munkások nélkülözéséből milliós hasznot vágtak zsebre, úgy a mezőgazdaságban, mint a kereskedelemben. Abban az időben, amikor a falusi nagygazdák sertésekkel etették a tejet, a csehszlovák dolgozó munkásoknak és gyermekeinek nem jutott 3 deci tej.

Ezt mi, a mezőgazdaságban dolgozó munkások, kis és középparasztok öntudatosabb rétege is láttuk, tudtuk és elhatároztuk, hogy az ipari dolgozók után mi is megkezdjük a szocializmust építeni a falvakban. Megindult a vita, a harc a szövetkezetekért. A faluba bevittük az osztályharcot, mert a szövetkezeti gondolat kettészakította a falut a szegény kis és középgazdákra, akik a közös termelés, a gépi segítség mellett foglaltak állást és a falusi nagygazdák és barátaik táborára, akik a maradi kizsákmányoló régi világot szerették volna megőrizni. Ez a harc a kis és középgazdák győzelmével végződött falunkban. Legelőször élve a kommunista Párt által adott szabadsággal a mezőgazdasági munkások, kis és középgazdák föllélegeztek és támadásba mentek át a kommunista Párt régi tagjai vezetése mellett.

[A] kis és középgazdák felismerték a szövetkezet előnyeit és az állami traktorállomások által nyújtott segítséget és tömegesen, számos faluban alakították meg a szö-

vetkezetet. Kérjük a Kommunista Pártot és annak vezetőit, tegye lehetővé, hogy ott, ahol megvannak rá a lehetőségek, engedje meg a kis és középgazdáknak, hogy minél hamarabb áttérhessenek a szövetkezet harmadik típusára. Bízunk a Kommunista Pártban és annak kipróbált bölcs vezetőiben, [hogy] méltányolják kívánságunkat és teljesítik kérésünket és Szlovákia falvai minél hamarabb a szocializmus bástyái lesznek.

Éljen a Kommunista Párt vezetője Gottwald elvtárs, (taps, éljenzés), éljen a szlovák Kommunista Párt elnöke Široký elvtárs, (nagy taps, éljenzés), éljen a mi nagy szövetségesünk, és a béke bástyája, a hatalmas Szovjetunió, éljen annak nagy és bölcs vezetője, a mi nagy tanítónk és a világbéke őre, Sztálin elvtárs, éljen a világ dolgozóinak egy-sége! (Hosszan éltették Sztálin elvtársat)⁹⁷

SNA, ÚV KSS – zjazdy, konferencie, kart. 22, Protokol IX. zjazdu KSS 24. – 27. mája 1950, géppel írt tisztázat⁹⁸

Zhrnutie: Rudolf Furinda hovorí v mene maďarských roľníkov južného Slovenska. Pozdravujem v mene roľníkov Slovenska účastníkov IX. zjazdu KSS. Za to, že môžeme pracovať na budovaní socializmu, ďakujeme len komunistickej strane a jej vodcom, predovšetkým súdruhom Gottwaldovi a Širokému. My, poľnohospodárski robotníci sme sa rozhodli, že po priemyselných robotníkoch aj my začneme budovať socializmus na dedinách. V dedine sa rozpútal triedny boj, lebo družstevná myšlienka rozdvajila obec na chudobných malých a stredných gazdov a na tábor dedinských boháčov. Tento boj sa v našej obci skončil víťazstvom malých a stredných gazdov. Dôverujeme KSČ a jej vodcom, že ocenia naše želanie a splnia našu prosbu a že dediny Slovenska sa stanú čím skôr baštami socializmu.

83

Pozsony, 1950. június 8. Részlet az SZLKP KB Elnöksége számára a helyi nemzeti bizottságok átszervezéséről készült jelentésből.

Bratislava 8. jún 1950. Úryvok zo správy pre Predsedníctvo ÚV KSS o reorganizácii miestnych národných výborov.

V obciach, v ktorých žijú občania rôznych národností, vyskytli sa také prípady, že buď jedna alebo druhá zložka obyvateľstva chcela dostať v miestnom národnom výbore také zastúpenie, aby mala všetko rozhodovanie vo svojich rukách. V mnohých prípadoch taký-

97 Az SZLKP 1950. május 24–27. között megtartott IX. kongresszusán Major István, Fáby István és Furinda Rudolf személyében először választottak be magyar nemzetiségűeket is a párt Központi Bizottságába.

98 A dokumentumot szlovák fordításban közölte (dokument v slovenskom preklade bol publikovaný): *Protokol IX. sjazdu Komunistickej strany Slovenska. V Bratislave dňa 24. – 27. mája 1950.* Bratislava, Ústredný výbor KSS 1950, 92 – 93. p.

to postoj občanov mal za následok, že sa do miestnych národných výborov dostali i takí ľudia, ktorí si toho nezasluhujú. V týchto obciach museli byť verejné schôdze občanov opakované niekoľkokrát a len po dlhšom vysvetľovaní sa podarilo dosiahnuť prijatie takej kandidátky, s ktorou boli spokojní všetci občania. Najväčšie ťažkosti sa vyskytli v obciach, v ktorých do dnes nemáme založené miestne organizácie našej strany. V týchto obciach prakticky nemal sa kto starať o práce spojené s reorganizáciou a preto okresní inštruktori museli reorganizáciu sami prevádzať.

V mnohých obciach sa pri zostavovaní miestnych národných výborov vyskytli prípady, že občania odmietli prijať funkciu v novom miestnom národnom výbore. Pri skúmaní príčin bolo zistené, že výbory miestnych organizácií strany, ako aj okresní inštruktori, nejednali s navrhovanými pred podaním návrhov a najmä im neobjasnili úlohy a povinnosti, ktoré z prijatia funkcie v miestnom národnom výbore vyplývajú. Mnohí z týchto boli členovia našej strany, ktorí neprijatie funkcie odôvodňovali rôznymi objektívnymi ťažkosťami, ako napríklad, že sú zamestnaní mimo obec a len týždenne raz dochádzajú. Často argumentovali tým, že v obci neni vhodnej miestnosti, v ktorej by sa mohli záležitosti miestneho národného výboru vybavovať a že oni nemajú takého bytu, aby mohli stránky ako aj porady vo svojich bytoch prevádzať.

Nedostatočná politická príprava reorganizácie sa vo svojich dôsledkoch prejavila v mnohých chybách, ktoré sa stali pri zostavovaní miestnych národných výborov. Bolo mnoho prípadov, že zástupca okresu, ktorý mal na verejnej schôdzi vysvetliť občanom zmysel a význam reorganizácie a činnosti MNV, sa na schôdzu vôbec nedostavil. Inokedy inštruktor, nedostatočne oboznámený s pomermi v obciach, netaktne vystupoval a neprijal námietky občanov proti niektorým navrhovaným členom do MNV. Takéto prípady občania považovali za nedostatok záujmu nielen o reorganizáciu MNV, ale aj o vlastné záujmy občanov. V mnohých takýchto prípadoch došlo v dôsledku toho aj k nežiaducim výstupom a neprístopnostiam. Ako príklad uvádzam obec Žihárec, okres Šaľa. V tejto obci pri verejnom prejave vystúpili občania maďarskej národnosti a dožadovali sa, aby za predsedu miestneho národného výboru bol navrhnutý občan maďarskej národnosti. Okresný inštruktor proti tomuto návrhu sa postavil bezdôvodne, navrhovaného občana pred celou obcou označil za nespôhlivého. Týmto svojim zákrokom prispel k tomu, že medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti došlo k hádke a verejná schôdza musela byť rozpustená. Pri zisťovaní príčin bolo zistené, že okresný výbor strany neprejednal navrhovanú kandidátku predom v miestnej organizácii za prítomnosti súdruhov oboch národností.⁹⁹

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 796, a. j. 16. Správa o reorganizácii MNV, kópia, strojopis

⁹⁹ Reorganizácia miestnych národných výborov sa uskutočnila na základe rozhodnutia ÚV KSS z 10 a 11. novembra 1949. Po reorganizácii bolo na Slovensku zo 61 339 členov MNV 53 938 (87,9%) slovenskej, 3 942 (6,4%) maďarskej a 3 459 (5,6%) ukrajinskej národnosti. Predsedníctvo ÚV KSS správu o reorganizácii MNV prerokovalo dňa 24. júna 1950 a prijalo uznesenie, že treba odstrániť nedostatky a chyby, ktoré sa pri reorganizácii vyskytli, medzi inými aj v tých prípadoch, keď občania maďarskej národnosti nedostali v reorganizovanom MNV dostatočné zastúpenie.

Összefoglalás: A többnemzetiségű községekben előfordultak esetek, hogy a lakosság egyik vagy másik része olyan képviseletre akart szert tenni a helyi nemzeti bizottságban, hogy mindenről ő dönthesse. Ennek okán a helyi nemzeti bizottságokba olyan emberek is bekerültek, akik arra nem érdemesek. A legnagyobb nehézségek azokon a településeken merültek fel, ahol nincs pártalapszervezetünk. Sok helyütt a lakosok nem akartak tisztséget vállalni a helyi nemzeti bizottságban. Olyan eset is előfordult, hogy a járási felügyelő nem vette figyelembe a lakosság észrevételeit. Zsigárdon például a magyar lakosok azt kívánták, hogy a helyi nemzeti bizottság elnökévé magyar nemzetiségű személyt javasoljanak, de a járási felügyelő a javasolt személyt alaptalanul megbízhatatlannak minősítette. Ez veszekedéshez vezetett, s a nyilvános gyűlést fel kellett oszlatni.

84

Pozsony, 1950. szeptember 14. Részlet Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízottnak az SZLKP IX. kongresszusa oktatásügyi határozatainak teljesítéséről szóló jelentéséből.

Bratislava 14. september 1950. Úryvok zo správy povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkora o uskutočňovaní uznesení IX. zjazdu KSS na úseku školstva.

Školy s vyučovacím jazykom maďarským. Od IX. zjazdu KSS v maďarskej školskej otázke bolo vykonané toto:

1.) Zriadených bolo 140 škôl materských so 155 triedami, 531 škôl národných s 1059 triedami a 84 škôl stredných so 167 triedami a 3 osobitné školy so 4 triedami s vyučovacím jazykom maďarským. (Pred zjazdom bolo 319 tried pri maďarských národných školách).

2.) Zriadilo sa pedagogické gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave, zriaďuje sa gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne a pobočky pri vyššej priemyselnej škole v Košiciach, ako i pobočky pri základných odborných (učňovských) a roľníckych školách.

3.) Zriadili sa vyššie školy pracujúcich smeru pedagogického v Dunajskej Strede, v Nových Zámkoch a technického smeru v Komárne. Postupne sa zriaďujú ďalšie vyššie školy pracujúcich pre žiakov národnosti maďarskej.

4.) Náležitá pozornosť venovala sa výchove učiteľských kádrov pre školy s vyučovacím jazykom maďarským. Cez prázdniny bolo politicky vyškolených do 700 učiteľov národnosti maďarskej. Dvojtyždenného kurzu z jazyka slovenského a ruského sa zúčastnilo 165 učiteľov, pôsobiach na školách s vyučovacím jazykom maďarským. Učiteľského kurzu pre abiturientov gymnázií a pre výpomocných učiteľov národnosti maďarskej sa zúčastnilo 46 kandidátov. Priemer kurzov bol dobrý a výsledky so stránky politickej i odbornej boli dobré.

5.) Previedla sa kontrola učebníc pre školy s vyučovacím jazykom maďarským. Schválilo sa 13 učebníc pre národné školy s vyučovacím jazykom maďarským (pred IX. zjazdom bolo schválených 7) a 6 učebníc pre stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským.

6.) Pre maďarskú školskú mládež I. a II. stupňa sa pripravilo vydávanie žiackeho časopisu. Časopis bude zameraný na podporu socialistickej výchovy mládeže národnosti maďarskej.

7.) So zreteľom na špeciálne potreby južného pohraničia Slovenska žiakom slovenských gymnázií sa umožnilo voliť si ako druhý povinný voliteľný živý jazyk maďarčinu.

8.) Prihlášky bývalých maďarských učiteľov o obnovenie služobného pomeru podľa zákona č. 63/4-9 sa predbežne riešili tak, že tí učitelia národnosti maďarskej, ktorí boli prepustení z učiteľskej služby len preto, že neovládali jazyk slovenský, boli vo väčšine ustanovení na školách národných alebo stredných s vyučovacím jazykom maďarským. Táto otázka sa ďalej rieši podľa pokynov, vydaných Povereníctvom vnútra.¹⁰⁰

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 798, a. j. 22. Ďalšia správa o uskutočňovaní uznesení IX. zjazdu KSS na úseku školskom, kópia, strojopis

Összefoglalás: A magyar iskolák kérdésében az SZLKP IX. kongresszusa óta a következők történtek: 140 óvoda létesült 155 osztállyal, 531 elemi iskola 1059 osztállyal és 84 középiskola (másodfokú iskola) 167 osztállyal. Pozsonyban magyar tannyelvű pedagógiai gimnázium nyílt, folyamatban van magyar gimnázium nyitása Komáromban, s magyar tagozatok indítása a kassai ipari szakiskola, valamint más tanonc- és mezőgazdasági iskolák mellett. A szünidőben a politikai iskolázásokon 700 magyar pedagógus vett részt. A magyar elemi iskolák számára 13, a középiskolák számára 6 tankönyvet adtunk ki. A dél-szlovákiai szlovák gimnáziumokban választható tantárggyá tettük a magyar nyelvet. Azokat a magyar tanítókat, akiket csak azért bocsátottak el, mert nem tudtak szlovákul, munkába állítottuk a magyar iskolákban.

85

Pozsony, 1951. április 6. Részlet Viliam Širokýnak az SZLKP KB elnökségi ülésén elhangzott felszólalásából, amelyben a járási pártkonferenciákat értékelve felrója az állami és pártszerveknek, hogy nem teljesítik a magyar lakosság egyenjogúsítására vonatkozó párthatározatokat.

Bratislava 6. apríl 1951. Úryvok z prejavu Viliama Širokého na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS, v ktorom pri hodnotení okresných konferencií strany vyčíta štátnym a stranickým orgánom, že nerealizujú uznesenia strany o zrovnoprávnení občanov maďarskej národnosti.

¹⁰⁰ Správa bola prerokovaná na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS dňa 16. septembra 1950. Podľa prijatého uznesenia Predsedníctvo schválilo opatrenie povereníka školstva, vied a umení vo veci zriadenia maďarského gymnázia v Komárne, s tým, že návrh bude predložený Sekretariátu ÚV KSČ a vláde.

Ku konkrétnym záverom pre celkovú prácu strany. K maďarskej otázke. My sme v boji proti buržoáznemu nacionalizmu veľmi jasne povedali, že skúšobným kameňom proletárskeho internacionalizmu je pomer k ZSSR a k českému národu. Na tejto základnej téze nemáme čo meniť, to je i naďalej hlavným vodítkom v boji proti buržoáznemu nacionalizmu, ale povedali sme, že v duchu marxizmu-leninizmu treba riešiť maďarskú otázku. Boli robené v tomto smere prvé nesmelé kroky, keď niektorí súdruhovia sa hanbili za to, že treba riešiť maďarskú otázku, že treba zabezpečiť rovnoprávnosť občanov maďarskej národnosti vo verejnom živote a členov strany v strane, v odborovom hnutí, v Zväze Československo-sovietskeho priateľstva atď. To nemôžeme napraviť jedným článkom, ale len smelým odhaľovaním. Čo ideme vyčítať okresným tajomníkom, keď zhora tento stav je antimarxistický. Akú pozornosť venuje predsedníctvo riešeniu maďarskej otázky? Tu máme „Új Szó“, sú tam dlhé traktáty o 3-4 dni neskoršie ako v Rudom práve a v Pravde a hovoria, že po jazykovej stránke, to je veľmi zlé a vzdor tomu má veľký náklad, priemerne 25.000 až 35.000. Tu nie je žiaden pomer v porovnaní s nákladom Pravdy. Ha 10% obyvateľstva pripadá časopis s nákladom 35.000 a pre 90% obyvateľstva máme ústredný orgán s nákladom 106.000.

Riešili sme otázky kádrové, ideologické maďarského obyvateľstva? Vypracovali sme už platformu pre propagačnú a agitačnú činnosť medzi maďarským obyvateľstvom? Vypracovali sme smernice pre riešenie ideologických problémov maďarského obyvateľstva? Boj proti buržoáznemu nacionalizmu nemá len negatívne stránky, ale musíme sa aj pozitívne starať o záujmy maďarského obyvateľstva. Riešime otázku Új Szó, otázku redaktorov? - neriešime! Riešime otázku kultúrno-propagačného spolku? - neriešime! Ako náhle inštruktori strany, ktorí majú zanášať líniu do okresných organizácií, nekonkretizujú našu líniu, okresné výbory túto otázku zanedbajú. Samozrejme, obrovské nedostatky tu sú v dôsledku našej politiky do roku 1948. Nezabúdajme, že tí kolonisti, ktorí tam sú, sú v dôsledku husákovskej politiky práve tie najhoršie živly, čo vedie k tomu, že tam sú nacionalistické štvance ešte i dnes.

Ďalej, čo naše poverenictva, akú pozornosť venujú národnostnej otázke? Nenájdete ani jedného povereníka, ktorý by s kľudným svedomím mohol povedať, že po svojej línii konkretizoval uznesenie strany o zrovnoprávnení občanov maďarskej národnosti tak a tak. Kto to má robiť? Má obrovské úlohy na tomto úseku s. Sýkora? Má! Nijaký plán, ako definitívne riešiť otázku maďarského školstva u nás, nemá. Nemá plán, ako riešiť problémy učiteľov pre maďarské národné a iné školy! Alebo s. Klokoč, či má plán ako popularizovať nacionálnu politiku strany konkrétne v maďarskej otázke, ako vyriešiť vydavateľskú činnosť, problém distribúcie marx-leninskej literatúry, ako riešiť problém časopisov, problém kultúrno-propagačného orgánu maďarského spolku, nemá! Či má s. Lietavec konkrétny plán ako riešiť jazykovú otázku v južných okresoch? Celý jeho aparát sa riadi starými predpismi, že tam a tam nie 20% maďarského obyvateľstva, preto nemožno povoliť. Vie s. Lietavec, či nacionálne pomery v obciach a okresoch došli výrazu v zložení národných výborov, či to je riešené v duchu národnostnej rovnoprávnosti?! Ako sú publikované vyhlášky Poverenictva vnútra?

Kto nesúhlasí so stalinskou nacionálnou politikou, kto nesúhlasí s riešením Ústredného výboru vo veci maďarského obyvateľstva, nech vystúpi a nech kritizuje, ale keď to je línia strany, treba ju veľmi dôsledne prevádzať. Nie je rozhodujúce to, že jednotliví občania maďarskej národnosti majú v sebe pocit krivdy, ale rozhodujúce je, že tým poško-

dzujeme záujem výstavby socializmu. Berte konkrétne skúsenosti v oblasti výstavby JRD. „Pre Slovákov je JRD, pre nás Maďarov nič nie je.“ Miesto ostrého triedneho stavania problémov sa stavajú veci nacionálne. Na závodoch tým poškodzujeme rozvoj socialistického súťaženia a údernického hnutia. Tak stoja otázky. To je 10% obyvateľstva a keby sme mali o 10% neskoršie vybudovať socializmus, tak na to doplatíme my sami.

Nekritizujem na prvom mieste okresných tajomníkov, ale sami sebe uložíme úlohu riešiť v duchu politiky strany maďarskú otázku, ktorá je súčasťou nášho zápasu za víťazstvo socializmu. Treba, aby predsedníctvo stanovilo presnú líniu pre ideologickú výchovu a pre organizačnú výstavbu našej strany.

2. Treba uložiť všetkým povereníkom: uvažujte o Vašich konkrétnych úlohách a predložte predsedníctvu správu, ako majú byť tieto otázky konkrétne riešené. To je všetko, čo som chcel povedať k prvej etape priebehu okresných konferencií.¹⁰¹

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 804, a. j. 11, Protokol č. 11 zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS dňa 6. apríla 1951, originál, strojopis

Összefoglalás: Azt mondtuk, hogy a magyarkérdést a marxizmus-leninizmus szellemében kell rendezni. Az első bátortalan lépéseket megtettük. A burzsoá nacionalizmus elleni harcnak azonban nem csak negatív oldala van, a magyar lakosság érdekeivel pozitívan is törődnünk kell. Mit tettek az egyes megbízotti hivatalok? Nincs egyetlen megbízott se, aki konkretizálta volna a magyar lakosság egyenjogúsítására vonatkozó párttárgozatokat. Sýkora elvtárnak nincs terve a magyar iskolák, a magyar tanítók problémáinak megoldására. Klokoč elvtárnak nincs terve a kiadói tevékenység, a Csemadok folyóirata kérdésének megoldására, Lietavec elvtárnak nincs terve a déli járások nyelvhasználati kérdéseinek megoldására. Az egyes megbízottaknak feladatuk kell adni, hogy terjesszenek elő javaslatot e kérdések rendezésére.

86

Pozsony, 1951. április 19. Részletek Fábry Istvánnak az SZLKP KB ülésén Husákék és Novomeskýék burzsoá nacionalista politikájának megnyilvánulásairól elhangzott felszólalásából.

Bratislava 19. apríl 1951. Úryvky z diskusného príspevku Štefana Fábryho na zasadaní pléna ÚV KSS o prejavoch buržoázno-nacionalistickej politiky husákovcov a novomeskovcov.

101. Predsedníctvo ÚV KSS vo svojom uznesení uložilo povereníkovi vnútra J. Lietavcovi, povereníkovi školstva, vied a umení E. Sýkorovi, povereníkovi informácií a osvety O. Klokočovi, povereníkovi pôdohospodárstva M. Falťanovi a Slovenskej odborovej rade, aby na svojom úseku preskúmali problémy maďarského obyvateľstva a predložili o tom Predsedníctvu správu.

Chcel by som prehovoríť niekoľko slov o mojich zisteniach, pokiaľ ide o zhubné prejavovanie sa buržoázneho nacionalizmu. Prejavovanie sa buržoázneho nacionalizmu, zhubná práca Husáka a Novomeského prejavuje sa tak medzi Maďarmi, ako medzi Slovákmi a to hlavne i inteligencie. Súduh Široký pred rokom na zasadnutí Ústredného výboru povedal: „Južná časť Slovenska vyzerá tak, ako keby ani nepatrila k Československej republike.“ Odvtedy sa situácia síce v mnohom zmenila, ale predsa môžeme kľudne k tomu dodať, že medzi masami Maďarov a hlavne na intenciu porazenej maďarskej inteligencie, mávanie so zástavou červeno-bielou-zelenou je výrazom tejto zhubnej práce, ktorú vykonáva reakcia medzi maďarskými masami.

[...] ¹⁰²

Chcem hovoriť o jednej ďalšej otázke, na dedinách sme vždy narážali ako na tvrdú školu, na hlásanie buržoáznej nacionalistickej politiky husákovcov a novomeskovcov. Uvediem niekoľko príkladov. Pri sčítaní ľudu minulého roku došlo veľmi mnoho sťažností, že maďarské obyvateľstvo je terorizované. Keď som išiel situáciu preskúmať a vysvetľovať sčítanie jednotlivým súduhom, že nesprávnymi údajmi skúmania seba, stranu a vládu oklameme, títo funkcionári pri sčítaní ľudu nám odpovedali, že oni teraz už skutočne nevedia na koho majú počúvať. To teda znamená, že boli odkiaľsi a kýmisi informovaní ešte okrem inštrukcie vlády. Alebo iný príklad. Riaditeľ školy v Mužle priznal, že v rozpore s líniou a politikou našej vlády v rozpore so smernicami vlády, dostal ešte osobné dôverné smernice. Chcem však o nejaký čas ísť dozadu. Pri atentáte na objekt stanici ZNB v Šafárikove Husák osobne viedol miestne vyšetrovanie. Pri tomto šetrení mňa ako stranického tajomníka nie len že neprizval, ale priamo ma vykázal z tohto šetrenia. No súčasne však priamo vyzval demokratického funkcionára NB, ktorý sa nechal titulovať „okrený náčelník“. Alebo ďalej pána doktora Sopku, tajomníka ONV, ktorý ušiel zo Zakarpatskej Ukrajiny a tu bol potom prijatý do služieb. Čo bol výsledok tohto šetrenia? Výsledok bol, že 60 občanov bez všetkých náležitostí vyhodili na hranice a ešte ďalších – viacej zo strachu pred týmito – ušli sami. Ale ani jednému boháčovi sa ani vlas na hlave neskrivil. No podobný bol prípad z Felediniec, kde vybuchol ručný granát. Tam po tomto atentáte pozatýkali predovšetkým známych súduhov – ako nám všetkým známym – Štefana Vinceho a Jána Vinceho. Súduh Ján Vine v dôsledku výsluchu po niekoľkých mesiacoch aj zahynul.

No súduhovia takéto a podobné neželateľné zjavy dali reakcii možnosti k jej reakčnej práci medzi maďarským obyvateľstvom. To samozrejme zanechalo hlboké stopy medzi maďarskými masami. Tieto hlboké stopy budeme môcť odstrániť len hlbokou a dôslednou vysvetľovacou organizačnou prácou. Samozrejme tieto úlohy stoja predovšetkým pred nami maďarskými komunistami. Reakcia ako vidíme vždy nájde tie medzery, ktoré sa prejavujú na jednote robotníckej triedy. Samozrejme, že na južnom Slovensku v oblastiach so zmiešaným obyvateľstvom požíla také metódy reakcia, ktoré na tamajšie pomery sú najlepšie pre rozmiechanie medzi národmi. Stačí, keď v jednom okrese sa príhodiť taký prípad ako v Nových Zámkoch, prípad maloroľníka Bujnu, ktorý obhospodaruje 5 k. j. Bol to náborista, ktorý dodnes ešte nebýva vo svojom dome v ktorom

102 Vo vynechanej časti poukazuje Š. Fábry na príklade Rožňavy na odtrhnutosť strany od nás.

býva jeden iný súdruh slovenskej národnosti, ktorý je úradníkom na ONV v Nových Zámkoch. V nitrianskom kraji je ešte viac takýchto prípadov. Prípady, ktoré už iné kraje dávno vybavili vo vlastnej kompetencii. Podľa môjho názoru bude treba v tomto ohľade urobiť nápravu.

Veľmi konkrétne hovoril o tomto súdruhu Bašťovanský na okresnej konferencii v Komárne vo svojom záverečnom prejave.

Treba už konečne vyriešiť otázku členstva v strane u maďarských súdruhov. U takých súdruhov ako je Štefan Nagy, Vojtech Baráci. Alebo v Rožňave celý rad dobrých súdruhov, práve tam, kde sa nedávno tieto udalosti odohrávali. Títo súdruhovia ešte dodnes nie sú členmi strany, vzdor tomu, že zostali vždy verní strane a myšlienke socializmu. Medzi maďarskými pracujúcimi je meno súdruha Gottwalda sväté. Prečo? Lebo maďarskí pracujúci sú presvedčení o tom, že bez februára maďarskí pracujúci by na Slovensku a v ČSR neboli mali žiadnej budúcnosti. Práve preto je to lipnutie na súdruho Gottwaldovi nám zrozumiteľné.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1824, Zasadnutie ÚV KSS dňa 18. – 20. apríla 1951, originál, strojopis

Összefoglalás: Szeretnék néhány szót szólni a burzsoá nacionalizmusról, Husák és Novomeskó romboló tevékenységéről, amely a magyarok és a szlovákok között is megnyilvánul, elsősorban az értelmiség körében. A magyar lakosság között ennek a romboló munkának a megnyilvánulása a piros-fehér-zöld zászló lengetése. A tavalyi népszámlálás során történt visszaélések kivizsgálásakor a népszámlálást végrehajtó tisztségviselők azt mondták, hogy ők akkor most nem tudják, kinek az utasításaira hallgassanak. Egy régebbi eset: A tornaljai csendőrlaktanya elleni merénylet kivizsgálása során Husák engem mint járási párttitkárt nemcsak hogy nem hívott meg, hanem egyenesen kitiltott a vizsgálatról, ellenben meghívta a csendőrség demokrata párti vezetőjét. A vizsgálat eredményeként 60 embert egyszerűen átdobtak a határon. Hasonlóak történtek a feledi kézigránát-robbanás után. Rendezni kell végre a magyar elvtársak párttagságát, sok régi elvtárs a mai napig nem tagja a pártnak.

87

Pozsony, 1951. április 28. Ondrej Klokoč tájékoztatásügyi és népművelési megbízott jelentése a magyar lakosság körében végzett munka hiányosságairól és javaslatai a kiküszöbölésükre.

Bratislava 28. apríl 1951. Správa povereníka informácií a osvety Ondreja Klokoča o nedostatkoch v práci medzi maďarským obyvateľstvom s návrhmi na ich odstránenie.

POVERENÍCTVO INFORMÁCIÍ A OSVETY V BRATISLAVE

T a j n é !

Predsedníctvu ÚV KSS,

B r a t i s l a v a .

Predkladám správu o nedostatkoch v práci medzi maďarským obyvateľstvom a navrhujem prijať na ich odstránenie tieto uznesenia:

1. Ukladá sa s. Moškovi inštruovať krajské a okresné výbory Strany,

a) aby so zvýšeným úsilím získavali kandidátov členstva z radov maďarských pracujúcich,

b) aby sa predsedníctva OV na južnom Slovensku štvrťročne zaoberali prácou v Csemadoku a v nej mu pomáhali,

c) aby orgány strany i stranícke organizácie na južnom Slovensku pri plnení uznesenia ÚV KSS z 18.-20. apríla t. r. o rozšírení straníckej tlači, osobitnú starostlivosť venovali rozširovaniu tlači maďarskej (Új Szó).

2. Ukladá sa s. Lietavcovi zabezpečiť:

a) aby do 1. VII. 1951 KNV vyriešili všetky prípady tzv. náboristov a iných osôb maďarskej národnosti, poškodených pri prevádzaní zákona č. 104 a č. 108/45 tak, aby u poškodených boli odstránené príčiny pocitu krivdy,

b) aby do 1. VII. 1951 bola vyriešená otázka štátneho občianstva u tých osôb maďarskej národnosti, ktoré nemôžu preukázať dôkazy o tom, že pred 2. XI. 1938 mali osvedčenie o čs. štátnom občianstve, ale ktoré za prvej republiky trvale bývali na čs. štátnom území, pričom každý prípad treba posudzovať z triedneho hľadiska.

3. Ukladá sa s. Klokočovi:

a) zabezpečiť, aby sieť maďarských škôl I. a II. stupňa pre školský rok 1951 a 1952 bola dobudovaná v plnej miere podľa výsledkov zápisu,

b) zabezpečiť, aby PŠVU v rámci letného – prázdninového školenia zriadilo osobitné internátne kurzy pre maďarských učiteľov a príslušný počet kurzov pre vyškolenie nových učiteľov z radov robotníkov a tak doplniť stav učiteľských kádrov,

c) zabezpečiť v dostatočnom počte tvorbu a vydávanie učebníc pre žiakov maďarských škôl všetkých stupňov,

d) aby v spolupráci so s. Takáčom preskúmal možnosti zriadenia priemyslových škôl s maďarským vyučovacím jazykom a do 31. mája 1951 podal o tom predsedníctvu ÚV KSS podrobnú správu a konkrétny návrh,

e) vybudovať pre Kult. spolok maďarských pracujúcich osobitné vydavateľstvo a porobiť všetky opatrenia, aby od 1. januára 1952 mohlo začať svoju činnosť,

f) postarať sa, aby do 1. IX. 1951 bol pri každom ONV v okresoch s maďarským obyvateľstvom aspoň jeden profesionálny pracovník štátnej osvetovej správy, ktorý ovláda maďarský jazyk,

g) postarať sa, aby do kín v obciach s maďarským obyvateľstvom boli vo väčšej miere dodávané filmy s maďarskými titulkami, najmä pokiaľ ide o filmy kultúrne-výchovné,

h) zabezpečiť, aby štátna osvetová správa venovala zvýšenú pozornosť Kultúrnemu spolku maďarských pracujúcich, napomáhala jeho rozvoj a pomáhala mu rozvinúť prácu na masovom podklade, čo sa má prejavovať aj v tom, že osvetové komisie ONV a KNV aspoň raz za štvrťrok venujú jedno zasadnutie kultúrnemu životu maďarských pracujúcich za účasti zástupcu Csemadok, pričom prvé takéto zasadnutie má byť už v máji t. r.

4. Ukladá sa s. Takáčovi zriadiť podľa potreby ďalšie učňovské školy s maďarským vyučovacím jazykom, najmä školy pre dorast banícky.

5. Ukladá sa s. Bacílkovi: Prerokovať na Zbore povereníkov otázky odborne-politického školenia maďarských pracujúcich a uložiť všetkým poverenictvám, aby učebné oddelenia na centrálnych úradoch, oblastných a podnikových riaditeľstvách venovali zvýšenú pozornosť školeniu maďarských pracujúcich vo všetkých závodoch a starali sa sústavne o zvyšovanie ich kvalifikácie.

6. Ukladá sa s. Šefránkovi vypracovať v spolupráci s Csemadokom a Živenou-ČŽŽ ideový a organizačný plán na vydávanie mesačníka pre maďarské ženy tak, aby časopis mohol vyjsť najneskoršie začiatkom septembra.

7. Ukladá sa s. Falťanovi: Urobiť všetky opatrenia, aby začiatkom školského roku 1951/1952 bola pri vyššej poľnohospodárskej škole v Košiciach otvorená maďarská paralelka.

ad 1. Ukladá sa s. Moškovi:

d) znova inštruovať krajské výbory v Bratislave, v Nitre, v Ban. Bystrici a Košiciach, aby do nových KV strany boli v primeranom počte volení maďarskí súdruhovia.

8. Ukladá sa s. Zajacovi (SOR) a s. Šefránkovi do 20. mája t. r. vypracovať a predsedníctvu ÚV KSS predložiť plán, ako SOR cez KOR a OOR zabezpečí zvýšenú osvetovo-politickú starostlivosť o maďarské robotníctvo, ktoré pracuje vzdialené od svojho domova (v stavebníctve i priemysle).

Nedostatky v práci medzi maďarským obyvateľstvom

Výstavba socializmu, zvýšené úlohy päťročnice vyžadujú plného sústredenia, pracovného úsilia celého ľudu, plnú mobilizáciu jeho morálnej a tvorivej sily. Medzi nedostatkami tejto mobilizačnej práce osobitnú skupinu tvoria nedostatky v práci medzi maďarským obyvateľstvom. Tieto nedostatky nielen že celkove – ako nedostatky našej osvedy, agitácie a propagandy vôbec – oslabujú túto mobilizačnú činnosť, ale zapríčiňujú celý rad nedostatkov ďalších, ktoré svojimi dôsledkami výstavbu socializmu priamo poškodzujú, lebo namiesto toho, aby sa v duchu proletárskeho internacionalizmu pestovalo a upevňovalo bratstvo medzi slovenským a maďarským ľudom, zavádzané sú príčiny k národnostným treniciam a umožňuje sa tým činnosť reakcie.

O príčinách týchto nedostatkov s. Bašťovanský na zasadnutí ÚV KSS v dňoch 18.-20. IV. povedal, že vziať v tom, že uznesenia Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska a vlády Republiky o plnom zrovnoprávnení občanov maďarskej národnosti nie sú dôsledne uskutočňované, že maďarským pracujúcim nie je venovaná dostatočná pozornosť po stránke politickej a kultúrnej, že baníci maďarskej národnosti nie sú dosť smelo vyzdvihovaní do vedúcich funkcií v strane, v ľudovej správe a v masových organizáciách.

Uzneseniami predsedníctva ÚV KSS zo dňa 6. januára 1950 boli konkretizované niektoré úlohy, vyplývajúce z uznesení ÚV KSS z 27. až 28. IX septembra 1948 a vlády o zrovnoprávnení občanov maďarskej národnosti, no vidno, že neboli dôsledne prevedené.

Výsledkom nedôsledného splnenia uznesení strany je fakt, že v maďarskom ľude ešte v značnej miere udržuje sa pocit krivdy, ktorého využíva reakcia aj tak, že veľkosť skutočnej alebo zdanlivej krivdy zveličuje a správy o týchto prípadoch rozširuje širokoďaleko a udržuje tak stále zomknutosť maďarského obyvateľstva – najmä roľníckeho – na nacionálnom podklade a tým brzdí triednu diferenciáciu.

Napriek tomu, že otázky štátneho občianstva maďarského obyvateľstva, ako aj konfiškácii a tzv. náboristov možno považovať celkovo za vyriešenú, je tu ešte stále určitý počet osôb, ktoré tieto veci nemajú v poriadku, čo spôsobuje nielen ťažkosti im samým, ale aj nepriaznivý dojem medzi ostatným maďarským obyvateľstvom.

Pokiaľ ide o štátne občianstvo, ide tu o skupinu osôb, ktoré za Prvej republiky nemali osvedčenie o štátnom občianstve preto, že sa oň alebo neuchádzali (lebo ho nepotrebovali, ako napr. robotníci v priemysle i poľnohospodárski, alebo malí roľníci), alebo ktorým vydanie osvedčenia o štátnom občianstve bolo odopreté z dôvodov politických; a na tieto osoby sa zákon č. 245/48 Sb. nevzťahuje.

Taktiež je malý počet ešte nevyriešených prípadov tzv. náboristov a osôb, ktorých konfiškovaný majetok pridelený bol iným osobám, ktoré však – najmä pokiaľ ide o hnuťelnosti – zaň orgánom Fondu národnej obnovy riadne zaplatili. Ide tu o najkomplikovanejšie prípady, ktoré sa v akcii „Juh“ vyriešiť nepodarilo a ktorých doriešeniu sa príslušné orgány vyhýbajú buď práve pre ich zložitosť, buď pre nezodpovednú „neochotu“ jednotlivcov v týchto orgánoch, ktorí svoje stanovisko opierajú o literu zákona.

Nemožno sa vôbec uspokojiť s účasťou maďarského obyvateľstva na verejno-politickom, hospodárskom a kultúrnom živote. Táto účasť je pomerne veľmi malá. Aj keď maďarský ľud plní svoju prácu na výstavbe Slovenska, celkovo treba vidieť, že ešte nemá k republike vrúcny vzťah ako k svojej vlasti. Na odstraňovaní tohto stavu vykonal sa už hodno, najmä úsilím uvedomelých členov strany. No ani zďaleka to nestačí. Ešte stále je malá účasť maďarských pracujúcich v orgánoch ľudovej správy, v odborných a iných orgánoch.

Príčinou toho je, že sa maďarskému ľudu ani zďaleka neposkytla tá pomoc, ktorú nevyhnutne potrebuje, aby predovšetkým na poli ideologicky-politickom a kultúrne-výchovnom mohol dohnať to, čo zameškal v dôsledku nesprávneho prevádzania našej národnostnej politiky v rokoch po oslobodení.

V š k o l s t v e boli už v značnej miere odstránené nedostatky, zavinené Novomeským, ale ešte stále je nedostatok učiteľov, čím trpí výchova maďarských detí.

V r. 1950 bolo vyškolené do 300 učiteľov (výpomocných) z radov robotníctva, z ktorých sa 80-85% osvedčilo v podstate lepšie, ako káder starých (kvalifikovaných – v zmysle zákona) učiteľov, ktorí aj napriek tomu, že prešli štátne-politickým školením, zaťažení sú vplyvmi ich starej výchovy. Nezbytné treba dopĺňať učiteľské kádre predovšetkým z radov robotníctva a ďalej sa starať o politickú výchovu starých učiteľov.

Za veľký nedostatok treba považovať stav, že dosiaľ nemáme ani jedinej odbornej školy, kde by sa školil maďarský dorast do priemyslu. Nedostatok maďarských vyšších stredných škôl spôsobuje, že maďarské deti po skončení povinnej školskej dochádzky ostávajú poväčšine doma. Aj učňovskú školu banícku máme iba jednu (v Rožňave), čo nijako nie je primerané počtu učňov, ktorých by bolo možno spomedzi maďarskej mládeže získať.

Dosiaľ niet ani poľnohospodárskej maďarskej školy, na ktorej by sa mohol vzdelávať maďarský dorast pre naše socialistické poľnohospodárstvo.

Osobitným problémom sú maďarské učebnice, ktoré nevyhovujú ani počtom, ani kvalitou.

Vyskytujú sa ešte stále prípady (i keď zriedka), že niektorí školskí činitelia v okresoch starajú sa o maďarské školy len ako z donútenia, hľadajú na ne ako na „nutné zlo“ a nevychádzajú v ústrety potrebám maďarských detí. To prirodzene spôsobuje roztrpčenosť maďarského obyvateľstva.

Podobné nedostatky, vyplývajúce z buržoázneho nacionalizmu, prejavujú sa aj na úseku osvetovej činnosti. Niektorí osvetoví pracovníci nestarajú sa o osvetovú prácu medzi maďarským ľudom buď že nevedia maďarsky, buď pre nacionalistické predsudky. V nitrianskom kraji sa z radov pracovníkov št. osvetovej správy rozšírila nepravdivá správa, že budú zrušené skupiny Csemadoku obdobne ako sa už likvidujú miestne odbory Matice slovenskej.

Csemadok stálo nerozvinul činnosť na masovej základni, lebo nedostalo sa mu potrebnej podpory ani od orgánov ľudovej správy, ani od orgánov Strany. Vidno, že nie je dostatočne známa úloha Csemadoku a preto Csemadok žije až podnes v podstate úzkym spolkovým životom. Koncom novembra 1950 v 200 odbočkách Csemadoku bolo organizovaných iba 12.436 členov, čo je počet veľmi nízky. Pri týchto odbočkách je 192 divadelných a 123 speváckych krúžkov, ktoré vyvíjajú úspešnú činnosť.

Ani so strany PIO nebola Csemadoku venovaná taká pozornosť, ako by sa bolo vyžadovalo. Byrokratické počínanie niektorých úradníkov I. odboru jeho prácu hatilo, alebo – prinajmenšom – znechucovalo pracovníkov Csemadoku. Nesprávny výklad nejasných smerníc I. odb. PIO zavinil na viacerých miestach nedorozumenia.

Chyby sa robili pri samotnej výstavbe Csemadoku tým, že miestne skupiny boli zakladané väčšinou živelné. Na mnohých miestach sa iniciatívy chopili právo tie živly, ktorých vplyv Csemadok chce zamedziť – nacionalisti. To zavdalo príčinu k zásahom takých istých živlov na strane slovenskej, tieto nedostatky však ústredie Csemadoku sústavne odstraňuje a pri zakladaní skupín prechádza na plánovitú prácu.

Prevažnú časť nedostatkov v práci medzi maďarským obyvateľstvom treba hľadať v nedostatku kádrov, ktorý sa dosiaľ riešil len povrchne. Treba preto ich výchove venovať oveľa väčšiu starostlivosť.

Neboli dosiaľ dôsledne splnené ani uznesenia predsedníctva ÚV KSS zo 6. jan. 1950 v otázke maďarskej tlače, najmä odbornej a kultúrno-osvetovej. Takisto nie je uspokojivo riešená otázka vydávania maďarských kníh – beletrie i literatúry popularizačno-vedeckej. Niet v podstate orgán, ktorý by sa o edíciu tejto literatúry sústavne staral.

x x x

Takáto je – zhruba – situácia, pokiaľ ide o zaručenie opravdivej rovnoprávnosti občanov maďarskej národnosti. Šarapatenie buržoázneho nacionalizmu sa tu prejavuje celkom okate. Bez rýchleho a dôsledného odstránenia týchto nedostatkov a chýb hovoriť o rovnoprávnosti Maďarov v Československu by bolo sebaklamom. Len ich húževnatým odstraňovaním možno dosiahnuť toho, že maďarský ľud bude sa cítiť skutočne vo svojej vlasti doma a že v tesnom bratskom zväzku s ľudom slovenským bude v nej nadšene budovať socializmus.¹⁰³

O. Klokoč

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 804, a. j. 12. Odstránenie nedostatkov v práci medzi maďarským obyvateľstvom, kópia, strojopis

¹⁰³ Diskusiu na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS o správe poverenika O. Klokoča viď v dok. č. 88.

Összefoglalás: A következő határozatok elfogadását javaslom: A magyarokat nagyobb arányban vegyék fel a pártba, rendezzék a toborzottak, a vagyoneklobzást szenvedettek, az állampolgársággal nem rendelkezők ügyét. Bővítsék a magyar első- és másodfokú iskolák hálózatát, a magyar pedagógus-utánpótlás kiképzése céljából rendezzenek tanfolyamokat, biztosítsák tankönyvek kiadását, új magyar ipari és tanonciskolák nyitását. A Csemadok számára kiadót kell létesíteni, a magyar nők számára magyar havilapot kiadni. A hiányosságok oka, hogy nem valósítják meg következetesen a magyar lakosság egyenjogúsításáról hozott párt- és kormányhatározatokat. Nincs rendezve az állampolgárság kérdése. Nem lehetünk megelégedve a magyarok részvételével a politikai, gazdasági és kulturális életben. Kevés a magyar pedagógus, nincs magyar szakiskola, rossz minőségűek a tankönyvek. A népművelési előadók nem nyújtanak elégséges támogatást a Csemadoknak. Ezen hibák eltávolítása nélkül önbecsapás volna a magyarok egyenjogúságáról beszélni.

88

Pozsony, 1951. április 28. Az SZLKP KB elnökségi ülésének vitája Ondrej Klokoč tájékoztatásügyi és népművelési megbízottnak a magyar lakosság körében végzett munka hiányosságairól szóló jelentéséről.

Bratislava 28. ápríl 1951. Diskusia na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o správe povereníka informácií a osvety Ondreja Klokoča o nedostatkoch v práci medzi maďarským obyvateľstvom.

Odstránenie nedostatkov v práci medzi maďarskom obyvateľstvom.

Referoval s. Klokoč.

V diskusii prehovorili: ss. Gažík, Bašovanský, Lietavec, Šefránek, Faltan, Moško.

Súdruh Široký:

Myslím, že s. Šefránek sa pamätá na heslo strany v r. 1929 v dobe Jílkovskej krízy: Od oportunistickej pasivite k boľševickej aktivite. Myslím, že by sme to mohli teraz konkretizovať takto: Od akademických úvah k praktickej politike. Je to vážna vec, lebo vidíme, že kádre strany a verejnej správy nepochopili ducha Ústavy z 9. mája, ktorá vyslovila rovnoprávnosť všetkých občanov v Republike, že uznesenie ÚV ešte všetkými orgánmi a organizáciami a funkcionármi pochopené nebolo. Z toho hľadiska je to vážna otázka. To znamená, že ľuďom, ktorí stoja pod vplyvom minulosti sa darí brzdiť našu politiku a hatiť našu politiku medzi maďarským obyvateľstvom, čo zapríčiňuje všeobecné škody vo výstavbe Slovenska. To nie je jednostranná záležitosť, ale má svoj reflex, svoj vplyv na výstavbu socializmu vôbec. Nie [je] to otázka sentimentálna, ale veľmi živá otázka výstavby socializmu u nás. Z tohoto hľadiska treba veci posudzovať a postarať sa o to, aby vo všetkých oblastiach verejného života zásady našej politiky platili. Pred nami leží elaborát veľkých úloh na všetkých úsekoch. Uvážme, či na základe toho sa dostaneme o krok alebo krôčik dopredu. Už toľko krát sme hovorili na predsedníctve, čo má

robiť vnútro, čo školstvo, atď. a praktické výsledky – žiadne. Vždy sa vraciame k tomu mŕtvemu bodu a zas len diskusia a diskusia.

V čom ja vidím teraz hlavnú otázku? V tom, že maďarské obyvateľstvo ešte orgány verejnej moci a štátnej moci nepovažuje za svoje orgány. V tom je hlavná otázka. Výstavbu socializmu v ČSR nepovažujú za svoju vlastnú záležitosť. A to všetko v dôsledku toho, že veci nie sú riešené. Ako by sme asi mali na to ísť. Podľa môjho názoru radikálny obrat treba previesť predovšetkým v KNV, kde je maďarské obyvateľstvo a v ONV, v KNV atď. Žiadne komisie, žiadne oddelenia pre maďarskú otázku, nič podobného neprichádza do úvahy. Aj tá samá okolnosť, že s. Fábry figuruje ako vedúci maďarského oddelenia, vzbudzuje také zdanie, že to je rezortná záležitosť a nie vec všetkých súdruhov. Myslím, že to je nesprávne. Ako to bolo v ZSSR? Na počiatku mali ľudový komisariát národností, keď išlo o to spojiť národy do veľkého Zväzu sovietskych socialistických republík. My touto cestou nepôjdeme: žiadne zvláštne oddelenie, žiaden referát pri Zbore povereníkov a pri odboroch. Ani na ústrednom sekretariáte nie. Súdruh Fábry nech ide, podľa môjho názoru, do jedného kraja ako zástupca politického tajomníka, kde to bude prakticky prevádzať. Podľa môjho názoru má ísť do košického kraja a tam to prakticky prevádzať. Podobne na krajský sekretariát v Nitre, v Banskej Bystrici dať súdruha, ktorý ovláda maďarčinu, ale nie tak, že on bude robiť maďarské veci, ale aby nastoľoval problémy pre všetkých. To za prvé.

Za druhé. Zákoné ustanovenie o národných výboroch brzdí možnosť dať napríklad do všetkých referátov, kde je Slovák ľudovým referentom, ako jeho zástupcu Maďara. Ale niekedy obísť zákoné ustanovenie za účelom zlepšenia politickej práce a činnosti národných výborov je účelné. My cestu nájdeme. Myslím, že v KNV, v školskom referáte zástupcom ľudového referenta by mal byť maďarský súdruh. Najlepších robotníckych učiteľov dať na školský referát KNV ako zástupcov ľudového referenta, aby oni sledovali výstavbu maďarského školstva, včetně tých otázok, ktoré tu sú veľmi správne nadhodené a výchovu maďarského obyvateľstva. Uvážiť, či v tých referátoch, kde je osveta, či by tiež nemal sedieť maďarský súdruh. Tak v krajoch a podobne v okresoch. Myslím, že by sme to mali uložiť s. Bacílkovi, vypracovať smernice, ísť do Prahy a dojednať to s ministrom vnútra, ktorý je zodpovedný za výstavbu národných výborov. Prejednať to s ním, buď aby Ministerstvo vnútra vydalo konkrétne smernice pre výstavbu národných výborov na Slovensku, kde je ustanovená táto výnimka, alebo aby Zbor povereníkov v dohode s Ministerstvom vnútra vydal takéto smernice. A hneď umlčať tých byrokratov, ktorí prídu s paragrafmi, že to je neprípustné, v rozpočte nemáme úhrady atď. Nejakú normu treba samozrejme dať, pretože to znamená zvýšiť náklady školstva, osvety, telovýchovy, kultúrneho spolku, ale rozhodne treba nejakú formu nájsť, aby ako zástupca ľudového referenta, alebo ako prednostu oddelenia bol maďarský súdruh. A to konkretizovať aj na ONV. To je prvá vec.

Druhá vec: vidíte, že často v závodoch narážate na nesprávny výklad zákona o závodných radách, kde nacionálny princíp riešený nie je, kde je otázka štátnej príslušnosti. Tam tiež, aby odbory vydali smernice pre naše závodné rady – bude zase voľba do závodných rád – tak už teraz na to myslieť a konkrétne priamo povedať: tam, kde je maďarské robotníctvo zabezpečiť potrebný počet miest pre zástupcov maďarského robotníctva. Neriešiť veci úzkoprso. Kde je väčšina Maďarov, tam nech je predsedom maďarský súdruh a určite nájdeme aj takých, ktorí ovládajú slovenský jazyk. To by bola druhá vec po odborovej linke.

Tretia vec je štátne občianstvo. Keby to bol náš triedny nepriateľ, tak netreba o tom uvažovať, tak nás to nezaujíma. Ale táto správa hovorí o robotníkoch a malých roľníkoch. Samozrejme, keď tam sedeli okáliovci, nie je vylúčené, že uplatňovali pri vydávaní štátnych občianstiev svoje zásady a nie zásady línie strany. Na to nepotrebujeme žiaden zákon. Je tam s. Lietavec, nech si nechá predložiť zoznam všetkých tých, ktorí nedostali štátne občianstvo a preskúmať s hľadiska triedneho znovu všetko ako to vyzerá a korigovať to. O tom netreba hovoriť, to sú samozrejme veci, o ktorých nebudeme písať, ale vo všetkých dedinkách, keď nedostatky odstránime a chyby napravíme, tak maďarské obyvateľstvo bude cítiť, že myslíme na jeho denné potreby. To uložiť s. Lietavcovi okamžite, pričom sa nemá starať o to, že maďarskí farári a kulaci nemajú štátne občianstvo. Ale pokiaľ ide o pracujúceho drobného človeka, starať sa o to a z úradnej moci napraviť tie nedostatky, ktoré tu sú.

Toto konkrétne po línii štátnej správy a odborového hnutia môžeme dosiahnuť a v tom vidím hlavný predpoklad pre celkovú nápravu.

Druhá kategória otázok je časopis. Tam treba riešiť kádrové otázky. To nie je žiaden časopis, „Új Szó“, ale obežník. Všetko dáva veľmi neskoro, 2.-3. deň po Pravde. Prečo to robíte tak, aby maďarské obyvateľstvo žilo sto rokov za opicami?! Treba to zlepšiť. „Új Szó“ nemusí vychádzať v Bratislave, keď sa tu nedajú riešiť ťažkosti, hoci je to dobre byť pri ústrednom vedení strany, tam, kde je „Pravda“, ale keď tu nenájde riešenie, tak prosím! Treba riešiť otázku redakcie. Dnešné zloženie redakcie nie je vyhovujúce. Treba hľadať šéfredaktora. Lőrincz chce maľovať, treba mu to umožniť a dať tam dobrého šéfredaktora. Určite nájdeme schopných ľudí. Navrhujem, aby s. Fábry, kým je ešte v Bratislave, predložil konkrétny návrh, čo robiť s redakciou, ako zabezpečiť nové zloženie redakcie a technické zlepšenie.

V tejto súvislosti, pokiaľ ide o problémy strany, tak som už povedal do krajských sekretariátov dať súdruhov, ktorí ovládajú maďarčinu ako zástupcov krajských tajomníkov a podobne v okresoch, preskúmať a zozbierať všetky prihlášky starých maďarských súdruhov. Tú otázku môžeme podľa môjho názoru riešiť, buď priznaním členstva od vstupu do strany, ak sú dokumenty o tom, alebo vziať za základ rok 1945. Individuálne preskúmať a hromadne riešiť. To pokiaľ ide o stranu.

Štvrtá skupina otázok sú otázky kultúno-politické. Pozri, s. Klokoč, keď ten Tvoj Clementis je príbuzný Vlada Clementisa, treba ho dať na iné miesto. Treba úradníkov vziať na zodpovednosť. Zdá sa mi, že ten Húska tiež sympatizuje s buržoáznymi nacionalistami. Kým takí Clementisovci budú rozhodovať o otázkach nacionálnych, budeme mať neustále tie ťažkosti. Vždy sa vraciame k tým istým otázkam, lebo tam sedí Clementis, ktorý v duchu starého cisárskeho nariadenia v ľudovej demokracii žiada také podmienky, ktoré odporujú politike strany. My musíme ísť ďalej, nás nezaujíma, že tam je Clementis, ale že tam je s. Klokoč. On ponesie zodpovednosť za správne prevádzanie našej politiky a tak isto Lietavec a Sýkora a ostatní. Je to tvrdé slovo, ale nedá sa nič robiť.

Csemadok má 12.300 členov. Je to slabá organizácia, ale preto, že tam sú kádre slabé, ideologicky, politicky a kultúrne tiež. Nech zvolá s. Šefránek, alebo s. Klokoč poradu za účasti slovenských súdruhov a vypracuje kultúno-politický program činnosti Csemadoku. Čo má robiť, ako to má robiť, aby valnému zhromaždeniu sa mohol predložiť konkrétny program. Myslím urobiť s. Klokoča zodpovedným za to a pomáhať mu.

Previesť naše staré uznesenie a ak sú náležité predpoklady, vytvoriť kultúrno-politický mesačník. Ale to nie je otázka, ktorá môže byť za mesiac, dva riešená. Sústredíme sa najprv na riešenie „Új Szó“. Najlepších ľudí tam dať a urobiť z toho živý časopis a po vyškolení súdruhov uvažovať o možnosti vydávať maďarský kultúrno-politický časopis.

Pokiaľ ide o nápisy a také veci. Na ONV v tých okresoch, kde sú Maďari to môžeme hneď dať a takisto na MNV nech sú dvojязыčné nápisy. Potom vyhlášky, najmä čo sa týka Povereníctva vnútra, vydávať pre tie obce a okresy dvojязыčne. To tiež treba dohodnúť s Ministerstvom vnútra.

Ja myslím, teraz [môžeme] skutočne dosiahnuť taký obrat, aby sme už viac nemuseli hovoriť o týchto veciach. Nie je veľká radosť neustále o týchto veciach hovoriť. Urobiť súdruhov povereníkov zodpovedných za to a keď nebudú prevádzať našu politiku, tak už nebudeme hovoriť o odstránení nedostatkov v práci medzi maďarským obyvateľstvom, ale budeme hovoriť o odstránení povereníkov.

Uznesenie, ktoré predsedníctvo jednomyseľne prijalo, je formulované v zápise.¹⁰⁴

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 804, a. j. 12, Protokol zo zasadnutia predsedníctva ÚV KSS dňa 28. apríla 1951, originál, strojopis

Összefoglalás: Široký elvtárs szerint múlt által befolyásolt emberek akadályozzák a magyar lakosság közötti munkánkat. A magyar lakosság az állami szerveket nem tekintti saját szerveinek, ennek pedig a kérdések rendezetlensége az oka. Nem magyar osztályokat kell létrehozni, Fábry elvtársat is el kell küldeni a Kassai kerületbe a kerületi párttitkár helyettesének. Az egyes kerületi nemzeti bizottságokon az iskolaügyi szakelőadó helyettesévé magyarokat kell kinevezni, akik figyelemmel kísérik a magyar iskolák kiépítését. A magyarokat be kell vonni az üzemi tanácsok vezetésébe is. Rendezni kell az állampolgárságot nem kapott magyarok kérdését, névjegyzéküket felül kell vizsgálni. Ki kell dolgozni a Csemadok kulturális-politikai programját, és biztosítani hivatalpja megjelentetését. A magyarok lakta területek járási és helyi nemzeti bizottságain kétnyelvű feliratokat kell elhelyezni, a magyarok lakta településeken kétnyelvű hirdetőtáblákat kell kiadni.

104 Podľa uznesenia Predsedníctva ÚV KSS mal O. Klokoč zvolať poradu „všetkých zainteresovaných súdruhov“ s cieľom konkretizovania a presného formulovania všetkých otázok.

Pozsony, 1951. május 22. Jelentés az SZLKP KB Elnöksége számára a Csemadok eddigi tevékenységéről és feladatairól.

Bratislava 22. máj 1951. Správa pre Predsedníctvo ÚV KSS o doterajšej činnosti a úlohách Csemadoku.

CSEMADOK

Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu

Správa o činnosti

V marci r. 1949, kedy sa CSEMADOK utvoril, vytýčila nám strana úlohu, aby sme CSEMADOK vybudovali, ako jednu z masových organizácií SNF, aby ako taký sa stal nástrojom zapájania maďarského obyvateľstva do výstavby socializmu v našej vlasti,

Prečo bolo potrebné vytvoriť – okrem jestvujúcich celoštátnych masových zložiek – jednu osobitnú organizáciu pre maďarské obyvateľstvo? – Preto, aby pomocou kultúrnej práce v maďarskom jazyku mobilizovala maďarské obyvateľstvo na splnenie úloh päťročnice, na výstavbu socializmu. IX. zjazd našej strany a tohoročné februárové zasadnutie ÚV KSČ ako aj nedávne zasadnutie ÚV KSS znamenali smrteľnú ranu na nositeľov buržoázneho nacionalizmu, ktorí boli odhalení ako špióni a agenti a ktorí hatili všetkými prostriedkami i mobilizáciu maďarských pracujúcich mas, preto je našou úlohou bojovať s pomocou kultúrnej práce proti buržoáznemu nacionalizmu a šovinizmu v našich radoch a taktiež dôsledkom zvýšených úloh päťročnice, ukladajú sa zvýšené úlohy i na CSEMADOK na tomto poli, kde treba vykonať hodný kus práce.

Aby sme všetky úlohy, ktoré pre nás vyplývajú zo zvýšených úloh gottwaldovej päťročnice a z mierového hnutia, považujeme za potrebné vybudovať CSEMADOK – priemerne k počtu maďarského obyvateľstva – ako mohutnú a pevnú masovú zložku, likvidujúcu všetky objektívne a subjektívne príznaky úzkeho spolkárenia, aby sa CSEMADOK takto stal mobilizačnou silou na fronte mieru a výstavby.

Ačkoľvek CSEMADOK bol založený v r. 1949, prvé základy vo smere takéhoto vývoja boli položené len v r. 1950, keď strana odstránila tých elementov, ktorí zámerne zdržovali a hatili činnosť CSEMADOK a zatlačili ho do úzkych spolkových rámcov – vďaka tomu CSEMADOK mohol rozvinúť svoju organizačnú a osvetovú činnosť. Kým za prvých 10 mesiacov jestvovania CSEMADOK v r. 1949 bolo založených 63 miestnych skupín s členstvom približne 3.800, ku koncu roku 1950 mali sme 270 miest. skupín s členstvom asi 16.000. Počet miestnych skupín do dnešného dňa sa približuje k 300 s úmerným pribúdaním členstva.

Sociálne zloženie členstva podľa predbežných nedokončených záznamov je takéto:

Robotníci	40%
Roľníci	30%
Maloživnostníci, obchodníci atď.	8%
Pracujúca inteligencia	7%
Ostatné (pováčšine ženy v domácnosti)	15%

Poznamenávame, že značná časť zo žien v domácnosti pripadá na roľnícke ženy, takže o toľko sa zvyšuje percento roľníctva, pričom do percenta robotníctva (40%) sú zahrnutí poľnohospodárski robotníci, pracujúci na Štátnych majetkoch, ako aj odborní robotníci v JRD. Tým je daný prevažne roľnícky charakter členstva, popri vedúcej úlohe robotníctva, ktorá je vyjadrená v zložení výborov miestnych skupín.

Okrem 16.000 vydaných legitimácií treba rátať s ďalšími asi 2.000 prihlásenými členmi, ktorých prihlášky ešte nedošli do ústredia, lebo ležia jednak v miestnych skupinách, jednak na býv. osvetových inšpektorátoch. Z tohto počtu členstva pripadá na

Kraj Bratislava	30%
Kraj Nitra	39%
Kraj Banská Bystrica	21%
Kraj Košice-Prešov	10 %

X X X

Hodnotiac našu doterajšiu činnosť, podarilo sa CSEMADOK na poli kultúrnom uviesť na ochotníckej scény nové socialistické hry a cestou ochotníckeho divadelníctva oboznámiť pracujúcich s pokrokovou tematikou dneška. Táto ochotnícka činnosť sa stala na našich dedinách základným východiskom k novému kultúrnemu životu a pomáhala mobilizovať maďarských pracujúcich na plnenie výrobných úloh a prijímanie socialistických záväzkov. CSEMADOK sa podarilo svojou propagačnou prácou zapojiť svoje členstvo do celoštátnych politických, hospodárskych, mierových a kultúrnych akcií. Avšak naša propagačná práca nebola dostatočná, lebo neopierala sa vždy o masy, nepresahovala rámec vlastného členstva. Príčinou tohto zjavu bolo, že sme nevedeli rozvinúť masovú agitačnú prácu. Nevedeli sme ďalej tú lásku a oddanosť maďarských pracujúcich, ktorú sústavne prejavujú k mohutnej opore mieru k ZSSR, k nášmu veľkému priateľovi a učiteľovi Stalinovi a k nášmu milovanému prezidentovi Gottwaldovi, spojiť s uskutočňovaním budovateľských úloh. Nevedeli sme dostatočne podchytiť také spontánne masové akcie, aká bola napr. naša zbierka pre Kóreu.

Ak ďalej sebakriticky rozoberáme nedostatky našej doterajšej práce, musíme v prvom rade poukázať na to, že sme doteraz nevedeli naviazať dosť úzky styk s masami, nevedeli sme sa vymaniť zo spolkárenia. Nevedeli sme preniesť váhu osvetovej činnosti na činnosť seba vzdelávajúcu v krúžkoch, na organizácie prednášok s náplňou mierovou, budovateľskou, politickou a populárne vedeckou a na činnosť ľudovej tvorivosti.

Viedli sme dôsledný a nekompromisný boj proti buržoáznemu nacionalizmu, ale nevedeli sme odstrániť bez zostatku z činnosti našich zložiek úchyľky nacionalizmu, čo je jedna z našich hlavných úloh. Doterajšia účasť CSEMADOK na rôznych akciách (okrem stálej ochotníckej a osvetovej činnosti a sústavnej účasti na štátnych sviatkoch a výročných výročných dní):

Mierové hnutie:

- 1.) Podpisová akcia na štokholmskú rezolúciu s dobrým výsledkom, čo dokazuje počet podpisov v meradle slovenskom.
- 2.) Akcia protestných rezolúcií proti agresii na Kóreu, na ktorej sa zúčastnili miestne skupiny skoro v plnom počte.
- 3.) Mierová zbierka v prospech Kórey, ktorá vyniesla okrúhlych 290.000.- Kčs.

- 4.) Akcia záväzkov k I. Svetovému kongresu obrancov mieru a k 7. novembru.
- 5.) Akcia náboru predplatiteľov na týždenník „Tartós békéért, népi demokráciáért“, ktorá práve prebieha. Počet doteraz získaných predplatiteľov je 2.000.

Hnutie družstevného obrábania pôdy:

- 1.) Organizovanie kampane prednášok o živote a práci sovietskych kolchozníkov v spolupráci s JZSR. Prednášali roľnícki delegáti, ktorí navštívili ZSSR. Na týchto prednáškach vystúpili miestne skupiny CSEMADOK s kultúrnymi vložkami. V minulom roku bolo absolvovaných 87 takýchto prednášok,
- 2.) Vydali sme populárno-vedeckú prácu pre miestne skupiny o trávopoľnom oseve a o 15ročnom Stalinovom pláne pretvorenia prírody.
- 3.) Začali sme a prevádzame stále akciu premietania diafilmov, najmä s tematikou o družstevnom obrábaní pôdy a rozširujeme túto akciu s viacerými diafilmami a projekčnými aparátmi s tematikou priemyselnej a poľnohospodárskej výroby a mierového hnutia.
- 4.) Naše vyspelejšie miestne skupiny už v minulom roku začali na náš podnet vytvárať kultúrne brigády pre návštevu JRD a obcí kde ešte CSEMADOK, poť. JRD nie sú založené, pre propagovanie a upevňovanie JRD. (Miestne skupiny: Štúrovo, Levice, Kálna, Zem. Olča, Orech. Potôň, Lučenec, atď.)
- 5.) Miestne skupiny CSEMADOK prispievali m.r. všade ku kultúrnemu programu žatevných slávností a v tomto roku pri výročných schôdzach JRD zaobstarávali kultúrne vložky.
- 6.) Naše miest. skupiny a inštruktori z povolania zúčastnili sa na organizovaní spoločnej žatvy v minulom roku.
- 7.) Miest. skupiny rámcovým kult. programom zaistili účasť obecnstva na akcii „Rozhovory s ľudom“.
- 8.) Zakladáme čitateľské krúžky, ktorým dávame za pracovnú náplň prečítanie románu Šolochova: „Rozjatrená zem“. Doterajšie výsledky sú slabé. (Správne chápanie tendencie románu sme snažili zaistiť vopred vypracovanými otázkami a odpoveďami pre vedúcich krúžkov.)

Rozširovanie tlače.

- 1.) Kampaň náboru predplatiteľov pre „Tartós békéért, népi demokráciáért“, „Új Szó“ a „Szabad Földműves“, ďalej pre „Magyar Könyvbarátok Köre“, „Népnaptár“ a „Új Szó-Magazin“.
- 2.) Organizovanie prevzatia a rozoslania 8.000 kníh krásnej prózy a polit. literatúry, darovaných v m. r. pre miest. skupiny CSEMADOK Ministerstvom ľudovýchovy Maďarskej ľudovej republiky.
- 3.) Naše miest. skupiny sa zúčastnili na úspešnom priebehu TDKT, prispievali kult. programom pri otváraní TDKT a boli sami najväčšími odberateľmi kníh.
- 4.) Vydavateľstvo „Magyar Könyvtár“ vydalo až dodnes 16 titulov krásnej prózy, vedeckej a detskej literatúry. Proporcia autorov:

autori sovietski	3 tituly
autori z ČSR	5
autori maďarskí	5
autori iní	3
Spolu: 16 titulov.	

Vydavateľský plán „Magyar Könyvtár“ na rok 1951:

autori sovietski	21 titulov
autori maďarskí	4

autori z ČSR 19
 autori iní 4 Spolu: 48 titulov.

Spolupráca s masovými organizáciami a so štátnou osvet. správou.

- 1.) Všetky naše podujatia a usporiadania z príležitosti št. sviatkov a význačných dní, prevádzajú naše miest. skupiny v spolupráci s osvetovou správou a ostatnými masovými organizáciami.
- 2.) Zapojili sme sa do náboru „Za miliónový ČZM“ pod heslom: „Miesto maďarskej mládeže je v ČZM!“ Vydali sme k tomu účelu jednak informačný materiál, jednak pestrý kult. materiál ako aj osnovu reči pre náborové schôdzky.
- 3.) Zapojili sme sa do náboru pre ZČSP. (Podľa vlastného prieskumu tieto zložky SNF v obciach s maďarským obyvateľstvom sú poväčšine pasívne a pokiaľ vykazujú nejakú činnosť, prevádzajú ju v spolupráci s CSEMAKOK.)
- 4.) V spolupráci s PIO a MS usporiadali sme ku koncu m. r. jedentýždňový politicko-odborný kurz pre maďarských divadelných ochotníckych pracovníkov v Bojnjej, za účasti 31 osôb.
- 5.) Spracúvavame a podávame týždenne čl. rozhlasu rozličné kult. správy pre maď. vysielanie, ako aj správy s kultúrneho a organ. života CSEMAKOK.
- 6.) Uskutočnili sme nábor maďarských učiteľov a učiteľiek materských škôl. Z prihlásivších sa prešlo školením a je v zamestnaní asi 200 osôb.
- 7.) Previedli sme nábor hercov-ochotníkov pre Dedinské divadlo-maďarský súbor z ktorých sa bol vytvoril celý súbor.
- 8.) Propagujeme účasť nášho členstva na jazykových kurzoch slovenčiny a LKR. Výsledky sú síce nedostatočné ale na náš podnet viaceré miest. skupiny prijali indiv. a skupinové záväzky účasti na jazykových kurzoch.
- 9.) Naše ochot. súbory sa zúčastnili na celoštátnych ochot. divadelných pretekoch v m. r. v meradle okresnom, krajskom a aj v celoslovenskom v B. Bystrici.
- 10.) Pre všeobecný nedostatok vhodného osvetového a ochotníckeho kult. materiálu v jazyku maďarskom, vydávame náš hektografovaný kult. materiál aj s ohľadom na potrebu ostatných zložiek SNF. Hoci sa táto prax vytvorila len živeľne a nabrala väčších rozmerov len v poslednom čase, vydali sme ku koncu marca t.r. kult. materiál týmto zložkám v uvedenom množstve:

Obslúžili sme	v prípadoch:	Počet vydaných programových čísiel:
Zložky KSS	26	131
Zložky ČZM	333	1680
Školské útvary	149	735
ZČSP	6	31
ROH	24	121
Živena	6	27
Osvetové zložky	48	237
Sokol	15	80
Dobr. has. zbor	16	81
JRD – ČŠŠM	7	32
Armáda	3	28
S p o l u :	633	3183

Poznamenávame, že uvedené množstvo vydaného kult. materiálu ostáva nízko pod skutočnou potrebou týchto zložiek, keďže – ako vyššie spomínané – ide o živelný, doteraz neriadený zjav. Tieto zložky sa obracajú na nás len z núdze a náhodile.

Ideový plán činnosti CSEMADOK.

- 1.) Boj za mier. S kultúrnou a propagačnou prácou, v úzkej spolupráci so Sl. VOM a ZČSP vedieme maďarské obyvateľstvo k zvýšenému boju za mier a k poznávaniu a milovaniu najsilnejšej bašty mieru ZSSR a ostatných členov tábora mieru - ľudových demokracií. CSEMADOK sa zúčastňuje na akciách Čsl. VOM, v najbližšej dobe na ľud. hlasovaní za pakt mieru, aby maď. obyvateľstvo s pochopením a nadšením hlasovalo. CSEMADOK venuje osobitnú pozornosť spolupráci s ZČSP, ktorého činnosť bude všemožne podporovať.
- 2.) CSEMADOK bude vychovávať maď. obyvateľstvo v duchu socialistického vlastenectva, k láske k našej vlasti ČSR, a k bratskému spolunažívaniu našich národov, k proletárskemu internacionalizmu, láske a úcte k našej strane, k súdr. Gottwaldovi a k nadšenému plneniu zvýšených úloh gottwaldovskej päťročnice.
- 3.) Ďalej vedie boj proti buržoáznemu nacionalizmu medzi obyvateľstvom maď. národnosti, proti šovinizmu a reakcii. Bude pracujúcich uvedomovať, že máme priateľský a spojenecký vzťah k Maďarskej ľudovej republike, ale taký istý priateľský vzťah máme aj k ostatným ľudovým demokraciám, a predovšetkým k ZSSR.
- 4.) Osvetovo-kultúrnou prácou bude objasňovať význam výstavby Republiky a tak prispievať k aktivizovaniu pracujúcich mas. (Údernícke hnutie, soc. súťaženie, osobitnú pozornosť bude venovať náboru pracovných síl.)
- 5.) Medzi malými a strednými roľníkmi rozvinie širokú objasňovaciu činnosť pre družstevnú veľkovýrobu, pre podporu výstavby a upevnenia JRD.
- 6.) Popularizácia vied, najmä prírodných a agrobiológie (mičurinské, lysenkovské poznatky).
- 7.) Kultúrna práca v užšom slova zmysle: Bude podávať na tomto poli socialistickú líniu. Oboznámi maď. obyvateľstvo so sovietskou, českou, slovenskou, maďarskou a inou pokrokovou literatúrou.
- 8.) Rozširovanie tlače (Új Szó, Tartós békéért, atď.) Zúčastní sa aktívne na kampani za rozširovanie tlače, ktorú organizuje strana, na základe uznesenia ÚV KSS zo dňa 18.-20. apríla. Rozširovanie kníh a brožúr. Bude budiť pozornosť k tlačil a k literatúre, a rôznymi metódami m.i. aj organizovaním čitateľských krúžkov, bude učiť čítať širšie vrstvy maďarských pracujúcich. Zúčastní sa na zakladaní a práci knižníc.
- 9.) Bude podporovať ľudovú tvorivosť.
- 10.) Bude uvedomovať masy maď. pracujúcich o rozhodujúcom význame vedúcej úlohy strany a dôležitosti spolupráce so všetkými masovými organizáciami pod vedením Komunistickej strany.

Z týchto úloh plynú nasledujúce:

Organizačné závery.

- 1.) Nábor vlastného členstva. Opierajúc sa o svoju teraz už vybudovanú a pomerne upevnenú organizačnú základňu 280 miestnych skupín, hodláme zintenzívniť už začatý nábor členov podľa tej zásady, že z radov robotníctva, roľníctva a pracujúcej inteligencie má prístup do CSEMADOK každý mravne zachovalý občan, ktorý má kladný pomer k ľudodemokratickému zriadeniu ČSR. Doterajšia línia má ostať zachovaná, čo znamená, že

živly triedne cudzie, t.j. dedinskí boháči a reakčné vrstvy meštiactva nemajú ani nabudúce prístup do CSEMADOK.

2.) V zmysle schválených spolkových stanov, CSEMADOK nemá mať krajské, ani okresné výbory. (Stanovy povoľujú iba krajské predsedníctva, ktoré sú menované ústredným výborom na základe návrhov miestnych skupín.)

Avšak už pri tej početnosti organizácii a členstva, ktorej CSEMADOK dosiahol dodnes, je nevyhnutne potrebné, aby bolo vedenie organizácie decentralizované. Sú teda potrebné krajské i okresné výbory CSEMADOK-u. Navrhujeme, aby sa valnému zhromaždeniu doporučila zmena stanov a to v tom zmysle, aby boli krajské a okresné výbory CSEMADOK-u demokraticky volené zástupcami členstva. Výberu členov okresných a krajských výborov CSEMADOK-u majú venovať pozornosť stranícke orgány, ktoré majú zaručiť, aby do tých výborov neprenikli nepriateľské živly.

3.) Metóda práce vedenia a inštruktáže. Doterajší spôsob vedenia a inštruktáže bol nesprávny. Miestne skupiny boli na začiatku inštruované skoro výlučne obežníkmi a korešpondenciou z Ústredia. Len v druhej polovici 1950, kedy sme začali budovať káder inštruktorov z povolania, rozšírila sa táto metóda o osobnú inštruktáž miest. skupín prostredníctvom inštruktorov.

Inštruktáž a vedenie inštruktorov samotných dialo sa na začiatku takisto korešpondenciou a obežníkmi a čiastočne aj osobným stykom pracovníkov ústredia. Koncom 1950 zaviedli sme metódu, že sme zvolávali do ústredia, v intervaloch asi dvojmesačných, konferenciu inštruktorov, cieľom ich inštruktáže.

Chceme túto doterajšiu nedostatočnú metódu odstrániť takto: V apríli t.r. boli ustanovené naše 4 krajské predsedníctva (Bratislava, Nitra, B. Bystrica a zlúčený kraj Košice-Prešov.) Pri každom bol vytvorený sekretariát kraj. predsedníctva s tajomníkom a jednou pomocnou silou. Nabudúce pripadá krajským predsedníctvám (sekretariátom) bezprostredné vedenie a inštruktáž okresných inštruktorov.

Ústredie zvoláva raz do mesiaca konferenciu kraj. tajomníkov.

Kraje zvolávajú raz. do mesiaca spoločnú schôdzku predsedníctva a inštruktorov, ktoré schôdzky obsadí ústredie. Takisto raz do mesiaca – prípadne častejšie – sa majú zvolať okresné vedenie, ktoré schôdzky obsadí kraj. predsedníctvo. Tieto schôdzky budú koordinované podľa vopred stanoveného plánu.

Ďalším našim nedostatkom metódy práce je náhodosť kontroly výkonov, ktorej systém nie je vybudovaný. Odstránime to tým, že miest. skupiny budú podávať mesačné hlásenie činnosti. Okresní inštruktori kontrolujú pravidelnosť podávania, ako aj obsah hlásení.

Krajské sekretariáty výsledky mesač. hlásení miest. skupín podávajú mesačne v spracovanej forme ústrediu.

Dôsledok doterajšej nezdravej a nevybudovanej metódy styku ústredia s miest. skupinami bol ten, že ústredie nemalo dostatočný vplyv na úroveň a pravidelné zvolávanie členských schôdzok. Činnosť teraz už doplneného káдру inštruktorov a krajských zložiek má byť usmernená na to, aby členské schôdzky sa stali pravidelnými a ich kult. pol. úroveň bola vopred zaistená. Okresní inštruktori majú vypracovať časový plán čl. schôdzok v okrese v dohode s výbormi miest. skupín, aby dľa možnosti všetky schôdzky mohli obsadiť.

4.) Kádrová otázka. Výber kádru prevádzame sústavne, jednak pomocou našich inštruktorov a funkcionárov z aktívnych členov o to hlavne z radov robotníkov a roľníkov,

jednak pomocou masových organizácií, ako aj národných podnikov. Ďalej pri osobnom styku s členstvom, sledovaním tlače, menovite rubriky robotníckych a roľníckych korešpondentov.

Školenie doterajších kádrov prevádzali sme v našom 6 týždňovom kult. polit. behu, uskutočnenom pomocou PIO v Budmericiach od 16. III. do 28. IV. t.r. Beh absolvovalo 48 účastníkov z ktorých väčšina (70%) dosiahla požadovanú úroveň a bola zapojená do kult. polit. práce CSEMADOK, v mas. organizácii a do št. osvet. správy. (Toto školenie bolo už na minulý rok plánované, ale nemohlo byť uskutočnené pre nedostatok učilišťa.) Ďalší výber a školenie chceme obdobne prevádzať a uskutočniť dľa možnosti ešte jeden beh v tomto roku.

5.) Vydávanie kult. materiálu pre ostatné mas. organizácie. Prostredníctvom MS a št. osvetovej správy CSEMADOK bude dodávať materiál v reči maďarskej pre ostatné zložky SNF: ZČSP, ČZM, Živena, JZSR, Sokol, ďalej Dobrovoľný hasičský zbor a školské útvary kult. činnosti, ako aj pre ZK-ROH v tých závodoch, kde to patričné percento maďarského osadenstva vyžaduje, lebo menované organizácie ešte nemajú k tomu potrebné prostriedky.

Výročné valné zhromaždenie CSEMADOK 1951

Výročné valné zhromaždenie navrhujeme na 23.-24. júna t. r. Toto valné zhromaždenie má zohrať významnú úlohu. Má byť medzníkom v doterajšej činnosti CSEMADOK, v činnosti ktorého máme dosiahnuť prielom. Ďalej máme dosiahnuť aktivizáciu k ozaj masovej práci, k politickej, výchovnej, osvetovej a kultúrnej činnosti, ktorá bude v najužšom spojení s výstavbou nášho priemyslu a socialistickou prestavbou nášho pôdohospodárstva. Toto valné zhromaždenie má konkretizovať pre činnosť CSEMADOK úlohy, vyplývajúce z februárového zasadnutia ÚV KSČ a z aprílového zasadnutia ÚV KSS, a má ich zaniest do najširších mas maďarských pracujúcich. Preto mienime usporiadať tohoročné valné zhromaždenie – na rozdiel od minuloročného – v rámci širšom a slávnostnom. Navrhujeme, aby sa na tomto valnom zhromaždení zvolil aj nový ÚV CSEMADOK-u, ktorého členmi by sa stali predstavitelia najlepších maďarských robotníkov-úderníkov, malých a stredných roľníkov - priekopníkov JRD atď. Preto bude treba ÚV, ktorý smie mať podľa doterajších stanov iba 25 členov, rozšíriť. Navrhujeme teda, aby sa navrhla valnému zhromaždeniu aj zmena stanov a to aj v otázke ÚV, v tom zmysle, aby počet členov ÚV CSEMADOK sa rozšíril na 50.

Náplň valného zhromaždenia bude zameraná na tieto body:

- 1.) Vystupňovanie boja za mier, prehĺbenie lásky k ZSSR a ostatným ľud. demokraciám cestou osvetu a kult. činnosti miest. skupín, ktorých činnosť a vplyv má ďaleko presahovať rámec vlastného členstva a takto vychovávať najširšie masy k socialistickému vlastenectvu a proletárskemu internacionalizmu.
- 2.) Plnenie zvýšených úloh 5 RP, zameraním kult. činnosti na odkrytie pracovných rezerv najmä na dedinách, uvedomovaním širokých mas o význame zvýšených úloh 5 RP v záujme udržania trvalého mieru.
- 3.) Vybudovanie socialistickej dediny cestou propagovania vyšších foriem poľnohospodárskej výroby a popularizovania sovietskych skúsenosti, životných foriem, agrotechniky a agrobiológie.
- 4.) Boj proti šovinizmu, burž. nacionalizmu a kozmopolitizmu.

Denný porad valného zhromaždenia:

1. deň: Pozdrav zástupcu Komunistickej strany (delegát ÚV KSS.)
Navrhujeme, aby za ÚV KSS prehovoril s. Karol Bacílek.
Správa o činnosti a úlohách CSEMADOK-u – s. Július Lőrincz.
Správa tajomníka o organizačnej výstavbe CSEMADOK – s. Štefan Fellegi.
Správa ústrednej revíznej komisie - s. Štefan Solc.
Diskusia k správam.
2. deň: Pokračovanie diskusie.
Záverečný prejav predsedu – s. Július Lőrincz.
Návrh na zmenu stanov.
Voľba nového ÚV CSEMADOK.
Návrh na uznesenie.

Na valnom zhromaždení počítame s účasťou asi 350 delegátov miestnych skupín a hostov. Pre týchto mienime usporiadať večer prvého dňa val. zhromaždenia vystúpenie predných ľud. súborov v rámci celovečerného programu, alebo v Novej scéne ND, alebo v Národnom divadle, podľa schválenia.

Finančná úhrada trov valného zhromaždenia usporiadaného v širšom rámci, nemohla byť predvídaná v pôvodnom rozpočte CSEMADOK, preto prosíme o schválenie k hradeniu trov so štátnych prostriedkov.¹⁰⁵

Bratislava, dňa 22. mája 1951

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 805, a. j. 17, Správa o doterajšej činnosti Csemadok, originál, strojopis

Összefoglalás: Noha a Csemadok 1949-ben jött létre, fejlődésének feltételei csak 1950-ben, a tevékenységét tudatosan akadályozó elemek eltávolításával teremthették meg. A Csemadok sikereket ért el a műkedvelő színjátásban, a tagságát sikerült bekapcsolni az állami politikai, gazdasági, kulturális és békeakciókba. Eddig nem tudtunk szoros kapcsolatot kialakítani a tömegekkel, s bár következetesen harcolunk a burzsoá nacionalizmus ellen, szerveink tevékenységéből nem tudtuk maradéktalanul eltávolítani a nacionalista elhajlásokat. A Csemadok részt vett a békemozgalomban, a földes szövetségi megművelésében, a lapterjesztésben, s együttműködik a tömegszervezetekkel is. Tevékenységének eszmei tervei között szerepel, hogy részt vegyen a békeharcban, a magyar lakosságot a szocialista hazafiság szellemében, a Csehszlovákia iránti szeretetre, proletár internacionalizmusra, a párt iránti szeretetre nevelje. Harcot folytat a magyar lakosság között a burzsoá nacionalizmus ellen. Munkája hatékonysá-

105 Predsedníctvo ÚV KSS správu o doterajšej činnosti a úlohách Csemadoku prerokovalo a vzalo na vedomie dňa 16. júna 1951. Predsedníctvo súhlasilo s tým, aby sa II. valné zhromaždenie spolku konalo 23. a 24. júna 1951, a schválilo, aby mohli byť zmenené stanovy v tom zmysle, že sa majú zriadiť krajské a okresné orgány spolku a počet členov ÚV Csemadoku sa rozšíri z 25 na 50. Podľa uznesenia Predsedníctva referáty a návrhy kandidátky ÚV Csemadoku mali byť predložené Sekretariátu ÚV KSS. Predložené referáty a návrh na ÚV Csemadoku Sekretariát ÚV KSS prerokoval 21. júna 1951.

gának növelése érdekében irányítását decentralizálni kell, ezért javasolni fogjuk a közgyűlésnek kerületi és járási szervei létrehozását. Éves közgyűlését június 23–24-én javasoljuk megtartani. Új KB-t szeretnénk választani, tagjainak számát pedig 25-ről 50-re bővíteni. A közgyűlés fő témája a békeharc fokozása, az ötéves terv, a szocialista falu építése, a sovinizmus, burzsoá nacionalizmus és kozmopolitizmus elleni harc lesz.

90

Pozsony, 1951. július 2. Az SZLKP KB Titkársága kulturális-propaganda osztályának javaslata magyar tagozat létesítésére a Szlovák Egyetem Pedagógiai Karán.

Bratislava 2. júl 1951. Návrh kultúrno-propagačného oddelenia Sekretariátu ÚV KSS na zriadenie maďarského oddelenia pri Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity.

Kultúrno-propagačné oddelenie Sekretariátu ÚV KSS

2. júla 1951

Vec: Zriadenie oddelenia pri Pedagogickej fakulte SU
s vyučovacím jazykom maďarským

Súdr.
Sekretariát ÚV KSS,
t u

Kultúrno-propagačné oddelenie Sekretariátu ÚV KSS predkladá správu o zriadení oddelenia pri Pedagogickej fakulte SU s vyučovacím jazykom maďarským a navrhuje prijať toto uznesenie:

Ukladá sa povereníkovi školstva, vied a umení zriadiť oddelenie pri Pedagogickej fakulte SU s vyučovacím jazykom maďarským a otvoriť ho dňom 1. septembra 1951.

Šefránek v. r.

N á v r h na otvorenie štúdie s vyučovacím jazykom maďarským na Pedagogickej fakulte SU v Bratislave

Na Slovensku je v školskom roku 1950/51 86 stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Na týchto školách pôsobí 197 učiteľov. Z tohto počtu je 43 učiteľov kvalifikovaných pre bývalé meštianske školy (odborná skúška), 70 s kvalifikáciou pre školy národné a 60 so skúškou dospelosti z inej školy III. stupňa; 24 nemá ani skúšku dospelosti.

Sieť maďarských stredných škôl sa bude ďalej rýchle rozvíjať. Očakáva sa, že počet tried vzrastie v najkratšom čase najmenej o 50%. Tým sa nedostatok kvalifikovaných učiteľov ešte viac zvýrazní.

Preto PŠVU navrhuje zriadiť na Pedagogickej fakulte v Bratislave štúdium odborov potrebných pre školy II. stupňa v jazyku maďarskom a to už začiatkom škol. roku 1951/52. Vyučovalo by sa podľa platných študijných odborov:

1. jazyk maďarský - ruský
2. jazyk maďarský - dejepis - obč. náuka
3. jazyk ruský - hudobná výchova
4. dejepis obč. náuka - výtvar. výchova
5. matematika - fyzika
6. prírodopis - chémia - zemepis.

Okrem týchto študijných odborov, platných pre štúdium vo vyučovacom jazyku slovenskom, navrhuje sa vytvoriť ďalší štud. odbor:

7. jazyk slovenský - maďarský.

Vyučovalo by sa podľa platných učebných plánov a osnov.

Štúdium príslušného odboru by sa aktivizovalo, keď sa naň prihlási najmenej 8 študentov. Ak by sa pre nízky počet prihlásených kandidátov niektorý odbor aktivizovať nemohol, štúdium týchto študentov by sa zaistilo spoločným vyučovaním v jazyku slovenskom a najmä terminologické nedostatky by sa odstraňovali metodickými cvičeniami, prevádzanými v jazyku maďarskom.

Učiteľské kádre pre toto štúdium sa môžu zabezpečiť z radov učiteľov Pedagogickej fakulty s pribráním externých učiteľov (najmä z maďarského pedagogického gymnázia).

Podmienky pre zápis študentov na pedagogickú fakultu sa pre toto štúdium nemenia. Možno uvažovať, či by sa nemohli zapísať na fakultu výnimočne aj uchádzači, ktorí nemajú skúšku dospelosti, ale sú u nich predpoklady, že by si mohli do roka popri štúdiu zložiť. O takých prípadoch by individuálne rozhodoval dekan fakulty.

Nábor by organizovalo PŠVU II/3 za pomoci Csemadoku, tlače a rozhlasu.¹⁰⁶

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 22, a. j. 26, Zriadenie maďarského oddelenia pri pedagogickej fakulte, kópia, strojopis

Összefoglalás: Az 1950/51-es tanévben Szlovákiában 86 magyar tannyelvű középiskola (másodfokú iskola) működik. Az ezekben oktató 197 pedagógus közül 43 rendelkezik az egykori polgári iskolákra szóló képesítéssel. 70-nek elemi iskolai képesítése, 60-nak másfajta érettségije van, 24 pedig érettségivel sem rendelkezik. A magyar középiskolák hálózata tovább bővül. Ezért az Oktatás-, Tudomány- és Művészetügyi Megbízotti Hivatal a pozsonyi Szlovák Egyetem Pedagógiai Karán magyar nyelvű tanulmányi szakok indítását javasolja. Egy-egy szak abban az esetben nyílna meg, ha legalább 8 diák jelentkezik rá. Amennyiben a kevés jelentkező miatt valamelyik szakot nem lehetne megnyitni, a diákok szlovák nyelven tanulnának, a magyar szakterminológiát pedig magyar módszertani gyakorlatokon sajátítanák el.

¹⁰⁶ Sekretariát ÚV KSS predložený návrh prerokoval a schválil 13. júla 1951, s tým, že návrh má byť predložený ešte aj Sekretariátu ÚV KSČ.

Pozsony, 1951. június 25. Karol Bacílek, a Megbízottak Testülete elnökének határozza ti javaslat a magyar lakosság körében végzett munkáról.

Bratislava 25. jún 1951. Návrh predsedu Zboru povereníkov Karola Bacílka na uznesenia o práci medzi maďarským obyvateľstvom.

Uznesenia o práci medzi maďarským obyvateľstvom

Karol Bacílek,
predseda Zboru povereníkov

Vec: Zrovnoprávnenie osôb maďarskej národnosti – uskutočnenie.

Predsedníctvu ÚV KSS

v Bratislave.

Predsedníctvo ÚV KSS na svojom zasadnutí dňa 28. IV. t. r. uložilo súdruhom Bacílkovi, Lietavcovi a Klokočovi vypracovať návrh, ako odstrániť nedostatky v činnosti štátneho aparátu a prakticky uskutočniť zrovnoprávnenie osôb maďarskej národnosti v duchu zásad proletárskeho internacionalizmu.

Po dohode so ss. Lietavcom a Klokočom navrhujem prijať nasledujúce uznesenia:

1) Ukladá sa s. Moškovi, aby

a) zaistil na predsedníctvách KV KSS a OV KSS v okresoch so zmiešaným obyvateľstvom, aby sa tieto štvrtročne raz zaoberali prácou Csemadoku a usmerňovali komunistov v tejto organizácii, akým spôsobom majú svoju prácu prevádzať,

b) v súčinnosti so s. Fábrym zaistil doplnenie stranického aparátu v zmiešaných okresoch tak, aby tento v rámci svojej činnosti mohol vybavovať veci i v maďarskej reči,

c) zaistil pri budovaní JRD politickou cestou rovnoprávnosť a spoluúčasť tak slovenských ako aj maďarských roľníkov v JRD.

2) Ukladá sa s. Bacílkovi, aby v Zbore povereníkov dal prerokovať tieto otázky:

a) Otázku vydávania obežníkov, a to v tom zmysle, aby do okresov a obcí s miešaným obyvateľstvom boli jednotlivými poverenictvami vydávané dvojazyčné obežníky, smernice a pokyny,

b) urobiť na centrálnych úradoch opatrenia, aby sa na maďarské príписы odpovedalo po maďarsky a tým sa zaistilo používanie maďarského jazyka v styku s centrálnymi úradmi,

c) zaistiť v okresoch s maďarským obyvateľstvom úradovanie v slovenskom a maďarskom jazyku,

d) uznesením Zboru povereníkov uložiť všetkým povereníkom, aby zaistili odbornopolitické školenie maďarských pracujúcich cestou učebných oddelení na centrálnych úradoch, oblastných a podnikových riaditeľstvách a sústavne sa starali o zvýšenie kvalifikácie ako slovenských tak i maďarských robotníkov.

3) Ukladá sa s. Lietavcovi

a) do konca roku 1951 definitívne upraviť nevyriešené prípady štátneho občianstva osôb maďarskej (prípadne nemeckej) národnosti,

b) do konca augusta 1951 zrušiť konfiškáciu majetku osôb maďarskej (tiež nemeckej) národnosti, robotníkov, malých a stredných roľníkov, ak tieto osoby majú kladný pomer k ľudovodemokratickému zriadeniu a sú zapojené do pracovného procesu. Zrušenie konfiškácie týka sa majetku konfiškovaného podľa dekrétu prezidenta republiky č. 108,

c) zaistiť školenie referentov a členov plén národných výborov ako aj obvodných tajomníkov maďarskej národnosti, aby maďarskí pracujúci mali v národných výboroch primerané zastúpenie a aby v komisiách národných výborov mali plnú možnosť aktívnej činnosti,

d) urýchlene urobiť opatrenia, aby sa v okresoch a obciach s miešaným obyvateľstvom úradovalo aj v maďarskej reči, aby sa vyhlášky a obežníky vydávali dvojazyčné a aby sa označenia obcí a úradovní robili v jazyku slovenskom a maďarskom,

e) postarať sa v rámci krajského a okresného plánovania (v rámci 5M plánu) o adaptáciu bytov pre maďarských pracujúcich s takou starostlivosťou, aká je venovaná slovenským pracujúcim a odstrániť zvlášť pálčivé nedostatky, vyplývajúce z akcie „náboristov“.

4) Ukladá sa s. Janečkovej

a) odstrániť akúkoľvek diskrimináciu pri začleňovaní maďarských (nemeckých) pracujúcich do pracovného procesu a zabezpečiť ich zaradenie podľa ich schopností,

b) preskúmať prax pri vyplácaní penzií a invalidných rent u občanov maďarskej národnosti a postarať sa o urýchlené vybavenie tých žiadostí o penziu alebo rentu, ktoré neboli vybavené len z toho dôvodu, že žiadateľ bol maďarskej národnosti, alebo ktoré boli písané v maďarskom jazyku,

c) predložiť Sekretariátu ÚV KSS návrh, akým spôsobom možno v rámci platných predpisov vyriešiť také prípady, kde na základe reslovakizácie bola priznaná пенzia alebo invalidný dôchod osobám maďarskej národnosti, avšak po ich prijatí do zväzku čl. štátnych občanov sa im už vyplatené obnosy postupne sťahujú.

5) Ukladá sa s. Klokočovi

a) postarať sa o to, aby na každom okresnom národnom výbore v okresoch so zmiešaným obyvateľstvom bol ustanovený jeden pracovník štátnej osvetovej služby, ktorý by ovládal maďarský jazyk a ktorý by úspešne prevádzal osvetovú činnosť medzi maďarským obyvateľstvom,

b) zabezpečiť, aby štátna osvetová správa venovala takú pozornosť Kultúrnemu spolku maďarských pracujúcich, akú venuje iným masovým organizáciám a pomohla mu rozvinúť prácu na masovom základe: za tým účelom osvetové komisie pri KNV a ONV najmenej raz za štvrtrok prerokujú na svojich zasadnutiach otázky kultúrneho života maďarských pracujúcich za účasti zástupcov Csemadoku,

c) zabezpečiť v spolupráci so s. Lőrinczom vyškolenie dostatočného počtu osvetových pracovníkov z radov maďarských pracujúcich.

6) Ukladá sa s. Klokočovi v zastúpení s. Sýkora

a) zabezpečiť dobudovanie siete maďarských škôl I.-III. stupňa ako aj škôl odborných podľa potrieb a podľa zásady rovnoprávnosti a zaistiť prípravu dostatočného počtu učebníc,

b) zabezpečiť, aby Povereníctvo školstva, vied a umení v rámci letného (prázdninového) školenia zriadilo osobitné kurzy pre maďarských učiteľov a potrebný počet kurzov pre školenie nových učiteľov z radov robotníkov a tak doplnilo učiteľské kádre.

7) Ukladá sa s. Faltňanovi zrušiť do konca augusta t.r. konfiškáciu majetku osôb maďarskej (nemeckej) národnosti (robotníkov, malých a stredných roľníkov), ak tieto osoby majú kladný pomer k ľudovodemokratickému zriadeniu a sú zapojené do pracovného procesu a ich majetok bol skonfiškovaný podľa nar. SNR č.104.

8) Ukladá sa s. Hojčovi, aby cestou FNO zaistil pre maďarských robotníkov, malých a stredných roľníkov primeranú náhradu za konfiškovaný majetok podľa dekrétu prezidenta republiky č.108, ktorý je nateraz v užívaní slovenských robotníkov a nemôže byť vrátený.¹⁰⁷

So súdružským pozdravom:
Karol Bacílek

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 806, a. j. 19, Uznesenia o práci medzi maďarským obyvateľstvom, kópia, strojopis

Összefoglalás: Lietavec és Klokoč elvtársakkal megállapodva a következő határozatok elfogadását javaslom: a Megbízottak Testületében meg kell tárgyalni a körlevelek két-nyelvű kiadásának kérdését, a magyar nyelvű beadványok magyar nyelvű elintézésének s a magyar nyelvű hivatalos ügyintézés lehetőségének kérdését. Rendezni kell a magyarok megoldatlan állampolgársági ügyeit, meg kell szüntetni a 108/1945 sz. elnöki dekrétum és a 104/1946 sz. SZNT-rendelet alapján végrehajtott vagyonekbevételeket, s amennyiben az elkobzott vagyont nem lehet visszaadni, az érintetteket kárpótlásban kell részesíteni. Biztosítani kell a magyarok megfelelő képviselőit a nemzeti bizottságokban. Rendezni kell a magyarok elintézetlen nyugdíját és rokkantsági járadékát. Biztosítani kell a magyar iskolák hálózatának kiépítését, magyar tankönyvek kiadását, magyar pedagógusok képzését.

92

Pozsony, 1951. július 8. Az SZLKP KB elnökségi ülésének vitája a magyar lakosság körében végzett munkáról Karol Bacílek által előterjesztett határozati javaslatokról.

Bratislava 8. júl 1951. Diskusia na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o návrhu uznesení o práci medzi maďarským obyvateľstvom predloženom Karolom Bacílkom.

Uznesenia o práci medzi maďarským obyvateľstvom

Referoval s. Bacílek.

V diskusii prehovorili: ss. Moško, Bašťovanský, Zupka, Rais, Viktory.

107 Diskusiu na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS o návrhu uznesení vid' v dok. č. 92.

Súduh Široký:

Myslím, tie opatrenia sú všeobecne správne. Riešime veci z toho hľadiska, že zákonom sme vyriešili postavenie maďarského obyvateľstva v duchu, že udeľujeme štátne občianstvo, teda zákon nerieši spätné nároky. Spätný nárok môže byť aj protizákonný. To za prvé.

Za druhé bolo by nesprávne prijať uznesenie, že obežníky, nariadenia, pokyny by mali byť dvojazyčné. Bolo by nesprávne slovenským národným výborom do slovenských obcí posilať dvojazyčné inštrukcie. Keby to malo byť tak, museli by sme vydávať zvláštne obežníky pre južné Slovensko. Podľa môjho názoru majú byť do maďarských obcí dodávané preklady v maďarskej reči. To treba upraviť z hľadiska účelnosti. To je druhá vec.

Za tretie znovu treba preskúmať tie návrhy v súvisi so zák. 108. Pozor, my môžeme vyvolať chaos, lebo na základe 108-čky sme konfiškovali majetok aj nepriateľom republiky slovenskej a českej národnosti. 108-čka nie je diskriminačná norma, nevzťahuje sa len na občanov maďarskej a nemeckej národnosti. Ak treba v niektorých prípadoch zjednať nápravu, potom doporučujem normálny postup, že si maďarský antifašista podá žiadosť a Povereníctvo vnútra môže v individuálnych prípadoch zrušiť konfiškáciu. Zák. 104 už nie je problém. Do 20 ha sme pôdu vrátili a dnes už nemáme záujem, aby sme sa zaoberali osobami, ktoré vlastnia viac ako 20 ha.

Pokiaľ ide o bod 3 e), chcem upozorniť na to, že sa žiadne adaptácie nerobia a preto nemôžeme adaptovať byty pre maďarských pracujúcich, to nemožno robiť podľa národnostného kľúča. Ak sú to však odôvodnené prípady, možno zariadiť, aby ONV im prednostne pridelil potrebný materiál.

Prijaté uznesenie je formulované v zápise.¹⁰⁸

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, k. 806, a. j. 19, Protokol č. 19 zo zasadnutia ÚV KSS dňa 8. júla 1951, originál, strojopis

Összefoglalás: Široký elvtárs szerint a javasolt intézkedések általánosságban helyesek. Az állampolgárság visszaadása azonban nem támaszt visszamenőleges igényeket. Helytelen lenne kétnyelvű körleveleket kiadni, s ilyeneket küldeni a szlovák községekbe is. Inkább le kell fordítani őket, s a magyar fordításait megküldeni a magyar községekbe. Még egyszer meg kell vizsgálni a 108/1945-ös dekrétummal kapcsolatos javaslatot. Ez károsít teremtene, mivel ez alapján nemcsak a magyarok vagyonát kobozták el, hanem a köztársaság szlovák és cseh ellenségeit is.

108 Predsedníctvo ÚV KSS vo svojom uznesení uložilo predsedovi Zboru povereníkov K. Bacílkovi a povereníkovi vnútra J. Lietavcovi, aby uznesenia preformulovali vo zmysle prevedenej diskusie a predložili do 14 dní Sekretariátu ÚV KSS.

Prága, 1951. szeptember 17. A CSKP KB Elnökségének határozata a magyar lakosság némely kérdéseinek rendezésére vonatkozó intézkedések irányelvei kidolgozásának szükségességéről.

Praha 17. september 1951. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSČ o potrebe vypracovania návrhu smerníc na úpravu niektorých otázok obyvateľov maďarskej národnosti.

Předsednictvu ÚV KSS a předsedovi Sboru povereníků se ukládá, aby s urychlením předložili předsednictvu ÚV návrh směrnic (regulativ), kterými se jednotně upraví některé otázky obyvatel maďarské národnosti.

Směrnice budou závazné pro všechny úřady a mají sledovat, aby zejména v otázkách školských, nápisů v maďarské řeči, zastoupení v organizacích lidové správy atd. bylo postupováno jednotně, aby tyto otázky byly řešeny z zájmu ku spokojení obyvatel maďarské národnosti a přátelských vztahů k Budapešti a ne podle libovůle.

Směrnice mohou řešit i otázku vyřízení maďarských náměstků v některých povereníctvech.

Náměstkové povereníků budou schvalováni vládou a Sborem povereníků.¹⁰⁹

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 28. a. j. 281, Zápis č. 33 ze schůze předsednictva ÚV KSČ dne 17. září 1951, originál, strojopis

Összefoglalás: Az SZLKP KB Elnöksége és a Megbízottak Testülete Elnöksége terjessze a CSKP KB Elnöksége elé a magyar lakosság némely kérdéseinek rendezésére vonatkozó irányelvek javaslatát. Ezen irányelveknek valamennyi intézmény számára kötelező érvénnyel kell bírniuk az iskolaügy, a nyelvhasználat és a népi igazgatási szervekben való képviselőlet terén, s e kérdéseket a magyar lakosság és a Budapesthez fűződő baráti kapcsolataink megalégedésére kell rendezni.

109 Uznesenie bolo súčasťou uznesení, ktoré prijalo Predsedníctvo ÚV KSČ o reorganizácii a úlohách Zboru povereníkov. Predsedníctvo ÚV KSS na základe tohto uznesenia uložilo dňa 22. septembra 1951 novému predsedovi Zboru povereníkov J. Ďurišovi, povereníkovi priemyslu Š. Gažíkovi, povereníkovi vnútra J. Lietavcovi, povereníkovi informácií O. Klokočovi a povereníkovi spravodlivosti R. Strechajovi, aby vypracovali návrhy na riešenie problémov kultúrno-politického postavenia maďarského obyvateľstva. (SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 806, a. j. 24)

Pozsony, 1951. október 10. Július Ďuriš, a Megbízottak Testülete elnökének javaslata a magyar nemzetiségű lakosság kulturális és politikai helyzetével kapcsolatos problémák megoldására.

Bratislava 10. október 1951. Návrh predsedu Zboru povereníkov Júliusa Ďuriša na riešenie problémov kultúrno-politického postavenia obyvateľstva maďarskej národnosti.

Vec: Návrh na riešenie problémov kultúrno-politického postavenia obyvateľstva maďarskej národnosti.

Bratislava, 10.októbra 1951

Prísne tajné!

Predsedníctvu ÚV KSS

v Bratislave.

Predsedníctvo ÚV KSS na svojom zasadnutí dňa 22. IX.1951 uložilo ss. Ďurišovi, Gažíkovi, Lietavcovi, Klokočovi a Strechajovi vypracovať návrh na riešenie problémov kultúrno-politického postavenia obyvateľstva maďarskej národnosti.

Ako výsledok práce komisie predkladám tento návrh uznesení:

U z n e s e n i a :

I. Účasť občanov maďarskej národnosti v štátnom aparáte a najmä v národných výboroch.

1) Povereníctvo vnútra preskúma zloženie miestnych, okresných a krajských národných výborov v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti, a to z hľadiska či maďarské obyvateľstvo je primerane zastúpené v týchto národných výboroch a v ich orgánoch. V tých národných výboroch, kde obyvateľstvo maďarskej národnosti nie je primerane zastúpené, Povereníctvo vnútra zabezpečí prostredníctvom NF a prísl. orgánov potrebné doplnenie národných výborov a ich orgánov občanmi maďarskej národnosti.

2) Pri doplňovaní národných výborov a ich orgánov bude sa postupovať takto:

a) V obciach a okresoch, kde je väčšina občanov maďarskej národnosti, majú byť aj v národných výboroch a v ich orgánoch občania maďarskej národnosti v primeranej väčšine zastúpení.

b) V obciach, kde je obyvateľstvo maďarskej národnosti v menšine, v národných výboroch a v ich orgánoch majú byť občania maďarskej národnosti tiež primerane zastúpení.

c) V obciach, kde je väčšina obyvateľov maďarskej národnosti, predsedom národného výboru má byť občan maďarskej národnosti, a to aj v prípade, keď nevie slovensky.

d) V obciach, kde je obyvateľstvo maďarskej národnosti v menšine, podpredsedom národného výboru má byť občan maďarskej národnosti.

e) Rovnako je potrebné zaistiť primeraný počet občanov maďarskej národnosti aj v jednotlivých komisiách.

f) V obciach s maďarským obyvateľstvom zamestnanci MNV majú byť v primeranom počte občania maďarskej národnosti.

g) V krajoch s obyvateľstvom maďarskej národnosti je potrebné zaistiť primeraný počet obvodových tajomníkov maďarskej národnosti pre potrebu maďarských obcí.

h) V okresoch s obyvateľstvom maďarskej národnosti majú byť v aparáte ONV v primeranom počte zamestnaní občania maďarskej národnosti, a to ako vo funkcii vedúcich referátov, tak aj v iných funkciách.

3) V tých krajoch, kde žijú občania maďarskej národnosti, je treba zabezpečiť vhodné zastúpenie občanov maďarskej národnosti v KNV, a to ako v pléne, tak v rade, komisiách a v aparáte.

4) V krajoch s obyvateľstvom maďarskej národnosti u predsedu KNV, v referáte pôdohospodárskom, technickom a školskom treba určiť jedného zamestnanca z radov maďarského obyvateľstva pre styk s občanmi maďarskej národnosti.

5) V návštevných dňoch členovia KNV maďarskej národnosti budú prítomní na KNV na prísl. referátoch.

6) V obciach a okresoch, kde je väčšina obyvateľstva maďarskej národnosti, majú byť zamestnaní čo najviac takí slovenskí zamestnanci, ktorí vedia po maďarsky.

7) V obciach a okresoch, kde žije obyvateľstvo maďarskej národnosti, má sa v styku s ním používať maďarského jazyka. Taktiež úradné vyhlášky, označenia obcí, ulíc, obchodov a iné orientačné označenia majú byť aj v maďarskej reči.

8) Pre obce a okresy s obyvateľstvom maďarskej národnosti majú byť vyhlášky, smernice, prípisy a iné úradné listiny vyhotovované aj v maďarskej reči. Na prípisy, podané na úrady v maďarskej reči, má sa odpovedať maďarsky.

9) Ukladá sa Poverenictvu vnútra a ostatným zúčastneným poverenictvom organizovať v zimných mesiacoch školenie a výchovu maďarských kádrov pre potreby národných výborov a ostatného štátneho aparátu tak, aby v predchádzajúcich bodoch uvedené opatrenia mohli byť uskutočnené.

10) Ukladá sa s. Lietavcovi do 3 týždňov vypracovať návrh na riešenie zjednodušeného postupu pre nadobúdanie čl. štátneho občianstva.

II. Opatrenia na zabezpečenie kultúrnych potrieb občanov maďarskej národnosti:

1) Súdr. Sýkorovi sa ukladá

a) usporiadať v zimných mesiacoch kurzy pre výchovu učiteľov maďarskej národnosti tak, aby do budúceho školského roku bol zaistený dostatočný počet učiteľov pre všetky stupne maďarských škôl;

b) pripraviť otvorenie dvoch nových gymnázií s maďarským vyučovacím jazykom, dvoch priemyselných škôl a zvýšiť počet jestvujúcich tried na stredných školách s maďarským vyučovacím jazykom, a to podľa vztahu počtu maďarských žiakov;

c) zaistiť vydanie maďarských učebníc pre školy III. stupňa s maďarským vyučovacím jazykom;

d) zaistiť, aby v okresoch, kde je väčšina obyvateľstva maďarskej národnosti, bol školským inšpektorom občan maďarskej národnosti a jeho zástupcom Slovák a v okresoch, kde nie je väčšina obyvateľstva maďarskej národnosti, ale je ho tam značný počet, bol zástupcom škpl. inšpektora občan maďarskej národnosti;

e) pripraviť k I. máju 1952 otvorenie maďarského divadla v Komárne.

2) Súdr. Čulenovi sa ukladá pripraviť pre budúci školský rok otvorenie potrebného počtu maďarských pôdohospodárskych škôl.

3) Súdr. Klokočovi sa ukladá

a) postupovať obdobným spôsobom pri ustanovovaní osvetových inšpektorov a ich zástupcov, ako je uvedené pod bodom d) v prípadoch škol. inšpektorov;

b) zaistiť, aby v obciach a mestách s obyvateľstvom maďarskej národnosti boli premietané filmy aj s maďarským textom, ako aj filmy maďarsky hovorené;

c) zaistiť potrebný agitačný a propagačný materiál pre masovo-politickú prácu medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti;

d) vyškoliť potrebný počet osvetových pracovníkov pre prácu medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti.

III. Účasť obyvateľstva maďarskej národnosti v hospodárskom aparáte:

1) Ukladá sa ss. Čulenovi, Bušniakovi, Marušiakovi, Takáčovi, Lietavcovi, ako aj ostatným zainteresovaným poverenikom, aby obdobne ako v štátnom aparáte, tak aj v hospodárskom aparáte urobili potrebné opatrenia na uplatnenie občanov maďarskej národnosti, a to ako vo vedúcich funkciách, tak i v radoch zamestnancov, a to v JRD, vo výkupnom a distribučnom aparáte, v správnych orgánoch priemyselných podnikov, na ŠTS, komunálnych podnikoch, ŠM, doprave atď.

2) Ukladá sa súdruhom uvedeným v bode I), aby cez zimné mesiace previedli školenie kádrov, potrebných pre zabezpečenie úloh, uvedených pod bodom 1).

3) Ukladá sa s. Baššovanskému zaistiť v pohraničných okresoch cez krajské výbory strany, aby boli v hospodárskom a prípadne i v štátnom aparáte prešetrené také prípady, kde sa ukryli nepriateľské živly, ktoré sú známe maďarskému obyvateľstvu ako osoby štátne nespoľahlivé a korupčné a v zistených prípadoch cez KV KSS zabezpečiť ich odsun z tohoto územia.

4) Ukladá sa s. Valovi urobiť potrebné opatrenia, aby občanom maďarskej národnosti na ich žiadosti podané v maďarskom jazyku sa načas vyplácali renty, penzie a podpory a v takých prípadoch, kde sa nemôžu preukázať svedectvom o štátnom občianstve, aby stačilo potvrdenie MNV o tom, že bolo žiadané o štátne občianstvo.

IV. Zlepšenie práce masových organizácií v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti:

1) Ukladá sa s. Moškovi, aby prejednal s vedením ROH, ČZM, JZSR, ŽČŽŽ, SOKOLa ako zabezpečiť

a) najširšiu účasť občanov maďarskej národnosti v týchto masových organizáciách;

b) účasť občanov maďarskej národnosti v orgánoch týchto masových organizácií;

c) výchovu kádrov z radov občanov maďarskej národnosti pre tieto masové organizácie;

d) používanie aj maďarskej reči v masových organizáciách s maďarským členstvom a vydávanie potrebného materiálu aj v maďarskom jazyku.

2) Ukladá sa s. Baššovanskému, aby zaistil na predsedníctvách KV a OV KSS, aby pri prejednávaní práce masových organizácií sa zaoberali aj s prácou Csemadoku.

3) Ukladá sa súdruhom Klokočovi a Lietavcovi, aby zaistili pomoc miestnych a okresných národných výborov pri rozvíjaní kultúrno-osvetovej činnosti. Plnenie tejto úlohy zais-

tia osvetové komisie pri KNV a ONV pravidelným ich prejednáváním na svojich zasadnutiach a osvetoví dôverníci u MNV.

V. Práca strany v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti:

Ukladá sa s. Bašťovanskému

a) zabezpečiť, aby okresné výbory strany v okresoch s obyvateľstvom maďarskej národnosti venovali náležitú pozornosť ďalšiemu získavaniu členov z radov triedne naj-
uvedomelejších príslušníkov robotníckej triedy, členov JRD, malých a stredných roľníkov;

b) urobiť opatrenia, aby aparát okresných a krajských výborov strany bol doplnený súdruhmi maďarskej národnosti tak, aby mohol vybavovať veci členov maďarskej národnosti aj v maďarskej reči;

c) zabezpečiť, aby v rámci RSS a v ostatných straníckych školách bol vyškolený potrebný počet straníckych pracovníkov pre prácu medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti;

d) zaistiť, aby pri výročných schôdzkach základných a miestnych organizácií, ako aj na okresných a krajských konferenciách v okresoch s maďarským obyvateľstvom boli do straníckych orgánov zvolení aj vhodní súdruhovia maďarskej národnosti;

e) zaistiť, aby okresné a krajské výbory strany v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti prejednali a zabezpečili prevedenie týchto opatrení.

VI.

Ukladá sa s. Lietavcovi, aby v dohode s prísl. povereníkmi predložil Zboru povereníkov návrhy na prevedenie týchto opatrení v štátnom a hospodárskom aparáte.

Po februári 1948 a po zúčtovaní s klikou buržoáznych nacionalistov podarilo sa našej strane prikročiť k praktickému riešeniu politických, hospodárskych a kultúrnych potrieb maďarského pracujúceho ľudu na Slovensku.

Sú to však ešte len prvé výsledky, vedľa ktorých trvajú tu ešte stále mnohé nedostatky, riešenie ktorých ostáva úlohou našej strany.

Zasadnutie posledného Ústredného výboru strany kriticky upozornilo na potrebu nových metód práce v straníckom, štátnom a hospodárskom aparáte, na nedostatky v práci masových organizácií, v masovo-politickej práci a vo výchove kádrov.

Tieto nedostatky sú zvlášť pálčivé v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti. Preto je potrebné, aby v rámci uskutočňovania uznesení posledného ÚV KSČ strana urobila potrebné opatrenia na odstránenie týchto nedostatkov aj v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti.¹¹⁰

J. Ďuriš

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 807, a. j. 26, Opatrenia na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva, kópia, strojopis

110 Návrh prerokovalo Predsedníctvo ÚV KSS 13. októbra 1951. Uznesenie Predsedníctva k návrhom viď v dokumente č. 95.

Összefoglalás: A nemzeti bizottságokban biztosítani kell a magyar lakosság arányos képviselését, miközben a magyar többségű községekben a helyi nemzeti bizottság elnökének magyarnak kell lennie. A magyar többségű járásokban és községekben minél több magyarul is tudó szlovákot kell alkalmazni. A magyar lakta községekben a lakossággal való érintkezésben biztosítani kell a magyar nyelv használatát, a hivatalos okmányok magyar nyelvű kiadását, a községek, utcák, üzletek és tájékoztató táblák magyar nyelvű megjelölését. A magyar iskolák pedagógusai számára tanfolyamokat kell szervezni, elő kell készíteni két új magyar gimnázium és ipari iskola megnyitását, a magyar középiskolai (másodfokú iskolai) osztályok számának bővítését, biztosítani kell magyar tankönyvek kiadását, a magyar többségű járásokban magyar nemzetiségű tanfelügyelő kinevezését, Komáromban magyar színház megnyitását. Az állami szervek mellett a gazdasági szervezetekben és a tömegszervezetekben is biztosítani kell a magyarok minél nagyobb részvételét és a magyar nyelv használatát. Nagyobb arányban kell felvenni magyarokat a pártba, s intézkedni kell a járási és kerületi pártbizottságok magyarokkal való kiegészítéséről.

95

Pozsony, 1951. október 13. Az SZLKP KB Elnökségének határozata a magyar lakosság egyenjogúságának biztosítására vonatkozó intézkedésekről.

Bratislava 13. október 1951. Uznesenie Predsedníctva ÚV KSS o opatreniach na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva.

Opatrenia na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva

1. Predložiť do 14 dní predsedníctvu ÚV KSS návrh opatrení v týchto otázkach:
 - a) označenie verejných budov a staníc maďarskými nápismi,
 - b) používanie vedľa slovenského aj maďarského jazyka národnými výbormi, súdmi, atď. vo styku s miestnym obyvateľstvom,
 - c) zriadenie funkcie podpredsedu KNV v bratislavskom, nitrianskom, banskobystrickom kraji s tým, že funkcia bude obsadená občanom maďarskej národnosti,
 - d) zriadenie funkcie zástupcu voleného referenta školstva na školských referátoch KNV v uvedených štyroch krajoch. Funkcia bude obsadená občanom maďarskej národnosti,
 - e) v niektorých okresoch zriadenie funkcie podpredsedu ONV, ktorá funkcia bude obsadená občanom maďarskej národnosti.

V návrhu k bodu a, b, e konkrétne uviesť okresy alebo obce, ktorých sa toto opatrenie týka.
 2. Návrhy budú prejednané v predsedníctve ÚV KSS a predložené na schválenie predsedníctvu ÚV KSČ.
- Prevedie:** s. Lietavec.
3. Na funkciu okresných školských inšpektorov navrhnuť aj maďarských súdruhov.

4. Predložiť návrh na sieť maďarských škôl III. stupňa so zreteľom na potrebu síl pre priemysel.¹¹¹

Prevedie: s. Sýkora.

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 807, a. j. 26, Uznesenia 26. schôdzky predsedníctva ÚV KSS, konanej dňa 13. októbra 1951, originál, strojopis

Összefoglalás: 14 napon belül javaslatot kell terjeszteni az SZLKP KB Elnöksége elé a következő kérdésekkel kapcsolatban: a középületek és állomások magyar nyelvű megjelölése, a magyar nyelv használata a magyar lakossággal való érintkezés során, a Pozsonyi, Nyitrai, Besztercebányai és Kassai kerületben magyar nemzetiségű személy kinevezése a kerületi nemzeti bizottság alelnökévé és az iskolaügyi szakelőadó helyettesévé, egyes járásokban magyar nemzetiségű személy kinevezése a járási nemzeti bizottság elnökévé. Javaslatot kell előterjeszteni a magyar nemzetiségű járási tanfelügyelők személyére és a magyar harmadfokú iskolák hálózatára.

96

Pozsony, 1951. október 31. Jozef Lietavec belügyi megbízott javaslatai a magyar lakosság egyenjogúsításának biztosítására vonatkozó intézkedésekre.

Bratislava 31. október 1951. Návrhy povereníka vnútra Jozefa Lietavca na opatrenia vo veci zaistenia rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva.

P o v e r e n í c t v o v n ú t r a

Bratislava, dňa 31. októbra 1951

Predsedníctvu ÚV KSS

B r a t i s l a v a.

Predkladám návrh opatrení na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva v zmysle uznesenia ÚV KSS zo dňa 13. októbra t. r. a navrhujem prijať tieto uznesenia:

Ukladá sa s. Lietavcovi, aby

1.) podľa § 42 ods. 3 zák. č. 280/48 Sb. na návrh ÚAV SNF menoval občana maďarskej národnosti za člena KNV v Bratislave, Banskej Bystrici, Nitre a v Košiciach a poveril ho funkciou pôdohospodárskeho referenta a súčasne funkciou podpredsedu KNV;

111 Pozri dok. č. 98.

2.) zabezpečil, aby plénum KNV v B. Bystrici, Nitre, Bratislave a v Košiciach poverilo podľa § 15 ods. 3 zák. č. 280/48 Sb. člena KNV maďarskej národnosti zastupovateľným referenta pre školstvo, osvetu a tel. výchovu vo výkone jeho funkcie medzi maďarským obyvateľstvom;

3.) na ONV, ktoré určí plénum KNV na svojom mimoriadnom zasadnutí, zabezpečil menovanie občana maďarskej národnosti za člena ONV, ktorý bude ustanovený za referenta (plánovacieho, pôdohospodárskeho) a poverený súčasne funkciou podpredsedu ONV;

V týchto okresoch súčasne plénum ONV poverí člena pléna maďarskej národnosti funkciou zástupcu referenta pre školstvo a osvetu;

4.) podal ZP návrh na uznesenie, ktorým sa uloží všetkým jeho členom, aby vykonali opatrenia prostredníctvom svojich podriadených orgánov a zložiek, aby na území, kde sa prevažne užíva maďarský jazyk, bolo umožnené obyvateľstvu maďarskej národnosti v styku s týmito orgánmi používať ich rodného jazyka;

5.) podal ZP návrh na uznesenie, ktorým sa vykoná označenie verejných budov nápismi v maďarskom jazyku.

Opatrenia pod bodom 3., 4., 5. vykonávajú sa v týchto okresoch: Bratislava-okolie, Šamorín, Senec, Galanta, Dunajská Streda, Čalovo, Šaľa, Komárno, Šurany, Nové Zámky, Hurbanovo, Nitra, Vráble, Levice, Želiezovce, Štúrovo, Šahy, Modrý Kameň, Lučenec, Fiľakovo, Rimavská Sobota, Šafárikovo, Rožňava, Moldava n/Bodvou, Košice-okolie, Košice-mesto, Trebišov a Kráľovský Chlmec.

Pr á c i č e s ť !
Lietavec.

Uznesením predsedníctva ÚV KSS zo dňa 13.októbra t. r. bolo mi uložené, aby som do 14 dní predložil ÚV KSS návrh opatrení na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva. K návrhu uznesení uvedených pod bodom 1-5. uvádzam toto:

Zriadenie funkcie podpredsedu KNV v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici a v Košiciach a obsadenie tejto funkcie občanom maďarskej národnosti je odôvodnené tým, že poľnohospodárske oblasti týchto krajov sú obývané väčšinou obyvateľstvom maďarskej národnosti.

Súčasne dávam predsedníctvu ÚV KSS na uváženie, či by na KNV v Nitre nemal byť člen KNV maďarskej národnosti poverený funkciou I. podpredsedu KNV vzhľadom na to, že v tomto kraji je vyše 1/3 obyvateľov maďarskej národnosti.

Obsadenie funkcie zástupcu voleného referenta pre školstvo, osvetu a tel. výchovu v uvedených 4 krajoch občanom maďarskej národnosti vykoná sa na tomto plenárnom zasadnutí KNV do 30. novembra 1951. Na tomto zasadnutí predseda KNV prednesie referát o masovo-politickej práci, v ktorom odôvodní nutnosť opatrení na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva, vzhľadom na jeho hospodárske a kultúrne potreby. Zvlášť vyzdvihne potrebu zlepšiť masovo-politickú prácu vo všetkých úsekoch verejného života medzi maďarským obyvateľstvom a za tým účelom umožní sa našim spoluobčanom aktívna rovnoprávna účasť v činnosti národných výborov všetkých stupňov a taktiež všetkých zložiek ľudovej správy.

KNV urobí ďalej opatrenia, aby u námestníka predsedu a zástupcu referenta pre školstvo a osvetu bol pridelený potrebný počet zamestnancov, ktorí ovládajú tiež maďar-

ský jazyk. Opatrenia pléna KNV ako i referát predsedu KNV sa použije na rozhovoroch s maďarským obyvateľstvom a to v obciach na plénach MNV a ONV, ako aj v krajovej tlači a v rozhlase.

Povereník vnútra na základe návrhov okresov a krajov prevedie výber osôb na hore spomenuté funkcie, návrhy prerokuje s oddel. pre štátnu administratívu na ÚV KSS a predloží ich na schválenie predsedníctvu ÚV KSS.

Na návrh ÚAV SNF vymenuje povereník vnútra takto schválené osoby maďarskej národnosti za členov KNV a poverí ich spomenutými funkciami.

V súvislosti s opatrením uvedeným pod bodom 3.) (obsadenie funkcie podpredsedu ONV občanom maďarskej národnosti) v okresoch, kde býva väčšina maďarského obyvateľstva, KNV upraví počet členov rady ONV k stavu maďarského obyvateľstva. Za účelom vykonania opatrenia na používanie maďarského jazyka národnými výbormi, súdmi atď. v styku s miestnym obyvateľstvom, ústredne úrady vykonávajú príslušné kádrové opatrenia, t. j. pridelia svojim podriadeným orgánom v hore uvedenom území (oblastiach) zamestnancov ovládajúcich aj maďarský jazyk.

Označenie verejných budov a staníc maďarskými nápismi sa bude týkať najmä budov ONV, MNV, súdov, škôl, pôšt, nemocníc a staníc. Návrhy budú vypracované za účasti všetkých rezortov.

V Bratislave dňa 31.októbra 1951.¹¹²

P r á c i č e s ť !
Lietavec

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 808, a. j. 30, Niektoré otázky práce medzi maďarským obyvateľstvom, originál, strojopis

Összefoglalás: A magyar lakosság egyenjogúságának biztosítására a következő határozatok elfogadását javaslom: A Pozsonyi, Besztercebányai, Nyitrai és Kassai kerületben a kerületi nemzeti bizottság alelnökevé és mezőgazdasági szakelőadójává, valamint az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni. 28 dél-szlovákiai járásban biztosítani kell magyar nemzetiségű személy kinevezését a járási nemzeti bizottság alelnökevé, valamint az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé. A magyarlakta területeken lehetővé kell tenni, hogy a magyar lakosság a hivatalokkal való érintkezésben az anyanyelvét használhassa. A középületeket magyar felirattal kell ellátni.

112 Návrhy opatrení na zaistenie rovnoprávnosti maďarského obyvateľstva prerokovalo Predsedníctvo ÚV KSS dňa 10. novembra 1951 a poverilo tajomníka ÚV Š. Bašovanského, predsedu Zboru povereníkov J. Ďuriša a povereníka vnútra J. Lietavca vypracovaním konečnej formulácie návrhov, ktoré budú predložené Predsedníctvu ÚV KSS na schválenie o určení niektorých funkcionárov ľudovej správy z radov občanov maďarskej národnosti a o používaní materinskej reči u občanov maďarskej národnosti v styku s úradmi.

Pozsony, 1951. november 14. A magyar nemzetiségű lakossággal kapcsolatos némely kérdések rendezésére vonatkozó irányelvek Štefan Baššovanský, Július Ďuriš és Jozef Lietavec által kidolgozott javaslata.

Bratislava 14. november 1951. Návrh smerníc o úprave niektorých otázok obyvateľov maďarskej národnosti, vypracovaný Štefanom Baššovanským, Júliusom Ďurišom a Jozefom Lietavcom.

Predsedníctvu ÚV KSČ

Prísne tajné!

N á v r h

smerníc o úprave niektorých otázok obyvateľov maďarskej národnosti

Predsedníctvo ÚV KSČ na zasadnutí dňa 17. septembra 1951 uložilo predsedníctvu ÚV KSS a s. Ďurišovi predložiť návrh smerníc (regulatívu), ktorými sa jednotne upravia niektoré otázky obyvateľov maďarskej národnosti.

Na základe uznesenia predsedníctva ÚV KSS zo dňa 10. nov. 1951 zišli sa dňa 14. novembra 1951 ss. Baššovanský, Ďuriš, Lietavec a spoločne vypracovali tento návrh smerníc, ktorý sa predkladá na schválenie:

1.) Na KNV v Nitre a v Košiciach bude menovaný za člena pléna KNV občan maďarskej národnosti, ktorý ovláda tiež slovenskú reč. Poverí sa funkciou podpredsedu a vedením vhodného referátu KNV.

2.) Na KNV v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici a v Košiciach bude menovaný občan maďarskej národnosti za člena pléna KNV a poverí sa súčasne funkciou zástupcu referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu pre prácu medzi maďarským obyvateľstvom.

3.) Na ONV Bratislava-okolie, Šamorín, Senec, Galanta, Dunajská Streda, Čalovo, Šaľa, Komárno, Šurany, Nové Zámky, Hurbanovo, Nitra, Vráble, Levice, Želiezovce, Štúrovo, Šahy, Modrý Kameň, Lučenec, Fiľakovo, Rimavská Sobota, Šafárikovo, Rožňava, Moldava n/Bodvou, Košice-okolie, Košice-mesto, Trebišov a Kráľovský Chlmec poverí plénum ONV člena pléna maďarskej národnosti funkciou zástupcu referenta pre školstvo, osvetu a tel. výchovu, prípadne funkciou referenta. Ak z doterajších členov pléna neprichádza nikto do úvahy, bude za člena pléna ONV menovaný vhodný občan maďarskej národnosti.

4.) Aj do iných volených i úradníckych zodpovedných funkcií na KNV a ONV budú ustanovení občania maďarskej národnosti.

3.) Minister vnútra urobí opatrenia, aby na území, kde sa užíva maďarský jazyk, bolo umožnené obyvateľstvu maďarskej národnosti v styku s miestnymi, okresnými a krajskými orgánmi štátnej moci ako i hospodárskeho aparátu používať ich materinský jazyk.

6.) Minister vnútra urobí opatrenia, aby v okresoch uvedených pod bodom 3.) boli označené štátne, verejné a hospodárske budovy a zariadenia tiež maďarskými názvami. Obdobné opatrenia sa urobia aj v obciach, kde sa užíva maďarský jazyk, ktoré ležia mimo uvedených okresov.

7.) Minister vnútra konečne zabezpečí rozpočtové krytie pre úhradu nákladov, spojených s prevedením týchto opatrení.¹¹³

V Bratislave, 14. novembra 1951

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 808, a. j. 31, Smernice o úprave otázok obyvateľstva maďarskej národnosti, kópia, strojopis

Összefoglalás: Baššovanský, Ďuriš és Lietavec elvtársak az SZLKP KB Elnökségének 1951. november 10-i határozata alapján a következő javaslatot terjesztik elő: A Nyitrai és a Kassai Kerületi Nemzeti Bizottság alelnökévé szlovákul is tudó magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni. A Pozsonyi, Nyitrai, Besztercebányai és Kassai Kerületi Nemzeti Bizottságon magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé. 28 dél-szlovákiai járási nemzeti bizottságon magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé, esetleg szakelőadóvá. Magyar nemzetiségű személyeket a kerületi és járási nemzeti bizottságok többi felelős tisztségébe is ki kell nevezni. A magyar lakosság számára lehetővé kell tenni, hogy a helyi, járási és kerületi állami, ill. gazdasági szervezetekkel való érintkezésben az anyanyelvét is használhassa. Az érintett járásokban az állami, köz- és gazdasági épületeket magyar feliratokkal kell ellátni.

98

Pozsony, 1951. november 17. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott javaslata a magyar tanítási nyelvű harmadfokú szak- és általános műveltséget nyújtó iskolák szlovákiai hálózatára.

Bratislava 17. november 1951. Návrh povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkora ohľadom siete odborných a všeobecno-vzdelávacích škôl III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku.

N á v r h

na sieť odborných a všeobecne vzdelávacích škôl III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku

Návrh je zameraný na zintenzívnenie výchovy stredných technických kádrov a predkladá sa na základe uznesenia predsedníctva ÚV KSS zo dňa 13. októbra 1951.

¹¹³ Predsedníctvo ÚV KSS návrh smerníc schválilo na svojom zasadaní dňa 17. novembra 1951 a uložilo Š. Baššovanskému, aby ich predložil Predsedníctvu ÚV KSČ.

A) Z jestvujúcich výberových škôl sa ponechajú:

- 1) Vyššia priemyselná škola stavebná s vyučovacím jazykom maďarským so slovenskými pobočkami v Lučenci.
- 2) Vyššia priemyselná škola v Košiciach s odborom strojníckym a elektrotechnickým. Pri obidvoch odboroch sú pobočky s vyučovacím jazykom maďarským, a to pri Vyššej priemyselnej škole strojníckej 1 pobočka pri I. ročníku a 1 pobočka pri II. ročníku a pri Vyššej priemyselnej škole elektrotechnickej 1 pobočka pri 1. ročníku.
- 3) Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteľov národných škôl s vyuč. jazykom maďarským v Bratislave.
- 4) Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteliek materských škôl s vyuč. jazykom maďarským v Komárne.
- 5) Gymnázium s vyuč. jazykom maďarským v Komárne (viď časť B, 1. bod – Vyššia priemyselná škola strojnícka v Komárne).
- 6) Gymnázium s vyuč. jazykom maďarským vo Fiľakove. Od 1. septembra 1951 je aktivovaná I. trieda s počtom žiakov 42.
- 7) Gymnázium s vyuč. jazykom slovenským v Dun. Strede, pobočka s vyuč. jaz. maďarským.

B) Vzniknú nové odborné školy alebo pobočky:

- 1) Vyššia priemyselná škola strojnícka s vyuč. jazykom slovenským v Komárne sa postupne zmení na Vyššiu priemyselnú školu strojnícku s vyuč. jazykom maďarským v Komárne s pobočkami s vyuč. jazykom slovenským, ak bude dostatok slovenských žiakov. Táto Vyššia priemyselná škola bude až do vystavenia novej školskej budovy umiestená v budove terajšieho gymnázia, ktoré na prechodný čas nebude prijímať žiakov a bude každým rokom strácať jednu triedu. I. trieda gymnázia otvorí sa znovu po uvoľnení učebného priestoru vyššou priemyselnou školou.
- 2) Vyššia priemyselná škola banícka s vyuč. jazykom maďarským v Rožňave.
- 3) Vyššia hospodárska škola, pobočka s vyuč. jazykom maďarským v Bratislave.
- 4) Vyššia priemyselná škola hutnícko-lejárska, pobočka s vyuč. jazykom maďarským v Košiciach. Táto bude zriadená po presťahovaní Vyššej priemyselnej školy hutnícko-lejárskej z Tisovca do Košíc.

C) Treba rozhodnúť:

- 1) Či pobočka s vyučovacím jazykom maďarským pri slovenskej Zdravotníckej škole v Rožňave má byť zrušená, keďže v Rožňave sa navrhuje otvoriť vyššia priemyselná škola banícka s vyuč. jazykom maďarským. Ak by sa terajšia maďarská pobočka Zdravotníckej školy v Rožňave zrušila, bolo by zavedené na slovenskej zdravotníckej škole vyučovanie jazyka maďarského ako predmetu povinného, príp. nepovinného.
- 2) Či pri Vyššej priemyselnej škole chemickej v Banskej Štiavnici má sa zriadiť pobočka s vyuč. jazykom maďarským. Návrh na zriadenie tejto pobočky v slovenskom prostredí sa odôvodňuje tým, že zriadenie samostatnej Vyššej priemyselnej školy chemickej s vyuč. jaz. maďarským v maďarskom prostredí by znamenalo vybudovať všetky praktické školské objekty (laboratória, dielne), na čo predbežne nie sú podmienky.

3) Či pri Vyššej priemyselnej škole s vyuč. jaz. slovenským v Prešove má sa zriadiť pobočka pri odbore nábytkárskom s vyuč. jaz. maďarským. Návrh na zriadenie tejto maďarskej pobočky v prostredí slovenskom a ukrajinskom sa odôvodňuje tým, že zriadenie samostatnej vyššej priemyselnej školy nábytkárskej s vyuč. jazykom maďarským v maďarskom prostredí vyžadovalo by vybudovanie všetkých praktických školských objektov (laboratória, dielne), na čo predbežne nie sú podmienky.

V prípadoch sub. 2. a 3. pristupuje ešte ďalšie veľmi vážna ťažkosť, že učiteľské sily na týchto dvojazyčných školách museli by ovládať obidva vyučovacie jazyky a týchto je toho času naprostý nedostatok. Okrem toho zriadenie maďarských pobočiek na týchto školách pri plnom využití učebného priestoru muselo by byť na úkor počtu slovenských tried.

4) Či pobočku s vyuč. jazykom maďarským pri slovenskej Vyššej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave premiestniť do Košíc. Pri katastrofálnom nedostatku učiteľských síl, ovládajúcich obidva jazyky, javí sa účelnejšie utvoriť z maďarských pobočných tried na dvoch miestach, t.j. v Bratislave a v Košiciach, jednu samostatnú Vyššiu priemyselnú školu strojnícku s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach s veľkou kapacitou, ktorá je už dnes vybavená rozsiahlymi a dobre vybavenými dielňami.

V tomto návrhu nie sú uvedené školy pôdohospodárske, keďže zriaďovanie týchto škôl patrí do pôsobnosti Povereníctva pôdohospodárstva.¹¹⁴

Tabuľka č. 1.

D n e š n ý s t a v

B. č.	Názov školy	Počet	
		tried	žiacov
1.	Vyššia priemyselná škola stavebná s vyuč. jaz. maďarským, so slovenskými pobočkami v Lučenci	2	80
2.	Vyš. priem. škola v Košiciach s odborom stroj. a elektrotechn. s vyuč. jaz. maďarským	3	108
3.	Vyš. priem. škola stroj., pobočka s vyuč. jaz. maďarským v Bratislave	1	36
4.	Zdravotnícka škola s vyuč. jaz. slovenským v Rožňave, maďarská pobočka	1	19
5.	Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteľov národných škôl s vyuč. jaz. maďarským v Bratislave	5	185
6.	Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteliek materských škôl s vyuč. jaz. maďarským v Komárne	2	41
7.	Gymnázium s vyuč. jaz. maď. v Komárne	8	239
8.	Gymnázium s vyuč. jaz. maď. vo Filákov	1	42
9.	Gymnázium, pobočka s vyuč. jazykom maďarským v Dunajskej Strede	1	24
	D o v e d n a	24	774

¹¹⁴ Predsedníctvo dňa 17. novembra 1951 predložený návrh schválil s tým, že v Rožňave bude vytvorená vyššia priemyselná škola banícka s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským, a z pobočiek s vyučovacím jazykom maďarským pri Vyššej priemyselnej škole v Bratislave a v Košiciach bude vytvorená samostatná maďarská Vyššia priemyselná strojnícka škola v Košiciach.

N á v r h n a n o v ú s i e ť

B. č.	Názov školy
1.	Vyššia priemyselná škola stavebná s vyuč. jaz. maďarským, so slovenskými pobočkami v Lučenci
2.	Vyššia priemyselná škola v Košiciach s odborom strojníckym a elektrotechnickým s vyučovacím jazykom maďarským
3.	Zdravotnícka škola s vyučovacím jazykom slovenským v Rožňave, maďarská pobočka
4.	Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteľov národných škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave
5.	Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteliek materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne
6.	Gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne
7.	Gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským vo Filákov
8.	Gymnázium, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským v Dunajskej Strede
9.	Vyššia priemyselná škola strojnica s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne
10.	Vyššia priemyselná škola banická s vyučovacím jazykom maďarským v Rožňave
11.	Vyššia hospodárska škola, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave
12.	Vyššia priemyselná škola hutnícko-lejárska, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 808, a. j. 31, Sieť odborných a všeobecnovzdelávacích škôl III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským, kópia, strojopis

Összefoglalás: A meglévő iskolák közül megmarad: a losonci magyar felsőbb ipari iskola, a kassai felsőbb ipari iskola magyar tagozata, a pozsonyi magyar pedagógiai gimnázium, a komáromi magyar óvónőképző gimnázium, a komáromi magyar gimnázium és felsőbb ipari iskola, a füleki magyar gimnázium és a dunaszerdahelyi szlovák gimnázium magyar tagozata. Új szakiskolák jönnek létre: a komáromi szlovák ipari iskola átalakul szlovák tagozattal is rendelkező magyar ipari iskolává. Rozsnyón magyar felsőbb bányászati ipari iskola létesül, Pozsonyban a szlovák felsőbb gazdasági iskola és Kassán a szlovák felsőbb kohászati ipari iskola mellett magyar tagozat létesül. El kell dönteni, hogy a rozsnyói egészségügyi iskola magyar tagozata ne szűnjön-e meg, a selmecbányai felsőbb vegyészeti ipari iskola és az eperjesi felsőbb ipari iskola mellett ne nyíljon-e magyar tagozat, s a pozsonyi felsőbb ipari iskola magyar tagozatát ne helyezték-e át Kassára.

Pozsony, 1952. február 19. Jelentés az SZLKP KB Elnöksége számára a magyar nemzetiségű dolgozók pártba való felvételéről.

Bratislava 19. február 1952. Správa pre Predsedníctvo ÚV KSS o prijímaní pracujúcich maďarskej národnosti do strany.

Správa o prijímaní členov a kandidátov do strany z pracujúcich maďarskej národnosti¹¹⁵

Od preverovania v r. 1950 do 15. februára 1952 bolo občanom maďarskej národnosti vydané spolu 3980 členských legitimácií a kandidátskych preukazov.

Z toho úderníkov prijatých za kandidátov strany v zmysle uznesení IX. zjazdu KSČ spolu 228, ktorým už boli vystavené kandidátske preukazy.

Po februárovom zasadnutí Ústredného výboru KSČ v roku 1951 došlo na legitimačný odbor ÚV KSS spolu 295 prihlášok, z toho bolo vydaných kandidátskych preukazov 185, vo vybavovaní je 33 prihlášok a v šetrení v jednotlivých krajoch je 28 prihlášok.

Vo vybavovaní je ďalších 49 prihlášok súdruhov maďarskej národnosti, ktorí boli členmi za I. ČSR, podali si od roku 1945 viackrát prihlášky do strany a členské legitimácie im neboli dosiaľ vybavené. Tieto prihlášky došli z krajov: Bratislava, Nitra a Banská Bystrica a sú pripravené do komisie a na predloženie sekretariátu ÚV KSS.

Z doterajších výsledkov v získavaní kandidátov do strany z pracujúcich maďarskej národnosti vidieť, že krajské a okresné výbory strany, ako i základné organizácie sa vážne a dôsledne nezaoberali s prijímaním a získavaním kandidátov do strany.

Doteraz prijímanie nových kandidátov z pracujúcich maďarskej národnosti vo všetkých krajoch prebiehalo živlne, prijímali sa tí, ktorí sa sami prihlásili. Základné organizácie si neurčovali, koho majú získať do strany z najlepších pracovníkov v závodoch, na STS a ČSŠM, zo vzorných členov JRD, z malých a stredných roľníkov, ktorí si plnia dodávkové povinnosti. Základné organizácie nesnažili sa získať do strany osvedčených funkcionárov masovej organizácie CSEMADOK.

Značným nedostatkom, ktorý sa doteraz vyskytoval na krajských a okresných výboroch strany bolo, že prihlášky, ktoré dochádzali zo základných organizácií sa hneď nepreberali, ale ležali týždne, ba aj mesiace, kým sa dostali na schválenie predsedníctvu okresného alebo krajského výboru.¹¹⁶

115 Správa bola vypracovaná na základe rozhodnutia Predsedníctva ÚV KSS zo dňa 16. februára 1952. Predsedníctvo po vypočutí správy o priebehu výročných členských schôdzí základných organizácií strany vo svojom uznesení vyslovilo potrebu zhotovenia správy o vybavovaní prihlášok maďarských robotníkov a roľníkov do strany.

116 Správa bola prerokovaná na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS dňa 1. marca 1952. Na zasadaní bolo schválené zaslanie listu krajským výborom strany o maďarskej otázke. (Pozri dok. č. 101.)

	Kraj:	Starí členovia a kandidáti	Úderníci prijatí od X. zjazdu KSČ	Kandidáti prijatí od 25. II. 1951	Vo vybavení prihlášky starých súdr.	Vo vybavení prihlášky kandidátov	V šetrení v krajoch	Spolu
1.	Bratislava	670	90	56	15	13	16	860
2.	Nitra	1.355	36	57	27	13	4	1.492
3.	Banská Bystrica	436	82	44	6	3	7	578
4.	Žilina	17	-	-	1	-	-	18
5.	Košice	820	20	21	-	2	1	864
6.	Prešov	269	-	7	-	2	-	278
	S p o l u:	3.567	228	185	49	33	28	4.090

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo. kart. 814, a. j. 7, Zasadnutie Predsedníctva ÚV KSS dňa 1. marca 1952, kópia, strojopis

Összefoglalás: A párttagság 1950. évi felülvizsgálása óta 1952. február 15-ig 3980 tag-sági, ill. tagjelölti igazolványt adtak ki a magyar nemzetiségű polgároknak. A CSKP KB 1951. februári ülése óta 295 tagfelvételi kérelem érkezett, s további 49 olyan magyar elvtárs jelentkezése áll intézés alatt, akik már az első köztársaság idején is párttagok voltak s 1945 óta már többször beadták a kérelmüket. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a kerületi és járási pártbizottságok, valamint az alapszervezetek nem foglalkoznak komolyan és következetesen a magyarok pártba való beszervezésével.

100

Pozsony, 1952. február 22. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott jelentése egy magyar hivatásos színtársulat létrehozásának lehetőségeiről Komáromban.

Bratislava 22. február 1952. Správa povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkora o možnostiach založenia maďarského profesionálneho divadla v Komárne.

Správa PŠVU o možnostiach založenia profesionálneho činoherného divadla pre maďarských spoluobčanov v Komárne

PŠVU, v snahe zlepšiť kultúrnu a masovo-politickú prácu v Komárne, najmä pre robotníctvo pracujúce v komárňanskej lodenici, vytvorí v Komárne oblasťné profesionálne činoherné divadlo.

K založeniu je potrebné:

1) Vytvoriť súbor z nadaných talentov divadelných ochotníkov za pomoci súdruhov z Maďarskej ľudovodemokratickej republiky.

2) Zaisťiť vhodnú prevádzkovú budovu divadla v Komárne.

3) Zaisťiť byty pre členov nového divadla v Komárne.

4) Zaisťiť mimoriadnou dotáciou všetky finančné náklady spojené s vytvorením tohto nového divadla.

K bodu 1:

Divadelné oddelenie PŠVU a Divadelná a dramaturgická rada – prostredníctvom svojej stálej výberovej komisie – zorganizuje a uskutoční ešte v priebehu mesiaca marca výberové skúšky pre ochotníckych pracovníkov v jednotlivých divadelných krúžkoch Csemadoku. Prvá takáto skúška sa uskutoční budúci týždeň a to v divadelnom krúžku Csemadoku v Komárne, v radoch ktorého je veľa talentovaných hercov. Divadelná a dramaturgická rada sa postará o prípravu dramaturgického plánu pre prvú sezónu tohoto novovytvoreného súboru, ktorá sa začne v septembri t.r.

Okrem toho považujeme za potrebné požiadať Maďarskú ľudovodemokratickú republiku o pomoc pri vybudovaní divadelného súboru a to v tom zmysle, aby nám vypomohli 1-3 vedúcimi činohernými divadelnými pracovníkmi (režiséri), ktorí by zabezpečili ideovo-umelecké doškolenie a rast tohoto nového súboru v priebehu jednej až dvoch prvých divadelných sezón. Túto pomoc považujeme za nutnú, pretože niet predpokladov, že by sa takíto vyspelí divadelní pracovníci našli v radoch našich ochotníkov.

K bodu 2:

Zástupcovia divadelného oddelenia PŠVU rokovali dňa 25. t.m. s miestnymi činiteľmi ľudovej správy v Komárne o možnostiach umiestenia nového divadla a dohodli sa, že nové divadlo zatiaľ bude umiestené v terajšej budove Okresnej osvetovej besedy (Dom ČZM), na Benešovej ul. č. 24. Tu však treba previesť adaptáciu (prístavba v rozmeroch cca 10 x 15 m. a vnútorná úprava), ktorá by si vyžadovala nákladu vo Výške Kčs. 1.300.000.-. Sú všetky predpoklady k tomu, aby táto adaptácia bola do konca augusta t.r. skončená a divadlo mohlo započatť svoju činnosť v septembri t.r.

K bodu 3:

Zástupcovia ľudovej správy za prítomnosti zástupcu Všeobecného strojárstva, ktorý je členom bytovej komisie v Komárne, nám prisľúbili, že túto otázku vyriešia a to tak, že zaisťia pre členov súboru desať rodinných bytov a ďalších cca dvadsať zamestnancov umiestia v podnájme.

K bodu 4:

Vytvorenie nového profesionálneho divadla v Komárne je pre PŠVU novou úlohou. PŠVU nemá vo svojom finančnom pláne možnosti zakryť finančné náklady spojené s adaptáciou divadelnej budovy, vnútorným zariadením, technickým vybavením, ako ani položky na hradenie osobných nákladov. Východisko pre vyriešenie týchto otázok vidíme iba v zaistení mimoriadnej dotácie Zborom povereníkov a to pokiaľ ide o finančné náklady spojené s adaptáciou pre KNV v Nitre a ostatné cez PŠVU – divadelné oddelenie.

Okrem toho PŠVU pristúpilo už k uskutočňovaniu okamžitej pomoci zlepšenia kultúrnej a masovo-politickej práce v Komárne. Zorganizovalo pravidelné zájazdy telies Národného divadla v Bratislave pre pracujúcich v komárňanskej lodenici. Prvý zájazd sa uskutoční už v piatok, t.j. 29. t. m. Bude to predstavenie činohry ND v Bratislave Makarenko: „Začínáme žiť“. Ďalšie zájazdy sa budú uskutočňovať v pravidelných dvoj-tyždenných intervaloch až do konca sezóny 1951/52 t.j. do konca júna t.r. Takisto PŠVU

zariadilo zintenzívnenie zájazdovej činnosti krajových divadiel v Nitre a vo Zvolene do Komárna a priľahlých väčších obcí, odkiaľ dochádza veľká časť robotníctva do komárňanských lodeníc.¹¹⁷

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 68. inv. č. 574, Správa PŠVU o možnostiach založenia profesionálneho činoherného divadla pre maďarských spoluobčanov v Komárne, kópia, strojopis

Összefoglalás: Az Oktatás-, Tudomány- és Művészetügyi Megbízotti Hivatal a komáromi kulturális és tömegpolitikai munka megjavítása céljából hivatásos területi színházat hoz létre Komáromban. Az alapításhoz szükséges: egy tehetséges műkedvelőkből álló színtársulat kialakítása, egy megfelelő épület biztosítása, a színtársulat tagjai számára lakás biztosítása, a színház létrehozásával kapcsolatos költségekre rendkívüli dotáció biztosítása. A megbízotti hivatal színházi osztálya és a Színházi és Dramaturgiai Tanács még március folyamán felvételi vizsgát tart a Csemadok műkedvelő színjátszói számára. Szükségesnek tartjuk, hogy a színtársulat kiépítése során Magyarországról kérjünk segítséget. Az új színházat ideiglenesen a járási népművelési kultúrotthonban lehetne elhelyezni. A komáromi szervek azt ígérték, hogy a színház alkalmazottainak tíz lakást biztosítanak.

101

Pozsony, 1952. március 1. Az SZLKP KB Elnökségének a kerületi pártbizottságokhoz intézett levele a magyar kérdésről, a magyaroknak a járási pártbizottságokba való beválasztásáról.

Bratislava 1. marec 1952. List Predsedníctva ÚV KSS krajským výborom strany o maďarskej otázke a o potrebe zvolenia Maďarov do okresných výborov strany.

Komunistická strana Slovenska
Predsedníctvo Ústredného výboru

Bratislava, dňa 1. marca 52

Všetkým
 Krajským výborom KSS

Vážený súdruhovia,

¹¹⁷ Správu vypočul Zbor povereníkov dňa 26. februára 1952 a uložil povereníkovi E. Sýkorovi, aby v roku 1952 zabezpečil vybudovanie profesionálneho činoherného súboru pre maďarských spoluobčanov „v niektorom meste v blízkosti Komárna“.

Jedným zo základných kameňov marxisticko-leninského učenia je zásada riešenia národnostnej otázky v duchu úplnej rovnoprávnosti všetkých národov. Skúsenosti Sovietskeho zväzu nás učia, že Zväz sovietskych republík je preto tak nezdolne pevný, že Všeľvázová komunistická strana (bolševikov) do všetkých dôsledkov vedela vyriešiť národnostnú otázku podľa leninsko-stalinských zásad, že vedela vybudovať Sovietsky zväz ako nerozborný zväzok rovnoprávných národov. Aj historické skúsenosti nám už potvrdili, že bratská jednota Čechov a Slovákov a rovnoprávnosť všetkých národností a jej zabezpečenie na všetkých úsekoch nášho hospodárskeho i politického života je základným princípom, ktorý zabezpečuje jednotu a silu našej ľudovodemokratickej republiky.

Garantom dôsledného uplatňovania zásad leninsko-stalinskej národnostnej politiky v Československej republike je Komunistická strana Československa, ktorá dôsledne bojuje proti všetkým nepriateľským pokusom o prenikanie prvkov buržoázneho nacionalizmu do našej národnostnej politiky.

V niektorých krajoch na Slovensku, kde žije aj obyvateľstvo maďarskej národnosti, pripadla strane dôležitá úloha rozvíjať masovopolitickú prácu medzi maďarským obyvateľstvom, zapojovať ho do socialistickej výstavby, upevňovať jeho bratskú spoluprácu s obyvateľstvom slovenským.

No, treba povedať, že vnútrostranícka kampaň v poslednom čase a najmä priebeh výročných schôdzí v základných organizáciách niektorých obcí ukázal, že v pomere k členom maďarskej národnosti sa prejavuje vliv buržoázneho nacionalizmu. Tento vliv sa prejavil napríklad pri voľbách do výborov, kde často nebol zvolený ani jeden súdruh maďarskej národnosti. Niet sporu o tom, že také zjavy vážne sťažujú zomknutie slovenského a maďarského ľudu, jeho harmonickú spoluprácu pri plnení spoločných úloh socialistickej výstavby, že sa tak uvoľňuje pôda aj nacionalistickým rozleptávačom a rozbičačom ľudu.

Predsedníctvo ÚV KSS považuje za svoju povinnosť upozorniť ešte pred okresnými konferenciami na túto skutočnosť, aby tak krajské výbory mohli včas zabezpečiť politické objasnenie tejto otázky a aby do okresných výborov okresov s maďarským obyvateľstvom boli zvolení aj najvyspelejší a najaktívnejší maďarskí členovia strany robotníci a družstevníci.

Tak isto treba zabezpečiť, aby základné organizácie strany venovali veľké úsilie získavaniu pracujúcich maďarskej národnosti, najmä robotníkov a družstevníkov, za kandidátov strany.

V tejto súvislosti treba urobiť tiež príslušné opatrenia, aby v príslušných okresoch a obciach aj masové organizácie (ROH, ČZM, ZČSP), sa riadili týmito zásadami.

Aj uplatňovaním týchto zásad, najmä však uplatňovaním bolševických zásad národnostnej politiky a výstavby strany zabezpečíme, aby pracujúce obyvateľstvo maďarskej národnosti v bratskej zhode so slovenským a českým ľudom vyvíjalo plnú aktivitu vo výstavbe socializmu v našej vlasti a v boji za mier. Je to nevyhnutná súčasť výchovy členstva v strane a širokých mas proti zvyškom buržoáznonacionalistickej ideológie, ktorú u nás šíрили odhalení záškodníci a agenti triedneho nepriateľa, nevyhnutná súčasť výchovy v duchu socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu.

So súdružským pozdravom

Összefoglalás: A lenini–sztálini nemzetiségi politika csehszlovákiai megvalósításának biztosítéka Csehszlovákia Kommunista Pártja. A párt feladata, hogy a magyar lakosságot bekapcsolja a szocialista országépítésbe, s erősítse testvéri együttműködését a szlovák lakossággal. A pártalapszervezetek évi közgyűlései azonban egyes helyeken azt mutatták, hogy a magyar párttagokkal szemben megnyilvánul a burzsoá nacionalizmus hatása. A pártbizottságokba gyakran egyetlen magyart sem választottak be. Az ilyen jelenségek nehezítik a szlovák és magyar lakosság harmonikus együttműködését. Az SZLKP KB ezért figyelmezteti a kerületi pártbizottságokat, hogy a járási pártkonferenciákon biztosítsák magyar párttagok beválasztását a járási pártbizottságokba. Ugyanígy biztosítani kell azt is, hogy az alapszervezetek is nagy gondot fordítsanak a magyarok beszervezésére, s hogy a tömegszervezetek is hasonló módon járjanak el.

102

Pozsony, 1952. április 29. Javaslat az SZLKP KB Titkársága számára a Csemadok III. országos közgyűlésének összehívására.

Bratislava 29. apríl 1952. Návrh pre Sekretariát ÚV KSS vo veci zvolania III. valného zhromaždenia Csemadoku.

N á v r h

na zvolanie tohoročného valného zhromaždenia CSEMADOK

pod heslom:

„HAZÁNKÉRT – SZOCIALIZMUSÉRT – BÉKÉÉRT“

I. Účelom zvolania valného zhromaždenia je:

- a) aby ústredný výbor CSEMADOK – tak, ako doposiaľ každý rok – podal delegátom správu o vykonanej práci za uplynulé ročné obdobie a vytýčil smer činnosti a tomu zodpovedajúce úlohy pre celú organizáciu.
- b) V tomto roku má byť valné zhromaždenie nástupom veľkého počtu aktivistov, pre ktorých vytýči valné zhromaždenie za cieľ, pracovať v nastávajúcom období tak, aby sme mohli úspešne zložiť zvýšené úlohy v osvetovej a masovo-politickej práci v tesnej spolupráci so „Spoločnosťou pre šírenie politických a vedeckých poznatkov“, pri zanášaní poznatkov prírodných vied a histórie medzi najširšie masy maďarských pracujúcich.
- c) Na valnom zhromaždení budú ďalej zhodnotené skúsenosti a výsledky krajských a okresných konferencií a kampane záväzkov k 1. máju, 9. máju a k 50-ke s. Širokého, ktorá kampaň vznikla v súvislosti so súborným plánom Slovenska, úlohy ktorého boli na týchto konferenciách podrobne prerokované.

II. Terajší organizačný stav CSEMADOK a ďalšie organizačné úlohy.

- a) Dnešný stav našich miestnych skupín je 370, pri stálom a postupnom vzraste. Od minuloročného valného zhromaždenia, t.j. od júla m. r. pribudlo 82 miestnych skupín.
- b) Počet vydaných členských legitimácií je 33.450 oproti stavu ku dňu 30. VI. 1951, ktorý činil necelých 17.000 vydaných legitimácií. Kampaň náboru členstva sme začali po „Mesiaci čsl.-sovietskeho priateľstva“ a začala sa táto rozvinúť v januári t.r. Priemerný mesačný vzrast za I.-III. t. r. o 4000 nových členov možno tomu pripísať, že samotné členstvo rozbúrava úzke rámce kultúrneho spolku, čili spolkárenia, činne sa zaoberá s každodennými problémami pracujúcich, s problémami výstavby socializmu, odstraňuje postupne nesprávne predstavy o čiste „ochotníckom“ poslaní CSEMADOK-u a tým získava záujem vždy širších vrstiev, našej ľudovej demokracii verných a poctivých maďarských pracujúcich. Oproti tomu hatí ďalší a ešte rýchlejší vzrast tá okolnosť, že naše miestne a okresné zložky v mnohých okresoch neupevnili ešte spojenie s miestnymi a okresnými výbormi strany a postrádajú preto oporu nižších straníckych orgánov v ich činnosti.
- c) V ďalšej organizačnej práci ide o to, aby sme dosiahli založenie miestnych skupín CSEMADOK v asi 600 obciach, keďže v toľkých obciach žije značný počet maď. pracujúcich na Slovensku.
- d) Okrem pod c) uvedeného o to, aby sme svoju činnosť rozšírili aj v Českých krajoch.

Ku koncu m.r. vyzvalo nás MIO, aby sme rozšírili našu činnosť aj do Čiech, kde žije značný počet pracujúcich, pre ktorých osвета je prístupná iba v jazyku maďarskom. Ani o počte, ani o dislokácii týchto MIO nemá presné údaje. MIO uvažovalo o tom, či majú byť tieto vrstvy podchytené vytvorením novej zložky v Čechách, ale rozhodlo sa, že nová zložka nebude vytvorená a touto úlohou MIO poverilo vedenie CSEMADOK. Nateraz sú na Karlovarsku založené 5 miestnych skupín s členstvom 280.

- e) Do industrializácie Slovenska zapojil sa veľký počet maď. pracujúcich z poľnohospodárskych krajov južného Slovenska, ktorí pracujú na stavbách závodov a v priemyselných podnikoch severných slovenských krajov, ako napr.: Martin, Ružomberok, Podbrezová, Handlová, Sv. Kríž nad Hronom, atď. Rozvinúť kultúrno-výchovnú prácu medzi týmito pracujúcimi a sústavne sa starať o ich osvetu, pripadá ROH cez jeho ZK. V tejto práci chce vyjsť CSEMADOK v ústrety ROH v čo najväčšej miere.

III. Politická a organizačná príprava valného zhromaždenia.

- a) Kampaň výročných schôdzí miestnych skupín a okresných a krajských konferencií slúžila ako predpríprava valného zhromaždenia a ukázala, že členstvo stavia do popredia problémy výstavby socializmu a tomu zodpovedajúcu výchovu más k socialistickému vlastenectvu v duchu prolet. internacionalizmu. Delegáti okresných a krajských konferencií sa zaoberali s úlohami súborného plánu a vzápätí konferencie zaktivizovali sa volené orgány krajské a okresné, ako aj miestne skupiny a prijali záväzky. Napríklad: Miestna skupina Vojnice (Bátorkeszi) dala si záväzok, že na pomoc JRD odpracuje 1000 hod. na zabezpečenie včasného vykonávania jarných a žatevných prác.

Súčasne vyzvala na súťaž miestnu skupinu v Búči, že ktorá skupina poskytuje väčšiu pomoc JRD.

Miestna skupina v Drienovci (Somodi) sa zaviazala, že svoje členstvo zvýši o 50%, organizuje čítací krúžok a získa 10 malých a stredných roľníkov do JRD.

- b) Na konferenciách boli hlásené už plnené záväzky, ako napr. rožňavská miestna skupina odpracovala v baniach 500 hod., v okrese rožňavskom získal CSEMA-DOK 103 stálych pracovných síl do priemyslu a tak isto v modrokameňskom okrese vyše 20 prac. síl do pôtorských baní.

IV. Program valného zhromaždenia.

- a. Navrhujeme zvolať dvojdenne valné zhromaždenie na 24. a 25. mája 1952. (sobota a nedeľa), program ktorého bude:

Dňa 24. mája

8.30	1. Hymny, čsl. a sovietska	5 min.
	2. Otvárací prejav predsedajúceho (s. Viktor Egri)	5-7 min.
	3. Správa predsedu (s. Lőrincz)	90 min.
	4. Správa tajomníka (s. Fellegi)	75 min.
	5. Voľba návrhovej komisie	10 min.
12.30	Obedňajšia prestávka	90 min.
	<u>Odpol.</u>	
14.30	Diskusia k referátom (považujeme za dôležité, aby zástupcovia ČZM, ZČSP a ROH prehovorili v diskusii.)	
	<u>Večer:</u>	
20 h.	Prehliadka ľudovej tvorivosti súborov CSEMADOK v Národnom divadle pre delegátov a hostí.	

Dňa 25. mája.

8.30	Pokračovanie diskusie	
12.30	Obedňajšia prestávka	90 min.

Odpol.

Záverečné slovo predsedu

Voľba nového ústredného výboru

Uznesenie a zakľúčenie (ukončenie o 17. hod.)

- b. Počet účastníkov (delegáti a hostia) bude medzi 550-600. Delegáti boli zvolení na krajských konferenciách, hostov pozve predsedníctvo, berúc zreteľ na návrhy krajských výborov, poť. sekretariátov.
- c. Hlavné heslo valného zhromaždenia bude:
 „HAZÁNKÉRT – SZOCIALIZMUSÉRT – BÉKÉÉRT!“
 (Za našu vlasť – za socializmus – za mier.)

K dekorácii čelnej strany veľkej sály Reduty budú užívané portréty ss. Gottwalda, Stalina a Širokého, ďalej zástavy čsl. a sovietske. Pobočná strana sály bude zdobená s portrétom Petőfiho a citátom z jednej jeho básne: „A néppel tűzön vízen át...“ (S ľudom cez oheň a povodeň...)

V. Organizačné opatrenia kampane, bezprostredne pred valným zhromaždením.

- a. Po inštruktážnej porade s krajskými tajomníkmi, boli zvolené zasadnutia krajských výborov na 2. apríla, po ktorých nasledovali zasadnutia okresných výborov do 12. apríla. Referentmi v krajoch boli zástupcovia ústredia a v okresoch zástupcovia krajov. Náplňou zasadnutí bola príprava na 1. máj a na valné zhromaždenie CSEMA-DOK-u.
- b. Do 20-ho apríla bude v každej miestnej skupine plenárka členstva, na ktorej zástupca okr. vedenia, okrem referátu o 1. máji a valnom zhromaždení CSEMA-DOK, aj organizačne zaistí prípravu tak osláv 1. mája, ako aj kampaň pred valným zhromaždením. Kampaň bude zameraná hlavne na budovateľské záväzky rázu hospodárskeho a ľudovýchovného, ako napr. nábor pracovných síl do priemyslu a malých a stredných roľníkov do JRD, pomoc pri upevňovaní JRD, organizovanie zájazdov do vzorných JRD, návšteva traktorových staníc, priemyselných podnikov a JRD s kultúrnymi brigádami a s prednáškami o sovietskych skúsenostiach, rozširovanie straníckej a socialistickej tlače a literatúry. Touto cestou usmerňujeme kampaň pred valným zhromaždením tak, aby valné zhromaždenie znamenalo platnú pomoc pri plnení všetkých úloh, ktoré nám strana a vláda svojimi uzneseniami uložili.¹¹⁸

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 35, a. j. 19, Návrh na zvolanie valného zhromaždenia Csemadoku, kópia, strojopis

Összefoglalás: Az országos közgyűlés összehívásának célja, hogy a Csemadok KB beszámoljon elmúlt évi munkájáról, s kijelölje a szervezet tevékenységének irányvonalát és feladatait. Helyi csoportjaink száma 370, a taglétszám a tavalyi 17 000-rel szemben 33 450. Arra törekszünk, hogy 600 szlovákiai településen tudjunk alapszervezetet létrehozni, s hogy a Csemadok tevékenységét kiterjesszük a cseh országrészekre is, ahol már öt alapszervezetünk működik. A Csemadok segítségére kíván lenni a Forradalmi Szakszervezeti Mozgalomnak is, amely a Szlovákia szlováklakta területein ipari munkásként dolgozó magyarokról gondoskodik. Az országos közgyűlés politikai és szervezési előkészítését szolgálták a helyi csoportok közgyűléseinek, valamint a járási és kerületi konferenciák kampányai, s a helyi csoportok különböző felajánlásai. A kétnapos közgyűlést 1952. május 24–25-re javasoljuk összehívni, küldötteinek száma 550-600 között lesz. A megnyitó beszédet Egri Viktor mondja, beszámolót Lőrincz Gyula elnök és Fellegi István központi titkár tart. A közgyűlés fő jelszava a „Hazánkért – szocializmusért – békéért” lesz.

¹¹⁸ Návrh podaný predsedom Csemadoku Júliusom Lőrinczom bol Sekretariátom ÚV KSS prerokovaný a schválený dňa 3. mája 1952.

Pozsony, 1952. május 8. A magyar nemzetiségű polgárokkal kapcsolatos némely kérdések rendezésére vonatkozó irányelveknek az SZLKP KB Elnöksége által a CSKP KB Politikai Titkársága elé terjesztett javaslata.

Bratislava 8. máj 1952. Návrh smerníc o úprave niektorých otázok občanov maďarskej národnosti, predložený Predsedníctvom ÚV KSS Politickému sekretariátu ÚV KSČ.

Úprava niektorých otázok občanov maďarskej národnosti v ČSR

Predsedníctvo ÚV KSČ na svojom zasadnutí dňa 17. septembra 1951 uložilo Predsedníctvu ÚV KSS a predsedovi Zboru povereníkov, aby predložili návrh smerníc (regulatívu), ktorými sa jednotne upravujú otázky občanov maďarskej národnosti v ČSR.¹¹⁹

Podľa zmieneného uznesenia Predsedníctva ÚV KSČ smernice majú byť záväzné pre všetky národné výbory a úrady (súdy) a majú sledovať, aby najmä v otázkach školských, nápisov v maďarskej reči, zastúpenia v orgánoch ľudovej správy atď. bolo postupované jednotne, aby tieto otázky boli riešené v záujme a k spokojnosti obyvateľov maďarskej národnosti a priateľských vzťahov k Budapešti a nie podľa ľubovôle.

Predsedníctvo ÚV KSS zapodievalo sa týmito otázkami na zasadnutiach dňa 13. októbra a 10. novembra 1951. Vychádzalo pri tom v rozboru dnešnej situácie v položení maďarského obyvateľstva na Slovensku, ako sa toto zraďí v priloženej prehľadnej správe (príloha č. 1).

Na základe tohto rozboru Predsedníctvo ÚV KSS predkladá na schválenie Predsedníctvu ÚV KSČ tento návrh smerníc o úprave niektorých otázok občanov maďarskej národnosti v ČSR:

- 1) Na KNV v Nitre poveriť funkciou I. podpredsedu a na KNV v Košiciach funkciou II. podpredsedu občana maďarskej národnosti a poveriť ich vedením vhodného referátu KNV;
- 2) na KNV v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici a Košiciach, ak z doterajších členov pléna maďarskej národnosti neprichádza nikto do úvahy, ustanoviť vhodného občana maďarskej národnosti členom pléna KNV a poveriť ho súčasne funkciou zástupcu referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu;
- 3) Na ONV Šamorín, Senec, Galanta, Dunajská Streda, Čalovo, Šaľa, Komárno, Šurany, Nové Zámky, Hurbanovo, Nitra, Vráble, Želiezovce, Levice, Šahy, Modrý Kameň, Lučenec, Filakovo, Rimavská Sobota, Šafárikovo, Rožňava, Moldava nad Bodvou, JNV Košice, Trebišov, Kráľovský Chlmec a Veľké Kapušany poveriť člena pléna maďarskej národnosti funkciou zástupcu referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu, prípadne funkciou referenta. Ak z doterajších členov pléna neprichádza nikto do úvahy, ustanoviť za člena pléna ONV vhodného občana maďarskej národnosti;
- 4) v krajoch a okresoch s maďarským obyvateľstvom ustanovovať aj do iných volebných a úradníckych zodpovedných funkcií na KNV a ONV občanov maďarskej národnosti podľa skutočnej potreby;

¹¹⁹ Pozri dok. č. 93.

- 5) urobiť opatrenia, aby na území aj maďarským obyvateľstvom obývanom bolo občanstvu maďarskej národnosti v styku s miestnymi, okresnými a krajskými národnými výbormi a inými úradmi (súdmi) umožnené používanie maďarskej reči;
- 6) urobiť opatrenia, aby v sídlach okresov uvedených pod bodom 3), ako aj v obciach s maďarským obyvateľstvom, boli označené štátne, verejné a hospodárske budovy a zariadenia tiež maďarskými názvami;
- 7) zabezpečiť rozpočtové krytie pre úhradu nákladov s prevedením týchto opatrení spojených.

K doplneniu treba uviesť, že sa činia opatrenia, aby občania maďarskej národnosti boli vo väčšej miere zastúpení aj v orgánoch strany a masových organizácií. Tiež v hospodárskom (výkupnom) aparáte bude sa viacej prizerať k potrebám našich maďarských občanov. Súčasne treba zlepšiť prácu Csemadoku, organizácie, ktorá má za úlohu usku-točňovať kultúrnu a osvetovú prácu medzi maďarským pracujúcim obyvateľstvom.

Pokiaľ ide o účasť Maďarov v strane, počet príslušníkov maďarskej národnosti je neuspokojivý, a to jednak vzhľadom na to, že do r. 1948 sa občania maďarskej národnosti do strany neprijímali, jednak vzhľadom na vplyv buržoázneho nacionalizmu, ktorý treba i v tejto otázke prekonávať. Tento vážny nedostatok sa postupne napravuje pri prijímaní nových kandidátov do strany, najmä pokiaľ ide o úderníkov, členov JRD, mládež a pracujúce ženy maďarskej národnosti. Do 31. XII. 1951 bolo vydaných 3.855 člen-ských legitimácií, poťažne kandidátskych preukazov súdruhom maďarskej národnosti.

Predsedníctvo ÚV KSS

Príloha 1.

Po historickom víťazstve československej robotníckej triedy, vedenej súdruhom Gottwaldom, dostalo sa na základe zásad leninsko-stalinskej národnostnej politiky našim občanom maďarskej národnosti všetkých hospodárskych, politických a kultúr-ných podmienok pre plné rozvinutie ich národnej kultúry. Naše úspechy na tomto poli sú veľmi významné. Odhalenie buržoázneho nacionalizmu a postupné odstránenie jeho škodlivých vplyvov na náš politický a verejný život prispeje k tomu, aby sme po prvých výsledkoch – na ktoré poukazujeme – teraz jednotne upravili a doriešili ešte niektoré otázky v oblastiach s obyvateľstvom maďarskej národnosti.

K číselnému stavu Maďarov:

	r. 1930	r. 1950
		/predbežné výsledky/
Maďari – čs. št. občania	571.988	na Slovensku 350.402
cudzinci maď. národ.	<u>20.349</u>	v čes. krajoch <u>13.155</u>
	592.337	363.557
stav z r. 1950	<u>363.557</u>	
efektív. úbytok	228.780 (výmena obyvateľstva, reslovakizácia, atď.)	

K účasti maďarskej národnosti v národných výboroch.

Rovnosť našich Maďarov bola zákonmi č. 245/48 S. a 266/48 Sb. potvrdená. Na národných výboroch a ostatných masových organizáciách majú osoby maďarskej národnosti aktívne zastúpenie.

Po reorganizácii MNV ku dňu 1. júna 1950 vyzeralo zloženie členov MNV po stránke národnostnej takto:

Kraj:	Počet obyv.	počet reorg. členov MNV	slov.	maď.	ukr.	
Bratislava	838.134	460	9.984	8.662	1.285	37
Nitra	689.853	574	11.546	10.299	1.245	2
B. Bystrica	486.683	581	9.350	8.339	1.009	2
Žilina	509.403	492	9.020	9.020	-	-
Košice	464.413	472	9.019	8.735	169	315
Prešov	445.883	756	12.420	8.883	234	3.303
spolu	3.434.369	3.335	61.339	53.938	3.942	3.459

Zloženie po národnostnej stránke sa systematicky zlepšuje. Pri ustanovovaní nových tajomníkov MNV prihliadalo sa k osobám, ktoré ovládajú maďarskú reč. Už teraz vydávajú dôležitejšie vyhlášky, obežníky atď. priamo z Povereníctva vnútra na MNV v maďarskej reči.

K ilustrácii terajšej situácie uvádzame, že napr. v bratislavskom kraji: v pléne KNV sú traja členovia a jeden náhradník maďarskej národnosti, v pléne ONV Čalovo je 8 členov a 2 náhradníci maďarskej národnosti, v pléne ONV Dunajská Streda je 13 členov a 4 náhradníci maďarskej národnosti, v pléne ONV Galanta je 5 členov a 3 náhradníci, v pléne ONV Senec je 6 členov a 2 náhradníci maďarskej národnosti, v pléne Šamorín je 10 členov a 2 náhradníci. Hore uvedené ONV vydávajú všetky dôležitejšie vyhlášky, obežníky, smernice a úpravy, plagáty aj v reči maďarskej. Niektoré z uvedených okresov vydávajú dvojazyčné okresné týždenníky. KNV vo svojom inštruktážnom časopise „Bratislavský kraj“ vydáva 8-stránkovú prílohu v maďarskom jazyku.

Obdobná situácia je aj v ostatných krajoch s maďarským obyvateľstvom.

Počet osôb bez štátneho občianstva je už minimálny a pri priznaní čs. štátneho občianstva sa postupuje veľmi blahofoľne.

K zabezpečeniu kultúrnych potrieb

I. Školstvo

Dnom 31. júla 1945 zanikli všetky školy s vyučovacím jazykom maďarským. Prvej možnosti zriaďovať si kultúrne ustanovizne dostalo sa našim Maďarom až koncom septembra 1948. Vtedy sa začali zriaďovať maďarské pobočky pri školách s vyučovacím jazykom slovenským. Buržoázni nacionalisti v tej dobe všemožne zabráňovali zriadeniu

a rozmachu maďarských pobočiek. Len po IX. zjazde KSS sa zriaďujú samostatné školy s vyučovacím jazykom maďarským podľa zásady, že všade tam, kde sú deti maďarskej národnosti, treba zriadiť samostatné školy materské, národné, stredné a školy III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským.

Terajší stav v porovnaní so školami v školskom roku 1936-37 ukazuje nasledovná tabuľka:

Prehľad o školstve s vyučovacím jazykom maďarským
v školských rokoch 1936/37 a 1951/52.

Č. Druh školy:	1936/37			1951/52		
	škôl	Počet tried	žiakov	škôl	Počet tried	žiakov
1. Školy materské býv. detské opatrovne	23	23	1947	139	144	4.667 ¹
2. Školy národné býv. ľudové	715	1822	86957	527	1217	36.860
3. Školy stredné býv. meštianske	13	105	4484	108	318	11.527
4. Gymnázia a pedagogické gymnázia	7	77	3370			
býv. stred. školy a učiteľ. ústavy	2	8	338	5	17 ²	531
5. Školy odborné	2	8	162	5	7 ³	260
6. Školy vysoké	-	-	-	1	5	40

¹ Dáta o údajoch za škol. rok 1951/52 sú z 1. 7. 1951, odvtedy sa stav o niečo zlepšil.

^{2,3} Počet tried sa ešte rozšíri, teraz sú väčšinou len prvé a druhé ročníky.

Bude treba ešte rozšíriť sieť materských škôl s celodennou starostlivosťou, najmä so zreteľom na potreby výstavby priemyslu a budovania JRD na Slovensku. Dislokácia je už v behu.

Sieť národných škôl je už dobudovaná a bude sa len mierne zvyšovať. Aj sieť stredných škôl bude rozšírená so 108 na asi 200.

Sieť odborných a všeobecnovzdelávacích škôl je zameraná na zintenzívnenie výchovy stredných technických kádrov a prispôsobuje sa konkrétnym potrebám výstavby socializmu u nás. Nová sieť týchto škôl bude takáto:

- 1) Vyššia priemyselná škola stavebná s vyučovacím jazykom maďarským, so slovenskými pobočkami v Lučenci;
- 2) Vyššia priemyselná škola v Košiciach s odborom strojníckym a elektrotechnickým s vyučovacím jazykom maďarským;
- 3) Zdravotnícka škola s vyučovacím jazykom slovenským v Rožňave, maďarská pobočka;
- 4) Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteľov národných škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave;
- 5) Pedagogické gymnázium pre výchovu učiteliek materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne;
- 6) Gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne;
- 7) Gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským vo Filáкове;

- 8) Gymnázium, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským v Dunajskej Strede;
- 9) Vyššia priemyselná škola strojnícka s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne;
- 10) Vyššia priemyselná škola banícka s vyučovacím jazykom maďarským v Rožňave;
- 11) Vyššia hospodárska škola, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave;
- 12) Vyššia priemyselná škola hutnícko-lejárska, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach.

Stav pôdohospodárskeho školstva:

Vyššia roľnícka škola v Komárne a 4 roľnícke školy (Belá, Komárno, Leles, Štrkovec). Koncom novembra t.r. otvoríme ďalšiu roľnícku školu s vyučovacím jazykom maďarským v Klížskej Nemej. Pre budúci školský rok sa plánuje zriadenie ešte jednej vyššej roľníckej školy a 5 roľníckych škôl dvojročných s vyučovacím jazykom maďarským.

Veľkým nedostatkom škôl s vyučovacím jazykom maďarským je malý počet učiteľských síl, čo sa zvyšuje ešte aj tým, že aj v jestvujúcom počte je mnoho nekvalifikovaných učiteľov s nízkou politickou úrovňou. Aj keď školská správa usporiadaním rozličných politicko-odborných kurzov a škôl vyškolila 885 učiteľov pre národné školy, jedného počet učiteľov a ich úroveň nevyhovuje. Teraz chýba

na národných školách 122 učiteľov,

na stredných školách 100 „

na školách III. stupňa 28 „

Chýbajúci počet učiteľov chce školská správa odstrániť usporiadaním 6mesačného kurzu pre výchovu učiteľov z radov robotníkov a pracujúcich roľníkov na národné školy o kapacite 160 poslucháčov. Nedostatok učiteľov stredných škôl, i škôl III. stupňa, školská správa chce postupne nahradiť diaľkovým školením učiteľov národných škôl na pedagogickej fakulte. Školská správa mieni vydávať pre maďarských učiteľov prílohu Učiteľských novín v maďarskom jazyku, za účelom ďalšieho zvyšovania ich kvalifikácie. V krajoch a okresoch s maďarským obyvateľstvom budú ustanovení za školských inšpektorov len pracovníci, znali maďarského jazyk.

Učebnice boli už vydané pre národné a stredné školy, pre školy III. stupňa sa pripravujú vo forme skrípt. Predbežne je povolené používať učebnice, ktoré boli vydané v Maďarsku.

Značná časť členstva maďarskej národnosti v ČZM nie je dosť aktívna pre malý počet maďarskú reč ovládajúcich funkcionárov. Úroveň ich tlače treba zvýšiť. Obsahuje zväčša len preklady a organizačné smernice. Chýbajú autori.

II. Informácie a osвета

Povereníctvo informácií a osvety pamätá na zvýšenú starostlivosť o kultúrno-osvetové potreby maďarského obyvateľstva. Úzko spolupracuje s Csemadokom a stará sa, aby ľudová správa venovala tejto otázke svoju pozornosť (zakúpenie maďarských kníh, maďarské divadelné hry, maďarské súbory ľudovej tvorivosti, školenie maďarských osvetových pracovníkov, podpory na kultúrno-osvetovú činnosť).

Od augusta 1951 je na každom osvetovom oddelení KNV referent, ktorý sa stará o kultúrno-osvetové potreby občanov maďarskej národnosti. V okresoch s maďarským

obyvateľstvom ustanovujú sa platení osvetoví pracovníci maďarskej národnosti, alebo aspoň pracovníci, ktorí ovládajú maďarskú reč. V osvetových komisiách národných výborov sú zástupcovia Csemadoku, v obciach s maďarským obyvateľstvom sa ustanovujú za miestnych osvetových dôverníkov, knihovníkov a správcov, osvetových besied pracovníci maďarskej národnosti a všetka masovopolitická a osvetovo-vzdelávacia práca sa prevádza v maďarskom jazyku. Narážame na nedostatok kádrov.

PIO vydáva všetok materiál pre názornú agitáciu v príslušnom počte aj v jazyku maďarskom. V maďarskej reči vychádza jeden denník (Új Szó, nákl. 50.000), 3 týždenníky (Pionírok Lapja, nákl. 15.000, Szabad Földműves, nákl. 12.000, Szakszervezeti Közlöny, nákl. 9.000), jeden 14-denník, 8 mesačníkov (pre mládež, pre kultúru, Propagandista, Život strany, ZČSP, Sudca z ľudu, Družstevná výroba, pre ženy). Okrem týchto novín a časopisov vychádzajú vo všetkých krajoch, v ktorých vo väčšom počte bývajú Maďari, časopisy dvojazyčné. Týka sa to najmä časopisov KNV, ako i závodných a roľníckych časopisov.

Vydávanie maďarských kníh v slovenských nakladateľstvách stále stúpa (103 kníh v r. 1950, 145 kníh do 30. septembra 1951), aj dovoz kníh z Maďarska stúpa.

Československý rozhlas v Bratislave vysiela pre našich maďarských občanov týždenne 330 minút. 50 % materiálu je rázu poľnohospodárskeho, 30 % rázu priemyselného, 10% iné správy z domova a 10 % zahranične-politického rázu.

K zlepšeniu práce Csemadoku

Csemadok má stále ešte malú členskú základňu (nie celých 20.000 členov). Počet členstva chcú zvýšiť na 60.000. Koná aktívnu osvetovú prácu aj v rámci Mesiaca čs.-sovietskeho priateľstva. V znamení hesla „Csemadok pre HUKO“ dosiahlo sa významných úspechov pri nábore pracovných síl.

Súdnictvo

Poverenie spravodlivosti práve prevádza dôkladnú previerku justičných zamestnancov v tom smere, aby v južných okresoch a krajoch boli zamestnaní takí zamestnanci, ktorí ovládajú maďarský jazyk.

V zložení sudcov z ľudu sa pamätalo na to, aby boli zastúpení aj občania maďarskej národnosti, nie sú však ešte zastúpení v primeranom počte. Pristúpi sa k výmene sudcov z ľudu v tom smere, aby v tých okresoch a krajoch, kde žijú Maďari, boli v primeranom počte sudcovia maďarskej národnosti, alebo aspoň hovoriaci maďarským jazykom. Inštruktáž a školenie sa prevádza aj v maďarskom jazyku. Poverenie vydáva mesačník „A Népbíró“ a maďarské knižničky pre potrebu sudcov z ľudu.¹²⁰

NA ČR, ÚV KSČ, f. 02/5, sv. 26, a. j. 97, Úprava niektorých otázok občanov maďarskej národnosti v ČSR, originál, strojopis

120 Politický sekretariát ÚV KSČ návrh smerníc, predložený predsedom ÚV KSS prerokoval a schválil 21. mája 1952, zároveň uložil ministrom vnútra V. Noskovi, aby ich predložil vláde.

Összefoglalás: A CSKP KB Elnöksége 1951. szeptember 17-én feladatul adta az SZLKP KB Elnökségének és a Megbízottak Testülete Elnökségének, hogy terjesszenek elő javaslatot a magyar lakosság némely kérdéseinek rendezésére. Az SZLKP KB Elnöksége a következő javaslatot terjeszti elő: A Nyitrai Kerületi Nemzeti Bizottság első alelnökévé és a Kassai Kerületi Nemzeti Bizottság második alelnökévé magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni; a Pozsonyi, Nyitrai, Besztercebányai és Kassai Kerületi Nemzeti Bizottságon magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé. 26 dél-szlovákiai járási nemzeti bizottságon magyar nemzetiségű személyt kell kinevezni az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé, esetleg szakelőadóvá. Magyar nemzetiségű személyeket a kerületi és járási nemzeti bizottságok többi felelős tisztségébe is ki kell nevezni. Intézkedni kell, hogy a magyar lakta területeken a magyar lakosság a nemzeti bizottságokkal és a bíróságokkal való érintkezésben használhassa az anyanyelvét. Az érintett járásokban az állami, köz- és gazdasági épületeket magyar feliratokkal kell ellátni. A mellékelt jelentés a magyar lakosság jelenlegi helyzetét tárgyaló elemzést tartalmazza. A jelentés a magyar lakosság számáról, a nemzeti bizottságokban való képviseléről, a magyar iskolahálózatról, kulturális és népművelési helyzetéről nyújt áttekintést.

104

Prága, 1952. június 17. A csehszlovák kormány határozata a magyar nemzetiségű polgárok némely kérdéseinek rendezéséről.

Praha 17. jún 1952. Uznesenie československej vlády o úprave niektorých otázok občanov maďarskej národnosti.

Úprava některých otázek občanů maďarské národnosti

Vláda ukládá

a) ministru vnitra, aby učinil opatření k zvýšení počtu vhodných kádrů z obyvatel maďarské národnosti k doplnění národních výborů a pro práci v lidové správě jako funkcionářů národních výborů nebo jejich zástupců, jako členů komisí, jako důvěrníků lidové správy nebo jako zaměstnanců národních výborů;

b) všem členům vlády, aby v dohodě s ministrem vnitra učinili opatření, aby

aa) na území obývaném též maďarským obyvatelstvem bylo občanům maďarské národnosti ve styku s místními, okresními a krajskými výbory, úřady a soudy umožněno používat maďarské řeči,

bb) v obcích s maďarským obyvatelstvem, po případě v příslušných okresních městech byly státní, veřejné a hospodářské budovy a zařízení označeny též maďarskými názvy;

c) všem dotčeným členům vlády, aby při přípravě opatření na rok 1953 a další pamatovali na rozvoj území obývané maďarskými občany též pokud jde o zlepšení sociálních a zdravotnických zařízení;

d) Sboru poverenců, aby věc projednal a zajistil provedení tohoto vládního usnesení.¹²¹

Provedou: předseda vlády a ministr vnitra a ostatní členové vlády.

NA ČR, ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 163, a. j. 1494, Zápis 196. schůze páté vlády, konané v úterý dne 17. června 1952 v úřadě předsednictva vlády, kópia, strojopis

Összefoglalás: A kormány megbízza a belügyminisztert, hogy intézkedjen a nemzeti bizottságok és a népi igazgatási szervek magyarokkal való kiegészítéséről és a magyaroknak felelős tisztségekbe való kinevezéséről. Megbízza a kormány tagjait, hogy a magyarlakta területeken biztosítsák, hogy a magyar lakosság a nemzeti bizottságokkal, hivatalokkal és bíróságokkal való érintkezésben használhassa a magyar nyelvet; a magyarlakta területeken, esetleg a járási székhelyeken biztosítsák az állami, köz- és gazdasági épületek és intézmények magyar nyelvű megjelölését. Gondoskodni kell a magyarok által lakott területek szociális és egészségügyi létesítményeinek fejlesztéséről is. A kormány megbízza a Megbízottak Testületét, hogy tárgyalja meg a kérdést és gondoskodjon a kormányhatározat végrehajtásáról.

105

Pozsony, 1952. július 1. A Megbízottak Testületének a magyar nemzetiségű polgárok némely kérdéseiről elfogadott, a magyar lakosság államigazgatási szervekben való részvételének és a magyar nyelv hivatalos érintkezésben való használatának biztosítását célzó határozatai.

Bratislava 1. júl 1952. Uznesenia Zboru povereníkov o niektorých otázkach občanov maďarskej národnosti, smerujúce k zabezpečeniu účasti maďarského obyvateľstva v štátnom aparáte a k zabezpečeniu používania maďarského jazyka v úradnom styku.

U z n e s e n i a

z tajnej časti 177. zasadnutia X. Zboru povereníkov,
konaného dňa 1. júla 1952

Zbor povereníkov vypočul správu povereníka vnútra o niektorých otázkach občanov maďarskej národnosti s návrhom organizačných opatrení na vykonanie vládneho uznesenia zo dňa 17. mája 1952 (list Povereníctva vnútra zo dňa 26. júna 1952 čís. 193/1952-sekr.-taj.) a uznáva sa

- 1) vziať správu na vedomie,
- 2) uložiť povereníkovi vnútra

121 Pozri dok. č. 105.

a) do Krajského národného výboru v Nitre a v Košiciach vymenovať za člena pléna občana maďarskej národnosti, poveriť ho funkciou, podpredsedu a vedením vhodného referátu,

b) do Krajského národného výboru v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici a v Košiciach menovať občana maďarskej národnosti za člena pléna KNV a poveriť ho súčasne funkciou zástupcu referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu,

c) zabezpečiť, aby na Okresných národných výboroch Bratislava-okolie, Šamorín, Senec, Galanta, Dunajská Streda, Čalovo, Šaľa, Komárno, Šurany, Nové Zámky, Hurbanovo, JNV Nitra, Vráble, Levice, Želiezovce, Štúrovo Šahy, Modrý Kameň, Lučenec, Filakovo, Rimavská Sobota, Šafárikovo, Rožňava, Moldava n/Bodvou, JNV Košice, Veľké Kapušany, Trebišov a Kráľovský Chlmec poverilo plénum okresného národného výboru člena maďarskej národnosti funkciou zástupcu referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu, prípadne funkciou referenta a ak z doterajších členov pléna neprichádza nikto do úvahy, zabezpečiť, aby za člena pléna okresného národného výboru bol menovaný vhodný občan maďarskej národnosti,

d) zabezpečiť, aby podľa miestnych pomerov a potrieb doplňovali sa uprázdnené miesta v radách, plénach, v komisiách, vo výboroch žien pri miestnych národných výboroch, v zboroch dôverníkov a v iných pomocných zboroch národných výborov, ako aj v ich zamestnaneckom aparáte z radov občanov maďarskej národnosti a to najmä na okresných a miestnych národných výboroch.

e) zabezpečiť, aby pri výmenách funkcionárov a pri organizačných zmenách a vôbec pri kádrových výmenách boli do národných výborov za referentov alebo ich zástupcov, členov pléna a iných orgánov, uvedených v bode dd), najmä aj na mieste vedúcich pracovníkov referátov a oddelení a pracovných skupín priberaní občania maďarskej národnosti.

O vykonaných opatreniach povereník podá správu Zboru povereníkov do 1. novembra 1952,

3) uložiť všetkým povereníkom, aby

a) v krajoch, okresoch a obciach, obývaných aj maďarským obyvateľstvom, na všetkých úsekoch im podliehajúcich a vo všetkých stupňoch orgánov a zložiek a to v oblasti hospodárskeho, kultúrneho a verejného života, vychádzajúc z miestnych pomerov a potrieb zabezpečili uplatnenie občanov maďarskej národnosti podobne ako v národných výboroch, a to ako vo vedúcich funkciách, tak i v radoch zamestnancov, napr. v JRD (k tomu majú byť dané smernice), vo výkupnej organizácii, na STS, ŠM, v národných a komunálnych podnikoch, doprave a pod.,

b) urobili obdobné opatrenia cieľom uplatnenia sa občanov maďarskej národnosti aj mimo krajov, okresov a obcí, obývaných maďarským obyvateľstvom (napr. na závodných a podnikových správach a riaditeľstvách, na ústredných orgánoch atď.).

O vykonaných opatreniach podajú všetci povereníci správy Zboru povereníkov do 1. novembra 1952,

c) v záujme aktívnej účasti maďarského obyvateľstva na výstavbe socializmu, vykonali výber, rozmiestňovanie a školenie funkcionárov a pracovníkov z radov občanov maďarskej národnosti, aby sa takto dôkladne pripravili pre plnenie veľkých budovateľských úloh.

O vykonaných opatreniach podajú všetci povereníci správy Zboru povereníkov do 1. novembra 1952,

d) urobili opatrenia na všetkých im podliehajúcich zložkách na území obývanom aj maďarským obyvateľstvom, aby občanom maďarskej národnosti v styku s národnými výbormi, úradmi a súdmi sa umožnilo používať maďarský jazyk,

e) zabezpečili vydávanie smerníc, pokynov, obežníkov, vyhlášok a pod. určených pre národné výbory v obciach a okresoch s maďarským obyvateľstvom aj v maďarskom jazyku,

f) smernice, pokyny, obežníky a pod., určené pre hospodárske, kultúrne a verejné orgány a ustanovizne (napr. závody, JRD, obchody, ŠM, atď.) vydávali aj v maďarskom jazyku v okresoch a obciach s maďarským obyvateľstvom,

g) zabezpečili, aby národné výbory, hospodárske, kultúrne a ostatné verejné orgány v obciach a okresoch s maďarským obyvateľstvom vydávali svoje rozhodnutia, výmery, výnosy, výzvy, potvrdenia, dožiadania a pod., určené občanom aj v maďarskom jazyku,

h) zabezpečili v okresoch a obciach, obývaných aj maďarským obyvateľstvom označenie všetkých štátnych, verejných a hospodárskych budov a zariadení aj v maďarskom jazyku,

i) zabezpečili, aby na staniciach, cestných križovatkách, autobusových zástavkách, vo verejných budovách, v obchodoch a vôbec na miestach verejne prístupných boli orientačné a informatívne oznámenia a upozornenia napísané aj v maďarskom jazyku v okresoch s maďarským obyvateľstvom.

O vykonaných opatreniach podajú všetci povereníci správy Zboru povereníkov do 1. novembra 1952,

4) uložiť povereníkovi vnútra urobiť opatrenia, aby názvy obcí a miest na území obývanom maďarským obyvateľstvom, boli označené tiež v maďarskom jazyku,

a) u tých miest a obcí, kde nedošlo k zmenám pôvodných názvov, predloží zoznam do troch týždňov,

b) názvy obcí a miest, kde došlo k zmenám pôvodných názvov pripraví komisia zložená s povereníkov vnútra, školstva, vied a umení a informácií a osvetu do 1. septembra t.r.

5) uložiť všetkým povereníkom, aby na všetkých im podliehajúcich úradoch a orgánoch zabezpečili

a) správne a včasné vybavovanie podaní prípisov a listov napísaných v maďarskom jazyku,

b) pružné a správne vybavovanie dotazov, žiadostí a sťažností, prednesených občanmi maďarskej národnosti alebo v maďarskom jazyku.

O vykonaných opatreniach podajú všetci povereníci správy Zboru povereníkov do 1. novembra 1952,

6) uložiť povereníkovi – predsedovi SPÚ, aby s príslušnými povereníkmi prerokoval a pre Zbor povereníkov pripravil návrh, v ktorom sa zabezpečí rozvoj územia, obývaného maďarským obyvateľstvom, najmä pokiaľ ide o sociálne a zdravotné zariadenia. Tento návrh rozvoja územia, obývaného maďarským obyvateľstvom treba podať do celoštátneho hospodárskeho plánu na rok 1953 a ďalšie.

Povereník – predseda SPÚ predloží návrh Zboru povereníkov do 15. septembra 1952,¹²²

7) uložiť všetkým povereníkom, aby v súčinnosti s povereníkom financií v rámci svojich rozpočtových prostriedkov zabezpečili úhradu na krytie výdavkov spojených s vykonaním týchto opatrení. Finančné krytie výdavkov treba zabezpečiť tak, aby sa tieto uznesenia mohli v celom rozsahu vykonať,

8) uložiť predsedovi Zboru povereníkov, aby so zástupcami masových organizácií prerokoval vykonanie týchto opatrení a uplatnenie v nich uvedených zásad aj v orgánoch a aparáte masových organizácií,

9) uložiť povereníkovi vnútra, aby

a) za účasti príslušných povereníkov mesačne prerokovával plnenie prijatých uznesení a pre ich zabezpečenie robil potrebné opatrenia,

b) za spolupráce príslušných povereníkov vypracoval pre KNV smernice pre prevedenie prijatých uznesení.

Vykonajú: predseda ZP a všetci povereníci.

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 89. inv. č. 592, Zasadnutie Zboru povereníkov dňa 1. júla 1952, originál, strojopis¹²³

Összefoglalás: A Megbízottak Testülete feladatul adja a belügyi megbízottnak, hogy a Nyitrai és a Kassai Kerületi Nemzeti Bizottság alelnökévé magyar nemzetiségű személyt nevezzen ki; a Pozsonyi, Nyitrai, Besztercebányai és Kassai Kerületi Nemzeti Bizottságon magyar nemzetiségű személyt nevezzen ki az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé; 28 dél-szlovákiai járási nemzeti bizottságon magyar nemzetiségű személyt nevezzen ki az iskolaügyi és népművelési szakelőadó helyettesévé vagy szakelőadóvá. Az egyes megbízottak intézkedjenek, hogy a magyarok által lakott területeken a magyar lakosság a nemzeti bizottságokkal, hivatalokkal és bíróságokkal való érintkezésben a magyar nyelvet is használhassa; biztosítsák az irányelvek, utasítások, körlevelek, hirdetmények magyar nyelvű kiadását; a nemzeti bizottságok, a gazdasági, kulturális és egyéb közszervek hivatalos iratainak magyar nyelvű kiadását; az állami, köz- és gazdasági épületek és intézmények magyar nyelvű megjelölését; magyar nyelvű tájékoztató, jelző és figyelmeztető táblák elhelyezését; a magyar nyelvű beadványok, átiratok és levelek elintézését. A belügyi megbízott intézkedjen a magyarlakta területek településeinek magyar nyelvű megjelöléséről. A Szlovák Tervhivatal elnöke készítsen javaslatot a magyarlakta területek fejlesztésére, különös tekintettel a szociális és egészségügyi létesítmények vonatkozásában.

¹²² Pozri dok. č. 106.

¹²³ Dokument v maďarskom preklade publikoval Szabó, Rezső: c. d., s. 269 – 273. (magyar fordításban közzétette: Szabó Rezső: i. m. 269–273. p.)

Pozsony, 1952. szeptember 29. Július Bránik, a Szlovák Tervhivatal elnökének jelentése a magyarlakta területek fejlesztéséről.

Bratislava 29. september 1952. Správa predsedu Slovenského plánovacieho úradu Júliusa Bránika o rozvoji oblastí obývaných maďarským obyvateľstvom.

S p r á v a

o rozvoji oblastí obývaných prevažne občanmi maďarskej národnosti

Južná časť Slovenska obývaná občanmi maďarskej národnosti bola do oslobodenia, ba možno povedať do februára 1948 takmer bez priemyslu.

Jediným priemyslom tejto oblasti bol potravinársky, budovaný na báze poľnohospodárskej výroby.

Socialistická industrializácia Slovenska najmä po roku 1948 zabezpečuje plný rozvoj južnej časti Slovenska, obývanej občanmi maďarskej národnosti

Budujú sa nové a rozširujú existujúce závody, ako Lodenica Komárno, rúrovná Mlynárce, Elektronit Nové Zámky, Závod S. M. Kirova Tlmače, prevádza sa výstavba uhofných baní v Modrom Kameni, Kovosmaltu vo Fiľakove a Huko v Košiciach.

Prevádza sa intenzívny banský prieskum za účelom ďalšieho rozširovania ťažby rúd a uhlia na Rožňavsku a v modrokameňskom okrese.

Buduje sa množstvo menších závodov na výrobu stavebných hmôt, trepárne na konope, mliekarne o kapacite 20.000 až 40.000 1/8 hod.

Pripravuje sa výstavba, veľkého vodného diela na Dunaji, ktoré vedľa svojho hlavného energetického určenia zabezpečí mohutný rozvoj Žitného ostrova.

Plán na rok 1953 počíta s výstavbou ďalšieho veľkého chemického závodu na dolnom toku rieky Nitry a rozširuje tak počet priemyslových centier, ktoré podstatne zmenia hospodársku aj politickú tvárnosť južnej oblasti Slovenska.

Poľnohospodárska výroba dosiahla v posledných rokoch veľké úspechy,

Osobitným znakom južných okresov je príkladný rozvoj JRD. V roku 1952 dosiahli už niektoré okresy 100% združstevnenia poľnohospodárskej výroby a mnohé okresy sa blížia k plnému združstevneniu (Čalovo, Dunajská Streda, Galanta atď.).

Celkove dosiahli v rozvoji JRD južné okresy významný predstih pred severnejšími okresmi. Družstevné hospodárstvo prináša so sebou už v prvej etape prestavby zavedenie trávopoľných osevných postupov.

Zastúpenie plodín v postupoch upresňuje sa pre miestne pomery výskumom.

Jednostranné oševné postupy za kapitalistického hospodárenia zhoršili štruktúru pôdy. Individuálne hospodárenie a režim nedovolili previesť komplexnú úpravu vodných pomerov.

Nateraz zavádzajú sa ryžoviská a prevádzajú sa pokusy s pestovaním teplomilných rastlín. Súčasne so združstevnením zavádza sa aj vysoká agrotechnika, ktorá omnoho výraznejšie využije zrážky okolo 500 mm.

Južné okresy budú hlavnou oblasťou, ktorej poľné, lesné a vodné hospodárstvo bude komplexne preskúmané a riešené.

Pre zaistenie ďalšieho rozvoja poľnohospodárskej produkcie sa prevádza školenie agnómov, zooteknikov, vedúcich brigád, kombajnéro a ďalších poľnohospodárskych kádov.

Cesty v tejto časti Slovenska boli v zlom stave. V minulých rokoch výstavby a v tomto roku bolo a je postavených a upravených desiatky km ciest. Z hlavných akcií bude v roku 1953 na diaľkovom ťahu Bratislava-Komárno odovzdané do prevádzky 35 km dlhý úsek a bude sa pokračovať v diaľkových ťahoch Komárno-Nové Zámky-Nitra a Leopoldov-Hlohovec-Nitra s výstavbou mostov. Podstatne sa zlepšila situácia v autobusovej doprave a dnešný stav je natoľko uspokojivý, že takmer každá obec je vhodnou linkou buď priamo alebo na malú pešiu vzdialenosť spojená s okresom alebo železnicou, takže pracujúci sa môžu pohodlne dostať do zamestnania.

V elektrifikácii obcí, aj keď táto pokračovala po oslobodení až do roku 1951 pomerne rýchlo, nie je ešte stav uspokojivý najmä na Žitnom ostrove, ktorý je vzdialený od diaľkového vedenia. Ďalšia elektrifikácia sa musela dočasne zastaviť.

V oblasti starostlivosti o zdravie pracujúcich cez všetky zlepšenia, ktoré od roku 1945 boli a sú uskutočňované zaostávajú tieto okresy za ostatnými okresmi na Slovensku. V roku 1951 boli zriadené okresné ústavy národného zdravia vo všetkých okresoch, kde je prevádzaná ambulantná liečba bez lôžkovej časti. Na viacerých miestach boli v rokoch 1951/52 zriadené kurzy pre školenie stredných zdravotných kádov v reči maďarskej. Veľmi citeľný je nedostatok lôžkového priestoru, oproti okresom severnej časti. Slovenska. Zvlášť výrazný je nepomer nemocničných možností v bratislavskom kraji, kde celý Žitný ostrov je bez nemocnice. Podobné pomery sú i v kraji Nitra, kde na 1000 obyvateľov pripadá iba 3,6. postelí a radi sa na posledné miesto na Slovensku. Zlá situácia je aj v novo budovaných priemyslových centrách (Komárno), kde kapacita nemocníc nestačí pre široké okolie, ktoré do týchto nemocníc gravitujú.

Z 28 okresov obývaných čiastočne maďarským obyvateľstvom je 17 okresov nezaistených nemocničnou starostlivosťou, najviac v krajoch Bratislava a Nitra.

Plán na rok 1953 určuje iba čiastočné zlepšenie posteľného fondu na tomto území a to v Komárne, Nových Zámkoch a Košiciach.

S veľkým rozvojom JRD pribudnú v roku 1953 mnohé novozriadené jasle, čím nastane zlepšenie i v okresoch s maďarským obyvateľstvom.

V rokoch 1949/50 boli utvorené zväčšia len maďarské pobočky pri slovenských stredných školách.

Väčší rozvoj maďarského školstva datuje sa až od roku 1950, odkedy pribudlo mnoho škôl národných a stredných v reči maďarskej. Plán na rok 1953 rieši ďalší rozvoj maďarských škôl. Zriaďovanie materských škôl prechádza tiež na dediny s vyšším typom JRD a tam vznikajúce priemyselné strediská, na ktoré aj v budúcich rokoch bude rozvoj školstva zameraný.

Tvorenie maďarských škôl všetkých stupňov je, ako miestne pomery vyžadujú zaistené a na každú žiadosť občanov v budúcnosti budú maďarské školy vytvárané i keď sa predpokladá, že sieť maďarských škôl v r. 1953 bude dobudovaná.

Vcelku je plánom na rok 1953 hospodársky a kultúrny rozvoj južných okresov Slovenska, obývaných maďarským obyvateľstvom, zabezpečený úmerne k ostatným oblastiam Slovenska.

Pripravovaný vodohospodársky plán spolu s vodnými dielami na Dunaji vyrieši v týchto okresoch otázku sucha a spolu s ďalšou kolektivizáciou dediny zabezpečí mohutný rozvoj poľnohospodárstva.

Zaostávanie v zdravotnej starostlivosti bude možné v najbližších rokoch likvidovať. Na úseku školstva a kultúry bude potrebné najmä skvalitňovať služby, t.j. zabezpečiť školy a kultúrne zariadenia ako aj osvetu kvalitnými kádrami.

Podrobnosti podľa jednotlivých krajov viď príl. A), B), C), D).¹²⁴

J. Bránik

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 99, inv. č. 605, Správa o rozvoji územia obývaného občanmi maďarskej národnosti, kópia, strojopis

Összefoglalás: Szlovákia magyarok által lakott déli része 1948 februárjáig csaknem teljesen ipar nélkül volt. A térség egyetlen iparága az élelmiszeripar volt. Szlovákia 1948 utáni szocialista iparosítása biztosítja Szlovákia déli részének teljes fejlődését is. Új üzemek épülnek, a meglévőket kibővítik. Előkészületek zajlanak egy nagy dunai vízi erőmű megépítésére, amely biztosítani fogja a Csallóköz hatalmas fejlődését. Az 1953. évi terv a Nyitra alsó folyása mentén egy újabb vegyi üzem megépítésével számol. A déli járások sajátossága a földműves-szövetkezetek példás fejlődése. Az utak nagyon rossz állapotban voltak, de az utóbbi években több útszakaszt kijavítottak. Nem megnyugtató a villamosítás szintje, különösen a Csallóközben. Az egészségügyi ellátás terén a déli járások messze elmaradnak a többi járástól, a 28 magyarlakta járás közül 17-ben nincs kórházi ellátás, különösen a Pozsonyi és Nyitrai kerületben. 1953-ra a magyar iskolahálózat további fejlesztését tervezzük, ekkorra teljes egészében kiépül a magyar iskolák hálózata.

107

Pozsony, 1952. október 31. Jozef Lietavec belügyi megbízott jelentése a magyar lakosság körében végzett munkáról, illetve a Megbízottak Testülete 1952. július 1-jei határozatainak teljesítéséről.

Bratislava 31. október 1952. Správa povereníka vnútra Jozefa Lietavca o práci medzi maďarským obyvateľstvom, resp. o plnení uznesení Zboru povereníkov zo dňa 1. júla 1952.

Správa o práci medzi maďarským obyvateľstvom.

Správa
o plnení uznesení Zboru povereníkov zo dňa 1. júla 1952
o niektorých otázkach občanov maďarskej národnosti.

Pre splnenie uznesení vlády zo dňa 17. júna a Zboru povereníkov zo dňa 1. júla 1952 Povereníctvo vnútra urobilo najmä tieto opatrenia:

¹²⁴ Prílohy, ktoré obsahujú referáty o jednotlivých krajoch, neuverejňujeme. Správa bola vypočutá a schválená na zasadaní Zboru povereníkov dňa 7. októbra 1952.

1) Boli prevedené postupne v mesačných intervaloch pracovné porady funkcionárov národných výborov krajov Bratislava, Nitra, Banská Bystrica, Košice a Prešov, na ktorých sa oboznámili referenti KNV a prísl. ONV s obsahom, intenciou a cieľom uznesení vlády a Zboru povereníkov a previedla sa kontrola vykonaných opatrení.

2) Boli vypracované podrobné smernice pre zainteresované krajské národné výbory. Smernice obsahujú návrhy organizačných opatrení, ich časový plán, ako aj príslušné kontrolné opatrenia.

3) Bola prevedená inštruktáž krajských národných výborov, pričom pracovníci Povereníctva vnútra pomáhali pri vypracovávaní návrhov uznesení pre radu KNV.

4) Mesačne sa konali porady zástupcov všetkých povereníctiev na Povereníctve vnútra, ktorému bolo uložené koordinovať činnosť povereníctiev pri prevádzaní uznesení Zboru povereníkov.

5) Konali sa inštruktážne kontroly na krajských, okresných a miestnych národných výboroch.

Dnešný stav plnenia uznesení Zboru povereníkov:

I. Kádrové opatrenia

A) Funkcionári národných výborov:

V Nitre a v Košiciach sú podpredsedami KNV občania maďarskej národnosti, ktorí sú súčasne poverení vedením II. referátu (v Nitre s. Mandák, v Košiciach s. Dénes).

Na KNV v Bratislave, v Banskej Bystrici a v Košiciach je zástupcom referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu občan maďarskej národnosti (v Bratislave s. Nagy, v Banskej Bystrici s. Hornyák, v Košiciach s. Seman). Na KNV v Nitre sú kádrové zmeny.

Na ONV v Dunajskej Strede, Fiľakove a v Kráľ. Chľmci vykonáva funkciu referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu občan maďarskej národnosti. V Leviciach, v Nových Zámkoch a v Šuranoch je zástupcom referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu občan maďarskej národnosti. Na ONV v Lučenci je dočasne poverený zastupovaním referenta pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu pôdohospodársky referent ONV, ktorý je občanom maďarskej národnosti. Na ostatných ONV, uvedených v uznesení Zboru povereníkov, sú občania maďarskej národnosti na funkciu zástupcov referentov pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu vyhladení a je v behu ich ustanovenie.

Účasť občanov maďarskej národnosti v plénach národných výborov je v priemere uspokojivá. Zo 67.131 členov plén národných výborov všetkých stupňov je vyše 8.000 občanov maďarskej národnosti (t.j. asi 12%). Stav v okresoch južného Slovenska vidieť z pripojenej tabuľky.¹²⁵

Pomerne nepriaznivá je situácia na krajských a na niektorých okresných národných výboroch.

Z počtu 2.182 dôverníkov ľudovej správy v 28 okresoch južného Slovenska je 716 občanov maďarskej národnosti a z 8.677 členiek výborov žien je 3.075 občaniek maďarskej národnosti.

Pokiaľ ide o školenie funkcionárov národných výborov maďarskej národnosti treba spomenúť, že sa uskutočnilo v maďarskej reči vo všetkých krajoch školenie predsedov

¹²⁵ V prílohe pripojenej tabuľky neuverejňujeme.

MNV, hospodárskych referentov MNV, ako aj školenie referentov MNV pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu. Pre budúci rok sa pripravuje ďalšie maďarské školenie predsedov MNV, niektorých ďalších funkcionárov MNV a školenie predsedníčiek výborov žien.

Poverenie vnútra a národné výbory budú ešte viacej zabezpečovať, aby pri dopĺňaní orgánov národných výborov ako aj pri výmenách a kádrových zmenách boli vo väčšej miere ustanovovaní občania maďarskej národnosti.

Ustanovovanie funkcionárov sa však uskutočňuje pomaly pre zdĺhavý schvaľovací postup na zložkách AV SNF.

B) Zamestnanci národných výborov:

V zamestnaneckom aparáte národných výborov je situácia ďaleko nepriaznivejšia. Z 2.546 tajomníkov MNV bolo donedávna len 188 občanov maďarskej národnosti, z 381 prednostov referátov ONV len 6 a z 59 prednostov referátov KNV len jeden občan maďarskej národnosti. Na väčšine okresov na južnom Slovensku je situácia podobná, ako napr. na ONV v Štúrove, kde z 24 vedúcich pracovníkov nie je ani jeden maďarskej národnosti, aj keď prevažná väčšina z nich hovorí dobre po maďarsky.

V poslednom čase nábor z radov občanov maďarskej národnosti sa zlepšil, avšak ich ustanovenie a poverenie zodpovednejšími funkciami vyžaduje si niekoľko mesačného skolenia, čo sa donedávna zanedbávalo. Vyskytujú sa ešte stále prípady (napr. v okrese Veľ. Kapušany 2 obce), kde sú v maďarskej obci ustanovení tajomníci MNV, neovládajúci maďarský jazyk.

Poverenie vnútra previedlo školenie tajomníkov MNV z krajov Bratislava, Nitra, B. Bystrica, Košice a Prešov v maďarskom jazyku, a to v 7 kurzoch (260 frekventantov), okrom toho sa uskutočnilo školenie 240 členov požiarnych zborov, z toho 192 žien.

Pripravuje sa ďalšie školenie tajomníkov MNV i zamestnancov ONV a MNV. O škole bude predložená Zboru povereníkov osobitná správa.

C) Zamestnanci podnikov a zariadení:

Ani tu nie je situácia uspokojivá, a to tak v podnikoch a zariadeniach spravovaných národnými výbormi ako aj v ostatných podnikoch a hospodárskych zložkách. Pomerne najlepšie sú tieto otázky usporiadané v rezorte pôdohospodárstva, lebo vedúci funkcionári JRD v maďarských obciach sú takmer všade občania maďarskej národnosti (podobne je tomu v STS a ŠM) a v rezorte školstva, ktoré v porovnaní s ostatnými majú aj dobre vypracované plány školenia v maďarskej reči.

II. Používanie maďarského jazyka

Na národných výboroch, najmä na MNV, sa bežne používa maďarský jazyk v ústnom i v písomnom styku s občanmi maďarskej národnosti. Aj na ONV a KNV je zabezpečené, že žiadosti, dotazy a pod. občanov maďarskej národnosti sa vybavujú. Obežníky, vyhlášky, smernice atď. sa už taktiež väčšinou vydávajú aj v maďarskej reči. Jestvujú však nedostatky ako: málo kvalifikovaných prekladateľov, ovládajúcich dokonale obe reči (napr. ONV Komárno, Levice, Revúca, Rožňava atď.).

Poverenie vnútra vydalo brožúrku v maďarskej reči pre tajomníkov MNV. Do maďarčiny sa prekladajú aj dôležitejšie zákony a vyhlášky. Inštruktážny časopis „Národné výbory“ vychádza aj v maďarskej reči.

Viditeľne zlepšenie nastalo pokiaľ ide o vydávanie potvrdení, výmerov, rozsudkov a pod. v maďarskom jazyku. Národné výbory vydávajú už svoje rozhodnutia občanom maďarskej národnosti aj v maďarskom jazyku alebo im podajú vysvetlenie v maďarskom jazyku. Pre pomoc národným výborom Povereníctvo vnútra vydalo niektoré najbežnejšie formuláre dvojrečové.

Označenie názvov miest a obcí aj v maďarskom jazyku sa započalo prevádzať. Komisia určená Zborom povereníkov pristúpila po prípravných prácach ku konkrétnemu riešeniu otázky. Ide v celku o rozhodnutie asi u 550 obcí o znení maďarského názvu.

Označenie budov aj v maďarskom jazyku bolo už čiastočne vykonané, najmä v rezorte školstva, vied a umení. Na iných úsekoch označovanie zaostáva. Povereníctvo vnútra vydalo ako pomôcku pre národné výbory abecedný zoznam najpotrebnejších asi 80 názvov úradov, podnikov, inštitúcií, orgánov a pod. s maďarským prekladom týchto názvov.

Pristúpilo sa väčšinou len k provizórnemu označovaniu budov. Označenie staníc, križovatiek, orientačných a smerových tabúl aj v maďarskom jazyku ešte nebolo prevedené.

Chyby a nedostatky, s ktorými sa ešte stretávame

1) Viacerí funkcionári národných výborov stále ešte nepochopili celkom cieľ uznesení Zboru povereníkov a sú tendencie uplatňovať ich podľa pomerného zastúpenia.

2) Zainteresované krajské a okresné národné výbory prijali na zasadnutí rád a na aktívach v podstate konkrétne opatrenia na plnenie uznesení Zboru povereníkov, ale – ako pri ostatných úlohách nezabezpečovali dôsledne kontrolu ich vykonania. Operatívne komisie KNV ani v jednom kraji nevenovali dostatočnú pozornosť na plnenie týchto úloh.

Príčiny týchto nedostatkov tkvia v tom, že sme nie dosť dôsledne žiadali od KNV, ONV a MNV, aby sa uznesenia plnili a tak sa stalo, že prijaté uznesenia rád ostali na papieri.

Rovnako závažnou príčinou jestvujúcich nedostatkov je to, že sme doteraz nevykonávali dostatočne masovo-výchovnú prácu, aby sa pracujúci našej republiky maďarskej národnosti hrdo hlásili ku svojej národnosti. Štefan Fülöp podpredseda ONV v Štúrove na dotaz pracovníkov Povereníctva vnútra po zistení nezrovnalostí v otázke národnostnej medzi ústnym vyhlásením a písomným záznamom vyhlásil, že mu na národnosti nezáleží.

Ako ostatné rezorty zabezpečujú plnenie uznesenia Zboru povereníkov?

Vzhľadom na to, že jednotlivé povereníctva majú podľa uznesenia Zboru povereníkov podať Zboru samostatné správy, uvádzam v krátkosti toto:

Priebeh a výsledok porád zástupcov povereníctiev, ktoré Povereníctvo vnútra zvolávalo v júli, v auguste, v septembri a v októbri, ukázal, že hoci v oblasti hospodárskeho, kultúrneho a verejného života sa dosiahli – pokiaľ ide o otázky občanov maďarskej národnosti – viaceré dobré výsledky, a to najmä u niektorých rezortov, v celku sa uznesenie Zboru povereníkov v praxi dostatočne neprejavilo.

Pokiaľ ide o jednotlivé rezorty, treba poznamenať:

V rezorte pôdohospodárstva je zabezpečené uplatnenie sa občanov maďarskej národnosti vo vedúcich funkciách i ako pracovníkov v JRD, ŠM a STS. Súčasne sa prevádza ďalší nábor z radov občanov maďarskej národnosti a organizuje sa pre nich školenie v maďarskej reči, aby mohli byť takto čo najlepšie pripravení na svoje budovateľské úlohy. Tak sa už uskutočnilo maďarské školenie hospodárov a účtovníkov JRD, kom-

bajnérov, insemináčnych technikov, práve prebieha školenie zootechnikov, veterinárnych pomocníkov, atď. a pripravujú sa ďalšie školenia v maďarskej reči. Bolo založených do 30 závodných škôl práce a tento počet sa ďalej rozširuje.

Povereníctvo pôdohospodárstva vydáva v maďarskej reči t.č. 2 časopisy, a to týždenník: „Szabad Földműves“ a mesačník: „Szövetkezeti Termelés“.

Taktiež Povereníctvo školstva, vied a umení zaznamenalo značné úspechy pri riešení týchto otázok.

Robí sa nábor medzi občanmi maďarskej národnosti z radov robotníkov na doplnenie učiteľských kádrov. Takto získané kádre prechádzajú potom školením v maďarskej reči. V poslednom čase prebehli takto 4 kurzy spolu s 251 frekventantmi a ďalšie kurzy sa pripravujú.

Povereníctvo vydáva tiež časopisy v maďarskej reči: Tanítók Lapja, Pionírok Lapja, Szabad Ifjúság, Kis Építő, Természet és Technika.

Aj na poli kultúrnom sa urobil pokrok v práci medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti. V roku 1952 bolo napr. založené Maďarské oblastné divadlo v Komárne popri už existujúcom maďarskom súbore Dedinského divadla v Bratislave.

Povereníctvo informácií a osvety pripravuje počínajúc mesiacom novembrom 1952 niekoľko školení osvetových pracovníkov maďarskej národnosti v maďarskej reči. Tieto školenia sa väčšinou pripravujú v spolupráci s CSEMADOK-om.

Venuje sa veľká pozornosť rozšíreniu oddelení maďarskej literatúry v okresných ľudových knižniciach. Na tento cieľ je určená suma 5.000.000,-Kčs. Do konca roku 1952 sa prevedie výmena kníh medzi miestnymi ľudovými knižnicami v slovenských a v maďarských obciach. S potešením treba konštatovať, že medzi našimi spoluobčanmi maďarskej národnosti je nebyvalý záujem o čítanie kníh, napr. v Komárne, v Leviciach a inde (aj 30 násobne väčší počet čitateľov ako v minulosti).

Uspokojivo plní svoje úlohy medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti rozhlas, ktorý má pravidelné denné relácie v maďarskej reči. Zariadi sa, aby miestne rozhlasové stanice s obyvateľstvom maďarskej národnosti preberali maďarské vysielanie čs. rozhlasu a vlastnými rozhlasovými kolektívmi zlepšovali úroveň vysielaných relácií.

Pokiaľ ide o rezort spravodlivosti treba poukázať na nedostatok sudcov z ľudu z radov občanov maďarskej národnosti, najmä v okresoch Želiezovce, Levice, Nitra, Štúrovo, Šaľa, Vráble, Rožňava a. i.

Pojednávanie v maďarskej reči je zabezpečené. Súdy a prokuratúry v jednotlivých krajoch sú obsadené sudcami a prokurátormi, ovládajúcimi maďarskú reč, takto:

Bratislava	sudcovia	57%	prokurátori	40%
Nitra		99%		100%
B. Bystrica		67%		64%
Košice		83%		50%

Pre sudcov z ľudu maďarskej národnosti vychádza mesačník „A Népbíró“ a vydávajú sa brožúrky v rámci „Malej knižnice sudcov z ľudu“ („A népbírók könyvtára“).

V rezorte Povereníctva zdravotníctva je zabezpečené uplatnenie sa občanov maďarskej národnosti i vo vedúcich funkciách. Na ONV v Kráľ. Chľmci, v Leviciach, v Štúrove, v Šali a i. sú zdravotní referenti ONV občania maďarskej národnosti. Povereníctvo pomaly uskutočňuje líniu premiestňovať zdravotné kádre maďarské do okresov a obcí s prevažnou väčšinou maďarského obyvateľstva. Javí sa nedostatok vyšších zdravotníckych kádrov z radov občanov maďarskej národnosti.

Na Povereníctve dopravy uviazlo plnenie uznesenia Zboru povereníkov v dôsledku reorganizácie povereníctva, uskutočnenej v poslednou čase.

Povereníctvo obchodu rozobralo úlohy, vyplývajúce z uznesenia Zboru povereníkov a započalo kádrové zlepšenie. Povereníctvo má plán ďalšieho nábora pracovníkov obchodnej siete z radov občanov maďarskej národnosti a pre rok 1953 pripravuje aj školenie v maďarskej reči.

V rezorte Povereníctva pracovných síl prevádza sa školenie štátnych pracovných záloh aj v maďarskej reči, pre ktoré je však nedostatok učiteľov maďarskej národnosti, resp. ovládajúcich maďarskú reč. Propagačný materiál sa vydáva aj v maďarskej reči.

Povereníctvo lesov a drevárskeho priemyslu zistilo počas inštruktážnej kontroly na podriadených zložkách nedostatky, najmä kádrové, nedostatky v školení atď. Nápravné opatrenia sa už prevádzajú.

Povereníctvo financií vydalo príslušnú úpravu na podriadené zložky.

Z podnikov, spadajúcich do rezortu Povereníctva ľahkého priemyslu najlepšie sa plní uznesenie Zboru povereníkov v Opatovskej Poľane, kde už uskutočnilo školenie asi 200 pracovníkov v maďarskej reči, vydáva sa závodný časopis v maďarskej reči, atď. Uspokojivá situácia je aj v Trepárňach Nové Zámky, kde prebehlo 2 mesačné školenie najlepších pracovníkov v maďarskej reči.

Povereníctvo stavebného priemyslu oznámilo, že pracuje na uzneseniach a že vydávajú dvojazyčné pomôcky, plagáty a agitačný materiál.

V podnikoch, podliehajúcich Povereníctvu potravinárskeho priemyslu javí sa nedostatok prednášateľov maďarskej národnosti do škôl a kurzov.

Povereníctvo spojov vydalo príslušnú úpravu na podriadené úrady a zložky. Školenie v maďarskej reči sa už previedlo a pripravuje sa ďalšie, najmä pre pracovné zálohy.

Slovenský plánovací úrad podal osobitnú správu, ktorá bola prerokovaná na zasadnutí Zboru povereníkov.

Slovenský úrad pre veci cirkevné usporiadal pre kňazov maďarskej národnosti všetkých cirkví v maďarskej reči zvláštne školenie.

Podľa správy Slovenského úradu pre telesnú výchovu a šport občania maďarskej národnosti sú uspokojivo zastúpení v okresných a v krajských výboroch Sokola i na ostatných vedúcich funkciách v telovýchovných inštitúciách. Školenie týchto pracovníkov sa prevádza aj v maďarskej reči.

Povereníctvo vnútra bude naďalej a dôrazne sledovať a kontrolovať plnenie uznesení Zboru povereníkov, a pomôže najviac zastávajúcím okresom plne vykonať uznesenia Zboru povereníkov.¹²⁶

Povereník:
Lietavec

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 105, inv. č. 610, Správa o práci medzi maďarským obyvateľstvom, kópia, strojopis

¹²⁶ Zbor povereníkov správu J. Lietavca vypočul dňa 11. novembra 1952. Vo svojom uznesení povereníkovi vnútra medziiným uložil, aby do 14 dní zabezpečil kontrolu plnenia uznesení Zboru povereníkov z 1. júla 1952 a aby do 15. decembra predložil Zboru povereníkov ďalšiu správu o realizácii uznesení v tejto otázke.

Összefoglalás: A Belügyi Megbízotti Hivatal a következő intézkedéseket tette: A nemzeti bizottságok tisztségviselőit munkaértekezleteken ismertette meg a kormány és a Megbízottak Testülete határozataival. A Nyitrai és a Kassai Kerületi Nemzeti Bizottságnak már magyar nemzetiségű alelnöke van, a Pozsonyi, Besztercebányai és Kassai Kerületi Nemzeti Bizottság iskolaügyi és népművelési szakelőadója magyar nemzetiségű. A járási nemzeti bizottságok közül háromnak van magyar nemzetiségű iskolaügyi és népművelési szakelőadója, háromban pedig annak helyettese magyar. A különböző szintű nemzeti bizottságok pléniumainak 67 131 tagja közül több mint 8 ezer (12%) a magyar, de járási és kerületi szinten kedvezőtlenebb a helyzet csakúgy, mint a nemzeti bizottságok apparátusában, a nemzeti bizottságok által igazgatott intézményekben és a gazdasági szerveknél. A nemzeti bizottságokon, különösen helyi szinten, biztosított a magyar nyelv használata, a hivatalos okmányokat magyarul is kiadják. Megkezdődött a települések és a közintézmények magyar nyelvű megjelölése, a magyar tájékoztató, jelző- és figyelmeztető táblák elhelyezése azonban megoldatlan. A jelentés röviden tájékoztat a többi tárca által fogantatosított intézkedésekről is.

108

Pozsony, 1952. november 3. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott jelentése a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákról.

Bratislava 3. november 1952. Správa povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkora o školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku.

S p r á v a

o školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku

Pri odstraňovaní prekážok rýchlejšieho rozvoja a zvyšovaní úrovne škôl s vyučovacím jazykom maďarským musí PŠVU riešiť predovšetkým tieto dva vážne problémy:

- 1) veľký nedostatok maďarských učiteľov vôbec a kvalifikovaných zvlášť,
- 2) nedostatok učebníc pre II. stupeň škôl.

Stav škôl s vyučovacím jazykom maďarským v školskom roku 1952/53 je v porovnaní so školským rokom 1951/52 takýto:

Druh školy	1951/52			1952/53		
	škôl	tried	žiacov	škôl	tried	žiacov
materské	130	136	4385	120	167	4260
národné	560	1274	45631	548	1250	43998
stredné	113	345	11328	122	459	16193
gymnázia	3	10	305	4	13	498
pedag. gymn.	2	7	226	2	12	388
výberové odb.	4	7	243	6	17	619
Spolu:	812	1779	62118	802	1918	65956

Poznámky k tabuľke:

1) Materské školy: Do konca roku 1952 postupne sa zriadí ešte 75 materských škôl s výchovným jazykom maďarským.

2) Národné a stredné školy: V školskom roku 1952/53 zmenšil sa počet tried národných škôl preto, lebo počet žiakov, ktorí postúpili do stredných škôl bol väčší ako počet žiakov, ktorí sa zapísali do I. tried národných škôl. Na stredných školách počet tried o 114 a počet žiakov o 4865.

3) Školy III. stupňa: Počiatkom školského roku 1952/53 zriadili sa tieto nové školy III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským: Vyššia priemyselná škola strojnícka a elektrotechnická v Košiciach (vznikla osamostatnením pobočiek), pobočka s vyučovacím jazykom maďarským pri I. Vyššej hospodárskej škole v Bratislave, pobočka s vyučovacím jazykom maďarským pri I. triede Gymnázia v Nových Zámkoch. Počet výberových škôl III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským, spravovaných PŠVU je 12, z toho sú 4 gymnáziá, 2 pedagogické gymnáziá, 1 vyššia hospodárska škola, 4 priemyselné školy a jedna zdravotnícka škola. (Povereníctvo pôdohospodárstva má spolu 11 škôl, z toho 2 pôdohospodárske technické školy – štvorročné, 3 pôdohospodárske majstrovské školy – 2 ročné, 4 pôdohosp. majstrovské školy – 1 ročné, 2 pôdohosp. účtovnícke školy – 2 ročné.)

Podľa výsledkov sčítania ľudu z roku 1950 je pomer jednotlivých národností na Slovensku takýto:

Slováci	2 987.000 – 88,27%
Maďari	350.000 – 10,16%
Ukrajinci	51.000 – 1,47%

Vychádzajúc z tohto stanoveného pomeru národností možno konštatovať, že sieť národných škôl s vyučovacím jazykom maďarským je v podstate dostatočná, pretože % žiakov na týchto školách je 12,2% To dokazuje, že PŠVU zabezpečuje vyučovanie v maďarskom jazyku na národných školách aj pre detí tých rodičov, ktorí z rôznych dôvodov sa k svojej národnosti pri sčítaní ľudu neprihlásili. (% žiakov je vyššie ako % obyvateľov maďarskej národnosti).

V stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským je však zatiaľ len 7,9% i v minulom školskom roku 6%. Plný počet žiakov bude mať tento stupeň škôl až r.1954, kedy do IV. ročníka postúpi prvý normálny početný ročník žiakov.

Ako vidno stredné školy a vyučovacím jazykom maďarským nie sú ešte dobudované a bude ich treba v budúcnosti rozšíriť približne o ďalších 100 tried.

Na výberových školách III. stupňa je zatiaľ len 3,2% žiakov z celoslovenského počtu. Príčiny tohoto stavu sú tie isté ako u škôl stredných. Zvýšenie % žiakov na 3,2% z 2,2% v minulom školskom roku PŠVU dosiahlo mimoriadnymi opatreniami (povolilo študovať na školách III. stupňa aj niekoľko sto absolventov 3. ročníkov stredných škôl).

Na výberových školách III. stupňa bude primeraný počet žiakov tiež aj v r. 1954-1955. Dosiahne sa to postupne tým, že budú vychádzať početne silnejšie ročníky žiakov zo stredných škôl. Výberové školy III. stupňa sa jednak organizačne dobudujú (nové školy, ktoré majú teraz len I., alebo II. triedy budú mať všetky 4 ročníky) a jednak sa ešte rozšíri podľa potreby aj ich sieť.

V budúcom školskom roku je žiaduce, aby sa otvorili ďalšie školy v košickom kraji, ktoré by podchytili i študentstvo prešovského kraja. Plán na rok 1953 predvída zriade-

nie jedného pedagogického gymnázia v Kráľovskom Chlmcí pre vzdelanie učiteľov národných škôl. Treba tiež uvažovať o otvorení ďalšieho gymnázia na východnom alebo strednom Slovensku.

Na vysokých školách je situácia takáto: na filozofickej fakulte – v katedre živých jazykov prednáša sa aj jazyk maďarský. Nateraz na katedre študuje maďarčinu s kombináciou 23 poslucháčov, čo vôbec nestačí kryť potreby škôl III. stupňa. Pre výchovu učiteľov škôl III. stupňa zabezpečujeme vo všetkých odborných predmetoch štúdium základnej terminológie v maďarskom jazyku už v tomto roku.

Pedagogická fakulta vychováva kádre pre II. stupeň a pre III. stupeň v telesnej a hudobnej výchove v pedagogike a psychológii. Na maďarskom oddelení PF bolo na normálne štúdium zapísaných v šk. roku 1951/52 – 44 poslucháčov v tomto školskom roku je ich 43 (nieť zatiaľ dorastu). Na diaľku tu študuje v I. ročníku 109 a v II. ročníku 96 poslucháčov z radov aktívnych učiteľov. Okrem toho na prírodovedeckej fakulte zabezpečíme pre prírodné vedy a matematiku diaľkovým štúdiom učiteľov.

Organizačné veci

Na PŠVU bol zriadený osobitný referát pre školy s vyučovacím jazykom maďarským, na čele ktorého stojí prednosta – maďarskej národnosti. Na krajských národných výboroch -IV. referátoch (okrem Nitry a Prešova) pôsobia zástupcovia ľudových referentov maďarskej národnosti. V okresoch s prevažnou väčšinou obyvateľov maďarskej národnosti ustanovili IV. ref. KNV školských inšpektorov maďarskej národnosti, v okresoch s miešaným obyvateľstvom (okrem Želiezoviec a Vrábľov) ustanovili takých školských inšpektorov, ktorí ovládajú vyučovaciu reč slovenskú i maďarskú.

Úroveň výchovy a vyučovania na školách s vyučovacím jazykom maďarským je stále ešte na neuspokojivej výške. Príčiny tejto skutočnosti sú:

a) Veľký nedostatok učiteľských kádrov na školách všetkých stupňov. Až do roku 1950 nebola nijaká produkcia učiteľských kádrov pre školy s vyučovacím jazykom maďarským.

b) Vysoké % nekvalifikovaných učiteľov.

c) Nedostatok učebníc v maďarskom jazyku.

Nedostatok učiteľov:

Na všetkých stupňoch škôl s vyučovacím jazykom maďarským je veľký nedostatok kvalifikovaných učiteľských síl.

Materské školy:

Na materských školách je nateraz dostatočný počet učiteľiek. Chýbať budú učiteľky v súvislosti s ďalším zriaďovaním škôl a uhradíme ich takto:

a) Z radov bývalých pestúnok prijme sa do konca roku, po absolvovaní týždenného kurzu, 43 žien za učiteľky maďarských škôl

b) Koncom decembra absolvuje vo Fiľakove 30 učiteľiek trojmesačný kurz pre učiteľky materských škôl s výchovným jazykom maďarským z radov pracujúcich. Kurz sa začal 1. októbra 1952.

c) Koncom marca 1953 skončí šesťmesačný kurz pre materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským z radov robotníčok vo Fiľakove. Kurz sa začal 1. októbra 1952. Absolventky tohto kurzu (30) uhradia potrebu, ktorá nastane v rozvoji materských škôl v roku 1953.

Národné a stredné školy:

Toho času chýba na národných školách 138 učiteľov. Ak nebude povolený odklad nástupu základnej vojenskej služby 208 učiteľom, zvýši sa počet chýbajúcich učiteľov na 346. Povereníctvo školstva odstraňuje tento nedostatok týmito mimoriadnymi opatreniami:

a) Zriadil sa štvormesačný kurz pre učiteľov národných škôl s vyučovacím jazykom maďarským z radov robotníkov v Trenčianskych Tepliciach, ktorý sa začal 1. septembra 1952 a má 85 poslucháčov,

b) desaťmesačný kurz pre učiteľov národných škôl s vyučovacím jazykom maďarským z radov robotníkov v Starom Smokovci, ktorý sa začal dňa 1. októbra a má 110 poslucháčov. Absolventami 10-mesačného kurzu, ktorí diaľkovým štúdiom budú si ďalej dopĺňať svoje vzdelanie na Pedagogickej fakulte, uhradí sa potreba učiteľov už aj v školskom roku 1953%54,

c) pre okamžitú pomoc školám s vyučovacím jazykom maďarským PŠVU robí v tomto týždni previerku všetkých škôl, operatívne podľa potreby robí medziokresné i medzikrajské presuny učiteľov, zriaďuje ustanovovanie učiteľov z miestnych zdrojov a reaktivovanie učiteľov-penzistov, ktorí politicky vyhovujú,

d) po prevedení akcie, uvedenej v bode c) PŠVU na úhradu konečného nedostatku zriadi ešte 3-4 mesačný kurz pre výchovu učiteľov z radov pracujúcich.

Na školách III. stupňa a vyučovacím jazykom maďarským sa javí tiež veľký nedostatok kvalifikovaných učiteľských síl ako pre predmety všeobecne vzdelávacie, tak i pre predmety odborné. Chýbajú najmä učitelia pre prírodné vedy (MF, PCH, výtvarnú výchovu, hudobnú výchovu, učitelia pre odborné predmety na priemyselných školách).

O zvyšovanie kvalifikácie učiteľov sa PŠVU stará takto:

Pre maďarskú školskú mládež vydáva časopis „Kis Építő“ a „Természet és Technika“, pre členov mládežníckych organizácií „Pionírok Lapja“ a „Új Ifjúság“ a pre učiteľov „Tanítók Lapja“.

Medzi maďarskými učiteľmi je však aj celý rad vynikajúcich pracovníkov. Napríklad s. Szabó, riaditeľ st. školy s vyučovacím jazykom maďarským v Kolárove bol za úspechy v školskej i mimoškolskej práci vyznamenaný na VII. celoštátnej konferencii školských pracovníkov.

Učebnice: S učebnicovou tvorbou pre školy e vyučovacím jazykom maďarským sa započalo po 30. septembri 1948, odo dňa zriadenia prvých pobočiek s vyučovacím jazykom maďarským pri slovenských národných školách.

Súčasný stav v tvorbe učebníc je takýto:

1) Národné školy s vyučovacím jazykom maďarským sú vybavené 19 učebnicami, v tlači sú 2 učebnice (Slovenský jazyk - čítanie a gramatika pre 3. ročník, Slovenský jazyk - čítanie a gramatika pre 5. ročník).

2) Na stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským žiaci sú zásobení 33 učebnicami, v tlači je 13 učebníc (Slovenská čítanka pre II., III., IV. triedu, Ruština pre I. a II. triedu, Aritmetika pre IV. triedu, Dejepis pre II. triedu, geometria pre III. a pre IV. triedu, zemepis pre II. triedu, Botanika pre I. triedu, Hudobná výchova pre I. triedu, Domáce náuky pre III. triedu, Občianska náuka pre III. a IV. triedu).

3) Školy III. stupňa s vyučovacím jazykom maďarským majú dosiaľ len jednu pôvodnú učebnicu (Maďarská mluvnica pre I. a II. triedu gymnázia a odb. škôl). PŠVU na školský rok 1952/53 schválilo 30 učebníc, vydaných v Maďarsku, a to z týchto predmetov:

jazyk vyučovací, jazyk ruský, pedagogika, spoločenské náuky, hudobná výchova, matematika, fyzika, chémia, prírodopis. Aby žiaci boli vychovávaní v duchu československého vlastenectva, bude toho roku PŠV vydávať k učebniciam vydaným v Maďarsku osobitnú prílohu, kde budú doplnky o našej vlasti. Štátne nakladateľstvo pripravuje ďalej 2 učebnice (Maďarská literatúrna výchova pre I. triedu gymnázia, Hospodársky zemepis pre IV. triedu a pre základné odborné školy).

Umiestnenie škôl:

Veľmi boľavým problémom (ide však o problém celoslovenský) škôl s vyučovacím jazykom maďarským je ich zlé umiestnenie (chýba 443 učební na národných školách a 116 učební na stredných školách vyučovacím jazykom maďarským, spolu teda 359 učební). Na niektorých školách sa vyučuje až na 3 smeny (Štúrovo, Kráľovský Chlmec). Podľa plánu v školskom roku 1952/53 bude postavená materská škola vo Fiľakove s 2 triedami, v roku 1953 jednotná škola vo Veľkých Kapušanoch so 14 triedami a v roku 1954 jednotná škola vo Fiľakove so 14 triedami. Starostlivosť miestnych činiteľov je niekde veľmi vzorná (vo Fiľakove behom tohoročných veľkých prázdnin adaptáciou a prístavbou získali 3 učebne a internát, v Lučenci adaptáciou získali školskú budovu pre strednú školu). Inde miestni činitelia strácajú aj tie školské budovy, ktorá už mali (Kráľovský Chlmec, Pribeník, Borša v okrese Kráľovský Chlmec).

Iné problémy:

Povereníctvo školstva, vied a umení zabezpečilo, aby učitelia a školské úrady v styku s občanmi maďarskej národnosti používali aj maďarský jazyk. Tlačivá školskej správy ako je triedna kniha, triedny výkaz, vysvedčenia, výzvy rodičom, ktoré sa týkajú školy a školskej dochádzky vydáva dvojjazyčne (slovensko-maďarsky). Všetky tlačivá, vydávané pre potrebu škôl, sú dvojjazyčné, okrem toho zabezpečilo tiež, aby v obciach, obývaných obyvateľstvom maďarskej národnosti, školské budovy boli označené nápismi aj v maďarskom jazyku (viď výnos Povereníctva školstva, vied a umení zo dňa 31. marca. 1951, č. 7.783/1951-II/4, uverejnený v Školských zvestiach, ročník 1951, zošit 10., strana 215).¹²⁷

E. S ý k o r a v. r.

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 105, inv. č. 610, Správa o školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku, kópia, strojopis

Összefoglalás: Az 1952/53-as tanévben a 120 magyar óvoda, 548 magyar elemi (ún. nemzeti) iskola, 122 magyar középiskola (másodfokú iskola), 4 magyar gimnázium, 2 magyar pedagógiai gimnázium és 4 magyar szakosító iskola működik. A magyar elemi iskolák hálózata kielégítő, a magyar másod- és harmadfokú iskolákba járó diákok száma azonban messze elmarad a szlovákiai átlagtól. A harmadfokú iskolák tanárait a Szlovák Egyetem Bölcsészettudományi Kara, a másodfokú iskolákét a Pedagógiai Kar ma-

127 Správa bola predložená na zasadnutie Zboru povereníkov dňa 11. novembra 1952.

gyar tagozata képzí, ez azonban nem fedezi a szükségleteket. Az Oktatásügyi Megbízotti Hivatalban önálló osztályt hoztunk létre a magyar iskolák számára, amelynek vezetője magyar nemzetiségű. Az oktatás színvonala a magyar iskolákban nem kielégítő. Ennek oka a pedagógushiány, a képesítetlen pedagógusok nagy száma, valamint a magyar tankönyvek hiánya. A pedagógushiányt és a szakképesítés hiányát tanfolyamokkal, a tankönyvhiányt új tankönyvek kiadásával pótoljuk, a harmadfokú iskolák számára magyarországi tankönyvek használatát is engedélyeztük. A magyar iskolák fájdalmas problémája a tanteremhiány is.

109

Prága, 1952. december 16–18. Nagy István, a füleki járási pártbizottság elnökének felszólalása a CSKP országos konferenciáján „Slánský bandájának” burzsoá nacionalista politikájáról.

Praha 16. – 18. december 1952. Diskusné vystúpenie predsedu okresného výboru strany vo Filakove Štefana Nagya na celoštátnej konferencii KSČ o buržoázno-nacionálnej politike „Slánského bandy“.

Súdruh Št. Nagy,
predseda OV KSS Filakovo, kraj Banská Bystrica

Náš milovaný prezident, predseda súdruh Gottwald sa vo svojom referáte podrobne zaoberal Slánského bandou a jeho vlastizradnou činnosťou. Poukázal na to, aké nešťastie očakávalo našu vlasť, našich pracujúcich, keby sa uskutočnili ich zámery. Pozbavili by nás slobody a samostatnosti, priviedli späť nepriateľa ľudu – kapitalizmus a s ním nezamestnanosť a biedu. Teda to, čo bolo našim dávnejším životným údelom. Slánského banda so svojou buržoázno nacionálnou politikou preťahovala zrovnoprávnenie maďarských pracujúcich. Napokon však pod vedením súdruha Gottwalda sa i táto otázka vyriešila. My tu môžeme dnes hovoriť vo svojej materinskej reči o našich nedostatkoch a chybách a výsledkoch, ktoré sme my, pracujúci vo filakovskom Kovosmalte, dosiahli.

Sme si vedomí toho, čo by sa bolo stalo, keby Slánský a jeho banda svoju vlastizradnú politiku boli uskutočnili. Skrátili by sme svoju slobodu, stratili by sme svoje práva.

Vedomí si toho, my, maďarskí pracujúci, zo všetkých síl a všetkými vedomosťami sa zapojíme do budovania socializmu, budeme si osvojovať sovietske metódy práce a rozširovať socialistické súťaženie, aby sme urýchlili výstavbu nášho krajšieho a radostnejšieho zajtrajška.

Návrh nových stanov KSČ v našom závode prerokovali s pripomienkou, aby sa stanovy stali v našom straníckom živote životodarnou, ktorá bude aktivizovať našu stranu, každého jej člena, aby urýchlil budovanie socializmu v našej vlasti. (*Potlesk.*)

Celoštátna konferencia Komunistickej strany Československa v Prahe v dňoch 16. – 18. decembra 1952. Bratislava, Pravda, 1953, s. 191 – 192.

Összefoglalás: Szeretett elnökünk, Gottwald elvtárs beszámolójában részletesen foglalkozott Slánský bandájával és hazaáruló tevékenységével. Slánský bandája burzsoá nacionalista politikájával elodázta a magyar dolgozók egyenjogúsítását. Végül azonban Gottwald elvtárs vezetésével ez a kérdés is megoldódott. Mi itt ma anyanyelvünkön beszélhetünk fogyatékoságainkról és hibáinkról, és azokról az eredményekről, amelyeket mi, a füleki Kovosmalt dolgozói elértünk. Ennek tudatában mi, magyar dolgozók minden erőnkkel és tudásunkkal bekapcsolódunk a szocializmus építésébe, hogy meggyorsítsuk szebb és örömtelibb jövőnk építését.

110

Prága, 1952. december 16–18. Dénes Ferenc, a Kassai Kerületi Nemzeti Bizottság alelnökének felszólalása a CSKP országos konferenciáján a magyar dolgozók Gottwald elvtárs iránti szeretetéről.

Praha 16. – 18. december 1952. Diskusné vystúpenie podpredsedu KNV v Košiciach Františka Dénesa na celoštátnej konferencii KSČ o láske maďarských pracujúcich k súdruhovi Gottwaldovi.

Súdruh Fr. Dénes,
podpredsa KNV, Košice

Naši pracujúci túžobne očakávali prejav súdruha Gottwalda, ktorý svojimi múdrymi slovami poukázal na to, ako treba rýchle odstrániť škody, napáchané bandou špiónov a zradcov, aby sme mohli ešte viac upevniť u nás k socializmu spejúce ľudovodemokratické zriadenie.

V našej ľudovodemokratickej republike nepoznáme národnostnú menšinu a vládnuce národy, lebo všetci sme si rovní, slobodne budujeme nový, socialistický spoločenský poriadok.

Smrteľným úderom pre buržoáznych nacionalistov je to, že každá národnosť slobodne a voľne rozvíja svoju kultúru, ktorá je formou národná, ale obsahom socialistická.

Významne prispieva k prehĺbeniu bratského spolužitia českého, slovenského a maďarského pracujúceho ľudu rozšírenie siete maďarských škôl a rozšírenie činnosti ďalších maďarských kultúrnych inštitúcií, kde maďarskí pracujúci a ich deti vo svojej materinskej reči sa učia chápať problémy budovania socializmu.

V našom kraji máme nespočetné dôkazy o láske maďarských pracujúcich k našej strane a vláde, k súdruhovi Gottwaldovi, o vďačnosti za ich slobodný život, ktorú prejavujú v budovateľskom úsilí.

Takým je predčasné splnenie plánu v ťažbe železnej rudy v rožňavských baniach, kde prevažná časť baníkov patrí k maďarskej národnosti. Sú to výsledky, dosiahnuté obnovením revolučnej tradície rožňavských baníkov a výchovou k socialistickému vlastenectvu a proletárskemu internacionalizmu.

Preto len radostne môžeme vítať pozmenenie návrhu stanov, kde sa hovorí, že jednou z hlavných úloh strany je vychovávať pracujúcich v duchu socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu, k vernosti a priateľstvu k Sovietskemu zväzu.

Správnosť tohto dokazuje aj postup maďarských malých a stredných roľníkov v Kráľovskochľmeckom, Rožňavskom, Moldavskom a Košickom okrese, ktorí v našom kraji na širokej masovej základni prešli na novú, vyššiu formu poľnohospodárskej výroby, na družstevnú veľkovýrobu. Vysoko oceňujeme pomoc českých pracujúcich pri výstavbe východného Slovenska a vôbec pri budovaní šťastného Slovenska v socialistickom Československu.

Krajský výbor mobilizuje pracujúcich všetkých národností v duchu proletárskeho internacionalizmu k budovaniu socializmu v našej vlasti, pod vedením našej rodnej strany na čele so súdruhom Gottwaldom. (*Potlesk.*)

Celoštátna konferencia Komunistickej strany Československa v Prahe v dňoch 16. – 18. decembra 1952. Bratislava: Pravda 1953, s. 198 – 199.

Összefoglalás: Dolgozóink vágyakozva várták Gottwald elvtárs beszédét, aki bölcs szavaival megmutatta, milyen módon kell felszámolni a kémek és árulók bandája által okozott károkat. Népi demokratikus köztársaságunkban nem ismerünk nemzetiségi kisebbséget és uralkodó nemzeteket, mindnyájan egyenlők vagyunk. Halálos csapás a burzsoá nacionalisták számára, hogy minden nemzetiség szabadon fejlesztheti kultúráját, amely formájában nemzeti, tartalmában szocialista. Kerületünkben számos bizonyítéka van a magyar dolgozók pártunk, kormányunk és Gottwald elvtárs iránti szeretetének. Erről tanúskodik a magyar kis- és középparasztok eljárása, akik a Királyhelmei, Rozsnyói, Szepsi és Kassai járásban szélesebb tömegbázison tértek át a mezőgazdasági termelés magasabb szintű formájára.

111

Pozsony, 1953. január 22. Ernest Sýkora oktatás-, tudomány- és művészetügyi megbízott jelentése a komáromi Magyar Területi Színház megnyitásának előkészületeiről.

Bratislava 22. január 1953. Správa povereníka školstva, vied a umení Ernesta Sýkora o prípravách na otvorenie Maďarského oblastného divadla v Komárne.

S p r á v a o Maďarskom oblastnom divadle v Komárne

Prípravy pre založenie MOD v Komárne začalo divadelné oddelenie PŠVU na základe uznesenia Zboru povereníkov zo dňa 26. februára 1952. Základné hospodárske a ume-

lecké otázky maďarského divadla vyriešilo Povereníctvo školstva, vied a umení, po vzájomnej dohode s KNV v Nitre a MNV v Komárne.

Za provizórnu prevádzkovú budovu bol určený dom Osvetovej besedy, lebo v Komárne niet primeraného objektu, ktorý by vyhovoval potrebám profesionálneho divadla. Pretože navrhovaná adaptácia býv. synagógy po preskúmaní pracovníkmi Stavoprojektu neprichádza do úvahy, je potrebné pomýšľať na novostavbu divadla. Stav býv. synagógy nie dobrý (zlé sú hlavne obvodné múry), preto by bolo škoda do schátratej budovy investovať veľké investičné náklady na adaptáciu.

Základ umeleckého personálu pre MOD v Komárne sme získali na výberových skúškach, ktoré sa konali v júni a v júli minulého roku. Výberová komisia odporúčala prijať 12 členov maďarského súboru Dedinského divadla a 9 členov z radov prihlásených ochotníkov. Funkciou riaditeľa divadla bol poverený Štefan Fellegi, bývalý ústredný tajomník „Csemadoku“, ktorý pripravoval od 1. septembra 1952 podmienky pre započatie umeleckej práce divadla. Finančné zaistenie MOD v Komárne bolo zabezpečené z položky PŠVU, preliminovanej pre divadlo v Trnave. Súbor začal umelecky pracovať dňa 1. októbra 1952.

Aj predsedníctvo vlády na svojom zasadnutí dňa 18. XI. 1952 vzalo na vedomie prípravy pre otvorenie Maďarského oblastného divadla v Komárne.

Pri nacvičovaní hry laureáta Kossuthovej ceny E. Urbána „Krst ohňom“, ktorou profesionálne divadlo zaháji svoju činnosť, pokračovalo sa i v nábere hercov a ostatného personálu, takže celkový stav k dnešnému dňu je 32 zamestnancov.

Slávnostné otvorenie Maďarského oblastného divadla v Komárne bude 31. januára 1953, kedy novoutvorený súbor profesionálneho divadla začne vlastnú kultúrno-politickú prácu v radoch pracujúcich maďarskej národnosti.

Navrhujeme takýto program slávnostného otvorenia:

Privítanie – riaditeľ MOD s. Fellegi,

Slávnostný prejav za ZP – povereník školstva, vied a umení,

Prejav za Csemadok – s. Lőrincz,

Predstavenie hry „Krst ohňom“, v podaní súboru MOD.¹²⁸

E. Sýkora, v. r.

SNA, ÚP ZP – Zasadnutia ZP, kart. 115, inv. č. 620, Správa o Maďarskom oblastnom divadle v Komárne, kópia, strojopis

Összefoglalás: A színházat átmenetileg a járási népművelési kultúrotthonban helyezték el, mivel nem volt más megfelelő épület. Az egykori zsinagóga javasolt átalakítása nem jöhetett számításba. A tavalyi felvételi vizsgák során a vizsgáztató bizottság a

128 Správu vypočul Zbor povereníkov (27. januára 1953) a takisto aj Sekretariát ÚV KSS (30. januára 1953). Obidva zbory súhlasili, aby Maďarské oblastné divadlo bolo otvorené 31. januára, zároveň schválili aj navrhnutý program otvorenia.

Faluszínház magyar társulatának 12 tagját, valamint 9 műkedvelőt javasolt felvenni. Az igazgatói tisztséggel Fellegi Istvánt, a Csemadok volt központi titkárát bízták meg. A társulat 1952. október 1-jén kezdett dolgozni. A kormány elnöksége 1952. november 18-i ülésén szintén jóváhagyta a színház megnyitásának előkészületeit. Urbán Ernő Tűzkeresztység című játékának próbája során, amellyel a színház megkezdte tevékenységét, folytatódott a színészek és a személyzet toborzása, így a színháznak jelenleg 32 alkalmazottja van. A komáromi Magyar Területi Színház ünnepélyes megnyitója 1953. január 31-én lesz.

112

Pozsony, 1953. augusztus 14. Javaslat az SZLKP KB Titkársága számára a Csemadok IV. országos közgyűlésének összehívására.

Bratislava 14. august 1953. Návrh pre Sekretariát ÚV KSS na zvolanie IV. valného zhromaždenia Csemadoku.

N á v r h

na zvolanie tohoročného valného zhromaždenia CSEMADOK

pod heslom:

„Csehszlovákia Kommunista Pártjának vezetésével előre a boldog Szlovákiáért a szocialista Csehszlovákiában“

„Pod vedením Komunistickéj strany Československa vpřed za šťastné Slovensko v socialistickom Československu“

I. Účelom zvolania valného zhromaždenia je:

a) aby ústredný výbor Csemadoku tak ako doposiaľ každý rok, podal delegátom správu o vykonanej práci za uplynulé obdobie a vytýčil smer činnosti a tomu zodpovedajúce úlohy pre celú organizáciu,

b) v tomto roku má byť vedné zhromaždenie nástupom veľkého počtu aktivistov, pre ktorých vytýči valné zhromaždenie za cieľ: pracovať v nastávajúcom období tak, aby sme mohli úspešne zložiť zvýšené úlohy, ktoré nám vytýčil X. zjazd Komunistickej strany Slovenska,

c) na valnom zhromaždení budú ďalej hodnotené skúsenosti a výsledky krajských a okresných konferencií a bude hodnotená práca našej organizácie najmä z hľadiska upevnenia JRD a rozširovania vedeckých a politických poznatkov. Budú zhodnotené tie záväzky, ktoré naše miestne skupiny prijali na výročných členských schôdzach a na počesť k 1. a 9. máju,

d) navrhujeme zvolať dvojdené valné zhromaždenie na 26-ho a 27-ho septembra 1953 (v sobotu a v nedeľu).

II. Náplň valného zhromaždenia:

a) Vystupňovaniu boja za mier, prehĺbenie lásky k ZSSR a k ostatným ľudovým demokraciám cestou osvety a kultúrnej činnosti miestnych skupín, ktorých činnosť a vplyv má ďaleko presahovať rámec vlastného členstva a takto vychovávať najširšie masy maďarských pracujúcich k socialistickému vlastenectvu a k proletárskemu internacionalizmu,

b) splnenie zvýšených úloh súvisiacich s industrializáciou Slovenska a uvedomovať široké masy, že v takom smere rozvinutá tvorivá práca zabezpečí nám trvalý mier pod vedením Sovietskeho zväzu,

c.) budovanie socialistickej dediny cestou propagovania vyšších foriem poľnohospodárskej výroby a popularizovanie sovietskych skúseností a životných foriem agrotechniky a agrobiológie, cestou vedeckých a politických prednášok,

d.) boj proti šovinizmu, buržoáznemu nacionalizmu a kozmopolitizmu .

III. Politicko-organizačná príprava valného zhromaždenia

Kampaň výročných schôdzí miestnych skupín a okresných a krajských konferencií slúžila ako predpríprava valného zhromaždenia a ukázala, že naše členstvo stavia do popredia problémy výstavby socializmu a tomu zodpovedajúcu výchovu nás k socialistickému vlastenectvu v duchu proletárskeho internacionalizmu. Delegáti okresných a krajských konferencií sa zaoberali s úlohami, ktoré smerujú k upevneniu JRD a k industrializácii Slovenska. V zápatí konferencie zaktivizovali sa volené orgány krajské a okresné, ako aj miestne skupiny a prijali záväzky, ako napr. miestna skupina v Blažove, ktorá si dala záväzok, že dobrou agitačnou prácou zabezpečí, aby na 10 hektároch bola použitá krížová sejba jačmeňa. Táto miestna skupina tento záväzok 100%-ne splnila.

Taktiež miestna skupina Vyšnej nad Hronom si dala záväzok, že cestou agitačnej práce a brigádnou prácou svojich členov zabezpečí štvorcovú a hniezdovú sejbu kukurice na 65 hektároch, ktorý záväzok 100%-ne splnila.

Mimo toho naše miestne skupiny prijali také záväzky na odpracovanie brigádnických hodín pri jarých a letných poľnohospodárskych prácach. Napr. miestna skupina v Rim. Seči prijala záväzok, že odpracuje 1500 hodín na pomoc JRD a tým zabezpečí včasné vykonanie jarých a žatievnych prác. Tento záväzok miestna skupina splnila na 130%, lebo odpracovala 2000 hodín.

IV. Organizačné opatrenia kampane bezprostredne pred val. zhrom.

a) Po inštruktážnej porade s krajskými tajomníkmi boli zvolené zasadnutia krajských výborov na 1. a 5. augusta, po ktorých nasledovali zasadnutia okrasných výborov dňa 16. augusta. Referentmi boli zástupcovia ústredia a v okresoch zástupcovia krajov. Náplňou zasadnutia bolo: úspešné dokončenie žatvy a mlatby a príprava na jesennú agitačnú prácu v záujme rýchleho prevedenia jesenných poľnohospodárskych prác. Rozšírenie akcie, ktorú Csemadok začal na počesť X. zjazdu KSS pod heslom: „Za človeka, za socialistickú dedinu, za socialistické mesto“, v rámci ktorej naše miestne skupiny prijímajú záväzky na upevnenie JRD a na úpravu miest a dedín.

b.) Do 10. septembra bude v každej miestnej skupine plenárka členstva, na ktorej zástupca okresného vedenia bude hovoriť o význame IV. valného zhromaždenia Csemadoku a o význame upevnenia JRD. Pred IV. valným zhromaždením miestne skupiny Csemadoku usmerňujeme tak, aby prijali také záväzky, ktoré úzko súvisia s agitačnou kampaňou proti triednemu nepriateľovi, ktorý chce rozvracať naše JRD. Hlavná

náplň priprav IV. valného zhromaždenia Csemadoku bude splnenie úkolov vychádzajúcich z uznesenia X. zjazdu našej strany v záujme politického a hospodárskeho upevnenia JRD. Našou snahou bude to, aby miestne skupiny záväzky prijali v takom zmysle. Touto cestou usmerňujeme kampaň pred valným zhromaždením tak, aby valné zhromaždenie znamenalo platnú pomoc pri plnení všetkých úloh, ktoré strana a vláda svojimi uzneseniami uložili.

V. Program valného zhromaždenia

Dňa 26.-ho septembra

Začiatok o 8.30 hodine

1. Hymny ČSR a ZSSR 5 minút
2. Otvárací prejav predsedajúceho (s. Ján Kugler) 3-5 min.
3. Správa predsedu (s. J. Lőrincz) 60 minút
4. Správa tajomníka (s. J. Varga) 100 minút
5. Správa revíznej komisie 10 minút
6. Voľba návrhovej volebnej komisie 10 minút
7. Diskusia

12.30 hod. obedňajšia prestávka

Odpoludnia:

14.30 hod. diskusia k referátom (Považujeme za dôležité, aby prehovoril zástupca ÚV KSS)

Večer: Filmové predstavenie pre delegátov (Feltámadt a tenger – maď. film)

Dňa 27-ho septembra

8.30 hod. pokračovanie v diskusii

Voľba nového ústredného výboru

Záverečné slovo predsedu

Uznesenie a zakľúčenie Internacionálou o 14.hod.

O b e d.

Počet účastníkov (delegáti a hostia) bude 508. Kľúč pre voľbu delegátov je zo 100 členov 1 delegát. Delegáti boli zvolení na krajských konferenciách, hosťov z radov vynikajúcich pracovníkov STS, JRD, ŠM a závodov pozve predsedníctvo podľa návrhu krajských výborov a sekretariátov Csemadoku.

Rozpočet valného zhromaždenia činí 150.000,- Kčs, ktorý ja zahrnutý do nášho rozpočtu.¹²⁹

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 69, a. j. 30, Návrh na zvolanie tohoročného valného zhromaždenia CSEMADOK-u, kópia, strojopis

¹²⁹ Návrh na zvolanie IV. valného zhromaždenia Csemadoku prerokovalo po Sekretariáte (19. august 1953) aj Predsedníctvo (28. august 1953) ÚV KSS. Obe dva orgány súhlasili so zvolaním valného zhromaždenia na 3. a 4. októbra 1953. Predsedníctvo okrem toho uložilo predsedovi Csemadoku Júliusovi Lőrinczovi predložiť Predsedníctvu správu o politicko-kultúrnej situácii medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti na Slovensku (SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 846, a. j. 26). Na správu pozri dok. č. 113.

Összefoglalás: Az országos közgyűlés összehívásának célja, hogy a Csemadok KB beszámoljon az elmúlt időszakban végzett munkájáról, s kijelölje a szervezet tevékenységének irányvonalát és feladatait. A kétnapos közgyűlést 1953. szeptember 26-27-re javasoljuk összehívni. A közgyűlés a békeharccal, a Szovjetunió és a többi népi demokrácia iránti szeretet elmélyítésével, az iparosítással, a szocialista falu építésével, valamint a sovinizmus, a burzsoá nacionalizmus és kozmopolitizmus elleni harccal foglalkozni. Az országos közgyűlés politikai és szervezési előkészítését szolgálták a helyi csoportok közgyűléseinek, valamint a járási és kerületi konferenciák kampányai, a járási és kerületi szervek, valamint a helyi csoportok felajánlásai, amelyek az efsz-ek megszilárdításával és Szlovákia iparosításával voltak kapcsolatosak. A közgyűlés résztvevőinek (küldöttek és vendégek) száma 508 fő lesz. A megnyitó beszédet Kugler János mondja, beszámolót Lőrincz Gyula elnök és Varga János titkár fog tartani.

113

Pozsony, 1953. szeptember 22. Lőrincz Gyula jelentése a magyar nemzetiségű lakosság politikai és kulturális helyzetéről Szlovákiában.

Bratislava 22. september 1953. Správa Júliusa Lőrincza o politicko-kultúrnej situácii medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti na Slovensku.

Správa o politicko-kultúrnej situácii medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti na Slovensku

Správa O činnosti Csemadoku

I.

Udalosti pred založením CSEMADOK-u

Maďarský pracujúci ľud, žijúci u nás v prvej československej republike nemohol pokladať túto republiku za svoju vlasť, následkom toho, že vláda predmníchovskej republiky bola vládou národnostného a sociálneho útlaku. Sabotovanie spriemyselnenia Slovenska bolo charakteristickým znakom politiky buržoáznej československej vlády. Cieľom buržoáznej politiky bolo stálym poburovaním národností postaviť národy proti sebe a práve tak, ako sa im podarilo postaviť slovenský národ proti českému podarilo sa im utvoriť priepasť medzi maďarskými pracujúcimi. Vplyv Jarossovej a Esterházyho Maďarskej národnej strany – ktorú podporovala československá buržoázia na nemaďarských pracujúcich masách, nebol veľký, pokiaľ sa následkom hriechnej politiky západných imperialistov stredná Európa nedala na cestu fašizácie. Táto strana vychovávala maďarské masy k nacionalizmu, iredentizmu a revizionizmu, čím chcela odvieť pozornosť maďarských mas ad triedneho boja a tak podkopať obranyschopnosť Československej republiky. Tomu, že sa táto politika celkom neuplatnila, môžeme ďakovať jedine Komunistickej strane Československa, ktorá napriek každému prenasledovaniu

vychovávala tu žijúci maďarský ľud v duchu proletárskeho internacionalizmu a triedneho boja. Dôkazom toho, že veľká časť maďarského pracujúceho ľudu nešla za klikou Jarossa a Esterházyho, sú udalosti v Košútoch, Rožňave, Košiciach a vo Fiľakove, kedy maďarskí pracujúci bojovali pod vedením našej komunistickej strany proti kapitalizmu. Napriek tomu vplyv strany Jarossovej a Esterházyho vo veľkej miere prispel k oslabeniu obranyschopnosti republiky. Ale ani tu nemožno tvrdiť, že by sa bol všetok maďarský pracujúci ľud stotožňoval s týmito zásadami, čoho dôkazom sú manifestácie, usporiadané na obranu republiky v Trnenci a v Košiciach, kde desaťtisícové masy žiadali uskutočnenie komunistického programu a manifestovali proti mníchovskej dohode. Za týchto okolností sa dostal maďarský pracujúci ľud na základe hanebných uznesení v Mníchove a vo Viedni pod okupáciu Horthyho režimu, v ktorom sa doteraz pracujúca čierna a zradná polofeudálna reakcia ovplyvňovať sa pokúšala maďarské masy. Na miesto doterajšej šovinistickej Maďarskej národnej strany nastúpil celý rad kultúrnych a vojenských inštitúcií na čele s Imrédyho Stranou maďarského života a Szálasiho Nyilaskou stranou, ktoré sa snažili vštípiť do ľudí svätoštefanskú myšlienku. Maďarskú mládež vychovávala organizácia „levente“, ktorá bola úplne pod dozorom vojenskej kliky. A práca týchto strán a inštitúcií spečatila výchovu mládeže. No napriek všetkému úsiliu veľká väčšina maďarských pracujúcich sa čím ďalej tým viac s odporom odvracala od každého prejavu Horthyho režimu. Najmä Nyilaská strana nezapustila hlboké korene medzi tu žijúcimi maďarskými pracujúcimi. Medzi maďarskými pracujúcimi však bolo veľa pokrokovovo zmyšľajúcich, čoho dôkazom je, že napriek 7 rokov trvajúceho Horthyho režimu veľa Maďarov obetovalo v Slovenskom národnom povstaní život. Dokazuje to tabuľa Hrdinov v Banskej Bystrici, na ktorej je celý rad mien maďarských pracujúcich, ktorí hrdinne zomierali.

Bolo jasné, že po oslobodení slávnou Červenou armádou 7-ročná vláda Horthyho režimu zvýšila nedôverčivosť slovenského ľudu voči tu žijúcemu maďarskému ľudu. Následkom toho tu žijúci Maďari nemali možnosť zapojiť sa ani politicky, ani kultúrne do nášho štátneho života. No, v tomto vážnom období maďarský ľud dokázal, že dôveruje našej strane a že je verný Československej republike. Po februárových udalostiach v r. 1948, po odstránení nepriateľov našej ľudovej demokracie – Benešovej reakcie – stali sa maďarskí pracujúci rovnoprávnymi občanmi našej republiky. Naša strana, vychádzajúc zo stalinskej zásady, že národy možno vychovať za socialistických ľudí iba vlastnou rečou a kultúrou, ktorá je formou národná a obsahom socialistická, považovala za potrebné založiť takú kultúrnu organizáciu, ktorá tieto úlohy vie splniť a ktorá vie tu žijúcich Maďarov zapojiť do výstavby socializmu.

Z tejto potreby vznikol v marci 1949 CSEMADOK, Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v ČSR.

II.

Úlohy CSEMADOK-u

a) Pod vedením strany aktivizovať široké masy pracujúcich na obranu mieru tým spôsobom, že cestou osvetovej práce oboznámime náš pracujúci ľud s mierovou politikou Sovietskeho zväzu a celého tábora mieru a odhalíme imperialistov a ich agentov v našej vlasti, - ako najväčších nepriateľov pokroku a mieru – snažiacich sa vyvolať novú svetovú vojnu.

b) Vedeckými a politickými prednáškami, ako aj rozširovaním socialistickej kultúry medzi najširšími vrstvami vychováme maďarských pracujúcich v uvedomelých občanov našej vlasti.

c) Sústavnou výchovnou prácou odhalíme zbytky triedneho nepriateľa, presvedčíme maďarských pracujúcich o škodlivom vlive buržoázneho nacionalizmu a vychováme ich na neúprosný boj proti buržoáznym nacionalistom, ktorí sa votreli do našich radov. Súčasne s týmto prehĺbime priateľstvo maďarských a slovenských pracujúcich a upevníme jednotu našej vlasti.

d) Ďalšou našou úlohou je, aby sme stále presvedčovali našich malých a stredných roľníkov o výhodách spoločného hospodárenia, medzi členstvom JRD rozšírili pracovné skúsenosti sovietskych kolchozníkov, a našich pracujúcich v priemysle ako aj v iných odvetviach poučili o tých pokrokových sovietskych výrobných metódach, ktoré napomáhajú vzrast nášho hospodárstva a zvyšovanie životnej úrovne našich pracujúcich.

III.

Vývoj Csemadoku

Po vzniku Csemadoku bolo treba odstrániť dvojité prekážku, a to: nedôverčivosť tu žijúcich Maďarov voči Csemadoku, na ktorý sa spočiatku dívali, ako na zákonitú inštitúciu na utláčanie ich národnostného práva. Táto nedôverčivosť sa rozplynula až vtedy, keď naša strana v r. 1950 odhalila predstaviteľov buržoázneho nacionalizmu. Vtedy tu žijúci maďarský pracujúci ľud jasnejšie pocítil, že je naozaj rovnoprávny s ľudom našej republiky. Druhou prekážkou bola buržoázna nacionalistická tendencia, ktorá sa prejavovala zo strany vyšších verejných a politických orgánov pod nátlakom Clementisa a Husáka a ktorí zaujali nepriateľské stanovisko proti Csemadoku. Najmä zo strany osvetových referentov sme sa sústavne stretávali s odporom, i čo do našej činnosti, tak aj vo veci schvaľovania členstva. Aké hlboké korene spustil tento nepriateľský postoj, ukázala okresná stranická konferencia v Modrom Kameni, na ktorej tajomník vo svojom sebakritickom prejave priznal, že veľká väčšina slovenských členov strany považovala Csemadok ešte v r. 1951 za akúsi horthyovskú inštitúciu.

Csemadok v prvom a ešte aj v druhom roku po svojom založení považoval za svoju najhlavnejšiu úlohu zorganizovať na dedinách a v mestách najširšie masy, aby ich mohol vychovať. Napriek prekážkam a všetkým ťažkostiam mali sme v r. 1949 63 miestnych skupín, v r. 1950 274 miestnych skupín s 16.000-vým počtom členstva a v r. 1952 rástol počet miestnych skupín na 430 so 40.000 členmi, kým dnešný stav je 453 miestnych skupín a 43.061 členov.

Maďarská reakcia rozpoznala význam Csemadoku, správnejšie povedané, dúfala, že použije túto organizáciu na svoje vlastné ciele a využila prvú príležitosť keď sa začal nábor členov do Csemadoku na širšom základe. V tom čase ani vedenie, ani funkcionári Csemadoku neboli dosť ostražití a pri náboře prijali každého, kto sa prihlásil do radov Csemadoku. Tak sa mohlo stať, že napríklad do organizácie Csemadoku v Nových Zámkoch votrel sa aj barón Dr. Majthényi, bývalý hlavný župan, a že predseda organizácie Csemadoku v Novom Tekove bol za okupácie predsedom Nyilašskej strany.

Tieto reakčné živly, ktoré sa votreli do Csemadoku pri jeho založení a dostali sa do funkcií – medzi nimi nejeden predstaviteľ klerikálnej reakcie, farári, ako napr. v Hroboňove – usilovali využiť kultúrny spolok na reakčné ciele, roznechovali šovinizmus

a nacionalizmus medzi členstvom Csemadoku, ako aj ostatným obyvateľstvom dediny. Robili to preto, aby tým odvedli pozornosť od otázok triedneho boja a hamovali výstavbu socializmu v oblastiach s miešaným obyvateľstvom na Slovensku.

Pri pripravovaní výročných valných zhromaždení v januári 1953 naši zvolení a platení funkcionári dbali hlavne o to, aby očistili predsedníctva Csemadoku od týchto reakčných živlov. Takto sme odstránil z vedenia novozámockej miestnej skupiny baróna Majthényiho, z levicekej skupinu Ladislava Nagya, z vedenia komárňanskej miestnej skupiny Antona Pálfiho soc. dem. pravičiara a z členstva a vedenia viacerých miestnych skupín vylúčili kulakov, ktorí sa tam votreli pri založení Csemadoku.

V tejto práci naši voleným a plateným funkcionárom v značnej miere boli nápomocné okresné a miestne stranícke organizácie. V najviac obcí členovia nového vedenia Csemadoku kandidovalo a zvolilo sa so súhlasom miestnej organizácie strany. Pri užšej spolupráci so stranou, čo sa docielilo tým, že do vedenia boli zvolení i komunisti – bola zabezpečená vedúca úloha strany v rámci miestnych skupín, čo sme v minulosti skoro všade postrádali. Pomoc patričných straníckych orgánov prejavil sa hlavne v okresoch Želiezovce, Čalovo a Galanta, Levice a Dun. Streda. V týchto okresoch okresné vedenia strany vplývali na to, aby miestne organizácie strany boli nápomocné pri organizačnom upevnení a zlepšení práce miestnych skupín Csemadoku. Túto pomoc sme ale nepocítili v okresoch Štúrovo, Moldava a Rožňava, Senec a Hurbanovo. V ostatných nemenovaných okresoch zaoberali sa viac stranícke orgány s Csemadokom, ale nie v dostatočnej miere.

O práci volených funkcionárov a ústredného výboru.

Musíme si sebakriticky priznať, že rozšírený ústredný výbor, ktorý pozostáva z 50 členov, ani zďaleka nesplní svoje úlohy. Táto skutočnosť sa dá odôvodniť hlavne nedbanlivosťou predsedníctva. Je pravda, že predsedníctvo sa uznieslo štvrtročne zvoliť zasadnutie ústredného výboru, ale napriek tomu behom roku zvolali ústredný výbor len dvakrát a od januára toho roku ani raz. Ale je to aj nedbanlivosťou sekretariátu, ktorý nebol iniciátorom uskutočňovania uznesení predsedníctva. Tak potom väčšia časť neaktivizovaných členov výboru prejavuje pasívny postoj voči úlohám Csemadoku, ako napr. Štefan Fábry z Komárna, František Ozsgyáni z filakovského Kovošmaltu, Margita Kováčová z Mužle (okr. Štúrovo), Margita Sáfrányová z Filakova. A ešte viacerí nezaoberajú sa s miestnou organizáciou ani vo vlastnej obci. Dokonca sa nájdu aj takí členovia ústredného výboru, ktorí nečinne trpia, keď miestna skupina pre lajdáctvo vedenia, alebo následkom ničivej práce reakčných živlov sa rozpadáva.

Musíme si priznať, že samotné ústredné predsedníctvo nevykonáva tak svoju prácu, ako by to bolo žiaduce. Nedostatočná práca predsedníctva sa prejavuje hlavne v tom, že sa nezúčastňujú na krajských výborových schôdzach a tak osobné spojenie s krajským vedením prevádza len cestou ústredného sekretariátu. Následkom tejto nedostatočnej práce ústredné usmerňovanie pred nižšími zložkami sa prejavuje tak, ako by sa uplatňovalo len po línii aparátu.

Práca krajských výborov:

Zloženie krajských výborov pri tohoročných krajských konferenciách sa značne zlepšilo. To sa vzťahuje hlavne na bratislavský a košický kraj. V bratislavskom kraji prejavuje sa to hlavne v pravidelných zasadnutiach krajských predsedníctiev, v konkrétnych uzneseniach v tom, že členovia krajského výboru pravidelne sa zúčastňujú na poradách

okresných predsedníctiev, a tiež stále usmerňujú a kontrolujú prácu krajského sekretariátu. Napriek tomu, že zloženie krajského výboru aj v košickom kraji je dobré, členovia v poslednej dobe odvolávajú sa na iné zaneprázdnenia, nezapájajú sa organicky do práce krajského vedenia. Následkom toho, práca krajského sekretariátu v poslednej dobe nie je dostačujúca. Je veľa zbytočného behania a dosahujú malé výsledky. Pri založení krajských výborov banskobystrického a košického kraja je tá chyba, že sú zvolení väčšinou takí súdruhovia, ktorí sú zaťažení aj s inými rôznymi funkciami. Následkom toho, ako aj z tej príčiny, že členovia predsedníctva bývajú odľahlo od krajského sídla, krajské zasadnutia predsedníctva sú síce pravidelne zvolané, ale málo navštevované zo stránky predsedníctva. Prácu v spomenutých krajoch usmerňuje pár aktívnych členov, ako napr. v nitrianskom kraji s. Jozef Varga, František Győri, Ján Sóty, Štefan Kanyar, v kraji banskobystrickom s. Štefan Solymossy, Ladislav Szabó, Gejza Szabó a Ondrej Piatrik. Títo súdruhovia sa neúnavne zúčastňujú na okresných predsedníctvách, a svojou činnosťou vo veľkej miere prispievajú k upevneniu organizačného života Csemadoku. Keď vo všeobecnosti hodnotíme prácu krajských výborov, respektíve krajských predsedníctiev a porovnáme s činnosťou bývalých krajských vedení, môžeme konštatovať, že nastalo značné zlepšenie v práci krajských predsedníctiev, respektíve sekretariátov, lebo všeobecne možno posúdiť, že medzi krajskými a okresnými výbormi je vybudované osobné spojenie a takto sa zlepšila usmerňujúca kontrolná práca krajských orgánov.

Práca okresných výborov.

Keď hodnotíme činnosť okresných výborov, musíme konštatovať to, že väčšina členov okresných výborov je na nízkej politickej úrovni. Členovia okresných výborov vo väčšine prípadov nemajú dostatočné skúsenosti v organizačných otázkach. Následkom toho ústredné a krajské orgány museli vynaložiť veľké úsilie, ako napr. v okrese Dun. Streda, Moldava, mohli priviesť na pravidelné zvolanie okresných predsedníctiev a na to, aby pri tejto príležitosti konkrétne určili úlohy miestnych skupín. Máme ešte aj také okresné výbory, ako napr. v Štúrove, kde na okresných výborových schôdzach zúčastňujú sa pravidelne len dvaja-traja členovia, a keď náhodou zide sa ich viac, vtedy, s. Bábingeli, okresný predseda Csemadoku, miesto toho, aby prerokoval úlohy, ktoré čakajú na uskutočnenie, zaoberá sa s osobnými záležitosťami a uskutočnenie úloh pokladá za nemožné. Podobná pesimistická nálada panuje aj vo fil'akovskom okresnom výbore, lebo súdr. dr. Lóska, okresný predseda Csemadoku neľakuje na lepšiu prácu, ale narieka, že vo fil'akovskom okrese nie je nožné schôdze držať, lebo tamojší ľudia nie sú schopní vykonať úspešnú prácu, atď. Okrem spomenutých dvoch okresných výboroch musíme sa zmieniť i o Veľkých Kapušanoch, kde malomeštiacke živly chceli si uplatniť protistranícke idey v rámci okresného výboru Csemadoku. Pri rozširovaní nesprávnych názorov napredoval Mikuláš Fábry, okresný kult. referent Csemadoku, ktorý sa stále ohradzoval proti socialistickým divadelným hrám a ktorý na okresnej konferencii Csemadoku verejne sa snažil každého presvedčiť, že vo veľkokapušianskom okrese niet kulakov, preto nie je ani potrebné hrať tie divadelné kusy, ktoré slúžia k stupňovaniu triedneho boja.

Verným následníkom súdruha Fábryho sa stal i okresný predseda s. Papp Alexander. Súdruh Papp je starým revolucionárom, i za kapitalistickej éry bol jedným s tých robotníkov, ktorí najviac pociťovali utláčanie vykorisťovateľov dedín. A predsa teraz on sa snaží aj druhých presvedčiť o tom, že kulaci sa už zapojili do socialistického budovania

dediny. Podľa jeho mienky, otázku kulakov nie je potrebné rozvíriať, lebo kulaci sa časom asimilujú. Výsledok tohto nesprávneho, protistraníckeho stanoviska sa ukázalo v tom, že miestne skupiny vyvíjali síce činnosť, ale kultúra, ktorú rozširovali, nemala nič spoločného, s našim hospodárskym a politickým životom. Tak sa potom mohlo stať, že keď následkom podkopávajúcej práce reakcie nastali vystupovania z JRD, miestni funkcionári Csemadoku napr. v Kap. Kľačanoch, Vajanoch a v iných obciach nebojovali za upevnenie JRD, ale v mnohých prípadoch medzi prvými vystupovali e družstva.

Pri týchto faktických zlých okresných výborov máme aj dobre prosperujúce výbory, ako napr. v Želiezovciach, Dun. Strede, Šale, Leviciach, Košiciach, Rožňave a v Šafárikove, kde sa pravidelne zvolávajú schôdze. Vychádzajú z uznesení krajských výborov, ustália úlohy Csemadoku v okresnom merítku a väčšina členov výboru pravidelne sa zúčastní na výborových a členských schôdzach miestnej skupiny, pri ktorej príležitosti oboznámi miestne skupiny s uznesením okresného výboru a poskytujú im konkrétnu pomoc. Na poli kolektívneho vedenia v rámci okresných výborov sú vážne nedostatky. Tieto chyby vyplývajú hlavne z nedostatku skúseností v praxi a z politickej nepripravenosti väčšiny členov. Preto sa stane potom, že vo väčšine okresných výborov diktuje okresný tajomník, určí nové úlohy, dáva nariadenie členom výboru, ale s tým súvisle nepodáva referát o vykonanej práci a tak členovia okresného výboru nemajú dostatočný prehľad o činnosti Csemadoku v okresnou merítku. Proti tomuto spôsobu práce ústredné predsedníctvo a sekretariát v tomto roku viedol vážny boj a dosiahol to, že aj v krajskom vedení, kde sa v minulosti riadili spomenutým spôsobom, uplatnili zásadu kolektívneho vedenia. V dôsledku výchovnej práce krajských výborov a sekretariátov v niektorých okresoch, ako napr. v Nových Zámkoch, Šale, Košiciach, Leviciach a všade inde uplatňuje sa tiež kolektívne vedenie v rámci okresných výborov.

Tým, že v rámci krajských a okresných výborov z iniciatívy patričných straníckych orgánov utvorili sa stranícke skupiny, je všetka nádej, že volení funkcionári Csemadoku v značnej miere sa budú aktivizovať.

O organizačnom živote miestnych skupín:

Organizačné upevnenie v miestnych skupinách napreduje postupným tempom, trebárs že na tomto poli máme ťažkosti, ktoré pochádzajú hlavne z tej príčiny, že v prvých rokoch po utvorení Csemadoku nekládli sme potrebný dôraz na upevnenie organizačného života. S touto otázkou začali sme sa zaoberať len v roku 1952, po utvorení krajských a okresných výborov. Do dnešného dňa máme už pekné výsledky v tomto smere, hlavne v zimnom období, keď väčšina miestnych skupín pravidelne zadržala výborové a členské schôdze a pri týchto sa nezaoberali už len s väčšími - menšími ťažkosťami miestnej skupiny, ale prejednali uznesenia okresných a vyšších orgánov, ako sú úlohy členstva, súvisiace s opatreniami, ktoré smerovali k hospodárskemu upevneniu obce.

V dôsledku jarných a letných pôdohospodárskych prác bolo menej členských schôdzí, asi u 35 % miestnych skupín. Vzostup nastal po tejto stránke v nitrianskom kraji, kde zo 136 miestnych skupín iba 9 držala členskú schôdzu. Pri zadržaní členských schôdzí sú síce nedostatky, ale výborové schôdze – ktoré aj cez leto boli zadržané okrem niektorých miestnych skupín – a na ktorých zorganizovali spôsob a praktické prevedenie letných agitačných prác, sú zárukou na ďalšie aktivizovanie miestnych skupín. Treba pripomenúť, že máme miestne skupiny, ktoré síce pravidelne zvolávajú výborové a členské schôdze, svoju činnosť vyvíjajú separatívne a ich pozornosť je sústredená vo väčšiny prí-

padov len na priame problémy miestnej skupiny. Typickým príkladom takýchto miestnych skupín je komárňanská, štúrovska a košická.

Masovopolitická práca:

Na upevnenie JRD, na včasné zvládnutie poľnohospodárskych prác a na oboznamovanie uznesenia vlády použili sme agitačné prednášky. Volení a platení funkcionári Csemadoku už v jeseni 1952 vo viacerých obciach držali prednášky, napr. v Mochovciach (okr. Vráble) Vozokanoch n/Hronom (okr. Želiezovce), Tupej (okr. Šahy), Sazdiciach (okr. Šahy) a v mnohých iných obciach s tým cieľom, aby oboznámili dedinských pracujúcich s výhodami spoločného hospodárenia. Tieto prednášky vo viacerých obciach dosiahli svoj cieľ. Tak ako napríklad v Mochovciach (okr. Vráble) v Tupej (okr. Šahy) v Pincinej (okr. Lučenec) v Trenči (okr. Lučenec) a ešte vo viacerých, vedenie a členstvo Csemadoku bolo iniciátorom založenia družstva. Do zakladania nových JRD zapojili sa aj také obce, kde už bolo založené družstvo. Z členov týchto miestnych skupín Csemadoku zorganizovali sme agitačné brigády, ako napr. z členov miestnej organizácie v Čenkovciach (okr. Šamorín) v Sklenárove (okr. Šamorín) a Mliečne (okr. Šamorín) utvorili sme v troch prípadoch z 30 členov pozostávajúcu brigádu, ktoré v záujme zakladania družstiev vyvíjali presvedčovaciu prácu v okresoch Dun. Streda a Senec. Podobne sme postupovali v okrese Lučenec, kde v obciach Panické Dravce a Jelšovce z členov Csemadoku zorganizovali sme agitačnú brigádu, ktorá značne prispela k založeniu JRD v Pincinej a v Trenči. V záujme rozšírenia JRD, behom minulej jesene spolu 1800 agitačných dvojíc zorganizoval Csemadok, ktoré pod uznesením našej Strany za úzkej spolupráci agitačných dvojíc ostatných masových organizácií prevádzali osobnú agitáciu medzi samostatne hospodáriacimi malými a strednými roľníkmi.

Z príležitosti tohoročných jarých a letných prác, okrem členských schôdzok mali sme 152 agitačných prednášok. Pri takej prednáške v obci Branč (okr. Nitra) rozhodli sa zasíť 30 ha kukurice krížovou sejbou a 25 ha-ov jačmeňa tiaž krížovou sejbou. V Pribete a vo Svätom Petri (okr. Hurbanovo) pod vplyvom prednášky [zasiali] všetok jačmeň krížovo. V dôsledku týchto prednášok v mnohých obciach sa zaviazali pracujúci predčasne dokončiť jaré poľnohospodárske práce, ako napr. na štátnom majetku v Rasticiach-Újvášár (okr. Šamorín), kde sejbu jarých obilnín skončili o 2 dni skorej, pred stanoveným termínom.

Kultúrna činnosť a prednášky:

a) Politické a vedecké prednášky:

Kostru práce Csemadoku tvoria pravidelné prednášky. Cieľom uľahčenia usporiadania prednášok, ústredný sekretariát vydal prednáškový materiál na viac tém, ako na príklad: Vznik zeme, Život pôdy. Boj proti poverám, Nové metódy živočíšnej výroby, Slnko prameňom života, Uhlie – chlieb nášho priemyslu, Hospodárske metódy silážovania, Novátorské metódy výroby mlieka, Správne organizovaná práca a jej odmena v JRD, Vývin ľudskej spoločnosti. Na pomoc letných agitačných prác vydali sme propagačný materiál: „Boj o každé zmo obilia“

Na zadržanie prednášok zorganizovali 10-15 členný prednáškový zbor v každom okrese, ktorí každý mesiac obdržali prednáškový materiál a tento prediskutovali z príležitosti okresných porád a za spolupráce okresných sekretariátov vypracovali plán prednášok. Od októbra 1952 do 30. IV. 1953 spolu 1381 prednášok zadržali okresné prednášateľské zbory, na ktorých sa zúčastnilo 52.735 poslucháčov. Z toho

v bratislavskom kraji bolo	261 prednášok	s 9.385 poslucháčmi,
v nitrianskom „ „	320 „	s 14.619 „
v bankobystr. „ „	518 „	s 6.724 „
v košickom „ „	282 „	s 11.739 „

Najúspešnejšie prednášky boli v železovskom okrese, čo sa dá predovšetkým tým vysvetliť, že prednášateľský zbor Csemadoku úzko spolupracoval so IV. a IX. referátmi ONV a tak prednášky v celom okrese boli plánovite usmerňované, nerušili jedna druhú. Že maďarskí pracujúci majú záujem o prednášky, svedčia o tom tie živé diskusie, ktoré nasledovali po prednáškach.

Vyskytujúce sa nedostatky vyplývali hlavne z toho, že vo väčšine v okresoch nie sú prednášky usmerňované ústredím, každá organizácia koná po svojej linke a tak v mnohých prípadoch, hlavne v bratislavskom kraji prednášky jednotlivých organizácií sa križovali. Ďalšie nedostatky vyplývali z nedostatočnej pripravenosti a politickej nevyspelosti prednášateľov a tiež z toho, že krajské a okresné výbory pokladali čiste za povinnosť okresu zadržanie prednášok a nekládli dostatočný dôraz na zadržanie, respektíve kontrolovanie priebehu prednášok.

b) Činnosť kultúrnych brigád:

Kultúrne brigády navštívili naše JRD a štátne majetky pri jarných poľnohospodárskych prácach, ako aj po dobu žatvy a mlatby. Stále kultúrne brigády máme zorganizované hlavne v okresných sídlach, pretože dedinské miestne skupiny – okrem ojedinelých prípadov nemohli sme aktivizovať na vážnejšiu kultúrnu činnosť, pre letné poľnohospodárske práce.

V tomto roku pôsobili 46 stálych kultúrnych brigád, ktoré cez jaro vystúpili 123-krát, v priebehu leta 103-krát s veselým zábavným kultúrnym programom, s častuškami, cestou, ktorou kritizovali tých, ktorí zaostávali v práci a pochválili dobrých pracujúcich. Žatevné kultúrne brigády po skončení programu vo väčšine prípadov sa utvorili na pracovné brigády, ako aj kultúrna brigáda zo Šamorína na Rastickom-Újvášárskom štátnom majetku, kult. brigády z Petržalky u JRD v Biskupiciach a kult. brigáda z Rimavskej Seči v JRD v Dmi. Z iniciatívy kult. oddelenia ústredného sekretariátu Csemadoku počas letných poľnohospod. prácach zaviedli sme novú formu kultúrnej agitácie. Vysielanie kultúrneho programu cestou miestneho rozhlasu v rámci tzv. „Polhodinke Csemadoku“ uskutočnilo so v 34 obciach. Medzi inými v Plešivci, v Šamoríne, v Tešedíkove (okr. Šaľa). Tieto polhodinky boli väčšinou cez obedňajšiu prestávku, alebo vo večerných hodinách, a členovia Csemadoku pri tejto príležitosti s piesňami zdravili najlepších pracovníkov a s inými veselými kultúrnymi číslami – naplnenými social. obsahom – nabádali pracujúcich na urýchlenné skončenie žatevných prác a sklzne.

Výchova kádrov:

Ústredné predsedníctvo Csemadoku pokladalo za potrebné školením pripraviť nové kádre pre náš hospodársky, politický a kultúrny život. Schválením strany doteraz sme usporiadali 15 škôl. Z toho 9 kultúrno-politických kurzov s 278 poslucháčmi a 6 kultúrno-odborných kurzov s 127 poslucháčmi. Teda na rôznych kurzoch Csemadoku zúčastnilo sa 465 poslucháčov, z ktorých každý s nadšením odchádzal zo školy s tým sľubom, že za starostlivosť našej strany a vlády odvdáči sa stálym zlepšovaním svojej práce.

Z poslucháčov 6 týždňových škôl Csemadoku vybrali sme si platených funkcionárov Csemadoku, ale pri rozdeľovaní kádrov mali sme na zreteli, aby sa dostali dobré kádre aj do ZČSP, ČZM ako aj do ľudových správ.

Nedostatky sú ale na poli hľadania kádrov. Toto konštatovania vzťahuje sa hlavne na politických pracovníkov nitrianskeho a košického kraja, ktorí zabezpečenie kádrov na školenie prevádzajú akciové a tým sa dá vysvetliť, že následkom nedostatočného kádrovania vyšli takých poslucháčov na školu, ktorí zo žiadneho hľadiska nezodpovedajú.

Druhý hlavný nedostatok vezie v tom, že Csemadok nemá vlastniť školskú budovu a tak naplánované kurzy vo väčšine prípadov bolo treba odložiť, dôsledkom čoho zorganizovaní poslucháči a v mnohých prípadoch práve tí, ktorí sa pokladali za najschopnejších, nemohli sa školenia zúčastniť. Pretože náš plán školenia na budúci rok sa rozšíril, ústredné predsedníctvo uznáva za potrebné stále miestnosť pre Csemadok. Dúfame, že túto našu snahu bude podporovať aj ÚV našej Strany.

Spolupráca s masovými organizáciami:

Spolupráca Csemadoku s masovými organizáciami je dobrá. Z príležitosti národných, a štátnych sviatkov, naše miestne skupiny za každým spolupracujú a spoluúčinkujú s osvetovou besedou a s ostatnými masovými organizáciami pod usmerňovaním akčných výborov. Do usporiadania Mesiaca ČSP, ktorého hlavným usporiadateľom je ZČSP, Csemadok sa aktívne zapojil.

a) V každom okrese mobilizujeme 15-členný prednášateľský zbor na zadržanie prednášok vydaných ZČSP.

b) Získavame členov do ZČSP. Za úzkej spolupráci ZČSP získavame poslucháčov na ĽKR a na úspešné zabezpečenie náboru, organizujeme agitačné dvojice.

c) Pri otvorení a uzatváraní mesiaca ČSP spolu s miestnymi organizáciami ZČSP usporiadame slávnostné kultúrne programy.

Pomer Csemadoku k ČZM je tiež dobrý. V minulom roku vyskytli sa síce nedorozumenia v jednotlivých obciach, ale tieto sa vyriešili tým, že v poslednej dobe ČZM sa zaoberá viac s maďarskou mládežou.

O politickom a kultúrnym vývoji maďarských pracujúcich:

Keď hodnotíme priebeh vývoja maďarských pracujúcich, tak môžeme konštatovať, že maďarskí pracujúci za pár krátkych rokov prešli značným vývojom.

Utvorenie oddelenia masových organizácií na ÚV KSS, jeho usmerňujúca práca, posilnenie aparátu Csemadoku a aktivizovanie okresných a krajských volených orgánov znamenalo veľkú zmenu v masovopolitickej práci Csemadoku. Odzrkadľuje sa to predovšetkým na výročných okresných a krajských konferenciách, ako aj na úrovni diskusných príspevkoch na výročnom valnom zhromaždení. Diskusné príspevky na zakladajúcom valnom zhromaždení v r. 1949 i na valnom zhromaždení v r. 1950 sa obmedzovali na vyratúvanie krívd, ba aj iredentistické prejavy.

No na valnom zhromaždení v r. 1951 sa už ukázal obrovský vývin delegátov, ktorí demonštratívne odmietli alebo prerušili takéto diskusné príspevky (viď diskusný príspevok s. Patócsa) A na valnom zhromaždení v r. 1952 ukázali delegáti už presný prierez socialistického budovania dediny. Toto valné zhromaždenie už ukazovalo známky úplného obratu u maď. pracujúcich v ČSR k ľud. dem. čsl. republike, prejavy soc. vlastenectva, ktoré sa prejavovali aj množstvom pozitívnych záväzkov, hlavne v spojitosti s 50. narodeniami s. Širokého. Prejavovalo sa to aj v tom, že sa tieto záväzky spájali väčšinou s organizovaním a posilňovaním JRD, čo prispelo vo veľkej miere k tomu, že viac ako 80% našich roľníkov na južnom Slovensku sa dalo na cestu družstevného hospodárenia. Toto prirodzene nie je výlučne výsledkom práce funkcionárov a členov

Csemadoku, ale predovšetkým spoločným výsledkom riadiacej činnosti našej strany ako aj práce ostatných masových organizácií.

Vývoj maďarských pracujúcich názorne dokazujú upevňujúce sa družstvá na území južného Slovenska, ktorého členstvo vždy viac a viac si uvedomuje, že družstvo je jeho, ktorého používa on sám. Vývin maďarských pracujúcich odrzkadľuje sa aj v tom, že ešte pred dvoma rokmi rad-radom sa stávali prípady, že členovia Csemadoku húževnato sa pridŕžovali k tej forme kultúrnej práce, ktoré odrzkadľovali vkus buržoázie, kým dnes stretávame málo takých maďarských pracujúcich, ktorí by ospevovali buržoáznú kultúru. Ďalším dôkazom vývoja maďarských pracujúcich je ten fakt, že kým pred dvoma rokmi uplatňovala sa tá zásada, že v lete sa nedá vyvíjať kultúrna činnosť, dnes sa stretneme stovkami kultúrnych vystúpení cez letné práce. Vývoj maďarských občanov odrzkadľuje sa konečne v tých mnohých záväzkoch, ktoré si dali na zadržanie politických a vedeckých prednášok, ako aj na brigádnické práce. Je zrejmé, že zárobok na odpracovanie 73.000 brigádnických hodín – ktoré prijalo členstvo miestnych, skupín na počesť 1. mája a odpracovala hlavne pri stavbe, obecných ciest, verejných stavbách a v JRD, čo svedčí o vždy rastúcej láske k vlasti u maďarských pracujúcich, organizovaných v Csemadoku.

Musíme ešte spomenúť, že na počesť 36. výročia Okt. soc. revolúcie a z príležitosti IV. valného zhromaždenia Csemadoku započatá súťaž „Pre človeka, pre socialistickú dedinu a mesto“ stáva sa čím ďalej, tým viac nielen súťažou miestnych skupín Csemadoku, ale súťažou medzi obcami a mestami, a doteraz sa v nej zúčastňuje obyvateľstvo 61 obcí a dedín.

Vieme, že pri pekných výsledkoch máme i nedostatky. Preto v prvom rade pokladáme za potrebné reorganizovať okresný výbor Csemadoku vo Veľkých Kapušanoch, Fíľakove, v Štúrove a klásť väčší dôraz nato, aby sme opevnili naše miestne organizácie, ktoré sa zanedbali pre zlé vedenie a nesprávne usmerňovanie.

Naše ďalšie úlohy

1) Najdôležitejšiu úlohou Csemadoku bude, aby uznesenia X. zjazdu KSS – stálym zlepšovaním masovopolitickej činnosti udomácnili sa medzi maďarskými pracujúcimi masami. Obzvlášť 10 bodov s. Gottwalda určia líniu našej celoročnej činnosti.

2) Zvýšený boj proti buržoáznym nacionalistickým zjavom a ešte ostrejší boj proti maďarskému buržoáznemu nacionalizmu. To je tým dôležitejšie, lebo v poslednom čase sa zostril triedny boj na území Maďarmi obývanom; triedny nepriateľ vidí vývoj JRD a veľké víťazstvo budovania socialistickej dediny a usiluje sa nesprávnym osvetlením národnostnej otázky oslabiť triedny boj. Preto chce vzniesť nespokojnosť do obcí zmiešaným obyvateľstvom. Nacionalizmus je vyostrený hlavne medzi presídlenými Slovákmi a tu žijúcimi maďarsky hovoriacimi občanmi. Najviac sa to prejavuje tam, kde je maďarské družstvo, alebo zvláštna maďarská skupina v rámci jedného družstva, ktorá sa odvoláva na to, že Maďari vedia lepšie pracovať, ako presídlení Slováci. Všetky tieto fakty nás musia viesť k tomu, aby sme stálou a systematickou prácou odhaľovali vlastných buržoázných nacionalistov medzi maďarskými masami. Bude nutné, aby najväčšiu časť našej práce vyplňoval boj proti nacionalizmu, ktorý si budeme uskutočňovať plánovite v konkrétnych formách na osvetových prednáškach a cestou tlače.

3) Veľkú dôležitosť budeme si klásť na vybudovanie kádrov. Výber kádrov založíme na širšie základy ako doteraz, väčšiu váhu budeme klásť na odbornú a politickú výcho-

vu kádrov a budene mať no zreteli to, že Csemadok nesmie vychovávať kádre len pre svoju vlastnú organizáciu, ale aj pre verejnú správu a rôzne inštitúcie.

4) Zvláštnu pozornosť venujeme zvýšeniu obranyschopnosti našej vlasti a vybudujeme najužší styk so Sväzarmom a budene vplývať na to, aby sa v obciach, obývaných maďarským obyvateľstvom, členovia Csemadoku sa stali aktívnymi členmi Sväzarmu.

5) Neustále budene pokračovať v usporiadaní prednášok na šírenie vedeckých poznatkov v obciach a mestách, hlavne s takými témami, ktoré úzko súvisia s každodenným životom našich obcí a miest. Vedecké prednášky použijeme na to, aby sme nimi propagovali pracovné metódy sovietskych kolchozníkov, aby sme na JRD pomáhali zaviesť lepšie pracovné metódy a tým zvýšili hektárové výnosy a zvýšenie úžitkovosti živočíšnej výroby.

6) I naďalej sa budeme starať o to, aby sa počet členov Csemadoku stále zvyšoval, lebo len tak môžeme položiť základy širšej osvetovej práce medzi maďarskými pracujúcimi.

7) Jedine pod vedením našej rodnej Komunistickej strany Československej dosiahneme lepších úspechov v masovo-politickej a kultúrnej práci Csemadoku.

8) Našich funkcionárov a maďarský pracujúci ľud vychovávame k zachovaniu štátnej disciplíny, budeme uvedomovať masy v tom, že všetko čo robíme slúži jedinému cieľu, aby sme pre náš pracujúci ľud zabezpečili stále zvýšenie životnej a kultúrnej úrovne.

8) Maďarský pracujúci ľud v Československu vychováme k vernosti a oddanosti našej rodnej komunistickej strany, nášmu osloboditeľovi Sovietskemu zväzu, bez ktorého by nebolo víťazstva a budovania socializmu v našej vlasti.¹³⁰

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 848, a. j. 28, Správa o politicko-kultúrnej situácii medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti na Slovensku

Összefoglalás: A magyar nép az első köztársaságot, annak elnyomó nemzetiségi politikája miatt nem tekintette hazájának. 1948 februárja után azonban a magyar dolgozó nép is a köztársaság egyenjogú állampolgára lett. A párt kezdeményezésére 1949 márciusában megalakult a Csemadok. Több akadállyal kellett megküzdenie: egyrészt a magyarok bizalmatlanok voltak vele szemben, másrészt pedig Clementis és Husák nyomására a burzsoá nacionalisták akadályozták a tevékenységét. Amíg 1949-ben 63 helyi csoportja volt, ma már 453 helyi csoportja működik, taglétszáma pedig 43 061. Megalakulásakor a magyar reakció is befurakodott a soraiba csakúgy, mint a kulákok, akiket a későbbiekben kizártunk a Csemadokból. A KB és az Elnökség számos tagja paszszív. A kerületi bizottságok összetétele az utóbbi időben javult, a járási bizottságok tagjai azonban alacsony politikai színvonalon állnak, s hiányosságok mutatkoznak a kollektív irányítás terén is. A Csemadok tömegpolitikai munkájának súlypontját az efszek megerősítése, kulturális tevékenységének súlypontját a rendszeres előadások, kultúr-

130 Predsedníctvo ÚV KSS správu vypočulo a vzalo na vedomie na zasadnutí dňa 30. septembra 1953. Súčasne nariadilo ideologickému tajomníkovi ÚV KSS A. Michalíčkovi, aby pripravil a Predsedníctvu predložil návrh rezolúcie o práci a úlohách Csemadoku. (Návrh rezolúcie viď v dok. č. 116)

brigádok szervezése jelenti, s nagy hangsúlyt helyez a káderképzésre is. A magyar dolgozók jelentős fejlődésen mentek keresztül: amíg az 1949. és 1950. évi közgyűlés felhívásai a sérelmek felsorolására szorítkoztak, 1952-ben már a szocialista hazafiságról tettek tanúbizonyságot. A Csemadok legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy küzdjön a magyar burzsoá nacionalizmus ellen, s Csehszlovákia magyar dolgozó népét a kommunista párt és a Szovjetunió iránti hűségre nevelje.

114

Pozsony, 1953. december 18. Részlet Karol Bacíleknek, az SZLKP első titkárának az SZLKP KB ülésén elhangzott beszámolójából, amelyben a magyar burzsoá nacionalizmus megnyilvánulásairól szolt.

Bratislava 18. december 1953. Úryvok z referátu prvého tajomníka KSS Karola Bacílka na zasadaní pléna ÚV KSS, v ktorom sa zmienil o prejavoch maďarského buržoázneho nacionalizmu.

Vedľa slovenského buržoázneho nacionalizmu máme na Slovensku zjavy ukrajinského a maďarského buržoázneho nacionalizmu, proti ktorému treba taktiež sústavne bojovať.

[...]¹³¹

Komunisti ukrajinskej národnosti milujúci svoj ukrajinský národ, milujúci ČSR a svoju rodnú KSČ budú utužovať priateľstvo s ostatnými národnými republiky, lebo Ukrajinci na východnom Slovensku našli v ČSR svoj trvalý domov a plnú možnosť ďalšieho hospodárskeho a kultúrneho rozvoja. Podobne našli svoj domov v ČSR i maďarskí občania. Dlhé roky pôsobili medzi maďarským obyvateľstvom iredentistické snahy maďarskej reakcie podporované českou a slovenskou reakciou, hlásajúce prítelenie niektorých častí Slovenska k Maďarsku. Obdobie okupácie a šarapatenie slovenského buržoázneho nacionalizmu nemohli tiež zostať bez vplyvu na maďarský ľud. Preto boj strany proti vplyvu maďarského buržoázneho nacionalizmu medzi maďarským obyvateľstvom musí tvoriť nerozlučnú súčasť každodennej práce strany vo všetkých okresoch južného Slovenska tak, ako v tých istých mestách s národnostne zmiešaným obyvateľstvom musíme bojovať proti zjavom slovenského buržoázneho nacionalizmu. Obyvateľstvo maďarskej národnosti tvoriace časť obyvateľstva ČSR našlo na Slovensku trvalý domov, chlieb, zamestnanie, má možnosť plného kultúrneho rozvoja. Maďarská mládež v školskom roku 1952/53 vzdeláva sa na 215 materských, 555 národných a 119 stredných školách. V tomto školskom roku bolo zriadené pre maďarskú mládež 8 jedenáštočných stredných škôl, 6 odborných škôl, 3 pedagogické školy. Okrem toho vzdeláva sa maďarská mládež aj na vysokej a vyššej pedagogickej škole v Bratislave, kde je zriadená

131 Vo vynechanej časti hovorí o prejavoch ukrajinského buržoázneho nacionalizmu.

katedra jazyka maďarského a kde jednotlivé predmety sa vyučujú po maďarsky. V prevažnej väčšine maďarské obyvateľstvo zapojilo sa do socialistického budovania. Maďarskí baníci, robotníci a roľníci sú z veľkej časti uvedomelí, vzorne si plnia svoje povinnosti v závodoch, sú často úderníkmi, sú vzornými členmi JRD na juhozápadnom alebo východnom Slovensku. To ovšem neznamená, že škodlivé buržoázne nacionalistické tendencie neprejavujú sa aj medzi nimi a prenikajú často i do radov členov strany.

Zbytky maďarského buržoázneho nacionalizmu sa dnes prejavujú najmä v nedôvere voči orgánom ľudovej strany. Napríklad napriek tomu, že v našej ľudovodemokratickej republike počet maďarských škôl je oveľa väčší ako bol v buržoáznej republike, nehladiac na znížený počet maďarského obyvateľstva ešte dnes stretávame sa s hlasmi nespokojnosti, hlavne v spojitosti so zriaďovaním jedenástoročných škôl. Zvlášť boli badateľné tieto zjavy v okresoch Šahy, Lučenec a Rim. Sobota. Nedôvera sa prejavila voči niektorým národným výborom mnohokrát len preto, lebo sú tam slovenskí funkcionári. Takto bolo v Kolárove, hoci nikto z občanov maďarskej národnosti nechcel prijať v MNV vedúcu funkciu. Podobné zjavy sú aj v niektorých JRD. V okrese Veľké Kapušany boli do JRD prijatí aj maďarskí kulaci, lebo vraj záruku ubránenia svojich záujmov videli vo „svornosti Maďarov“. Je nespočetne mnoho prípadov, že sa maďarskí pracujúci neobracajú so svojimi záležitosťami k patričným orgánom strany a vlády, ale preukazujú voči nim nedôveru a v OV Csemadoku vidia svoju záujmovú organizáciu. V Nových Zámkoch maďarskí roľníci odvolávajú sa na to, že lepšie poznajú pôdu, lepšie vedia hospodáriť, nechceli utvoriť JRD so slovenskými pracujúcimi, ale popri utvorení JRD, pretože jeho členmi sú slovenskí roľníci, utvorili „maďarské jednotné roľnícke družstvo“. Podobný prípad bol aj v obci Šarovce. Vo vnútri JRD maďarskí buržoázni nacionalisti medzi slovenskými a maďarskými pracujúcimi preceňujú pracovné výsledky Maďarov, podceňujú prácu slovenských členov JRD, snažia sa maďarských pracujúcich izolovať od Slovákov, organizovať samostatné maďarské pracovné skupiny. Napríklad v obciach Neded, Vozokany, Veľká Mača a inde.

Podobné separatistické prejavy sú niekedy aj v závodoch. V Komárne je 1.200 členov Csemadoku. V prevažnej väčšine pracujú v lodeniariach, kde majú vzorne zariadený závodný klub. Hoci Csemadok celé roky nemal miestnosti, nepoužívali závodný klub, ale prednášky sa konali v rôznych menších miestnostiach. Nositeľmi nesprávnych tendencií sú členovia bývalej sociálnodemokratickej strany. Komunisti v Csemadoku od prvej chvíle vzniku tohto spolku pokladali za jednu zo svojich najdôležitejších úloh bojovať proti zvyškom maďarského buržoázneho nacionalizmu. Presvedčovacíu agitáčnou prácou v mnohých obciach sa podarilo zlikvidovať alebo aspoň zmierniť národnostné trenice. Pod vedením straníckych orgánov pri správnom prevádzaní národnostnej politiky komunisti, tak Slováci ako Maďari musia v budúcnosti húževnatejšie ako dosiaľ bojovať proti všetkým zjavom buržoázneho nacionalizmu. Tak medzi maďarským ako aj medzi slovenským obyvateľstvom musia v každodennej masovopolitickej práci popularizovať predných pracovníkov našich závodov a polí, bez ohľadu na národnosť musia budiť lásku k našej spoločnej vlasti, ČSR, k nášmu spojencovi veľkému Sovietskemu zväzu. Oči komunistov bez rozdielu národností nech sú upreté k Prahe. Tam je sídlo predstaviteľov našej strany, tam je vláda ľudu celej ČSR, ktorá rieši problémy všetkých národov Československa a rieši i problémy ukrajinského a maďarského obyvateľstva spolu s problémami ostatných národov ČSR. Zástavou Čechov, Slovákov, Maďarov i Ukrajincov, všetkého pracujúceho československého ľudu je československá zástava – bielo-modro-čer-

vená a zástava proletárskeho boja, zástava veľkého socialistického štátu – červená zástava (potlesk). Červeno-bielo-zelená zástava je zástavou spriateleneho maďarského štátu, ku ktorému náš národ a náš štát má úprimný priateľský pomer a zaraďujeme ju na vysoké čestné miesto medzi zástavami všetkých ostatných spriatelených štátov, medzi zástavu bratského Poľska, Rumunska, Bulharska, Číny alebo hrdinskej Kórey.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1827, a. j. 17, Zasadnutie pléna ÚV KSS dňa 18. – 19. decembra 1953, originál, strojopis

Összefoglalás: Szlovákiában a szlovák burzsoá nacionalizmus mellett az ukrán és magyar burzsoá nacionalizmus is megnyilvánul. A magyar lakosság otthonra talált Szlovákiában, bekapcsolódott a szocialista építésbe. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ártalmas burzsoá nacionalista irányzatok ne bukkannának fel körükben. A magyar burzsoá nacionalizmus csökevényei főleg a népi igazgatás szerveivel szembeni bizalmatlanságban és az elkülönülésben mutatkoznak meg. Gútán a magyarok nem akartak vezető tisztséget vállalni a nemzeti bizottságban, mert szlovák funkcionáriusok voltak benne. A Nagykaposi járásban magyar kulákokat vettek fel a földműves-szövetkezetekbe. A magyar dolgozók a Csemadokban látják érdekvédelmi szervezetüket. Érsekújvárbán és Sárón a magyar földművesek nem akartak együttműködni a szlovákokkal, s külön „magyar efsz-t” alapítottak. Komáromban a Csemadok nem használja a hajógyár üzemi klubját, hanem máshol tartja összejöveteleit. A burzsoá nacionalizmus ellen mind a szlovák, mind a magyar kommunistáknak az eddigieknél szívósabban kell küzdeniük. Csehszlovákia dolgozó népének zászlaja a fehér-kék-piros zászló és a vörös zászló. A piros-fehérvörös zászló a baráti magyar állam zászlaja.

115

Pozsony, 1954. február 11. A kerületi és járási pártbizottságokhoz intézendő irányelvek javaslata a nemzeti bizottsági választások előkészítéséről és lebonyolításáról a vegyes nemzetiségű területeken.

Bratislava 11. február 1954. Návrh smerníc pre krajské a okresné výbory KSČ pre právu a realizáciu volieb do národných výborov na národnostne zmiešanom území.

Všetkým krajským a okresným
 výborom KSČ a KSS
 do rúk vedúceho tajomníka

Vážený súdruhovia !

Komunistická strana Československa riadi sa pri výstavbe nášho ľudovodemokratického štátu leninsko-stalinským učením o národnostnej otázke a veľkým vzorom Soviet-

skeho zväzu ako bratskej rodiny početných národov a národností. Budujúc Československú republiku ako štát bratských národov Čechov a Slovákov, zabezpečuje komunistická strana a vláda Republiky všestranný politický, hospodársky a kultúrny rozvoj pracujúcich všetkých národností obývajúcich našu krajinu, Maďarov, Ukrajincov, Poliakov a Nemcov.

Významný podiel na prevádzaní tejto správnej národnostnej politiky pripadá národným výborom, vyjadrujúcim štátnu moc robotníckej triedy vo zväzku s ostatnými pracujúcimi miest a dedín. Práve národné výbory sú povolané, aby združovali najlepších predstaviteľov pracujúceho ľudu, robotníkov, pracujúcich roľníkov a príslušníkov inteligencie a mobilizovali obyvateľov všetkých národností k plneniu úloh socialistickej výstavby. Prostredníctvom národných výborov sa zúčastňujú široké vrstvy pracujúcich na správe štátu a v budovaní socializmu – v náročných výboroch sa zjednocuje ich tvorivé úsilie o výstavbu spoločného a jednotného Československého štátu. Všetci členovia národných výborov, bez ohľadu na to akej sú národnosti, musia byť tlmočníkmi vôle a záujmov pracujúceho ľudu všetkých národností, musia bdieť nad dôsledným uskutočňovaním národnostnej politiky našej strany a vlády. V tom spočíva internacionalistický charakter našich národných výborov, približujúcich sa k svojmu veľkému vzoru – k Sovietom. Voľby do národných výborov musia aj v tomto smere priniesť posilnenie a upevnenie národných výborov, aby lepšie ako doteraz spájali štátny aparát so širokými masami pracujúcich našich národov i všetkých národností.

Aby voľby splnili toto svoje poslanie, musia sa i v okresoch, mestách a dedinách s národnostne zmiešaným obyvateľstvom niesť v znamení ďalšieho upevnenia zväzku robotníkov s pracujúcimi roľníkmi a inteligenciou, v znamení nerozlučnej družby pracujúcich všetkých národností. K tomu je potrebné riadiť sa týmito smernicami:

1.) Účasť občanov iných národností v komisiách:

Byrá KV a OV KSS zabezpečia v národnostne miešaných okresoch, mestách a dedinách účasť občanov iných národností:

- a) v komisiách Národného frontu pri ONV a JNV,
- b) vo volebných komisiách pre voľby do ONV, mestských národných výborov a miestnych národných výbojov,
- c) v obvodných volebných komisiách,
- d) v okresných volebných komisiách.

Do komisií treba vyberať najschopnejších pracovníkov, ktorí majú politickú a morálnu dôveru u občanov a majú prehľad o politickej situácii v okresoch, mestách a dedinách so zmiešaným obyvateľstvom.

Účasť týchto pracovníkov má zabezpečiť účinné, organizačné a masovopolitické opatrenia, ktoré zaručia najväčšiu účasť občanov iných národností na voľbách a zvolenie kandidátov Národného frontu do národných výborov.

2.) Zriaďovanie volebných obvodov na území okresov, miest a obcí s národnostne zmiešaným obyvateľstvom:

Stranícke orgány a organizácie zabezpečia, aby zriaďovanie volebných obvodov pre okresné, mestské a miestne národné výbery zodpovedalo celkovej politickej situácii a národnostnému uloženiu v príslušnom okrese, meste a dedine.

To znamená, berúc do úvahy konkrétnu politickú, hospodársku a národnostnú situáciu vytvárať podľa možnosti volebné obvody s voličstvom jednej národnosti. Pri zriaďovaní týchto obvodov treba sa vyvarovať každej mechanickosti, rozhodovať z triedneho hľadiska a individuálne.

3) Výber kandidátov Národného frontu do národných výborov pre volebné obvody s národnostne zmiešaným obyvateľstvom.

Pri výbere kandidátov musia stranícke orgány a organizácie aj tu vychádzať z politických smerníc Predsedníctva ÚV KSČ o príprave volieb. Treba vybrať takých kandidátov Národného frontu, v ktorých voliči bez ohľadu na národnosť budú vidieť svojich vlastných kandidátov.

Pritom vo volebných obvodoch s národnostne zmiešanými občanmi treba vyberať kandidáta predovšetkým z radov pracujúcich tej národnosti, ktorá tvorí v obvode prevažnú väčšinu. V kampani za zvolenie kandidáta je potom treba zabezpečiť aby všetci komunisti, bez ohľadu na národnosť agitovali za kandidáta NF. V každom prípade treba zabezpečiť, aby výber kandidátov zodpovedal politickej situácii a národnostnému zloženiu príslušného volebného obvodu.

4) Výber kandidátov Národného frontu v dedinách do 400 obyvateľov s národnostne zmiešaným obyvateľstvom.

V týchto dedinách bude iba jeden volebný obvod a kandidáti Národného frontu budú uvedení na spoločnej kandidátku. Aby boli vytvorené podmienky pre účasť na voľbe u všetkých voličov a získaný všeobecný súhlas s kandidátkou, treba z pravidla navrhnúť väčšinu kandidátov z radov pracujúcich tej národnosti, ktorá má v dedine prevažnú väčšinu.

Samozrejme i pri výbere týchto kandidátov treba sa riadiť smernicami Predsedníctva ÚV KSČ o príprave volieb.

5) Propagandistická a agitačná práca v predvolebnej kampani v mestách a obciach s národnostne zmiešaným obyvateľstvom:

Predovšetkým treba zabezpečiť, aby všetka propagandistická a agitačná práca ústna i názorná, určená príslušníkom iných národností bola uskutočňovaná jazykom príslušnej národnosti.

Vedením agitačných stredísk, referentskou a agitačnou prácou poverovať súdruhov a súdružky, ktorí dobre ovládajú jazyk príslušnej národnosti.

Propagandistickými prednáškami, tlačou a rozhlasom vysvetľovať základné zásady národnostnej politiky, význam bratského spolunažívania pracujúcich všetkých národností, práva a s povinnosti našich občanov zakotvené v Ústave 9. mája, internacionalistický charakter národných výborov, prostredníctvom ktorých v najširšom meradle môže každý občan našej republiky bez ohľadu na národnosť svoje práva uplatňovať.

V zmiešaných oblastiach zostavovať agitačné dvojice z jedného českého alebo slovenského agitátora a jedného agitátora z príslušnej národnosti. Túto istú zásadu treba uplatniť i pri návštevách členov volebných komisií, ktoré budú osobne pozývať voličov k voľbe a doručovať legitimačné lístky.

Osobitnú pozornosť musia venovať stranícke orgány a organizácie predvolebnej kampani v národnostne zmiešaných okresoch a obciach i preto, že triedny nepriateľ a iné reakčné elementy budú usilovať vyvolávaním národnostných rozporov a šírením nepriateľskej propagandy, haťiť úspešný priebeh predvolebnej prípravy a odvádzať pracujúcich

od účasti na voľbách. K tejto nepriateľskej činnosti triedny nepriateľ využíva národnostné prežitky vo vedomí ľudí, poukazujúc na doterajšie nedostatočné zastúpenia iných národností v národných výboroch a šíri nepriateľské heslá, ktorými sa snaží zastierať internacionalistický charakter národných výborov. Šíriteľmi týchto nepriateľských hesiel, ako ukazujú skúsenosti z priebehu verejnej diskusie k osnovám zákonov sú najmä kula-ci a reakčný klérus.

Stranícke orgány a organizácie pozorným sledovaním a konkrétnym zapájaním pracujúcich iných národností do predvolebnej prípravy a zvýšenou agitačnou a propagandistickou prácou musia vytvárať dobré podmienky pre úspešné uskutočnenie volieb a tak pre upevnenie družby všetkých národov a národností v našej vlasti.¹³²

So súdružským pozdravom
Politický sekretariát ÚV KSČ

Vypracovali: s. Rais
s. Kolesár
s. Lőrincz
s. Brenčíč

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 856, a. j. 6, Smernice pre krajské a okresné výbory KSČ pre prípravu a prevádzanie volieb do národných výborov v okresoch, mestách a dedinách s národnostne zmiešaným obyvateľstvom, koncept, strojopis

Összefoglalás: A helyes nemzetiségi politika megvalósításában jelentős részük van a nemzeti bizottságoknak. A nemzeti bizottságok hivatottak arra, hogy egyesítsék a dolgozó nép legkiválóbb képviselőit, s mozgósítsák a különböző nemzetiségű lakosokat a szocialista építés feladatainak teljesítésére. Hogy a választások teljesíthessék a küldetésüket, a vegyes nemzetiségű területeken az összes nemzetiség dolgozóinak megbont-hatatlan szövetsége jegyében kell lezajlaniuk. A vegyes nemzetiségű járásokban, városokban és falvakban biztosítani kell a más nemzetiségű polgárok részvételét a választási bizottságokban. A választóközzeteket a nemzetiségi összetétel figyelembevételével kell kialakítani. A vegyes nemzetiségű választóközzetekben a körzetben többséget alkotó nemzetiség soraiból kell jelöltet állítani. A választások előtti agitációt az illető nemzetiség nyelvén kell végezni. Mindez azért is szükséges, mivel a reakció a nemzetiségi ellentétek kiváltásával is igyekszik meggátolni a választások sikerét.

132 Návrh smerníc bol schválený na zasadaní Predsedníctva ÚV KSS dňa 13. februára 1954 s tým, že medzi bod č. 4 a 5 treba vsunúť ustanovenie o vydávaní dvojazyčných smerníc podľa výnosu vlády zo 17. júna 1952 a Zboru povereníkov z 1. júla 1952 a treba ho predložiť na schválenie Politickému sekretariátu ÚV KSČ. Prvé priame voľby do národných výborov sa konali 16. mája 1954.

Pozsony, 1954. március 10. A kerületi pártbizottságokhoz intézendő, s a Csemadok munkájáról és feladatairól szóló határozatot tartalmazó levél tervezete.

Bratislava 10. marec 1954. Návrh listu krajským výborom KSS s rezolúciou o práci a úlohách Csemadoku.

Krajským výborom KS
do rúk vedúceho tajomníka

Vážení súdruhovia!

Predsedníctvo Ústredného výboru KSS prerokovalo otázky politickej a kultúrno-masovej práce medzi obyvateľstvom maďarskej národnosti. Predsedníctvo Ústredného výboru KSS konštatuje, že vďaka správne uplatňovaniu leninsko-stalinských zásad národnostnej politiky našou stranou a vládou dosiahli sme i na poli upevňovania družby s obyvateľstvom maďarskej národnosti žijúcimi v našej republike radostné výsledky.

Občania maďarskej národnosti vo svojej väčšine obetavo a nadšene pracujú spolu so slovenským a ukrajinským obyvateľstvom na socialistickej výstavbe našej vlasti. Nie sú ojedinelé prípady, keď občania maďarskej národnosti sú iniciátormi nových metód práce v priemysle a najmä iniciátormi nového života na našej dedine. Svedčia o tom mnohé politicky a ekonomicky pevné jednotné roľnícke družstvá na južnom i východnom Slovensku, kde žije obyvateľstvo maďarskej národnosti.

Rozvíja sa úspešne, ako nikdy predtým kultúrny život maďarských spoluobčanov. Máme 555 národných, 119 stredných, 6 odborných škôl a 3 pedagogické školy s vyučovacím jazykom maďarským. Na vysokej škole pedagogickej je zriadená katedra maďarského jazyka. Maďarskí pracujúci majú profesionálne divadlo v Komárne a súbor piesní a tancov.

Tieto radostné skutočnosti sú výsledkom prevádzania správnej leninsko-stalinskej národnostnej politiky uskutočňovanej našou stranou a vládou a nemalú zásluhu má na týchto výsledkoch i kultúrno-výchovná práca Csemadoku medzi maďarským obyvateľstvom.

Nedostatočne však plní Csemadok svoju úlohu na poli výchovy maďarského obyvateľstva k československému socialistickému vlastenectvu, na poli zapájania občanov maďarskej národnosti do aktívnej práce v ROH a ČZM a najmä nedostatočne bojuje Csemadok proti maďarskému buržoáznemu nacionalizmu.

Z týchto príčin vzniká jednak nebezpečenie izolovanosti maďarských spoluobčanov od ostatných obyvateľov našej republiky, čo nijako nevytvára priaznivé podmienky pre odstránenie všetkých trecích plôch postavených zámerne buržoáziou a jej pomáhačmi medzi maďarské a slovenské obyvateľstvo v minulosti. Tým, že sa v Csemadoku nedostatočne bojuje proti maďarskému buržoáznemu nacionalizmu, nutne sa tento upevňuje, lebo kde neprenikne socialistická ideológia, tam preniká ideológia buržoázna.

V čom sú príčiny týchto nedostatkov v práci Csemadoku?

Po prvé v tom, že komunistom pracujúcim v Csemadoku nebola riadne vysvetlená úloha a poslanie Csemadoku, že nie sú vo svojej práci dostatočne kontrolovaní krajskými a okresnými výbormi strany. Doteraz neboli v zmysle stanov strany ustanovené v orgánoch Csemadoku stranícke skupiny a tak krajské a okresné výbory prostredníctvom nich prácu v Csemadoku sústavne neriadili.

Po druhé v tom, že krajské a okresné výbory strany nerátajú v boji za plnenie línie strany s Csemadokom ako s významnou kultúrnou organizáciou a neukladajú jej úlohy, najmä na poli komunistickej výchovy maďarského obyvateľstva.

No hlavnou príčinou je, že krajské a okresné výbory strany pre zanedbávanie ideologickej práce vôbec podceňujú i výchovnú prácu Csemadoku a orientujú často Csemadok na priame zabezpečenie hospodárskych úloh, čím i keď nechtiac zaviňujú, že niektoré organizácie Csemadoku považujú sa za jedinú organizáciu, ktorá má riešiť všetky problémy výstavby socializmu medzi maďarskými obyvateľmi, ktoré prislúchajú buď celoštátnym masovým organizáciám alebo ľudovej správe.

Aby boli odstránené tieto nedostatky a aby Csemadok plnil tú úlohu, ktorá mu v našej spoločnosti prislúcha, je potrebné vidieť úlohy a poslanie Csemadoku v zmysle uznesení ÚV KSS z decembra 1953 takto:

1) Odkrývať a rozvíjať ľudové umenie a kultúru občanov maďarskej národnosti, pestovať úprimné a priateľské vzťahy medzi maďarskými občanmi a obyvateľstvom iných národností v našej republike, predovšetkým s občanmi slovenskej národnosti tak, aby toto bratské spolunažívanie dostalo konkrétny výraz v nadšenom budovaní spoločnej vlasti všetkých národností v našej ľudovodemokratickej republike Československej.

2) Vychovávať občanov maďarskej národnosti k horúcej láske k ľudovodemokratickej republike Československej, k ich vlasti, kde vládne robotnícka trieda, ktorá je najlepším garantom, že sa nikdy nevrátia časy hospodárskeho ani národnostného útlaku. Za túto republiku bojovali v minulosti i najlepší súdruhovia maďarskej národnosti spolu s českými, slovenskými a ukrajinskými, bojovali, aby raz táto krajina bola vlasťou všetkých pracujúcich bez rozdielu národností. Takouto vlasťou je naša ľudovodemokratická republika.

3) Vychovávať k láske a oddanosti ku Komunistickej strane Československa, ktorá dovedla ľud celej našej vlasti k víťazstvu nad spoločným nepriateľom všetkých pracujúcich nad kapitalizmom a ktorá múdro a pevne riadi výstavbu novej socialistickej spoločnosti v našom štáte.

4) Vychovávať občanov maďarskej národnosti najmä aktívnou prácou v ZČSP, láske a vďačnosti k osloboditeľovi našej vlasti, vernému ochrancovi našej nezávislosti a každodennému pomocníkovi v socialistickej výstavbe k záštite svetového mieru, k mohutnému Sovietskemu zväzu.

5) Zapájať maďarských spoluobčanov do aktívnej práce v našich masových organizáciách, najmä do Revolučného odborného hnutia a Československého zväzu mládeže, ktoré sú organizáciami celoštátnymi pre obyvateľov všetkých národností v republike.

6) Úlohou Csemadoku je bojovať medzi obyvateľmi maďarskej národnosti proti maďarskému buržoáznemu nacionalizmu a svätoštefanskej iredentistickej tradícii, lebo tieto ideológie vytvorila buržoázia, spoločný nepriateľ Maďarov a Slovákov a vypočítané sú na zotročenie nielen slovenského ale i maďarského ľudu. História našich národov je toho najlepším dokladom.

Leninizmus nás učí, že proti buržoáznemu nacionalizmu môžu úspešne bojovať iba príslušníci toho istého národa. To znamená, že tak, ako môžu úspešne bojovať proti pre-

javom slovenského buržoázneho nacionalizmu iba slovenskí komunisti, tak proti buržoáznemu nacionalizmu maďarskému môžu bojovať s úspechom iba komunisti maďarskej národnosti.

Všetky tieto úlohy majú v Csemadoku zabezpečovať a týmto smerom jeho prácu viesť krajské a okresné výbory strany prostredníctvom komunistov, ktorých strana poverila funkciami v Csemadoku.

Predsedníctvo ÚV KSS preto ukladá všetkým byrám KV KSS okrem Žiliny, aby prerokovali prácu Csemadoku vo svojom kraji na základe tejto rezolúcie a zabezpečili ustavenie straníckych skupín v krajských a okresných organizáciách Csemadoku a s týmito skupinami prerokovali úlohy, vytýčené v tejto rezolúcii a aby komunistov poverených funkciami v Csemadoku kontrolovali a im v ich práci pomáhali.

Predsedníctvo ÚV KSS ukladá všetkým byrám KV KSS zabezpečiť, aby pracujúci maďarskej národnosti boli zapájaní do práce v iných masových organizáciách a v národných výboroch.

Nedostatky na tomto úseku odstránime v rozhodujúcej miere tým, keď zabezpečíme zvýšenie ideologickej úrovne najmä členov strany a to starostlivým riadením RSS, prednáškovej propagandy a iných foriem komunistickej výchovy pracujúcich, ako nám to ukladajú uznesenia ÚV KSČ a ÚV KSS z decembra 1953.¹³³

So súdružským pozdravom
Predsedníctvo ÚV KSS

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 82, a. j. 11, Návrh rezolúcie o práci a úlohách Csemadoku, koncept, strojopis

Összefoglalás: A magyar nemzetiségű polgárok többségükben önfeláldozóan és lelkesen dolgoznak hazánk szocialista építésén. Eredményesen fejlődik a kulturális életük. Mindez a párt helyes lenini–sztálini nemzetiségi politikájának, valamint a Csemadok kulturális népnevelő munkájának eredménye. Elégtelenül végzi azonban a Csemadok a munkáját a magyar lakosság csehszlovák szocialista hazafiságra nevelésében, a szakszervezetek és az ifjúsági szövetség munkájába való bekapcsolásában és a magyar burzsoá nacionalizmus elleni harcban. A Csemadokban dolgozó kommunisták gyakran nincsenek tisztában a küldetésével, s egyes szervei a csehszlovákiai magyarság egyetlen képviselőinek tekintik magukat. A Csemadoknak a következő feladatoknak kell megfelelnie: fejleszteni a magyar lakosság népművészetét és kultúráját, a magyar és szlovák lakosság baráti kapcsolatait, a magyar lakosságot a Csehszlovákia, a CSKP és a Szovjetunió iránti szeretetre nevelni, bekapcsolni a szakszervezetek és az ifjúsági szövetség munkájába, harcolni a magyar burzsoá nacionalizmus és a Szent István-i irredenta tradíció ellen. A kerületi pártszervek biztosítsák kommunista pártcsoportok létrehozását a Csemadok egyes szerveiben és irányítsák azokat.

¹³³ Konečná verzia návrhu, vypracovaného na základe uznesenia Predsedníctva ÚV KSS ešte z 30. septembra 1953, bola po niekoľkých prepracovaniach schválená Sekretariátom ÚV KSS dňa 17. marca 1954.

Pozsony, 1954. március 26. Árvay József képviselő felszólalása a Szlovák Nemzeti Tanács ülésén a választási kampány, a tavaszi munkák és a X. pártkongresszus előkészületeiről.

Bratislava 26. marec 1954. Reč poslanca Jozefa Árvaya na zasadaní Slovenskej národnej rady o prípravách predvolebnej kampane, jarných prác a X. zjazdu strany.

Tisztelt Szlovák Nemzeti Tanács!

Tisztelt elvtársnők és elvtársak!

Engedjétek meg, hogy ezért a nagy megtiszteltetésért amely engem érintett, köszönetet mondjak pártunknak, kormányunknak és a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének.¹³⁴

Hangsúlyozni kívánom ezen alkalommal azt, hogy személyem és a többi elvtársak képviselővé való kinevezése teljes egészében igazolja pártunk helyes politikáját. Pártunk a sztálini nemzetiségi politikát maradéktalanul gyakorlatilag megvalósította népi köztársaságunkban. Igazolja ezt az, hogy olyan elvtársak lettek kinevezve képviselőknek, mint jómagam és a többi elvtársak, akik egyszerű munkások vagy parasztok vagyunk és még hozzátehetem azt, hogy egynéhányain magyar nemzetiségűek, akik az államnyelvet csak kis százalékban bírjuk. Ilyen jogot még nem biztosított a történelem folyamán egyetlen rendszer sem, csak a valóban demokratikus rendszer, hogy a dolgozók saját maguk döntsének sorsuk felett.

Mindezeket a vívmányokat csak úgy tudtuk, elérni, hogy hazánkat a dicső Vörös Hadsereg súlyos áldozatok árán felszabadította a fasiszta betolakodóktól. A felszabadulás óta Kommunista Pártunk és felelhetetlen Gottwald elvtársunk bölcs tanításával diadalmasan haladunk előre a szocializmus útján hazánkban.

Tisztelt elvtársnők és elvtársak! Úgy a múltban, mint most is az egész életemet és munkámat a dolgozók létének, közös ügyének áldoztam. Most ez alkalommal kijelentem és fogadom, hogy munkámat minden tudásom és erőm latba vetésével fogom javítani és aktivizálni. Tudatában vagyok annak, hogy az új funkciómnál fogva még nagyobb feladatok végrehajtása hárul rám, amiket minden esetben mindenkor és mindenütt becsülettel fogok teljesíteni. Törekedni fogok arra hogy magyar lakosságunkat arra neveljem, hogy hű legyen pártunkhoz, népi demokratikus hazánkhoz, a szocializmus építésének nagy ügyéhez és a mi felszabadítónkhoz, a nagy Szovjetunióhoz. Magyar nemzetiségű lakosságunk a szlovák és a többi nemzetiségű elvtársakkal kéz a kézben, közösen küzdjenek közös célunk megvalósításáért, népi demokratikus hazánk szocialista felépítéséért. Kérlelhetetlenül harcolni fogok minden olyan megnyilvánulás ellen, ami a nemzeteink közötti egység megbontására irányulna.

Most pedig néhány szót kívánok szólni járásunkban a választási kampány, a tavaszi munkák és pártunk X. kongresszusának előkészületeiről.

A választási kampány sikeres befejezése céljából mozgósítottuk járási pártszervezetünk minden tagját és azokon keresztül járásunk minden becsületes dolgozóját. Igyekez-

¹³⁴ Árvay József az SZNT első magyar nemzetiségű képviselője volt, akit a testület 1954. március 25-én kooptált tagjai sorába.

tünk kiválasztani a nemzeti bizottságokba jelölteknek a legjobbakat [a] munkások, dolgozó parasztok és a dolgozó intelligencia soraiból. Igyekeztünk betartani a jelöltek és a bizottságok szociális és nemzetiségi összetételét. Ezt a kampányt összekötöttük feladataink teljesítésével, különösen a tavaszi munkák jó és gyors elvégzésével, a mezőgazdasági termékek beadási tervének, valamint üzemünkben és az építkezéseinkben való terv egyenletes teljesítésével. Ezt bizonyítják azok a konkrét tények is hogy EFSZ-eink és állami gazdaságaink dolgozói a tavaszi munkákat, különösen a vetőmunkákat olyan jól megszervezték, hogy még az éjjeli órákban is vetnek. Így sikerült járásunkban a tavaszi árpa, zab és egyéb veteményeket már 93%-ban elvetni.

Mindezt nagyban elősegítették azok a kötelezettségvállalások és szocialista versek, melyeket kötöttek és vállaltak az állami birtok, az EFSZ-eink, valamint az állami gépállomásunk dolgozói, melyben élen járnak párttagjaink.

Az állami birtok dolgozói 68 kollektív és 14 egyéni kötelezettséget vállaltak Május elseje és pártunk X. kongresszusának tiszteletére. Ezek a kötelezettségvállalások irányítva vannak a tervbe vett agrotechnikai határidők megrövidítésére, minőségi munkák emelésére és a termelékenység fokozására, úgy a növény, mint az állattermelésnél. Az állami birtokon a kötelezettségvállalásokban összefoglalt terven felüli hektárhozamok pénzbeli értéke kitesz 1.406.529 Kčs-t. Érdemes megemlíteni, hogy állami birtokunk elfogadta a jároméri állami birtok versenykihívását, amit minden esetre meg is akar nyerni. Erre az osztályok, farmok, és a traktoros brigádok kihívták szomszédjainkat páros versenyre és így folytatják a versengést az első helyért. Ezenkívül minden EFSZ versenybe áll egymással, a kollektív és egyéni kötelezettségvállalások irányítva vannak a hektárhozamok emelésére és az állatállományuk fejlesztésére. Csak egy esetet akarok megemlíteni, a csilizradványi szövetkezetet, amely kötelezettséget vállalt, hogy terven felül az 1954-es évben bead 100 q sertéshúst és 68.000 liter tejet.

Járásunk szövetkezetei a mezőgazdasági termelés terén a növénytermelésben tettek különösképpen értékes kötelezettségvállalásokat a hektárhozamok emelésére, amelyek pénzértéke összesen 3.253.249 Kčs-t tesz ki.

Meg kell hogy említsem a zemianska olcai traktorállomás dolgozóit, akik 19 kollektív és 124 egyéni kötelezettséget vállaltak, melynek összértéke kitesz 36.300 Kčs-t.

Ezenkívül járásunk minden egyes üzemében értékes kötelezettségvállalásokat tettek dolgozóink a pártunk X. kongresszusára és a Május elseje tiszteletére. Most már az lesz a főfeladatunk, hogy a járási pártszervezetünk a népi szervek dolgozóival közösen konkrét segítséget nyújtson járásunk összes dolgozóinak munkahelyeiken a kötelezettségvállalások teljesítésében. Ezen kötelezettségvállalások teljesítése és a szovjet tapasztalatok gyakorlati alkalmazása nagyban hozzájárul a hektárhozamok emeléséhez, állatállományunk fejlesztéséhez és hasznosságának emeléséhez és egyben dolgozóink élet-színvonalának emeléséhez is.

Minden erőnkkel törekedni fogunk arra, hogy a járási VI. pártkonferenciánk határozatainak végrehajtásával eltávolítsuk azokat a hiányokat, amik még fennállanak állami birtokunk és az EFSZ-einknél, különösen az állattenyésztésben, amely arra vezethető vissza, hogy a kommunisták nem voltak helyesen szétosztva a legfontosabb munkahelyekre. Ezért a járási pártkonferencia határozata szerint be fogjuk biztosítani 200 kommunista, vagy CSISZ-tag önkéntes jelentkezését az állatgondozó csoportokba.

Néhány szót még elvtársak a járásunkban lévő általános politikai és gazdasági helyzetéről.

Nem szabad megfélemedkeznünk arról sem, hogy az osztályellenség is dolgozik és különösen most, a választási kampány idején aktivizálja erejét. Járásunkban is megpróbálta megbontani az egységes földműves-szövetkezeteink egységét, minekután némely szövetkezetből, mint például [a] topoľniki, medvei, palkovičovi, čalovoi és apácaszakálasi szövetkezetből néhány EFSZ-tag beadta kilépési nyilatkozatát. Ígyjárásunkban összesen a kilépni akarók száma kitesz 110-et, ennek ellenében ugyan a belépők száma kitesz 150-et. De ezzel az eredménnyel nem elégszünk meg, hanem továbbra is állandó meggyőző munkát fogunk folytatni kis- és középparasztságunk körében. Tehát leszögezhetjük azt, hogy a reakció munkájának és incselkedésének ellenére is újabb szövetkezeti tagok léptek be szövetkezeteinkbe a munkamorál pedig olyan jó járásunkban, hogy képes keresztülhúzni és elsöpörni a reakció minden kísérletezését. Itt még meg akarok röviden emlékezni arról, hogy járásunk minden falujában már magasabb típusú EFSZ van, úgyhogy a szocialista szektor százalékaránya járásunkban elérte a 96%-ot, beleértve az állami birtokot is. Ezért sikerült a tavalyi évben járásunknak elsőnek a köztársaságban magasan 100%-on felül teljesíteni beadási kötelezettségünket a gabona-félékből. Húsbeadásunkat is globálisan 100%-ra teljesítettük.

További főfeladatunk lesz a járásunkban pártunk Központi Bizottságának határozata alapján megerősíteni egységes földműves-szövetkezeteinket, úgy politikailag, mint gazdaságilag, megjavítani a munkát a traktorállomáson, állami birtokainkon, az építkezésben, [a] népi szervezetben és máshol. Most a választási kampány és a X. kongresszus előkészületeivel kapcsolatban a járási pártszervezeten és a népi szerveken keresztül mindent meg fogunk tenni, hogy ezeket a nagy és tiszteletreméltó feladatokat teljes egészében tudjuk teljesíteni. (Taps.)

Stenografický zápis o priebehu (24.) zasadnutia Slovenskej národnej rady, ktoré bolo dňa 26. marca 1954 v Bratislave, s. 44 – 46.¹³⁵

Zhrnutie: Chcem poďakovať za tú veľkú poctu, ktorej sa mi dostalo, našej strane, vláde a Predsedníctvu SNR. Naše vymenovanie za poslancov potvrdzuje správnu politiku našej strany, ktorá stalinskú národnostnú politiku v našej ľudovodemokratickej republike uskutočnila v celom rozsahu. Budem sa snažiť vychovávať maďarské obyvateľstvo k tomu, aby bolo verné našej strane, našej republike a budovania socializmu, budem bojovať proti každému prejavu, ktorý by smeroval na narušenie jednoty medzi našimi národmi. Chcem povedať niekoľko slov o príprave predvolebnej kampane, jarných prác a X. zjazdu strany v našom okrese. Snažili sme sa dodržať sociálne a národnostné zloženie kandidátov a výborov. Predvolebnú kampaň sme spojili aj s dobrým a včasným uskutočnením jarných prác. Nesmieme však zabúdať, že pracuje aj triedny nepriateľ a v čase volebnej kampane aktivizuje svoje sily a pokúsi sa rozrušiť jednotu jednotných roľníckych družstiev. Pracovná morálka v našom okrese je však taká dobrá, že je v stave skrížiť a zmiesť každý pokus reakcie.

135 Árvay József felszólalásának szlovák fordítását lásd uo. 46–48. p. (slovenský preklad reči Jozefa Árva-ya vid' tamže s. 46 – 48.)

Pozsony, 1954. június 4. Árvay József képviselő felszólalása a Szlovák Nemzeti Tanács ülésén a nemzeti bizottsági választások eredményeiről.

Bratislava 4. jún 1954. Reč poslanca Jozefa Árvaya na zasadaní Slovenskej národnej rady o výsledkoch volieb do národných výborov.

Tisztelt elvtársnők, elvtársak, tisztelt Szlovák Nemzeti Tanács!

A mostani idők, amelyekben élünk, a történelem gyorsan forgó eseményeitől gazdagok. Ezen időszakban nagyjelentőségű nemzetközi események játszódnak le, mint például a genfi értekezlet, ahol a Szovjetunió javaslatára kénytelenek a kapitalista országok képviselői leülni és tárgyalni a Szovjetunió és a népi demokratikus országok képviselőivel a világbéke fenntartása ügyében. Akarva-[akaratlanul] kénytelenek tárgyalni a hatalmas Kína képviselőivel, valamint a hős koreai és vietnami hazáját védő népi demokratikus országok képviselőivel az igazi béke fenntartásának ügyében. E napokban ért véget a Világbéketanács berlini ülése is, amely újabb pillére a világbéke megszilárdításának. Olyan történelmi jelentőségű idők ezek, mint a nemzeti bizottságokba való választási győzelem hazánkban, amikor a történelem folyamán először sikerült megvalósítani népi demokratikus köztársaságunkban a legdemokratikusabb törvényeket. Olyan történelmi jelentőségű idők továbbá, amikor köztársaságunk minden becsületes dolgozója az ő becsületes és odaadó munkájának elvégzésével köszönti pártunk a közeljövőben megvalósítandó X. kongresszusát.

Tisztelt elvtársak, engedjék meg, hogy a fent említett történelmi jelentőségű eseményekből az egyiket részletezzem. Néhány szóval óhajtók a választási eredményekről megemlékezni, ami már mindegyikünk előtt ismeretes. A választásokban olyan nagy eredményeket értünk el, amely eredmények teljes egészében igazolják a dolgozó népünk hűségét és odaadását pártunk és kormányunk iránt. Köztársaságunk választóinak 98,3 százaléka részt vett a választásokon, a Nemzeti Arcvonal jelöltjeire pedig a választásokon részt vett választóknak 93,6 százaléka adta le szavazatát. Ezek az eredmények nem csak országos, de mondhatnám és bátran leszögezhetjük, hogy nemzetközi jelentőséggel bírnak. Ha értékelni akarjuk ezen elért eredményeinket, meg kell állapítanunk, hogy csak úgy tudtuk elérni ezeket az eredményeket, hogy szeretett pártunk, a Csehszlovák Kommunista Párt a proletár internacionalizmus szellemében irányította, vezette és továbbra is vezeti dolgozó népünket. Az elért eredményeket köszönhetjük annak, hogy Pártunk összes funkcionáriusait és tagjait, népi szerveink és tömegszervezeteink funkcionáriusait a dolgozók széles rétegeivel való szoros kapcsolatra irányította. Így a proletár internacionalizmus szelleme különösen Szlovénskón mélyen gyökeret vert a szlovák és magyar dolgozóknak és így közös erővel, közös célért indultunk harcba a választások ideje alatt a teljes győzelemért. Pártunk és kormányunk helyes politikájának bizonyítéka az is, hogy a mi bratislavai kerületünkben, azon járásokban, ahol vegyes nemzetiségű lakosság él, mint Csalovo, Dunaszerdahely, Somorja, Galánta és Szenc, a szlovák dolgozók a magyar dolgozókkal együtt karöltve a választási kampány megkezdése óta közösen harcoltak az elért győzelemért.

A proletár internacionalizmus szellemében irányítandó pártpolitikánk helyességét igazolja az is, hogy a választások ideje alatt a kevert nemzetiségű járásokban és falvak-

ban a képviselők úgy a helyi nemzeti bizottságokba, mint a járási, vagy kerületi bizottságokba a lakosság nemzetiségi arányszámának megfelelően lettek javasolva és megválasztva. Itt a legvilágosabban bebizonyosodott [a] népi demokratikus köztársaságunk alkotmányával alátámasztott demokratikus törvények gyakorlatbani megvalósítása. Bebizonyosodott az, hogy népi demokratikus köztársaságunk valamennyi dolgozója egyformán élvezi a demokratikus törvények által biztosított jogokat, tekintet nélkül arra, hogy ki milyen nemzetiségű.

Leszögezhetjük azt, hogy pártunk és kormányunk megvalósította és lerakta a sztálini nemzetiségi politika alapjait hazánkban.

Tisztelt elvtársak! Engedjék meg, hogy ezen alkalommal idézzem Sztálin elvtárs mondatát, amelyet a nemzeti kérdés megoldásával kapcsolatban leszögezett: „Szükség van az ország teljes demokratizálásának alapján kibocsátott s az egész államban érvényes törvényre” – mondta Sztálin elvtárs, – „amely kivétel nélkül megtilt mindennemű nemzeti előjogot, és megtiltja a nemzeti kisebbségek jogainak bárminő korlátozását vagy megszorítását. Ez és csakis ez lehet a kisebbségek jogainak tényleges, nem pedig papíros biztosítója.”

A választásokban elért eredmények és a dolgozók demokratikus jogainak élvezése különösen a választások ideje alatt beigazolták a sztálini nemzetiségi politika helyességét és megvalósítását, amelyet sem a belső, sem a külső reakció nem tudott kiforgatni. Megvallom őszintén, hogy a mi járásunkban is tartottunk attól, hogy a reakció föléleszti újból a burzsoánacionalizmust, de a választási kampány jó megszervezése folytán örömteljesen megállapíthattuk, hogy a reakció által kívánt burzsoánacionalizmust teljesen háttérbe szorította a szocialista hazafiság, egy sorba tömörítve szlovákokat és magyarokat. Több községben csehszlovák nemzeti és vörös internacionalista zászlók alatt menetelve ünnepélyesen, zenével és énekszóval vonultak föl dolgozóink az urnák elé, s manifesztációsan szavaztak a Nemzeti Front jelöltjeire.

És bizonyítéka a sztálini nemzetiségi politika helyes alkalmazása nálunk az is, hogy járásunkban, vagy akár a többi kevertnemzetiségű járásokban is szlovák és magyar képviselők lettek megválasztva úgy a helyi, mint a járási vagy kerületi nemzeti bizottságokba.

Hogy konkrét példát hozzak fel a csaloúói járásból, amelynek lakossága túlnyomó részben magyar nemzetiségű. Itt a nemzeti bizottságokba a lakosság arányszámához mérten vannak szlovákok és magyarok megválasztva.

A helyi, járási és kerületi nemzeti bizottságba a Nemzeti Front által javasolt jelöltekre szavazók létszáma 18.615. Abból leszavazott: 18.579 választó, azaz 99,7 százalék. Abból a HNB-ra 18.009 – 96,87 százalék, a JNB-ra 17.831, azaz 95,95 százalék, a KNB-ra 18.009 – 96,87 százalék esik. Leszámítva a jelöltek ellen leadott szavazatokat, a járási eredményünk 96,41 százalékot tesz ki.

Megállapításom a választások után az is, hogy az újonnan megválasztott nemzeti bizottságok, akár járási, vagy helyi, nagy lendülettel, közösen fogtok hozzá a történelem folyamán a legdemokratikusabb törvények megvalósításához, közös céljaink eléréséhez egész járásunk területén.

A választási győzelemnek nemcsak politikai jelentősége, de messzemenő gazdasági téren való jelentősége is van, amelyet nem lehet elválasztani a politikától. A választások ideje alatt sikerült meggyőzni a dolgozók széles rétegeit pártunk és kormányunk helyes politikájáról, amelyet bebizonyított dolgozó népünk éppen a választási kampány

idején. A választási kampány ideje alatt éppen azért, mert úgy a kommunisták, mint a többi népi szervek és tömegszervek funkcionáriusai és tagjai állandóan szoros kapcsolatban voltak a néppel, megjavult a munkamorál az üzemeinkben, különösen az EFSZ-ben. Ezt igazolják azok a tények, hogy üzemeinkben dolgozóink fokozták a termelést, EFSZ-eink azelőtt soha ilyen készséggel és ilyen nagy százalékban nem teljesítették kötelezettségeiket. Bizonyítják továbbá azok a tények is, hogy a tavaszi munkák olyan iramban folytak és folynak, mint ahogyan ez idáig még soha, mert a tavalyi és az elmúlt években az EFSZ-eink még brigádmunkákra szorultak, sőt még azok segítségével sem tudták a munkákat teljesen bebiztosítani, most pedig vannak szövetkezeteink, mint Topoľníky, Tôň, Holiare, ahol munkaerő-felesleg mutatkozik.

A választási kampány alatt kifejtett agitációs és propagációs munkánk gyümölcsét már most élvezhetjük, amikor a Csehszlovák Kommunista Pártunk Központi Bizottsága elnökségének határozati javaslatát akarjuk érvényre juttatni. Ez a javaslat irányelvként szolgál köztársaságunk minden dolgozójának a szocializmus még jobb és eredményesebb építéséhez. Ez elősegíti nekünk is a falvainkon a mezőgazdaságig termelések további emelését és megszilárdítja az EFSZ-einket nemcsak politikailag, hanem főként gazdaságilag is.

Most főleg arra kell gondot fordítanunk, hogy a választási eredmények kiértékelésénél a győzedelmes eredmények ne tegyenek bennünket elbizakodottá, viszont az észlelt hiányokból tanuljunk, hogy a jövőben még sokkal szorosabb kapcsolatot tartsunk fel dolgozó népünk széles rétegével. Nekünk a lankadatlan felvilágosító munkánkat folytatnunk kell a Szlovák Nemzeti Tanácsba és a Nemzetgyűlésbe való választási kampányra való tekintettel, és az eddigi eredményeinkkel nem fogunk megelégedni, hanem minden erőnkkel és tudásunkkal arra kell törekednünk, hogy minden állampolgár éljen az alkotmányban biztosított jogával és az elkövetkezendő választások még az eddigieknél is sikeresebben végződjenek.

Szeretett Pártunk X. kongresszusa egész bizonynyal újabb lüktető erőt önt belénk, és azzal fölfegyverkezve fogjuk folytatni munkánkat és harcunkat minden becsületes dolgozó életszínvonalának további emeléséért, szeretett hazánkban a szocializmus még gyorsabb kiépítéséért és a világbéke megszilárdításáért. (Taps.)

Stenografický zápis o priebehu 26. zasadnutia Slovenskej národnej rady, ktoré bolo dňa 4. júna 1954 v Bratislave, s. 19 – 21.¹³⁶

Zhrnutie: Chcem sa zmeniť o výsledkoch volieb. Dosiahli sme také výsledky, ktoré dokazujú vernosť nášho pracujúceho ľudu, lebo na voľbách sa zúčastnilo 98,3% voličov a za kandidátov Národného frontu hlasovalo 93,6% voličov. V bratislavskom kraji slovenskí a maďarskí pracujúci bojovali spoločne za dosiahnutie víťazstva. Zástupcovia národných

¹³⁶ Árvay József felszólalásának szlovák fordítását lásd uo. 21–23. p. (slovenský preklad reči Jozefa Árva-ya vid' tamže s. 21 – 23.)

výborov boli navrhovaní a zvolení v pomere zodpovedajúcom národnostnému zloženiu. Voľby dokázali, že všetci pracujúci majú rovnaké práva bez ohľadu na národnosť. Úspech volieb dokázal aj správnosť stalinskej národnostnej politiky. Obávali sme sa, že reakcia znovu oživí buržoázny nacionalizmus, ale ukázalo sa, že buržoázny nacionalizmus bol úplne zatlačený socialistickým vlastenectvom. V našom Čalovskom okrese, alebo v iných národnostne miešaných okresoch boli zvolení slovenskí a maďarskí zástupcovia tak do miestnych ako aj okresných alebo krajských národných výborov. V masovopolitickej práci musíme pokračovať aj so zreteľom na voľby do SNR a Národného zhromaždenia a s dosiahnutými výsledkami sa nemôžeme uspokojiť.

119

Pozsony, 1954. augusztus 17. Résztlet a szlovák nemzeti tanács választások előkészítésével kapcsolatos intézkedésekre vonatkozó javaslatból (javaslat az új SZNT nemzeti ügyi összetételére).

Bratislava 17. august 1954. Úryvok z návrhu na opatrenia v súvislosti s prípravou volieb do Slovenskej národnej rady (návrh na národnostné zloženie novej SNR).

Návrh na národnostné zloženie novej Slovenskej národnej rady¹³⁷

Podľa sčítania obyvateľstva v roku 1950, žije na Slovensku 2.982.524 Slovákov, 354.552 Maďarov, 5.178 Nemcov, 48.231 Ukrajincov, 1.808 Poliakov a 9.678 občanov inej národnosti, celkom teda 3.442.317 obyvateľov. Od roku 1950 sa počet obyvateľov zvýšil asi o 200.000.

V pripojenej tabuľke je uvedené národnostné zloženie obyvateľstva i podľa krajov.

Vzhľadom na národnostné zloženie obyvateľov na Slovensku, navrhujeme schváliť toto národnostné zloženie Slovenskej národnej rady:

Slovákov	87,5% (91 poslancov)
Maďarov	9,8% (10 poslancov)
Ukrajincov	2,7% (3 poslanci)

Toto zloženie SNR zodpovedá národnostnému zloženiu obyvateľstva až na Ukrajincov, kde by podľa počtu pripadli 2 poslanci-Ukrajinci. Doteraz sú poslancami SNR 4 Ukrajinci. Navrhujeme, aby počet poslancov Ukrajincov v počte 3 bol schválený, lebo ako vyplýva z procesu s Husákom – násilím a buržoázne nacional. politikou pri sčítaní hlasov bol počet Ukrajincov umele znížený.

¹³⁷ Návrh bol schválený na zasadnutí Byra ÚV KSS dňa 20. augusta 1954 s tým, že sa dáva možnosť krajským výborom strany zvýšiť počet kandidátov maďarskej a ukrajinskej národnosti, „ak sú politicky vyspelí a ovládajú slovenský jazyk“. (Vo voľbách, ktoré sa konali 28. novembra 1954 bolo do SNR napokon zvolených 85 poslancov slovenskej, 13 maďarskej, 3 českej a 3 ukrajinskej národnosti.)

Národnostné zloženie poslancov SNR podľa krajov doporučujeme schváliť nasledovne:

	Slovákov	Maďarov	Ukrajincov	Spolu
Bratislava-mesto	6	1	-	7
Bratislava-kraj	18	2	-	20
Nitra	17	3	-	20
B. Bystrica	12	2	-	14
Žilina	16	-	-	16
Košice	13	2	-	15
Prešov	9	-	3	12
S p o l u	91	10	3	104

Národnostné zloženie obyvateľstva podľa krajov na Slovensku

Kraj	Počet obyvateľov	n á r o d n o s t i							Návrh na nár. zloženie nových kand. za posl.		
		českej	slov.	maďar.	nem.	ukr.	poľ.	iných	S	M	U
Bratislava mesto	849.982	16.985	722.010	104.783	1.573	1.042	287	2.602	6	1	-
Bratislava kraj									18	2	-
Nitra	687.957	3.255	537.178	144.345	1.396	314	237	1.229	17	3	-
B. Bystrica	487.903	4.161	416.402	64.497	522	232	411	1.678	12	2	-
Žilina	521.693	7.742	510.774	1.103	1.070	308	230	466	16	-	-
Košice	469.988	6.348	427.459	30.875	355	1.169	352	3.250	13	2	-
Prešov	425.494	1.874	368.701	8.929	83	45.163	291	453	9	-	3
S p o l u:	3.442.317	403.365	2.982.524	354.532	5.179	48.231	1.808	9.678	91	10	3

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 871, a. j. 32, Návrh na niektoré opatrenia v súvislosti s prípravou volieb do Slovenskej národnej rady, originál, strojopis

Összefoglalás: Az 1950. évi népszámlálás szerint Szlovákiában 2 982 524 szlovák, 354 532 magyar, 5174 német, 48 231 ukrán, 1808 lengyel, összesen 3 442 317 lakos él. A mellékelt táblázat a kerületek nemzetiségi összetételét tartalmazza. A nemzetiségi megoszlás alapján azt javasoljuk, hogy az SZNT összetétele nemzetiségi szempontból a következő legyen: 87,5% (91 képviselő) szlovák, 9,8% (10 képviselő) magyar, 2,7% (3 képviselő) ukrán. Ez megfelel Szlovákia nemzetiségi összetételének, az ukránok kivételével, akiknek csak 2 képviselői hely járna, de számukat a burzsoá nacionalista politika a népszámlálás során mesterségesen csökkentette.

Pozsony, 1954. október 1. Lőrincz Gyula jelentése az SZLKP KB Titkársága számára a Csemadok munkájáról és feladatairól szóló párthatározat teljesítéséről.

Bratislava 1. október 1954. Správa Júliusa Lőrincza pre Sekretariát ÚV KSS o plnení rezolúcie strany o práci a úlohách Csemadoku.

S p r á v a o plnení rezolúcie ÚV KSS o práci a úlohách Csemadoku

Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska v záujme toho, aby správne usmernil činnosť Csemadoku, vo svojej rezolúcii zo dňa 22. marca 1954 vytýčil v šiestich bodoch úlohy Csemadoku.

- 1) Odkrývať a rozvíjať ľudové umenie a kultúru medzi občanmi maďarskej národnosti v Československej republike.
- 2) Vychovávať občanov maďarskej národnosti k láske k republike.
- 3) Vychovávať občanov maďarskej národnosti k láske a oddanosti ku Komunistickej strane Československa.
- 4) Vychovávať občanov maďarskej národnosti najmä aktívnou prácou v ZČSP k láske a vďačnosti voči osloboditeľovi našej vlasti, veľkému sovietskemu ľudu.
- 5) Viesť členov Csemadoku k aktívnej práci v našich masových organizáciách, najmä v revolučnom odborovom hnutí, a v Československom zväze mládeže.
- 6) Bojovať proti maďarskému buržoáznemu nacionalizmu a svätoštefanskej iredentistickej tradícii

Stranícka skupina Ústredného výboru Csemadoku sa zaoberala dňa 24. IV. 1954 dôkladne s rezolúciou a schválila návrh uznesenia pre zasadnutie Ústredného výboru Csemadoku na 25. IV. 1954 v ktorom usmernila ďalšiu činnosť Csemadoku.

Ústredný výbor Csemadoku podrobne prerokoval referát zostavený na základe rezolúcie. Diskusné príspevky sa zaoberali hlavne otázkou aktivizovania maďarských pracujúcich v rámci celoštátnych masových organizácií. Potom Ústredný výbor prijal jednohlasne nasledujúce uznesenia:

1) Stupňovať boj proti nesprávnej línii, prejavujúcej sa v rámci Csemadoku u jednotlivých miestnych skupín, ktoré zanedbávajú kultúrnu činnosť a zaoberajú sa s takými hospodárskymi otázkami, ktorých riešenie spadá do kompetencie celoštátnych masových organizácií alebo národných výborov. Najdôležitejšou úlohou všetkých orgánov Csemadoku má byť kvantitatívne zvýšiť kultúrnu činnosť miestnych skupín a neustále zvyšovať úroveň kultúrnej práce.

2) Venovať zvýšenú starostlivosť výchove členstva Csemadoku a širokých mas maďarských pracujúcich cestou výchovných prednášok, aby sme vychovali maďarských pracujúcich k láske a oddanosti k našej strane a Československej republike. Ďalej oboznamovať so spoločnými tradíciami slovenského a maďarského ľudu, ako aj popularizovaním kultúrnych hodnôt slovenského ľudu stále prehlbovať priateľské spolunažívanie slovenských a maďarských pracujúcich a súčasne viesť boj proti buržoáznemu nacionalizmu v radoch maďarských občanov.

3) Všetkými formami osvetovej práce pričiniť sa o prehlbovanie lásky a oddanosti maďarských pracujúcich voči nášmu osloboditeľovi hrdinskému sovietskemu ľudu. V záujme dosiahnutia tohto cieľa získavať maďarských pracujúcich do aktívnej práce v rámci ZČSP.

4) V záujme toho, aby Csemadok bol nápomocný aktivizovaniu maďarských pracujúcich v rámci celoštátnych masových organizácií (ROH, ČZM) Ústredný výbor Csemadoku prijal uznesenie, aby všetky orgány Csemadoku úzko spolupracovali s príslušnými orgánmi masových organizácií a aby mládež v radoch Csemadoku bola iniciátorom založenia a upravenia miestnych organizácií ČZM.

Tam, kde sú závody a medzi pracujúcimi sú aj členovia Csemadoku, cestou osvetovej práce dosiahnuť, aby v týchto obciach a mestách maďarskí pracujúci svoju kultúrnu činnosť vyvíjali predovšetkým v rámci závodných klubov.

V prvej polovici mája prediskutovali stranícke skupiny krajských výborov ústredné uznesenie a na krajských aktívoch prijali uznesenie na zabezpečenie splnenia uznesenia Ústredného výboru Csemadoku.

V záujme rozšírenia osvetovej práce vytýčili si krajské výbory za cieľ zvolať okresné aktívy na prediskutovanie ústredného uznesenia, zorganizovať okresné inštruktorské zbory, zlepšiť spoluprácu s okresnými orgánmi celoštátnych masových organizácií a v úzkej spolupráci s nimi získať maďarských pracujúcich pre činnosť v týchto.

Po krajských aktívoch Csemadoku boli okresné aktívy, na ktorých sa zúčastnili aj vedúci funkcionári miestnych skupín. Stranícke skupiny okresných výborov Csemadoku prediskutovali ešte pred aktívmi úlohy Csemadoku vyplývajúce z rezolúcie, aby takto na okresných aktívoch komunisti zaujali jednotné stanovisko a zabezpečili prevedenie uznesení Ústredného výboru Csemadoku.

Stranícke skupiny jednotlivých okresných výborov, teda komunisti v niektorých okresných výboroch nepochopili správne zmysel rezolúcie ÚV KSS a ako napríklad v Šamoríne a v Kráľovskom Chlmcí považovali aktivizovanie maďarských pracujúcich v rámci celoštátnych organizácií za rozpustenie Csemadoku. V Štúrovskom okrese viacero diskutérov prejavilo snahu zastierať maďarský buržoázny nacionalizmus tým, že sa zaoberali len prejavmi slovenského buržoázneho nacionalizmu.

Napriek týmto nedostatkom môžeme konštatovať, že okresné výbory Csemadoku a z tejto príležitosti zvolaní aktivisti všade súhlasili s uznesením Ústredného výboru Csemadoku a prijali uznesenia na rozšírenie kultúrnej činnosti miestnych skupín ako aj to, že uznesenie Ústredného výboru prediskutujú u každej miestnej skupiny za účasti delegáta okresného výboru Csemadoku.

Ako sa rezolúcia plní:

1) Komunisti Ústredného výboru Csemadoku so zreteľom na rozvoj kultúrneho života medzi maďarskými pracujúcimi a v záujme rozvíjania ľudovej tvorivosti boli iniciátorom založenia Maďarského ľudového umeleckého kolektívu, ktorý vytvoril predpoklady pre založenie ochotných ľudových súborov odkrývaním a rozvíjaním tradícií maďarského ľudového umenia v Československu.

V dôsledku niekoľkomesačnej činnosti Maďarského ľudového umeleckého kolektívu (MLUK) utvorilo sa 55 ochotníckych ľudových súborov, ktoré čerpajú z bohatého programu MLUK-u a využívajú skúsenosti kolektívu len v mesiacoch júli a auguste mali 150 vystúpení. V záujme zachovania a objavovania maďarských ľudových piesní zahájili sme

výskum, v rámci ktorého podarilo sa nám doteraz objaviť 180 ľudových piesní, ktoré sme v 3.000 exemplároch dali k dispozícii našim miestnym skupinám.

V záujme toho, aby sme prehĺbili priateľstvo slovenského a maďarského ľudu, vydali sme 5 prednášok, ktoré oboznamujú maďarských pracujúcich našej vlasti so spoločnými, historickými tradíciami slovenského a maďarského ľudu. Členstvo miestnych skupín prejavuje veľký záujem o tieto prednášky, dôkazom čoho je 287 prednášok, ktoré sme uskutočnili od vydania rezolúcie.

Vydavateľstvo Csemadoku (Vydavateľstvo Maďarskej knihy v Československu) vychádzajúc z hore uvedenej zásady si v r. 1954 vytýčilo za cieľ vydanie 18 literárnych diel českých a slovenských autorov, z ktorých sme už viaceré vydali, ako napr. knihu Petra Jilemnického: „Pole neorané“, knihu Jana Drdu: „Krásna Tortiza“, atď.

Kultúrno-politický časopis Csemadoku Fáklya pravidelne prináša správy o vzťahoch slovenskej a maďarskej robotníckej triedy v minulosti, na ktorej spolupracujú aj pracovníci slovenských a maďarských historických múzeí. K prehĺbeniu priateľstva našich národov prispievame aj tým, že naším ochotníckym súborom dávame k dispozícii slovenské kultúrne hodnoty, piesne, divadelné hry, básne, ktoré naše miestne skupiny ako napr. v Lučenci, Komárne a inde s úspechom použili pri svojich vystúpeniach.

2) K láske k ľudovodemokratickému Československu vychováваме maďarských pracujúcich cestou všetkých foriem osvetovej práce. Táto snaha komunistov v Csemadoku prejavila sa hlavne v tom, že v predvolebnej agitačnej kampani na členských schôdzach miestnych skupín poukázali sme na rozdiel medzi ľudovou demokraciou a buržoáznou demokraciou, oboznámili sme pracujúcich s našim volebným zákonom a úlohami národných výborov.

Druhou širokou formou osvetovej práce – ktorá slúžila tiež k prehĺbeniu lásky voči nášmu ľudovodemokratickému Československu – bola naša činnosť medzi maďarskými pracujúcimi z príležitosti 10. výročia Slovenského národného povstania, keď okresní agitátori na 100 členských schôdzach miestnych skupín hodnotili význam Slovenského národného povstania a 28. augusta, v predvečer osláv miestne skupiny Csemadoku v 72 obciach boli iniciátormi usporiadania slávnostných večerov, ku ktorým prispeli tiež kultúrnym programom.

3) Lásku a oddanosť voči Komunistickej strane Československa neustále prehlbuje cestou každodennej osvetovej práce. Pre ľudovýchovné účely v spolupráci so Slovenským osvetovým ústredím vydali sme nasledujúce prednášky: „KSČ – iniciátorka a organizátorka socialistickej výstavby Slovenska“, „Po X. zjazde strany s plným elánom do radostnej práce“, „Za splnenie uznesenia X. zjazdu, týkajúce sa pôdohospodárstva“. Na organizovanie uvedených a ďalších odborných prednášok v úzkej spolupráci s okresnými národnými výbormi vytvorili sme lektorské zbory, ktoré v prvom mesiaci svojho účinkovania, teda v mesiaci júl mali 49 prednášok na uvedené 3 témy.

V dôsledku nedostatočnej práce komunistov nedosiahli sme ale na tomto poli želateľné výsledky. Nedostatočná práca komunistov prejavuje sa hlavne v tom, že nesnažia sa aktivizovať členov okresného lektorského zboru a tak tieto sú vo väčšine prípadov len formálne a len 2-3 členovia lektorského zboru majú pravidelné prednášky.

4) V záujme prehĺbenia lásky a vďačnosti voči Sovietskemu zväzu hodnotíme na členských schôdzach miestnych skupín, ako aj na verejných schôdzach a rôznych kultúrnych

podujatiach boj Sovietskeho zväzu za trvalý mier, dosiahnuté výsledky tohto boja a poukazujeme tieľ na výsledky, ktorľ dosiahol sovietsky ľud pri budovaní komunizmu.

Aby sa maľarskľ pracujľci bezprostrednejľe zoznľmili s výsledkami Sovietskeho zväzu, usilujeme sa zľskať maľarskľch pracujľcich pre aktľvnľ ģinnosť v rľmci ZľSP. V zľujme dosiahnutia tohto cieľa zapľjame sa do akciľ ZľSP tak v krajskom, okresnom ako aj v miestnom merľtku. Zvlľšť dobrľ spolupľra sa vytvľra u naľich okresnľch vľborov, kde vypracovali spoloľnľ plľn na aktivizovanie maľarskľch pracujľcich v rľmci ZľSP. V zmysle toho vo viacerľch obciach zvolalo vedenie miestnych skupľn ZľSP a Csemadoku spoloľnľ ģlenskľ schľdzu (napľklad v ľalove, Bielovciach, Tekovskľch Luľanoch a v Mikole) kde delegľt okresnľho vľboru Csemadoku oboznľmil prľtomnľch s ľlohami ZľSP ģo vedie maľarskľch pracujľcich k aktľvnej ģinnosti v rľmci ZľSP.

Aby sme vo vľľšej miere zabezpeľili aktivizovanie maľarskľch pracujľcich v celoľtľtnych masovľch organizľciach, ziľli sa na podnet III. oddelenia ľV KSS zľstupcovia ľstrednľch sekretariľtov Csemadoku, ľZM a ZľSP, kde sa mal dohodnľť spľsob a vypracovať jednotnľ smernice na aktivizovanie maľarskľch pracujľcich v celoľtľtnych masovľch organizľciach.

V poradľch ľstrednľch orgľnov ľZM, ROH a ZľSP s Csemadokom z dľvodov nami nezaprľinenľch sa nepokraľovalo a tak spolupľra medzi ľstrednľmi vľbormi masovľch organizľciľ a ľstrednľm vľborom Csemadoku nie je dostaľujľca.

Spolupľra medzi krajskľmi a okresnľmi vľbormi sa rozvľja hlavne v okresnľch sľdľach, kde okresnľ vľbory ľZM a Csemadoku zladili svoj pracovnľ plľn v sľvislosti s aktivizovaním maľarskej mlľdeľe. V druhej polovici ľuna a v mesiaci ľľli sme v naľich miestnych skupľnľch na 82 ģlenskľch schľdľach oboznamovali ģlenstvo s cieľom a ľlohami ľZM a vyvľjali sme presvedľovaciľ prľcu medzi mlľdeľou. V dľsledku naľej osvetovej prľce pomer maľarskej mlľdeľe k ľZM sa zlepľil vo viacerľch obciach. Tak napľklad sa zapojilo v obci Silica 25, Beľa 15, Kapuľianske Kľaľany 8, Tvrdosľvce 11 a v 10 obciach Bratislavskľho kraja 72 novľch ģlenov do aktľvnej kultľrnej prľce v ľeskoslovľenskom zväze mlľdeľe.

Boj proti maľarskľmu burľoľznemu nacionalizmu Csemadok uskutoľľuje hlavne cestou vedecko-politickľch prednľľok. Musľme uznať, ľe Csemadok v boji proti maľarskľmu burľoľznemu nacionalizmu nedosiahol eľľe zľadajľce výsledky a tak v mnohľch prľpadoch samotnľ stranľci v radoch Csemadoku rozľirujľ burľoľzno nacionalistickľ nľzory, ako napľklad v ľtľrove a v Roľňave, alebo v minulosti v Kolárove, kde maľarskľ sľdruhovia namiesto boja proti maľarskľmu burľoľznemu nacionalizmu neustľle medzi slovenskľmi pracujľcimi hľdali burľoľzných nacionalistov.

Napľiek tomu boj proti maľarskľmu burľoľznemu nacionalizmu mľ aj kladnľ výsledky, ģo najviac dokazuje tľ skutoľnosť, ľe z prľľitosti volieb v Kolárove, Pribenľku, Beľi, Gabľľkove a vo viacerľch obciach odhalili sme maľarskľch burľoľzných nacionalistov a v maľarskľch pracujľcich, hlavne u ģlenstva Csemadoku prehľbili sme dľveru voľ slovenskľm pracujľcim a tak sme aj v tľľto obciach zabezpeľili ľspech volieb.

Naľe prednľľky, ktorľ odhaľujľ škodlivľ vplyv burľoľzneho nacionalizmu pred maľarskľmi pracujľcimi, priniesli pozoruhodnľ výsledky. Tak z mnohľch uvedieme obec Demandice (okr. ľahy), kde maľarskľ pracujľci zmarili plľny tľch maľarskľch burľoľzných nacionalistov, ktorľch cieľom bolo naruľiť jednotu pracujľcich na zľklade nľrodnostnľch rozporov. Kľm v minulosti maľarskľm burľoľznym nacionalistom podarilo sa

postaviť voči sebe slovenských a maďarských pracujúcich pre osobu slovenského predsedu JRD, dnes slovenskí a maďarskí družstevníci svorne pracujú pod vedením toho istého predsedu.

Výsledky by mohli byť väčšie, ak by komunisti krajských a okresných výborov dôslednejšie bojovali za plnenie úloh vytýčených v rezolúcii. Komunisti v Ústrednom výbore Csemadoku za cieľom väčšej mobilizácie členstva Csemadoku za plnenie úloh vyplývajúce z rezolúcie postarajú sa, aby V. valné zhromaždenie Csemadoku dôkladne sa zaoberalo úlohami, ktoré má Csemadok uskutočniť na základe uznesenia X. zjazdu KSČ a rezolúcie ÚV KSS zo dňa 22. III. 1954.¹³⁸

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 93. a. j. 40, Správa o plnení rezolúcie ÚV KSS o práci a úlohách Csemadoku, kópia, strojopis

Összefoglalás: A Csemadok KB pártcsoportha 1954. április 24-én foglalkozott az SZLKP KB március 22-i határozatával, s a következő határozatot hozta: Harcolni kell az ellen a helytelen irányzat ellen, amely elhanyagolja a kulturális munkát. Nevelő előadásokat kell szervezni, hogy ezzel a párt, Csehszlovákia és a Szovjetunió iránti szeretetre neveljük a magyar dolgozókat. A KB határozatban mondta ki, hogy a Csemadok szervei szorosan működjenek együtt a tömegszervezetek szerveivel. A Csemadok kommunistái a párthatározat teljesítése céljából a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes létrehozásának kezdeményezői voltak. A Csemadok kiadója 1954-ben 18 cseh és szlovák szerző művét adja ki. A népművelő munka során a magyar lakosságot a Csehszlovákia iránti szeretetre neveljük. A szlovák nemzeti felkelés 10. évfordulóján taggyűléseken méltattuk a felkelés jelentőségét. Értékeljük a Szovjetuniónak a békeharcban betöltött szerepét. A magyar burzsoá nacionalizmus ellen főleg tudományos-politikai előadásokkal küzdünk.

138 Sekretariát ÚV KSS správu prerokoval dňa 14. októbra 1954. Vo svojom uznesení uložil vedúcemu oddelenia kultúry ÚV T. Brenčíčovi okrem iného to, aby zabezpečil, aby maďarská tlač v ČSR vo väčšej miere napomáhala výchove občanov maďarskej národnosti k láske k republike, viesť občanov maďarskej národnosti k aktívnej práci v masových organizáciách a účinnejšie bojovať proti maďarskému buržoáznemu nacionalizmu a svätoštefanskej iredentistickej tradícii.

Pozsony, 1954. december 3. Lőrincz Gyula előadása a magyar burzsoá nacionalizmusról az SZLKP KB propaganda és agitációs osztálya által a burzsoá nacionalizmusról rendezett országos szemináriumon.

Bratislava 3. december 1954. Prednáška Júliusa Lőrincza o maďarskom buržoáznom nacionalizme na celoslovenskom seminári o buržoáznom nacionalizme organizovanom oddelením propagandy a agitácie ÚV KSS.

O MAĎARSKOM BURŽOÁZNM NACIONALIZME V ČESKOSLOVENSKU

GYULA LŐRINCZ

poslanec Národného zhromaždenia, hlavný redaktor Új Szó

Za necelých desať rokov od nášho oslobodenia spoločná práca našich pracujúcich dokázala viac, než vedel dokázať vo výstavbe priemyslu a v priemyselnej výrobe kapitalistický režim za 150 rokov. Priemyselná výroba oproti roku 1937 vzrástla dvaaplnásobne, na Slovensku viac ako 4,5-násobne. V prvej päťročnici sa rozvíjalo národné hospodárstvo Československa v nevídanom tempe, čo je dôkazom veľkej prednosti ľudovodemokratického zriadenia pred kapitalistickým. Zmenila sa i celá štruktúra nášho národného hospodárstva, a to v prospech socialistického sektora, takže na konci prvej päťročnice vidíme, že 99,6% nášho priemyslu, 99,8% stavebníctva, 100% dopravy, 99,5% obchodu patrí socialistickému sektoru. Napriek určitým nedostatkom na poli prestavby pôdohospodárstva 44% nášho pôdohospodárstva je už v socialistickom sektore. Tieto výsledky sa dosiahli spoločnou prácou a jednotou národov a národností Československa. Národné hospodárstvo Československa, a najmä priemyselná výroba je dnes zárukou samostatnosti a nezávislosti našej republiky, našej vlasti.

Prečo spomíname tieto výsledky, keď chceme hovoriť o jednotlivých prejavoch buržoázneho nacionalizmu? Zdanlivo je zbytočné opakovať tieto známe veci, v skutočnosti však je veľmi dôležité poukázať hlavne maďarským pracujúcim v Československu na tie úspechy, ktoré sme dosiahli spoločnou usilovnou prácou všetkého pracujúceho ľudu našej vlasti. Musíme znovu a znovu zdôrazňovať, že za tieto úspechy, najmä za obrovský výsledok spriemyselnovania Slovenska, môžeme ďakovať nielen hrdinskej práci slovenského ľudu, ale aj českej robotníckej triede a technickej inteligencii.

Všetky tieto úspechy ukazujú, že napriek ešte sa vyskytujúcim nedostatkom, ťažkostiam a chybám dosiahli sme ohromných výsledkov a to nás musí naplniť vlastenec-kou hrdosťou, musí i v nás, maďarských pracujúcich v Československu prebúdať ideu socialistického vlastenectva, lásku k československej vlasti. Tieto výsledky sú úspechmi pracujúcich všetkých národov a národností našej vlasti, sú ovocím ich spoločnej práce. A tieto úspechy musia nielen oprávnenou, ale aj zaväzujúcou hrdosťou naplňovať tiež maďarských pracujúcich v Československu.

* * *

My, Maďari v Československu veľmi často hovoríme o úspechoch, ktoré sme v našej ľudovodemokratickej vlasti dosiahli na poli rozvoja národnej kultúry, škôl a inde. Počet

maďarského obyvateľstva v ČSR je dnes značne menší, ako v roku 1937. Ale predsa nižších stredných škôl (8-ročných) sme v školskom roku 1952/53 mali 119 so 453 triedami n 16.348 študentami, čiže oveľa viac, ako roku 1937. V tom istom školskom roku bolo 515 maďarských škôliet s 227 triedami a 6857 deťmi. Národných škôl bolo 553 s 1240 triedami a 44.033 žiakmi. Okrem škôliet, národných a nižších stredných škôl bolo v tom istom školskom roku ešte 7 jedenáštočných stredných škôl, ktoré zodpovedajú bývalému gymnáziu, jedna škola pre výchovu učiteliek na školách v Komárne, dve pedagogické školy s vyučovacím jazykom maďarským, vyššia priemyslovka, 6 zdravotných škôl, 7 vyšších poľnohospodárskych škôl, dve nižšie poľnohospodárske školy, 7 roľníckych škôl a viac základných, odborných škôl. Zriadená je katedra maďarského jazyka na Vysokej škole pedagogickej a na filozofickej fakulte Komenského univerzity, jestvuje jedna trojročná vyššia pedagogická škola.

Štátom subvencovaný kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu – Csemadok – napomáha rozvoju kultúrneho života maďarských pracujúcich v Československu. Máme maďarské oblastné divadlo v Komárne a maďarský súbor pri Dedinskom divadle. Máme maďarskú tlač, maďarské nakladateľstvo, maďarské relácie v československom rozhlase atď.

Tieto úspechy, ktoré sme dosiahli v rozvoji našej národnej kultúry, sú veľkými úspechmi, ale sú to snáď všetky naše úspechy? Samozrejme, že nie! Výsledky dosiahnuté v rozvoji priemyselnej výroby sú úspechmi aj nás, Maďarov v ČSR. Maďarskí pracujúci v ČSR dostávajú svoj zaslúžený podiel na celom bohatstve nášho ľudovodemokratického štátu.

Ak sme pri výsledkoch priemyselnej výroby povedali, že sú výsledkami aj maďarských pracujúcich v ČSR, tak to vo zvýšenej miere platí na výsledky, dosiahnuté v poľnohospodárskej výrobe, v rozvoji poľnohospodárstva. Nebolo by teda správne pokladať izolovane nepatrný zlomok našich úspechov, dosiahnutých v rozvíjaní iba na poli našej kultúry za „vlastný“ úspech. To by prv alebo neskoršie hnalo vodu na mlyn buržoázneho nacionalizmu. Pokúsme sa znázorniť to na konkrétnom príklade. Pred dvoma rokmi si miestna odbočka Csemadoku v Komárne zariadila na kultúrne účely jednu nezariadenú a poškodenú miestnosť, danú jej výmerom k dispozícii. V mene miestnej odbočky Csemadoku prišli súdruhovia Kőrmendi a Pálfi na ústredný sekretariát Csemadoku do Bratislavy a žiadali predsedníctvo, aby im poukázalo mimoriadnu podporu v obnose Kčs 200.000 na adaptáciu a zariadenie miestnosti. Túto žiadosť Pálfi, známy vodca pravičiarkej sociálnej demokracie v predmníchovskej republike, odôvodňoval takto: Maďarskí pracujúci v ČSR riadne pracujú, platia dane, je teda načas, aby už aj niečo dostali. Nazdávame sa, že sa už dostatočne zaslúžili o tých 200.000 korún. Bývalý pravicový vodca maďarskej sociálnej demokracie, kedysi korteš Schulz Náciho, zabudol na to, že maďarskí pracujúci v ČSR práve v Komárne dostali najviac, pretože naša vláda investovala a investuje milióny do vybudovania takých mohutných závodov, akými sú komárňanské lodenice – Záводы Гáбора Steinera, v ktorých nachádzajú prácu práve obyvatelia maďarskej národnosti. Zabudol na to, že maďarským pracujúcim v ČSR sa dostáva rovnakého sociálneho poistenia, rekreácie, starobného dôchodku, hmotných a kultúrnych výhod ako Čechom, Slovákom alebo ostatným pracujúcim našej vlasti.

Snažili sme sa Pálfiho presvedčiť o mylnosti jeho názorov. Veď maďarskí pracujúci v Československu majú všetko, majú rovnaký podiel na hmotných a kultúrnych vymoženostiach s českými a slovenskými pracujúcimi. Pálfi vtedy prehlásil, že tých krásnych

rečí má už dosť a žiada vo veci spomenutej subvencie odpoveď, áno alebo nie, lebo že aj on musí odpovedať 1200 členom miestnej odbočky Csemadoku v Komárne, či ústredie Csemadoku dá tých 200.000 Kčs, alebo nie. Ale 1200 členov Csemadoku v Komárne pochopilo, že ústredie Csemadoku nemôže poskytnúť takúto subvenciu ani jednej miestnej odbočke, lebo to by porušovalo rozpočet Csemadoku a znamenalo by to zlé hospodárenie s verejným majetkom. Členovia miestnej odbočky Csemadoku si však brigádnou prácou dali do poriadku a zariadili svoju kultúrnu miestnosť a pochopili aj to, že naša vláda maďarským pracujúcim v ČSR poskytuje nie 200.000 korún subvencie, ale dáva im možnosť rovnako užívať všetko blaho národného hospodárstva tak ako aj pracujúcim iných národností v našej vlasti.

Maďarskí pracujúci v ČSR sa na každom úseku práce s nadšením zapájajú do budovania socializmu v našej vlasti. Rukolapným dôkazom toho je, že naša republika vyznamenáva každoročne medzi najvynikajúcejšími pracujúcimi aj mnoho maďarských pracujúcich. Takí sú napríklad traktorista Jozef Ferdics zo Štvrtku na Ostrove, murár Jozef Török, traktorista Lokša, spisovateľ Viktor Egri a napokon, ale nie naposledy, Mária Sziglová, ktorá bola vyznamenaná Cenou mieru, a ďalších a ďalších. Mnohí vynikajúci maďarskí pracujúci boli zvolení do národných výborov a za poslancov do Národného zhromaždenia a Slovenskej národnej rady.

Toto všetko svedčí o tom, že naša strana a vláda si váži a uznáva maďarských pracujúcich, ktorí sú verní zásadám socialistického vlastenectva a nadšene budujú našu socialistickú vlasť. Moc v našej ľudovodemokratickej republike je v rukách pracujúcich a preto niet „proti komu“ brániť vec maďarských pracujúcich ako to chcel Pálfi z Komárna. „Obrana Maďarov“ podľa Pálfiho je taká istá demagogická fráza a nacionalistické heslo, akými operovali za prvej buržoáznej republiky maďarskí buržoázni nacionalisti, šovinisti a irenditi Szent-Ivány, Szüllő, Jaross, Esterházy a podobné nacionalistické živly.

Maďarské buržoázno-nacionalistické živly veľmi často využívajú pre svoje ciele starých bojovníkov strany, ktorí zaostali vo svojom ideologickom vývine. Využívajú ich na rozširovanie nepriateľskej buržoázno-nacionalistickej ideológie. Pomocou starých komunistov sa snažia vraziť klin medzi našich pracujúcich ako napríklad v Kolárove, kde nepriatelia družstva, kulaci, farár, lekárnik, zverolekár po celé roky používali pre svoje protidružstevné a buržoázno-nacionalistické ciele Štefana Tánczosa, jedného zo zakladajúcich členov strany, bývalého vážneho koncentračného tábora, ktorého buržoázia a horthyovský režim prenasledovali. Pred voľbami do národných výborov Štefan Tánczos s niekoľkými spoločníkmi, zaslepenými buržoáznym nacionalizmom, organizoval podpisovú akciu proti zvoleniu bývalého predsedu národného výboru preto, lebo to je takzvaný presídlený Slovak, a ako taký, podľa Tánczosa a spol., nemôže zastávať záujmy absolútnej maďarskej väčšiny v Kolárove. Pritom je zaujímavé, že Tánczos a spol. boli na túto akciu nabádaní lekárnikom, ktorý je tak isto „presídlencom“. Príznačné je, že tu nejde o národnostnú otázku, nejde tu o otázku presídlencov, ako Tánczos a spol. tvrdili, ale o záujem nepriateľských živlov. Presídlený lekárnik a maďarský kulak sa dorozumeli o tom, že národnostnú otázku, nacionalistické a šovinistické štvanie využijú na prekáženie socialistického vývinu dediny. Je zrejmé, že Tánczos, ktorý kedysi v najväčšej zhode so slovenskými pracujúcimi pod zástavou internacionalizmu bojoval proti buržoázii, sa pre svoje ideologické zaostávanie dostal do vleku a do radov buržoázných nacionalistov.

Treba však rozlišovať dobromyseľných, ale oklamaných, zavádzaných ľudí od cieľavedomých nepriateľských buržoáznych nacionalistov. K tým prvým patrí Tánczos. K druhým – vykorisťovateľskí triedni nepriatelia. Jedno je však isté, tak prví ako aj druhí, dobromyseľní alebo zlomyseľní hlásatelia buržoázno-nacionalistických hesiel slúžia záujmom triedneho nepriateľa a prekážajú hospodárskemu a kultúrnemu rozvoju tak maďarských ako aj slovenských pracujúcich.

Pred voľbami do národných výborov sa podarilo masovopolitickou prácou presvedčiť maďarských pracujúcich v Kolárove o tom, že idey, ktoré hlásal Tánczos, sú škodlivé, podarilo sa odhaliť buržoázno-nacionalistickú politiku Tánczosa a spol. Dôkazom toho je, že z 13.000 voličov Kolárova sa našiel iba jeden, ktorý Tánczosovo meno napísal na hlasovací lístok.

Keď odhaľujeme formy prejavov maďarského buržoázneho nacionalizmu ako nepriateľskej buržoáznej ideológie, musíme poukázať na jeho korene, ktoré siahajú až do minulosti. Veľká októbrová socialistická revolúcia vytvorila v žalári národov – v Rusku – možnosť slobodného vývinu národov, plnú politickú, hospodársku a kultúrnu rovnoprávnosť. Táto obrovská revolučná premena v živote utláčaných národov nemohla ostať bez odozvy, bez vplyvu ani za hranicami Ruska, a mala vplyv aj na ďalší osud stredoeurópskych národov a krajín. Pod vplyvom Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie začali sa hýbať aj národy Rakúsko-uhorskej monarchie a koncom vojny roku 1918 dozrela aj situácia pre rozpad monarchie. V strednej Európe vznikli nové štáty, medzi nimi aj Československá republika.

Trianonská mierová zmluva znamenala ťažký úder maďarským kapitalistom a nacionalizmom, zrútili sa ilúzie o „vítaznej“ vojne. Je prirodzené, že sa maďarskí kapitalisti len tak ľahko nezmierili s tými stratami, ktoré pre nich znamenalo nové Maďarsko, alebo, ako oni vraveli, „Csonka Magyarország“ (Okypťené Maďarsko). V Maďarsku sa začala šíriť iredentistická propaganda, začal sa budiť revizionistický duch a pod heslom „Nem, nem, soha!“ (Nie, nie, nikdy) sa žiadalo prinavrátenie „strateného“ územia. Maďarská reakcia rozšírila túto revizionistickú, iredentistickú propagandu aj za hranice, do Československa, do Rumunska, do Juhoslávie a usilovala sa získať pre svoje ciele maďarské menšiny. V Československu hlásateľov idey maďarskej reakcie, iredentizmu a revizionizmu podporovala aj česká a slovenská reakcia napriek tomu, že maďarskí revizionisti hlásali a žiadali pripojenie niektorých častí Slovenska k Maďarsku a pokúšali sa po dlhé roky šíriť iredentistickú propagandu, nacionalistický duch medzi maďarskými obyvateľmi Československa. Nacionalista Hlinka, ktorý sedel aj v segedínskom žalári „Csillag“ pre svoju takzvanú panslávsku činnosť, spolupracoval v najhlbšom porozumení s ostatnými vodcami svojej strany, s predstaviteľmi maďarskej reakcie, so Szüllóm, Jarossom, Esterházym a ostatnými.

Szent-Ivány, Szülló, Jaross, Esterházy a iné väčšie-menšie postavy šírenia maďarských nacionalistických, revizionistických a iredentistických ideí si vytýčili jeden cieľ: šírením idey buržoázneho nacionalizmu rozbiť jednotu československého ľudu a tak oslabiť obranyschopnosť krajiny a pripraviť oklieštenie nového, mladého štátu. Nositelia ideológie Egyesült Magyar Párt, HSLS a strany sudetských Nemcov sa vedeli dorozumieť a našli si podporu aj v kruhoch českej reakcie.

V masarykovsko-benešovskej Československej republike záujmy maďarských a nemeckých grófov, barónov, továrnikov a statkárov chránil aj český četník, lebo česká reakcia videla v nich svojich spojencov na fronte triedneho boja. Masarykovská falošná

demokracia síce zbavila týchto kapitalistov ich grófskych alebo barónskych titulov, ale ponechala im továrne a veľkostatky a chránila ich voči pracujúcim našej vlasti. V záujme maďarského baróna Kuffnera slovenský minister vnútra Slávik poslal českých četníkov proti demonštrujúcim maďarským a slovenským pracujúcim v Košútoch. Mŕtvi občania v Košútoch, obeť četníckej paľby sú navždy dôkazmi toho, že za nacionalistickými heslami vždy sa skrývali triedne záujmy buržoázie.

Predáci kresťansko-socialistickej strany – Magyar Nemzeti Párt, neskôr Egyesült Magyar Párt – Szent-Ivány, Szüllő, Esterházy, Jaross a ďalší radi vystupovali v úlohe ochrancov maďarskej menšiny, hlásali extrémne nacionalistické horthyovské iredentistické idey, podporovali ideu nacionalizmu a revizionizmu, podporovali i nenávisť voči Slovákom a Čechom, ale pritom sami súhlasili a veľmi sa zhodli s českou, slovenskou a nemeckou buržoáziou. Nebola náhoda, že dňa 11. mája 1938, keď Komunistická strana Československa predložila osnovu zákona o poskytnutí štátneho občianstva, ktorý by bol vrátil štátne občianstvo tisícom príslušníkov národnostných menšín – Egyesült Magyar Párt, Slovenská ľudová strana a Strana sudetských Nemcov, teda esterházyovci, jarossovci, hlinkovci a henleinovci, ktorí vystupovali ako ochrancovia práv národnostných menšín, hlasovali proti prijatiu tohto návrhu. Toto isté urobili v nejednom prípade, a najmä v otázke maďarských škôl. Takéto a podobné zjavy názorne potvrdzujú, že spomenuté nacionalistické strany, najväčší zástancovia maďarského nacionalizmu nemali záujem na tom, aby sa národnostné menšiny, v našom prípade maďarskí pracujúci v Československu, stali rovnoprávnymi občanmi vlasti.

Kým na jednej strane Komunistická strana Československa hlásala ideu proletárskeho internacionalizmu a bojovala za práva národnostných menšín, za maďarské školy, za vyššiu úroveň maďarských pracujúcich Československa, za ich hospodárske záujmy, politikú a kultúrnu rovnoprávnosť, zatiaľ na druhej strane, predstavitelia maďarského nacionalizmu ruka v ruku s českou a slovenskou buržoáziou sa spojili proti maďarským pracujúcim aj za cenu obetovania národnostných práv maďarských pracujúcich, len aby chránili svoje majetky. Semeno horthyovského iredentizmu rozsievali do radov maďarského obyvateľstva, ale Szent-Ivány vítal Beneša na svojom majerku na poľovačke. Navždy zostane zapísané v histórii, ako česká buržoázia poskytla pomoc Horthymu, aby mohol poraziť Maďarskú republiku rád.

Komunistická strana Československa ochraňovala prenasledovaných členov Maďarskej republiky rád a za dlhé roky podporovala a skrývala viac maďarských komunistov, ktorí museli emigrovať pred Horthyho krvavým režimom. Naša strana nacionalizmus vždy odsudzovala ako nepriateľskú ideológiu. Naša strana pomáhala maďarským komunistom-utečencom, a v najťažších rokoch, za vlády Horthyho a Szálasiho podporovala aj ilegálne maďarské komunistické hnutie.

Korene maďarského nacionalizmu v Československu siahajú až do roku 1918. Hlásatelia tejto myšlienky – grófovia, esterházyovci a ďalší, ktorí vychodili horthyovskú iredentisticko-revizionistickú školu, hlásali tieto myšlienky z triedneho záujmu. Hlásali ideu buržoázneho nacionalizmu, ideu, ktorá bola nepriateľská robotníkom a ktorá sa rozšírila v masarykovsko-benešovskej pseudodemokratickej Československej republike a vyvrcholila roku 1938 vlastizradou.

Maďarskí buržoázni nacionalisti nesledovali záujmy maďarského ľudu, maďarského národa, ale riadili sa len svojim triednym záujmom a kvôli tomu boli ochotní zradiť Čes-

koslovensko práve tak, ako aj Maďarsko, a obetovať ho nepriateľovi, Hitlerovi, nemeckému imperializmu, nemeckému fašizmu.

Komunistická strana Československa v tom istom čase, keď páni reakcionári Československa v Mníchove a vo Viedni rokovali o rozdelení štátu, keď zradili našu vlasť, mobilizovala ľud Československa na obranu vlasti, na zachovanie hraníc štátu, mobilizovala ľud Československa bez národnostného rozdielu k obrane vlasti. Súdruh Gottwald na mohutnej košickej manifestácii v mene Komunistickej strany Československa medzi iným prehlásil: „...každý národ, každú vrstvu obyvateľstva rovnako ohrozuje päsť hákovokrížového fašizmu ... Cesta hitlerovcov smerom na Budapešť nie je dlhšia ako smerom na Prahu ... Maďari nech si dobre zapamätajú, že keby padla Praha, Brno a Bratislava, vtedy neodvratne padne aj Budapešť, Debrecín a Segedín.“

Bolo to slovo našej strany, otvorená výzva za solidaritu medzi národmi, za spoločnú obranu proti spoločnému nepriateľovi, proti úhlavnému nepriateľovi, proti fašizmu. Táto výzva bola aj prorockým varovaním, ktoré jasne dokazuje, že naša strana hlásala vždy ideu proletárskeho internacionalizmu, lebo jedine táto idea umožňuje víťazstvo veci pracujúcich, veci slobody, samostatnosti a nezávislosti národov. Že sa to roku 1938 nepodarilo, je vinou tej nacionalistickej vlastizradnej kliky, ktorá vtedy vládla a ktorá zradila našu krajinu.

Upozorňujúce, varovné slová našej strany stretli sa v radoch maďarských pracujúcich v Československu so súhlasom a bolo mnoho takých maďarských vojakov, ktorí nechceli opustiť zákopy a opevnenia v českom pohraničí, keď sme na základe podľa mníchovskej kapitulácie museli odovzdať toto územie. Na území, obývanom maďarským obyvateľstvom nacionalistická propaganda a iredentisticko-revizionistické štvanie vyvrcholilo v čase medzi mníchovskou a viedenskou dohodou a musíme si priznať, že táto propaganda mala pomerne veľký úspech aj v radoch maďarských pracujúcich. Málo uvedomelé maďarské obyvateľstvo žilo v nacionalistickom opojení, ale čoskoro si uvedomilo svoj omyl a počas fašistického horthyovského režimu vytriezvelo z buržoázneho nacionalizmu.

Slová Komunistickej strany Československa a slová súdruha Gottwalda sa premenili v smutnú skutočnosť. Po okupovaní Prahy, Brna, Bratislavy sa uskutočnila aj okupácia Maďarska a nemecký fašizmus, imperializmus vohnal národy Európy do druhej svetovej vojny, na novú krvavú jatku.

Maďarskí pracujúci už v prvých dňoch horthyovského režimu vytriezveli v „raji“, ktorý im tento režim sľúbil a poskytol. Ale malomeštiacke vrstvy, ktoré sa dostali do vleku revizionizmu, iredentizmu, buržoázneho nacionalizmu, boli viacej nakazené týmto jedom, takže nemohli včas a naraz spoznať, že boli oklamané. Sklamanie a vytriezvenie sa u nich uskutočnilo pomalým procesom. Mnohí sa však nezbavili celkom tejto nepriateľskej ideológie maďarského buržoázneho nacionalizmu ani do oslobodenia Československej republiky roku 1945 slávnou Sovietskou armádou.

Hitler hnal európske národy s nacionalistickými frázami do vojny proti ZSSR v nádeji, že mnohonárodnostná Sovietska armáda sa z národnostných príčin rozpadne a že takto bude ľahko porazená. Na strane Hitlera, na strane nemeckého fašizmu nacionalizmus obsahoval len prázdne frázy. Naproti tomu v Sovietskom zväze bola národnostná otázka vyriešená na základe úplnej rovnoprávnosti. Správne vyriešenie národnostnej otázky predstavovalo silu, moc a tak aj víťazstvo proti prázdny nacionalistickým frázam.

Sovietske víťazstvo roku 1945 znamenalo pre nacionalizmus veľký úder. Samozrejme, roku 1945, po oslobodení, malomeštiacke živly, nakazené maďarským buržoáznym nacionalizmom, ale hlavne predstavitelia reakcie, ustúpili, vtiahli sa do svojich brlohov, čakajúc na vhodnú príležitosť, aby mohli vzkriesiť a obnoviť nepriateľskú ideológiu – buržoázy nacionalizmus. Roku 1945 maďarskí buržoázni nacionalisti ustúpili na určitý čas už aj preto, lebo videli, že v zmysle košického vládneho programu sa začalo s vysídľovaním bývalých vlastizradcov, nepriateľov republiky, Nemcov a nepriateľov ČSR spomedzi Maďarov. Pasivita maďarských nacionalistov netrvalo však dlho. Veľmi rýchlo si našli spojenie so slovenskými nacionalistami, ktorí, zneužívajúc vládny program, roznecovali rozpory a trenice medzi našimi národnosťami. Z týchto čias sú dobré známe zjavy, že kým maďarskí pracujúci v Československu, hlavne robotníci, malí a strední roľníci, boli vystavení rôznym prenasledovaniam, zatiaľ predstavitelia maďarskej reakcie, kulaci a ďalšie kapitalistické živly žili pokojne, mali všelijaké spojenia, zmenili svoju národnosť a tým dosiahli, že bez akejkolvek nepríjemnosti mohli zostať na svojom pôvodnom mieste. Táto skutočnosť, samozrejme, hnala vodu na mlyn nacionalistom a bola mnohokrát v radoch pracujúcich príčinou nedorozumenia a zmätkov.

V tomto čase hlavným a najdôležitejším problémom komunistickej strany a robotníckej triedy bola otázka moci. Tento stav trval až do februára 1948, keď reakční ministri zorganizovali protištátny puč, dúfajúc, že sa im podarí to, čo sa im podarilo po prvej svetovej vojne. Naša robotnícka trieda, náš pracujúci ľud pod vedením skúsenej a osvedčenej komunistickej strany zúčtoval s týmito reakčnými živlami a v slávnych februárových dňoch upevnila sa moc robotníckej triedy.

Po februárových udalostiach bolo jasné, že aj v Československu dôjde k vyriešeniu otvorených otázok. Duch revizionizmu sa už vtedy neprejavoval ani v Maďarskej ľudovej republike, lebo vláda reakčného Ferencu Nagya a vlastizradnej kliky, ktorá koketovala so západnými štátmi, bola v Maďarsku taktiež odhalená a moc robotníckej triedy sa upevnila aj tam. Tak sa stalo, že v októbri 1948 si aj naša strana vytyčila riešenie maďarskej otázky v Československu. Maďari dostali štátne občianstvo a stali sa rovnoprávnymi občanmi ľudovodemokratickej ČSR. V decembri 1948 vyšli prvé maďarské noviny, bol založený Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu – Csemadok, začali sa tlačiť prvé maďarské knihy a postupne sa otvárali aj maďarské školy.

Maďarskí buržoázni nacionalisti práve v tomto čase začali pod pláštikom práv ľudu vytyčovať rôzne demagogické požiadavky, aby narušili upevnenie priateľských vzťahov medzi obyvateľstvom maďarskej a slovenskej národnosti.

Ich prvé aktívne vystúpenie bolo, že sa snažili medzi maďarskými pracujúcimi v Československu kompromitovať tých maďarských súdruhov, ktorí prijali nejakú funkciu v novinách, alebo v Csemadoku. Pomenovali, ich „becseheltek“ (Čechomaďari), zradcami maďarského ľudu a usilovali sa o to, aby vyvolali nedôveru maďarských pracujúcich k funkcionárom a k rozhodnutiam našej strany a vlády. Tieto maďarské buržoázno-nacionalistické živly, hlavne po voľbách do národných výborov pomenovali poctivých maďarských pracujúcich, ktorí prijali funkcie v národných výboroch a ktorí aktívne pracujú v národných výboroch posmešne „állami magyarok“ (štátni Maďari).

Maďarský buržoázy nacionalizmus v Československu sa prejavuje ešte aj v inej forme. Veľmi často sa stretávame so zjavom, že mylne vykladajúc úlohu Csemadoku, chcú ho ako organizáciu použiť na obranu záujmov maďarských pracujúcich proti úra-

dom. Najčastejšie je to, v otázke školstva a kultúry. Maďarskí pracujúci v Československu dôverujú našej strane a vláde, obracajú sa s dôverou na úrady, ale musíme si priznať aj to, že buržoáznym nacionalistom sa na mnohých miestach darí ešte aj dnes vyvolať nedôveru v radoch maďarských pracujúcich voči verejným inštitúciám. Prejavilo sa to aj pri voľbách do národných výborov v Šárovciach, kde Maďari nechceli kandidovať. Podobné prípady sa vyskytovali v Šamoríne, v Kolárove, v Iži a v Pribete. Maďarský buržoázny nacionalizmus prejavuje sa aj v potieraní triedneho boja, napríklad keď v jednotnom roľníckom družstve bránia „vlastného kulaka“, maďarského kulaka, čiste z falošnej národnostnej solidarity. V poslednom čase, zvlášť v Leviciach a v Rožňave videli sme také zjavy, že niektorí buržoázni nacionalisti chcú všetko vysvetliť z národnostného hľadiska. V týchto mestách je badateľná izolácia Maďarov, ktorá je tiež jednou formou buržoázneho nacionalizmu.

Dnes sa už veľmi zriedka prejavujú trenice medzi tunajšími Slováckmi a Maďarmi. Žiaľ, nemôžeme to isté povedať o pomere maďarských občanov Československa k tzv. presídlencom. Tu sa ešte veľmi často prejavuje nedôvera, nepriateľstvo, rozpor a izolácia.

Musíme úprimne konštatovať, že boj proti prejavom maďarského buržoázneho nacionalizmu nie je sústavný. Napriek tomu, že sme v poslednom čase usporiadali viac prednášok o národnostnej politike, o škodlivých prejavoch buržoázneho nacionalizmu, o spoločných bojoch našich pracujúcich v minulosti, o ich spoločnej budovateľskej práci dnes. Predsa však sa často v boji proti buržoáznemu nacionalizmu vyskytuje nesprávna forma, že totiž častejšie spomínáme a poukazujeme na zjavy buržoázneho nacionalizmu inde než vo vlastných radoch.

Odhalenie slovenských buržoázných nacionalistov, Husáka, Novomeského, Okáliho a ich spoločníkov, aj ich zneškodnenie sa odohrávalo pred nami. Vychádzalo sa z tej správnej komunistickej zákonitosti, že boj proti buržoáznemu nacionalizmu je najsprávnejší a najúspešnejší vtedy, keď sa bojuje proti nemu vo vlastných radoch, keď sa bojuje proti buržoáznym nacionalistom patriacim k vlastnej národnosti. Práve takto robili slovenskí komunisti. Komunistická strana Slovenska ukázala príklad čestného a dôsledného boja proti slovenským buržoáznym nacionalistom, proti nositeľom buržoázneho nacionalizmu. KSS je príkladom toho, že veľmi prísne vystupuje proti všetkým buržoázno-nacionalistickým živlom, ktoré sa snažia narušiť pokojné spolužitie našich národov. Je potrebné, aby sme sa riadili týmto príkladom v boji proti buržoáznemu nacionalizmu, proti ideí, ktorá je cudzia robotníckej triede. Je potrebné, ak chceme vykonať úspešnú prácu, aby sme zachovávali tieto zásady, aby sme zametali v prvom rade pred vlastnými dverami.

V boji proti buržoáznemu nacionalizmu potrebujeme veľa trpezlivosti a ešte viac výchovnej práce. V našich prednáškach, článkoch musíme poukazovať na význam proletárskeho internacionalizmu, na tradície krúžkov robotníckeho hnutia, na pozitívne vzťahy v boji za slobodu, na naše spoločné boje proti feudalizmu a kapitalizmu. Je potrebné, aby sme propagovali tradície, ktoré v minulosti spájali našich pracujúcich, naše národy, národnosti. Treba rozvíjať ducha proletárskeho internacionalizmu tak, aby sa posilňovalo československé vlastenectvo, idea socialistického vlastenectva.

Súdruh Bacílek sa na plenárnej schôdzi Ústredného výboru KSS dňa 18. a 19. decembra 1953 zaoberal prejavmi maďarského buržoázneho nacionalizmu v Československu. Súdruh Bacílek vtedy povedal: „Pod vedením straníckych orgánov, pri správnom

uskutočňovaní národnostnej politiky, komunisti, tak Slováci ako Maďari, musia v budúcnosti húževnatejšie ako dosiaľ bojovať proti všetkým zjavom buržoázneho nacionalizmu. Tak medzi maďarským, ako aj medzi slovenským obyvateľstvom musia v každodennej masovopolitickej práci popularizovať predných pracovníkov našich závodov a polí, bez ohľadu na národnosť, musia budiť lásku k našej spoločnej vlasti – Československej republike, k nášmu spojencovi, veľkému Sovietskemu zväzu. Oči komunistov bez rozdielu národnosti nech sú upreté k Prahe. Tam je sídlo predstaviteľov našej strany, tam je vláda ľudu celej ČSR, ktorá rieši problémy všetkých národov Československa a rieši i problémy ukrajinského a maďarského obyvateľstva spolu s problémami ostatných národov v ČSR. Zástavou všetkého pracujúceho československého ľudu, Čechov a Slovákov, Maďarov a Ukrajincov je československá zástava, bielo-červeno-modrá a zástava proletárskeho boja, zástava veľkého socialistického štátu – červená zástava.

Zástava červeno-bielo-zelená je zástavou priateľského maďarského štátu, voči ktorému náš ľud a náš štát zachováva úprimné priateľské vzťahy a jeho zástavu postaví na vysoké čestné miesto medzi ostatnými zástavami priateľských štátov, medzi zástavy bratského Poľska, Rumunska, Bulharska, Číny alebo Kórey.“

Áno, červeno-bielo-zelená zástava nie je malým činiteľom v rukách buržoáznych nacionalistov. Skoro každý deň sa vyskytuje otázka zástavy červeno-bielo-zelenej napriek tomu, že sme už viackrát poukázali na to, že táto zástava nie je symbolom národnosti, ale je znakom zvrchovanosti krajiny – v tomto prípade Maďarska, priateľského Maďarska. Musíme dávať pozor, nesmieme pripustiť, aby si buržoázni nacionalisti urobili zo zástavy priateľského štátu prostriedok na vrážanie klina medzi naše národy.

V poslednom čase sa prejavila činnosť malomeštiackych živlov aj pri réžii rozprávkovej spevohry „János vitéz“ (Vítaz Ján). V tejto hre, ktorá ostrou satirou zosmiešňuje monarchiu, nemohúcnosť francúzskeho kráľovstva, sa vyskytuje aj otázka maďarskej zástavy, otázka vernosti k maďarskej zástave. To dáva nacionalistickým živlom príležitosť k tomu, aby u nás, na Slovensku živili maďarský buržoázny nacionalizmus. Táto hra v Maďarsku posilňuje ideu vlastenectva. Ale u nás na Slovensku, na národnostne miešanom území použitie červeno-bielo-zelenej zástavy v tejto hre ideu socialistického vlastenectva, lásku k československej vlasti, pokojné spolužitie a bratské priateľstvo našich národov neposilňuje. Tu veľmi veľa záleží na režisérovi, a musíme konštatovať, že režiséri, ktorí nadšene režírovali hru „János vitéz“ neprejavili také „nezištné“ nadšenie pri réžii nových, socialistických hier. Dej tejto rozprávkovej hry sa odohráva v dobe prednapoleonskej, keď maďarská zástava ani nebola červeno-bielo-zelená. Keby režiséri boli skutočne rozmýšľali a úprimne s hrou mysleli, mohli prísť na to, že vztyčenie červeno-bielo-zelenej zástavy je tu i historicky i ideologicky falošné. Prílišné vyzdvihnutie tejto zástavy právom vzbudilo u slovenských, ale aj u maďarských súdruhov pocit, že maďarská zástava sa tu využíva, resp. zneužíva k porušeniu priateľstva medzi našimi národmi.

Žiaľ, musíme konštatovať, že ani maďarskí komunisti v Československu nebojujú dosť dôrazne proti takýmto zjavom. Jednak sa mylne nazdávajú, že by bolo snáď urážkou ľudovodemokratického Maďarska, keby povedali svoj názor a jednak si nechcú robiť nepríjemnosti, nechcú si pohnevať miestnych známych a priateľov a preto sa radšej nechajú vliecť udalosťami, nebojujú proti nesprávnym názorom. Je to však veľmi nebezpečný a škodlivý spôsob, lebo tým chtiac-nechtiac tiež pomáhame živiť buržoázny nacionalizmus.

Takýto postoj je nezlučiteľný s ideou socialistického vlastenectva, je nezlučiteľný s láskou k vlasti, s láskou k ľudovodemokratickej Československej republike, na ktorú môžeme byť a aj sme právom hrdí a to pre naše úspechy, pre výsledky, dosiahnuté v jej socialistickom budovaní.

Áno, sme hrdí, a túto oprávnenú hrdosť cítia všetci maďarskí pracujúci v Československu. Dnes je obzvlášť potrebné, aby maďarskí pracujúci s neochvejnou vernosťou stáli na strane našej vlasti, nášho ľudovodemokratického zriadenia a našej rodnej strany. Sme presvedčení, že maďarskí pracujúci v Československu budú vo zvýšenej miere bojovať proti nepriateľskej, buržoáznonacionalistickej ideológii, ktorá je robotníckej triede cudzia a nepriateľská a že budú mať na pamäti slová, ktoré na X. zjazde našej strany povedal súdruh Novotný: „Dôsledné uskutočňovanie zásad leninsko-stalinskej národnostnej politiky upevnilo bratskú družbu Čechov a Slovákov, zabezpečilo plnú rovnoprávnosť všetkých národností krajiny. Jednota národov a národností našej republiky je mocným činiteľom a tmelom pevnosti ľudovodemokratického zriadenia.“

Pod zástavou socializmu, 1954, č. 23 – 24, s. 1494 – 1503.¹³⁹

Összefoglalás: A csehszlovákiai magyar dolgozók jelentős sikereket értek el kultúrájuk, iskolaügyük fejlesztése terén. De részük van az ipari és a mezőgazdasági termelésben elért sikerekben is, ezért az, ha csak a kulturális fejlődésben elért eredményeket hangsúlyozzák, a burzsoá nacionalisták malmára hajtja a vizet. Ezt példázza a Csemadok komáromi helyi csoportja vezetőinek, Körmendi és Pálfi elvtársnak az esete is, akik külön pénzjuttatást kértek a helyi szervezet számára. A burzsoá nacionalista elemek Gútán céljaik szolgálatába állították Tánczos Istvánt, s aláírási akciót szerveztek a nemzeti bizottság szlovák elnökének újraválasztása ellen. A magyar burzsoá nacionalizmus gyökerei a múltba nyúlnak vissza, Csehszlovákiában 1918-ig. A magyar burzsoá nacionalisták 1945-ben egy időre háttérbe húzódtak, de hamarosan szövetkeztek a szlovák burzsoá nacionalistákkal. Így történhetett meg, hogy amíg a magyar dolgozók üldöztetésnek voltak kitéve, a magyar reakció képviselői bántódás nélkül élhettek. 1948 után a magyar burzsoá nacionalisták meg akarták zavarni a szlovák és magyar nép közötti baráti kapcsolatok megszilárdítását. A Csemadokot érdekvédelmi szervezetként akarták felhasználni. Az SZLKP példát mutatott a szlovák burzsoá nacionalisták elleni következetes harcával, s nekünk is ezt a példát kell követnünk. A burzsoá nacionalisták kezében nem lebecsülendő eszköz a piros-fehér-zöld zászló, amellyel visszaéltek a *János vitéz* mesedalljáték színrevitelekor is.

139 Prednáška v maďarskom preklade bola uverejnená v *Új Szó* 28. januára 1955, s. 3–4. (az előadás szövege magyar fordításban megjelent: *Új Szó*, 1955. január 28. 3–4. p.)

Pozsony, 1955. júnus 2. Ernest Sýkora oktatásügyi megbízott jelentése a magyar tan-nyelvű iskolák helyzetéről.

Bratislava 2. jún 1955. Správa povereníka školstva Ernesta Sýkora o stave škôl s vyučovacím jazykom maďarským.

S p r á v a
o súčasnom stave škôl s vyučovacím jazykom maďarským

Na školách s vyučovacím jazykom maďarským sú dnes najdôležitejšie tieto otázky: ďalšie zriaďovanie výberových škôl, výchova k československému socialistickému vlastenectvu a vedomostná úroveň žiakov.

Organizačný rozvoj:

V školskom roku 1954/55 je stav škôl s vyučovacím jazykom maďarským takýto:

	Školy			Podľa druhu a skupín tried	Učítelia		
	školy	triedy	žiaci		spolu	nekval.	%
materské	246	266	7.880	materské	266	224	84,2
národné	445	780	23.062	1.-5.	1.327	521	39,2
8-roč.	117	1.032	32.640	6.-8.	790	703	88,9 (vlni 94,9%)
11-roč.	11	180	6.436	9.-11.	50	31	62,0
pedagogické	3	21	684	pedagog.	42	14	33,3
hospodárske	3	6	213	hospod.	12	3	25,0
priemyselné	4	25	681	priem.	50	26	52,0
S p o l u	829	2.310	71.776	Spolu:	2.537	1.522	59,9

V porovnaní s rokom 1949/50, kedy bolo len 319 pobočiek pri slovenských národných školách (v školskom roku 1948/49 ich bolo len 194), ide tu o mimoriadne prudký rozvoj.

Sieť materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským – podobne ako aj sieť slovenských škôl – nie je ešte dobudovaná. Ich sieť bude sa ďalej rozvíjať úmerne s rozvojom priemyslu a s upevňovaním a zakladaním JRD, a to podľa priestorových a kádrových možností.

Sieť národných, osemročných stredných a výberových škôl je v tomto školskom roku už na rovnakej organizačnej úrovni ako sieť slovenských škôl.

Nedobudované sú však výberové školy s vyučovacím jazykom maďarským, pokiaľ ide o počet tried a žiakov, pretože sa začali zriaďovať až po roku 1950. Až v budúcom školskom roku najvyššie ročníky naplnia sa už potrebným počtom žiakov.

Napriek tomu, že sieť škôl s vyučovacím jazykom maďarským za štyri roky dosiahla úroveň siete slovenských škôl, občania maďarskej národnosti domáhajú sa stále zriaďovania ďalších jedenásťročných stredných škôl (v Bratislave, Košiciach, Lučenci, Rim. Sobote a inde). Povereníctvo školstva zriaďuje však postupne 11-ročné stredné školy podľa počtu žiakov (pri náborovej základni 750-900 žiakov v 6.-8. postupnom ročníku na jednu IX. triedu). Pokladalo teda za správnejšie zriadiť najprv 11-ročnú strednú školu v Šamoríne, kde je 735 žiakov, ako v Bratislave, kde je len 213 žiakov v meste a 139 v Bratislave-okolí. Pritom v Bratislave sú dve odborné školy (hospodárska a pedagogická) s maďarským vyučovacím jazykom, ktoré majú dovedna 447 žiakov (na jednu triedu priemerne 34 žiakov). Za takýchto podmienok zriadenie 11-ročnej strednej školy v Bratislave je naprosto neopodstatnené. I v Košiciach domáha sa ZRPŠ pri 8-ročnej strednej škole veľmi energicky zriadenia 11-ročnej strednej školy. Vedúci súdruhovia KV KSS podporujú jeho požiadavku. Pritom na OSŠ v Košiciach je len 125 (v 8. triede 35), v Košiciach-okolí 58 žiakov. V meste je však zriadená priemyselná škola strojnícka a elektrotechnická, ktorá má 499 žiakov (medzi nimi aj slovenských). Okrem toho je v kraji JSŠ v Kráľ. Chlmci a Moldave pedagogická škola, priemyselná škola banícka a zdravotnícka škola v Rožňave, pôdohospodárska škola v Lelesi a Drienovci. V školskom roku 1954/55 na pedagogickej škole v Rožňave nemohla byť pre nedostatočný počet žiakov zriadená plánovaná pobočka 1. triedy, na baníckej škole je v 1. triede 9 žiakov. Za tejto situácie by bolo možné v Košiciach zriadiť JSŠ len na úkor Kráľovského Chlmca a Moldavy a zaťažiť ešte viac internátne priestory, ktorých je tu veľký nedostatok. Na celej veci je najpozoruhodnejšie to, že rodičia sa neuspokojujú s odbornými školami, ani sa takýchto škôl nedomáhajú, žiadajú len jedenásťročné školy, hoci tieto sú dnes najnižším typom výberovej strednej školy. Tento zjav si vyžaduje osobitného skúmania.

Nakoniec treba uviesť, že v školskom roku 1953/54 v 9.-11. ročníku JSŠ s vyučovacím jazykom maďarským bolo 42 % nekvalifikovaných učiteľov. Takisto v ročníkoch 6.-8. bolo v školskom roku 1953/54 len 35 kvalifikovaných učiteľov z celého počtu 695. Rozširovať za týchto okolností sieť výberových škôl s maďarským vyučovacím jazykom znamená vedome znižovať ich úroveň.

Vychádzajúc z tejto situácie Povereníctvo školstva v najbližšom období zameriava sa predovšetkým na budovanie a organizačné upevnenie existujúcich výberových škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Ďalší rozvoj škôl s vyučovacím jazykom maďarským pôjde v súlade s rozvojom všetkých ostatných škôl na Slovensku. V budúcom školskom roku Povereníctvo školstva však nezriaďuje ani jednu JSŠ.

Výchova k československému socialistickému vlastenectvu:

V školskom roku 1954/55 došlo vo výchove k československému socialistickému vlastenectvu na školách s maďarským vyučovacím jazykom k podstatnému zlepšeniu. Dôležitým činiteľom pritom v boji proti buržoáznemu nacionalizmu na školách slovenských i maďarských bolo nadväzovanie družby so slovenskými školami. Máme už veľa škôl v okresoch s národnostne zmiešaným obyvateľstvom, kde prehĺbujúca sa družba zbližila nielen žiakov a učiteľov, ale aj obyvateľstvo obcí (Gbelce, Vojnice, Mužla-okr. Štúrovo). Celoročný plán spolupráce vypracovali si na tento školský rok jedenásťročné

školy v Komárne. Podľa tohto plánu riaditelia škôl sa pravidelne schádzajú, učitelia obidvoch škôl vzájomne hospitujú. Na osemročných stredných školách v Kolárove, kde školy používajú spoločnú budovu, učitelia vzájomne hospitujú na hodinách jazyka slovenského a ruského, majú spoločnú ZR, ZO KSS, spoločné prevádzkové porady a pod. Pekným príkladom družby medzi slovenskými a maďarskými školami je spolupráca osemročných stredných škôl v Radzovciach (okres Fiľakovo), učitelia sa tu vzájomne učia po slovensky a po maďarsky a k tomu vedú aj svojich žiakov. Pekne rozvinutú družbu majú v tomto školskom roku aj iné školy napríklad v Plášťovciach, Šahách, Rožňave, Košiciach, Nových Zámkoch a inde. K vzájomnému zblíženiu slovenských a maďarských škôl prispela aj tá okolnosť, že v niektorých okresoch (Šahy, Čalovo, Dun. Streda, Šamorín, Rožňava) boli Povereníctvom školstva ustanovení okresní školskí inšpektori maďarskej národnosti, ktorí vykonávajú dozor aj na školách slovenských.

No napriek zlepšovaniu situácie s prejavmi buržoázneho nacionalizmu sa stretávame ešte dosť často. Buržoázny nacionalizmus prejavuje sa vo vzájomnej izolovanosti mnohých slovenských a maďarských škôl v obci, v podceňovaní slovenského jazyka, v nedostatočnom prehlbovaní vlasteneckej výchovy v jednotlivých predmetoch. S takýmito zjavmi sme sa stretli na národnej škole vo Veľkej Pake (okres Šamorín), kde si žiaci neboli vedomí toho, že ich vlasťou je Československá republika, nevedeli nič o budovateľských úspechoch nášho ľudu, pri výzdobe školy používali len maďarskú zástavu. Na národnej škole v Hostovciach (okres Moldava) 90% žiakov nepoznalo a nerozumelo textu československej štátnej hymny.

Príčiny tohto zaostávania vo výchove k československému socialistickému vlastenectvu treba hľadať predovšetkým v nedostatočnej ideovo-politickej vyspelosti časti maďarských učiteľov, na čom má značnú vinu Povereníctvo školstva, ktoré pri školení maďarských učiteľov zabúdalo na osobitné podmienky, v ktorých títo vyučujú.

Úroveň vedomostí žiakov:

Posledné prieskumy na školách s vyučovacia jazykom maďarským ukazujú stúpajúcu úroveň týchto škôl oproti minulým školským rokom. No jednako stav výchovy a vyučovania nedosahuje ešte úrovne na slovenských školách.

Jazyk maďarský:

V jazyku maďarskom je vedomostná úroveň žiakov na pomerne slušnej úrovni najmä na jedenásťročných a niektorých osemročných stredných školách (JSŠ Komárno, OSŠ Rožňava, Košice a iné). Pomerne horší je stav na národných školách a na niektorých osemročných školách na vidieku. Učitelia vyučujúci na týchto školách neovládajú dobre spisovný jazyk, nedostatočne ovládajú gramatiku, často používajú nárečia (Modrý Kameň, Bešeňov, V. Lovce).

Jazyk slovenský:

Na väčšine škôl s vyučovacím jazykom maďarským je úroveň vedomostí žiakov v jazyku slovenskom neuspokojivá. Najhoršia situácia je v ročníkoch 2.-5. Žiaci v týchto ročníkoch na mnohých školách neovládajú ani základy slovenského jazyka, ich slovná zásoba je nepatrná, výslovnosť celkom nevyhovujúca, čítajú iba s veľkými ťažkosťami. O ovládanie slovenského pravopisu na niektorých školách nemožno vôbec hovoriť, žiaci väčšinou píšou ako počujú (Šarkan, Sikenička, Malá n/Hr., Kosihy, Leľa)

Situácia nie je lepšia ani vo vyučovaní literárnej výchovy. Žiaci väčšinou úplne nedostatočne poznajú diela významných slovenských a českých spisovateľov. Žiacke knižnice

na národných školách skoro vo všetkých okresoch južného Slovenska nemajú často ani jedno dielo zo slovenskej literatúry, a to ani v maďarskom preklade. Tak isto slovenské žiacke časopisy školy s vyučovacím jazykom maďarským len veľmi zriedkavo odoberajú.

Za takejto situácie vychádzajú zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským žiaci, ktorí nedostatočne ovládajú slovenský jazyk. To im znemožňuje plne sa uplatniť v ktoromkoľvek zamestnaní alebo v ďalšom štúdiu na slovenských výberových a vysokých školách.

Príčinu tohto javu treba hľadať do značnej miery v tom, že pracovníci Povereníctva školstva v snahe postupovať čo najtaktnejšie a najohľadupľnejšie voči maďarským spoluobčanom, nechávali dlho neriešené páľčivé problémy, hoci vedeli o opakujúcich sa signáloch, upozorňujúcich na vážne nedostatky. Povereníctvo školstva zvýšilo nedávno počet hodín jazyka slovenského z doterajších 39 na 48 týždenne. Toto opatrenie Povereníctva školstva prijali učitelia maďarských škôl v naprostej väčšine okresov kladne. Iba v okrese Moldava niektorí učitelia sa postavili na stanovisko, že zvýšenie počtu hodín jazyka slovenského je výrazom snahy o „poslovenčenie“ detí maďarskej národnosti.

Ostatné predmety:

Úroveň jazyka ruského má v hlavných rysoch tie isté nedostatky ako jazyk slovenský. V matematike je úroveň priemerná, niekde aj na vyššej úrovni (OSŠ Košice, JSŠ Komárno, OSŠ Rožňava a i.). Na väčšine škôl učitelia ešte v nedostatočnej miere vedú žiakov k logickému mysleniu a zápasia s metodickými nedostatkami, ktoré vyplývajú z ich krátkej praxe a nekvalifikovanosti. V zemepise a dejepise sú vecné znalosti dobré. Málo však v týchto predmetoch využívajú učitelia prvky zamerané na výchovu k československému socialistickému vlastenectvu. V prírodných vedách sú znalosti slabšie, učitelia tu málo využívajú názoru a preto vedomosti žiakov sú často iba formálne.

Učiteľské kádre:

Hlavnou príčinou zaostávania škôl s vyučovacím jazykom maďarským vo vedomostnej úrovni žiakov je nízka odborná úroveň učiteľských kádrov, ako to ukazuje tabuľka na str. 1. Svedčí však o politickej uvedomelosti maďarských nekvalifikovaných učiteľov, že až 80% ich pomerne úspešne dopĺňa svoju kvalifikáciu diaľkovým štúdiom. O výchovu nových učiteľských kádrov starajú sa 2 pedagogické školy (v Bratislave a Rožňave) a maďarské oddelenie na Vyššej a Vysokej pedagogickej škole v Bratislave. Podľa perspektívneho plánu výchovy učiteľských kádrov odstráni Povereníctvo školstva cestou diaľkového štúdia i výchovou nových učiteľských kádrov nekvalifikovanosť v 1.-5. a 9.-11. ročníku všeobecnovzdelávacích škôl do roku 1960. Horšia je situácia v ročníkoch 6.-8., kde budeme môcť nekvalifikovanosť odstrániť až v roku 1965.

Riadenie:

Jednou z vážnych príčin zaostávania škôl s vyučovacím jazykom maďarským je nedostatočné riadenie a dozor nad ich prácou. Tento nedostatok navrhovalo Povereníctvo školstva odstrániť tak, aby na školských odboroch rád ONV a KNV v národnostne zmiešaných oblastiach boli ustanovení osobitní inšpektori pre školy s vyučovacím jazykom maďarským. Tento návrh však v systemizačnej komisii neprešiel. Na Povereníctve školstva sa vytvorilo v tomto roku samostatné oddelenie pre školy s vyučovacím jazykom maďarským a ukrajinským. Toto opatrenie nepokladáme však za dostačujúce. O maďarské školstvo by sa okrem toho malo starať najmenej 10 špeciálnych inšpektorov na jednotlivých školských odboroch rád KNV a ONV. Pre zlepšenie

úrovne výchovy a vyučovania na školách s vyučovacím jazykom maďarským Povereníctvo školstva to pokladá za nevyhnutné.

Učebnice:

V školskom roku 1954/55 dostali žiaci na školách s vyučovacím jazykom maďarským 55 nových učebníc. Je to len o niekoľko učebníc menej, ako dostali žiaci na slovenských školách. Okrem týchto učebníc užíva sa ešte 10 učebníc staršieho vydania. Učebníc bol síce dostatok, no mnohé z nich vyšli až po 1. septembri 1954. K 1. septembru 1955 vyjde 31 nových učebníc pre školy s vyučovacím jazykom maďarským, takže v školskom roku 1955/56 budú mať žiaci škôl s vyučovacím jazykom maďarským nové učebnice pre všetky predmety okrem hudobnej výchovy. Tvorbou učebníc pre školy s vyučovacím jazykom maďarským sa zaoberá 5 pracovníkov Slovenského pedagogického nakladateľstva, špeciálneho pracovníka má aj Štátny pedagogický ústav a Ústav pre ďalšie vzdelávanie učiteľov.

Materiálne podmienky:

Umiestenie škôl s vyučovacím jazykom maďarským ja oveľa horšie, ako umiestenie škôl slovenských. Súvisí to s oneskoreným započatím budovania týchto škôl a ich prudkým rozvojom. Do roku 1950 boli maďarské pobočky umiestené v spoločných budovách so slovenskými školami. Situácia sa čiastočne zlepšila po roku 1950, kedy sa začali budovať samostatné maďarské školy a najmä po vydaní nového školského zákona, kedy sa vytvorili osemročné stredné školy. Tieto školy boli umiestené väčšinou v samostatných budovách získaných adaptáciou hostincov, kaštieľov a pod. Povereníctvo školstva vychádzajúc z tohto stavu venuje v návrhu perspektívneho plánu investičnej výstavby do roku 1960 osobitnú pozornosť výstavbe škôl v južných okresoch Slovenska.

Spoločným nedostatkom škôl s vyučovacím jazykom maďarským je ich nedostatočné vybavenie učebnými pomôckami. Aj tento nedostatok súvisí s oneskoreným budovaním maďarských škôl, ktoré až v posledných rokoch začínajú zriaďovať svoje kabinety. Tento nedostatok školská správa odstraňuje nie dosť dôsledne a pružne. Zatiaľ len niektoré školské odbory rád ONV pri rozpise finančných prostriedkov na učebné pomôcky prednostne dotovali školy s vyučovacím jazykom maďarským (Lučenec, Rožňava, Galanta, Šahy, Dun. Streda a inde).

Z á v e r :

Ďalej zvyšovať úroveň na školách s vyučovacím jazykom maďarským bude Povereníctvo školstva týmito opatreniami:

1) Podstatne zintenzívni výchovu k československému socialistickému vlastenectvu a proletárskemu internacionalizmu na školeniach každého druhu, sústavnou propagáciou v Učiteľských novinách, na učiteľských aktívoch a ďalej bude rozvíjať družbu medzi slovenskými a maďarskými školami v takých konkrétnych formách, ako sa to začalo uskutočňovať na jedenástročných stredných školách v Komárne a osemročných stredných školách v Kolárove, organizovať spoločné schôdzky ZRPŠ a pod.

2) Za pomoci Slovenskej akadémie vied a Fil. fakulty UK pripraví materiály o pokrokových tradíciách a vzájomných vzťahoch Slovákov a Maďarov a to tak, aby ich sústava pre ďalšie vzdelávanie učiteľov mohla pri školeniach používať už v týchto prázdninách, resp. začiatku budúceho školského roku.

3) V perspektívnom pláne výstavby škôl do roku 1960 zvýšenú pozornosť venuje okresom južného Slovenska, najmä okresom s vysokou zmennosťou.

4) Prostriedky na zakúpenie učebných pomôcok a kníh bude rozdeľovať tak, aby sa v najbližších dvoch-troch rokoch maďarské školy dostali na úroveň slovenských škôl.

5) Cestou Ministerstva školstva predloží vláde návrh na zosilnenie dozoru pre školy s vyučovacím jazykom maďarským, aby tak bola lepšie zaistená systematická starostlivosť o zvyšovanie učebno-výchovnej práce na týchto školách.

6) Osobitnými opatreniami zabezpečí, aby žiaci dôkladne ovládli slovenský jazyk a tak mali možnosť po ukončení školy plne sa uplatniť na ktoromkoľvek pracovisku v celej republike, resp. bez ťažkostí mohli ďalej študovať na vysokých školách a pod.

7) Doplní žiacke a učiteľské knižnice na školách s vyučovacím jazykom maďarským dielami slovenských a českých spisovateľov a najdôležitejšími časopismi pre mládež.

8) Bude organizovať aspoň raz do roka celoslovenské i krajské konferencie maďarských učiteľov, aby sa tak pravidelne zoznamovalo so špeciálnymi potrebami maďarských škôl a operatívne mohlo odstraňovať nedostatky.¹⁴⁰

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 113, a. j. 30, Správa o súčasnom stave škôl s vyučovacím jazykom maďarským, kópia, strojopis

Összefoglalás: A magyar tannyelvű iskolák legfontosabb kérdései: új szakosító iskolák létesítése, a csehszlovák szocialista hazafiságra való nevelés és a tanulók tudásszintje. Az 1954/55-ös tanévben a magyar óvodák száma 246, az elemi (nemzeti) iskoláké 445, a nyolcéves középiskoláké 117, a tizenegyéves középiskoláké 11, a pedagógiai iskoláké 3, a gazdasági iskoláké 3, az ipari iskoláké 4. A magyar szülők újabb és újabb magyar tizenegyéves középiskolák létesítését szorgalmazták, különösen Pozsonyban és Kassán, ahol azonban a magyar diákok alacsony száma miatt nincsenek meg a feltételei. Az iskolák számának növelése ráadásul színvonaluk további csökkenését eredményezné, hiszen a tizenegyéves középiskolák tanárainak 42%-a képesítés nélküli. A burzsoá nacionalizmus elleni harc fontos tényezője a magyar és szlovák iskolák együttműködése, de a burzsoá nacionalizmus megnyilvánul pl. a szlovák nyelv lebecsülésében vagy a hazafias nevelés elhanyagolásában is. A magyar iskolák tanulóinak tudásszintje alacsonyabb, mint a szlovák iskolák tanulóié. Gyenge a szlovák nyelvismeretük, a tanulók a szlovák nyelvet gyakran alapszinten sem ismerik. Mindennek oka a tanítók alacsony szakmai színvonala. Nem megfelelő a magyar iskolák elhelyezése, s nincsenek kellőképpen ellátva iskolai segédesszközökkel sem.

140 Správa bola prerokovaná na zasadaní Sekretariátu ÚV KSS dňa 16. júna 1955. Sekretariát vo svojom uznesení uložil povereníkovi E. Sýkorovi, aby preskúmal možnosť zriadenia 11-ročných maďarských škôl v Bratislave a Košiciach a aby vypracoval plán na zintenzívnenie výchovy k československému socialistickému vlastenectvu a proletárskemu internacionalizmu a na zvýšenie úrovne vyučovania slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom maďarským. (Stanovisko k žiadostiam o zriadenie 11-ročných škôl v Bratislave a Košiciach vid' v dok. č. 126; návrh na zintenzívnenie výchovy k československému socialistickému vlastenectvu a proletárskemu internacionalizmu a na zvýšenie úrovne vyučovania slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom maďarským je publikovaný v práci: Gabzdilová, Soňa: *Maďarské školstvo na Slovensku v druhej polovici 20. storočia*. Dunajská Streda: Lilium Aurum – Nadácia Katedra 1999. s. 110 – 112.)

Pozsony, 1955. október 6. A Csemadok KB Elnökségének javaslata az egyesület *Fáklya* című kultúrpolitikai havilapjának hetilappá való átalakítására.

Bratislava 6. október 1955. Návrh Predsedníctva ÚV Csemadoku na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu spolku *Fáklya*.

Návrh na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu Csemadoku „Fáklya“

Predsedníctvo ÚV Csemadoku po dôkladnom uvážení a prediskutovaní prišlo k takému záveru, že terajšie mesačné vychádzanie kultúrno-politického časopisu Csemadoku *Fáklya* je nevyhovujúce. *Fáklya* ako mesačník aj napriek vkusnej úprave a stálom sa zlepšovaní obsahu neplní svoje poslanie medzi pracujúcimi maďarskej národnosti. Pri kráse, hĺbke tlače a ideovej úrovni nemôžeme zamlčať to, že z tlačovo-technických príčin – čo znamená, že rukopisy a celý materiál do čísla musíme odovzdať mesiac predom – časopis nemôže udržiavať krok s kultúrnymi akciami. Nie je v stave tieto viest, usmerňovať a napomáhať ich rozvoju. Obmedzuje sa iba na registrovanie kultúrnych výročí a len svojou propagačnou stránkou poskytuje čiastočnú pomoc pri rozvíjaní maďarskej kultúry v Československu.

Naše skúsenosti dokazujú, že bezpodmienečne potrebujeme jeden kultúrno-politický časopis, ktorý bude stáť bližšie k maďarským pracujúcim a systematicky usmerňovať ich kultúrnu činnosť.

Vychádzajúc z uvedených skutočností, predsedníctvo ÚV Csemadoku vytýčilo si za cieľ vydať kultúrno-politický časopis Csemadoku, *Fáklya* ako týždenník pod názvom: „*Fáklya*, a csehszlovákiai magyar dolgozók kultúrpolitikai hetilapja“ (*Fáklya*, kultúrno-politický týždenník maďarských pracujúcich v Československu).

Nový týždenník má vychádzať v novinovom formáte na 8 stranách, miesto hĺbkotlače s knižnou tlačou a ilustráciami.

Časopis, vychádzajúci týždenne na 8 stranách by nám umožnil, aby sme uverejňovali obrázkové reportáže o kultúrno-masových podujatiach, kritické pripomienky a usmerňujúce články a tak zbližili časopis *Fáklya* s pracujúcimi, nakoľko týždenník budeme mať možnosť rozdeliť na rubriky, a to: vedeckú, divadelnícku, rubriku ľudovej umeleckej tvorivosti, na rubriku literárnu a prípadne výtvarnícku a organizačnú rubriku.

Sme presvedčení, že je veľmi potrebné, aby uvedený kultúrno-politický časopis skutočne vychádzal, nakoľko v tejto forme by značne prispel k zvýšeniu kultúrnej úrovne. Od 1. januára 1956 nový formát časopisu *Fáklya* miesto doterajších 6.000 výtlačkov hodláme vydať v 10.000 výtlačkoch. Teda čitateľom poskytneme oveľa viac.

V rozpočte na rok 1956 počítali sme s novou formou vydávania časopisu *Fáklya*, teda počet pracovníkov administrácie zvýšili sme zo 6 osôb na 8 a hmotne sme zabezpečili vydávanie týždenníka.

Kalkulácia

na týždenné vyhotovenie 10.000 výtlačkov:

Tlačové náklady 5.300,- Kčs

mzdy a honoráre	5.400,- „
iné výdavky	1.200,- „
poplatok za rozširovanie	
Poštovej novinovej službe	<u>2.000,- „</u>
<u>Výdavky spolu</u>	<u>13.900,- Kčs</u>
Vyhotovenie 1 výtlačku	1,39 Kčs
Cena 1 výtlačku bude Kčs 1,-, teda pri desaťtisícovom vydaní počítame	
<u>tyždenný príjem</u>	<u>10.000,- Kčs</u>

Podľa kalkulácie teda pri 10.000 predplatiteľoch nebude krytých týždenne 3.900.- Kčs, čo uhradíme zo štátnej subvencie.¹⁴¹

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 120, a. j. 46, Návrh na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu Csemadoku „Fáklya“, kópia, strojopis

Összefoglalás: A Csemadok KB Elnöksége arra a következtetésre jutott, hogy a *Fáklya* című kultúrpolitikai folyóirat havi kiadása nem kielégítő. Nyomdatechnikai okokból, mivel a kéziratokat egy hónappal előre le kell adni, nem tud lépést tartani a kulturális rendezvényekkel, s így küldetését nem tudja teljesíteni. Feltétlenül szükségünk lenne egy hetilapként megjelenő kultúrpolitikai lapra. A nyolcoldalas hetilapnak tudományos, színházi, népművészeti, irodalmi és esetleg képzőművészeti és szervezési rovata lenne. A lap 1956. január 1-jétől az eddigi 6 ezres helyett 10 ezres példányszámban jelenne meg, egy szám előállítási költsége pedig 13 900 korona lenne. A bevétel 10 000 korona, a különbözetet állami támogatásból fedoznénk.

124

Pozsony, 1955. november 18. Az SZLKP KB propaganda és agitációs osztályának jelentése a párt *Új Szó* című napilapjáról.

Bratislava 18. november 1955. Správa oddelenia propagandy a agitácie ÚV KSS o denníku KSS *Új Szó*.

Správa o denníku Komunistickej strany Slovenska „Új Szó“

15. decembra 1948 začal ako týždenník vychádzať časopis *Új Szó*. Časopisu bolo uložené získať a organizovať pracujúcich maďarskej národnosti pre výstavbu socializmu v našej krajine, informovať občanov maďarskej národnosti o živote a práci našich

141 Sekretariát ÚV KSS na svojom zasadnutí dňa 22. októbra návrh na týždenné vydávanie časopisu *Fáklya* zamietol.

pracujúcich, vychovávať ich k československému socialistickému vlastenectvu. Úlohy a význam časopisu sa značne zvýšili po 21. máji 1952, kedy sa časopis stal denníkom Komunistickej strany Slovenska. Új Szó je jediným denníkom v maďarskej reči v republike. Priemerný denný náklad časopisu je 48.000 výtlačkov.

Ako časopis Új Szó plní svoje poslanie:

I. Boj za mier

Na podporu boja za mier, proti plánom na rozpútanie novej vojny prináša Új Szó materiály, ktoré správne ukazujú na ciele mierovej politiky demokratického tábora vedeného Sovietskym zväzom. Materiály by boli však omnoho účinnejšie, keby boli obohatované viac ekonomickými faktami, ako aj pútavejšími a stále novými argumentmi. Bude treba viac ako doteraz posilať redaktorov Új Szó pri rôznych príležitostiach do zahraničia, a tiež aby redakcia organizovala články od účastníkov rôznych delegácií a zájazdov do zahraničia.

Na stránkach Új Szó treba neustále sústavne a cieľavedome vysvetľovať základné otázky medzinárodných vzťahov, ako je otázka mierového spolužitia socialistického a kapitalistického systému, všeobecná kríza kapitalizmu a pod. O zahraničných otázkach treba písať z pozície občanov našej republiky a súčasne ukazovať aktívnu účasť našej republiky a ľudu v medzinárodnom živote. Viac pozornosti treba venovať životu v ľudovej Číne a ostatných ľudovodemokratických krajinách. Popularizovať úspechy výstavby nového života v NDR a správne vysvetľovať nášmu ľudu možnosti zjednotenia Nemecka cestou postupného zblížovania oboch častí Nemecka. Prinášať viac správ a článkov o práci a boji komunistických strán a robotníckych hnutí v kapitalistických krajinách za zlepšenie životných podmienok pracujúceho ľudu, za udržanie mieru. Informovať o národnooslobodzovacom hnutí koloniálnych, polokoloniálnych a závislých krajín, informovať o politických a hospodárskych pomeroch v týchto krajinách a tak boj ľudu týchto krajín ľudu nášmu približovať a podporovať ho. A konečne kontrapropagandistickými článkami treba bojovať proti vojnovým plánom monopolistov a brániť „ducha Ženevy“.

II. Poľnohospodárstvo

Časopis sa zameriava najmä na otázky poľnohospodárstva. To považujeme za správne. Na tomto úseku urobil časopis kus práce. Bol účinným propagátorom a organizátorom družstevnej myšlienky a má nesporný podiel na tom, že v národnostne zmiešaných okresoch kolektivizácia poľnohospodárstva je najvyššia. Zlepšiť treba vysvetľovanie základných problémov poľnohospodárskej politiky, kolektivizácie a upevňovanie vzťahu robotníkov a roľníkov a aktivizovať k plneniu týchto úloh predovšetkým, okresné, výbory a základné organizácie strany. Venovať veľkú pozornosť existujúcim JRD, ich politickému a hospodárskemu upevneniu a ich výsledky široko popularizovať. Ďalej smelo odhaľovať činnosť kulakov, vyvracať ich lži a propagandu, ktorou často rozduchávajú národnostné nesváry v národnostne zmiešaných obciach a JRD.

III. Priemysel

Pokiaľ ide o priemysel časopis venuje pozornosť predovšetkým priemyselným závo-
dom kľúčového významu v národnostne zmiešaných okresoch. Ide najmä o Handlovú, Modrý Kameň, Komárno, Rožňavu a pod. Je potrebné zosilniť na stránkach Új Szó tech-

nicko-ekonomickú propagandu s cieľavedomým zameraním na vzrast produktivity práce, na využitie techniky, ukazovať cesty technického rozvoja, popularizovať novátorské hnutie a pokrokové metódy práce, rozvíjať socialistické súťaženie. Smelšie bojovať proti nedostatkom, viac ako doteraz volať za nedostatky k zodpovednosti komunistov a stranícke organizácie a učiť ich používať právo kontroly správy závodu.

IV. Výchova k československému socialistickému vlastenectvu

Časopis urobil záslužnú prácu vo výchove maďarských pracujúcich k československému socialistickému vlastenectvu a v boji proti prejavom maďarského buržoázneho nacionalizmu. Vysvetľoval občanom maďarskej národnosti politiku strany a „politiku“ buržoáznych nacionalistov v národnostnej otázke, presvedčoval ich o tom, že ich vlasťou je ľudovodemokratická republika Československá, že sú rovnoprávnymi občanmi našej ČSR. Voči nacionalistickým názorom neostali imúnni ani niektorí redaktori Új Szó. Prejavovalo sa to najmä v rokoch 1949/1950 v snahe prinášať proporcionálne viac materiálov rôzneho druhu z ľudového Maďarska ako z ostatných ľudovodemokratických štátov. Ideová úroveň redaktorov bola vtedy nízka a redakčný kolektív sa iba tvoril. Vedenie redakcie a väčšina redaktorov však tieto nedostatky včas zbadala a odstránila ich.

Časopis vo výchove k československému socialistickému vlastenectvu je zvlášť v poslednom čase vynaliezavý, najmä pokiaľ ide o nové pútavé formy. V Új Szó sú otláčované komentáre Zdeňka Nejedlého. Je to ďalej rubrika „Pražské listy“, v ktorej sú uverejňované články, orientujúce maďarských občanov na poznávanie histórie i súčasného života nášho hlavného mesta. Časopis uverejňuje úryvky z diel Jiráska, Fučíka a pod.

V budúcnosti bude treba, aby už okrem uvedeného Új Szó viac písalo o budovateľských výsledkoch pracujúcich v Čechách, o bratskej pomoci českej robotníckej triedy Slovensku, o bratskom zväzku Čechov, Slovákov a pracujúcich ostatných národností.

Správne venuje časopis pozornosť pozitívnym prejavom spolunažívania občanov slovenskej a maďarskej národnosti. Za úspešné a veľmi účinné považujeme v tomto smere články, ako napríklad články od súdruha Szabu o Dedine Mládeže, v ktorých sa hovorí o dobrom spolunažívaní občanov oboch národností, alebo článok zo septembra minulého roku „Medzi veselými mladými“, v ktorom sa opisuje šťastný život detí na Jedenásťročnej maďarskej škole v Šahách a v ktorom sa hovorí o dobrej spolupráci učiteľov oboch národností. Nedostatkom v tomto smere je, že Új Szó čerpá väčšinou materiál len z národnostne zmiešaných okresov (najviac Dunajská Streda, Komárno, Galanta). Takáto prax, i keď neúmyselne, napomáha izolácii maďarských občanov od života ostatných častí republiky. Bude preto správne, keď redakcia časopisu bude informovať občanov maďarskej národnosti o živote pracujúcich celého Slovenska a prinášať dobré skúsenosti zo všetkých okresov a krajov republiky.

V. Stranícka práca a propaganda, osвета a kultúra

V článkoch o práci straníckych orgánov a organizácií prináša Új Szó propagandistické články a rozboru foriem a metód straníckej práce. Tak ako v ostatnej straníckej tlači aj v Új Szó je stále málo článkov zo straníckeho života a aj ich kvalita a presvedčivosť nie je vždy dobrá.

V časopise chýbajú najmä úvodníky a články, ktoré by zovšeobecňovali prácu okresných výborov strany. Tieto nedostatky vyplývajú z toho, že oddelenie Život strany a odde-

lenie propagandy nemajú dostatočný styk so životom, nemajú vybudovaný aktív spolupracovníkov z radov funkcionárov strany.

Nedostatok možno odstrániť vybudovaním aktívu spolupracovníkov a tiež tým, že Új Szó bude preberať viac úvodníkov a zásadných článkov z Rudého práva, Pravdy, lebo úlohy na úseku straníckeho života sú rovnaké.

V tomto smere je žiaduce ešte viac zlepšiť spoluprácu redakcií Pravda a Új Szó pri zostavovaní plánov hlavných článkov a za základ aj pre Új Szó považovať plán Pravdy, ktorý pochvaľovaný Sekretariátom ÚV KSS.

V článkoch na stranícke témy treba viac bojovnosti a kritiky nedostatkov a zvlášť zamerať kritiku na nestranícky pomer k plneniu uznesení.

Nedostatočnú pozornosť venuje Új Szó práci komunistov v masových organizáciách, najmä v ROH, ZČSP a Csemadoku.

V kultúrnej rubrike prináša časopis úryvky z románov, recenzie, básne a pod. Časopis sa nezaobera problémami kultúrno-osvetovej práce na dedine a závodoch. K odstráneniu uvedených nedostatkov je treba, aby časopis vychádzajúc z rezolúcie o práci Csemadoku prijatej Predsedníctvom ÚV KSS 22. III. 1954 viac pomáhal komunistom v Csemadoku orientovať Csemadok na kultúrno-masovú prácu medzi maďarským obyvateľstvom. Ďalej, aby Új Szó viac písalo o revolučnom odborovom hnutí, o ČZM a o ZČSP ako o organizáciách celoštátnych, prinášalo viac materiálov o ich práci, význame a poslaní v našej spoločnosti.

K tomu je potrebné ďaleko intenzívnejšie pracovať so širokým aktívom funkcionárov a členov-komunistov Csemadoku, ROH, ČZM a ZČSP, ako aj so širokým aktívom spisovateľov, kultúrnych a osvetových pracovníkov. Pritom spolupracovníkmi majú byť aj občania českej a slovenskej národnosti.

X X X

K zabezpečeniu pružného spravodajstva je potrebné urobiť ešte tieto opatrenia:

Vážnym nedostatkom zahranično-politických, ale i vnútorných oficiálnych materiálov je, že sú v Új Szó prinášané o jeden-dva dni neskoršie. Je to preto, že uvedené materiály sa musia prekladať do maďarčiny a pre skorú uzávierku sa nedostanú do čísla. Uzávierka časopisu je o 18.00 hod., u ostatných denníkov o 23.00 hod. Dôležité správy došlé z Prahy alebo zo zahraničia o 18.00 hod. sa už do časopisu sa nedostanú a tak časopis oproti ostatným denníkom sa svojím spravodajstvom stáva nepružný. Tento nedostatok možno odstrániť tým, že uzávierka časopisu bude ako u Pravdy a zabezpečiť expedíciu časopisu tak, aby sa dostal na východné Slovensko a ostatné vzdialené kraje včas. Možnosti v tlačiarňi Pravda k tomuto sú.

Pre menší rozsah časopisu sa stáva i to, že oficiálny zahraničný materiál zaplní často celé čísla, na druhej strane sa zas nemôžu uviesť niektoré dôležité prejavy. Bude správne, aby časopis vychádzal i v pondelok, čím sa môže tento nedostatok odstrániť.

X X X

K otázkam práci v redakcii Új Szó:

Hlavnou príčinou nedostatkov v časopise Új Szó je ešte nedostatočná politická a odborná úroveň redaktorov. V redakcii t.č. je 29 redaktorov, z ktorých iba 12 má 3-6 mesačnú stranícku, alebo novinársku školu. Redakčný kolektív pozostáva z mladých ľudí, ktorí predtým neboli novinármi ani pracovníkmi strany.

Vážnym problémom je tiež osvojenie si slovenskej reči. Pretože veľa súdruhov neovláda slovenský jazyk, nemôžu študovať na vyšších straníckych a odborných školách. Z

veľa súdruhov už vyrástli schopní redaktori. Tak napr. ss. Méry, Gál a iní, ako robotníci a roľníci sa vypracovali medzi najlepších redaktorov Új Szó. Odstraňuje sa i problém ovládnutia slovenského jazyka tým, že veľa súdruhov študuje na maďarskej pedagogickej škole, kde si osvojujú základy slovenčiny. Súdruhovia Drábek a Vilcsek, t.č. už začali študovať na vysokej škole novinárskej. Pre budúcnosť však bude potrebné redakciu posilniť kádrami z radov funkcionárov a pracovníkov strany. Vzhľadom nato, že úlohy časopisu stále rastú, bude správne, keď od začiatku roku 1956 sa systematizácia redaktorov z 30 rozšíri na 35 a doplnia sa rubriky podľa návrhu prílohy.

Práca redakčnej rady až donedávna nebola systematická. Porady redakčnej rady ako i celoredakčné porady bývali zamerané väčšinou na organizačné a kádrové otázky redakcie. Obsah a úroveň časopisu sa hodnotili nedostatočne. Prácu redakčnej rady treba i naďalej zlepšovať, zvlášť zvýšiť ideové riadenie časopisu. Skvalitniť treba plánovanie práce v redakcii. Od starších a skúsených redaktorov treba žiadať zvýšenú pomoc mladým súdruhom. Prácu v redakcii viesť tak, aby Új Szó bolo na vysokej ideovej a politickej úrovni, aby odstraňovanie nedostatkov vyskytnuvších sa v časopise bolo vecou celého kolektívu, aby sa v redakcii rozprúdila iniciatíva každého pracovníka.

Vážnou a neodkladnou úlohou redakčnej rady je zlepšiť prácu s dopisovateľmi. Tento úsek v redakcii je hodne zanedbaný. Tomu nasvedčuje to, že do redakcie prichádza pomerne málo listov, že listy dopisovateľov sú využívané nedostatočne a pod. Styk s dopisovateľmi je dodržiavaný iba písomne. Redakcia v posledných rokoch neporiada aktívy s dopisovateľmi. Veľmi nedostatočná je i práca s aktívom spolupracovníkov z radov funkcionárov strany a hospodárskych orgánov ako i s jednotlivými oddeleniami ÚV KSS.

Redakcia má i zlé umiestnenie. Je umiestnená v dvoch budovách. Miestností je málo. Skoro polovica redaktorov musí spracovávať články doma na byte. Potom nie je možná riadna kontrola práce a nie je možné dôsledne zavádzať nové formy práce. Táto otázka bola už viackrát nastolená na riaditeľstvo Pravdy, na Zbore povereníkov i na III. oddelení ÚV KSS, no zatiaľ otázka umiestnenia nie je vyriešená. Bolo by správne umiestniť redakciu Új Szó v miestnostiach Poštovej novinovej služby na Gorkého ulici, naproti Pravde.

Neuspokojivá je i práca ZO KSS v Új Szó. Hlavnou úlohou ZO KSS je starať sa o politickú a odbornú úroveň redaktorov, pomáhať redakčnej rade pri plnení úloh uložených ÚV KSS a mobilizovať komunistov-redaktorov a celý redakčný kolektív k tomu, aby Új Szó ako denník KSS plnil dobre svoje poslanie. Ťažisko práce ZO KSS nebolo zamerané na túto úlohu. Na výborových a členských schôdzach sa často riešia menej dôležité otázky, rôzne osobné rozpory, ktoré odvádzajú pozornosť ZO KSS od hlavných úloh. Bude správne, keď ZO KSS sa bude viac zaoberať otázkou pracovnej disciplíny ako si plnia komunisti svoje úlohy a bude poskytovať organizovaniu rôznych seminárov a aktívov účinnú pomoc redaktorom k zvýšeniu odbornej a politickej úrovne. Členovia výboru ako i všetci členovia strany si musia byť vedomí toho, že celá stranícka práca musí byť zameraná na zvýšenie úrovne časopisu Új Szó.¹⁴²

Vypracovalo III. odd. ÚV KSS.

142 Byro ÚV KSS prerokovalo správu o denníku Új Szó dňa 25. novembra 1955. Vo svojom uznesení vyslovilo potrebu schválenia politickej línie časopisu s tým, že v časopise bude viac zdôrazňované nadobúdanie znalosti štátneho jazyka u občanov maďarskej národnosti.

Összefoglalás: Az *Új Szó* 1948. december 15. óta jelenik meg. Jelentősége akkor nőtt, amikor 1952. május 21-én az SZLKP napilapja lett. Napi átlagos példányszáma 48 000. Számos írást közöl a békeharcról, egyes kérdésekkel azonban többet kellene foglalkoznia. Foglalkozik a mezőgazdaság és ipar kérdéseivel is, de ezen a téren is lenne javítanivalója. Érdemi munkát végzett a magyar burzsoá nacionalizmus elleni harcban is. A nacionalista nézetekkel szemben azonban nem maradtak immúnisak a lap szerkesztői sem, főleg 1949–50-ben, amikor aránytalanul sok anyagot közöltek Magyarországról. Helyesen foglalkozik a lap a szlovák és magyar lakosság együttélésével. Hátránya viszont, hogy anyagai többségét a vegyes nemzetiségű területekről meríti, így akaratlanul is hozzájárul a magyar lakosság izolálásához. Kevés írást közöl a pártéletéről, ezért több cikket vehetne át a *Rudé právóból* és a *Pravdából*. Későbbre kellene tenni a lapzártai időpontját, s hétfőn is meg kellene jelentetni a lapot. Javítani kell a szerkesztők politikai és szakmai színvonalán, szlovák nyelvtudásán, a pártalapszervezet munkáján, s szerkesztőségének is megfelelőbb elhelyezést kell találni.

125

Pozsony, 1956. május 26. A Csemadok KB Elnökségének újabb javaslata az egyesület kultúrpolitikai havilapjának hetilappá való átalakítására.

Bratislava 26. máj 1956. Další návrh Predsedníctva ÚV Csemadoku na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu spolku.

Návrh na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu Csemadoku

Predsedníctvo ÚV Csemadoku opätovne konštatovalo známu skutočnosť, že v dôsledku nejestvovania kultúrno-politického týždenníka v reči maďarskej, vydávaného u nás, obyvateľstvo maďarskej národnosti v ČSR kupuje a číta neuveriteľne veľké množstvo maďarských časopisov (Művelt Nép, Béke és Szabadság, Élet és Tudomány, Színház és Mozi) atď, atď. dovážané zo susednej Maďarskej ľudovej republiky.

O vysokej úrovni týchto časopisov niet sporu. No pritom všetkom, že i v Maďarsku riešia často podobné problémy – politické, hospodárske i kultúrne – ako u nás, jestvujú v našej vlasti celkom iné možnosti riešenia problému ako u našich susedov, čo je len samozrejmé. Práve preto nedostane náš štátny občan na mnohé svoje problémy odpoveď z týchto časopisov. Tieto časopisy nemôžu ich mobilizovať k zvýšenému výkonu vo výrobe (v priemyselnej alebo poľnohospodárskej), nehovoria im o správnosti alebo pochybnosti ich kultúrnej práce (napríklad o práci dedinských súborov divadelných, speváckych a tanečných...) už len vzhľadom na špecifickosť tunajších pomerov. A potom je len samozrejmosťou, že veľká časť Maďarov v Československu lepšie pozná kultúrne udalosti v Maďarsku ako problémy domáce.

Preto predsedníctvo Csemadoku vychádzajúc z týchto faktov sa uznieslo premeniť doterajší časopis „Fáklya“ z mesačného kultúrno-politického revue na pohyblivejší, aktuálnejší i mobilizujúci kultúrno-politický týždenník, ktorý by živšie mohol reagovať nielen na politické dianie ale i na dobrú alebo pomýlenú kultúrnu činnosť medzi maďarskými pracujúcimi, či už v meradle miestnom alebo celoslovenskom.

Okrem tu uvedených, Fáklya ako týždenník oveľa účinnejšie by mohla pomáhať v rozvoji mladých maďarských literátov i výtvarných umelcov a nie v poslednom rade blahodarne by mohla ovplyvniť ďalšiu výchovu maďarských pracujúcich Československa v duchu socialistického vlastenectva.

Dnešná „Fáklya“ svojím charakterom mesačného revue, i keď jej úroveň je uznávaná i v zahraničí, nemôže plniť takéto poslanie. Je a bude vždy iba veľmi serióznym kultúropolitickým mesačníkom, ktorý nemôže rozoberať problémy malých celkov alebo prácu jednotlivca, jej články môžu prihovoriť sa k veciam iba z celoslovenského hľadiska, aj to vždy s mesačným, alebo dvojmesačným oneskorením.

I keď s určitým pocitom ľútosti, predsa navrhujeme časopis „Fáklya“ premeniť na týždenník, tlačený hĺbkotlačou na 8 stranách a v novinovom formáte (viď. priložený vzor Művelt Nép a Sonntag).

Časopis vychádzajúci týždenne na 8 stranách jednak by nám umožnil uverejňovanie obrázkovej reportáže z práce miestnych kultúrnych inštitúcií, usmerňujúce a kritické články (odborné rady) a pritom by aj do určitej miery mohol čeliť hromadnému odberu dovážanej tlače.

Treba však súčasne aj zdôrazniť, že toto rozhodnutie nie je prejavom nevraživosti a počiatkom hocijakej kampane proti dovozu maďarských časopisov aj pre budúcnosť.

Od 1. I. 1957 nový týždenník by vychádzal zo začiatku najmenej v 10.000 exemplároch (terajší Fáklya má iba 5.000) a neskoršie by sme tento počet vedeli aj zvýšiť. Je však docela možné, že týždenníku by sme dali názov „A Hét“ (Týždeň) a tým by sme povedali hneď aj v titule, že ide o aktuálny časopis, ktorý bude reagovať na udalosti z týždňa, nech sú tieto politické alebo kultúrne.

V rozpočtovom roku 1957 by sme museli zvýšiť stav redakcie zo 6 osôb na 8, ako aj zvýšiť rozpočet na zakrytie výdavkov, súvisiacich s vydávaním týždenníka. Cena výtlačku bude Kčs 1,-.¹⁴³

SNA, ÚV KSS – Sekretariát, kart. 138, a. j. 27, Návrh na týždenné vydávanie kultúrno-politického časopisu Csemadoku, kópia, strojopis

Összefoglalás: A magyar lakosság magyar nyelvű kultúrpolitikai hetilap hiányában magyarországi folyóiratokat vásárol és olvas. Ezek azonban nem adnak választ számos olyan specifikus kérdésre, amelyek csehszlovákiai sajátosságok. A csehszlovákiai magyar lakosság nagy része pedig jobban ismeri a magyarországi kulturális eseményeket,

143 Sekretariát ÚV KSS na zasadnutí 1. júna 1956 už s týždenným vydávaním časopisu Csemadoku pod názvom *A Hét* súhlasil.

mint a hazaiakat. Ezért a Csemadok Elnöksége elhatározta, hogy a *Fáklya* című kultúrpolitikai havilapot hetilappá alakítja át, a jelenlegi lap ugyanis mindig egy-két hónapos késéssel közli a híreket. A hetilap lehetővé tenné képes riportok közlését, s elejét venné a magyar sajtó tömeges behozatalának is. A lap 1957. január 1-jétől 10 ezres példányszámban jelenne meg (a *Fáklya* példányszáma 5 ezer), s a *Hét* címet kapná.

126

Pozsony, 1956. június 5. Az Oktatásügyi Megbízotti Hivatal állásfoglalása a kassai és pozsonyi magyar tannyelvű tizenegyéves középiskola létesítésére vonatkozó kérvényekkel kapcsolatban.

Bratislava 5. jún 1956. Stanovisko Povereníctva školstva k žiadostiam o zriadenie jedenástočných stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach a v Bratislave.

Stanovisko

Povereníctva školstva k žiadostiam o zriadenie jedenástočných stredných škôl v Košiciach a v Bratislave

Občania maďarskej národnosti v Košiciach sa stále domáhajú zriadenia 11-ročnej strednej školy s vyučovacím jazykom maďarským. Po návšteve košickej delegácie na ÚV KSS znovu o 11-ročnú strednú školu žiadajú aj maďarskí spoluobčania v Bratislave a najnovšie aj v Rožňave (tu ide o odôvodnenú požiadavku).

Vzhľadom na zásady, podľa ktorých sa postupne buduje sieť 11-ročných stredných škôl na Slovensku, Povereníctvo školstva zatiaľ nesúhlasilo so zriadením 11-ročnej strednej školy s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave a v Košiciach. Svoje záporné stanovisko podrobne odôvodnilo v rozhovoroch so zástupcami rodičov i písomne, žiadatelia sa však neuspokojili s vysvetlením Povereníctva školstva a čoraz nástojčivejšie sa znovu domáhajú zriadenia týchto škôl, a to na ÚV KSS i na Zbore povereníkov.

Predkladám preto byru ÚV KSS vec na rozhodnutie s týmto stanoviskom Povereníctva školstva:

Povereníctvo školstva zriaďuje 11-ročné stredné školy v takých prípadoch, kde náborová a súčasne výberová základňa pre 9. ročník je priemerne 750 žiakov, resp. 180 absolventov 8. postupného ročníka.

Košice:

Náborovú oblasť pre požadovanú 11-ročnú strednú školu s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach by tvorili Košice-mesto a Košice-okres.

V obidvoch okresoch je v tomto školskom roku 283 žiakov 6.-8. postupného ročníka a 61 žiakov 8. postupného ročníka na 8-ročných stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským. Je to teda približne len 1/3 celoslovenského priemeru vyžadovaného pre zriadenie 11-ročnej strednej školy.

Keby sa na takýto priemer zriadila 1 deviata trieda, znamenalo by to, že až 70 absolventov pôjde na 11-ročnú školu.

Keďže v Košiciach je súčasne tiež Priemyselná škola strojnícka a elektrotechnická s vyučovacím jazykom maďarským, na ktorú sa zo samotných Košíc hlási 12 žiakov 8. ročníka, prakticky všetci absolventi 8. postupných ročníkov by pokračovali v štúdiu na výberových školách.

To by znemožnilo akýkoľvek výber, museli by sa prijať aj žiaci, ktorí pre ďalšie štúdium nemajú nijaké predpoklady a znamenalo by to súčasne vzdať sa hľadiska triedneho výberu.

Zriadenie jedenáštočnej strednej školy v Košiciach úzko súvisí s existujúcou školou maďarskou v Moldave nad Bodvou. Plán výberu do 9. triedy plní táto zatiaľ nedostatočne. Do plánovaného stavu chýba jej zatiaľ 14% prihlášok.

Bratislava:

V Bratislave na 8-ročných stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským na Zochovej ul., v Petržalke a Podunajských Biskupiciach je v tomto školskom roku 401 žiakov 6.-8. postupného ročníka a 85 žiakov 8. postupného ročníka. Je to teda približne polovica celoslovenského priemeru požadovaného pre zriadenie 11-ročnej strednej školy. Keby sa na takýto počet žiakov zriadila len 1 deviata trieda, znamenalo by to, že až 50% absolventov ôsmych ročníkov pôjde na 11-ročné stredné školy (celoslovenský priemer je len 22%).

V Bratislave je t. č. Pedagogická škola s vyučovacím jazykom maďarským a Hospodárska škola s vyučovacím jazykom maďarským, ktoré preberajú značnú časť absolventov ôsmych ročníkov z Bratislavy ÚNV a okolia. To by teda znamenalo, že v prípade zriadenia 11-ročnej strednej školy s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave a súčasného ponechania obidvoch odborných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, by približne až 70% absolventov maďarských 8-ročných škôl pokračovalo v štúdiu na výberových školách. Pritom Hospodárska škola s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave, hoci má širšiu náborovú základňu, plní plán výberu do 1. triedy len na 80%. Takisto neplnia plán výberu do 9. tried najbližšie 11-ročné stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským v Šamoríne (91% a v Galante 65%).

Neprichádza do úvahy ani zriadenie 11-ročnej strednej školy v Bratislave na úkor Šamorína, pretože žiaci z okresu Šamorín by v prevažnej miere dochádzali do Dunajskej Stredy a nie do Bratislavy. Aj politicky by bolo naproste neúnosné zrušiť školu v Šamoríne, kde sú splnené všetky podmienky pre jej existenciu (dostatočná žiacka základňa, 60% obyvateľov maďarskej národnosti, stredná škola tu má funkciu kultúrneho centra).

Povereníctvo školstva je tej mienky, že zriadiť 11-ročnú strednú školu s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave môže v najkrajnejšom prípade prísť do úvahy až od 1. septembra 1957, kedy sa začne postupne rušiť maďarská Pedagogická škola v Bratislave (bude jediná v Rožňave), čím sa aspoň čiastočne rozšíri výberová základňa pre 11-ročnú strednú školu.

Povereníctvo školstva buduje sieť maďarských jedenáštočných škôl podľa toho istého kľúča ako slovenské a ukrajinské školy, a to predovšetkým v okresoch, kde je väčšina alebo aspoň značná časť maďarského obyvateľstva, aby sa tu stredná škola mohla stať kultúrnym centrom. Všetkých 11-ročných škôl bude k 1. septembru 1956 na Slovensku 105, z toho maďarských 13 (12,3%).

Povereníctvo školstva pokladalo za dôležité zriadiť najprv 11-ročnú školu v Želiezovciach, a to od budúceho školského roku (1956/57), v roku 1957 v Čalove (staví sa tu nová budova) a v roku 1958 v Hurbanove. Okrem toho v najbližšom období pomýšľa na zriadenie 11-ročných škôl v Šali, Rimavskej Sobotě, Senci a v Rožňave. Na základe správy, že v Košiciach má byť vytvorená 11-ročná škola, žiadajú ju už zriadiť aj v Rožňave. Povereníctvo školstva nebude mať argumenty proti jej zriadeniu, práve tak ako aj v ostatných prípadoch. Je však nebezpečie, že úroveň 11-ročných škôl maďarských potom klesne na úroveň škôl 8-ročných, kde je tiež nateraz 75% nekvalifikovaných učiteľov (v 9.-11.ročníku je nekvalifikovaných 63%). Okrem toho v takomto prípade vybudovanie siete maďarských 11-ročných škôl postupovalo by podstatne rýchlejšie ako budovanie 11-ročných škôl slovenských a českých, resp. aj v slovenských okresoch, ktoré ešte nemajú 11-ročné školy, by sa tlak na ich zriadenie zosilnil. Priestorové a kádrové možnosti by nám však neumožnili všetkým požiadavkám vyhovieť.

Povereníctvo školstva však pokladalo od začiatku budovania maďarského školstva na Slovensku za nutné, aby tak v Bratislave, ako aj v Košiciach boli maďarské stredné školy bez ohľadu na žiacku základňu. Preto zriadilo v Bratislave Hospodársku maďarskú školu a Pedagogickú maďarskú školu, v Košiciach zase Priemyselnú školu strojnícku a elektrotechnickú. Na rozdiel od slovenských rodičov, rodičia maďarských žiakov však preceňujú 11-ročné školy a podceňujú odborné školy. Zdá sa, že to súvisí s požiadavkou na vytvorenie maďarskej vysokej školy v Československu. Keby sa však aj ukázalo potrebným takúto vysokú školu zriadiť, existujúca sieť 11-ročných stredných škôl by pre ňu bola dostatočnou výberovou základňou.

Pracovníkov Povereníctva školstva mrzí, že ich v Košiciach predstavujú v očiach maďarských spoluobčanov ako neprajníkov maďarského školstva. Vidia však, že prekotné budovanie maďarských škôl neprinesie osôh. Tým skôr, že celý rad stredných škôl neplní plán výberu žiakov pre školský rok 1956/57. Tak je to napríklad na 11-ročných školách v Galante, Fiľakove, v Šahách a na Hospodárskych školách v Bratislave a Rimavskej Sobotě. Na týchto školách dovedna do plánovaného stavu chýba zatiaľ 94 žiakov (hoci by počet prihlásených žiakov mal 15%-ami presahovať plánovaný stav do 9. ročníkov). Okrem toho zriadenie maďarskej 11-ročnej strednej školy v Košiciach bude nepriaznivo vplývať na moldavskú a kráľovskochlmeckú 11-ročnú strednú školu.

Problém, ktorý sa vynoril v Košiciach však v každom prípade dáva za pravdu pracovníkom Povereníctva školstva, ktorí sa domnievajú, že v súvislosti s decentralizáciou treba v krajoch, kde sú maďarské školy, vybudovať zvláštne oddelenia pre riadenie maďarských škôl, na ktorých by pracovali školskí pracovníci maďarskej národnosti.

Z á v e r :

1. Povereníctvo školstva nepokladá za odôvodnené a správne zriadiť maďarskú 11-ročnú školu v Košiciach mimo poradia daného žiackou základňou, tým skôr, že v Košiciach je už maďarská stredná škola.

2. Vzhľadom na to, že sa už nejaví potreba dvoch pedagogických škôl a lepšie podmienky (predovšetkým vhodnú budovu) má Pedagogická škola v Rožňave, treba v Bratislave, počínajúc školským rokom 1957/58 za zrušenie pedagogickú školu vytvoriť 11-ročnú školu.

Počet žiakov na školách s vyučovacím jazykom maďarským v okresoch, kde nie je ešte jedenáštočná škola maďarská

Podľa stavu k 30. 9. 1955.

O k r e s :	P o s t . r o č .			
	1.-5.	6.-8.	Spolu:	8. roč.
1. Čalovo	2 704	1 232	3 936	243
2. Šaľa	1 770	752	2 522	172
3. Hurbanovo	2 103	883	2 986	160
4. Želiezovce	1 863	736	2 599	131
5. Veľ. Kapušany	954	480	1 434	127
6. Rožňava	1 103	504	1 607	126
7. Rim. Sobota	1 438	521	1 959	126
8. Senec	1 205	519	1 724	95
9. Šurany	472	336	808	82
10. Modrý Kameň	895	352	1 247	64
11. ÚNV Bratislava	381	227	608	56
12. Lučenec	500	216	716	54
13. Nitra	801	269	1 070	41
14. Košice	332	173	505	41
15. Levice	430	148	578	37
16. ONV Bratislava	468	174	642	29
17. ONV Košice	285	110	395	20

Z o z n a m

jedenáštočných stredných škôl a ostatných výberových (odborných) škôl a vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku

Jedenáštočné stredné školy:

1. Dunajská Streda
2. Galanta
3. Šamorín
4. Komárno
5. Nové Zámky
6. Štúrovo
7. Želiezovce
8. Fiľakovo
9. Šafárikovo
10. Šahy
11. Kráľovský Chlmec
12. Moldava

Priemyselné školy:

1. Priemyselná škola strojnícka v Komárne (maďarská pobočka).
2. Priemyselná škola stavebná Kl. Gottwalda. v Lučenci (maďarská pobočka).
3. Priemyselná škola banícka v Rožňave (maďarská pobočka).
4. Priemyselná škola strojnícka a elektrotechnická v Košiciach.

Hospodárske školy:

1. Hospodárska škola v Bratislave (maďarská pobočka).
2. Hospodárska škola v Nových Zámkoch (maďarská pobočka).
3. Hospodárska škola v Rimavskej Sobote (maďarská pobočka).

Pedagogické školy:

1. Pedagogická škola pre učiteľov národných škôl v Bratislave.
2. Pedagogická škola pre učiteľov národných škôl v Rožňave.
3. Pedagogická škola pre učiteľky materských škôl v Komárne.

Zdravotnícke školy:

1. Zdravotnícka škola v Rožňave (maďarská pobočka).

Pôdohospodárske školy štvorročné:

1. Pôdohospodárska technická škola, odbor pestovateľský v Komárne.
2. Pôdohospodárska technická škola, odbor pestovateľský v Lelesi (okres Kráľovský Chlmec).
3. Pôdohospodárska technická škola, odbor chovateľský v Komárne.

Pôdohospodárske školy dvojročné:

1. Pôdohospodárska účtovnícka škola v Tomášikove okr. Galanta.
2. Pôdohospodárska účtovnícka škola v Drienovci, okres Moldava n/Bodvou.

Pôdohospodárske majstrovské školy dvojročné:

1. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor teplomilných rastlín v Komárne.
2. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor záhradnícky v Šale.
3. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor pôdohospodárska mechanizácia v Bočiarí, okres Košice.
4. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor vinohradnícko-ovocinársky vo Viničkách, okres Kráľovský Chlmec.

Pôdohospodárske majstrovské školy jednorročné:

1. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor hydinársky vo Voderadoch, okres Trnava.
2. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor pestovateľský v Belej, okres Štúrovo.
3. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor chovateľský v Belej, okres Štúrovo.
4. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor pestovateľský v Štrkovci, okres Šafárikovo.
5. Pôdohospodárska majstrovská škola, odbor chovateľský v Štrkovci, okres Šafárikovo.¹⁴⁴

SNA, ÚV KSS – Predsedníctvo, kart. 923, a. j. 127, Návrh na riešenie otázky zriadenia jedenásťročných stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach a v Bratislave, kópia, strojopis

¹⁴⁴ Byro ÚV KSS stanovisko Povereníctva školstva prerokovalo dňa 16. júna 1956. Súhlasilo s tým, aby v Košiciach a Rožňave bola zriadená v školskom roku 1956/57 11-ročná stredná škola s vyučovacím jazykom maďarským. Otázku zriadenia 11-ročnej strednej školy s vyučovacím jazykom maďarským v Bratislave podľa uznesenia Byra bolo treba predložiť mestskému výboru strany v Bratislave.

Összefoglalás: A kassai és pozsonyi, újabban pedig a rozsnyói magyarok is sürgetik magyar tannyelvű tizenegyéves középiskola megnyitását. Az Oktatásügyi Megbízotti Hivatal a kérdés eldöntését az SZLKP KB Irodája elé terjeszti. Kassán és Pozsonyban is kevés a magyar tanuló, Kassán csupán egyharmada, Pozsonyban fele annak, amennyi a tizenegyéves középiskola megnyitásához szükséges. Ráadásul már mindkét városban van magyar középiskola, Pozsony mellett pedig Somorján, Kassa mellett pedig Szepsiben tizenegyéves középiskola is. 1956. szeptember 1-jén már 13 magyar Oktatásügyi Megbízotti Hivatal lesz, az Oktatásügyi Megbízotti Hivatal 1956-ban Zselizen, 1957-ben Nagymegyeren, 1958-ban Ógyallán tervezi tizenegyéves középiskola nyitását. Az Oktatásügyi Megbízotti Hivatal ezért Kassán nem javasolja magyar tizenegyéves középiskola létesítését. Pozsonyban az 1957/58-as tanévtől lehetne az iskolát beindítani, párhuzamosan a magyar pedagógiai iskola megszűnésével. A mellékletek a magyar középfokú iskolákról nyújtanak áttekintést.

127

Pozsony, 1956. november 8. Javaslat az SZLKP KB Irodája számára a szlovákiai magyar sajtótermékek kiadásának módosítására.

Bratislava 8. november 1956. Návrh pre Byro ÚV KSS na zmeny vo vydávaní maďarskej tlače na Slovensku.

Návrh na zmeny vo vydávaní maďarskej tlače na Slovensku¹⁴⁵

Zdôvodnenie návrhu.

V dôsledku posledných udalostí v Maďarsku nie je u nás rozširovaná tlač, ktorá na základe kultúrnej dohody medzi ČSR a MLR bola k nám doteraz z Maďarska dovážaná v značnom rozsahu (220 časopisov o ročnom náklade viac ako 3 1/2 mil. výtlačkov).¹⁴⁶ Táto okolnosť vyžiada si niektoré úpravy v systéme vydávania maďarskej tlače na Slovensku.

N a v r h u j e m e:

1) Od 1. 12. 1956 započat' s vydávaním nového kultúrno-politického dvojfarebne tlačeneého obrázkového týždenníka „A Hét“ („Týždeň“), ktorého vydavateľom bude Spolok maďarských pracujúcich (Csemadok). Časopis „A Hét“ má byť vydávaný miesto doterajšieho časopisu Csemadoku „Fáklya“. Nový týždenník má informovať našich maďarských pracujúcich o domácich a svetových kultúrnych udalostiach, objasňovať základné otázky kultúrneho života, uverejňovať články a iné práce maďarských autorov žijúcich v Československu, prinášať zdravý humor a satiru. Donedávna bol z Maďarska dovážaný časopis podobného typu „Béke és Szabadság“ v 4 1/2 tis. náklade.

¹⁴⁵ Predkladateľom návrhu bol ideologický tajomník ÚV KSS A. Michalička.

¹⁴⁶ Dovoz tlače z Maďarska bol obmedzený, resp. zakázaný už na základe rozhodnutia Sekretariátu ÚV KSS z 19. októbra a Byra ÚV KSS z 24. októbra 1956 (SNA, ÚV KSS-Sekretariát, kart. 143, a. j. 42; ÚV KSS-Predsedníctvo, kart. 932, a. j. 146)

Prága, 1956. december 5. Részlet Rudolf Strechajnak, a Megbízottak Testülete elnökének a CSKP KB ülésén elhangzott felszólalásából, amelyben beszámolt a magyar nemzetiségű lakosság magyar „ellenforradalom” alatti magatartásáról.

Praha 5. decembra 1956. Úryvok z diskusného príspevku predsedu Zboru povereníkov Rudolfa Strechaja na zasadaní ÚV KSČ, v ktorom referoval o postoji obyvateľov maďarskej národnosti počas „kontrarevolúcie” v Maďarsku.

V minulých týždňoch kedy na druhej strane hraníc probíhaly osudové udalosti, složili naši spoluobčané maďarské národnosti zkoušku dospělosti, především zkoušku svého socialistického československého vlastenectví. Stáli pevně na půdě naší vlasti a všude tam, kde jich strana povolala k plnění závažných úkolů, nastoupili s odhodláním splnit tyto úkoly co nejlépe a nejčestněji.

Tak jako v tisících případech, kdy na nejrozličnějších pracovištích slovenští pracující přijímali závazky, kterými dokumentovali neotřesitelnou jednotu lidu, a tak činy odsuzovali útok proti lidově demokratickému zřízení v Maďarsku, tak i spoluobčané maďarské národnosti stejným způsobem dokazovali, jak vysoce si cení, že naše strana a vláda správnou národnostní politikou, která je součástí moudré politiky hospodářské, kulturní a sociální, umožňuje rozvoj svých tvořivých sil a mají zabezpečit slušný pořádný život a jistotu n své cestě vpřed.

NA ČR, f. 01, sv. 51, a. j. 55. Zasedání ÚV KSČ 5.-6. prosince 1956., originál, strojo-
pis

Összefoglalás: Magyar és ukrán nemzetiségű polgártársaink az utóbbi hetekben érettségről, csehszlovák szocialista hazafiságról tettek tanúbizonyságot. A szlovák dolgozókhoz hasonlóan, akik tetteikkel ítélték el a magyarországi népi demokratikus rendszer elleni támadást, magyar nemzetiségű polgártársaink is bizonyították, milyen nagyra értékelik, hogy pártunk és kormányunk helyes nemzetiségi politikájával lehetővé teszi alkotóerejük sokoldalú fejlődését.

Pozsony, 1956. december 12. Részletek Karol Bacíleknek, az SZLKP első titkárának az SZLKP KB ülésén a magyar „ellenforradalom” alatt a magyar kommunistáknak nyújtott segítségről és a magyar nemzetiségű lakosság magatartásáról elhangzott beszámolójából. *Bratislava 12. december 1956.* Úryvky z referátu prvého tajomníka KSS Karola Bacílka na zasadaní ÚV KSS o poskytnutej pomoci maďarským komunistom a o postoji obyvatelstva maďarskej národnosti počas „kontrarevolúcie” v Maďarsku.

Od začiatku považovali sme za potrebné pomáhať politicky, propagačne i materiálne Maďarskej strane pracujúcich. Za tým účelom sa pri ÚV KSS vytvorilo centrum pre pomoc Maďarskej strane pracujúcich ako aj tlačová komisia pre riadenie tlače, rozhlasu a vydávania agitačného materiálu pre Maďarsko. Je známa ochota súdruhov z armády, ktorí nám vypomohli vojenskými vysielacami tak, že sme mohli ovplyvňovať zo začiatku určitú časť Maďarska a potom Maďarsko vôbec. Do 12. 11. 1956 bolo vydaných a do Maďarska dopravených 13 dvojstránkových a jedno štvorstránkové mimoriadne číslo Új Szó, všetky čísla vychádzali v náklade 50.000. Ďalej boli vydané štyri čísla Új Ifjúságu v 20.000 náklade, okrem toho 3.000 kusov ženského časopisu Dolgozó Nő. Okrem toho boli vydané dva druhy plagátov k nalepovaniu po 10.000 kusov a každý pohraničný okres vydával aktuálne propagačné letáky, čo dosiahlo spolu státisícové náklady. Vo vydávaní Új Szó pre Maďarsko pokračujeme v obmedzenom rozsahu i ďalej pre tie okresy a kraje, ktoré nemajú priame spojenie a kde je možné náš časopis doručiť. Prostredníctvom krajov a okresov boli naviazané spojenia s niektorými významnými funkcionármi Maďarskej strany pracujúcich, s funkcionármi a komunistami pohraničných okresov a žúp, najmä so župami: Zemplínskou, Boršodskou, Miskolckou, ďalej so Salgotarjánom a Sátoraljaújhelyem a ďalšími. V tomto období obrovský kus práce vykonali pri zabezpečení celého radu mimoriadnych opatrení ako i preprave tlačového i agitačného materiálu do Maďarska mnohí členovia i nečlenovia strany ovládajúci maďarský jazyk, a najmä súdruhovia maďarskej národnosti, ktorí išli desiatky a stovky kilometrov po území Maďarska, obsadenom kontrarevolucionármi, aby naviazali spojenie s členmi strany, pomohli budovať stranu a doručili agitačný materiál. Bude azda účelné navrhnúť po uvážení niektorých na vyznamenanie za statočnosť.

[...]

Kladne možno hodnotiť i prácu základných organizácií v nevýrobných odvetviach. Vysokoškólači ako celok odsudzovali maďarskú kontrarevolúciu a pritom sebakriticky hovorili o svojich nepremyslených činoch v máji t. r., čo prejavili v rezolúciách zaslaných ÚV KSS a ÚV KSČ. Avšak to, že politická situácia na niektorých vysokoškolských fakultách nie je ešte najlepšia ukázali fakulty Banského inžinierstva v Košiciach, kde sa vysokoškólači vystúpením dvoch reakčných študentov nechali strhnúť k súhlasu s výčini maďarských kontrarevolučných študentov a zachovali ticho na počesť padlých vysokoškolákov. Na Elektrotechnickej fakulte v Bratislave študenti organizovali večer pohovoru s provokačnými zámermi. Niektorí maďarskí vysokoškólači, myslím na Vysokej peda-

gogickej škole v Bratislave hájili stanovisko maďarských kontrarevolučných študentov. Takéto negatívne prejavy sa objavili aj u jednotlivcov, pričom bolo pozorovať zvýšenú činnosť v písaní rôznych anonymných listov, poväčšine išlo tu o zvýšenú činnosť ľudáckych a iných protištátnych elementov. Táto činnosť však [ne]nadobudla širšieho rozsahu a nemala organizovaný charakter – neprejavila sa v skupinách.

[...]

V tomto období sa aj u obyvateľstva maďarskej národnosti i ukrajinskej národnosti prejavil cit vlastenectva voči Československej republike tak, ako nikdy predtým. Pracujúci maďarskej národnosti v drivej väčšine považujú našu republiku za svoju vlasť, Komunistickú stranu Československa za svoju stranu.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1836, a. j. 30, Zasadanie ÚV KSS, konané v dňoch 12. – 13. decembra 1956. Stenografický záznam, originál, strojopis

Összefoglalás: Kezdettől fogva szükségét éreztük, hogy segítsük a Magyar Dolgozók Pártját. Az *Új Szó*, az *Új Ifjúság* és a *Dolgozó Nő* magyarországi terjesztésre szánt rendkívüli számokat jelentettek meg, plakátokat, rölapokat nyomtattunk. Nagy munkát végeztek a magyarul is tudó párttagok, főleg a magyar nemzetiségű elvtársak, akik több száz kilométert tettek meg Magyarországon, hogy kapcsolatba lépjenek a párttagokkal, s eljuttassák hozzájuk az agitációs anyagokat. A főiskolások elítélték az ellenforradalmat, de a kassai Bányamérnöki Kar diákjai néma csenddel adóztak az elesett magyar diákok emlékének, a pozsonyi Villamosmérnöki Kar diákjai provokációs szándékkal vitaestet rendeztek, a Pedagógiai Főiskola magyar diákjai pedig a magyar ellenforradalmi diákok nézeteit védelmezték. A magyarországi események bebizonyították, hogy a dolgozók széles tömegei a pártot a vezetőjüknek ismerik el. A magyar és ukrán lakosság körében olyan mértékben nyilvánult meg a Csehszlovákia iránti hazafias érzés, mint soha azelőtt. A magyar nemzetiségű dolgozók túlnyomó többsége hazájának tekinti a közsásgot, a CSKP-t pedig saját pártjának.

Pozsony, 1956. december 12. Dénes Ferenc, az Új Szó főszerkesztőjének felszólalása az SZLKP KB ülésén, amelyben beszámol a szlovákiai magyar értelmiség magyar „ellenforradalom” alatti magatartásáról.

Bratislava 12. december 1956. Diskusný príspevok hlavného redaktora Új Szó Františka Dénesa na zasadaní ÚV KSS, v ktorom referuje o postoji maďarskej inteligencie na Slovensku počas „kontrarevolúcie“ v Maďarsku.

Súduh Bacílek vo svojom referáte hodnotil posledné medzinárodné udalosti a medzi iným zmienil sa aj o tom, že v tomto období významnú úlohu hrala aj stranícka tlač. Pohotovo informovala našich pracujúcich, vysvetľovala a upozorňovala na nebezpečie, ktoré hrozilo zo strany medzinárodnej reakcie. Bolo to možné jedine preto, lebo Ústredný výbor Komunistickej strany Československa správne usmerňoval prácu straníckych orgánov a straníckej tlače. Najmä počas udalostí v Maďarsku bola stranícka tlač každý deň presne informovaná a usmerňovaná Ústredným výborom. V Bratislave zasadala tlačová komisia na Ústrednom výbore Komunistickej strany každý deň a dávala krátke a veľmi jasné pokyny, aký postoj má zaujať tlač ku všetkým udalostiam. Ba už pred vypuknutím kontrarevolúcie v Maďarsku Ústredný výbor úzkostlivo dbal na to, aby naše noviny neskĺzli na tú cestu, na ktorú sa dostali noviny poľské a maďarské. Je pravda, že aj u nás boli tendencie preberať metódy poľskej a maďarskej tlače, boli súdruhovia – a to nielen spisovatelia, ale aj žurnalisti – ktorí po XX. zjazde Komunistickej strany Sovietskeho zväzu mysleli, že nadišla ich chvíľa nezodpovedne šarapatíť na stránkach novín. Najmä sa objavili takéto hlasy medzi žurnalistami, ktorí sú zároveň aj spisovateľmi. Chceli písať len kritické články, nevidieť nič iné len to zlé a chceli zamerať svoj útok predovšetkým proti vedeniu strany. Závideli lacný úspech poľským a maďarským žurnalistom. A tu sa prejavila pevnosť a jednotnosť našej strany. Vedeli sme sa skoro vysporiadať s takýmito tendenciami. Poľská tlač nevplývala natoľko na čitateľov na Slovensku ako články žurnalistov v Maďarsku. Pred udalosťami v Maďarsku dochádzali sem stovky rôznych novín: denníky, týždenníky, mesačníky, približne tristo druhov rôznych novín. Denne dochádzalo asi päťsto exemplárov denníkov, ale týždenníky spolu sem chodili už v stotisícovom náklade, a to už bolo nebezpečné, lebo ich obsah bol zameraný proti strane a dnes možno už smelo tvrdiť, že aj proti ľudovodemokratickému zriadeniu. Aj taký – v úvodzovkách – nevinný obrázkový časopis ako Béke és Szabadság, alebo Ludas Matyi vedeli veľmi rafinovaným spôsobom štváť proti strane a vláde. No nemalú rolu hrali v tomto období Irodalmi Újság a Művelt Nép, ktoré boli oficiálnymi orgánmi spisovateľov a ktoré bezprostredne pred vypuknutím udalostí v Maďarsku, teda už pred dvadsiatym tretím októbrom priamo pogromovým hlasom štváli proti všetkému, čo bolo ľudové a socialistické. A tu sa musím kriticky vyjadriť k tomu, ako niekedy zabúdame na upozornenia strany pokiaľ ide o bdelosť a ostrážitosť. Naše štátne orgány mali skôr zbadať, akú škodu mohli narobiť tieto noviny, ako strašne mohli otráviť myseľ maďarských pracujúcich v Československu. Za to, čo sa odohralo v Maďarsku, nesie veľkú zodpovednosť značná časť spisovateľov a žurnalistov, ktorí prispievali do týchto novín. Bez masky sa tu ukázali veľkí „intelektuáli“, prezradili, aký vzťah majú k pracujúc-

cim a akú nenávisť prechovávali voči ľudovodemokratickému zriadeniu. Neraz odznali aj na našu adresu hlasy najmä od malomeštiakov, že by sme mali písať tak, ako píšú noviny v Maďarsku. Mali by sme sa vraj od nich učiť a písať hlavne v záujme Maďarov a hájiť záujmy tunajšieho maďarského obyvateľstva. V maďarskej tlači objavili sa dokonca články vytýkajúce nám, že nevidíme maďarské záujmy. No nám nepomútili hlavu tieto štvavé hlasy, pevne sme stáli na línii našej strany. V budúcnosti mali by naše orgány viacej dbať na to, aký tlačový materiál a v akom množstve k nám dochádza. V našej republike je ešte veľa maďarských pracujúcich, ktorí len čiastočne, alebo vôbec neovládajú slovenčinu a preto sú nútení čítať v maďarčine to, čo dostanú. Preto bol u nás tak rozšírený tlačový materiál z Maďarska. Veľmi pochvalne a s radosťou vítajú teraz naši maďarskí pracujúci vydávanie kultúrneho týždenníka A Hét na dvadsiatich štyroch stránkach, ktorý svojimi obrázkami čiastočne nahrádza aj ilustrované časopisy. Vážna otázka však je, že u nás vôbec nevychádza v maďarskej reči teoretický stranícky orgán a preto všetci, ktorí neovládajú slovenčinu, doteraz boli nútení čítať teoretické časopisy dochádzajúce z Maďarska. Tieto teoretické časopisy už ani predtým nezodpovedali našim podmienkam a tým menej im budú zodpovedať v budúcnosti, až zase začnú vychádzať. Myslím, že by bolo nutné, aby Ústredný výbor uvažoval o vydávaní takéhoto teoretického časopisu v maďarskej reči, tak ako v češtine vychádza Nová mysl a v slovenčine Pod zástavou socializmu. Som dokonca toho názoru, že by sa situácia mala zmeniť tak, že v budúcnosti by mal od nás do Maďarska ísť zdravý vánok socializmu. Teda my by sme im mali dodávať materiál, aby sme im pomáhali upevniť ľudovodemokratické zriadenie a hlavne upevniť šíky strany. Považujem za nutné zmieniť sa aj o tom, že v rozhlase vysielame len málo pre našich maďarských pracujúcich. Mali by sme oveľa viac hovoriť k maďarským pracujúcim cestou nášho rozhlasu, už aj preto, aby tento hlas počúvali aj pracujúci z Maďarska. Že to má svoj význam, o tom sme sa mohli presvedčiť, keď sme počas ťažkých dní odtiaľto hovorili k pracujúcim v Maďarsku. Pomoc našej strany strane v Maďarsku a maďarským pracujúcim vôbec bola veľmi výdatná. Vydávanie Új Szó pre Maďarsko malo veľký ohlas. Najlepšie to charakterizuje maličká epizóda, ktorú mi pred dvoma týždňami rozprával bývalý minister miestneho hospodárstva v Maďarsku súdruh Szabó: Počas šarapatenia kontrarevolúcie maďarskí komunisti stratili všetky nádeje. Boli tak dezorientovaní, že počiatočné úspechy kontrarevolucionárov v Maďarsku považovali už za víťazstvo kontrarevolúcie v celej strednej Európe. Mysleli, že aj u nás sa už všetko rúti. Boli priamo zúfalí. A tu roľník, ktorý im z vidieku priniesol potraviny, potajomky mu odovzdal niekoľko čísiel Új Szó. „Keď som ich prečítal – povedal súdruh Szabó – načerpal som novej sily a uvedomil som si, že Komunistická strana Československa a vláda Československej republiky stoja pevne a sú odhodlané odraziť všetky útoky proti ľudovodemokratickému zriadeniu.“ O tom, ako vítali náš časopis pracujúci v Maďarsku, vedeli by veľa rozprávať tí súdruhovia, ktorí – riskujúc svoje životy – denne prenášali Új Szó do Maďarska, aby zabezpečili maďarských pracujúcich o pevnosti a jednote Komunistickej strany Československa a posilnili ich s vedomím o našej plnej solidarite ako aj o solidarite medzinárodného komunistického hnutia s nimi v boji proti kontrarevolúcii.

Redakčný kolektív Új Szó s radosťou sa chopil plnenia nových významných úloh a ako z referátu vyplýva, čestne sa úlohy zhostil. Pritom však nesmiem zamlčať, že boli v redakcii súdruhovia, ktorí zakolísali, ktorí boli ovplyvnení nacionalistickými heslami.

Bolo to badať už vtedy, keď sa v maďarských novinách začali objavovať články namierené proti strane a ľudovodemokratickej vláde. Boli aj takí, čo vítali príchod Imre Nagya, a nevidiac postup kontrarevolúcie, považovali udalosti v Maďarsku za „národnú revolúciu“ a za „spravodlivé povstanie“. Svoju ideovú koncepciu potom jasne formulovali na zasadaní tunajších maďarských spisovateľov. V rezolúcii rozhodnejšie odsúdili chyby bývalého vedenia Maďarskej strany pracujúcich než barbarsko-fašistické počínanie kontrarevolúcie. Chceli prinútiť redakciu Új Szó, aby túto rezolúciu uverejnil, rezolúciu v ktorej sa ani slovom nezmienili o úlohe Sovietskeho zväzu v boji za mier, predpokladám však, že zamlčaním práve tohoto považovali postup Sovietskej armády za vmešovanie sa do vnútorných záležitostí Maďarska. Jeden exponent nacionalistického krídla – Bábi – išiel tak ďaleko, že sa redakcii vyhrážal, že vraj uvidíme, čo sa stane, ak túto rezolúciu neuverejníme. Tak sme teda uvideli, čo sa stalo: maďarskí pracujúci v Československej republike, spoločne so slovenskými a českými pracujúcimi odsúdili kontrarevolúciu v Maďarsku a pevne sa primkli k vedeniu strany a k vláde národného frontu. Bábi na zasadaní maďarských spisovateľov dovolil si už hovoriť o nutnosti nejakej stredoeurópskej federácie, mysliac pravdepodobne, že pod vedením Juhoslávie. Nechýbali na tom zasadaní ani protisovietske, nacionalistické a antisemitské hlasy. Veľmi podozrivú úlohu hral na tomto zasadaní tajomník Zväzu slovenských spisovateľov s. Štítnický, ktorý chcel dosiahnuť, aby aj tunajší maďarskí spisovatelia zaujali k udalostiam v Maďarsku také vlažné a ešte horšie stanovisko ako on a niektorí iní slovenskí spisovatelia. Oboznámil prítomných s prehlásením maďarského kritika a spisovateľa Fábryho Zoltána, v ktorom tento odvoláva svoje prehlásenie o maďarských udalostiach, ktoré bolo uverejnené v Rudom práve a v ktorom menovaný s. Fábry ostro odsúdil kontrarevolúciu ako aj postoj a počínanie niektorých maďarských spisovateľov. Nie je ťažko uhádnuť, ako s. Štítnický dosiahol u súdruha Fábryho, aby toto svoje prehlásenie odvolal. Súduh Fábry je starší človek, nemocný a žije celkom odtrhnutý od každodenného života v maličkaj obci Štós. Vyhlásenie Fábryho, že odvoláva svoje prehlásenie uverejnené v Rudom práve, bolo na zasadaní spisovateľov Štítnického veľkým tromfom, lebo Fábry je duševným vodcom tunajších maďarských spisovateľov. Je pravda, že je veľkým antifašistickým bojovníkom a spisovateľom, nie je však predchnutý revolučným duchom. Týmto spôsobom sa teda Štítnickému podarilo vyvolať na schôdzi maďarských spisovateľov takú atmosféru, ktoré môžeme považovať za protistranícku, no nemalý vplyv na atmosféru malo aj prehlásenie spisovateľov z Maďarska, ktoré po dva dni zháňali telefonicky z Budapešti a v ktorom spisovatelia z Maďarska sem oznamujú, že sa nezúčastnia žiadnej spoločenskej práce skôr, než posledný sovietsky vojak opustí Maďarsko. Takýto priebeh mala teda schôdza tunajších maďarských spisovateľov, na ktorej boli prítomní aj od nás šiesti redaktori – členovia našej ZO KSS. Keď jeden z nich pochopil, čo je jeho povinnosť a vystúpil hovoriac o význame Sovietskeho zväzu v tomto boji, našiel sa vofakto, kto odbil ironickou poznámkou: „Asi cítiš za sebou šéfredaktora Dénesa!“ Na našej členskej schôdzi ZO KSS rozobrali sme tento prípad a niektorí súdruhovia uznali svoju chybu, že totiž zabudli na to, že majú byť komunisti aj vo Zväze slovenských spisovateľov a vystupovať všade v zmysle stanov našej strany. Uznali, že sa dopustili chyby, keď sa stiahli a prenechali voľnú pôdu ľuďom, ktorí chcú rozbiť našu jednotu so slovenským a českým národom v spoločnom boji proti reakcii. Vieme dobre, ktorých z týchto kolísajúcich treba presvedčovaním uviesť na správnu cestu a vieme aj,

kto sú tí, ktorých sa musí naša redakcia zbaviť. Veľkým nedostatkom je, že naša stranícka organizácia doteraz vyvíjala slabú prácu. No posledné udalosti nám boli dobrým ponaučením. Drvivá väčšina našej redakcie pevne a rozhodne stojí na línii strany a odsudzuje počínanie časti tunajších maďarských spisovateľov a tých redaktorov, ktorí hľadajú inú cestu ako tú, ktorú nám naša strana ukazuje. Tento boj zoceluje naše rady a celý náš kolektív ešte rozhodnejšie a vernejšie chce plniť úlohy, ktoré nám Ústredný výbor vytyčuje.

SNA, ÚV KSS – pléna, kart. 1836, a. j. 30, Zasadanie ÚV KSS, konané v dňoch 12. – 13. decembra 1956. Stenografický záznam, originál, strojopis¹⁴⁸

Összefoglalás: A magyarországi események idején jelentős szerepet töltött be a pártsajtó. Igaz, nálunk is voltak törekvések a lengyel és magyar sajtó módszereinek átvételére, főleg az újságírók, de az írók részéről is. Állami szerveinknek korábban észre kellett volna venniük, milyen kárt okozhatnak a Magyarországról behozott újságok. Nagy visszhangja volt a Magyarországon terjesztett lapszámainknak. A lap szerkesztősége teljesítette a feladatát, de nálunk is voltak, akik megínogtak, nacionalista jelszavak hatása alá kerültek, s a magyarországi eseményeket „nemzeti forradalomnak” és „igazságos felkelésnek” vélték. Eszmei alapállásukat a magyar írók összejövetelén fogalmazták meg, s arra akarták rábírní az *Új Szót*, hogy tegye közzé határozatukat. Kétes szerepet játszott az értekezleten a Szlovák Írók Szövetségének titkára, Štítnický elvtárs, aki a jelenlévőket megismertette Fábry Zoltán levelével, amelyben Fábry visszavonta a magyarországi eseményekkel kapcsolatban a *Rudé právo*-ban közzétett nyilatkozatát. Štítnickýnek ezzel sikerült pártellenes légkört teremtenie. Egyes elvtársak az *Új Szó* pártalap-szervezetének taggyűlésén később elismerték a hibájukat.

148 Dokument v maďarskom preklade publikoval (a dokumentumot magyar fordításban közzétette): Popély Árpád: A szlovák pártvezetés és az 1956-os magyar forradalom. In: Ivaničková, Edita – Simon Attila (red.-szerk.): *Maďarská revolúcia 1956 a Slovensko: Az 1956-os magyar forradalom és Szlovákia*. Šamorín/Somorja – Bratislava/Pozsony: Fórum inštitút pre výskum menšín/Fórum Kisebbségkutató Intézet – Historický ústav SAV/Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete 2006. s. 68 – 71.

FORRÁSOK ÉS IRODALOM – PRAMENE A LITERATÚRA

LEVÉLTÁRAK – ARCHÍVY

Magyar Országos Levéltár, Budapest (Maďarský krajinský archív, Budapešť)
Magyar Dolgozók Pártja (MDP)

Národní archiv České republiky, Praha (Cseh Köztársaság Nemzeti Levéltára, Prága)
Ústřední výbor Komunistické strany Československa (ÚV KSČ)

Slovenský národný archív, Bratislava (Szlovák Nemzeti Levéltár, Pozsony)
KSČ po roku 1945
Povereníctvo školstva (PŠ)
Povereníctvo vnútra (PV)
Úrad predsedníctva Zboru povereníkov (ÚP ZP)
Ústredný akčný výbor Slovenského národného frontu (ÚAV SNF)
Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska (ÚV KSS)

EGYÉB FORRÁSOK – INÉ PRAMENE

Celoštátna konferencia Komunistickej strany Československa v Prahe v dňoch 16. – 18. decembra 1952. Bratislava: Pravda 1953.
Protokol IX. sjazdu Komunistickej strany Slovenska. V Bratislave dňa 24. – 27. mája 1950. Bratislava: Ústredný výbor KSS 1950.
Sbierka zákonov republiky Československej. 1948.
Sbierka zákonov Slovenskej národnej rady. 1948.
Stenografický zápis zasadnutia Slovenskej národnej rady. 1948 – 1954.
Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního shromáždění Republiky Československé. 1948.

SAJTÓ – TLAČ

Jó Barát. 1948.
Pod zástavou socializmu. 1954.
Új Szó. 1955.

- Barnovský, Michal: Sovietsky zväz, komunisti a riešenie maďarskej otázky na Slovensku v rokoch 1945 – 1950. In: Kárník, Zdeněk – Kopeček, Michal (sest.): *Bolševizmus, komunizmus a radikálny socializmus v Československu*. Svazek III. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Dokořán 2004. s. 154 –182.
- Beňa, Jozef: *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava: Belimex 2002.
- Bobák, Ján: *Maďarská otázka v Česko-Slovensku (1944 – 1948)*. Martin: Matica slovenská 1996. /Spisy Historického odboru Matice slovenskej, 13./
- Bobák, Ján: Poznámky k vývinu a stavu národnostného zloženia obyvateľstva južného Slovenska. In: *Historický zborník* 7. Martin: Matica slovenská 1997. s. 88 – 105.
- Čierna-Lantayová, Dagmar: *Podoby československo-maďarského vzťahu 1938 – 1949*. Bratislava: Veda 1992.
- Drug, Štefan (ed.): *Umenie politiky, politika umenia: Z listov Laca Novomeského II*. Bratislava: Tatran 1989.
- Gabzdilová, Soňa: *Maďarské školstvo na Slovensku v druhej polovici 20. storočia*. Dunajská Streda: Lilium Aurum – Nadácia Katedra 1999. /Katedra Füzetek, 4./
- Gabzdilová, Soňa: *Školy s maďarským vyučovacím jazykom na Slovensku po druhej svetovej vojne*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 1991.
- Gabzdilová, Soňa: Možnosti a problémy vzdelávania v maďarskom jazyku na Slovensku po druhej svetovej vojne do roku 1953. In: *Historický časopis*, roč. 45 (1997), č. 4, s. 612 – 630.
- Gabzdilová-Olejníková, Soňa: Dopad spoločenských a politických zmien na maďarské obyvateľstvo v prelomovom roku 1948. In: Pešek, Jan a kol.: *Kapitolami najnovších slovenských dejín: K 70. narodeninám Michala Barnovského*. Bratislava: Historický ústav SAV 2006. s. 144 – 158.
- Gabzdilová-Olejníková, Soňa: Vznik a činnosť Csemadoku v kontexte politiky KSČ (1949 – 1951). In: *Historický časopis*, roč. 56 (2008), č. 3, s. 477 – 489.
- Gabzdilová-Olejníková, Soňa – Olejník, Milan – Šutaj, Štefan (ed.): *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945 – 1953 v dokumentoch I*. Prešov: Universum 2005.
- Hrabovcová, Emília: Akcia JUH. Jeseň 1949 na južnom Slovensku v tieni štátnej bezpečnosti. In: *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989. I*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška 2001. s. 425 – 454.
- Jech, Karel (uspoř.): *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky: Studie a dokumenty 1940 – 1945. Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik. Studien und Dokumente 1940 – 1945*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk 2003.
- Jech, Karel – Kaplan, Karel (k vydání připr.): *Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945: Dokumenty I – II*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk 1995.
- Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca 1945–1948*. Pozsony, Kalligram, 1993.
- Kaplan, Karel: *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama 1990.

- Kiss, Jozef: Postavenie maďarskej menšiny v kontexte česko-slovenských vzťahov (1948 – 1960). In: *Česko-slovenská historická ročenka*, roč. 7 (2002). s. 57 – 74.
- Kiss József: A csehszlovákiai magyar kisebbség helyzete a cseh–szlovák viszony kere-
tei között (1948–1960). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, V. évf. (2003)
3. sz. 3–24. p.
- Kövesdi János (szerk.): *Edvard Beneš elnöki dekrétumai, avagy a magyarok és a néme-
tek jogfosztása*. Pozsony, Pannónia Könyvkiadó, 1996.
- Kugler József: *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön 1944–1948*. Budapest, Osiris-MTA
Kisebbségkutató Műhely, 2000. /Kisebbségek Kelet-Közép-Európában. III./
- László Péter: *Fehérlaposok. Adalékok a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmé-
nyhez*. Bonyhád, [k. n.], 2003.
- Őszi Irma–Sidó Zoltán: *Ötven év szolgálat. A Csemadok tevékenysége az Érsekújvári
járásban 1949–1999*. Dunaszerdahely, Csemadok Dunaszerdahelyi Területi
Választmánya, 2000.
- Polányi Imre: *A szlovákiai magyarok helyzete 1944–1948. Dokumentumok*. Pécs, Janus
Pannonius Tudományegyetem, 1992. /Specimina Nova Supplementum, III./
- Popély Árpád: *A (cseh)szlovákiai magyarság történeti kronológiája 1944–1992*.
Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2006. /Nostra Tempora, 13./
- Popély Árpád: A Csemadok megalakulása a magyar konzuli jelentések tükrében. In
Bárdi Nándor–Simon Attila (szerk.): *Integrációs stratégiák a magyar kisebbsé-
gek történetében*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2006, 421–432.
p. /Disputationes Samarienses, 7./
- Popély Árpád: A Magyar Bizottság szerepvállalása az Új Szó és a Csemadok megalapí-
tásában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, VIII. évf. (2006) 4. sz.
83–105. p.
- Popély, Árpád: A szlovák pártvezetés és az 1956-os magyar forradalom. In: Ivaničková,
Edita – Simon Attila (red.-szerk.): *Maďarská revolúcia 1956 a Slovensko. Az
1956-os magyar forradalom és Szlovákia*. Šamorín/Somorja –
Bratislava/Pozsony: Fórum inštitút pre výskum menšín/Fórum
Kisebbségkutató Intézet – Historický ústav SAV/Szlovák Tudományos
Akadémia Történettudományi Intézete 2006, s. 57 – 74. /Disputationes
Samarienses, 9./
- Popély Árpád–Šutaj, Štefan–Szarka László (szerk.): *Beneš-dekrétumok és a magyarkér-
dés 1945–1948. Történeti háttér, dokumentumok és jogszabályok*.
Máriabesnyő–Gödöllő, Attraktor, 2007.
- Simon Attila: A szlovákiai magyarok és az 1956-os forradalom. In: Ivaničková, Edita –
Simon Attila (red.-szerk.): *Maďarská revolúcia 1956 a Slovensko. Az 1956-os
magyar forradalom és Szlovákia*. Šamorín/Somorja – Bratislava/Pozsony:
Fórum inštitút pre výskum menšín/Fórum Kisebbségkutató Intézet –
Historický ústav SAV/Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi
Intézete 2006, s. 41 – 55. /Disputationes Samarienses, 9./
- Šutaj, Štefan: A Dél-akció. A szlovákiai magyarok 1949. évi csehországi kitelepítése.
Regio, 3. évf. (1992) 2. sz. 91–112. p.

- Šutaj, Štefan: *„Akcia Juh.”: Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993. /Sešity pro soudobé dějiny. Svazek 8./
- Šutaj, Štefan: *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945 – 1948*. Bratislava: Veda 1993.
- Šutaj, Štefan: *Magyarok Csehszlovákiában 1945–1948 között. Tanulmányok a beneši dekrétumokról, a csehországi deportálásokról és a lakosságcseréről*. Budapest, Lucidus Kiadó, 2008.
- Šutaj, Štefan: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*. Prešov: Universum 2005.
- Šutaj, Štefan: *Reslovakizácia (Zmena národnosti časti obyvateľstva Slovenska po II. svetovej vojne)*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 1991.
- Šutaj, Štefan (red.): *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 1990.
- Šutaj, Štefan – Mosný, Peter – Olejník, Milan: *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*. Bratislava: Veda 2002.
- Szabó Rezső: *A Csemadok és a Prágai Tavasz*. Pozsony, Kalligram, 2004.
- Szarka László (szerk.): *Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában 1944–1949. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések*. Komárom, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet–Kecskés László Társaság, 2005. /Források a kelet-közép-európai kisebbségek 20. századi történetéhez, 2./
- Szesztay Ádám: *Nemzetiségi kérdés a Kárpát-medencében 1956–1962. Az ötvenhatos forradalom hatása a kelet-közép-európai kisebbségpolitikára*. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet–Gondolat Kiadói Kör, 2003.
- Tóth László (szerk.): *„Hívebb emlékezésül...” Csehszlovákiai magyar emlékiratok és egyéb dokumentumok a jogfosztottság éveiből 1945–1948*. Pozsony, Kalligram, 1995.
- Vadkerty Katalin: *A belső telepítések és a lakosságcsere*. Pozsony, Kalligram, 1999. /Mercurius Könyvek./
- Vadkerty Katalin: *A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszerközmunkája 1945–1948 között*. Pozsony, Kalligram, 1996. /Mercurius Könyvek./
- Vadkerty Katalin: *A kitelepítéstől a reslovakizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről*. Pozsony, Kalligram, 2001. /Mercurius Könyvek./
- Vadkerty Katalin: *A reslovakizáció*. Pozsony, Kalligram, 1993. /Mercurius Könyvek./
- Vadkerty, Katalin: *Maďarská otázka v Československu 1945 – 1948: Dekréty prezidenta Beneša a ich dôsledky na deportácie a reslovakizáciu*. Bratislava: Kalligram 2002.
- Zvara, Juraj: *A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában*. Bratislava, Politikai Könyvkiadó 1965.
- Zvara, Juraj: *Maďarská menšina na Slovensku po roku 1945*. Bratislava: Nakladateľstvo Epocha 1969.

NÉVMUTATÓ – MENNY REGISTER

- Ady Endre – 124, 153, 157
Árvay József (Jozef) – 366, 368–369, 371
Bábi Tibor – 415
Bacilek, Karol – 157–158, 169, 271, 275, 285, 288, 290–291, 357, 386, 411
Balassa Mihály (Michal) – 168
Balázs András – 146
Balla József (Jozef) – 168
Balogh Dénes Árpád – 146
Barácsi Béla (Vojtech) – 269
Barci Pál (Pavel) – 168
Bartal – 249
Bartók Béla – 179
Baššovanský, Štefan – 40, 42, 97, 127, 131, 155–156, 169–170, 172–173, 178, 184, 207, 213, 217, 220, 223, 229–230, 233–234, 251–252, 260, 269, 271, 274, 290, 295–296, 300–302
Bedrna, Karol – 148
Benada, Ľudovít – 146
Beneš, Edvard – 42, 347, 382–383
Bényei Edit – 146
Bernášek, Vladimír – 70
Bojsza Imre (Imrich) – 97, 146, 153
Bolgár Elek – 163
Bránik, Július – 238–240, 326, 328
Brenčič, Tomáš – 362, 378
Brauer Ilona (Brauerová Helena) – 168
Bujna – 268
Bura, Alojz – 131
Bušniak, Ján – 295
Čech, Ján – 184, 191, 194–196, 206, 209, 245–246
Čepička, Alexej – 69
Clementis, Vladimír – 40, 43, 48, 56, 127, 131–133, 163, 166, 255, 276, 348
Čulen, Marek – 295
Csambal – 145
Daxner, Igor – 148
Demeter Bálint – 168
Dénes Ferenc (František) – 329, 340, 413, 415
Dinga (Dingová) Rozália – 168
Divko Lajos (Ľudovít) – 242
Dolanský, Jaromír – 69–70
Drábek Viktor – 400

- Drda, Jan – 376
Đuriš, Július – 53–54, 69–70, 92–93, 181, 292–293, 296, 300–301
Egri Viktor – 98, 146, 313, 381
Ekstien Sándor – 146
Erban, Evžen – 52, 54, 92–93
Erdősi – 172
Esterházy János – 346–347, 381–383
Fábry István (Štefan) 1. – 85, 88–91, 97–98, 103, 123–124, 145–146, 156–157, 162, 168–173, 178–180, 184, 192, 204, 206, 208, 210, 217, 227, 240–241, 248–251, 262, 267–268, 275–276, 288
Fábry István (Štefan) 2. – 349
Fábry Miklós (Mikuláš) – 350
Fábry Zoltán – 89–90, 97, 146, 168–169, 171–172, 238, 415
Faľtan, Michal – 80, 94, 96, 138, 144, 156, 162, 178, 184, 194, 196, 206, 208–209, 240, 243, 245–247, 267, 271, 274, 290
Farkas Mihály – 40, 42, 56, 133, 161, 163, 166, 203, 208, 211
Federmayer István (Štefan) – 89–90
Fellegi István (Štefan) – 90–91, 168–169, 171, 185, 228–232, 238, 285, 313, 342
Ferdics József (Jozef) – 381
Fierlinger, Zdeněk – 52, 69–70, 73
Fodor – 179
Fodorová (Drechslerová) – 179
Földes – 180
Friš, Eduard – 44, 234, 251
Fučík, Július – 398
Furinda Rudolf – 261–262
Fülöp István (Štefan) – 331
Gál László (Ladislav) – 400
Gažič – 249
Gažík, Štefan – 239–240, 274, 292–293
Gerley – 146
Gerő Ernő – 56, 161, 163
Gottwald, Klement – 39–41, 43, 53–54, 79, 109, 117, 119, 132–134, 137, 152, 154, 157, 160, 165–166, 169, 173–174, 208, 214, 238, 253–254, 261–262, 269, 278–279, 282, 313, 316, 339–341, 355, 366, 384
Gregor, Antonín – 73, 132, 163
Gyöngyösi János – 127
Győri Ferenc (František) – 168, 350
Haim, Kornel – 74
Hajdu István – 41–42
Hargitai (Mezei) Ferenc (František) – 89–90, 97
Henlein, Konrad – 383
Hitler, Adolf – 61, 75, 384
Hlinka, Andrej – 382–383
Hojč, Jozef – 290
Holdoš, Ladislav – 179, 208, 240

- Honec – 190
 Hopko – 250–251
 Hornyák József (Jozef) – 329
 Horthy Miklós – 61, 75, 347–348, 383–384
 Horváth, Ivan – 152, 163
 Horváth, Július – 179
 Horváth, Pavol – 249
 Husák, Gustáv – 44, 60, 65, 68, 80, 97, 193, 208, 213, 250, 254–255, 260, 266, 267–268, 348, 372, 386
 Húska – 276
 Hviezdoslav, Pavol Országh – 169
 Imrédy Béla – 347
 Ivanič – 249
 Janečková-Murínová, Emília – 289
 Jaross Andor – 346–347, 381–383
 Jeleň, Oskar – 179
 Jilemnický, Peter – 376
 Jirásek, Alois – 398
 John, Oldřich – 79
 Jókai Mór – 180
 József Attila – 157
 Juskovič – 131
 Kádár János – 56
 Kanyar István (Štefan) – 350
 Kardián Pál – 90
 Kerekes Béla (Vojtech) – 83
 Kertész Kálmán (Koloman) – 90–91, 168, 170–173
 Király József – 180
 Klapka György – 180
 Klokoč, Ondrej – 66, 266–267, 269–270, 273–274, 276–277, 288–289, 292–293, 295
 Kolesár – 362
 Kollár, Ján – 65, 77
 Kopecný, Václav – 48, 53, 56, 70, 163, 254
 Košút – 250
 Kováčová, Margita – 349
 Kovács Flórián (Florián) – 168
 Körmendi Ferenc (František) – 380
 Krajčovič Kálmán – 90
 Krajňák, Oto – 171
 Križko – 206
 Kuffner – 383
 Kugler János (Ján) – 85, 88–90, 97–98, 103, 123–124, 145–146, 162, 168–169, 179, 180, 184, 190, 192, 204, 206, 345
 Kuhn – 93
 Kukan, Ľudovít – 103

- Langer (Langerová) Zsófia – 168
Lenin, Vladimir Iljič (Vlagyimir Iljics) – 42, 63, 214, 388
Lettrich, Jozef – 41
Lietavec, Jozef – 266–267, 270, 274, 276, 288, 291–301, 328, 333
Lobel – 161
Lokša – 381
Lóska – 350
Lőrincz Gyula (Július) – 85, 88–90, 97, 103, 123–124, 145–146, 155–157, 162, 168–169, 172, 179, 184–186, 204, 217, 225, 228, 231, 234, 238, 241–242, 252, 276, 285, 289, 313–314, 342, 345–346, 362, 374, 379
Lőrinczová (Lőrinczné) – 168
Lúčan, Matej – 162
Luptáková – 179
Major István (Štefan) – 85, 88–91, 97, 103, 123, 145–146, 156–157, 159, 162, 168–169, 172, 179–180, 184, 192, 204, 212, 215, 249, 262
Majthényi – 348–349
Makarenko, Anton Semjonovič (Anton Szemjonovics) – 308
Mandák József (Jozef) – 329
Marušiak, Peter – 295
Masaryk, Tomáš Garrigue – 382
Méry Ferenc (František) – 400
Mészáros István (Štefan) – 145
Mezei Gábor – 146
Michalička, Augustín – 356, 408
Mikoján, Anasztaz Ivanovics (Anasztaz Ivanovič) – 161
Mindszenty József – 42
Mocák, Jozef – 192
Molotov, Vjačeslav Michajlovič (Vjacseszlav Mihajlovics) – 109
Moško, Koloman – 49, 85, 88, 98, 171–172, 225, 229, 237, 240–241, 249–250, 260, 270–271, 274, 288, 290, 295
Mussolini, Benito – 61, 75
Nagy Ferenc – 385
Nagy Imre – 415
Nagy István (Štefan) – 269, 339
Nagy Károly (Karol) – 329
Nagy László (Ladislav) – 349
Nejedlý, Zdeněk – 398
Neuman, Alois – 73
Nosek, Václav – 52, 72–73, 79, 320
Novomeský, Ladislav – 81, 84, 104, 123–126, 133, 146, 154–155, 162, 168–169, 179, 184, 201, 213, 240, 255–256, 259–260, 267–268, 272, 386
Novotný, Antonín – 388
Nový, Vilém – 40–43
Obrusník – 143
Oher – 90

- Okáli, Daniel – 41–44, 85, 88–91, 97–98, 102–104, 116, 123–124, 127, 129, 146, 153, 155, 162, 168–170, 178–181, 184–185, 191, 194–195, 205–206, 208–210, 232, 239–241, 246, 248–251, 276, 386
- Ozsgyáni Ferenc (František) – 349
- Pálfi Antal (Anton) – 349, 380–381
- Papp Sándor (Alexander) – 350
- Patócs Gábor – 168, 354
- Pavlík, Ondrej – 103–105, 111, 123–124, 146, 155, 162, 168–169, 171–173, 178–180, 183–185, 223, 226–230, 233–238, 240–241
- Pék István (Štefan) – 242
- Petőfi Sándor – 313
- Piatrik András (Ondrej) – 350
- Poničan, Ján – 179
- Posvancz – 90
- Púll, Ján – 179, 241
- Rabay Ferenc (František) – 85, 88–91, 97–98, 103, 123–124, 145, 162, 168–169, 172, 184, 190, 204, 242
- Rabay Zoltán – 168, 170–171
- Rais, Štefan – 167, 290, 362
- Rajk László – 163–167
- Rákosi Mátyás – 40–43, 117, 119, 132, 134, 152–154, 156–157, 160–161, 165, 172
- Rehorovszky Jenő (Eugen) – 98
- Révai József – 40–42, 55–56, 133, 163, 165–166
- Rosová – 260
- Rozner, Ján – 179
- Runciman, Walter – 57
- Ružiak – 89, 90, 91
- Sáfrány Margit (Sáfrányová, Margita) – 349
- Salcer Erzsébet (Salcerová, Alžbeta) – 89
- Sas Andor – 146, 179
- Schulz Lajos (Ludovít) – 89–90, 97, 146
- Schulz Náci – 98, 380
- Sebestyén József (Jozef) – 168
- Šefránek, Július – 98, 103, 241, 249, 271, 274, 276, 286
- Seman László (Ladislav) – 329
- Simai Béla (Vojtech) – 146, 242
- Sinay – 168
- Široký, Viliam – 41, 48–56, 58, 60, 66–68, 70, 73, 98, 103, 109, 124, 131–133, 146, 152, 154, 156, 158, 163–167, 169, 207–208, 213, 215, 217, 223, 225, 230–231, 234–235, 253–254, 261–262, 265, 268, 274, 291, 311, 313, 354
- Slánský, Rudolf – 40, 48, 52–54, 56, 132, 161, 163, 166, 211, 234, 339
- Slávik, Juraj – 383
- Šmidke, Karol – 179, 185, 225
- Solc István (Štefan) – 90–91, 168, 285
- Šolochov, Michail Alexandrovič – 280

Solohov, Mihail Alekszandrovics → Šolochov, Michail Alexandrovič
 Šoltész, Jozef – 179
 Solymossy István (Štefan) – 350
 Sopko – 268
 Sóty János (Ján) – 350
 Spitz Jenő (Eugen) – 89, 146
 Stalin, Josif Visszarionovič – 42, 157, 214, 225, 228, 262, 266, 279–280, 313, 366, 370, 388
 Stern (Sternová) Sarolta – 90–91, 168
 Štítnický, Ctibor – 415
 Strechaj, Rudolf – 292–293, 410
 Šverma, Jan – 254
 Švermová, Marie – 53–54, 63, 253
 Svetoň, Ján – 44, 249
 Sýkora, Ernest – 159, 253, 264, 266–267, 276, 289, 294, 298, 302, 307, 309, 334, 338, 341–342, 389, 394
 Szabó Béla (Vojtech) – 146, 398
 Szabó Géza (Gejza) – 350
 Szabó János – 414
 Szabó László (Ladislav) – 168, 350
 Szálasi Ferenc – 347, 383
 Száraz József (Jozef) – 90–91, 146, 168
 Szarka Béla (Vojtech) – 90, 168
 Szenes Erzs – 146
 Szent-Ivány József – 381–383
 Szigl (Sziglová) Mária – 381
 Szikszay – 180
 Szily Imre (Imrich) – 169
 Sztálin, Joszif Visszarionovics → Stalin, Josif Visszarionovič
 Szüllő Géza – 381–383
 Takács, Samuel – 270–271, 295
 Tánczos István (Štefan) – 381–382
 Tito, Josip Broz – 249
 Török József (Jozef) – 381
 Turčan – 179
 Urbán Ernő – 342
 Valo, Jozef – 295
 Varga Imre (Imrich) – 145
 Varga János (Ján) – 345
 Varga József (Jozef) – 350
 Víggh Sándor (Alexander) – 168
 Viktorin – 87
 Viktory, Július – 147, 151, 208, 290
 Vilcsek Géza (Gejza) – 400
 Vince István (Štefan) – 268
 Vince János (Ján) – 268

Virók Pál (Pavel) – 168
Vražda, Jozef – 189
Wetzler Benő – 91
Zajac – 271
Zápotocký, Antonín – 56–57, 69–70, 79, 131
Záturecká, Adela – 179
Zenkl, Petr – 41
Žitňan – 123
Zupka, František – 178–179, 194, 240–241, 246–247, 290

Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez I. / Spisy k dějinám Maďarov v Československu v letech 1948 – 1956 I. Szerk./Red.: Popély Árpád.
FONTES HISTORIAE HUNGARORUM, 4. Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, Somorja/Samorín, 2008. 430 p.

A FONTES HISTORIAE HUNGARORUM EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

Olvashatók a Fórum Kisebbségkutató Intézet portálján: www.foruminst.sk
Megrendelhetők a Lilium Aurum Könyvkiadónál: www.liliumaurum.sk

ANGYAL BÉLA (szerk.): *Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez (1919–1936)*. Somorja–Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004, 536 p.

FEDINEC CSILLA (szerk.): *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez (1918–1944)*. Somorja–Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum Könyvkiadó, 2004, 662 p.

POPÉLY ÁRPÁD (szerk.): *1968 és a csehszlovákiai magyarság*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2008, 442 p.

Fórum Kisebbségkutató Intézet
Fórum inštitút pre výskum menšín
P. O. Box 52
931 01 Šamorín
WEB: www.foruminst.sk
E-mail: forum@foruminst.sk

Popély Árpád (szerk.)

Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez I
FONTES HISTORIAE HUNGARORUM, 4.

Első kiadás

Felelős kiadó: Tóth Károly

Sorozatszerkesztő: Popély Árpád és Simon Attila

Felelős szerkesztő: Fazekas József

Nyomdai előkészítés: Kalligram Typography Kft., Érsekújvár

Nyomta: Expresprint, s. r. o., Partizánske

Kiadta: Fórum Kisebbségkutató Intézet,
Somorja, 2008

Árpád Popély (red.)

Spisy k dejinám Maďarov v Československu v rokoch 1948 – 1956 I
FONTES HISTORIAE HUNGARORUM, 4.

Prvé vydanie

Zodpovedný: Károly Tóth

Redaktor edície: Árpád Popély a Attila Simon

Zodpovedný redaktor: József Fazekas

Tlačiarenská príprava: Kalligram Typography, s. r. o., Nové Zámky

Tlač: Expresprint, s. r. o., Partizánske

Vydal: Fórum inštitút pre výskum menšín,
Šamorín, 2008

ISBN 978-80-89249-23-7

A szlovákiai, illetve csehszlovákiai magyarság történetének kutatása és feldolgozása részben a szlovák, részben a magyar történetírás feladata. A tudományos alapossággal megírt feldolgozások elkészítésének egyik alapfeltétele a korabeli források feltárása és közzététele. A tudományos kutatásokat kívánja elősegíteni az *Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez* című kötet is, amely a csehszlovák állami és pártszervek magyar kisebbséggel kapcsolatos dokumentumaiból ad közre válogatást. A magyar, szlovák és cseh nyelvű iratokat egyaránt tartalmazó kötetet igyekeztünk úgy összeállítani, hogy az mind a magyar, mind pedig a szlovák és cseh olvasóközönség és szakma számára érthető és használható legyen.

Výskum a spracovanie dejín maďarskej menšiny na Slovensku, resp. v Československu je úlohou sčasti slovenskej a sčasti maďarskej historiografie. Jednou zo základných podmienok prípravy štúdií spracovaných s vedeckou náročnosťou je výskum a uverejnenie dobových prameňov. Nápomocnou pri výskume dejín maďarskej menšiny sa snaží byť edícia *Spisy k dejinám Maďarov v Československu v rokoch 1948 – 1956*, ktorá ponúka výber z dokumentov československých straníckych a štátnych orgánov. Zbierku obsahujúcu dokumenty v slovenskom, českom i maďarskom jazyku sme sa snažili zostaviť tak, aby bola zrozumiteľná a použiteľná rovnako pre slovenskú, českú i maďarskú čitateľskú verejnosť aj historikov.

350 Sk / 11,62 €

ISBN 978-80-89249-23-7

